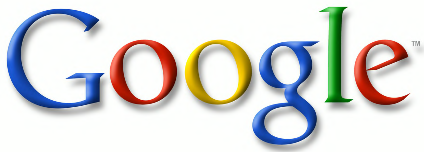

HARVARDIANAE
ACADEMIAE
SIGILLUM
VE
RI
TAS

ARCHIEF

VOOR

KERKELIJKE EN WERELDSCHE GESCHIEDENISSEN,

INZONDERHEID VAN

UTRECHT.

ARCHIEF

VOOR

KERKELIJKE EN WERELDSCHE GESCHIEDENISSEN,

INZONDERHEID VAN

UTRECHT.

UITGEGEVEN

ONDER BEGUNSTIGING VAN Z. MAJEST. DEN KONING

DOOR

J. J. DODT VAN FLENSBURG.

MET EENE VOORREDE

VAN

HERM. JOH. ROYAARDS,

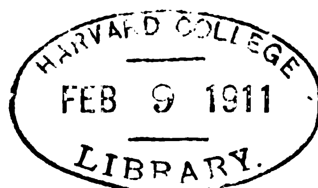
THEOL. DOCT. EN HOOGLEERAAR TE UTRECHT.

II[e]. Deel.

UTRECHT,

N. VAN DER MONDE,

1839.

HARVARD COLLEGE
FEB 9 1911
LIBRARY.

De Resolutien der Staten 's lands van Utrecht, van December 1568 tot aan Maart 1570, loopende in het Archief van blz. 1 tot blz. 24; gelijk die van Sept. 1574 tot aan Octob. 1575, loopende van blz. 147 tot 168, besloegen in het oorspronkelijke twee afzonderlijke *fasciculi*. De jaren daar tusschen vallende, te weten van Maart 1570 tot aan Sept. 1574, zullen denkelijk twee of drie soortgelijke *cahiers* hebben uitgemaakt, die wij te vergeefs getracht hebben te ontdekken. Het komt ons niet onwaarschijnlijk voor, dat dezelve in der tijd zouden kunnen gebruikt geworden zijn, om een' of ander' afgevaardigden bij eene of andere bezending ten behoeve van dezelve te *instruéren;* tot welke gissing wel zou kunnen aanleiding geven, hetgene Willem Vuersel, deken van S. Pieter, in het jaar 1570 door de Staten van Utrecht tegen de sententie van den hertog van Alva aan den Koning van Spanje gezonden, zegt, omtrent de wijze, waarop men hem de noodige papieren deed geworden. De medegedeelde beide *fasciculi* bevinden zich op het archief der Oud-Roomsch-Catholijken, hier ter stede; en het is zoowel die plaats, als de authentieke form der stukken, die ons bewogen heeft dezelve letterlijk mede te deelen, al vindt men bij Bor, *suo loco*, den wezenlijken inhoud van dezelve, voor een gedeelte geboekt.

Van de *Testamenta pia*, loopende in het Archief van blz. 25 tot 92, zijn eenige afgedrukt geworden, naar het oorspronkelijke, andere volgens de oorspronkelijke minuten der erfmakers; terwijl wij eindelijk ten aanzien van nog andere ons met notariele kopijen hebben moeten vergenoegen, welke stukken gezamenlijk op het gezegde Archief worden gevonden.

De stukken, betreffende de overgave van Amersfoort aan de keizerlijken in 1629, en wel die onder nommer II. en III., wier inhoud het gevoegelijkst kan getoetst worden aan hetgene MATTHAEUS in zijn *SS. Rer. Amersf.*, en BOR in zijne Beschrijving van 's Hertogenbosch te zijner plaatse daaromtrent berigt, zijn gegeven volgens gelijktijdige kopijen, berustende op het gemelde Archief, terwijl de brief van VAN DAM aan MATTHAEUS naar het origineel, en de brief van den graaf DE BERCK en die van ERNST CASIMIR *enz.* zijn getrokken uit de geschiedkundige *Adversaria* van HANS BONTEMANTEL, berustende onder de de HWGH. BEELDSNIJDER VAN VOSHOL.

Van de brieven en andere documenten, dienende tot opheldering van 's lands geschiedenis, van 1570 tot 1574, zijn gegeven

A. naar het oorspronkelijke:

1. Het procesverbaal van de visitatie van het convent van S. Barbara te Delft, *enz.*, in 1570 en 1571, dat door CHRIST. ANDRICHOMIUS eigenhandig geschreven is, bldz. 105-107.
2. De ordonnaneie van wegens ALVA, betreffende de Engelsche waren, bldz. 107.
3. De commissie voor STEVEN DE WITT, als drost van Vianen, bldz. 108.
4. Alle de onder dit hoofdstuk voorkomende brieven van VIGLIUS.
5. De brieven van JA. HESIUS.
6. Het bevel van 't capittel van S. Marie aan die van Sechfelt, *enz.*, bldz. 112.
7. De commissie van LUMEY gegeven aan TSERCLAES, bldz. 115.
8. De brief van H. BUCHELL aan HOGHELANDE, bldz. 122.
9. De brieven van FRE. SCHENCK VAN TAUTENBURCH aan ENGELB. VAN BRUHESEN, bldz. 125.
10. De beide brieven van DIRC CORNELISZ., bldz. 127.
11. De verklaringe omtrent het werken op Vredenburch, bldz. 136.
12. De brief van CORN. BOONEN aan GER. WIJCKERSLOOT, bldz. 138.
13. De brief van JO. FONCHIUS aan JO. AXELIUS, bldz. 145.

Van welke oorspronkelijke bescheiden de ordonnantie van ALVA, de commissie voor STEVEN DE WITT, de brieven van SCHENCK aan BRUHESEN, en de commissie voor TSERCLAES door LUMEY, mij door den HWGH. BEELDSNIJDER, uit zijne fraaije verzameling, ten gebruike zijn verstrekt, de andere alle op het gemelde Archief der Oud-Roomsch-Catholijken berustende zijn.

B. naar gelijktijdige kopij:

1. De ceremoniae sponss. PHILIPPI regis Pragae celebr., 4. May, 1570., bldz. 101.
2. Acte van aanstelling van GROISBEECKE door ALVA te Utrecht, bldz. 111.
3. De brieven van ALVA en die van LUMEY aan Amsterdam, bldz. 111, 114, 116.
4. Het request van die van Utrecht aan den Koning, bldz. 119.

5. Het schrijven van BARLAIMONT aan 't capittel van S. Walburg te Arnhem, bldz. 121.

6. De commissien voor Jo. BUCQUET, als waerdijn en essaijeur der ko. munt te Utrecht, bldz. 121, 137.

7. Het inventaris van de documenten afkomstig van de abdij van Egmont, bldz. 129.

8. De memorie, over te geven door de Utr. afgevaardigden aan HOPPERUS, bldz. 130.

9. Het memoriael nopens het gevecht bij Romerswael, bldz. 133.

10. De brief van REQUESENS aan de abbé DE FLOREFFE, en die van dezen aan den abt van GRIMBERG, bldz. 134.

11. De instructie voor de Utr. afgevaardigden naar Brussel, 30. Junij, 1574, bldz. 135.

12. De remonstrantie der Staten van Brabant aan den Groot-Commandeur, bldz. 138 sqq.; ten aanzien van welke laatstgenoemde remonstrantie wij aan ons zelven verschuldigd zijn, om aan te merken, dat deze kopij eene dergenen was, wier ontcijferen alle onze krachten en oplettenheid heeft ingespannen, en waaromtrent wij bijzonder de toegevendheid van den lezer dienen in te roepen.

Genoemde kopijen zijn genoegzaam alle als losse papieren op het gemelde Archief voorhanden. Alleen de commissien voor BUCQUET (n°. 6.) zijn genomen uit een lijvig foliobœkdeel, bevattende geschiedkundige *adversaria*, oorspronkelijk en voornamelijk bijeengebragt door WILLEM OEM, waarvan reeds in het eerste deel van dit Archief melding is gemaakt.

De staat der Gasthuizen te Utrecht, ten tijde van de overdragt der temporaliteit aan KAREL V., blz. 169 tot 182, is gegeven naar het oorspronkelijke rapport, uitgebragt door den gecommitteerden RENNOY; en het daarna volgende mandaat tegen de heimelijke huwelijken van GEORGIUS VAN EGMONT naar een perkament charter; het eene en andere op het genoemde Archief te vinden.

Aangaande de daarna, bldz. 195 tot 248 volgende Utrechtsche brieven, merken wij aan: In de voorrede van het eerste deel van BURMAN's *Utrechtsche Jaarboeken* wordt gelezen: »Jammer is het, dat de brieven van en aan den Raad geschreven, welke de stads klerk of geheimschrijver, volgens zijne instructie, in het jaar 1440 hem voorgeschreven, bewaren moest, niet te vinden zijn, alleen maar overig zijnde een boek, waarin de brieven van de jaren 1470—1482 geschreven en ingekomen, te lezen zijn." Naar dit gezegde, moet men ten aanzien van het niet voorhanden-zijn van stads-brief-kopijboeken onderscheiden den tijd vóór 1440 en dien van 1441 tot 1470, als hebbende, hetgeen BURMAN zegt, enkel betrekking tot het laatstgenoemde tijdperk, terwijl men geheel in het on-

zeker blijft verkeeren, of er voor 1440 ooit kopijboeken van dien aard zijn gehouden geworden. Dus mogen wij het als een geluk aanmerken een stads briefboek te hebben ontdekt, behelzende de brieven van en aan den Raad van Utrecht geschreven, gedurende het belangrijke tijdperk van JACOBA VAN BEYEREN's leven en bedrijf, van 1417 tot 1436. Het is uit dit boek, dat wij de brieven in dit deel bladz. 195 tot 248 voorkomende hebben medegedeeld, welke mededeeling zoo veel meer te wenschen was, wegens den deerlijken staat, waarin zich dat boekdeel bevindt, die eensdeels voorkomt uit de wijze, waarop hetzelve oorspronkelijk is gehouden, en anderdeels uit den invloed, welken tijd en behandeling op hetzelve hebben uitgeoefend.

Wij nemen deze gelegenheid te baat, om nog een enkel woord te zeggen, over het ontstaan en den aard der BURMANsche *Jaarboeken*.

Het gedeeltelijk gemis der brief-kopijboeken heeft ten aanzien dezer *Jaarboeken* tweederlei gevolg gehad; vooreerst, de onevenredigheid van den omvang der bewerking, in vergelijking met dien van den tijd, welken dezelve betreft, het al meer en meer breeder worden van den tekst, naarmate men voortgaat. Want dit blijkt duidelijk, wanneer men slechts oppervlakkig de drie deelen doorziet, loopende het eerste deel, van 526 bldz., over de jaren 1402—1440, het tweede, van 542 bldz., over de jaren 1441—1469, en het derde, van 545 bldz., over de jaren 1470—1481. In de tweede plaats heeft het gemelde gemis mede veroorzaakt het onderscheid ten aanzien der naauwgezetheid in de raadpleging van het Raads-dagelijksboek en Buurspraakboek door BURMAN; daar het genoegzaam kan bewezen worden, dat hij het gebruik dier boeken al meer en meer begon te verwaarloozen, naarmate *mede* het genoemde briefboek hem meer stoffe ter mededeeling begon aan te bieden; iets, dat door later gebruikers dezer boeken voornamelijk dient in het oog te worden gehouden. Het was daarenboven voor de *Jaarboeken* van BURMAN eene allergewigtigste omstandigheid, dat het *Charterboek van Holland* van VAN MIERIS één jaar later het licht zag, dan de *Jaarboeken*, en dus door BURMAN voor de jaren 1402—1435 niet kon geraadpleegd worden, hetwelk, zoo dit had kunnen geschieden, eenen hoogstgewigtigen invloed op BURMANS bewerking der Utrechtsche geschiedenis, gedurende deze jaren, had moeten hebben, en dezelve voor zoo verre grootelijks had moeten wijzigen.

De *apparatus*, welken BURMAN, ter zamenstelling van zijn werk, als voorarbeid had bijeen gebragt, was veelledig. Dezelve bestond:

1. uit Excerpten uit het Raads-dagelijksboek en de Buurspraakboeken. Voor de door BURMAN bewerkte jaren, 1402 tot 1482, bestonden die in twee lijvige quarto-boekdeelen, die nog voorhanden zijn, en berusten onder den H.W.G. Jhr. staatsraad VAN ASCH VAN WIJCK. Er is een derde deel bij, loopende over de jaren 1482 tot 1600 en iets verder, dat

echter slechts hier en daar over een en ander gewichtig tijdvak of gebeurtenis met eenige uitgebreidheid den inhoud der twee genoemde boeken wedergeeft, waarbij valt aangemerkt te worden, dat de raadsboeken uit de jaren 1552 tot 1569 toen in het stads-archief ontbraken en nog ontbreken, terwijl die uit de tijden van LEICESTER, na vele jaren te zoek te zijn geweest, eerst in onzen tijd door gemelden heer Staatsraad ontdekt zijn geworden; uit welk tijdelijk niet-voorhanden-zijn zich van zelve verklaart, het gebrekkige en verkeerde aangaande de Utrechtsche zaken in werken, die in dien tusschentijd zijn geschreven en uitgekomen, zoo als b. v. om maar één te noemen, het geschrift van DELPRAT over de Broederschappen, voor zoo verre het Utrecht gedurende dezen tijd betreft.

Aan den rand van deze excerpten noteerde BURMAN uit gedrukte geschiedkundige werken de plaatsen, die hem dienstig voorkwamen, om zijne ongedrukte bouwstoffen tot een geheel te verbinden en op te helderen.

2. Uit eene collectie van diplomata, die door hem of uit charters werden overgeschreven, of van welke slechts de plaats, waar zij in andere werken voorkomen, werd aangewezen; bij welke verzameling zich BURMAN, wat de charters zelve betreft, genoegzaam geheel tot het stads-archief bepaalde; eene beperktheid, die misschien door anderen zou kunnen verklaard worden, uit den tijd waarin, en de omstandigheden waaronder BURMAN schreef; want, het laat zich bijna niet denken, dat hij bij zijne verstandige wijze van werken en schrijven niet naar meerdere uitbreiding in deze behoefte zou gevoeld hebben. De diplomata uit het tijdperk, waarover de *Jaarboeken* loopen, maken slechts het kleinste gedeelte uit van deze verzameling, die in haar geheel uit twee lijvige boekdeelen bestaat, behelzende de charters aangaande de Utrechtsche zaken van de vroegste tijden af aan, tot (om sulks rond te bepalen) aan de translatie toe; welk geheel na P. MUSSCHENBROEK, die hetzelve bezat, den inhoud gedeeltelijk met oorspronkelijke charters en afschriften vergeleek, en uit te geven voorhad, bekend staat onder den naam van: *Codex diplomaticus.*

Het inventaris van den inboedel van den aartsbisschop FRE. SCHENCK VAN TAUTENBURCH, blz. 249—264, is gegeven naar eene authentieke kopij, op het genoemde Archief der Oud-Roomsch-Catholijke voorhanden.

De stukken, betreffende den Aluinhandel, blz. 264—272, hebben wij doen afdrukken naar gelijktijdige kopij, onder de papieren van WILLEM OEM afkomstig, welke, in een lijvig folio-boekdeel gebonden, op het gezegde Archief gevonden worden. Het is vooral weder ten aanzien van deze, dat wij de toegevendheid van den lezer ten aanzien van de juistheid van eene of andere lezing inroepen. De kopij was zoo geschreven, dat wij ons,

zelfs na de meeste inspanning, geene volkomene geruststelling in deze hebben kunnen verschaffen. De tijd en taal, waarin, en de plaats waar dezelve geschreven werdt, hebben elk het zijne bijgedragen, om dit te verhinderen.

De berigten nopens de Utrechtsche gestichten S. Servaes en S. Maria Magdalena werden afgedrukt, gedeeltelijk naar de oorspronkelijke perkamenten of papieren charters, gedeeltelijk naar gelijktijdige of eenigzins latere afschriften, op het meergenoemde Archief voorhanden, van welke afschriften sommigen door den tijd sterk hadden geleden, en wel genoegzaam mogen gehouden worden thans voor de laatste maal te hebben kunnen worden gebruikt. Eene en andere gaping, in dezelve voorkomende, verklaart zich daardoor van zelve.

De Controlle van verpachtinge der keizerl. Visscherije, *enz.*, in den Verdronken waert, blz. 309—315, is weder genomen naar kopij, voorkomende in het boekdeel, vervattende *collectana*, door WILLEM OEM geschreven of bijeengebragt; terwijl de twee volgende stukken, den Hem bij Schoonhoven, en het Convent van Gheervliet betreffende, naar de originele perkamenten charters zijn medegedeeld geworden; het een en ander weder op het genoemde Archief door ons ontdekt.

De Thesauriers-rekening van Leyden, 1568—1569, blz. 317—342, is uit het origineel, berustende op het genoemde Archief, genoegzaam in haar geheel afgedrukt geworden, ten minsten is de vorm geheel behouden, en ten aanzien van den inhoud alleen, daar eenige inkorting geschiedt, waar zulks, zonder nadeel voor de geschiedenis, in haren ruimsten zin genomen, mogt geacht worden te kunnen geschieden. — Het getuigenis in faveur WINFRIDI ARENDELL, bl. 343, was een oorspronkelijk perkament, ter genoemder plaatse gevonden.

Het oorspronkelijke Egmondsche register, waaruit van blz. 343—354 stukken zijn medegedeeld, berust op hetzelfde Archief; gelijk als eveneens de kopij van de Rekeninghe, gedaan bij WILLEM VOESEL, blz. 355—357.

De Procedures tegen ADRIAEN KOERBACH en zijn' broeder, blz. 359—367, zijn getrokken uit de papieren van HANS BONTEMANTEL, waarvan in dit Archief bij herhaling melding is geschied. Het lezen der kopij was met bijzondere moeijelijkheden verbonden.

Van het Request van TRESLONG, blz. 368—377, en de Rolle van 1563, blz. 378—382, vonden wij gelijktijdige afschriften op het genoemde Archief.

Bij de Geldersche stukken, blz. 383—390, is de bron, waaruit zij geput zijn, afzonderlijk aangewezen.

Van de drie laatste stukken, van FARNESE, DUVENVOORDE en KUYK, zijn de originalia voorhanden in de genoemde fraaije verzameling van den heer BEELDSNIJDER VAN VOSHOL.

Uit deze opgave blijkt, dat verre weg het grootste gedeelte der bouwstoffen, die dit tweede deel van ons Archief bevat, medegedeeld zijn naar *documenten*, die gevonden worden op het Archief der Oud-Roomsch-Catholijken hier ter stede; waarbij het ons weder een innig genoegen veroorzaakt, onzen dank aan den WelEerw. heer pastoor WERKHOVEN, voor zijne hartelijke tegemoetkoming, aan den dag te leggen, aan wien, zoo er iets goeds in ons werk is, de lezer daarvoor verpligt blijft.

J. J. DODT VAN FLENSBURG.

Geschreven, den 1sten Oct., 1840.

TIJDREKENKUNDIGE OPGAVE

VAN DEN

INHOUD.

RESOLUTIEN

DER

STATEN 'SLANTS VAN UTRECHT,

VAN DECEMBER 1568. TOT MAART 1570.

(XV^{c}.LXVIII.)

...... die es aen Johan van Mertens weerdt, hebben daeromme gecommitteert ende committeren by dezen Mr. Floris Thin, haerluder advocaet, om te trecken tot Arnhem, ende aldaer met die van de reckencamer voirsz. vorder d'voirsz. saeke aengaende ook in presentie van voorsz. commissaris, ist noot, int vruntlicke te handelen, als in redenen ende billicheyt bevonden zal worden te behoren, ende dit al op een besouck ende by maniere van provisie, ende onvermindert den staten ten principale haerluder gerechticheyt; ende geloven goet, vast ende van weerden te houden, wes alsoe by den voorn. Mr. Floris Thin gedaen zal zyn. Actum vts.

Ten zelven dage hebben die drie staten 'slants van Utrecht verclaert, dat den voirn. Mr. Floris Thin (by zoe verre hy niet meer te vruntschappen en souden connen obtineren, dan dat men die voorsz. cribbinge by provisie thien roeden wt den water af zoude breeken,) dat hy tselve wt de naem van de staten, volgende die raminge van accoordt, achter aent voorsz. verbael gestelt, zal mogen accepteren, sonder nochtans Johan van Meerten te verbynden int gene geseyt wordt, dat hy zyn cribbinge nyet vorder wtsteecken en soude. Actum vts.

Anno XV^{c}.LXVIII., opten elfden dach van december.

Opten elfden van december zijn die staten 'slants van Utrecht beschreven inder cancelarien 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om te horen trapport van Mr. Floris Thin, gedeputeert by den staten, om te reysen tot Arnhem, inder saecken, beroerende sekere cribbinge wtstekende by die van Culenborch over Schoordyck, aen dezer zyden van der Lecken gelegen, etc., ende gehoort trapport voorsz., ende dat de raet ende reckencamer tot Arnhem, hem der saecken nyet onderwinden willen, overmits tselve hemluden verboden was, geen kennisse te nemen van goederen, die geconfisqueert zyn, etc., remitterende die staten voorsz. aen de XII. gedeputeerde by de Excellentie des hertoge beroerende die con-

fiscatien ende oproerten, etc., hebben die staten gecommitteert Mr. Floris Thin, advocaet voorsz., om te reysen t'Antwerpen, ende aldaer by de twaelf raeden, van zyn Ex^tie gedeputiert, die voersz. zaeke te solliciteren, etc.; Ordonnerende mede die staten voersz. hoiren cameraer Jan vander Haer te betalen twee chaerten, gemaect van den rivieren vander Lecken, omtrent die wtgesteecken cribbingen voersz., etc. Actum vts., presentibus die domdeken, Galama inden Dom, die deken, Honthorst t'Oudemunster, Coddenoirt sint Peters, die deken ende Haemstede sint Jans, die deken van sint Marien, Jan vander Haer, Henrick die Voocht van Rynevelt, Jan Taets van Amerongen, burgemeesters t'Utrecht, Tyman de Wit, secretaris tot Wyck.

Anno XV^c.LXIX., opten derden dach van meerte.

Syn die drie staten 's lants van Utrecht beschreven, ende in de cancelrien 's hoofs van Utrecht vergadert geweest, om enige van de staten te deputeren te reysen tot Brussel, aen de Exc^tie des hertoge van Alve, etc., gouverneur ende capteyn-generael, etc., ende den XIX. marty aldaer te syn ende te horen tgene van wegen co. Maj. den generale staten aengegeven sal worden etc. Ende die ridderluden heer Anthonis van Apcoude van Meerten, ritter, heer van Essesteyn etc., ende die ecclesien ende die van der stat Utrecht verclaerden, dat zy oick elcx een wten hoiren zouden deputeren ende gereet houden. Actum vts., presentibus die domdeken, die deken van Oudemunster ende Schoere ibidem, die scholaster Uten Eng ende Bosch sint Peters, die deken, Hamstede sint Jans, die deken van sinte Marien, ter Spille ibidem van wegen die vyf ecclesien, heeren Dirck van Zuylen, die heere van Essesteyn, ritters, Adriaen van Renesse vander Aa, Jan vander Haer van wegen die edelen, Henrick die Voocht van Rynevelt, burgermeyster t'Utrecht, Jacob van Hardevelt, schepen t'Amersfoirt, Willem van Harn, burgemeyster tot Rhenen, Anthonis de Wit, schepen tot Wyck, Cornelis Jansz. van Deyl, burgemeyster tot Montfoort.

Anno XV^c.LXIX., opten eersten aprilis.

Syn die staten 's lants van Utrecht beschreven, ende in der cancelrien 's hoofs van Utrecht vergadert geweest, om te hoeren trapport van de gedeputeerden van voorn. staten, diewelcke geweest zyn ten hogen hove by de Exc^tie des hertoge van Alve, etc., gouverneur ende capiteyn-generael over co. Maj. Nederlanden, etc., alwaer die selve gedeputeerden, als namentlick mynen E. heer die domdeken ende Jan Taets van Amerongen, burgermeyster t'Utrecht, hoer rapport by monde myns E. heeren domdeckens gedaen hebben, leverende aldair over die propositie gedaen tot Brussel den gemene generale staten dezer Nederlanden; Welck gelesen zynde, hebben elcx van de staten versocht copie, concluderende, dat men versoucken zal andere bescrivinge van deselve staten op woensdage nae paesschen naestcomende, om als dan te delibereren ende concluderen opte antwoorde, die men zyne Exc^tie opte voirsz. propositie toevougen ende geven zall, om dselve antwoort wederom aen zyn Exc^tie te brengen vyftien dagen na paesschen, welcken termyn zyne Exc^tie den generalen staten geprefigeert heeft. Actum vts., presentibus die domdeken, Galama ende Grovesteyn in den Dom, die deken, Schetter ende Cuynretorff t'Oudemunster, Coddenoirt, Veussel sint Peters, die deken, Streng, Hemstede sint Jans, die deken, Buchel, Drolshagen, scholaster sint Marie, van wegen die ecclesien, Anthonis van Zuylen van Nyevelt, Adriaen van Renesse vander Aa, Jan vander Haer

ende Louf zyn zoene, van wegen die edelen, Henrick die Voocht van Rynevelt, Jan Taets van Amerongen, burgermeysters, Henrick Valckenaer, schepen t'Utrecht, Adriaen van Egmont, burgermeester t'Amersfoort, Willem van Harn, burgermeester tot Rhenen, Jan van Zuydoort, burgermeester tot Wyck, Gerrit Gysbertz., burgermeester tot Montfoort.

Eodem, alsoe sommige vande butensteden sustineerden, dat men hem telkens, als er enigen propositien gedaen waeren, elcx copie leveren soude tot costen van de staten, hebben die staten verclaert ende geordonneert, dat achtervolgende die oude observantie die secretaris vande staten op zynen cost ende jaerlicxe gaigen leveren zal elcx vande staten een copie vande propositie, die gedaen is ende in toecomende tyden gedaen zullen worden, te weten, die ecclesien een copie, die ridderluyden een copie, ende die vande stat Utrecht een, als representerende die andere steden ende den derden staet, ende zoe wie verder van der steden ofte yemant anders copie beghere, zal zyn tot costen van vande genen, die zulcx begeert.

Anno XV^{c}.LXIX., opten XIII. dach van aprille.

Syn die staten 's lants van Utrecht bescreven ende in der cancelrien 's hoofs van Utrecht vergadert geweest, om eyntelick te resolveren opte propositie lestmael van wegen co. Maj. onzen aldergen. heere, by der Exc^{tie} des hartoghe van Alve, gouverneur capiteyn-generael etc. gedaen, ende nadien myne E. heeren die domdeken, mitsgaders die andere mede commissarissarien der staten voorn., achtervolgende 't versouck, bevel ende ordonnantie by de Excellentie des hertoghe van Alve, gouverneur ende capiteyn-generael etc. lestemael in 't particulier syn Exc^{tie} tot Bruessel, nae de generale propositie gedaen, die saeken vander petitien, neerstelick ende hartelick den voorn. staten gerecommandeert hadden etc., hebben die voorsz. staten tzamen op als gecommuniceert ende opte voorsz. propositie ende petitie rypelick gelet ende gedelibereert, dan overmits die selve staten als noch nyet en costen eendrachtelick accorderen, zyn eendrachtelick gesloten, te versoucken ende begeren andere generale dachvaert ende bescrivinge op maendaghe naestcomende, den XVIII. dach van aprilis, om als dan eyntelick te resolveren ende nyet van malcanderen wter stadt te scheyden, sonder die selve eyntelicke conclusie te nemen. Actum vts., presentibus myne heeren die domdeken, Galema, proost van Noorthuysen in den Dom, die deken, Cuynretorf, Herema t'Oudemunster, die scholaster Uten Eng, Bosch sint Peters, die deken, Pyl, Knoop, Streng sint Jans, die deken, ter Spille, Schuerinck, Noortwyck, Buchel, Drolshagen, Westrenen, de Jonge sinte Marie, van wegen die vyf ecclesien, die heer van Montfoort, heer Dirck van Zuylen, heer Anthonis van Apcoude van Meerthen, ritters, Adriaen van Renesse van der Aa, Johan vander Haer, van wegen die edelen, Henrick die Voocht van Rynevelt, Jan Taets van Amerongen, burgemeesters, Jan van Renesse van Mourmont, Claes van Oostrom, Cuyck, scepenen t'Utrecht, Adriaen van Egmont, Rutger Penyt, burgermeesters t'Amersfoort, Willem van Harn, burgerm. tot Renen, Jan van Zuydoort, burgermeester, Tyman de Wit, secretaris tot Wyck, Cornelis Jansz. van Deyl, burgermr, Willem Collart, Thomas Cornelisz vande Poll, scepenen tot Montfoort.

Anno XV^{c}.LXIX., opten XIIII. dach van aprille.

Hebben die gedeputeerden vande staten, vergadert zynde inder staten camere, gecommitteert Mr. Floris Thin, advocaet van deselve staten, om achtervolgende die raminge aldaer by

denzelven gedeputeerden overcomen, te concipieren opt behagen vande staten alsulcken schriftelick antwoorde, als men d'Excellentie des hartogen van Alve etc., gouverneur etc., den xv. dach na paeschen, opte propositie ende petitien lestmael den gemenen generale staten tot Brussel gedaen, geven ende overleveren zall. Actum vts. Welcke geconcipieerde antwoorde die voorn. gedeputeerden een saterdach toecomende ter plaetze te negen uren zullen hoiren lesen.

Anno XV^{c}.LXIX., opten xviii. dach aprilis.

Syn die drie staten 's lants van Utrecht bescreven ende in de cancelrien 's hoofs van Utrecht vergadert geweest, om eyntelick te resolveren, ende nyet van den anderen te scheyden, zonder eendrachtelick te concluderen opte propositie ende petitie van wegen co. Maj., onzer aldergen. heeren, by de Excellentie des hertogen van Alve etc., gouverneur ende capiteyn-generael, etc. gedaen. Ende na dit seker concept van antwoort gelezen was, alzoe die staten noch nyet wel en costen accorderen in als, is deze dachvaert gecontinueert tot morgen te negen uren.

Opten zelven dach hebben geordonneert Jan vander Haer, cameraer, dat hy alle die bancken in der staten camere, mitsgaders die muere zal laten becleden mit pruys root leer. Actum vts., presentibus die domdeken, Galema, Walscapple in den Dom, die deken, Schetter, Herema t'Oudemunster, die scholaster Uten Eng, Bosch sint Peters, die deken, Haemstede sint Jans, die deken, ter Spille, Buchel, Schuerinck sinte Marie, die heer van Montfoort, heer Dirck van Zuylen, Anthonis van Apcoude van Meerthen, ritter, Adriaen van Renesse vander Aa, Anthonis van Zuylen van Nyevelt, Jan vander Haer van wegen die edelen, Henrick die Voocht van Rynevelt, Jan Taets van Amerongen, burgermrs, Cornelis vander Maeth, N. Cuyck, schepenen t'Utrecht, Adriaen van Egmont, burgermr t'Amersfoort, Willem van Harn, burgermr tot Rhenen, Zuydoort, burgermr, Tyman de Wit, secretaris tot Wyck, Cornelis Jansz. van Deyl, burgermr te Montfoort.

Anno XV^{c}.LXIX., den xix. aprilis.

Syn die staten 's lants van Utrecht wederom by continuatie van den dachvaert, gisteren gehouden, vergadert geweest, om eyntelick te resolveren ende nyet van den anderen te scheyden, sonder eendrachtelick te concluderen opte propositie ende petitie van wegen co. Maj., onzen allergen. heere, by d'Excellentie des hertogen van Alve etc., gouverneur ende capitain-generael etc., gedaen; ende alsoe die heeren van sinte Peters nyet en compareerden, die edelen cleyn int getal waren, zoe hebben die voorsz. staten als noch nyet connen eyndelyck concluderen noch resolveren, hebbende daerom deze dachvaert gecontinueert tot morgen ten negen uren, om als dan wederom in der cancelrien alhier te compareren, ende alle vliet ende neersticheyt te doen, om als dan eyntelick te concluderen ende resolveren, zoe verre hem tselve mogelick zyn zal te doen. Actum vts., presentibus die domdeken, Galema, Wee, Walscapple in den Dom, die deken, Schetter, Herema t'Oudemunster, die deken, Pyl, Knoop sint Jans, die deken, ter Spille, Buchel, Schuerinck, Drolshagen sinte Marien, heren Dirck van Zuylen, ritter, Adriaen van Renesse vander Aa, Jan vander Haer van wegen die edelen, Henrick die Voocht van Rynevelt, Jan Taets van Amerongen, burgermrs, Cornelis vander Maeth, N. Cuyck, schepenen t'Utrecht, Adriaen van Egmont, burgemr t'Amersfoort, Willem van Harn, burgermr tot Rhenen, Jan van Zuydoort, burgermr, Tyman de Wit, secretaris tot Wyck, Cornelis Jansz. van Deyl, burgermr tot Montfoort.

Anno XV^c.LXIX., opten xx.
dach van aprille.

Syn die drie staten 's lants van Utrecht by continuatie van deze dachvaert, op gisteren gedaen, in der cancelrien 's hoofs van Utrecht wederom vergadert geweest, om eyntelick te concluderen ende resolveren opte propositie ende petitie van wegen co. maj., onzer aldergen. heere, by de Excellentie des hertogen van Alve etc., gouverneur ende capiteyn-generael van co. Maj. Nederlanden etc. gedaen; ende gehoort eerst by den zelven staten, het rapport van hoir luder gedeputeerden ten hoogen hove, by d'Excellentie des hertoge voorsz. geweest zynde tot Brussel, ende gelesen die schriftelicke propositie van zyne co. Maj. ende syn Excellentie, den gemenen staten overgegeven, beroerende die contributie van den hondersten penninck voor een reyse van alle roerende ende onroerende goederen, mitsgaders den thienden penninck van het zuyver comende van de roerende goederen, ende den xx. penninck comende van de vercopinge der onroerende goederen, ter tyt toe in de propositie breder gespecificeert, met die middelen by syn Excell. voorgeslegen op de collectie van dezelve penningen etc.; ende daerop verscheyden communicatien gehouden, ende op al rypelick gelet hebbende ende bevinden de voorsz. contributien, als wesende te zeer zwaer lasten voor den landen van Utrecht, nyet dragelick, aenschou genomen, dat het voorsz. lant een zeer clein lant is, zulx dat men op een ure uten zelven landen kan gaen, staende daer het alderbreedste is, ende bynae die helft steryl, heye ende onlant is, ende dat tselve, d'welck van de voorsz. landen vruchtbaer is, met grote notelicke costen van dycken, dammen, molens, sluysen, watergangen, ende diergelycken wercken, gehouden moeten worden, belopende jaerlix merckelicke getaele van duesent guldens, ende dat selve lant daer beneffens sedert veertig jaren, dat keyz. Maj., hoochstloeflicker memorie, daer aen gecomen is, boven alle andere voorgaende contributien ende subventien als noch beswaert is, over twee hondert duysent car. guldens, die alle geëmployeert zyn tot prouffyte van keys. en co. Maj. in verscheyden beden ende subventien, hem luden gewillich geconsenteert, waervan zy luden als noch die renten ende lasten dragende zyn, ende is d'voorsz. petitie des te onverdragelicker, dat die voorsz. landen, door die voorleden troubelen zeer geaffigeert zyn geweest ende merckelicke grote costen hebben moeten dragen, zoe in't onderhouden van de knechten, die sy omme die stat ende landen van Utrecht te preserveren tegens d'invasie ende verscheyden aenslagen van de rebellen ende sectarissen, op de voorsz. stat en landen meer dan andere gemaect, op haerluyder eygen buydel aengenomen ende onderhouden hebben gehadt, als oick door verscheyden tochten van knechten, zoe van voorn. rebellen als andere van zyne Maj., die geduerende de voorsz. troebelen door deze landen gepasseert zyn, ende oick een tyt lange op de Vaert ende binnen die stat Utrecht ende Wyck gelegen hebben, behalve dat die voorsz. landen als meer andere ter cause van de voorsz. troubelen, ende overmits het vertreck van vele personen wte voorsz. lande, in neringe, coopmanschap ende andere handel, die daer (hoewel zeer zoberlick) plach te wezen, zeer gekrenkt is, ende indien die petitie voortganck hadde, noch meerder in neringen ende coopmanschappen gekrenckt zonde worden, overmits door gebreck van gelde nyemant wat zoude laten of doen maeken, ende doer dien die gemene man ende arbeyders van alles gebreck geschapen zouden zyn te gecrygen, dat oick daer beneffens zoe overmits, te weten muysjaren, waterjaren, groote sterfte van beesten ende den yskaringe, destructie van dyckagen, die op dit jegenwoordige jaer gevallen zyn, enige voorgaende onvruchtbare jaren, als oock ter cause van den voorsz. troubelen, die huysluyden zeer verarmpt zyn, ende die rycken geen betalinge van hoerl. pachten crygen connen, in der vougen, dat die landen dagelix tot mindere pryze beginnen te comen, als zy on-

twyffelick noch meerder geschapen zouden zyn, in haer prys gediminueert te zullen worden, even verre die voorsz. petitie voortganck hebben zouden, mits dat het lant daer door van gelde genoucht gebloot zoude worden, alsoe dat de voorsz. lasten nu veel zwaerder voor de voorsz. landen zouden vallen, dan eertyts gedaen zoude hebben, als die co. Maj. die petitie dede van den hondersten penn. van de onroerende goeden ende de vyftichsten penn. van de coopmanschap, ten welcken tyde die voorsz. landen noch veel meer in fleure ende welvaert waren, dan zy nu tegenwoordich zyn, ende nochtans die co. Maj. alsdoen van de lasten ende cleynicheyt van de voorsz. landen, onlanx aen zyne Maj. heer vader hoochl. memorie gecommen, geïnformeert zynde, ende daerop aenschou nemende, heeft hem mit een zekere somme van de penningen, te weten, acht en twintich duezent keyzers guldens, op acht jaren te betalen, in de plaetze van de voorsz. bede, laten contenteren ende te vreden gehouden, met welcke ofte gelycke somme, die voorsz. somme die voorsz. staten nu oock wel zouden verhopen dat zyne Exc^tie te vreden zoude wezen, nyet te min die voorn. staten, overleggende die grote costen, die zyne Maj. ter oirzake van de voorsz. troubelen, ende omme deze zyne Nederlanden in vrede ende d'oude catholycxe religie te houden ende conserveren, gedaen heeft, continuerende voorts die gewoonlicke goetwillicheyt, die zy altyts in gelycke zaecken gethoont hebben, willende zyne Maj. na haerluder vermogen, ende soe veel als hemluden enigsins mogelick ofte dragelick is, totte voorsz. costen te bate comen ende soe veel te meer, als zy wel connen denken die lasten zwaerder te zyn, dan die eertyts waren, ende zouden zulx te vreden wezen, ymmers mits dat zy van de voorsz. vier petitien ende alle puncten ende artickelen in deselve, mitsgaders in de voorgeslegen middelen begrepen, ontlast zouden blyven ende daervan verzekert zynde etc., zyne Maj. te geven ende accorderen die somme van twee ende seventig duyzent guldens eens, daer inne gerekent die twaelf duyzent guldens, die zy onlancx betaelt hebben, d'welcke hemluden belooft zyn te zullen wezen tot verminderinge van meerdere somme, die van hemluden begeert zouden worden, ende dit al tot onderhoudinge van den crychsvolcke, die zyne Maj. ter cause van voorleden troubelen moet onderhouden, mits dat men hem zoude geven consent ende octroye die selve te collecteren ende vynden by den genen, die de staten voorsz. daertoe deputeren zullen, het ware by copinge van renthen- ofte andersints, op zulcke onderpanden, als zy dat mitten ander ter minster lesie ende quetsinge van de landen ende arme ondersaten adviseren zullen, te betalen, de voorsz. somme op zes jaeren, mits oick, dat men hemluden duerende deze zes jaren mit geen andere petitien, hoedanich zy oick wezen mochten, belasten noch bezwaren zall, waervan d'eerste termyn betaelt zal worden vier maenden na dat die staten 't voorsz. octroy geaccordeert ende gelevert zal zyn, ende zoe voert jaerlix die voorsz. jaren wt geduerende, wel verstaende, indien daer enighe dykstoringe ofte inbreck geschieden ('twelck Godt verhoeden moet), dat in zulcken gevalle die betalinge van dat jaer, tot een jaer daer na gesurchiert zal worden, mits welcke zy verhopen ende bidden zeer ootmoedelick, dat zyne Exc^tie, aenschou nemende opte voorsz. lasten ende goetwillicheyt, hem te vreden houden, ende diens achtervolgens d'voorsz. staten van de voorn. vier petitien vorder ongemoeit te laten, ende dezen haerlieder antwoort ende consent ten besten te nemen gelieven zal.

HEEMRAAT OPTE VECHT ENDE CROMMEN-RYN.

Opten zelven dach hebben die ridderluden genomineert joncker Henrick van Apcoude van Meerten, heemraet te zyn voor drie aenstaende jaren opte Vecht ende Crommen-ryn, ende die goodshuysen ende regierders vander stat zullen de hoiren oock elck bereet hebben ende nomineren.

Opten zelven dach heeft Herman vande Vecht van wegen de heer van Warenborch, ca-

piteyn op Vredenborch, de staten aengegeven, hoe dat die capiteyn voorn. door mynheer die grave van Meghen bevel gesonden vant sloot zeecker soldaten tot Apcoude, omt huys aldaer te bewaren, ten tyde als die geusen door tlant togen, ende alsoe die zelve knechten aldair te scepe gebracht werden, ten eynde sy ten platten lande ende den huysman geen schade doen zouden, ende men den scippers daervan noch sculdich is thien gulden, begeerden, dat die staten tzelve betalen wilden, overmits zulcx geschiet is tot defensie van tgemeen lant; waer op de staten zeyden, de saecken haer nyet aen te gaen, dan dattet conincks saecke is, etc.

Actum vts., presentibus die domdeken, Galema, Grovesteyn, Axelius, Walscappele in den Dom, die deken, Schetter, Herema t'Oudemr, Uten Engh, scholaster, Bosch sint Peters, die deken, Knoop, Haemstede sint Jans, die deken ter Spille, Drolshagen, Schuerrinck, Noortwyck sinte Marie, van wegen die vyf ecclesien, die heer van Montfoort, heeren Dirck van Zuylen, Anthonis van Apcoude van Meerten, heer van Essesteyn, ritters, Anthonis van Zuylen van Nyevelt, van wegen die ridderluyden, Jan Taets van Amerongen, Hendrick de Voocht van Rynevelt, burgermrs, Cornelis vander Maeth, Herman vander Vecht, Cuyck, scepenen t'Utrecht, Adriaen van Egmont, burgermr t'Amersfoort, Willem van Harn, burgermr tot Renen, Jan Zuydoort, burgermr, Tyman de Wit, secretaris tot Wyck, Cornelis Jansz. van Deyll, burgermr tot Montfoort.

Anno XV^{c}.LXIX., xxv. aprilis.

Syn die staten 'slants van Utrecht beschreven ende inder cancelrien 's hoofs van Utrecht vergadert geweest, om te hoiren, tgene hem van wegen co. Maj. aengegeven zal worden, etc., alwaer gecompareert is Mr. Willem van Dyemen, vicepresident 's hoofs voorsz., ende nadien hy by monde, 'tgene hem van wegen die heeren van Boussu, stathouder van Hollant, bevolen was, den voorn. staten te kennen gegeven hadde, beroerende die leste propositie ende petitie etc., hebben die staten versocht ende verworven copie, om elcx de hoiren aen te brengen, ende op vrydage alsoluyt antwoort te geven. Actum vts., presentibus Bruhese, Grovesteyn in den Dom, die deken, Cuynretorff t'Oudemunster, Veussel sint Peters, die deken sint Jans, die deken ter Spille, Buchel, Drolshagen sinte Marie, heer Dirck van Zuylen, ritter, Antonys van Zuylen van Nyevelt, Johan vander Haer, Henrick de Voocht van Rynevelt, Cornelis vander Maeth, burgermrs ende schepenen te Utrecht, Adriaen van Egmont, burgermr t'Amersfoort, Weyer van Riebeck, burgermr tot Wyck, Gerrit Gysbertsz, burgermr tot Montfoort.

Anno XV^{c}.LXIX., opten xxix. aprilis.

Syn die staten bescreven ende inder cancelrien 's hoofs van Utrecht vergadert geweest, om eyntelick andere resolutie te nemen ende geven, volgende die propositie den gedeputeerden van de staten by geschrifte overgelevert, tot contentement ende intentie vande Excell. des hertogen van Alve etc.; ende die drie staten voorsz. hebbende rypelick gelet opte propositie een maendage lestleden, door bevel des edelen welgeboren heere, myn heere die grave van Boussu etc., stathouder van Hollant etc., by de weerdige hooggeleerde heer Mr. Willem van Dyemen, als outsten raet inden provintialen hove van Utrecht, den voorgen. staten voorgehouden; Geven mit alle reverentie voor antwoort, dat zy haarluder voorgaende resolutie, d'welcke hare gedeputeerde nu ter tyt d'Exc. vanden hertoghe (gelyck het wel te presumeren is) aengegeven hebben, nyet en te connen ofte behoiren enichsins te altereren ende te buyten gaen, boven velerande redenen, regardt nemende, dat die selve resolutie zoe preg-

nant ende vruchtbaer is, om die co. Maj., onzer aldergen. heere, ende zyne Exc^tie^, zoe velen als den staten mogelick is geweest, te believen, dat die voorsz. staten gansselick verhoepen, dat zyne Exc^tie^, aensiende die grieven ende lasten van dit cleyne landeken, van hoere resolutie, breder verhaelt, van hoire goetwillich. een goet benoegen ende contentement zal believen te nemen. Actum vts., presentibus heer Jan van Bruhese, Walscapple in den Dom, die deken t'Oudemunster, Bosch, Veussel sint Peters, die deken Esch sint Jans, die deken, Collaert, Schuerinck sinte Marie, van wegen die ecclesien, heer Dirck van Zuylen, ritter, Jan vander Haer, van wegen die edelen, Henrick die Voocht van Rynevelt, burgermr, Cornelis vander Maeth, scepen t'Utrecht, Jacob van Barnevelt, burgermr t'Amersfoirt, Willem van Hairn, burgermr tot Renen, Tyman de Wit, secretaris tot Wyck, Gerrit Gysbertsz, burgermr tot Montfoort.

Anno XV^c^.LXIX., den VII. meye.

Syn die drie staten 's lants van Utrechts bescreven ende in der cancelrien 's hoofs van Utrecht vergadert geweest, om te horen het rapport ende wedervaren van de gedeputeerden der drie staten 's lants van Utrecht, welcke geweest zyn ten hogen hove, aen d'Exc^tie^ des hartogen van Alve etc., beroerende die leste propositie ende petitie. . Item, om te communiceren beroerende die publicatie van den placcaet, aengaende den impost van de Rynsche en andere wynen, ende t'adviseren wat men voorts daer inne doen zal etc.; Ende eerst hebben die voorsz. gedeputeerden by monde des eerw. heeren Johan vander Vecht, domdecken, mede commissaris, hoir rapport gedaen, ende hoir wedervaren, hen ten hogen hove beroerende die voorz. petitie gemoet, int lange ende breet verhaelt, gehoort welck rapport, hebben die staten geordineert, dat eenen yegelick aldaer present zynde, 'tzelve dat zy gehoort hebben, den hoiren overbrengen ende te kennen geven, ende dat men verzoucken zal, nyewe bescrivinge op vrydach nae ascensions dach naestcomende, ten eynde een yegelick van de voorsz. staten als dan geresolveert wederom come, om gelyckelick voort t'adviseren ende concluderen, wat men voorts in der saecken van de voorsz. propositie ende petitie doen zal, ende aengaende die publicatie by den deurwaerder gedaen, beroerende den impost voorsz., zyn die staten eendrachtelick gesloten hem tegens dieselve publicatie te opposeren, ende deselve oppositie den deurwaarder behoorlyk te intimeren, gelyk ook deselve oppostie ende intimatie van dyen opten staende voet den voorn. deurwaerder inden staten camer geroupen zynde, by monde van mynheer den domdecken gedaen is, welcke oppositie hier na volcht:

Alsoe tot kennisse gecomen is van den gemenen staten van den lande van Utrecht, dat onlancx, als opten vierden dach van meye lestleden, zonder haerluder voorweten ofte consent, by de stadt clocke van Utrecht gepubliceert is geweest zeker placcaet, inhoudende, dat men den nyewen excys van dertich stuvers op elcke ame wyns, voor den tyd ende termyn van een geheel jaer zoude moeten betalen, naer uytwysen die specificatie, breder int selve placcaet gestelt zynde, van daten den IIII. may, anno XV^c^. LXIX. etc., zonder dat die voorsz. staten verstaen in de voorsz. excys ofte impost geconsenteert te hebben, ende dat zy darom ongehouden zyn alsulcke excys ofte impost te betalen, ende al ist, dat zyluden hem laten duncken 't voorsz. placcaet door enich onverstant geëmaneert ofte binnen Utrecht gepubliceert te zyn, zoo ist nochtans, dat die voorsz. staten, collegialiter vergadert zynde, onvermindert ende onvercort co. Maj. hoocheyt, alleenlyk om te conserveren die gerechticheyt van tgemene lant van Utrecht, hebben hemluyden tegens 't voorsz. placcaet, publicatie ende executie van dien, alrede daer van gedaen, ende die noch gedaen zoude mogen wor-

den, geopposeert, ende expresselick hem daer tegens mits dezen opposeren ende begeren zeer oetmoedelyck, dat zyne Maj. gelieve deze hoire oppositie int beste te verstaen ende ter tyt toe zyne Maj. volcomen kennisse van de voorsz. saecke genomen zal hebben, d'executie van dien te surchieren. Actum als boven, in presentie van voorsz. deurwaerder 's hoofs van Utrecht, geroupen zynde in der staten camer, ende dat by monde des eerw. heeren domdekens, wten naem van de staten voorsz., den VII. dach van meye, anno XV^c^.LXIX.

Anno XV^c^.LXIX., den XIIII. dach van meye.

Syn die drie staten 's lants van Utrecht bescreven ende in der cancelrien 's hoofs van Utrecht vergadert geweest, om te horen lesen die sciercedule van den Leckendyck ende Hinderdam, mitsgaders aengeven die gebrecken zynde opten Hinderdam etc., gehoort welcke sciercedule, hebben die staten dselve geapprobeert.

Anno XV^c^.LXIX., den XX. dach van meye.

Syn die drie staten bescreven ende in der cancelrien 's hoofs vergadert geweest, om voor's te communiceren, delibereren ende eyntelick, ist mogelyk, te concluderen, beroerende die propositie ende petitie van wegen co. Maj., onzen aldergen. heeren, by d'Excell. des hertogen van Alve etc., gouverneur, capiteyn-generael etc., lestemael tot Brussel gedaen etc., alsoe zyn Excell. niet te vreden en is geweest mette leste presentatie in dezen gedaen, dan begeert absoluyt antwoort affirmatief oft negatief etc., ende na vele ende diverse ende menichvuldige communicatien ende deliberatien, alsoe die voorn. staten noch nyet en costen overcomen ende eyntelick resolveren, ende die edelen ende ritterscap luttel ende cranck in getale waren, soe hebben die voorsz. staten eendrachtelick geadviseert te begeren nyewe bescrivinge op vrydage den XXVII. van meye naestcomende, mits dat die edelen verscreven worden te compareren opte verbuerte van hoire stemme voor dese reyse, te weten, die verscreven zynde nyet en compareerden. Actum vts., presentibus die domdeken, Galema, Walscapple in den Dom, Schetter t'Oudemunster, Bosch, Coninc, Veussel sint Peters, die deken, Pyl sint Jans, die deken, ter Spille, Schurinck, Noortwyck, Drolshagen sinte Marie, van wegen die vyf ecclesien, heeren Dirck van Zuylen vander Haer, heer van der Zevender, Anthonis van Apcoude van Meerten, heer van Essesteyn, ritters, Jan vander Haer, van wegen die edelen, Hendrick de Voecht van Rynevelt, Jan Taets van Amerongen, burgermrs, Cornelis vander Maeth, Herman vande Vecht, scepenen t'Utrecht, Adriaen van Egmont, burgermr, Jacob van Hardevelt, scepen t'Amersfoort, Walraven Lucasz. burgermr, Jacob van Harn, scepen tot Renen, Weyer van Riebeck, burgerm., Tyman de Wit, secretaris tot Wyck, Ghysbert Gysbertsen, burgermr. tot Montfoort.

Anno XV^c^.LXIX., opten XXVII. may.

Syn die staten 's lants van Utrecht bescreven ende in den cancelrien 's hoofs van Utrecht vergadert geweest, om eyntelick te resolveren opte petitien by d'excell. vanden hertoge van

Alve etc. van wegen co. Maj. den staten voorsz. gedaen, ende na vele diverse communicatien ende deliberatien, alsoe die voorn. staten noch nyet en costen eyntelick overcomen ende resolveren, soe hebben die voorn. staten eendrachtelick geadviseert, te begeren nyewe bescrivinge op woensdage toecomende, ofte ten minste continuatie tot dyen dage toe; Verhopende (aengesien de voorsz. zaeke zoe op huyden geprepareert was), dat dselve alsdan eyntelick getermineert zoude worden. Actum vts., presentibus die domdeken, Walscapple in den Dom, deken van Oudmunster, Bosch, Coninck sint Peters, die deken, Renesse sint Jans, die deken, ter Spille, Drolshagen, Noortwyck, Schuerinck van sinte Marien, mynheer van Montfoort, heer Dirck van Zuylen, Anthonis van Meerten, Jan vander Haer van de ritterschap, Rynevelt, Amerongen, burgermrs, vander Maeth ende vande Vecht, scepenen der stadt Utrecht, Schaeyck, Peter Hoefkens der stadt Amersfoort, Harn ende Walraven Lucasz. van Rhenen, Frans van Riebeck, burgermr van Wyck, van Montfoort Peter Gerritsz, scepen.

Anno XV^{c}.LXIX., opten 1. dach van junio.

Syn die staten wederom beschreven ende vergadert geweest in de cancelrien 's hoofs van Utrecht, om eyntelick te resolveren opte petitie by de Excell. des hertogen van Alve gedaen, mitsgaders om zekeren wten haren te deputeren aen zyn Excell., om de voorsz. resolutie over te brengen, etc.; Ende alsoe d'selve staten, na vele diverse communicatien, als noch nyet en kosten eyntelick concluderen, hebben gesloten te begeren ende versoucken, begerende ende versouckende mits aen myne E. heeren, d'eerste ende d'andere raiden des conincx t'Utrecht, andere generale bescryvinge van d'selve staten op vrydaghe na heyligen Sacramentsdage naestcommende, om alsdan zonder vorder dilay eyntelick te resolveren, ende ingevalle myne E. heeren van den raidt sulcx den voorn. staten nyet en souden willen gunnen, dat hoir E. deze hoir begeerte ende versouck believen te scicken aen d'Excell. des hertoge van Alve etc., gouverneur ende capiteyn-generael etc., ofte ten minsten aen myn E. heere van Boussu, stathouder etc., om op deze hoire begeerte ende versouck by syne Excell. gedisponeert te worden.

Op ten zelven dach hebben die staten geordonneert haren secretaris, te maicken een nyewe registre, ende daer inne te doubbleren alle acten, requesten ende andere monumenten, geregistreert in zekere andere registre, belangende des conincks ende der staten saecken, ende tselve voortaen te continueren, ende alle propositien van wegen keyz. ende con. Maj. gedaen, ende die noch geschieden zullen, registreren, alle totten staten costen.

Actum vts., presentibus die domdeken, Veno, Walscapple, Luessinck in den Dom, die deken ende Schetter t'Oudemunster, Vuessel, deken sint Peters, die deken ende Rengers sint Jans, die deken ende Collaert, ter Spille, Buchell, Noortwyck, Drolshagen sinte Marie, van wegen die ecclesien, die heer van Montfoirt, heeren Dirck van Zuylen, heer vander Zevender, Anthonis van Apcoude van Meerthen, heer van Essesteyn, ritters, Adriaen van Renesse vander Aa, Jan vander Haer van wegen die edelen, Henrick de Voecht van Rynevelt, Jan Taets van Amerongen, burgermrs, Cornelis vander Maeth, Herman vande Vecht, scepenen t'Utrecht, Jacob van Hardevelt ende Peter Hoefkens, scepenen t'Amersfoort, Willem van Harn ende Walraven Lucasz., burgermrs tot Rhenen, Frans van Riebeck, burgermr tot Wyck, Peter Gerritsz, scepen tot Montfoort.

Anno XV^c. LXIX., den x. juny.

Syn die staten 's lants van Utrecht bescreven en in de cancelrien 's hoofs van Utrecht vergadert geweest, om, zonder enich vorder dilay, eyntelick op als te resolveren, ende hoer gescickte te deputeren ende synde nae behoiren ten hogen hove, ende gehoort 't rapport ende wedervaren van hoerluder gedeputeerden aen d'Excell. van de hertoghe van Alve etc., gouverneur ende capiteyn-generael etc., mitsgaders tgene deselve onlancx voorgehouden is geweest, door 't scriven van myn E. heere die grave van Boussu etc., stathouder over Hollant, nopende die petitien lest by zyne Excell. den gemenen staten gedaen ende voorgehouden etc., ende verscheyden communicatien daerop gehadt, ende die zwaricheyden van de zaecke rypelick overleyt ende overwegen hebbende, bevinden d'selve petiten hoe langer hoe zwaerder, ende voor het gemeene lant van Utrecht in geender manieren dragelick, als waer door 'tzelve lant ganzelick van gelt gebloot zoude worden, ende die coomanschap, neringe, negotiatie ende ambochten van dezelve landen (daer mede die borger ende schamele gemeente meest all onderhouden worden, hoewel zeer soberlick) cesseren, verlopen ende andersins te nyette gaen souden, dat de voorsz. staten even verre die voorsz. petitie voortganck zoude hebben, geen middelen sien, waermede men die borgeren ende schamele gemeente, die in effecte nyet en hebben, dan zy mit haer neringhe, coomanschap ofte ambochten en winnen, voortaen zoude cunnen ofte mogen onderhouden, gelyck die staten wel geloven tselve zyne Excell. van wegen andere staten, daer die handelinge van de coomanscappe meerder is, int particulier ende in specie geremonstreert te wezen, willende nyettemin de voorsz. staten continueren in haer gewoonlicke onderdanicheyt ende goetwillicheyt ende getrouwicheyt, die zy altyts tegens die keyz. Maj. hoochlofl. memorie voor ende die con. Maj. naer gethoont ende gedragen hebben, merckelick in de lesten voorleden troubelen, in dewelcke zy, om die stadt ende lande van Utrecht ende andere omleggende landen tot behouff van zyne Maj. te bewaren ende verzekert te houden, nyet veel min dan hondert duizent Carolus gulden aen coste gedaen ende schade geleden hebben, syn wel bereit zyne Maj. als noch voor soe vele hemluden enichsins mogelick is te dragen ofte te vervallen, te subvenieren ook met meerdere sommen, dan zy t'eeniger tyt ofte zyne Maj. ofte zyne Majts voorsaten gegeven hebben, ende alsulx zyn eendrachtelic gesloten overcomen ende te vreden in de plaetse van de voorsz. petitie zyne Maj. boven die twaelf duyzent gulden, die zy lest gegeven hebben, noch te te geven eens die somme van hondert duyzent Carolus guldens, ende dit al tot onderhoudinge van den crysvolck, die zyne Maj. ter cause van de voorleden troubelen moet onderhouden, mits dat men hem zoude geven consent ende octroyen, die selve te collecteren ende vynden by den genen, die de staten daartoe deputeren zullen, het ware by copinge van renten ofte andersins, op zulke onderpanden, als sy dat mitten anderen ter minster lesie ende quetsinge van de landen ende arme ondersaten adviseren zullen, te betalen die voorsz. somme op zes jaren, mits oick, dat men hemluden duerende deze zes jaren mit geen ander petitie, hoedanich zy oick wezen mochte, belasten noch bezwaren zall, waarvan d'eerste termyn betaelt zal worden vier maenden na dat de staten 't voorsz. octroye geaccordeert ende gelevert zal zyn, ende zoe voert jaerlix die voorgenoemde jaren wt geduerende, welverstaende indien daer eniche dyckschoringe ofte imbreck geschiede ('twelck Godt verhoeden moet), dat in zulcken gevallen die betalinge van dat jaer daerna gesurchiert zal worden, mits welcke zy verhopen ende bidden zeer ootmoedelyck, dat zyne Excell. aenschou nemende opte voorsz. lasten ende goetwillicheyt hem te vrede houden, ende diens achtervolgende d'voorsz. staten van de voorsz. vier petitien vorder ougemoet te laten, ende dese hoerluder antwoort ende consent ten besten te nemen gelieven zal. Actum vts., presentibus die domdeken, Axelius,

in den Dom, die deken, Schetter t'Oudemunster, Coninck, Zuylen, Peter, Camp ende Preys sint Peters, die deken, van Esch sint Jans, ter Spille, Buchel, Collaert sinte Marien, heer Dirck van Zuylen, die heer van Essesteyn, Jan vander Haer van wegen die ridderscap, Jan Taets van Amerongen, burgermr, Henrick Valckenaer, vander Maeth, Vecht schepenen, Egmont, burgermr, Jacob van Hardevelt, scepen van Amersfoort, Willem van Harn, burgermr, Walraven Lucasz., scepen tot Rhenen, Jan van Hardenbrouck, burgermr, Weyer van Riebeck, scepen tot Wyck, Peter Gerritz., scepen tot Montfoort.

Opten zelven dach hebben die staten voirsz. gedeputeert, om te reyzen ten hogen hove mitten voorsz. conclusie ende accoordt, deselve, die lest aldaer geweest hebben, te weten, myn eer. heer die domdeken, die heer van Essesteyn, ende Jan Taets van Amerongen.

Opten zelven dach hebben die staten gecommitteert heer Willem Pyll, canonick sint Jans, ende heer Dirck van Zuylen, ritter, om voorts te dirigeren ende beneerstigen die saeken beroerende d'affgraven van de gemeenten, dewelcke dagelix hoe langer hoe meer by attemptaten van den rentmr des conincx ende anderen gevordert wordt, ten eynde Mr. Floris Thin, advocaet, aan voorn. commissaris recours hebben mach, in derselver zaeken besoignerende.

Anno XV^c.LXIX., opten XXX. dach van junio.

Syn die drie staten 's lants van Utrecht beschreven ende inder cancelrien 's hoofs van Utrecht vergadert geweest, om te aenhoiren 't rapport van den commissaris., dewelcke van wegen de staten voorsz. gedeputeert zynde ten hogen hove by de Excell. des hertoge van Alve etc., gouverneur etc., geweest zyn, beroerende die leste petitie van wegen co. Maj. by syne Excell. lestleden gedaen etc., ende nadien d'voorsz. commissarissen haer rapport by monde des eer. heren domdekens, medecommissaris, gedaen hadden, hebben hoer de staten gedanckt van hoer besogne, moeyte ende arbeyt, verclarende alle tselve elcx de hoiren aen te willen geven, ende dat men tselve 't hof van Utrecht te kennen geven zal, ten eynde tselve hof enen dach rame, om wederom die staten te doen bescriven, om eyntelick alsdan, ist mogelick, te resolveren, etc. Actum vts., presentibus mynheer die domdeken, Bruhese thesaurier, Walscappele in den Dom, die deken, Cuynretorf, Honthorst t'Oudemunster, Veussel, deken, Knyff, Pyll sint Peters, Esch sint Jans, Buchel, ter Spille, Drolshagen sinte Marien, van wegen die vyf ecclesien, heeren Dirck van Zuylen, Anthonis van Apcoude van Meerten, heer van Essesteyn, ritters, Adriaen van Renes vander Aa, Fredric Uten Engh, Anthonis van Zuylen van Nyevelt, Jan vander Haer, van wegen die edelen, Henrick de Voocht van Rynevelt, Jan Taets van Amerongen, burgermrs, Cornelis vander Maeth, Cuyck, scepenen t'Utrecht, Jacob van Hardevelt, scepen t'Amersfoort, Peter Gerritsz, scepen tot Montfoort.

Anno XV^c.LXIX., opten VI. july.

Syn die staten 's lants van Utrecht bescreven ende vergadert geweest in der cancelrien 's hoofs van Utrecht, om eyntelick te accorderen ende resolveren aengaende die petitie van zyne Excell. den staten dezer landen, volgende het bevel hoerl. gecommitteerden ten hove gedaen etc., ende alsoe den tyt der bescrivinge te zeer cort was, zulcx, dat overmits d'absentie van vele personen, in elcken respective staet nyet en compareerden ende buyten ware, zoo hebben die selve staten verclaert, dat zy luyden, aenmerckende ende overleggende die

grote, treffelicke ende wichtige zwaricheyden van der zaecken, als noch nyet en costen eyntelick resolveren, ende dat men daeromme versoucken zal wederom nyewe bescrivinge op vrydaghe den xv. dezer maent july, ende begeren breder bescrivinge van de ridderluden, ten eynde zyl. compareren ten dage voorsz. op heuren eedt ende verbeurte van haer stemme. Actum vts., presentibus die domdeken, Wede, Walscapple in den Dom, die deken ende Ram t'Oudemunster, die deken, Buchel, Zuylen sint Peters, die deken, Pyl sint Jans, ter Spille, Buchel, Noortwyck sinte Marien, van wegen die ecclesien, heer Dirck van Zuylen, ritter, Adriaen van Renesse vander Aa, Jan vander Haer, beyde die burgermrs voorsz., Henrick Valckenaer, Cuyck, schepenen te Utrecht, Jacob van Hardevelt, scepen t'Amersfoort, Willem van Harn, schepen tot Rhenen, Jan van Zuydoort, burgermr tot Wyck.

Anno XV^{c}.LXIX., opten xv. july.

Syn die staten 's lants van Utrecht bescreven ende in der cancelrien 's hoofs van Utrecht vergadert geweest, om eyntelick te accorderen ende resolveren aengaende die petitie by de excell. des hertoghe van Alve etc. van wegen con. Maj. gedaen etc., ende die voorn. staten gehoort hebbende het wedervaren van haer deputaten, aen zyne Excell. wten naem van de staten gezonden, omme antwoort te geven ende resolutie te brengen opte propositie ende petitie by syne Excell. den generalen staten van deze Nederlanden, wten naem van co. Maj., onzer allergen. heeren, onlanex leden gedaen, mitsgaders die antwoort, die zyne Excell. belieft heeft denselven deputaten te doen geven, te weten, dat zyne Excell. nyet en coste verstaen, dat syl. genouchsaem hoer debvoir gedaen zouden hebben ende gebruyct middelen van inductie, daertoe dienende, om dat de staten zouden believen de begeerte van zyne Maj., ende consenteren ofte conform te maecken mit die andere staten int geen, dat zyne Maj. van d'selve begeert hadde, ende daerom zyluden incontinent wederom zouden reysen nae huys, ende de staten wt zyne Excell. naem aengeven, dat zyluyden hem goetwillich zouden laten vynden in de petite van zyne Maj. ende mit die andere staten maecken conform, ende by faulte ofte gebreck van dyen, ofte dat zyluden zouden willen persisteren by haer voorgaende conclusie ende resolutie, dat in zulcken gevalle zyne Excell. zal gebruycken de authoriteyt van zyne Maj. ende dat mit sulcke middelen ende manieren van doen, die zyn Excell. daertoe bequam vynden ende advyseren zal, d'welcke nochtans zyne Excell. zaege liever verhoet, verclarende eerst ende vooral, dat hoerluder deputaten genouchsaem die petitie van zyne Maj. mit middelen, daartoe dienende, gepromoveert ende oock gerecommandeert, ende oock mede altyt getrouwelick haer wederfaeren ende rapport gedaen hebben gehadt, dan overmits die zy altyt hebben gevonden in de voorsz. petitie, ende hebben zyluden nyet anders cunnen resolveren dan zy hoirl. deputaten hebben mede gegeven, om zyn Excell. uit hoiren naem over te geven ende exhiberen, ende hadde oock wel verhoopt, dat d'selve resolutie zyne Excell. aengenaem geweest zoude hebben, byzonder aengemerckt die grootheyt van somme, welckes zy nyet geaccordeert en hebben gehadt, waer wt men merckelick considereren kan die goede affectie ende obedientie, die syluden tot zyne co. Maj. dragende zyn, ende oock, dat zy luyden noch corts, als in den jare xxviii., by tractaet aen keyz. Maj. ende nu con. Maj. gecomen zyn geweest, ende daerom op hemluden wel een ander aenschou genomen te worden, dan op etslicke andere landen, ende die staten voorsz. bevindende als noch de voorsz. zwaricheyden ende onverdragelicheyt van deselve petitie, gelyck zy dieselve te voren gevonden hebben, hebben gelyckelyck ende eendrachtelick verclaert, te persisteren by haer resolutie, die zy opten x. dach juny lestleden geno-

men hebben, biddende zeer ootmoedelick, dienstel. ende in alle onderdanicheyt, dat zyne Excell. van wegen co. Maj. die voorn. presentatie van hondert duyzent guldens als noch genedelick te accepteren believen willen, ende die prelaten ende vyf ecclesien binnen Utrecht mede considererende, dat hoerl. goeden zyn geestlicken goederen, als lant ende thienden, tot Goots dienste ende onderhoudinge van hoeren kerck ende personen gemortificeert, ende diens achtervolgende alzoe zyn gepriviligeert, dat d'selve zonder expres consent van Paus heylicheyt nyet en cunnen gevallen *sub commercio laicorum*, ende oock overleggende, *quod in bulla, quæ legitur in coena Domini* worden geëxcommuniceert allen den genen, die consenteren totten beden laycale te contribueren van haer geestlicke goederen, ende oick d'selve bede ontfangen zonder expres consent als boven, ende bysonder, dat hemluyden in tyden van den tractaet der temporaliteyt des lants van Utrecht by den agenten der keyz. Maj., hoochloffr. memorie, expresselick ex pacto et conventione toegeseit is geweest, dat hoere geestelycke personen ende goederen gehouden zullen worden in hoiren rechten, privilegien ende vryheden etc., ende zullen hare goederen mit gene contributien belast ofte beswaert worden, dan nae alle redelicheyt ende behoorlicheyt van zaecken behoren zal, blyckende by copye van een extract van de articulen des tractaets, hierby gevoucht, ende mede als nu verstaende dat zyne co. Maj. van onzen heyligen vader den Paus soude hebben geobtineert consent, om van die clergie, geseten onder zyne Maj. Nederlanden, te colligeren die halve vruchten van hare geestelicke goederen, ende alsoe in effect dubbelt soude moeten betalen, ende en zyn van minder ende arger conditien dan de weerlicke personen, zoe ist, dat zyluden hebben verclaert in die petitie, gelyck die van zyne Maj. begeert wordt, wt redenen boven verhaelt, *salva conscientia et juramento* nyet connen noch mogen consenteren, biddende zeer oitmoedelyck, dat zyne co. Maj. believen zal hemluden van de voorsz. petitie genedichlick te ontlasten. Actum vts., presentibus die domdeken, Galama, Wee, Walscapple in den Dom, die deken, Schore t'Oudemunster, die deken, Coninck sint Peters, Peyl sint Jans, Collaert, Drolshagen, Noortwyck, de Jonge sinte Marien, van wegen die vyf ecclesien, heeren Dirck van Zuylen, Anthonis van Apcoude van Meerten, ritters, Jan vander Haer, Anthonis van Zuylen van Nyevelt, van wegen die ritterluyden, Henrick die Voocht van Rynevelt, Jan Taets van Amerongen, burgermrs, Cornelis vander Maeth, Cuyck, scepenen t'Utrecht, Adriaen van Egmont, burgermr, Jan van Westrenen, scepen t'Amersfoort, Willem van Harn, burgermr, Frans Verwai, scepen tot Rhenen, Lodewyck van Montfoort, Gysbert van Hardenbrouck, burgermrs tot Wyck.

Ende de staten bevelen hoiren secretaris deze voorsz. conclusie ende resolutie te leveren aen handen myns E. heeren Willem van Dyemen, outste raet t'Utrecht, ende te begeren, dat zyn E. deselve resolutie seynden wilde aen d'Excell. des hertogen van Alve etc., oft aen myn E. heere die grave van Boussu etc., waer op myn E. heer van Dyemen voor antwoort gaf, ontfangende d'selve conclusie, die te willen zenden aen mynheer van Boussu, etc.

Anno XV^{c}.LXIX., den XVIII. july.

Zyn die binnen staten van de duerweerder vergadert geweest in der cancelrien 's hoofs van Utrecht, om enige wten staten te deputeren, d'welcke reysen zouden ten hogen hove aen d'Excell. des hertogen van Alve etc., gouverneur etc., ende aldaar presenteren die leste conclusie by de staten genomen, beroerende die petitie van wegen co. Maj. gedaen etc, ende nae communicatie hebben gesloten, dat die commissarissen, d'welcke lestemael ten hogen hove geweest zyn, wederom opt allereer te mitte voorsz. conclusie reysen zullen, etc.

Anno XV^{c}.LXIX., opten IX. augustii.

Syn die drie staten 's lants van Utrecht bescreven, ende in der cancelrien 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om te aenhoeren 't rapport van de gedeputeerden, die welcke geweest zyn ten hogen hove aen d'Excell. des hertoghen van Alve etc., gouverneur etc.; beroerende die leste petitien etc.; item, om te deputeren enigen wten ritterluden totter auditie Johans vander Haer. Item, om te hoiren aengeven zekere saecken, beroerende het het proces tegens die van Dordrecht, nopende het stapelrecht enz., ende nadien die gedeputeerden haer rapport gedaen hadden, hebben hem die staten van haer besogne gedanct. Item, van wegen die ritterluyden zyn gedeputeert totter auditie van de reckeningen Johans vander Haer, heer Dirck van Zuylen ende Anthonis van Zuylen van Nyevelt. Item, alsoe die raetsheeren de Vergas ende del Ryo corts in den Haghe zullen comen, hebben die staten gecommitteert heeren Floris van Heermale, canonic t'Oudemunster, ende Mr. Floris Thin, advocaet, om te reysen in den Hage ende de voorsz. raetsheeren beroerende 't proces van de stapelrecht te informeren, achtervolgende het recueil by den advocaet voorsz. daer van gemaect. Actum vts., presentibus die domdeken, Bruhese thesaurier, Walscapple, heer Engelbert van Bruhese inden Dom, die deken, Schetter, Cuynretorf t'Oudemunster, die deken, Buchel, Knyff, Zuylen, Bosch sint Peters, die deken, Pyl, Knoop, Streng, Renes sint Jans, Buchel, ter Spille, Drolshagen, Noortwyck, de Jonge sinte Marien, van wegen de vyf ecclesien, heer Dirck van Zuylen, ritter, Anthonis van Zuylen van Nyevelt, Fredrick Uten Engh, Jan vander Haer, van wegen die edelen, Jan Taets van Amerongen, burgermr, Henrick Valckenaer, Jan van Renes van Moermont.

Anno XV^{c}.LXIX., den XXIIII. septembris.

Syn die staten 's lants van Utrecht bescreven ende vergadert geweest, om d'uytzettinge te doen van den Leckendyck ende Hinderdam etc., ende syn geseth op elcke mergen liggende onder den Leckendyck twee stuvers, ende op elcke mergen liggende onder den Hinderdam een oertgen. Actum vts., presentibus die domdeken, Poelenborch in den Dom, die deken van Oudemunster, die deken van sint Peters, ter Spille, Collaert sinte Marien, heer Dirck van Zuylen, Jan vander Haer, beide burgermeesters.

Anno XV^{c}.LXIX., den III. novembr.

Heeft Johan vander Haer, cameraer van het outschiltgelt, begost zyn reckening te doen van den outschiltgelde voorsz. voor de jare XV^{c}. . . . des morgens, alwaer present waren heer Georgius van Rattaller, president 's hoofs van Utrecht etc., die domdeken, die deken van Oudemunster, W. Veussel, die deken van sinte Peters, die deken van sint Jans, die deken van sinte Marien, van wegen die vyf ecclesien, heer Dirck van Zuylen, ritter, heer van der Zevender, van wegen die binnen ridderluyden, ende Anthonis van Zuylen van Nyevelt van wegen die buyten ridderluyden, beide die burgermeesters t'Utrecht, Adriaen van Egmont, burgermr, ende Jan van Westrenen, scepen t'Amersfoirt, Willem van Harn, burgermr, W. Lyster, scepen tot Rhenen, Jan van Oostrom, substituyt van de schout tot Wyck, Tyman de Wit, secretaris aldair, Cornelis Jansz. van Deyll, Gerrit Gysbertsz., burgerms tot Montfoort.

Ende die voorn. gedeputeerden zyn veraccordeert alle dagen te vaceren, totten eynde toe, te weten, voor den middach van acht tot elf uren, ende na de middach van twee tot vyf uren toe, des zulle zy hebben dubbelde dachgelden.

Aprandio.

Presentibus vts.

Anno XV^{c}.LXIX., den xvi. novembr.

Syn die staten 's lants van Utrecht bescreven ende in der cancelrien 's hoofs van Utrecht vergadert geweest, om te communiceren ende te adviseren, wat men van nu voortaen doen zal in der saecke vant vervolgen van der Hameyde, Honswyck ende Jaersvelt; Item, om te horen lesen een requeste van den crediteuren, die ten achteren zyn, aen den genen, die hoer goederen geconfisqueert ende by de Maj. aengetast zyn, versouckende, dat de staten believen zoude tot hoiren costen die voorsz. betalinge te vervolgen; noch om te communieeren ende resolveren, wat men Louff vander Haer voor den dienst, die hy gedaen heeft int maeken ende toezicht te hebben opte gescoten dyck toeleggen zal; Item, om te communiceren om te maecken twee nyewe doren op Cornelis de Haen sluys opten Hinderdam etc. Ende eerst aengaende die saecken van der Hameyde, Honswyck ende Jaersfelt etc., hebben die staten gecommitteert den weer. heeren Veussel, deken sint Peters t'Utrecht, om te reysen aen Mr. Jan Autruys, raedt tot Mechelen, ende aen hem te vernemen na de gesteltenisse ende staet van deselven zaecken, alzoe hy commissaris ende rapporteur geordonneert is, ende alsdan die selve zaecke voorts ten eynde toe in der staten naem te vervolgen, etc.; Item, aengaende die requeste van de crediteuren voorsz., hebben die staten gesloten by hoiren voorsz. commissaris, deken sint Peters, te doen presenteren in hoerl. naem requeste, ten fyne, dat die miserable personen 's lants van Utrecht ende anderen, die welcke aen den fugityven ende geëxecuteerden ter cause van den troubel te achteren zyn, by ordonnantie van zyne Excell. mogen gecontenteert worden, oft dat zyne Excell. gelieven zal te demanderen, dat hoer zaeken by de raet van de troebel ofte die van Utrecht mitten eersten geterminеert mogen worden, ende dat die voorn. commissaris tselve appoinctement, dewelcke hem op de requeste gegeven zal worden, leveren zal aen de genen, daer sulcx op geordonneert is, mits overbrengende copie van dyen in handen van den staten, gevende voirts denzelven hoiren commissaris mede volle macht een sollicitateur tot Brussel te substitueren, ende dat tot costen van de genen daer sulcx nae by den staten op geordonneert zal worden etc. Item, noch hebben die staten den deken voorn. bevolen te solliciteren, ordinantie op myn E. heer die president van Utrecht, dat zyn E. commissie gegeven worde, ordonnantie van betalinge wten outschiltgelt te doen by Johan vander Haer, cameraer, in der manieren als anderen presidenten 's hoofs van Utrecht altyts gehad hebben; Item, aengaende die zaeken van den Hinderdam, hebben hoiren cameraer bevolen, goede toezicht te dragen, dattet gemeen lant verzekert worde, ende dat men het maecken van de twee nyewe doren opzetten zal tot in de meye toecomende. Actum vts., presentibus die domdeken, Walscapple in den Dom, die deken, Schetter, Ram t'Oudemunster, die deken, Bosch, Coninck sint Peters, die deken, Hamstede sint Jans, die deken, heer Hubert Buchel sinte Marien, heer Goort van Reede, heer van Zaesfelt ritter etc., Jan vander Haer, Jan van Renesse van Mourmont, Jan Botter van Snellenborch, scepen t'Utrecht.

Anno XV^c.LXIX., den XXVI. novembr.

Syn die drie staten 's lants van Utrecht bescreven ende in de cancelrien 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om te horen lezen de requeste, d'welcke geconcipieert is, om d'Excell. des hertoghe te presenteren, in den naem van de staten, ende van wegen de schamelen ende miserabelen, die welcke ten achteren zyn, aen de fugitiven, van d'welcke die goederen by co. Maj. beslagen zyn; Item, om te horen lezen zekere requeste van die van der Ameyde, versouckende assistentie van de staten van Utrecht tegens die van Hollant, nopende die collectatie van den hondersten penninck, zoe zy notoirlyck sustineren begrepen te zyn onder 't lant van Utrecht; Item, om te concipieren een generale instructie, achtervolgende die welcke men zal mogen procederen tot stellinge by geschrifte ende verificatie van de costumen van deze landen etc.; ende hebbende gehoort die voorsz. requeste, verclaerden die staten, dat deselve goet ende wel gemaect was, ende dat men d'selve requeste in zulcker formen wel mach presenteren aen d'Excell. des hertoghen etc.; Item, opte requeste van die van der Ameyde geappoincteert, dat die supplianten hoer request eerst onderteyckenen, om 't zelve gesien, voorts geordonneert te worden naer behoren; Item, om d'voorsz. instructie belangende die costumen te maecken, zyn gedeputeert van wegen die vyf ecclesien, myn E. heeren die domdeken, die deken van sint Marie, ende heer Cornelis Uten Engh, scholaster sint Peters, ende van wegen die ridderluyden Jan van der Haer, ende die van de stad Utrecht zeyden, dat zy hoeren gedeputeerden oock bereyt zouden hebben. Actum vts., presentibus die domdeken, Walscapple in den Dom, Schetter ende Ram t'Oudemunster, die deken ende Coninck sint Peters, die deken van sint Jans, die deken ende Collart sinte Marien, van wegen die ecclesien, heer Dirck van Zuylen, ritter, Jan vander Haer, van de edelen, Cornelis vander Maeth, Jan van Renesse van Mourmont, scepenen t'Utrecht, Adriaen van Egmont, burgermr, Peter Hoefkens, scepen t'Amersfoort, Willem van Harn, burgerm. tot Rhenen, Cornelis Jansz. van Deyll, burgermr tot Montfoort.

Anno XV^c.LXIX., den III. decembris.

Syn die staten bescreven ende in den cancelrien 's hoofs van Utrecht vergadert geweest, om te horen lezen ende beantwoorden zeker request by den vier maerschalcken 's lants van Utrecht gepresenteert, versouckende betalinge te hebben van de staten van hoer vacatien, gehad ten tyde van de verleden turbel van den geuzen etc.; Ten zelven dage gelezen zekere missive by den deken ende capittele van sint Andries tot Coelen, beroerende die betalinge van de renten van duezent daelders, hebben die staten geordonneert Jan vander Haer, cameraer, denselven deken ende capittele die gehele renten te betalen, teffens by anticipatie van den tweden termyn, vallende sint Jacob alle jaer int beginsel van meye, ende 't zal hem in zyn rekening alzoe gepasseert worden. Ende aengaende die requeste van de maerscalken, gehoort ende gezien by den zelven staten die zelve requeste ende appoinctemente by den rade daer op gegeven, verklaren ende geven voor antwoort, onder correctie van myn E. heeren, die verzochte betalinge wel behoort gedaen te worden by co. Maj., alzoe 't zelve geschiet is tot defensie ende bewaringhe der stat, steden ende lants van Utrecht, als oock van gelycke costen zyne Maj. tot noch toe gewoonlick is te betalen, ende ondertasten 'tgene dat zy by avontueren van buyten ende anders hebben genoten, zal by avontuer bevonden worden, dat hemluyden nyet veel toecomen en zal. Actum vts., presentibus die domdeken,

Veno, Walscapple in den Dom, Schore, Honthorst t'Oudemunster, Uten Eng, scholaster, Bosch sint Peters, die deken ende Esch sint Jans, Buchel ende Schuerinck sinte Marien, van wegen die ecclesien, heer Dirck van Zuylen, ritter, Jan vander Haer, Jan Taets van Amerongen, burgermr t'Utrecht, Adriaen van Egmont, burgermr t'Amersfoort, Gerrit Gysberts, burgermr, Jacob Tonisz., secretaris tot Montfoort.

Anno XV^c.LXIX., opten XX. dach decembris.

Syn die staten 's lants van Utrecht, binnen Utrecht residerende, door authorisatie 's hoofs van Utrecht by den duerwaerder deszelfs hoofs geconvoceert ende wt cracht ende oirlof van den hove voorsz. in myn E. heeren domdekens huys vergadert geweest, om te hoiren van mynen E. heer den domdeken, schout, burgermrs ende scepenen der stat van Utrecht, hoe dat zy per procuratorem verdachvaert zyn te compareren binnen Brussel by zyn Exellentie, om te aenhoren alzulcken eysch ende conclusie, als die procureur-generael tegens heinluden respectivelyck zal willen nemen, ende om voirder te zamen te communiceren, wat zy in de voorsz. saecke zullen hebben te doen. Actum den XVII. decembris, anno LXIX. Opte marge stont geappostilleert: 't hof authoriseert den duerwaerder, omme te convoceren die van de drie staten, binnen Utrecht residerende, te comen op morgen ten huyse van den domdeken, overmits zyne jegenwoordige crancheyt ende sonder te trecken in consequentie, omme te tracteren van de saecken in dezen geroert. Actum Utrecht, den XIX. decembris, 1569. ende was ondertekent: G. Scryvers. Ende gehoort tgene myn E. heer die domdeken in der saecken voorgehouden heeft, hebben die prelaten ende capittelen van de vyf goodshuysen, mitsgaders die edelen ende ritterscap, representerende die twee staten binnen Utrecht residerende geadviseert, dat, alsoe deze saecke gelyckelicken aengaet, den selven twee staten, dat men daerom in den naem ende van wegen denzelven twee staten ende tot hoiren costen den dach van de dachfaerdinge waernemen zal, constituerende ende maeckende tot dyen eynde machtich, te weten die prelaten ende capittelen van hoiren wegen, myn Eerw. heere den domdeken, heren Johan vander Vecht, ende heer Bartholomeus Goesen, canonick sinte Marien t'Utrecht, ende die ridderluyden Frederic Uten Ham, om van wegen die staten voorn. ten hogen hove te reysen, ende aldaer te horen 'tgene den procureur-generael denselven twee staten opleggen, ende die conclusie, die hy tegens hem nemen zal etc. Ordonnerende hiervan brieven van procuratie te maecken in behoorlicke forme, dewelcke bezegelt zullen worden by de vyf ecclesien, ende van wegen die ridderluyden by de heeren Jan van Boetzelaer, ritter, ende Jan van Renes van Baern. Actum vts., presentibus die domdeken, Galema, Veno, Axelius, Wede in den Dom, die deken, Schetter, Cuynretorf t'Oudemunster, die deken, Joh. Block, Alphart die Coninck sint Peters, die deken, Pyl, Knoop sint Jans, die deken, Buchel, Noortwyck, Barthol. Goesen, Schuerinck sinte Marien, van wegen die ecclesien, heer Dirck van Zuylen, die heer van Boetzelaer, ritters, Jan vander Haer, Uten Ham, Wassenaer, Jan Renesse van Baern, Dirck Bor van Amerongen, Jan van Apcoude van Meerthen.

Anno XV^c.LXIX., den XXVII. dach decembris.

Syn die staten 's lants van Utrecht bescreven ende in de cancelrien 's hoofs van Utrecht vergadert geweest, om te hoiren rapport van de heeren Willem Veussel, deken sint Peters,

die welcke geweest is ten hogen hove, in commissie der staten voorsz.; Item, om te horen lesen die citatie, by syne Excell. den procureur-generael verleent tegens die staten voorsz., om te compareren voor zyne Excell. ofte zyne Excell. raet, by hem gevoucht, ende te aenhoiren alsulcken eysch ende conclusie, als die voorsz. procureur, ten dage dienende, nemen zal, ende tot dyen eynde gelyckelick te stellen procuratie, om den gepresigeerden dach waer te nemen etc. Op welcken dach die twee staten, als die van de ecclesien ende die van de edelen, geconstitueert hebben heur procureurs voir 't hof van Utrecht, ende die selve procuratie te seynden in diligentie ten hogen hove, ende die van Amersfoort, Wyck ende Montfoort zeyden, nyet te hebben enich bevel, om te coustitueren, dat zy 't zelve den hoiren aenbrengen wilden, begerende tot dyen eynde copie van 't mandement van citatie ende requesten etc.; Item, heer Willem Veussel, deken sint Peters, heeft zyn rapport gedaen. Actum vts, presentibus die domdeken, Galema, Veno, Mulart, Walscapple, Wede in den Dom, die deken, Schetter, Cuynretorf, Herema t'Oudemunster, die deken, Coninck, Preys sint Peters, die deken, Streng sint Jans, die deken, Hubertus Buchel, ter Spille, Schuerinck, Noortwyck, de Jonge sinte Marien, ende heer Bartholomeus Goezen, canonick ibidem, van wegen die vyf goodshuysen, heer Dirck van Zuylen, ritter, Jan vander Haer, van wegen die edelen, Ryneveld bargermr, Gerrit Pot, Domin. van Honthorst, schepen t'Utrecht, Mr. Gerrit van Schayck ende Jan van Westrenen, scepenen t'Amersfoort, Jan van Zuydoort, burgermr tot Wyck, Gerrit Gysbertsz., Jacob Tonisz., secretaris tot Montfoort.

Anno XV^c. LXX., den vii. january.

Syn die drie staten 's lants van Utrecht bescreven ende in der cancelrien 's hoofs van Utrecht vergadert geweest, om te hoiren lesen zekere brieven van Mr. Floris Thin, advocaet van den gemeenen staten 's lants van Utrecht, ten hove geschict aen den hertoghe van Alve, gouverneur ende capiteyn-generael etc., aen den domdeken alhier gesonden, beroerende den eysch, fynen ende conclusie, by den procureur-generael van zyne Maj. tegens den voorn. staten t'samentlick genomen, om op welcken eysch t'antwoorden den voorn. staten geen langer vertreck gegeven en is, dan van zes dagen, mitsgaders, om by den vier cleynen steden van deze saecken dienende, als specialick versocht zynde by den voorn. procureur-generael, ende dat tgene voirsz. is, een saecke is van grote importantie ende consequentie etc., ende gehoort by den staten die voorsz. missive van Mr. Floris, hebben begeert op myn E. heer die domdeken, die missive te willen beantwoorden, ende dat men 't selve by enen specialen bode tot costen van de staten, aen Mr. Floris, zynde te Brussel, zeynden zal in diligentie ende aengaende te beantwoorden den eysch van den procureur-generael, ende conclusie tegens de voorn. staten genomen, syn overcomen, dat elcke staet zyn antwoort apart eerst concipieren, ende daer na elcx anderen antwoort communiceren ende besien, oft men die te zamen in een quoyer zal kunnen brengen, ende alsoe wten naem van de voorn. staten daer van dienen, ende die van de cleyne steden seyden, elcx hoire procuratie oick te willen oversenden op hoire prive naemen. Actum vts., presentibus, die domdeken, Galema, Duivenvoort, Veno, Walscapple in den Dom, die deken, Schore, Cuynretorf, Herema t'Oudemunster, die deken, Coninck, Preys sint Peters, die deken, Peyl, Rumelaer, Breda, Streng sint Jans, die deken, Buchel, ter Spille, Schuerinck, Noortwyck, Amerongen, vander Borch sinte Marien, van wegen die vyf ecclesien, die heer van Montfoort, heer Dirck van Zuylen, Anthonis van Abcoude van Meerthen, heer van Essesteyn, ritters, Jan vander Haer, Anthonis van Zuylen van Nyevelt, van wegen die ridderluyden, Henrick die Voocht van

Rynevelt, Jan Taets van Amerongen, burgermrs, Henrick Valckenaer, Cuyck, scepen t'Utrecht, Peter Hoefkens, Jan van Westrenen, scepenen t'Amersfoort, Willem van Harn, burgermr, Henrick Lyster, scepen tot Rhenen, Jan van Zuydoort, burgermr, Cornelis van Eppesteyn, scepen tot Wyck, Gerrit Gysbertsz., Cornelis Jansz. van Deyll, burgermrs tot Montfoort.

Anno XV^c.LXX., den XIX. january.

Syn die staten 'slants van Utrecht bescreven ende vergadert geweest, om te horen trapport van Mr. Floris Thin, advocaet van de staten voorsz., geweest zynde ten hogen hove by d'Excell. des hertogen van Alve etc.; Item, om te horen lesen het antwoort van wegen den gemeenen staten voorsz., geconcipieert opten eysch by den procureur zyner Maj. overgeleyt, jegens denzelven staten daer op te delibereren, resolveren, ende van den anderen nyet te scheyden sonder op als genomen te hebben resolutie etc.; ende heeft aldaer Mr. Floris Thin voorsz. zyn rapport gedaen van zyn wederfaeren, d'welck by den staten gehoort, hebben hem daervan ende van zyn naersticheyt gedanckt; Voorts, alsoe die antwoort, by den staten gemaect opten voorn. eysch, eensdeels gelesen zynde, noch nyet al geschreven en was, is deze dachvaert gecontinueert tot op morgen te acht uren precise, om als dan die reste te horen lesen ende daer op concluderen, etc.

Item, opten XX., XXI. ende XXII. van januario zyn die voorn. staten in de voorsz. cancelrie by continuatie van de dachvaert voorsz. vergadert geweest, ten eynde als boven, ende hebben die voorn. staten gedeputeert, te weten, van de vyf ecclesien den weleerw. heeren Willem Veussel, deken sint Peters, ende Floris Heermale, canoniek t'Oudemunster, ende die ridderluyden hebben gedeputeert heer Anthonis van Apcoude van Meerten, ritter, heer van Essesteyn, ende die van de stat Utrecht zeyde, dat zy hoeren gedeputeerden bereyt zouden hebben, om te reysen ten hogen hove tot Brussel, ende aldaer mit sommige advocaten, die de voorn. staten gedient hebben, te helpen raden, delibereren ende dirigeren die voorgen. zaecke, beroerende d'antwoorde, dewelcke van wegen de voorn. staten overgeleit zal worden op ende jegens den eysch des procur. generaels zyn Maj., ende voorts all in de voorsz. zaecke te doen solliciteren ende handelen, als zy bevinden zullen ter saecke te dienen ende oirber te wesen, belovende al tselve vast ende van weerden te houden. Actum vts. Insgelycx hebben die staten geordonneert te schicken yemant aen myn E. heere van Meghen ende Boussu, om deze zaecke van den procur. generael haer E. te kennen te geven etc.; ende voorts consenteerden ende accordeerden die voorn. staten, dat die vier buyten cleyne steden, telckens ende soe lange deze saecke des procureurs-generaels gehandelt zal worden, mede zullen mogen deputeren yemant van de heuren tot costen van de gemeene staten, welverstaende ende behoudelicken, dat die stat van Utrecht, beroerende die deputatie, in anderen staten saeken blyft by de sententie ende acte, hem eertyts tegen de buten steden, beroerende die deputaten gegeven ende verleent, ende belangende die costen, by den gedeputeerden van de selve cleyne steden gedaen in hoer leste reyse tot Brussel, om te horen den eysch van den voorn. procureur-generael, zal daerop ter naester dachvaert gedisponeert worden. Item, heeft Jan vander Haer, cameraer, geëxhibeert zekere missive van de heeren van sint Andries tot Coelen, inhoudende, dat zy te vreden waeren mit alsulcke termyn van betalinge, te weten, alle jaer int beginsel van meye, van de gehele zomme van duezent daelders te doen, als die staten hoer lestemael aengescreven hebben. Actum vts., presentibus die domdeken, Galema, Walscapple in den Dom, Schetter, Ram, Schore, Cuynretorf, Honthorst t'Oudemunster, die deken, Bogart, Coninck sint Peters, die deken, Runnelaer,

Pyl, Knoop, Streng sint Jans, Schuerinck, Noortwyck, Goezen, Jonge sinte Marien, van wegen die vyf ecclesien, die heer van Montfoort, die heer van Zuylen, die heer van Essesteyn, ritters, Jan van Renesse vander Aa, Jan vander Haer, Frerick van Zuylen van Harmelen, van wegen die ridderluyden, Henrick die Voocht van Rynevelt, Jan Taets van Amerongen, burgermrs, Jan Bol, Jan van Renes van Mourmont, scepenen t'Utrecht, Peter Hoefkens, burgermr t'Amersfoort, Willem van Harn, burgermr, Henrick Lyster, scepen tot Rhenen, Cornelis de Wit, scepen tot Wyck, Gerrit Gysbertsz., burgermr tot Montfoort.

Anno XV^{c}.LXX., opten v. february.

Syn die binnen staten 's lants van Utrecht, door consent ende authorisatie van myn E. heer die president van Utrecht ende by convocatie van den deurwaerder, vergadert geweest, ten huyze van myn E. heer die domdeken, om te communiceren, deliberen ende concluderen, aengaende het stoppen van de bruggen int Geyn, ten eynde, doer dien het water comende wten waey, gevallen beneden Jaersvelt onlancx 't lant van Utrecht geen schade bij en brenge etc.; ende na communicatie ende deliberatie hebben bevolen Herman Crom, cameraer van Reyerscop ende Bylevelt, die selve brug mit horden te stoppen, ten besten hy kan, tot costen van den gemenen lande, daer zyne ontfanck ende bedryf over strekt etc., ende die costen zullen hem in zyn rekening gepasseert worden, gevende commissie voorts den heemraden opten Leckendyck, om den voorn. cameraer assistentie te doen, ende zoe wes hem daer van gemoet, zullen hem tzelve wtdragen, etc. Actum vts.

Anno XV^{c}.LXX., opten VII. febr.

Syn die staten 's lants van Utrecht bescreven ende in der cancelrien 's hoofs van Utrecht vergadert geweest, om te hoiren lesen zekere missive, geschreven by Mr. Floris Thin, advocaet, aen myn E. heer den domdeken, wt Brussel, beroerende der staten zaeken; gehoort welcke missive hebben die staten geordonneert, daer op antwoort te scriven aen den advocaet voorsz., ende dezelve over te zenden mit een eygen bode. Actum vts., presentibus die domdeken, Walscapple in den Dom, die deken, Cuynretorf, Schetter t'Oudemunster, Coninck, Zuilen, sint Peters, die deken, Hamstede, Pyll, Streng sint Jans, die deken, Buchel, Schuerinck, Noortwyck sinte Marien, Jan vander Haer, Frederick van Zuylen van Harmelen, Rynevelt, burgermr, Jan Bol, scepen t'Utrecht, ende Claes van Oostrum, Adriaen van Egmont, burgermr t'Amersfoort, Willem van Harn, burgermr van Rhenen.

Anno XV^{c}.LXX., opten XI. febr.

Syn die staten, binnen Utrecht residerende, door authoriteyt ende consent van 't hof ende by convocatie van de deurwaerdere, in der cancelrie 's hoofs van Utrecht vergadert geweest, om te hoiren lezen zekere missive, gescreven by Mr. Floris Thin, ende wten naem van de gedeputeerden der staten, tot Brussel zynde, beroerende die aenspraeke by procureurgenerael gedaen, tegens den voorn. staten, etc. Ende gehoort die voorn. missive, hebben die staten geordonneert, wederomme te scriven mitten bode aen voorn. gedeputeerden, dat zy al te samen tot Brussel zoe lange blyven zouden, ter tyt toe zy die replycke van den procureur-

generael ontfangen ende een duplycke mitten staten advocaet aldaer geconcipieert hadden; ende daernae mitte selve geconcipieerde duplycke wederom te comen, etc. Actum vts., presentibus die domdeken, Walscapple, Renes in den Dom, die deken, Schetter t'Oudemunster, Bosch, Coninck sint Peters, die deken, Knoop ende Streng sint Jans, Henrick de Voocht van Rynevelt, burgermr, Cornelis van der Maeth, Claes van Oostrum, scepenen t'Utrecht.

Anno XV^{c}.LXX., opten XXIII. dach february.

Syn die staten 'slants van Utrecht bescreven ende in der cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om te horen lezen zekere missive by Mr. Floris Thin, aen myn E. heer den domdeken gescreven, mitsgaders te horen lesen de replycke by den procureur-generael des Conincks tegens den staten overgegeven etc., ende om voorts te concipieren d'duplycke opte voorsz. replycke etc.; ende alzoe die missive voorsz. inhielt, dat die gedeputierden van de staten, synde ten hogen hove tot Brussel, op gisteren, oft huyden ten langsten zouden te huys zyn, mede brengende een concept van der duplycke, tot Brussel by de advocaten aldaer geconcipieert, soe is deze dachfaert gecontinueert tot op morgen, ten eynde als boven. Actum vts., presentibus die domdeken, Walscappele in den Dom, die deken, Schetter, Cuynretorf t'Oudemunster, Bogart, Coninck, Preys sint Peters, die deken sint Jans, die deken, Drolshagen, Noortwyck, Goese, Jonge sinte Marien, van wegen die ecclesien, heer Dirck van Zuylen, Jan vander Haer, Frerick Uten Engh, Frerick van Zuylen van Harmelen, van wegen die edelen, Henrick de Voocht van Rynevelt, burgermr, Cornelis vander Maeth, Claes van Oostrum, scepenen t'Utrecht, Adriaen van Egmont, Rutger Penyt, Willem Andriesz., scepenen t'Amersfoort, Henrick Lyster, scepen tot Rhenen, Weyer van Riebeck, burgermr, Eppesteyn, scepen tot Wyck.

Anno XV^{c}.LXX., den XXV. febr.

Syn die staten 'slants van Utrecht by continuatie van dezer dachvaert vergadert geweest in der cancelrien 'shoofs van Utrecht, om te horen lezen het concept van de duplycke, gemaect opte replycke, by den procureur-generael co. Maj. tegens den voorn. staten overgegeven; Item, om te hoeren het rapport van de gedeputeerden der staten, die welcke in derselver saecke geweest zyn ten hogen hove by d'Excell. des hertoge van Alve, gouverneur etc., als namentlyk die E. edele erentfeste heeren Willem Veussel, deken sint Peters, Florentius Heermale, canonick t'Oudemunster, Anthonis van Apcoude van Meerten, heer van Essesteyn, ende Johan Taets van Amerongen, burgermr t'Utrecht, mit Mr. Floris Thin, advocaet, alwaer die voorn. gedeputeerde, by monde van den E. heere die deken van sint Peters voorsz., gedaen hebben van haer wederfaeren haer rapport etc.; gehoort welck rapport, hebben die staten henluden gedanckt van hare moeyte ende arbeyt, ende alsoe die voorsz. duplyck noch nyet volmaect was, hebben die staten geadviseert te begeren generale dachvaert ende bescrivinge van den generale staten op dinsdage toecomende, om alsdan te horen lesen die voorn. duplycke. Actum vts., presentibus die domdeken, Veno, Walscapple in den Dom, die deken, Schetter, Cuynretorf, Heremale t'Oudemunster, die deken, Preys, Loefs, sint Peters, die deken, Knoop, van der Borch sint Jans, die deken, ter Spille, Drolshagen, Schuerinck, vander Borch sinte Marien, van wegen die ecclesien, die heer van Montfoort, die heer van Essesteyn, heer Dirck van Zuylen, ritters, Jan vander Haer, Fre-

dric van Zuylen van Harmelen, van wegen die edelen, Hendrick de Voecht van Rynevelt, Jan Taets van Amerongen, burgermrs, Claes van Oostrum, scepenen t'Utrecht, Rutger Poeyt (!), Willem Andriesz., scepenen t'Amersfoort, Lyster, scepen tot Rhenen, Eppesteyn ende de Wit, van Wyck.

Anno XV^c.LXX., den XXVIII. febr.

Syn die staten 's lants van Utrecht bescreven ende in der cancelrie 's hoofs van Utrecht vergadert geweest, om te hoiren lesen die geconcipieerde duplycke van de staten gemaeckt opte replycke des procureurs-generaels, tegens denzelven staten overgegeven, ende alsoe die selve duplycke seer groot ende lanck was, is geordineert die selve duplycke te doen visiteren ende corrigeren by enige van de staten, mitten advocaet van voorsz. staten; ende op donredage toecomende d'selve duplycke wederom hier in de staten camer gecorrigeert te brengen, om alsdan aldaer voor de staten gelezen te worden, continuerende tot dien eynde deze dachvaert tot opten voorn. dach, te compareren des morgens ten negen ure precise. Actum vts., presentibus die domdeken, Walscapple in den Dom, die deken, Schetter, Schore, Cuynretorf, Heremale t'Oudemunster, Bogart, Coninck sint Peters, die deken, Rumelaer, vander Borch sint Jans, die deken, Drolshagen, Noortwyck, Goeze sinte Marien, heer Dirck van Zuylen, de heer van Essesteyn, ritters, Jan vander Haer, Frerick van Zuylen van Harmelen, Rynevelt, Amerongen, burgermrs t'Utrecht, Peter Hoefkens, scepen t'Amersfoort, Eppesteyn, scepen tot Wyck.

Anno XV^c.LXX., den II. marty.

Syn die drie staten 's lants van Utrecht by continuatie van deze dachfaert, als boven gedaen, vergadert geweest, om te hoiren lesen die geconcipieerde duplycke voorsz., ende tgene die gedeputeerden, die selve duplycke gevisenteert hebbende, daer by gevoecht hebben; ende gelesen zynde eensdeels die duplycke mitten additien, is geordonneert by den staten, enen yegelyck copie te laten scriven, ende daer op te delibereren, ende dat men om te resolveren, eyntelyck d'zelve staten wederom begeren zal beschreven te worden op dynsdage naestcomende. Actum vts., presentibus die domdeken, Walscapple in den Dom, die deken, Schetter, Schore, Cuynretorf, Heremael t'Oudemunster, die deken, Rumelaer, Knoop, vander Borch sint Jans, die deken ende Schuerinck sinte Marien, heer Dirck van Zuylen, ritter, Jan vander Haer, Frerick van Zuylen van Nyevelt, Frerick van Zuylen van Harmelen, Ariaen van Egmont, burgermr, Peter Hoefkens, scepen t'Amersfoort, Lyster tot Rhenen, scepen, Eppesteyn, secretaris tot Wyck.

Anno XV^c.LXX., den VIII. martii.

Syn die staten 's lants van Utrecht bescreven ende in der cancelrien 's hoofs van Utrecht vergadert geweest, om te horen lesen die duplycke, geconcipieert opte replycke des procureurs-generaels co. Maj., ende daer op te resolveren ende concluderen, ist mogelick etc., ende alsoe die voorn. duplyck noch imperfect ende nyet volmaect was, hebben die staten deze dachvaert gecontinueert tot en vrydage, den X. marty eerstcomende, om alsdan te compareren ter plaetse voorsz., te acht vren, ende die duplycke te horen lesen, etc. Actum vts., presentibus die domdeken, die deken, Cuynretorf, Heermale t'Oudemunster, Bogart

sint Peters, die deken, Streng sint Jans, die deken, Collaert, Noortwyck, de Jonge sinte Marien, van wegen die ecclesien, heer Dirck van Zuylen, ritter, Jan vander Haer, Frerick van Zuylen van Harmelen, van wegen die ridderluyden, Henrick de Voocht van Rynevelt, Jan Taets van Amerongen, burgermrs, Cornelis vander Maeth, schepen t'Utrecht, Rutger Penyt (!), Mr. Gerrit van Schaeyck, burgermr, Willem Andriesz., scepen t'Amersfoort, Jan van Zuydoort, burgermr, Tyman de Wit, secretaris, Eppesteyn, scepen tot Wyck, Anthonis Jansz., Jan Aertsz., burgermrs tot Montfoort.

Anno XV^{c}.LXX., den x. ende den xi. marty.

Syn die voorsz. staten by continuatie van dezer dachvaert vergadert geweest, om te horen lesen die voorsz. duplyck etc., ende nadien d'selve duplycke gelesen was, is geordonneert, dat men se in zulcker forme overleveren zal. Actum vts., presentibus vts.

(Volgens de orig. resolutien)

TESTAMENTA PIA

SAECULI XV. ET XVI.

WTSCHRIFT DES TESTAMENTS VAN ZUWE JACOBSZ. D., 10 *dec.*, 1467.

Ic Zuwe Jacobsz. d. gheve ende bewize met conditien ende voirwaerden hier nae bescreven den convente ofte susterhuys sinte Ursulen, vander derder regulen sinte Francisci of vander penitentien binnen Sciedam, acht morghen lants, gheleghen aen die noertside van Lauwerys Damasz. woninghe, streckende vander stede van Delft butenwech tot die Madesloot toe, ghemengheder aerden ende ghemeynder vour metten broeders oft priesters ende clercken van sinte Hieronymus binnen Delf.

Item, noch denzelven convente voirn. twe morghen, gecoft by minen vader, saliger gedachten, tot mynre behoef teghens Joost Backer Jansz., gelyc die brief des coops wtwizet, gelegen in den vrien van gemeyngder aerden ende gemeene vour met capelrielant, optier tyt toebehorende heer Dirc Berthelemeusz., priester, ende Heyl Hermans d., ende hebben beleghen aen die oostside Dirc van Bleyswycks kinderen, ende die westside Lubbrant Alertsz. ergenamen, streckende van den watersloot noirtwerts tot Coudenhove werve toe.

Item, noch denselven convente die rechte helft van twalf morghen lants; ende is die eerste camp aen den huzen buten die Haechpoert, streckende van die Delfwech tot die Overgae toe, gemeen mit lande des heylighen Geests binnen Delf, in deser manieren, dat die susteren des convents voorn. van renten, profiten ende vervallen deser arven of landen voergheseyt, sellen wtreycken of doen wtreycken alle jaren, eewich durende, den huysarmen, woonachtich binnen der stede van Sciedam aen cleeder of laken, spyse of dranc, of ghelt totter sommen van tien rynscher gulden toe, daer 't best nootdruftich of bestaet schynt te wesen.

Item, noch sellen die zusteren voorn. doen ende houden, doen doen ende doen houden van haren priesteren met vighelien ende missen, tot twe tyden van den jaer, myn memorie ende jaerghetide, myns vaders ende mynre moeder, broederen ende zusteren, ende myne andere vrienden, daer icxs voir begherende ben.

Item, hier boven zellen die zusteren des voirsz. convents sculdich ende ghehouden wesen, twee maechden, puerlyk om Gode willen, sonder yet daermede te nemen of te begheren, van minen bloede comende, ghewonnen in echtscap. Item, oft gheboirde, dat zulke maechden meer en quamen van minen bloede, alst voirsz. is, begherende oms Gods

Item, noch bespreek ik Clays Pietersz., myn broeder, een beslagen yzeren kistgen, 'twelck ick gekoft hebbe van Koert.

Item, myn executoers ofte testamentoers van den testament voorsz. sellen wesen hr. Pieter Claesz., pater van desen huyse, ende Claes Pietersz., myn broeder, ende die pater voornoemt bespreec ick ende sel hebben voir synen arbeyt die silveren cop, ende Clays Pietersz. sel hebben voer synen arbeyt die silveren scael.

Item, off hier yemant teghen dit voorsz. testament yet tegen seggen of doen wilde, soe is myn wterste wille, dat alsdan ons voirsz. convent dese voirgenoemde goeden te samen sullen nemen ende ontfangen ende nymant anders.

Item, op desen selven tyt soe hebben Clays Pietersz. ende Ymme Jansd. denselven convent voirn. gegheven ende ghemaeckt tot een ewighe testament oeck alsulcke 15 pond Holl., gheleghen inde voorsz. woning, dairvoir dat convent sel wesen ghehouden te doen haer beide ewige memory, alle jaers op haren sterfdach; mer deze renten sellen sy ontfangen also lange, als sy beyde in levende lyf syn.

Et ego Petrus . . . auct. imper. nts. de Sciedam, dum haec agerentur et fierent, praesens interfui, vidi et audivi, quod testor manu mea, presentibus Petro Ogery de Haerlem, Arnoldo fil. Theodorici de Sciedam, viris fide dignis, die septima novembr.

P. H. . . . de Sciedam; sbst.

Meester ARNOUT JACOBSZ. TESTAMENT.

J. H. S.

Inden name des Vaders, des Zoens ende des heylighen Geestes.

Ick Harnout Jacobsz., priester, by oorlove ende consent onses genadigen heren, gecoren ende geconfirmeert bisscop van Utrecht, ende zynen eerw. domproost, maecke ick myn testamente ende is myn wterste wille, gaende ende staende ende gesont van live ende machtich myns verstants, met mynen vryen moetwille, in maniere hier nae volgende:

Inden eersten soe maecke ick God almachtich myn naekte ziele, biddende Marien, die fonteynen der gratien ende genade, maget, ende mueder ons heeren Jhesu Christi, ende alle Sancten ende Sanctinnen, dat zy alle den almachtighen God willen bidden, dat hy die doer zyne groter onfarmicheyt een plaetse in zynre heylighe woenstede geven, gonnen ende verlenen wille; ende myn lichaem bespreeke ick der heyligher gewyder aerde.

Item, ick bespreecke ende maecke onsen genadighen here van Utrecht voern. ende zynen eerwaerdighen domproost ende archideken, elcx een Karolus gulden van twintich stuyvers.

Die fabryk tot Utrecht thien stuyvers.

Onsen eerwaerdighen heeren provisor ende deken van Delflant elcx xv. stuyvers.

Item, die oude prochiekerk binnen Delflant, vyff stuyvers gr. Vls.

Item, S. Cornelis capelle vyff stuyver.

Item, S. Hieronymus broerhuys een rynsgulden.

Item, die pastoer van de oude kerk een rynsgulden.

Item, die capellanen altesamen aldaer xv. stuyv. voer tsondachs gebet.

Item, heer Jan van Goch, canonik tot Oudemunster t'Utrecht, indien hy in levende live

is na myn overlyden, twintich rynsgulden, biddende hem daermede omme quytscheldinghe van alle datte wy met malcanderen wtstaende hebben ofte tot zynen wille te zyne.

Item, noch maecke ick Marietgen Harnouts dr., professide suster tot S. Urselen susterhuys tot Schiedam, 't beeldeken van S. Marie Magdalene, staende voor in myn huys.

Item, noch maeck ick elcken ende een yegelyken van myn susters kynderen, hoeft voer hoeft, drie gulden, ende elck kints kint, hooft voor hooft, een Carolus gulden, t'xx. stv.

Item, noch maecke ick Aechts Gerritz dr., voor menighe trouwe dienst, die zy my gedaen heeft, acht jaren gedurende ende aen malcanderen volgende, van die penningen, die van myn huys jaerlix zullen incomen, alle jaers twee pont gr. Vls, indien zy die acht jaren beleefft, ende indien zy binnen die acht jaren overleden wort, soe sellen die resten, die onverschenen zyn, sterven, die een helft op suster Marietgen Harnouts dr. voorsz. ende tot reparatie van haren clederen, offte dat zy alsdan behoeven sal, indien sy oock in leven lyve is, ende soe lange die acht jaren gedueren sellen, ende indien zy eer overleden ware, soe sellen die resten met die helft, resterende van die acht jaren, by 't overlyden van Aechte Geryts dr. voorsz., sterven op mynen gerechten erve, nu ter tyd wesende.

Item, noch maecke ick Aechte Geritsd. voersz., 't koetsgen mettet koetsbeddeken ende met zyn toebehoren van dekenen ende slaeplakenen ende oircussens, ende myn bedde, daer ick dagelicx op slape, met die slaeplakenen daertoe dienende, ende met die rode dekenen, die op die voorkamer leyt.

Noch maek ick Aechten voorsz., dat tresoer, dat voer in't huys staet, met die 6 tinne kannetjes, daer op staende, ende met den bekertgen ende 't waterpotgen, daer onder 't tresoer staende.

Noch make ick Aechten voorsz., vier van de kleyne tinne platielen ende twee met die meeste; ende die kleyne zauriertgens ende teliuren, die my ghegheven waren op myn eerste misse met den bordenhuysgen, daer die inne staen.

Ende twee metalen candelaren ende 't beckentge, dat my op myn eerste misse gegeven was.

Noch geef ick haer alle, dat zy by myn van clederen ende juwelen ende anders vercregen heeft, ende dat tot haeren .... toebehoort. Noch maecke ick haer, dat derdedeel van 't yserwerck ende alle ardtwerck, ende dat derde deel van turff ende hout, van butter ende kaesen ende andere eetlyke costen, ende noch twe tinnen mengelsche wyncannen ende een pints tinnen wyncannetje.

Gecollat. ende gecopieert teghen die originael brief, gescreven by meester Harnoudt Jacobsz. zyn eygen handt, ende accordeert, by my

JOA. AMERA Delphus. nts.

TESTAMENTUM EGBERTI BOR, PASTORIS IN LOPICK, ET VICARII S. MARIAE TRAJECT., (1505.)

Haec est scedula testamenti D. Egberti Bor, pastoris in Lopick, et vicarii ecclesiae beatae Mariae Trajecten., quam comprehendi voluit et vult sub testamento seu ultima voluntate sua coram notario publico et testibus rite factis eamque valere, proinde acsi de verbo ad verbum descripta fuerit in eodem.

Item, primo commendavit animam suam, cum de corpore egressa fuerit, omnipotenti Deo, beatissimae virgini Mariae et toti curiae celesti, et corpus suum ecclesiasticae tradi voluit

sepulturae, in porticu ecclesiae beatae Mariae Trajecten. apud sepulturam D. Henrici de Wyck juxta januam ambitus ecclesiae.

Item, elegit pro executoribus suis dominum Albertum Scuersack, canonicum et scholasticum ecclesiae beatae Mariae Trajecten., dominum Wilhelmum Beyer, semiprebendatum prebenda episcopali in ecclesia praedicta, et Godefridum de Hey, presbyterum officiatum ecclesiae ejusdem, petendo ab iisdem, ut hujusmodi onus velint propter Deum assumere, faciendo, sicuti ipsi velint in sua executione testamentaria eis fieri.

Item, donavit praedictus testator minori camerae ecclesiae nostrae unum jugerum in Lopick pro memoria sua, de quo tamen habent celebrantes ecclesiae nostrae unum loot arg., juxta formam literarum desuper factarum.

Item legavit filiae suae naturali triginta duos flor. Aernem. cur. pro quolibet flor. praedictorum VII½ st. computan.

Item, adhuc filiae suae praedictae legavit unam amphoram stanneam unius quartae, in qua vinum auferri solet, cum una vlescula etiam stannea unius quartae.

Item, adhuc legavit filiae suae praedictae ollam cupream cum cacabo minore, maximo cacabo cupreo.

Item, adhuc filiae suae praedictae legavit sex scissoria stannea.

Item, Elisabeth ancillae suae legavit optimum suum tabbardum nigro foderatum *mit bunsinck.*

Item, adhuc ancillae praedictae legavit lectum cum lectisternio et lintheaminibus et aliis attinentiis.

Item, adhuc legavit ancillae suae praedictae tringinta flor. aernem. pro quolibet VII½ st. computan.

Item, legavit Hermanno Johannis in Lopick propter Deum cacabum max. cupreum.

Item, legavit Margaretae sorori Godefridi de Hey, presbyteri . . . . *mit een waterpott.*

Item, petiit et voluit dari singulis monasteriis civitatis Trajecten. infra muros et extra unum flor. r. cur., vt celebrando in die obitus sui orent pro anima sua.

Item, petiit et voluit testator praedictus omnia alia per eum relinquenda debitis suis et legatis solutis ministrari et dari pauperibus, prout executoribus suis videretur saluti animae suae expedire.

Ita est Egbertus Bor.

Inventarium pecuniarum praedicti D. Egberti Bor traditarum dno Alberto Scuersack, canonico et scolastico ecclesiae nostrae beatae Mariae Trajecten.

Item, twee Henricus nobell.
Item, een Vleemsche nobell.
Item, drie halve sonne nobellen ende een quaertier.
Item, tien Lebben.
Item, drie Hollandsche riders.
Item, drie saluyten.
Item, een scuytgen,
Item, twaleff cronen van alrehande conditien.
Item, twee Andries gulden ende twee halve.
Item, twee Ungaersche gulden.
Item, een enkell gulden.
Item, tien Davids gulden.
Item, drie clymmer gulden.

Item, vier copponolle gulden.
Item, vyff ende een halff Philippi Austriae.
Item, twee ende een halff Philippi Burgundiae.
Item, een Arnoldus gulden.
Item, een Hoorngens gulden.

In pecunia argentea ejusdem.

Item, drie slapers.
Item, vyff silver vliesen.
Item, twee jagers ende twee Nansy (?) penningen.
Item, dertien stoters.
Item, een bartoensche . . . .
Item, twee vuerysers ende drie halff.
Item, een Hollantsche tuin.
Item, vier Zwolsche Philippus.
Item, een oudt zwartgen.

In dorso manu coaetanea:

De mandato D. Alberti Schuersack, scolastici.

Sumpsi ex pecunia D. Egberti jussu suo et emi panem ad usus pauperum III^{a} februar., anno quinto, unum aur. R., quinque Philippeos Austriae, unum Hornensem.

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDUAE TRINITATIS, PATRIS ET FILII ET SPIRITUS SANCTI, AMEN.

HAEC EST CEDULA TESTAMENTI SIUE ULTIMAE VOLUNTATIS MR. THOMAE DE NYKERCKEN, DECANI ECCL. S. JOANNIS TRAJECTEN.

Item in den yersten, aengemerckt, dat die ziel costelicker is, dan 't lichaem, ofte tytelicke goet, betrouwende op Godt almachtich, dat Godt een ootmoedich hart niet versmaden en sal, soe beveel ick myn siel, als zy van myn lichaem scheyden zall, Godt almachtich ende zyner heylige drievoudicheyt, Maria, der hemelscher coninginne, ender alle 't hemelsche heer, ende myn lichaem der eerden, ende begeer eerlyck begraven te worden in sint Johans kercke t'Utrecht, in sint Stevens capelle, daer ick myn graf hebbe laten bereyden. Ten anderen, beveel ick all myn goet, gereet ende ongereet, gout, zilver, gemunt ende ongemunt, cleynodien ende huysraet, hoe men die noemen zall, alle myne cedele ende brieven van erfrenten, losrenten ende lyfrenten, daer die brieven off vermelden, houder des briefs, met zyne bewyslycke wille ontfangen te zullen weesen, geve ende stelle ick in handen myn executoiren, genaemt int instrument van myn testament, gemaeckt voor twee notarissen, als meester Jacob de Nova porta ende Meerten vander Berch, ende oick gemaeckt by consent ende octroy, die my van keiz. Maj. verleent ende gegonst is, ende besegelt leydt by myn instrument ende rentbrieven inde aldereerste gebunt van A, ende begeer

ootmoedelick, om Gods wille, van myn executoiren, dat zy myn testament willen aenvaerden ende nae mynre begeerte, willen executeren buyten haere schade, soe ick ze niet veerder en denk te belasten dan myn goet streckt, behalven myn erftael, patrimoniael ende matrimoniael, die ick noch hebbe op mynen sterfdach, die wil ick hebben, dat die zullen comen aen myn rechte erfgenamen, naer gewoonte ende rechten der landen, daer die gelegen zyn, ende oock behalven dat ik voor myn sterfdach bewyselick yemant onder myn handtteycken ofte anders gegeven hebbe, 't zy renten brieven, cleynodien, huysraet ofte anders.

Item, nae myn doot begeere ick, dat myn executoirs willen leggen alle myn zegele, brieven, gout, zilver, gemunt ende ongemunt, cleynodien ende anders, my toebehorende, met myn inventaris in een kist, daer myn vier executoiren, hier na beschreven, een yegelyck een sleutel of hebben zullen, te weten, heer Henrick Goertsz., canonick in den Dom t'Utrecht, heer Adriaen van Zuylen, canonick sint Johans t'Utrecht, heer Jacob van Gheer, semiprebendaet sinte Marien t'Utrecht, heer Lubbert Ryckensz., vicarius in den Dom t'Utrecht; ende zy zullen t'zamen totter kiste gaen, om daer wt te haelen ende oock inne te brengen tot behouff der genen, die ick hierna beschryven zal.

Item, die voorsz. kiste begeer ick dat men zette in archivis ons capittels sint Johans t'Utrecht, 'twelck dat men vruntlick vant voorschreven capittel begeren zal, als men gedaen heeft.

Item, zoe dick als myn vier executoiren voorsz. tot die kiste willen gaen, dat zullen zy den deken ofte vicedeken te kennen geven, ende begeren, dat der kercke notaris van sint Johans, die een sleutel heeft van archivis, mitte voorsz. executoiren op ende oft gaen willen, ende daervan zal die notaris hebben 'sjaers eenen Carolus gulden, ende die claviger S. Johans pro consensu 'sjaers twee Carolus gulden.

Ende oft van myne rentbrieven eenige gelost worden, dat gelt vander losse zullen myn executores voorsz. van stonden aen, als zy deze brieven wtter kiste halen, weder inder kiste leggen, ende dan datzelve gelt wederom beleggen, alse allereerst mogen.

Item, wanneer als zy dat gelt weder wtte kisten halen, zullen yerst den nyewen brief in der kiste leggen, ende is daer eenich gelt, nae dat myn testament van den yersten jaere vervult is, zullen zy oock van stonden aen beleggen, behalven zes hondert Carolus gulden, die altyt inder kiste zullen blyven leggen voor alle noot, om oft zy op eenich tyt gebreck hadden om myn testament te voldoen, zullen zy d'voorsz. zes hondert Carolus gulden aen mogen tasten, ende van den toecomenden overloop weder voegen, dat die zes hondert guldens weder vervult worden.

Item, myn rentmr zal zyn tyt yerst aengaen primo octobris, S. Remigy, nae mynre doot, ende paeschen, ofte XIIII. dagen daernae onbegrepen, post annum revolutum scz. prima octobris reckenschap doen van alles dat verschenen is, binnen den voorsz. jaer prima octobris usque ad primum octobris anni sequentis computando, ende zal dan leveren van alle percelen gelt off verwonnen recht.

Item, int yerste jaer nae myn doot en zal dezen voorsz. rentmr nyet wt dorven geven van tgeen dat in myn behouft, incommen ende verschynen zal, van aengaende nae myn doot, Remigy usque ad annum revolutum, opdat myn rentmr altyt een jaer te voren mach wezen, om te voldoen met gereede penningen, tgene ick begeere in myn codicil ende myn testament jaerlicx wtgerecht ende betaelt te worden, zoe ick myn wtfaert ende dootschult, maecke ende bewyselycke schult, begeer dat betaelt zal worden van myn gereet gelt ende goet, ende van de renten, die myn executoiren verschynen zullen nae myn doot voort yerst Remigy, daer ick myn executoiren voorschreven inventaris of zal doen hebben.

Item, deze rentmr voorschreven zal deze reckenschap alle jaeren opten tyt voorsz. doen

den executoiren ende den balyer van S. Catherinen, ende vier van de outsten capittularen van de capittele van S. Johans t'Utrecht int capittelhuys van S. Johans, ende zal dan den voorsz. executoiren ende capitulairen voirsz., die daer presentes zullen zyn, a principio usque ad finem, tot presentie geven als hier nae volcht, te weten, den voorsz. executoiren ende den balyer een yegelyck een ducaet, ofte twee Hollantsche gulden daer voor, ende den vier capitularien yegelick een half ducaet oft een Hollantsche gulden daer voor, ende den notaris sint Johan een vierendeel van een ducaet, ofte een halve Hollantsche gulden daer voor, des zoo zal die notarius van S. Johans eenen dach te voren mynen executoiren ende den balyer voorsz. ende den vier outste capitularen van S. Jans te kennen geven, als die voorsz. rentmr zyn reckenschap doen zal.

Item, als deze reckenschap gedaen is, gebreeckt daer aen, dat zal men nemen van de zes hondert gulden, die in de kist leggen, ende loopt daer over, dat zal men van stonden in de kist brengen, ende beleggen zoo bald als men can, tot behouf van den armen t'Utrecht.

Item, ick begeere een dagelicxe misse euwelike gedaen te hebben op sunte Stevens autaer in sunte Stevens capelle, staende aen de noortzyde van S. Johans choor, precise te half elf uren, per vices omgaende by de kercke vicarien van S. Johans, die bequaem zyn om misse te doen, ende gedient te worden by een chorael in religione, die zal dat clocksken, dat voor dat choor hangt, eer men die misse begint, zoe lange te voren kleppen, dat men van der wittevrouwen brugge mach comen in die kercke, om die misse te horen, ende zal een altaer bereyden, ende die lamp in der capelle voorsz. voor die misse aenfangen ende na de misse wtdoen, ende gaen dan mette priester, die de misse gedaen heeft, mit dat wywater op myn graft, ende lezen: *miserere mei Deus* etc., cum: *de profundis* etc., met die collecte, als: *propitiare animae famuli tui Thomae* etc., *Deus qui nos prim. et matrem* etc., *fidelium Deus omnium* etc., voor myn ziel ende daer ick des voor begere, ende dan zal men den celebrant geven twee stuvers alle dach mit gereet gelt, ende de chorael een oort stuvers, oock mit gereet gelt.

Item, ick wille dat by deze voorsz. misse gheen fundatie behindert zullen werden, dan een yegelyck zynen dienste, gelycker wel doen zal oft laten doen, gelyck oft deze misse niet geordonneert waere, ende wiet zyn beurt is, ende laet deze voorschreve misse vallen, daer zal die coster sunt Johan oft te peen nemen vier stuvers, daer van die choralen of hebben zullen een stuver ende die coster voorsz. een stuver, ende voor die andere twee stuvers zal die coster des anderen daechs opt cleyn altaercken in de capelle voorsz. misse laten lezen, eodem tempore, als die half vrensche misse gelezen wardt, ende nae beyde missen zullen beyde die priesters gelyck metten choralen op myn graf gaen ende lezen, als boven beschreven staet, op dat die verzuymde misse weder verhaelt worde, ende oft deze voorsz. misse niet onderhouden en worde ende een merckelicke tyt niet gedaen en worde, als te weten een maent lanck, zoe zullen die renten, tot die voorsz. misse behorende, int gasthuys van de balyer sunt Jans orde binnen Utrecht comen, ende nyemant en zal deze misse mogen doen, then zy hy eerst consentere in de pene van vier stuvers voorsz., ende ick begere van myne heren van den capittele, dat zy daer een toezicht op willen nemen.

Item, deze voorsz. misse zullen alle zondag horen twaelf huysarmen, die nyet om broot en gaen, die men yegelyck zal geven een stuver Hollantsch.

Item, die lampe, hangende in der capelle, zal men ontfengen, alst donker wert, mitten anderen lampen, ende des morgens ontfengen, eer men die metten begint, alst duister is, ende zal branden tot het licht is.

Item, ick geve Johan van Moeraet, mynen neef, hondert Carolus guldens eens van myn gerede goet, van stonden aen na myn doot te betalen, ende wt de kiste vyftich Carolus

guldens 's jaers, zoe lange als hy leeft, ende nae zyn doot zullen die vyftich guldens hebben zyn outste zoen ende zyn erfgenaem, tzy man ofte vrou, erfelick wt die kiste, ende of hy hem opponeerde in eenige maniere jegens myn testament, zoe wille ick, dat hy nyet een stuver van myn goet zal hebben, ende van de hondert guldens voorsz. zal hy dootclederen af laten maecken.

Item, noch geve ick Clara Thomas dochter zekere brieven ende renten, in manieren als dat in een cedulle geschreven staet, mit myn hant onderteyckent ende myn signet daer onder gedruckt, ende noch vyf ende twintich Carolus guldens 's jaers wtter kiste.

Item, noch geve ick Hubert de Cuper twaelf Carolus guldens 's jaers zoe lange als hy leeft, ende twaelf Carolus guldens van myn gereetste goet etc., ende niet om dat hy myn bewant zoude zyn, dan om andere oirzake wille, ende zyn zoon Thomas, die ick ter dope geheven hebbe, tot clederen eens vyf guldens Brabants van myn gereede goet ende zes Carolus guldens 's jaers wtter kiste zoe lange als hy leeft.

Item, ick geve noch mynre zuster Margriet ende Fye van Rynerscheyt, myn nichte, van myn gereetste goet elck vyf en twintich gulden eens, ende wtter kiste elck zoe lange als zy leven zes Carolus gulden 's jaers, ende daertoe eenen brief tot behoift hoirs cloisters te S. Claren binnen Nuys, van thien golden gulden 's jaers, dies Daem Jan Ovens weduwe ende haer erfgenamen lossen mogen mit twee hondert golden gulden ende anders geen gelt, mit conditien, dat zy ende den clooster te S. Claren te Nuys alle jaer myn memorie eens zullen laten doen mit vigilie ende een zielmisse, ende een half golt gulden broots om Goots wille te laten geven, ende die lampen in dat zesgen (!) te onderhalden, bequamelicke tyt te branden; ende dezen brief zal by myn andere briefen in die kisten blyven liggen; oft hy gelost wordt, dat men dan dat gelt van die losse weder beleggen zal ende doen als voorsz., dan dat clooster zal hebben een copie van den brief, om die renten jaerlicx te manen ende te bueren.

Item, ick geve Geertruyd Dircx dochter van myn gereetste goet vyftien Carolus gulden ende noch hondert Carolus gulden.

Item, noch geve ick die drie biddende oorden binnen Utrecht, als die Minnebroeders, die Prekebroeders, die Vrouwenbroeders, yegelyck zes Carolus gulden eens, om dat zy Gode voor myn willen bidden, ende oock den Augustyner terminarius binnen Utrecht eenen Carolus gulden eens.

Item, ick geve die mater van Arkel, Dirck Schayens dochter, zes Carolus guldens eens tot een tabbert, ende oock zuster Janneken aldaer een Carolus gulden, om spelden te coepen.

Item, ick geve noch sunt Jacobs gasthuys zes Carolus guldens eens, ende noch wtten kisten erfelycken zes Carolus guldens 's jaers.

Item, ick geve die Cellebroeders binnen Utrecht drie Carolus guldens eens, ende die Melaten buten Utrecht zes Carolus guldens eens.

Item, ick geve alle die vyf broederschappen, daer ick broeder inne ben, yegelyck zes Carolus gulden eens, als die calander broederschap, sunte Barbaren gasthuys, sunte Bartholomei gasthuys, 't heylich Cruys gasthuys, sunte Anthonies broederschap, noch sunte Anthonies broederschap erffelyck wtter kiste 's jaers zes goude gulden, als breder blyct in myn reckenschap, die ick int jaer van XLVII. gedaen hebbe.

Item, ick geve Jerusalem, Brandoly, sinte Niclaes, sinte Cecilien, sinte Agnietes, oock sinte Agnites clooster binnen Amersfoort, elck zes Carolus gulden eens, om voor my te bidden.

Item, thien choralen zellen hebben een yegelick alle zondach een halve stuvers roggebroot ende twee succentoeren, die schoolmr ende die coster sint Johans, oock yegelyck een stuver tot wittebroot, dat men oock in de capelle ministreren sal, salvo, dat zy finitis ma-

tatinis te grave zullen gaen in sunte Stevens capelle op myn graft, lezende aldaer *miserere mei Deus* etc. ende *de profundis* etc. ende collecta *propitiare animae famuli tui Thomae et fidelium Deus.*

Item, ick geve sint Jacob Oestersz. ende Driebergen yegelyck eens vyftien Carolus gulden tot ornamenten.

Item, ick geve sunte Sebastiaens broederschap tho Nuys zes golde gulden, daer zy myn begangenisse mede zullen laten doen, ende dat mer eens, dat zal myn rentmr te Nuys betalen.

Item, ick geve die burgemr Henrick te Nuys huysfrou vyf golt guldens eens, daer zy nae myn doot eenen zwarten tabbert om zal laten maecken, dat myn rentmr oock aldaer betalen zal, ende zyn reckenschap van alle zyne wtgaven ende van myne verschenen renten myne executoiren alhier overzenden, ende doen hoer daer of goede rekening van alles.

Item, ick geve myn geestelicke zuster ende myn geestelicke nichten, te weten Rynerscheyt te Nuys, Nykercken te Dusseren, Allert ende Valck te Nyemmegen, Staedt ende Goer te Huysen ende Staedt te Emeren, van myn gereet goet elck eens zes Carolus guldens, ende wt de kiste hoer leven lanck drie Carolus guldens 's jaers elck, ende oft eenige van deze personen voor my aflyvich worden, die en derf men niet geven.

Item, noch geve ick myn vier nichten, nonnen te Zeywerden, als Aller, Staidt, Valck ende Dongen, yegelyck zes Carolus gulden tot een tabbert, ende wtter kiste yegelick zoe lange als zy leven drie Carolus gulden.

Item, alle maent, als men myn memorien houden zal, zoe zellen daer comen wt het groothuys opt bagynhof vier zusterkens, die savonts ende smorgens te groef zellen gaen, als dat choor te grave gaet, ende bidden voor myn arme ziel ende alle gelovige zielen, ende dat by gebuerte omgaen, daer zy oft hebben zullen alle maent, als zy comen, acht stuvers Hollants, ende desgelycx oock, als die kerck myn jaergetye houdt, mitte vigilie ende zielmisse, want ick dat zoe begere.

Item, noch beveel ick myn executoiren, zoe als in't groothuys opt baghynhoft voorsz., geen schoorsteen en is, zoe zullen myn executoiren aldaer een schoorsteen laten maecken, daer ick zes en dertich gulden op betaelt hebbe, als heer Jacob van Gheer ende Lubbert Rycken zeer wel weten, ende zyn in hoer handen, ende ick en wil daer niet meer toe geven.

Item, ick geve die kerck sunte Johans t'Utrecht eenen hogen zilveren becker, daer myn waepen boven opt decxel staen, om mede te communiceren op die hoochtyden.

Item, ick geve Thomas Thomasz. een dozyn zilvere cruyzens ende een grote verguldе becker, geheten den Pals, met een dozyn kussens, daer myn wapen opstaen, by alzoe, dat hy die niet vercopen noch verzetten noch in geenre wys verbrengen zal.

Item, noch geve ick Willem van Nykercken, mynen neef, dat golt van myn dagelicxen signet, mit een zilveren noet, daer myn wapen op staet, ende noch negen rode kussens, daer myn vierendelen op staen.

Item, zoe dickwils als heer Aert Buchels huys, staende op sint Pieters kerkhof, vercoft werdt, zoe zel men van die beterschap nemen veertich Carolus gulden, dat tot prouffyt ende oirbaer der choralen van S. Peters voorsz., ende dat zal men beleggen alsoe dray als men can, ende als wtwyst die coopceel, tusschen Buchel voorsz. ende my vant huys gemaeckt is.

Item, ick begeer solempne commemorationem in S. Jans kerck gedaen te werden in manieren van luyden, ende desgelycx als jaerlycx voor bisschop Fredrick van Baden geholden wert, ende myn graft te begaen, ende daer maeck ick alsoe vele toe, gelyck als die kerck vanden Dom respondeert die vyf godshuyzen, ende deze penningen zullen t'zamen wt die kiste gaen, wel verstaende; dat myn memorie geschien ende gehouden zal werden, gelyck als die me-

morie van bisschop Baden geholden wert, mutatis mutandis, vermogens eenre cedulle by my ende Jacob, onze capittel secretarius, handen onderteyckent, ende by 't instrument van myn testament geleyt ende geordonneert is.

Item, noch geve ick Constans van Nyckercken twee soons, te weten Thomas ende Willem, eens vyftich Carolus guldens van myn gereetste goet, daer zy droefcleder oft zullen doen maecken, ende noch wtter kiste onder hem beyden 'sjaers zeventich Carolus guldens, huere levens lanck gedueren de, met conditie, dat zy alle jaer, eer zy die zeventich Carolus guldens van den rentmeester wtter kisten ontfangen zullen, zoe zullen zy eerst betalen die vyftien golt gulden 'sjaers, daer ick zegel ende brief of hebbe, die ick inder losse van huere patrimoniael goederen verschoten hebbe, van welcke renten ick in menigen jaeren niet ontfangen en hebbe, welcke verlopen renten ick huer quytschelde, mer indien zy den rentmr van der kiste de xv. goltgulden 'sjaers voorsz. met die gerede penningen, die ick hoer geleent hebbe, daer twee cedullen oft zyn, niet en betaelen, zoe wil ick expreslick, dat zy wtter kiste niet een stuver zullen hebben, ende oock oft zy eeniger manieren opponeerden jegens myn testament, zoe begeer ik, dat myn executoiren dat weder willen staen op mynen cost, ende geven huer van alle myn goet niet een stuyver in geenreleyde manieren.

Item, noch geve ick zuster Marycken Reyers dr., wonende tot Noortwyck, eens van myn gereet goet zes Carolus gulden tot een tabbert, ende wtter kiste heur leven lanck 'sjaers zes Carolus gulden.

Item, noch geve ick Zybert van Nyckerckens kynderen eens van myn gereede goet vyf ende twintich Carolus gulden, ende wtter kiste yegelick ende alzoe lange als zy leven twee Carolus gulden 'sjaers.

Item, noch geve ick mynre nichten Lysbeth van Nyckercken, genaempt van Gueterswyck, met haer kynderen vyftich Carolus gulden van myn gereet goet, om droefcleder daervan te laten maecken, ende nae dat yerste jaer, geef ick mynre petten Henrick, hoer zoen, wtter kiste 'sjaers zes Carolus gulden, zoe lange als hy leeft.

Item, noch geef ik Mr. Henrick Braemsz. Henrick Braem, wonende inde Nypoort, twaelf Carolus gl. eens, om Goots wille, om mede gecleet te worden, ende Marycken, wonende te Leyden, die welcke myns vaders meecht geweest is, Fye, wonende te Antwerpen, die myn meecht geweest is, geve ick yegelick zes Carolus guldens eens, ende Marycken voorsz. 'sjaers, zoe lange als zy leeft, wtter kiste zes Carolus gulden.

Item, noch geve ick Jacobgen Cornelis de Ridders dochter, die ick wtter doope geheven hebbe, van myne gereede goede zes Carolus gulden tot een tabbaert, ende wtter kiste 'sjaers. zoe lange als zy leeft, zes Carolus gulden, ende desgelycken zal men oock geven Jantgen Ott, van hoeren zoon, die ick wt der doope geheven hebbe.

Item, geve ick een yegelick van myn executoeren voer hoere gerechticheyt vyf ende twintichtich gulden eens, ende ick begeer, zoe heer Jacob van Gheer voorschreven des dickwils gehandelt heeft, ende ick oock hem menich reyze te kennen gegeven hebbe myne meninghe van myn wtvaert te doen, hoe ick dien gedaen begere te hebbe, zoe bevele ick hem omnia, quae concernunt funeralia, mer nyet wtgezondert, om dat te doen, ende voor dien arbeyt zoe geef ick hem zes Carolus gulden.

Item, ick begere, dat men die Carthuysers ende sint Pauwels ende Oestbroeck elck een pitantie zal geven nae ouder gewoonte, daer zy myn beganckenisse voor doen zullen, nae alder gewoonte.

Item, ick geve tot die refectie, om laetare Jerusalem te houden, S. Jans erfelyek wtter kiste thien Carolus gulden 'sjaers, ende ick begere, dat men nae de gratias zal lezen de profundis, cum collecta pro salute animae meae.

Item, ick geve tot die joffrouwen totten Vrouwenclooster buten Utrecht van myn gereede goet nae myne doot zes Carolus guldens eens, ende wtter kiste erfelick 's jaers zes Carolus gulden, om op sinte Maartens avondt zich daermede vrolick te maecken; ende dezelve gelyck geve ick de joffrouwen tot Wittevrouwen binnen Utrecht, als boven voorsz. staet.

Item, zoe ick coram duobus capitularibus sc. Mr. Johan van Bommel ende Mr. Adriaen van Zulen, ende by den notaris Jacob vander Nypoort myn huys op sint Jans kerckhof, anno XLVII. prima juny, daer ick ter tyt inne woon, mettet huysraet, als men dat nae mynre doot bevynden zal, gemaeckt Thomas Thomassz., om zyn leven lanck te gebruycken, ofte deur hem gebruyct te worden, ende nae zynre doot zullen zyn executoiren ende naevolgers hoeren meesten oerbaer, mitte beterschap van den huyze doen na gewoonte der kercke van S. Johans, beheltelicken, dat zy dat vierendeel van de beterschap van die huyzinge voorsz. op renten zullen leggen, waervan het eene deel tot ornamenten des hoogen altaers, ende het ander deel tot ornamenten der half elf vrense misse op S. Stevens altaer, ende het derden deel ad usum choralium boven haer salarium, dat zy vander kercken voorsz. hebben, om voor myne ziele te bidden, ende voortaen eeuwelick, zoe dick als dat huys vercoft zal worden, zal men altyt dat vierendeel beleggen tot prouffyt, als voorsz. staet, ende die brieven daer of zullen altyt comen in archivis by myn andere brieven, daer myn executoiren die sleutel oft hebben, ende ick begeer, dat myn executoiren daer opzicht willen op hebben, ende dat gelt, dat daer af compt, dat zy daer oock bewynt of hebben zullen.

Item, zoe die rentmr van der kiste zyn officie yerst aentasten zal den yersten Remigius dach nae myn doot, ende myn executoiren altyt by den anderen mogen comen, als men alle legaten betaelen zal, ende oock veel mynre renten verschenen zullen wezen voor Remigy nae mynen doot, aldus begeer ick, dat heer Henrick Goertsz., heer Adriaen van Zuylen, heer Jacob van Gheer, heer Lubbert Ryckz, de verschenen renten ende restanten inbueren, ende alle legaten ende dootschulden ende oncosten daer op betalen zullen.

Item, op dat alle myn renten, daer die brieven oft vermoghen, holder des briefs mit zynen wille, daer den rentmr beveel of zal hebben, in zyn reckenschap betalinge ofte verwonnen recht te leveren, omme dattet wel gedaen zal mogen werden, zoe beveel ick heer Henrick Goertsz., heer Adriaen van Zuylen, heer Jacob van Gheer, nae zyn doot, heer Christiaen Cornelisz., heer Lubbert Ryckz. daer sorg voor te draghen, dat alsulcx geschiet, ende daer voor zullen zy ende haer nacomelingen hebben alle jaer van den lesten overloop vyf ende twintich Carolus gulden een yegelyck ende anders niet, ende zy zullen den rentmr helpen raden, om dat ander overloop tot behouf der huysarmen te brengen, ende oft daer eenige brieven gelost worden, om te helpen raden, dattet gelt wederomme belegt mach worden, als boven voorsz. staet.

Item, dat huys staende in d'ambachtstrate, daer zullen myn executoiren vier gootscameren of laten maecken, daer schamel vroukens inne woonen zullen, die yegelyck daer toe hebben zullen twee Philippus gulden, te weten, vier Philippus gulden tot reparatie der vier cameren, ende die ander viere yegelicke camer een Philippus gulden tot brant, daer die rentmr van der kist een opzicht op zal hebben, ende myn vier executeuren voorsz. zullen daer gifters of zyn, beheltelicken, dat myn twee meechden, te weten, Aeltgen Herman Crynsz. dochter ende Geertruyd Dirx haere lyftocht aen tvoorsz. zullen hebben, ende zullen wtter kiste hebben, van stonden aen nae myn doot, tot reparatie ende brant, als boven voorsz. staet, ende wie van heur beyden langst leeft, die zal thuys te zamen moghen behouden haer leven lang, ende nae heur beyder doot zullen myn executoers dan in dien tyt wezende 't huys laten maecken, als voorsz. staet.

Item, ick begeer speciael memorie viermael 's jaers gehouden te worden, ende altyt alst

quatertemper is, voor myn ende myn olders zielen, daertoe ick geve tsavonts in de vigilie drie Hollantsche gulden, ende des morgens in de zielmisse drie gulden, duae partes pro canonicis et tertia pars pro vicariis, ende die choralen elck een oort stuvers Brabants, ende myn executoiren zullen ordonneren eene bequaeme persoon, die in de solempne memorie ende in de vier quatertempers voor schamele huysarmen ministreren zullen yegelicken memorie dach thien Carolus gulden.

Item, ick geve Catherina van Rynerscheyt, Frans Berents huysvrouw, mynre nichte, van myn gereede goet vyftich Carolus gulden eens, om mit haeren kynderen droefclederen te maecken, ende haer oltste dochter, jufvr. Anna, die ick ter doope geheven hebbe, nae dat yerste jaer wter kiste 's jaers zes Carolus gulden, zoe lange als zy leeft.

Item, noch geef ick zeeckere vrunden een stuck vreemt gelts oft twee, die in een linnen sacxen zyn, ende yegelick parceel in een briefken geslagen ende die naemen daer op geteyckent, wie dat hebben zal, ende daer steeckt oock een cedulle by, daer die naemen oock inne staen, ende wat een yegelick hebben zal, welcke sacxen ick heer Lubbert Rycken gedaen hebbe, ende by wetenschap ende presentie van heer Adriaen van Zuylen, heer Willem van Nykercken ende heer Jacob vander Gheer, ende dat hyt myn executoiren nae myn doot zal leveren, wtwyzende myn codicil.

Item, om zonderlinge oorzaecken, die my moveren, maecke ick den clooster te Brigitten vyfende twintich Carolus guldens 's jaers, erfelick wt myn kiste, om voor ons 's jaers opten XVI. dach van meert myns vaders Jan van Nykercken ende zynre huysfrou, mynre moeder, ende myne zuster Fulsken, ende myns neven Thomas van Honselaer ende mynder memorie af te holden, te weten, 's avonts met vigilie ende des morgens met een zielmisse.

Item, desgelycken maecke ick den clooster te bekeerde Zusteren binnen Utrecht, ende die oock te doen, gelyck als boven van de Brigitten clooster geschreven staet, van de vyf ende twintich Carolus guldens 's jaers, ende noch van myn gereet goet eens zes Carolus gulden, ende similiter den clooster te Nonnen binnen Nymegen, als van de bekeerde zusters geschreven staet.

Item, noch maecke ick dat clooster te Bethlehem by Utrecht thien Carolus gulden eens, om myn memorie mit vigilie ende zielmissen eens devotelicken te laten doen.

Item, ick geef myn meecht, Aeltgen Hermans Crynsz. dochter van Nykercken, die ick wtter doope geheven hebbe, boven haer loon, nae myne doot, van myn gereede goet eens thien Carolus gulden, ende wtter kiste 's jaerlycx twintich Carolus gulden, zoe lang zy leeft, te betalen alle jaer den tweden Remigy eerst aen nae myn doot, zoe verre als zy by myn blyft, tot in myn doot toe.

Item, ick geef Mr. Johan van Bommel, canonnick S. Johans te Utrecht, een van myn vyf zilveren schalen, om myn daerby te gedencken, zoe verre hy myn doot beleeft.

Item, noch maecke ick erffelyck alle zonnendaghe vyf stuvers tot presentie in 't choor sinte Johans te ministreren, te weten, een stuver in de metten ende vier stuvers in de hoochmisse, mit voorwaerden, dat men in de processie zal zyn, ende oock zynt voorwaerden, dat voor dat euangelie opt choor zal wezen, ende zal daer blyven usque ad finen missae, wtgezeyt nootsaecken van de kercke wegen voorsz. ende anders nyet, duae partes pro canonicis et tertia pars pro vicariis.

Item, zoe ick opten vyfden dach van meye, anno zes ende veertich, heer Lubbert Rycken ende zynre zuster Lysbeth Rycken, in jegenwoordicheyt myns neven, heere Willem van Nykercken, canonick tot Oudemunster t'Utrecht, zeckere gelden toegetelt hebbe, als genoempt staen in cedullen by 't gelt, ende al by 't instrument van myn testament, ende die by myn neve voorsz. liggen, die samentlicke mit myn neve heer Lubbert, zynre zuster voorsz. en-

de myne handen ondertekent zyn, in kistgens gelegt, daer van vier sleutelen zyn, die ick beholden hebbe ende by 't instrument van myn testament gebonden, in een briefken, mit myn signet toebesegelt, ende ick heer Lubbert mit zyn zuster dat voorsz. kistgen te bewaren hebbe gegeven, die myn beloost hebben, dat voorsz. kistgen mitter zelver gelden myn altyt tot myn vermaninge in myn leven tot myne handen weder te brengen, ende nae myne doot tot handen van myn executoiren, die dat dan visiteren zullen, ende want ick dan mitten zelven gelden myn testament, nae wtwysing myn codicil myns testaments, volbracht ende betaelt wil hebben, duer deze myn executoiren naebeschreven handen, als heeren Henrick Goertsz, die den eersten sleutel zal hebben, heer Adriaen van Zulen den anderen sleutel, heer Jacob van Gheer, ende nae zyne doot heer Christiaen Cornelisz. den derden sleutel, ende heer Lubbert Ryckz. den vierden sleutel, ende ick begere ende wille, dat 't kistgen gezet zal worden, daer deze vier voorsz. executoiren altyt te zamen by mogen comen, ende wtrechten nae vermogen myn codicille myns testaments voorsz.

Item, al myn zilverwerck, dat ick noch hebbe op myn sterfdach, ende niemant gegeven hebbe nae myn doot, dat geve ick heer Willem van Nykercken, Thomas Thomasz., ende Clara Thomasz. dochter, in drie gelycke deelen te deylen, ende dat in 't bywezen van myn vier executoiren voorsz., ende isser yemant van huer drieën, die eenich weerspannicheyt thoont, die wil ick, dat men nyet geven zal, ende dat zelve deel zal comen tot profyt van den armen, daer myn executoiren dat ordineren zullen.

Item, nae Thomas Thomasz. doot, zullen alle brieven ende renthen, die ick hem gemaeckt ende gegeven hebbe, weder comen in de kiste by myn andere brieven, tot behouf der huysarmen binnen Utrecht, ofte tot Goots eren, daer 't myn executoiren duncken zal wel bestayt te zyn.

Item, alle brieven ende renthen, die ick Clara Thomasz. dochter nae myn doot geven ende gemaeckt hebben, wil ick, dat zy haren vryen wille daer mede zal mogen doen, zoe 't huer gelieft.

Item, ick geef Thomas Thomasz. zegel ende brieven ende renthen spreckende op Henrick Gerrits tot Schalkwyck, ende noch anderen, mit voorwaerden, als in een cedel geschreven is, ende mit myn handen ondertevckent is, ende mit myn signet onder op gedruckt, ende noch vyf ende twintich Carolus gulden 's jaers wtter kisten, zyn leven lanck.

Item, die beterschap van myn huys op S. Jans kerckhof, daer ick in plach te wonen, ende nu Joost van Lent in woont, geef ick nae myn doot myn neef Willem van Nykercken, mit voorwaerden, dat hy binnen zes weecken nae myn doot der fabriecke van S. Johans geven ende betalen zal hondert Philippus gulden, oft die rechte weerde daer voor, die men weder beleggen zal op losrenten, ad usum ornamentorum summi altaris et capellae, daer ick een ömgaende dagelicxe misse geordonneert hebbe, ende nae myns neve voorsz. doot, zullen zyn executoiren dat voorsz. huys vercopen, nae gewoonte der kercke van S. Johans voorsz., ende oock geven van de beterschap der fabriecke van S. Johans voorsz. hondert Philips gulden, in maniere als voorsz., ende gelyckerwys zoe dick als dat voorsz. huys vercoft wert, ten ewigen dage, zoe zal men altyt van de beterschap der fabriecke voorsz. betalen hondert Philips gulden, die men beleggen zal ad usum pauperum ut supra.

Item, ick geef die kerck van S. Johans t'Utrecht eenen zilveren waterpot, die weecht twee marck ende zevendalf loot, ende een zilveren waterbecken, wegende zeven marck min drie oncen, facit t'zamen negen marck ende een half loot zilver, dit zal men gebruycken in stationibus, gelyck als die heeren van den Dom hueren zilveren waterpot ende becken gebruycken.

Item, of zich yemant beclaechde nae mynen doot aen myn ten achteren te wezen, daer

hy wettelicke bewys of conde brengen, ben ick te vreden, dat myn executoiren die zelfde contenteren nae heur goetduncken, ende dat zelve te betaelen van myn gereet goet, ende ofter eenige waren van myn vrunden, die my yet zoude willen eysschen, dat men die niet en zal geven, ende staen haer met recht weder.

Item, noch geef ick Jacop van Aken, nae mynre doot, van myn gereede goet vier Carolus gulden eens, ende wtter kiste 's jaers zes Carolus gulden, te betaelen eerst aen de tweede Remigy nae myn doot.

Item, geef ick Cornelis Jansz. vander Aa, myn dienaer, eens zes Carolus gulden, ende wtter kiste zyn leven lanck jaerlicx zes Carolus gulden, indyen dat hy by myn blyft tot in myn sterfdach.

Item, noch gheef ick den huysarmen binnen Utrecht, die nyet om en gaen, vyf ende twintich Carolus gulden 's jaers, aengaende den tweden Remigy nae myn doot, duerende totten ewigen dage, ende geministreert te werden by den rentmr vander kiste in cleyne percelen, die in den huyzen zal gaen ende geven een yegelycx nae zyn behoeven, daer die meeste percelen oft zullen zyn zestien, achtien, ofte twintich stuvers Hollants, daer bewysselicken reckenschap af te doen, propter certas causas, my daertoe moverende.

Item, zoe dick alst statie is in de vyf goodshuysen, zoo zullen die vier goodshuysen, die daer omme comen, yegelycx hebben veerthien stuvers Brabants, wel verstaende, dat duae partes zullen zyn pro canonicis et tertia pars pro vicariis, ende daer blyven usque ad finem excepta paschae, pentecostes, ascensionis, purificationis, Pontiani et Agnetis.

Item, ick maecke tot die feest praesentationis Mariae, tot beyde vesperen elck twee pont, ende in de hoochmisse vier pont tot presentie, ende twee deelen voor de heeren ende het derde deel voor de vicarien, beheltelick dat zy zullen wezen in de vesper voor de vierde psalm in 't choor ende daer blyven usque ad finem vesperarum, ende desgelycx in de hoochmisse voor den euangelie, ende oeck opt choor te blyven usque ad finem missae, oft zy en zullen van de presentie nyet hebben.

Item, alle vrydach, als men lignum domini zal dragen in S. Johans kercke, daer geef ick alle vrydach toe twee pont, als men in dezelve kerck ministreert, ende daertoe om dat die deken ende die heeren zullen vergaderen opt choor, ende die deken ofte die outste priester zal nemen dat wierooсksvat, ende twee canonicken ofte canonicaten zullen dragen die stal keersen, ende zoe processionaliter cantan.: *salve crux sancte*, cum collecta de santa cruce, ende na de misse desgelycx weder opt choor gaende processionaliter, ende die presentie zel men ministreren duae partes pro canonicis et tertia pars pro vicariis, ende d'officianten dubbel, ende ick begeer, dat het zal geschien als men t'Oudemunster doet, oft nae goetduncken van myn executoiren.

Item, nae myn doot zal men myn drie pallien, in den Dom, sint Peters ende S. Johans, elck in heur kerck brengen.

Item, ick begeer, dat myn executoiren kiezen een goeden man, die vroom is, tot een rentmr, ende dat by die meeste stemmen, die alle myne renten inmanen ende opbueren zal, nae vermogens copie van myn renthen, daer myn vier executoiren voirsz. elck een oft hebben zullen, ende daer van wtgeven zal, gelyck als deze codicil myns testaments vermaent.

Item, myn executoiren zellen den voorsz. rentmr een goeden redelicken bequaem loon assigneren jaerlicx, dat ick huer luyden conscientie bevele dat zy hier inne doen oft huer zelfs zaecke waere.

Item, dezen rentmr zal men altyt by de meeste stemmen mitte executoiren in of moegen zetten ende weder enen nieuwen kiezen, als voorschreven staet.

Item, ick begere, dat myn heren van 't capittel S. Jans, als zy nieuwe choralen aennemen

zullen, dat zy dan boven heur getal, te weten, acht, noch twee halve choralen aennemen, die men yegelick een roden tabbaert geven zal van Amersfoorts doeck, als ick hem dat yerste jaer gegeven hebbe, op hoop, indien zy zich wel tieren, gantsche choralen te worden, ende dan zullen die heeren alweder een nyewen halven chorael mogen aennemen ende afzetten, ende die cleden ende dat maentgelt zal die rentmr voorsz. oeck betalen, ut supra.

Item, ick begeer, dat die chorael-moeder de choralen scherpbiers zel brouwen, zoe veel als zy behoeven door 't heel jaer, daer voor wil ick, dat men die chorael-moeder zal geven voor heur brandt, arbeyt ende oncosten, 'sjaers zes Carolus gulden wtter kiste voorsz.

Item, noch geve ick Anne Valck, professide nonne tot Brigitten binnen Utrecht, zes Carolus gulden eens, tot eenen tabbaert, ende wtter kiste 'sjaers zes Carolus gulden heur leven lanck, ende 't convent zes Carolus gulden eens.

Item, zoe myn executoiren moeten hebben eenen dienaer, die myn renthen inmaent, naer vermogens myn testament hier voor beschreven, alzoe promovere ick myn dienaer Cornelis Jansz. vander Aa voorsz. voor een ander, zoe verre myn executoiren hem bequaem ende sufficient kennen te wezen, ende anders nyet.

Item, oft ick in dit codicil myns testaments eenige punten ofte articulen zette, die myn executoirs wisten rationabiliter te verbeteren, dat zette ick int goetduncken der meeste stemmen van myn executoiren, ende ick wil, dat men dat volgen zal, gelyck of ick dat zelfs in dit codicil gezet hadde.

Item, zoe wat giften, dat ick Thomas van Nykercken voorsz. hier in myn jegenwoordige codicil te voren voorsz. gedisponeert hebbe, alsoe waer daer yemant, die daer inne bevonden wart, die daer tegens contradiceert van dat gheene dat ick haer gemaeckt hebbe, ende daer niet mede te vreden en is, die en zel men niet geven, ende van die renthen ende brieven begeer ick, dat myn testamentoirs converteren ende beleggen willen ad usum pauperum; ende waeren daer yemant van myn nichten ofte neven, die yet van myn zoude willen eysschen, wil ick ende bevele myne executoiren, dat zy dat weder zullen staen mit recht zoe lange myn goet duerende is, want ick niemants goet en hebbe, dan ick mit Godt ende mit eeren mach hebben, al zynder zommige, die achter my qualick gesprocken hebben, dat ick in haer olders goet zit, dat zy niet bewysen en zellen, ende mogen heur wel schamen van de groten dienst, die ick haer gedaen hebbe, dat zy zoe ondanckbaer zyn; nyet meer.

Item, in primis revoco omnes executores meos in antea electos, et nunc a novo eligo et constituo hos sequentes, vid. den domdeken, in sua absentia den vice-domdeken, den deken van S. Peters, in sua absentia den vice-deken, Mr. Johan van Bommel, et post ejus mortem den deken van S. Johans, in sua absentia den vice-deken, Mr. Willem van Lockhorst, post mortem ejus Thomas Thomasz., ende nae die doot van hem een van 't geslacht van Nykercken, zoe veer als daer een bequaem is, anders den schepen burgermr in der tyt van der stadt van Utrecht, ende zoe eeuwelick ende erffelick voortaen, ende deze voorsz. en zellen gheen regiment hebben van eenige dingen te disponeren dan post mortem sequent., scil. Henrick Goertsz, canonick in den Dom t'Utrecht, heer Adriaen van Zuylen, canonick S. Johans t'Utrecht, heer Jacob van Gheer, semiprebendaet S. Marien, et post mortem ejus heer Christiaen Cornelisz., vicarius S. Salvatoris, ende heer Lubbert Rycx, vicarius in den Dom t'Utrecht, ende deze vier zullen elcx een sleutel hebben van de kistkens, om samentlick altyt te doen ende te laten als dit codicil wtwyzende is. Onder stont geschreven: Nykercken, decanus, ende voorts ego Jacobus a Nova porta, clericus Trajecten. dioec. sacris aplica. et imperiali auctoritatibus notarius publicus, venerabil. dominorum, decani et capitul. eccl. S. Joan. Traject., scriba juratus a rever. et nobiliss. dno D. Thoma de Nykercken, decano eccl. S. Joan., supradicto

testatore ac conditore testamenti retroscripti, una cum Martino Verborch etc., nto, in presentia testium infrascriptorum requisitus presentem codicillum in sedecim papyri foliis pnti etiam numerato conscriptum manu et signo meo minuto subscripsi ac subsignavi, quod protestor sive attestor manu mea propria. Onderteyckent: Ja. a Nova porta, nts, stont voorts volgens ego Martinus vander Borch, clericus Trajectens. dioec. publ. sacris aplica. et imperiali auctoritatibus nts, per magnificam curiam cesariae Maj. provinciae Traject., juratus et admissus a reverendo et nobili dno D. Thoma de Nykercken, decano Scti Joan. Trajecten., testatore et conditore retroscripti testamenti, una cum prefato Jacobo a Nova porta, connotario, in pntia testium infrascriptorum requisitus presentem codicillum manu mea propria conscriptum signo meo minuto subscripsi, quod protestor manu mea propria hic subscripta, ende was onderteykent: M. vander Borch, nts sbst.; een weynich leger stont: ego Franciscus Jacobi de Baern, attestor manu mea propria; ende noch: ego Everardus Adriani de Schayck, attestor manu mea propria; noch lager stont aen de rechter handt aldus: gecollationeert jegens d'originale codicille, geschreven in papier by handen van Marten vander Borch, als vts. deszelfs codicils, onderteyckent ende onderschreven, als boven, bezegelt met een wthangende root zegel aen een dubbelde coorde, door 't voorn. codicil gestecken gevesticht, is bevonden deze copie daer mede accorderende, by my notaris des capittels van S. Johans t'Utrecht ondersz., onderteyckent: Ro. Strengt, nts sbst.; ende aen de slinckerhandt stont: gecollt. deze copie jegens 't principael codicille by my notaris eygen handt, geschreven, ende als boven onderteyckent ende ondergeshreven, wthangende met een root zegel aen een dubbelde coorde, door 't voorsz. codicille gestecken, bezegelt, ende is daermede bevonden t'accorderen, by my, ende was onderteyckent:

M. VANDER BORCH, nts sbst.

Naast dit testament lag, hetgeen hier volgt, met eene uitermate slechte hand geschreven:

H. Thomas van Nykercken, deken S. Jans t'Utrecht, heeft syn dochter Clara, die hy in sacerdotio by Elisabeth Rycken, een ongebonden vrouwe, geprocreert hadde, gegeven een jaerlycxe erfelycke losrente van vyftich gulden, te betalen wt synder kiste, 1ᵉ Remigy na synre doot, volghens d'acte van donatie, in date den ...., onder de handt ende cachet van den voorn. heeren deken.

Dese donatie werdt gefondeert op sekeren custuyme des bisdoms van Utrecht, dicterende, dat een priester, diaken ende subdiaken, huer natuerl. kynderen, die sy in suis ordinibus constituti, by een ongebonden vrouwe geprocreert hebben, moghen geven ende maecken.

Dese donatie werdt by den executeur Zuylen geimpugneert mits dese objecten: eerst, dat die voorsz. deken zyne voorn. dochter nyet en heeft moghen maecken praeter alimenta ende also usumfructum vande voirsz. renten, ende nyet proprietatem secundum constitutiones juris canonici, etc.; Ten tweeden: dat dese donatio soude syn mortis causa, ende als sulcx gerevoceert by den deken Nykercken, mit sekeren generale clausule van revocatie, in't hoofde van syn codicille geinsereert; Ten derden: dat dese donatie sou wesen verbonden neffens d'andere goederen van Clara.

Het eerste object van constitutien der geestel. rechten werd geresolveert met de voorsz. contrarie constuyme des voorsz. bisdoms, quae derogat juri scripto, als tot meermalen in judicio contradictario geconfirmeert synde.

Het tweede object werdt geresolveert byde denegatie, dat die donatie vande renten nyet en is donatio mortis causa, mer inter vivos, cujus executionem donator distulit post mortem,

suam, reservato sibi usufructu by d'acte van donatio, cum ex toto contextu rem adjectam esse solutioni, non donationi....; Ende genomen dit ware donatio mortis causa (als neen), soo en soude nochtans deselve nyet connen gecomprehendeert zyn onder die voirsz. generale clausule van revocatie, wt oorsake, dat den heer deken Nykercken zelfs by 't voorsz. codicille wel expresselyk alle giften van renten, huysraet, cleynodien, by hem voor syn doot aen yemant gedaen onder zyn handt ende seghel, willende, dat die haer volcomen effect sorteren souden ende oock specialyken alle die brieven ende renten, die hy Clara voorn. hadde gegeven: sicut enim exceptio confirmat regulam in casibus non exceptis; ita vitiat in casibus exceptis.

Daer beneffens soo heeft den deken Nykercken by sekere navolgende acte, anno 1554, geremitteert die lyftocht, die hy bevorens haer gereserveert hadt, ende.... de donatie, by hem te voren gedaen ten behoeve van Clara, ende gevende haer daer by volcomen macht, omme daermede te doen, by welcke acte emmers notoir verstaen moet werden deze donatie even verre die mortis causa gedaen hadde geweest, ... getransfundeert te zyn in donationem puram inter vivos.

Teghens 't derde object staet te considereren, dat het hetzelve geintroduceert es in het codicillum van Nykercken, welck eerst geconfirmeert es met dode van Nykercken, omdat dese donatie al voor dode van Nykercken geweest is in hereditate ende dat alsulcx in die machte van denselven nyet gheweest en is, nyet alleen te revoceren enighe giften ende donatien onder de levenden, by hem aen Clara ende anderen ghedaen, nemaer oick nyet dezelve donatien eens pure gedaen ofte by hem gepurificeert zynde, namaels te beswaren ofte te restringeren met enich .... ofte conditie text. in l. perf. don. Cod. de donat.

HAEC EST CEDULA ET ULTIMA VOLUNTAS TESTAMENTI DOMINI GOSWINI DE HATTUM, CANONICI ET THESAURARII ECCLESIAE TRAJECTENSIS S. SALVATORIS, QUAM MANU PROPRIA SCRIPSIT, 1548.

In nomine Dni amen. Haec est cedula testamentaria et ultima voluntas mei Goswini de Hattum, canonici et thesaurarii ecclesiae Traj. S. Salvatoris, quam manu mea propria scripsi, et volo, quod executores mei, quos constitui et nominavi in instrumento testamenti mei, coram magistro Jacobo Medemblick, notario capituli nostri, de data decima maji, anno XLVIII., et illi etiam, quos nominaverim in hac cedula per manum meam scripta, hanc ultimam meam voluntatem, rite et debite cum omni diligentia, quamprimum exequantur, prout in cedula ista praesenti continetur et cavetur, super quibus onero ac gravo conscientias eorum, et si aliquem executorum meorum ante praesentis testamenti mei executionem mori contigerit, superstites eandem habebunt potestatem ad infrascripta disponendum et exequendum; et si postea contigerit, istam cedulam in toto vel in parte per aliam cedulam immutari, per manum tamen meam scriptam, vel de alterius manu tamen notarii de mandato meo subscriptam, volo, quod stetur eaedem et sit ejusdem roboris, sicut et haec erit. Item volo et mihi reservo potestatem toties et quoties mihi placuerit revocare, mutare, augere vel minuere executores meos in instrumento principali, vel in hac cedula nominatos in toto vel in parte aliosque iterum deputare juxta arbitrium meum in hac cedula, etsi quem vel quos in instrumento principali nominaverim, quem vel quos hic revocare contigerit erit haec revocatio firma et valida: instrumento tamen meo principali in aliis

suis clausulis in suo robore et auctoritate semper permanente, de quo hic per manum meam protestor meam voluntatem ita esse.

In primis volo, quod corpus meum, postquam anima egressa fuerit, humiliter sepelietur apud piae memoriae dominum scolasticum Buser, in sepulchro domini decani Suckerode in capella de Montfoert.

Item volo, quod tam in die sepulturae meae, et in prima septima die, et in prima die mensurnali obitus mei et in anniversario fiet visitatio sepulchri mei per mulieres et matronas, etiam adjunctis sex beguttis honestis et pauperibus, alios dies mensurnales obitus mei volo observari cum illa pompa mulierum.

Item volo, quod executores mei ante omnia solvant debita mea, si quae liquide extant.

Item do et lego, pro debito fraternitatis meae, hospitali sanctae Barbarae in Trajecto, sel. unum rosarum nobilem.

Item do et lego, conventui sanctae Ceciliae in Trajecto sel. dandum tres fl. Phlos pro pitantia.

Item, conventibus Minorum, Praedicatorum et Carmelitarum, cuilibet conventui sel. dandum tres fl. Caroli; et quilibet florenus Caroli, qui per me legatur, potest solvi per executores meos cum viginti stv. Holl.

Item do et lego, ecclesiae S. Nicolai in Campis sel. tres flor. aureos dandos.

Item do et lego, ecclesiae B. Mariae in Campis sel. tres fl. Caroli.

Item do et lego, hospitalibus S. Spiritus, S. Catharinae et Geertrudis opidi Campensis, cuilibet hospitali sel. dandum duos fl. Caroli.

Item do et lego, conventui Minorum in Campis sel. dandum tres fl. Caroli.

Item, conventibus sanctorum Agnetis et Brigittae in Campis, cuilibet conventui sel. dandum duos fl. Caroli in vino pro virginibus.

Item, de Cellesusters ende Cellebroeders binnen Campen sel. ellick convent enen golden gulden.

Item, conventui S. Geertrudis in Zwollis, alias *toe Kaeneters*, sel. dandum pro pitantia tres flor. Caroli.

Item do et lego, conventui in Monte Solis opidi, vel apud opidum Campense, sel. dandum fratribus pro pitantia tres fl. Caroli.

Item, lego memoriis vel fraternitatibus opidi Campensis, sc. venerabilis sacramenti eucharistiae, sanctae crucis, et beatae Mariae virginis, cuilibet memoriae sel. dandum duos fl. Caroli pro debito fraternitatis meae ibidem.

Item do lego, nepti meae in Clara Aqua, moniali sc. Kunera Roepers, sel. dandum unum flor. aureum.

Item do et lego, conventui in Bronnepe prope Campis, sel. dandum quinque flor. aureos, pro pitantia *op min maenstont.*

Item do et lego, sorori meae, sc. Domicellae Maria van Hattum, sel. dandum unum rosarum nobilem, et nepti meae ibidem in coenobio, sc. Ghesae van Hattum, sel. unum engelottum.

Item do et lego, adhuc sorori meae in Bronnepe unum flor. aureum, singulis annis ad vitam duntaxat *tot een krutpenninck*, et post mortem ejus, neptis mea Ghesa van Hattum, ejusdem coenobii monialis habebit eundem fl. ad vitam rogabuntque executores ad hoc licentiam superiorum ejusdem conventus, post mortem sororis et neptis praedictarum, conventus ipse in Bronnepe habebit perpetue eundem flor. aureum, ut orent pro anima mea, parentum, fratrum et sororum mearum et cum istis erit conventus separatus de omnibus bonis meis, post mortem relinquendis ratione, ... sibi ex parte sororis meae competentium, et executores mei possunt emere istum fl. aureum denario viginti, vel a conventu denario viginti li-

berare et exstinguere; insuper si ego ante sororem meam mortuus fuero, tum do et lego in eodem conventu pro ornamentis, unum paersche scheerlackens tabbert mit fluyel gevoert, ut orent pro me.

Item volo, quod bona patrimonialia, si quae post mortem meam inveniantur, nullo debito vel legato graventur, sed omnia mea debita tam funeralia quam alia, et etiam legata mea debent solvi de anno gratiae meae et bonis mobilibus, quae in testamento non legavi.

Item, desuper executores mei hic Trajecti habitantes non intromittent se de bonis patrimonialibus, sed illorum dispositionem habebunt affinis meus Joannes Kruse, cum filio suo Hermanno Kruse, nepote meo, et hoc cum consilio decani S. Petri et tamen aeque bene affinis et nepos meus habebunt, sel. cum aliis executoribus meis Trajecti omnimodam dispositionem omnium bonorum, tam mobilium quam aliorum, sc. fructuum annorum gratiae et de omnibus per me relictis, cessis et cedendis.

Item, nepoti meo Lubberto de Ensse lego sel. dandum unum florenum rosarum nobilem.

Item do lego, affini meo Kruse, myn rinck mitten groeten torkoesz met myn swaerten lakensz tabbert mit maerteren gevoert.

Item do lego, Hermanno Kruse, nepoti meo, myn twee beeste silveren beekers, te weten, de eene heel ende overall vergult, ende de andere, daer den vergulde aerne op staet, quem a matre mea habui, met noch myn beste dre solvaten, boven ende beneden vergult, met noch myn beste desyn sulveren krusen, ende myn beste zwarte tabbaert met fluyel gevoert, ende vyftich de beste stucken golts onder myn gelt sint, ende myn beste sulveren waterpot, de noete gemaeck met sulver als en kannyken. Item, Herman Kruse, myn nichte van Wilsum en Kunera, sullen ellick een rouw tabbaert hebben van outersin, desgeliken meester Ludolf.

Item do lego, myn nicht van Wilsum myn beste tafel van dymant in golt gheset ende IX. sulvere lepels met de vergulde leeuwkens, ende myn romenisse voerder van camelot, mit den tabbaert daert onder staet.

Item, myn nicht Kunera van Hattum, boven in't convent, geve ick myn sulveren bekerken, ghenoemt: *dat fortuynken*, met ses dagelycxe sulveren lepels.

Item do lego, nepti meae Metken van Tye, in S. Agnieten convent toe Campen, dandum II. Car. gl.

Item do lego, uxori nepotis mei Hermanni Kruse myn rinck mitten robyn ende myn twee dagelyxe solvaten.

Item do lego, confratri meo, Scatter, myn roode gardyn met de vergulden bellekens, de ick gekoft heb, ende banckt inde groote kamer omdat veltbedde, met noch dat roode lakensche spreysel, daertoe horende.

Item do lego, domino Lubberto Henrici, sacristae in Oudemunster, vestem lugubrem, mit een note, binnen mit sulver besleghen ende een rosennobel, ende of hy my noch wat van syn cost schuldich were, gheve ick hem quit, wat daer van onbetaelt is, ende myn executoers moghen hem noch wat van't daghelycx huyeraet geven.

Item, Aleyde, Hermanni Speykersz. huysvrouw sel., dandum unum flor. aur.

Item do lego, ancillae meae Jannike, si in die obitus mei in domo mea habitaverit, een rouwtabbaert van tunzwart et duodecim fl. Caroli, mit dat bedde, daer se op slaept, mit de deken ende wit, ende een paer slaeplakens, twee olde oerkussens met twee sluyven, die sy daghelyx besicht op hoer bedde.

Item, famulis meis, qui in die obitus mei in domo mea morantur, cuilibet een rouwtabbaert van tunzwart ende ses fl. Caroli semel.

Item, pro reparatione novi tecti ecclesiae nostrae do lego semel quinquaginta fl. Caroli

et volo, quod illae pecuniae ad nullum alium usum convertentur, alias revoco legatum et applicetur pauperibus Christi. Item adhuc eligo executores meos, dominum Jacobum de Gheer et D. Lubbertum Henrici, ut perficient computus camerarum mearum, et emonebunt debita camerarum, quae adhuc sunt solvenda.

Item, pro memoria mea assignabunt executores mei juxta consuetudinem ecclesiae nostrae, s. unum scutum antiquum annue, facit pro dominis II. pont, et sociis II. pont. Item voert capittelhus een . . . , de ick int lant van Haghesteyn an de twe morghe belecht hebbe.

Item, juxta statuta ecclesiae nostrae, quilibet canonicus tenetur dare medium pallium, sed volo, quod executores mei procurabunt integrum pallium de IV. ulnis cum flueto et armis meis, ut decet, et quod illae pecuniae ad nullum alium usum applicentur, sed quod cum effectu procurabunt et ordinabunt integrum pallium.

Item, myn beste desyn kuysene, de in myn sael staen, daer de zwarte marken ende gheele mane op staen, sal myn nicht van Wilsum hebben, ende myn ander desyn groen met de witte marken int rode velt sal meester Ludolph de sesse hebben, ende myn nicht Kunera, in't convent toe Campen, de ander sesse, ende myn IX. rode saygene kuyssene sal myn neve Herman Kruse hebben.

Item, myn neve, meester Ludolf van Hattum, raetsheer in Vreslant, soe ick in voortyde grote kost aen hem gelecht heb, zoe aengaende de proven toe Oldenzael ende vicaria S. Mariae, als hem aen zyn staet in Vreslant toe helpen, ende dat duer hulp van meyster Lenaert Hardinck, ende gaf hem noch vyftich Carolus gl., doe hy in Vreslant reysde, ende nu rick ghenoech is, gheve ick hem niet, dan noch een rouwtabbert ende kovel.

Item, off meyster Ludolf seggen wolde, ick in voortyden enighe penninghen van synre weghen ontfanghen had, zoe van de proven toe Oldenzael, als van de vicaria S. Mariae, ende pensy vande deken van Wisk, heb ick hem van als guede reckeninghe gedaen, nae lude zyn quitantie, ick toe Campen by myn breven heb legghen ende oock copy daervan is in myn cantoer, dat van altgene ick myn leven lanck van synre weghen geboert ofte gehandelt mach hebben, hem goede reckeninghe of gedaen heb ende my gequytert heft, niet teghenstaende eensdeels vande penninghen my selven toequame, dan leet hem de vollighen, om en man daer af te worden, dan heft aen my of syn susters ende broeders sullickes niet wel verdient, etc.

Item, altgene myn swagher Jan Kruse, ofte Herman Kruse zyn zoon, my op myn sterfdach sculdich mach wesen, tsy van opgebeurde renten ofte geleende penninghen, omme sjaers, ofte in voortyden ick hem verlecht mach hebben oft geleent, ende in myn register ofte manuael niet wtgedaen mach hebben, schelde ick huerlude dat al quit, ende wil niet myn swagher ofte Herman myn neve daer yemant rekeninghe of doen sullen, ende myn executoren ofte anderen, de daer interesse by meenden te hebben, sullen hem sullickes oock nyet eyschen, want ickt hemlude al quit geve, hoe de schult ofte opgebeurte renten ofte verlechtgelt geschyet mach wesen tot myn sterfdach toe, ende nymant daeraf toe rekenen, ende wil oock niet, dat myn executoren myn broeders kynderen enighe copye van myn testament ofte cedel geven sullen.

Item, myn patrimoniael goederen, ick noch in Overyssel hebben mach boven tgene ick Herman Kruse, myn neve, in hilleckes voorwerden mede gegeven hebbe, sal Herman, myn neve, de eene helft of hebben, staende in zyn moders stede, ende de ander heleft sullen hebben myne nichten van Wilsum ende Kunera van Hattum, boven int convent, ende Hansken myn nicht, Alit van Hattumsz. zoenken, staende in syn moders stede, soe se haer soe regyert heft tegen hoer vrunde wille, dat icse voer geen erfgenaem hebben wil; desgelicks oick meyster Ludolf Evert ende Lubbert van Hattum, alle dre hemselven teghen myn wille

hem ghehillickt hebbende, soe dat ick se verby gae ende voor gheen erfgenamen kenne, hoewel meyster Ludolf dat met studyren verhaelt heft, dan heft zyn deel in voortyden ghenouch en wech ende is wel daeran gheholpen.

Item, aen allentgene ick in desen cedel of in myn principael testament ghemaeckt mach hebben holde ick myn wederroep aen, zoe dick dat my belyven sall, ende sal oock myn executoren, die ick in myn instrument gestelt hebbe, in dese cedel moghen veranderen, vermeren, verminderen, hoe myn des believen sall, ende sal van weerden wesen, of int instrument gescreven stonde, altyt nochtans blyvende myn instrument in al syn ander clausule van weerden, gelyck voor genoech verhaelt is.

Item, myn tafereyl, inde zael staende opt tresoer, van die hillighe drie coninghen, geve ick myn suster toe Bronnepe by Campen in't cloester.

Item, van myn beste roede fluyle wambois, zoel men drie ofte vier corporael sakken of maken ende inde eere Godes gheve, toe weten, ene opt altaer van min vicaria in sunter Claes kerke toe Campen, t'ander op onse altaer in onse lieve Vrouwen kerk, daer min salighe broeder voer begraven licht, dat daerde toe Minnebroeders binnen Campen, dat vyerde, dat daer af komen mach toe Bronnepe in't cloester.

Item, of min testament ende legate meer lepen, dant guet ick achterlate, altit doetscult ende andere sculden voer af betaelt, zoe zal men een yegelyck korten naer advenant.

Item, ik begeere min neve Herman Kruse mit syn huysvrouw nae myn doet X. of XII. weken moghen in myn hus blyven, daer Scatter het inseghhen in heeft.

Item, ofter ymant van myn broders kynderen teghen dit voerscreven testament of min utterste wille weren ende daer teghen deden, de sal verliesen zyn legaet, want ick ze niet voor erfenisse holde ofte kenne, dan exheredyerse, overmits hoer ondankbaerheyt, ende teghen myn wille altyt gedaen hebbende ende hoer selven seer mishillickt hebbende, altit daeromme, nicht van Wilsum ende myn nicht Kunera boven int convent wtgesondert, de my wel toe wille gewest sint, ende sullen daeromme hebben als voorgescreven staet.

Item, of Mr. Ludolf hyer teghen doen wolde, sullen myn executoeren hem met recht daertegen stellen, op myne kost ende duer cracht myn octroy ick van k. Maj. verworven heb, want dit myn wterste wille is.

Itam, soe ick manichmael executoer gewest zyn, hebbe ick nochtans van nymant enych guet onder, ten were men sullickes expresselyk by my bescreven vonde van myn hant, anders niet, want ick van ghene testamenten ghenoten hebbe, meer dan myn leges ofte by compositie en gelach wins, hoewel nochtans sommighe my dat naghesecht hebben, dan heb dat God gegheven, dorven daeromme min executoren nae min doet nymant gheloven ofte ymant segghen wolde, ick noch testament onder hadde of genoten hadde, meer dan ick behoorde, want dat soe nyet en is, of men sal by scrifte by my vinden, ofter noch enich dinck were te executyren.

Item, aengaende de scolaster Busers testament heft heer Herman Verwer dat ontfanc ende wtgheven geholden, ende dat gelt naet 't inventaris by my bewaert is, heb ick weder van wtghegeven, ghelyck in dat inventaris bescreven staet per notulas pro memoria, ende somwylen heer Herman in groote sommen mede onderteykent heft; aengaende my toequam van de thesauraria van Oudemunster, vandie jaren XXXVII. tot den sterfdach van de scolaster, heb ick niet een stuyver ghenoten of aen my daerof geholden, hoewel my de helft daervan toequam, niet tegenstaende my de scolaster dickmael de thesauraria heel utter hant gaf, dan leet my daeraf niet ghenyten, dan nu int lest voor syn doet de pensie van vyftich Carolus gulden op myn transferyerde, ende my in lest zoe zeer toeghedaen was, dat icker wel vele of ghenoten wolde hebben, hadde ick my ghesocht; dat ick in zyn huys

myn levenlanck weze sal, moet ick noch voor timmeren, ghelyck dat by 't capittel, executoren ende my accordiert was, ghelick oock myn boeksken holt, daer ick inne gescreven heb tgene ick ant huus getimmert heb, ende loopt over vyfhondert gl., ende behoorde daeromme ratione thesaurariae van alde verleden jaren wel mede toe ghenyeten pro medietate . . . pro tertia parte, als hy my van begin aen, doe ickse krich, boet.

Item, als myn doetschult, testamenten ende legaten betaelt sint, ende myn zwagher Jan Kruse, myn neve Herman Cruse mit syn huysvrou, ende voert ellick betaelt is van syn legaet etc., wat dan van myn guet overloept, gheve ick d'eene heleft den rechten armen hyer ende toe Campen, ende de ander heleft sal men gheven de Jesus-kinderen toe Campen tyen gold gulden eens, ende van de rest sal men op onse altaer in onse lieuwe Vrouwen kerick geven nyve altaer dwelen, ende de rest delen onder Hansken myn nicht Alit van Hattums zoenken, Alit Evert ende Lubbert van Hattum, soe veer zy hem eerlyck holden, anders sal ment oeck den armen delen, ende in't lest, als myn executoren weten watter overloept, eer sint se hyer niet toe verbonden.

Item, aengaende myn erfhus toe holden gheve ick Herman Kruse, myn neve, met zyn husvrou, daer vollemacht toe, of se myn husraet int openbaer ofte onder den doem verkopen willen, datse overleggen, wes profitelicxt wesen sal, want daer gheboert voele bourye onder, ende of der eet sunderlinghes onder weren van tapeten, die Herman gerne hadde, mach hy wel nae hem nemen sonder gelt, ende of hy ende myn nicht van Wilsum ellick een bedde begheerden, sal men oick laten vollighen, alweert van de beste bedde.

Item, als ick doet zyn, wil ick niet, dat Alit van Hattum, ofte Evert, ende Lubbert van Hattum tot mynen kommen sullen, ofte daer logyeren sullen; dan of zy dat mitter daet deden, wil ick, dat men se met dat recht daer wt sette, want ick wilse in myn huus ofte over myn guet niet hebben; dan meester Ludolf, nicht van Wilsum ende myn nicht Kunera moghen daer op myn wtvaert wel komen. Ick doe dit niet van hat of nyet, dan zolde niet dynen om reden.

Item, dit voorscreven is, alsus, myn wterste wille, ende in een teycken van dien heb ick dese cedel selver gescreven ende myn naem hyer onder gesettet, ende wil dese cedel van weerden geholden hebben, of se in't principael instrument gescreven stonde.

Actum de mense augusti, anno XLVIII.

GHOSEN VAN HATTUM, canonick ende thesaurier van Oudemunster.

Item, myn nicht Kruse ende joffer van Pallaes zullen de funeralia regyeren, ende geven noch deselve joffer van Pallaes een dyamant in golt gheset, dat ick van myn salighe suster hadde. Daer is noch een golden ketten, dat gheve ick myn nicht Aeltgen van Wilsum.

Istud Ghosen van Hattum sic scripsit in infirmitate sua, quia ita est ultima voluntas sua.

Op een byliggend blaadje:

Ick Harman Cruese heft myn suster Mette van Tye ghesant by Claes zyn knecht vier Karls gulden, van wegen meyster heer Ghoesen van Hattem de II. totter tafel des convents tsunt Agnieten toe Campen, ende II. voor myn suster Mette van Tye, int jaer M.CCCCC.II. (!).

TESTAMENTUM JOANNIS GOSWINI DE AMERONGEN, CAN. B. MARIAE VIRGINIS TRAJECTENSIS. MULTA PIE LEGANTUR; NONNULLA ETIAM DUOBUS PROLIBUS AB IPSO PROCREATIS. VIDETUR POENITENTIA DUCTUS. 24. *oct.*, 1549.

Complurimis sanctorum, prophetarum et evangelic. admoniti doctrinis, conditionis humanae brevitatem certamque nedum hominum, verum etiam omnium nascentium mortem pariter et interitum multiphariam proloquentibus; Ego Johannes Goswinus de Amerongen, templi deiparae virginis Mariae Trajectensis canonicus, presbyter indignus, ne me morbo aliquo graviori correptum ac morte praeoccupatum, hinc intestatum deceden., contingat hanc testamenti et ultimae voluntatis meae ac cedulam seu codicillum de bonis et rebus mihi a divina pietate concessis et post mortem meam relinquendis, quamquam corpore parum debilis, tamen per Dei gratiam compos adhuc mentis et intellectus, ordinavi et ordinare volui atque conscribi curavi; Quam quidem cedulam sive codicillum valere peto et volo jure testamenti seu codicillorum, donationis causa mortis aut alias, quo melius valere poterit de jure vel consuetudine cujuslibet ultimae voluntatis. Hoc igitur meum esto testamentum et ultima voluntas.

Primum omnium clementissimo dno, Deo Jesu Christi creatori et redemptori meo, peccatricem animam meam, spiritumque ei, proh dolor, toties inobedientem immensae et ineffabili suae misericordiae in fide sanctae matris ecclesiae ac spe bona obnixe commendo; obsecrans, quatenus illam tametsi ex suis de meritis juste damnabilem, non tam secundum judicium suum judicare, sed secundum multitudinem miserationum suarum, remissis iniquitatibus et offensis universis ad autorem suum revertentem pie suscipere dignetur. Amen.

Gloriosam deinde et intemeratam Dei genetricem, semper virginem Mariam, omnesque electos Dei suppliciter oro, ut precibus suis acceptissimis justo me judicio Deo reconcilient ac pro me interpellent. Amen.

Corpus vero meum exanime ad ecclesiasticam reponi peto sepulturam in loco convenienti, donec in die novissimo rescuscitatum ac spiritui suo rursus unitum cum electis omnibus creatori suo occurrere et illum eternaliter collaudare valeat. Amen.

Illud obiter adjiciens, rogando sc. executores meos inferius nominandos, quatenus in funeralibus exequiis ac sepulturae conditione (quantum omnino citra obloquutionem liceat) expensis parcunt. Malo equidem sumptus hujusmodi ad refocillandum Christi membra ac Dei templa expendi et consumi; discretioni tamen et pietati eorundem meorum executorum id relinquimus.

Quibus sic, quae maxime ad hominem spectant utrumque, testamentaria descriptione praedispositis, reliquum est, ut de rebus meis externis de numine et gratia concessis seu per industriam comparatis et post mortem meam relinquendis, deinceps ultimam meam declarem voluntatem.

De rebus itaque et bonis meis hujusmodi post mortem relinquendis, quibuscunque lego veris pauperibus semel ducentos florenorum R. post mortem meam ipsis pauperibus distribuendos per manus meorum executorum, ita tamen, quod praeferantur pauperes, si qui sint, de meo sanguine vel consanguinitate.

Item relinquo et lego collegio fratrum sancti Hieronymi in civitate Trajectensi cyphum argenteum, quem habeo munere illustr. dni, dni Henrici de Bavaria, quondam episcopi Trajectensis, ea conditione, quod ex illo curabunt fieri calicem ad divina ministeria.

Relinquo etiam et lego tribus conventibus Mendicantium et conventui divae Magdalenae in Trajecto singulis duos modicos tritici in specie semel, ut Deum orent pro me.

Item volo tribus hospitalibus, vid. divi Bartholomaei et sanctae Barbarae in civitate Tra-

jecten. et sanctae Crucis in suburbio civitatis, per meos executores solvi et tradi, singulis unum nobile Eduwardi in solutionem debiti mortis, ut consuetum est fieri; similiter solvantur fraternitati Kalendarii majoris jura consueta.

Item volo, quod ad officium altaris sanctorum Philippi et Jacobi in ecclesia nostra emant mei executores duos R. auri annue in locum certae summae pecuniariae pro me ad usus ejusdem receptae et nondum applicatae.

Item lego et relinquo prolibus meorum fratrum et sororum legitimis ducentos flor. Carol. semel dividendos secundum . . . . parentum. Qua summa volo dictos meos fratres et sorores ac alios quoscunque heredes meos esse contentos, et ab omni ulteriori successione exclusos, et, ne se de bonis meis, mobilibus aut immobilibus aliquo modo intromittant, secundum privilegium imperiale mihi desuper concessum.

Item lego et relinquo Alberto fratri meo et Joannae sorori meae, singulis unam dimidiam duodenam pulvinarum, habentium insignia mea sive arma, ex quibus ipse Albertus, frater meus, habebit electionem.

Item, cyphum meum argenteum minorem, quem habeo ex legato piae memoriae Heliae de Luttekenhuys, volo per meos executores dari Jacobo Nobel, pictori.

Item lego conventui sanctae Agnetis in Schoonhovia, ad usum Mechtildis, neptis meae, duas libras flan. semel.

Item, Joannae sorori meae naturali lego semel viginti flor. Caroli VII., ut Deum oret pro me.

Item lego fratri Joanni Nerdeno, patri conventus sororum in Bethleem extra muros Traj. unum Angelotum auri semel, ut mei habeat memoriam in suis precibus.

Item, . . . , matri conventus S. Agnetis in Trajecto, unum lego Angelotum semel.

Item relinquo et lego duabus meis prolibus naturalibus in puram eleemosynam et vitae sustentationem quadringentos flor. Car. semel applicandos ad redditus redimibiles vel perpetuos, ita tamen, quod una earum decedente, reliqua illi in omnibus succedat, neque potestatem habeat aliter de eisdem disponendi, vendendi aut alienandi quovismodo, salvo, quod in praedictae summae diminutione tradentur illis aut eorum tutoribus literae redditus redimibilis quinque flor. R. auri cum dimidio, quem emi super eorum hereditariorum bonis in Lopick.

Item habeo summam pecuniariam ducentorum et octaginta flor. Ren. aut circiter depositam apud certos amicos, quos augeri volo usque ad trecentos flor. R. et applicari ad redditus vitales emendos ad vitas duarum prolium mearum praedictarum, ea tamen conditione, quod Goswinus ex redditibus vitalibus hujusmodi levabit, vita sua durante, viginti flor. R. et Martinus reliquos.

Item emi nuper domum in platea seu vico, dicto *die Visschersteech*, quam volo possideri a Margareta mea ancilla ad vitam suam juxta conditiones in literis scabinalibus desuper confectis expressas.

Item dictae Margaretae committo proles meas et pro servitio mihi praestito et cura prolium habenda, lego eidem semel centum flor. et pro salario deservito, semel triginta flor. similes.

Item ancillae, quae tempore mortis mihi cohabitabit, lego semel tres flor. R. et ministro sex flor.

Item, libros, in quantum tales non fuerint in bibliotheca ecclesiae nostrae, volo in eandem reponi et ibidem asservari et reliquos divendi.

Reliqua omnia mea bona, tam meliorationem domus meae, quam inhabito, quamque vestes, vasa argentea et reliquam suppellectilem volo publice per autionem plus offerenti divendi, et pecuniam inde provenientem volo applicari ad executionem praesentis ultimae meae voluntatis. Si vero quid super fuerit, converti volo in pios usus juxta discretionem meorum executorum.

Ut autem haec mea voluntas suum debitum sortiatur effectum, eligo meos executores et fidecommissarios dilectum confratrem Mr. Nicolaum de Castro, S. theologiae licentiatum, canonicum capitularem, dom. Jacobum de Gheer, capitularem, et Arnoldum Venraedt, imperialem semipraebendatos ecclesiae nostrae; rogans eosdem, quatenus hujusmodi meam ultimam voluntatem (secuti iis confido) exequi dignentur, et quantocius fieri poterit, ad finem et effectum debitos deducere. Quibus lego in recompensam laborum et solicitudinis vid. magistro Nicolao de Castro suo confratri dilecto duo sollina argentea, dno Jacobo de Gheer annulum meum majorem cum signeto, et dno Arnoldo Venraedt annulum aureum cum lapide jacintino et una ex pateris meis argenteis.

In cujus rei testimonium ego Joannes filius Goswini de Amerongen, canonicus praefatus, hanc cedulam meae ultimae voluntatis exinde fieri et per notarium nostri capituli subscribi petii et rogavi. Quod ego Joannes Boelen, notarius infrascript. de ipsius mandato atque rogatu habens feci et hanc cedulam manu mea propria subscripsi et signavi.

Actum Trajecti, in domo habitationis et solitae suae residentiae ibidem, anno a nat. Dni. millesimo quingentesimo quadragesimo nono, die vero vigesima quarta mensis octobris, hora forme undecima ante meridiem, praesentibus ibidem M. Theodoro Gherardi, rectore scholarum ecclesiae beatae Mariae Trajectensis, et Theodoro de Gorichem, familiari dicti M. Joannis, testibus. Sic subscriptum:

Jo. Boelen, notarius sbst.

TESTAMENT van MARIAE PAUWELS dochter,
wed. van Cornelis dye Schryver, 1. *spt.*, 1557.

Dit navolgende is het testament ende wterste wille van my Marie Pauwels dochter, weduwe van wilen Cornelis Scryver den ouden, d'welck ick begheere, dat naer myne aflyvicheyt effect sorteren ende stadt houden sal, tzy by forme van testamente, wterste wille, codicille, ofte hoemen dat enichsins anders inden rechten soude moghen noemen, al waert oick, dat alle de solemniteyten naer rechten behoirende, daerinne niet geobserveert en waren.

Inden eersten beveele ick Godt almachtich ende zyne ghebenedyde moeder myne siele, zoe wanneer die van dezer weerelt verscheyden zal; ende myn lichaem der ghewyder oerden, ende revocerende by desen alle voergaende myne testamenten, codicillen ende ander scheydinghe ende deelinghe, die by my ghemaect zyn, nopende de successie van myne goeden, die my Godt verleent heeft, wil ende ordinere, dat deselve ghedeelt ende ghepaert zullen werden by myne kinderen, mitsgaders by Tanneken Scryvers, myn zoons dochtere, elck hooft hoofts ghelycke, ende ten eynde hetzelve bet geschie, zoe sullen dezelve alle myne kinderen ende kindtskinderen, nae myne aflyvicheyt afgecort werden aen huerlieder successie alle sulcke penninghen, als zy van my ontfanghen hebben, mitsgaders het interest van dien, tsjaers den penninck twintich, zoe verre sieluden tselve niet betaelt en hebben tot mynder aflyvicheyt toe, te rekenen, Tanneken Scryvers, Cornelis Scryvers myns soons dochter, zedert date van haers moeders doot, ende myn andere kynderen zedert date van haerluder obligatie.

Inden eersten Neelken, myn dochtere, zal gekort werden de somme van dryehondert ponden gr. Vlaems, mitten verlopen ende onbetaelde renten van dien, zonder meer; Maycken, weduwe Pieters van Buyten, myne dochtere, dryehondert ses ende sestich ponden XIII st. IIII d., met den onbetaelde renten, ende anders nyet.

Tanneken Scryvers, Berad Somers huysvr., hondert ponden gr. Vlaems, metten verlopen van dien te rekenen sedert date, als boven geseyt is; mitsgaders noch hondert gelycke

ponden, die zy den voorn. Bernd Somer, onlancx op renten den penninck twintich ghedaen heeft, met den onbetaelden renten vandien.

Pauwels Scryvers, mynen soone, de somme van vierhondert verthien ponden twee st. eenen dr. Vlaems, die ick hem tot diversche stonden wtghereyckt hebbe, volgende de rekeninghe tusschen hem ende my ghehouden op den XXIX. augusti lestleden, die ick voer goet ende oprechte houde ende wil gehouden hebben. Ende boven dien het interest, dye penninck twintich, vande voorsz. somme, te rekenen sedert date van desen, wel verstaende, dat trecht ende actie, die ick hebbe jegens Ariane, zyne huysvrouw, comen ende wesen sal t'synen prouffyte, tselve hem midts desen cederende ende transporterende, des zal ick tselve vervolghen ofte doen vervolghen op mynen name, tot coste nochtans van de voorsz. Pauwels.

Ghilain Scryvers, mynen soone, de somme van dryehondert ses ende sestich ponden derthien st. IIII dr. met den verloope vandien.

Ende zoo verre enighe van myne kinderen ofte kindtskinderen dese myne wterste wille niet en achtervolgde, ofte deselve woude impugneren ofte beletten in eniger manieren, soe wil ende ordonneere ick, dat deselve myne kinderen ofte kindtskinderen, sulcx doende, niet meer en sal ghenieten van mynen goeden, dan zyne legitime portie, die hem ofte haer naer beschreven rechten moet volgen.

Actum ter Vere, den 1. spt., XV^{c}. seven ende vyftich.

Dit is het selve testament, dwelck opengebroken es geweest in presentie vande curateur ende vrienden ende magen, opden XXVII. january, XV^{c}.LIX. a na^{to}. Daer over geroupen waren, als getuygen, hr. ende mr. Cornelis Houck, deken vande kerke vander Vere, ende Patrick Barber, poirter der selver stede. My present, als notaris,

VAN WERCHTER.

In dorso stont:

Op huyden den II. septembris, a°. XV^{c}. seven ende vyftich, compareerde voir my openbaer notaris ende ghetuyghen onderscreven, daertoe gheroepen ende ghebeden by Marie Paulus dochter, wed. van wylen Cornelis dye Schryver, ende verclaerde d'inhouden van desen besloten ende in mynder presentie bezeghelden brieve by Jacop dye Cueninck, een vande ghetuyghen, te wezen haer testament ende wtersten wille, verzouckende daervan acte van my notaris voirn., Dye ick haer verleent hebbe ende verleene by dezen. Aldus ghedaen ten huyse van dye voirghenoemde comparante, ten jaere ende daghe als boven, ter presentie van Jacop dye Cueninck ende Patrick Barber, poirters vander Veere.

CORNELIUS HOUCK, publicus admissus per curiam Hollandiae nts. sbsst.

TESTAMENT VAN DANIEL VANDER HEIDEN, DEKEN ENDE CANONICK S. JANS T'UTRECHT. V. *may*, 1565.

Dit navolghende is d'wterste wille, codicille ofte testament van my Daniel vander Heyden, deken ende canonik S. Jans t'Utrecht, welken ick wille ende begeere, dat myn executoors zullen voltrekken ende tot volcomen effect brenghen, tot sulx oeck requirerende d'erfgenamen in dit instrument geinstitueert.

Inden eersten, aengaende myn ziele met veel sonden beladen, soe stel ick die inde handen myns Heren ende Godts, in syne salutmakende doet myn ganselicke betrouwende, ende

bevele het lichaem der geweyder eerde, dat ick begeer S. Jans inder kerken begraven te zyn, zonder daer toe te gebruyken wtwendighe pompeuscheyt, als van psaulteren ende diergelyken.

Aengaende myn tytlyke goeden, my van Godt myn hemelschen vader verleent, soe ist, dat men moet weten, dat ick by een Joost van Muyden, wesende doen tyt dienstmaecht van myn moeye van Everdinghen, verworven heb ende vercreghen twee twylinghe tot eender dracht, te weten *Esau* ende *Jacob* genaempt, ende sonder dat ick naerderhant mitte voorsz. Joost enighe meerder ofte voorder conversatie gehadt heb.

Corst hier nae mitter woon ende in kost gekomen synde met mynen broeder Jan vander Heyden, hebbe kennisse ende vrintscap gekreghen met een Katryn Christoffels dochter, in sulcker voegen, dat sy my geprocreert heeft een derde soen, genaemt: *Isaack*.

Daer nae zynde ick testateur selver te huysraet gewaeren, ende heeft mynen huysraet van dien tyde tot huyden opten dach opgehouden ende gedraghen die voorsz. Catryn Christoffels dochter.

Nu is myn meeninghe ende verklaringhe ende memorie midts desen, den voorsz. Isaack, geprocreert wt d'voorsz. Catryn, cum qua mihi poterat esse patrimonium inter meos, hem diensvolgende makende ende instituere myn universeel ende wettel. erffgenaem, mits nochthans dese navolgende conditien ende restricten:

Als te weten, als dat, nadien van mynen goeden betaelt zullen syn myn wtvaert, dootschulden ende legatien, dat er dan zuyver overblyven zal, tselve by executores ende erfgenamen voorsz. gestelt ende geleyt sal worden in drye gelyke deelen, daer van het een derdendeel sal hebben ende behouden Esau, het tweede derdendeel Jacob, ende het derde derdendeel Isaack, die ick daer inne mits desen instituere myn erfgenamen, ende de andere twee broeders geve ende make ick elcx haer derdedeel.

Wel verstaende, in gevalle ymant van die drye kynderen voorsz. quamen te sterven sonder blycke blivende wettelycke geboorte achter te laten, dat dezelfde derdendeel op haren erfgenamen ende nacomelingen, ende dit in stirpes et non in capita.

Ende waert, by alzoe de voirsz. drye kynderen gelyckelyk quamen aflyvich te worden, zonder enighe blyckende blyvende wettelyke geboerte achter te laten, dat die zelfde goederen als comen ende succederen sullen op myne testateurs erffgenamen, dat in de tyt wesende, wel verstaende, dat ick wille expresselyk by desen, dat d'administratie ende onderwint, als ick van de selve goeden ben makende, behouden zal die voorsz. Catryn Christoffelsz dochter, indyen sy langher leeft als die kynderen, tot profyt als hier nae gestelt zal worden.

Voorts verclaer ick te wesen, myn meyninghe ende wterste, dat d'onderwint ende die ministratie vande voorsz. goeden sal hebben ende behouden de voorsz. Cathryn, daervan zy genieten zal hoer alimentacy ende onderhout haer leven lanck ende 't surplus, dat sal zy distribueren tot onderhout vande voirscreven kynderen.

Noch is myn meyninghe et wterste wille, dat, alsoo ick hier in specie geen legaten en make, dat daerom myn executeurs ende erfgenaem gehouden zullen wesen te voldoen ende betalen alsulcke gifte, make ende legate, als zy bevinden zullen mit myn hant gescr. ende onderteykent, welcke schrifte ick met dese approbere ende van weerde make, als off in dit instrument van woorde te woorde begrepen ware.

Actum den v. dach in mey, anno 1565.

Oirconde myn testateurs hant, hier onder gestelt, myn daer mede praesent, onderteykent:

Ro. Streng, nts sint Jans.

Ende was nog onderschreven: Dit is myn testament ofte wterste wille,

DANIEL VANDER HEYDEN, deken S. Jans.

Ende noch: Ick Balthazaer van Blienburch, medicus, qui rogatus, subsignavi,

B. v. BLIENBURCH.

Onder stondt geschreven:

Gecoll. met myn originael, onderscr. als boven, is daer mede bevonden accorderende: RO. STRENG, nts S. Jans.

TESTAMENT ENDE CODICILL, WYLEN MR. JOACHIM OPRODE, BISSCHOP VAN HEBRON, CAN. T'UTRECHT, 28. *nov.*, 1575.

In den naem ons liefs Heren JESU CHRISTI, amen.

By desen jeghenwoordighen openbaer instrument zy condt ende kennelyck eenen yegelyk, dat inden jare deszelften ons Heren XV^C.LXXV., inden dryde indictie, opten XXVIII. dach des maents novembris, compareerde voor my openbaer notaris, buyten op dit jeghenwoordich besloten testament mettie getuygen geëxpresseert ende beschreven, die hoochweerdighe heeren, H. ende Mr. Joachim van Oprode, doctoor inder godtheyt, bisschop van Hebron, canonik ten Dom t'Utrecht, zynder memorie, redens, vyf sinnekens ende verstandt over al wel machtich ende volcomelyck gebruyckende, (alst wel scheen ende bleeck, mitter gracie Godts, voor een yegelyk,) gaende ende staende met ons opter aerden, ende nae menschlyke krancheyt welvarende; ende heeft wt zynen eygenen vryen wille, onbedwongen, onverleyt van yemanden, met goede deliberatien zyn testument gemaeckt ende wtersten wille verclaert, in alre bester forme ende maniere, alst hem muegelyck was, hier naer volgende:

Willende ende wterlyk begerende, dat dit zyn testament zal gehouden worden, goet, vast, gestandich ende van weerden by een yegelyck ende zyn effect sorteren zal, in forme van testamente off gifte, die men heet, gifte ter sake vanden doot, nyet jegenstaende, dat alle ende een yegelyk solemnitaten indie geestelike of weerlike rechten begrepen, niet al noch volcomelyk in dit zyn jegenwoordighe testament onderhouden en zyn, derogerende oeck mits desen, allen statuten, municipale rechten, costumen, usantien ende lantrechten van Antwerpen, Mechelen, Utrecht, ende generael ende speciael oick allen kerkenrechten, landrechten ende ordinantien van plaetsen, steden oft dorpen overal, egeen wtgenomen, die zelfste ten desen vertyende, casserende, doot ende te nyete doende, (soe veel als in hem testateur is, ende vorder nyet, willende altoes dit zyn testament ofte codicille van weerden te blyven,) die welcke defect van desen zynen wtersten wille enichsins zoude mogen beletten, ende bysonder den rechten, seggende, dat generael renunciatie van egeen weerden en es, ten sy sake, dat speciael voorgaet, wederroepende, doot ende te nyet doende, mits desen allen voorgaende testamenten, maeckselen, codicillen, voor den datum van deze, deur hem testateur by woerden of scrifture enichsins gemaeckt of gelegateert.

Comende voorts totter dispositie van desen, heeft bevolen zyn ziele, (zoe wanneer die wt zyn lichaem scheyden zal,) den barmhertighen Godt van den hemelen, Marie, zyn ghebenedyde moeder, ende allen het liefelyk gheselschap des hemels; zyn doode lichaem der gewyder aerden; begerende altoes zyn wtvaert eerlyck te gheschieden, maer soe cleynlyck van cost ende soe luttel sumptueuselyk ende pompeuselyk alst gheschieden mach, maer devotelyck,

kiesende zyn sepulture aldaer, zyn testateurs. na genoempt, beste ende eerlyckste duncken sal, inden Dom t'Utrecht, zoe want hy testateur noch tot Utrecht woonachtig is; dan wel begerende zyn grafstede onder de capelle, aldaer hy testateur gewoonlyk celebrerende es, te weten, aldaer die heer deken Mr. Johan vander Vecht begraven leyt, ende zoe wanneer ende zoe verre hy testateur noch woonachtich t'Utrecht, quame aflyvich te worden binnen zeven mylen in't ronde van Utrecht, zoe begeert hy testateur altyt zyn doode lichaem gebracht ende gevuert te worden (zoe verre ende zoe wanneer hetzelve doendelyk ware) binnen Utrecht, ende begraven te worden ter plaetse als voren; Maer zoe, want ende wanneer de zelfste testateur quame aflyvich te worden binnen der stadt van Antwerpen, ofte zeven mylen in't ronde buyten Antwerpen, zoe begeert ende vereyscht hy zyn sepulture mits desen tot die Carmeliten of lieve Vrouwen bruers binnen Antwerpen, inde kerke aldaer, in't graf van zyn lieve vader ende moeder, groote vader ende groote moeder, ende ander vrunden; te weten, compt hy buyten de stadt Antwerpen te sterven, dat zyn doode lichaem binnen Antwerpen gebrocht ende gevuert sal worden; Ten derden, zoe verre hy testateur quame aflyvich te worden T'shertoghenbossche, tot Oosterwyck of daeromtrent, zoe verkiest die selfste testateur mits desen syn sepulture in 't klooster van Marienborch, op den Vlenborch binnen 'sHertogenbosch, aldaer opten choor, ten naesten, alst wesen mach het gestoelte of den sitten, aldaer hy testatoer, noch rectoer van tselfste convent wesende, gewoenlyk eens was, aldermeest te knielen ende te bidden, die zoe sal men eerl. hetzelfste cloester daer af vernueghen; begerende ende willende, op zyn graf geleyt te worden eenen sarcksteen (is datter van te vooren egeenen op het graff en leyt) tusschen beyden groot, van XV. keysersgl. van XX. stuyver of wadt meer, ende inden selfsten sarck gesteken ende gehouden te worden een schilt ofte rondeel, ende hetzelfste bedect ofte gevult te worden met latoen ofte cueper ende daerin syn wapen van syn vaders weghen gesteken, als te weten, *drie roode oude muelenysers in een wit velt met witte silver floemeringhe* ende een bisschopshoet daer en boven, ende onder de schilt of rondeel een latoenen plate, inde welcke sal gesteken worden zyns testateurs gewoenlyke dichte ofte devys: *virtutem nummis praeponito*, in al sulcke forme alst benaest hier in margine de figuere staet, met den naem ende date zyns aflyvicheyts van hem testateurs. Maer zoe wanneer hy testateur tot Antwerpen quame begraven te worden, zoo is hy terzelver plaetse te vreden mitten sarcksteen van zyn ouders, ende die welcke op zyn ouders graf leyt, maer begerende ende bevelende zyn executeurs naegenoempt, als dat zy zyn testateurs naem, met den date van zyn sterfdach, ende oeck zyn wapenen van zyn vaders weghen, mit eenen bisschopshoet daerover, inden selfden sarck sullen laten houden, als voorsz. is, of eenen anderen sarcksteen beneffens zyn ouders graft sullen laten leggen, van prys als voor, want in zyn ouders sarck nyet te passe en compt. Ende voorts zoo begeert ende wil omtrent zyn lichaems graff, daer hy testateur zal comen begraven te worden, een *tafereel*, *monumentum* of *epitaphium* gehouden te worden, of geset van steen of schilderye, daertoen besettende, ofte latende vyff ende vertich keysers gl. van XX. stuyvers Brabants den gulden, ende tgene, dat beneden de XV. gl. den sarck gecost sal hebben, tzamen voor den sarck ende tot dit tafereel latende sestich der voorsz. guldens. Maer zoe wanneer ende zoe verre hy testateur quame begraven te worden totten Carmeliten binnen Antwerpen, als voorsz. is, ende nyet en behoeft op syn zelven een sarcksteen, soe maeckt ende legateert hy acht ponden Vlaems tot een tafereel oft epitaphium omtrent syn ende syns vaders graf, in't welcke hy testateur begeert geschildert te hebben ende met name beschreven te hebben zyn grootvader ende zyn grootmoeder van zyns moeders wegen, zyn vader ende moeder, Elisabeth zyn zuster, hemselven, ende voorts alle syn bruers aldaer begraven ende die men aldaer noch begraven sal, ende indien men behouft op zyn zelven

een sarcksteen, soe maeckt hy testateur totten zelven sarcksteen een memorietafel, als voorsz. es, thien ponden Vlaems eens tsamen ofte wat meer, naer dat syn executeuren zal verdunken van node te zyn.

Nu comende totter dispositie van zyn tytlicke goederen, heeft hy testateur gelegateert der fabricke van des bisschops tempel, inne welcks bisdom hy sal comen aflyvich te worden, twintich stuyver Brabants eens, oft hy onwetend enich onregtveerdich goet hadde. Voorts heeft hy vooral gewilt ende gedisponeert zyn wterste wille te wesen; als dat voor zyn legaten ende makinghe alle zyne testateurs schulden betaelt ende voldaen sullen worden, ende voorts wtvaert ende dootschult ende daernae onder syn legaten vooral sullen voldaen werden die legaten ende makinghe, die hy mits desen maeckende ende legaterende es, juffr. Maria van Gerwen ende Mechtelt van Gerwen, hare zuster, ende dat wt seker reden ende oersaken, ende Lyncken van Loven; heeft voorts gemaeckt ende gelegateert ende gegeven, maeckt ende legateert ende geeft mits desen, inden tempel van onser liever Vrouwen te Buerkerke binnen Utrecht, XXV. der voorsz. gl. eens, tot makinghe ende oprechtinghe van een *omganck*, *raempte* of *staketsel*, rontom het heylighe sacramentshuys, van metale oft kistenwerk, ende luchters of candelaers daerop, comende opt hooghe choor ende onser liever Vrouwen, maer principaelyck op onser liever Vrouwen choor, ende dieselfste XXV. gl. eens van den executeurs dits testaments nyet wtgerykt behoren te worden, voordat het selfste werk bestaet zy, ende inde makerye sy, oft anders de selfste XXV. gulden tot enighe andere orbel. ende proufytel. vercieringhe inder selfster kerken, naden wille des executeurs dits testaments geëmployeert te werden. Ende dit alsoe, want nyet bevonden en wordt, dat hy testateur sodanighe XXV. gl. eens den voorsz. tempel tot reparatie van het voorsz. es, binnen zynen leven van hem gegeven sal hebben; heeft noch begeert ende gewilt die hoochweerdighe bisschop testatoer, dat men nae zyn aflyvicheyt, zoe verre als mogelyk ende doendelyk is, zal houden het zevenste ende eerste maenstondt, ende mede alle maenstonden des eerste geheel jaers, zoe verre alst zoo geleghen zal wesen, ende ommers d'eerste jaergetyde gehouden te worden, makende ende legaterende den celebrant vander missen elcke reyse vier stuyver Brabants boven den offer, dies zoe zal hy gehouden wesen alle reyse naerder missen het graf te begaen des testateurs ende aldaer te lezen: *miserere* etc. ende: *de profundis* etc. cum collecta pro defuncto episcopo.

Maeckt noch ende legateert mits desen den voorsz. cloosteren van Marienborch opten Vlenborch binnen 's Hertoghenbosch, nae dat sy seker sullen wesen van des testateurs aflyvicheyt, den dach als sy des testateurs wtvaert sullen houden, hetwelck hy begeert aldaer vande gemeyne susteren devotelyck gehouden te worden, hoe eer hoe liever naer synre aflyvicheyt, een pont Vlaems eens, of sesse Carolus gulden, tot een pitantie oft refectie op dien dach van wyn oft van bier ende wittenbroot, alsoe 't doenlyk sal wesen, voordie gemeyn susteren. Dies soe sullen die vanden voorsz. goidshuys een misse alsdan van *requiem* gehouden wesende te doen singhen ende mede te singhen ende naerder missen den priester te doen lesen *miserere*, *de profundis*, *pater noster*, met een collecte pro defuncto episcopo.

Heeft noch gemaeckt ende gelateert die gemeen joncfrouwen van het clooster optie Halstraet, daer syn testateurs nichte S. Margriet van Oprode wonende es binnen Loven, sesse dergel. gl. eens tot een pitantie van wyn ofte bier ende wittenbroot voorde gemeen joncfrouwen ende zusters, in meyninge als voor, te bidden voor des testateurs ziele.

Insgelyx het clooster ende die gemeen nonnen ende susteren vanden Wyngaert onder die borcht binnen Loven, elck vier dergelycke guldens, inder selfster meyninge, ende om getrouwelyk voor zyn testateurs ende syn ouders ende vrunden ziele.

Hier enboven noch gemaeckt ende gelegateert den voersz. cloester vanden Carmeliten oft vrouwen bruers binnen Antwerpen, om getrouwelyck voor zyn testateurs ende zyn ouders ende vrunden ziele te bidden, aldaer begraven, ende misse van *requiem* in't cloester te singhen opten dach des testateurs wtvaert, begravinghe ofte daeromtrent, ofte ten eersten, zoe 't gelegen sal wesen, als hoer van des testateurs aflyvicheyt gebootschapt zal wesen, oeck zesse Carolus gulden eens.

Noch het cloester vande Minrebroeders ende vande Predicaren binnen Utrecht, zoe verre ende wanneer hy testateur noch tot Utrecht wonende es, als hy compt aflyvich te worden, ende anders oeck nyet, elck cloester vandien een vat biers van een croon oft zeven schellinghen, omme getrouwelyk voor des testateurs ziele te bidden.

Noch heeft gemaekt susteren Margriet vander Houven ende S. Urselken, haer suster, in't convent vande Carmeliteressen binnen Brugge, ende S. Marietgen Malleus in't convent van den derden oerden binnen Oosterwyck, elcx vandien twee Carolus gulden van twyntich stuyver 't stuck voor hoer personen, met consent van haerl. oversten te gebruyken, ende sonder derselfster nyet, om voor des testateurs ziele te bidden.

Noch heeft gemaeckt Margriet Lauvyns, syn testateurs peetgen ende nichte, alsnu synde in't susteren cloester van S. Nicolaes binnen Utrecht, tot een behulpelicheyt des staets, die sy aldaer begeert aen te gaen, of elders in een goet gereformeert ende wel gereguleert cloester, met weten ende raet van myn bruers oft bruers kynderen, tot derzelfster cleeren ende habyt, dewelck zy ter tyt haer professie behouven sal, ende eer nyet ende anders nyet, derselfster wtgereykt te worden die somme van XVI. Carolus guldens, van XX. stuyver Brabants tstuck.

Hier en boven maeckt ende geeft midts desen dezelfde testateur den armen huysarmen, bysonders huyszitters inde stat van Antwerpen, den almoeseniers derselfster in handen gegeven te worden tot prouffyt ende oerbaer derselfster armen, vyftich der gelyker guldens eens.

Noch inde Buerkerke, om botter totten broode, datter ghedeylt wordt teghen den preekstoel over, te copen, tot botter ende broet nae dat meest gebreck sal wesen ende meest van doene ende van noode sal ghevonden worden, tachtentich derghelyke guldenen eens, om die zelfste aendie kerckmeesters aengheleyt te worden, ofte elders ende daerom ghecocht rente, den penninck XX. ofte XVIII. ende voort alsoedanighe rente tot botter ofte broet, als voorsz. is, zoe verre alst strecken mach, geimployeert te worden.

Legateert noch tot vermeerderinghe van't heylich sacraments lof te eerliker ende devoter in derzelfster kercke ghehouden ende gesonghen te worden, thien guldens eens, om een halven gulden erfel. daerom gecocht te werden den pen. XX., gheimployeert te worden ter meninghe als voorsz. is, ten zy, dat hy testateur dese twee legaten volbracht ende ghegeven sal hebben in zyn leven, als noch zyn wterste meyninghe es, zoe verre, als hem Godt wil sparen.

Voerts maeckt, legateert ende geeft mits desen Jacob van Oprode zynen broeder, behalve zyn legaet, dat hy testateur hem zal maken, als testamenteur off executeur des tegenwordichs testaments, wt allen die boeken, die hy heeft, ende Jacob zyn broeder best aenstaen sollen, te mueghen copen tot eenen gl. erfel. toe gerekent tot sesthien gulden, zonder daer voer yet te betalen; ende daernae Cornelis, zyn lieven bruer, legateert ende gunt wt ende van alle zyn testateurs boecken te mueghen copen tot die somme van veerthien gulden, die hem best genueghen ende aenstaen zullen, zonder yet daervoor te betalen; heeft ten derden alsoe ghemaect ende gegunt te copen meesteren Jacob van Oprode Jacobsz., zyn cousyn, licentiaet in beyde rechten, totte somme van acht dergelyker gulden; ende Henr. Cornelisz. van Oprode, ende Peterken Ariaensz. Willems ende Annekens van Oprode sone, zyn cousynen, zoe verre als zy aen't studium blyven, ende anders oeck nyet, gemaect ende gegunt te copen, als voren, van zyn boeken, oft de ouders oft vrunden in hoer plaetze, alle beyde tot vyff

gulden toe, altoes hier ende 't geheel testament deur te rekenen tot twintich stuyver Brabants, ende dit al tot een ghedenckenisse zyns testateurs, voer heur ende heur nacomelinghen.

Heeft voorts gemaect allen zyn gescreven boeken, mitter hand des testateurs gescreven, of anders, als expositien vande heilighe scrifture, authoers, leeringhen, sermoenen ende dierghelyke, wtghesondert prothocollen van contracten, testamenten, houwelicxe voerwaerden ende dierghelyken, zyn twee bruers voorsz., voer heur ghebruyk oft heur kynderen prouffyt ende andere vrundekens, als te willen die selfste tot memorie onder die vrunden te blyven, op datter vrucht by de vrunden mede mach gheschien, dat hy testateur soe suerlyk besuert heeft, wel te verstaen, dat hy, testateur, begrypt onder dese gescreven boeken dien zyn bybel, in drien stucken ghedeylt, ende in groote papieren berders met naestelen gebonden, tot Loeven by Bartholomeus Gravius gheprint in't jaer 1547., overmits, dat hy testateur zoe veel daerinne gearbeyt heeft ende daerby gescreven, nyet jeghenstaende dat den text des bybels gheprint is, als voorsz. es; ende dezelfste boeken onder alle de voorsz. gescreven boeken, die de voersz. vrunden nyet en dienen of begeren en sullen ofte huer kinderen, voerts om Godts wil te geven andere schamele heeren ofte clercken, studenten in't cloester ofte daer buyten.

Noch maeckt ende geeft ende gunt heren Jannen Cornelisz. vander Gouwe, pastoor tot Bodegraven, wt sekere vruntschappen, tot twee guldenen toe van zyne boeken te copen, maer wat hy meer of hooger zal copen, zal hy moeten opleggen.

Heeft noch gemaect ende ghelegateert den genen, die des testateurs, als bisschop tot Ebron, capellaen zal comen te wesen, tot gedenckenisse ende memorie van hem, tot ses gulden boeken te moghen copen, van dezelfste zyns testateurs, zonder te betalen, die den zelfste capellaen best dienen ende believen zullen, om daerdeur de zelfste capellaen te beter geoorsaect te wesen, om te studeren, begeerende daerom hy testateur, dat de zelfste zyn capellaen soedanighe boecken nyet weerloes te worden ofte ofhendich te maecken, maer te willen bewaeren, wt die voorsz. oersaecken, ende tot zynder testateurs gedenckenisse. Ende dit aengaende zyn testateurs boecken.

Voerts heeft gemaeckt ende gelegateert mits dezen zyn silveren vergulden kelke metter patene ende custode, daertoe twee silveren pullen met des testateurs wapen daerop gesteken, ende boven eenen bischopshoet, op de schelen ofte decxels die letteren... ende V. met hoer custode, eenen silveren pacs met een hanthave, den gecruysten Jhesum met Maria ende Joannem daerop gesteken, ende achter opten rugge syn testateurs vaders wapen met des testateurs divisie, als te weten: *virtutem nummis praeponito*, ende een casuyfele van half voeset met een root fluweelen cruys ende een crucificx daerop geborduerwerkt, met stole, manipule, zyn toebehoren, een albe bynaest nyeuwe, twee amicten, twee schortscoorden, twee kelcksacken, drie kelckdoeken, twee pateensaksken of snutteldoeken daertoe, een roomsche missael, nae d'ouder ord. . . met seem overtooghen, ende noch zyn beste corporael doze met een deksel van een kelk ende twee corporalen, die de vrunden verkiesen sullen, mit noch twee corte altaerdwelen, grof, van een ammelaken gemaekt, die wel gewyt zyn; Dit al te samen zynen voorsz. bruers ende voerts bruers kynderen ende zoe voorts, in ende onder het geslachte ende vrunden gebruyckt te worden, wettelyk ende deuchdelyk buyten Antwerpen, op de houve tot Doernen ende elders, of binnen Antwerpen in huys tot bequame tyt, of by siecten ende noot, die te gebruycken tamelyk ende duechdelyk met oerloff; Ende hier beneffens noch een wit altaersteen, in kistwerk of wagenschot gesloten ende beleist met een leeren oudt saxken daertoe; Dit al te samen met conditien, ende dies zoe sullen die vrunden een vyftich gulden eens wtreycken den executeurs, tot behouff van het

sterfhuys, om sekere lasten ofte commer daermede ghesleten ende betaelt te worden. Anders soe sal men allen het voorsz. vercopen ende tot pen. ende prys maecken, om de lasten, schulden, legaten des testateurs te voldoen, ende noot zy, anders buyten noot muegen die voorsz. vrunden het zelfste houden, al of een deel nae de geleghenheyt.

Voorts es zyn testateurs meyninghe ende wille, in zyn andere casuyfele, van witte syden Brugge satyne, met een root cruys daerinne vande wapene ons heren Jhesu in ghebordauerwerct, met zyn behorende stoole ende manipule in begraven te worden, of ist van noode in een pluviael of cappe begraven te worden, om zyns bisschops staet wille, hiervan, alst te weten, van dese casuyfele een cappe te maecken, ofte anders teghen een witte cappe, mits desen te mangelen, ende hier toe te nemen zyn tunicellam of dalmaticam of rochetum, nae dat behoren sal, met zyn oudste, fynste ende witste albe ende amicte, want in de selfste heeft hy int beghinsel syns priesterdoms gecelebreert.

Zyn derde casuyfel, van gheel voetset met een zwart satynen cruys daerinne, met root lint beleyt met lappen van dezelfste manipule ende stoole, maect ende legateert hy testateur een eerlyk, schamele kercke, in stede of dorpe van weerlycke luyden, die verbrant es [*in margine:* Dese es tehans in hant om Godtswille ghedaen, om in haer convent te celebreren tot Schoonhoven in't zusterhuys van S. Elisabeth, de mater van't convent, de suster van Jacob Deel, geweest of gespolieert ende beroeft, als tot Camerick, of Heuclom, Asperen, of elders, daer zyn executeuren goet duncken sal.]

Ende voorts alle andere geweyde gereetschappen, als amicte, corporale, kelck, sacken, doecken ende snutteldoeken, schortscoerden ende andere, als men in't buffet of in het schappraiken of scapken van het buffet des testateurs, staende alsnu in de neercamer byeen, in een groff lynen saxken byeen zal vinden gebonden, sal men om Godts deylen soedanighe voirsz. scamele kercken of scamele priesters ende heeren, soe die executoers believen sal; protesteert hier beneffens hy testateur expresselyck te hebben een albe boven aen den hals gefronst ende mede inde syden, toecomende ende toebehorende de Buerkercke; ende noch syn fynste albe, hem testateur gegeven te zyn van S. Marien Laps, om zyn leefdaghe die te gebruycken, ende nae zyn testateurs aflyvicheyt te moeten toecomen tot de voorsz. Buerkerke, noch te gebruycken een oude fyn amicte, met een root cruisken geteykent, toecomende het convent van Marienborch opden Ulenborch binnen 's Hertoghenbosch. Item noch t'onder te hebben twee alben ende twee amicten, toecomende het vicariken oft officie, d'welck hy testateur bezit inde raetscapelle, van acht guldens, waeraf de heren van de stadt gifter van zyn, die hy testateur daerom tot noch toe niet gebruict en heeft; noch een groote dwale, toecomende het capittel vanden Dom, die hy testateur gebruict opte capelle aldaer; noch een cleynder dwaelken, aldaer opten altaer, d'welck hy testateur nyet en weet, of den altaer competeert of het voorsz. capittel, maer es hem testateur vergeten, maer houdt beter het voorsz. capittel toe te komen. Noch ghebruyct hy testateur twe dwalen, als hy inde voorsz. raetscapelle misse doet, zynde inde kiste, die sint Thomas altaer toebehoort, die hy testateur noch gebruyct, waer af die beste S. Thomas altaer competeert, ende d'andere den altaer inde capelle inden Dom, d'welcke al te samen wilt hy testateur etlyke lynwaet tot het tzyne gekeert te worden ende aldaer wederom gegeven te zyn, aldaert behoert, off hy testateur roekeloes ende ras quam te sterven, eest, dat hy selfste by syn leven nyet gedaen en heeft, als hy verhoopt jae; Hier en boven maect ende geeft hy testateur allen die kynderen van zyn bruers, wtgesondert Henrick Cornelis van Oprode, die ter tyt zyns aflyvicheyts in't leven zullen wesen, elck van dien een angelot in specie, ofte een dubbelde reaell, tot eene ghedenckenisse, tzy opte werelt of int cloester wesende, voor haer personen, met consent des overste; maer diegene, die hy testateur opte vonte gheheven heeft, of tot vormsel ghehou-

den heeft, maect hy testateur daer en boven tot een pondt gl. Vl. elck van dien, 'tzy opte werelt of een religieus zynde, tot een ewige memorie; ende voorts allen anderen, die bevonden sullen worden, dat hy se opte vonte gheheven zal hebben ende den naem ghegeven, tzy *Jochem* of *Anna*, t'Antwerpen of tot Loven, Utrecht of elders, maeckt hy elck van dien twee Carolus gulden, tot gedenkenis, de schamele, om daermede wat gecleet te worden; Maer allen anderen zyn peteren, peetkens of pillen, tot wat steden oft plaetsen die woonachtich zyn, die hy testateur den naem nyet gegeven en heeft noch nae den zelfsten nyet genoempt en zyn, elck van dien, zoe menich als er wezen mach, daer betuych, bescheyt oft blyck van alsulcxs es, een gl. eens, tot zyn gedenckenisse, die schamele ende arme zyn, om wat daermede gecleet of gerepareert te werden.

Maect ende legateert hier en boven, Jacobs van Oprode zyns broers kynderen, tsamen ende gelykerhands, eenen hooghen silveren cop, op de welcke dexel binnen staet de naem van hoer grote vader, Adriaen de Molenaer sal. ged., ende boven van een manneken gehouden wordt een schilt met molen daer inne, begerende, dat zy den selfsten, als nyet swaer zynde naer zyn groote willen bewaren ende in het geslachte laten blyven, tot memorien van hem testateur ende den voorz. Adriaen de Molenaer.

Heeft noch ghemaeckt ende gelegateert, maect ende legateert mits desen, joncfr. Maria van Gerwen Gerardtsdochter, by hem testateur seer veel jaren woonachtich, als nu inde vier ende twintich jaren, wt eerlycke liefde ende getrouwicheyt, die zy hem testateur dicmael inder noot, lyden ende inden tyt van pest bewesen heeft, ende voor grooten, veelen, langhen, sunderlinghen dienst, moeyte, pyne, arbeyt, hem testateur bewesen, ende met den selfsten ghehadt, ende daer beneffens van hem testateur noyt geen loon ontfanghen en heeft, ende noyt nyet veel van hem ghecreghen noch hy testateur haer ghegheven en heeft, vyftich Carolus gulden 's jaers, deszelfste Maria van Gerwen leven lanck geduerende, ende ten leven van haer die t'ontfanghen ende nyet langher, of drie hondert gulden eens, daervoer elcken gulden altoes xx. st.; ende dat zoe wanneer ende zoe verre zy Maria compt te woonen ende blyft woonen by hem testateur ter tyt zyns aflyvicheyts, oft anders met wille, raedt ofte consent van hem testateur ghescheyden zy ende afgeweken; Maer want zy by hem testateur alsdan tzyner aflyvicheyt nyet en woent, ende in anderen manieren dan voorsz. is, van hem afgheweken is, zoe en sal dezelfste Maria maer vyf ende twintich gulden 's jaers tot haren lyve hebben of hondert ende vyftich dergelycke guldenen daervoor eens.

Heeft noch gemaeckt ende gelegateert zyn dienaers elck, die ter tyt zyns aflivicheyt by hem testateur woonen ende dienen sullen een pont groot Vlaems boven syn huer eens, wt liefde tot dezelfste dienaeren, ende voor moeyte, pyne ende dienst ende arbeyt; ende voorts al tgene, dat dezelfste dienaers in hem testateur ghehouden sullen zyn of hy test. voor hoer alsdan bevonden sal worden verleet te hebben tot den dach zyns aflivicheyts, ende dat, zoe wanneer ende soe verre die zelfste dienaeren by hem testateur twee gheheele jaren gedient ende gewoent sullen hebben, alsdan, ende anders oeck nyet; maer ingeval die zelfste nyet zoe langhe by hem testateur gewoent sullen hebben, maect hy die selfste ende eenen ygelyken van hun alleen een pont Vlaems eens, alst voorsz. es; insgelyx noch die meecht of meechden, ofte joncwyven, die by hem testateur zullen woonaftich syn ende die selfste zullen dienen, als gestadighe meechden ter tyt zyns aflivicheyts, maect hy testateur, boven haer verdiende huyre ende loon, elcx een slecht beddeken met een hooftpeluwe, een slecht oercussen met een flouwyne oft oercussen bladt, een paer gemeen slapelakens ende een slechte sargie daertoe, alsoo die executeurs dezes testaments haer sal believen te geven, of zoe die selfste verstaen zullen de selfste voorsz...... meecht of meechden by hem testateur verdient te hebben, oft anders een pont Vlaems eens voor alles wes voerseyt es, ende anders nyet, bo-

ven hoer verdiende loon ofte huer. Ende, zoe wanneer, ende zoe verre die selfste een, ofte meer bevonden sal worden by hem testateur twee geheele jaren gewoent te hebben ende daer en boven noch een maent vier ofte vyfe, maeckt hy testateur de zelfste voor dat jaer noch een gl. boven hoer verdiende loon ende tgene dat voorn. es, ende zoe voorts alle jaren enen gulden meer boven heur verdiende loon, zoe veel ende zoe langhe jaren gheheel, als zy by hem testateur gewoent sullen hebben boven twee jaren ter tyt zyns aflivicheyts.

Heeft noch gemaect ende gelegateert, maect ende legateert mits desen, joncfr. Joanna van Gerwen, die suster van Maria van Gerwen voirsz., wt sonderlinghe duecht ende liefde tot der selfster ende dienst, die sy hem testateur bewesen heeft, anderhalven gulden eens, ende een tafereelken of bordeken van S. Hieronymus; Noch juffr. Mechtelt van Gerwen, haer suster, wt eerl. liefde ende sunderlinghen dienst ende vruntschappen, die sy hem testateur bewesen heeft, ter eeren van die acht salicheyden, acht dergelyker gulden eens ende het cleyn cruysken van gouwe met het heylichdom daer inne, als hy testateur ghewoenlyk voor zyn borst es dragende, begerende mede, dat die zelfste joncfr. Mechtelt het zelfste cruysken alsoe believe te gebruycken haer leefdaghe, ende het zelfste nyet weerloes en worde ofte van haer nyet en laten gaen; Maect heeren Jannen Stalyn van Roucus by Ryssel, zyns testateurs dienaer eertyts gheweest, thien guldenen eens, zoe verre die zelfde noch in 't leven is, ende dat zoe verre ende zoe want dezelfste afstant doen wille van al zoedanighe brief van achtien of twintich gulden lyfrenten 'sjaers, die hy testateur den selfsten heere Jannen gegunt oft verleent heeft op eenen sekeren pandt van huysinghe, gheheten: *den Horen*, staende inde camerstraet binnen Antwerpen, met een plechte aldaer voor de wet gepasseert, hetwelck hy testateur maer gedaen ende laten passeren heeft wt goede gunst, om voorgen. heren Jannen een titulum te hebben, om daermede ad ordines te moghen procederen, ende nyet den zelfsten brief tot laste van hem testateur te ghebruyken of daermede rigoureuselyk den voorsz. rente van hem testateur te vereyschen of wt te manen, ten waer by aldien dat hy heer Jan hadde schade ende last gheleden ende alsoe nyet en hadde mogen eerl. ter goeder wys duercommen. In alsulcke poincten soude hy testateur hem geerne laeten vinden hebben behulp ende bystant te doen denzelfsten, ende alsoedanighe rente ofte meer, een ofte twee jaren laten volghen hebben dese zelfsten heer Jannen. Nu eest alsoe, als dat de zelfste heer Jan Stalyn, redelyk ter tyt zyns priesterschappe heeft kunnen gedoen hem selven behelpen ende deurkommen, alsoe, dat hy binnen dier tyt noyt hem testateur moeyelyck en es gevallen, of van den zelfsten yet vereyscht heeft aengaende die voorsz. jaerl. rente ofte andersins, achtervolgende sekere accoort ende contract ende opdracht, tusschen hem testateur ende heer Jan voorsz. gemaect, als te weten, dat die zelfste heer Jan, overmits ende deur crachte van alsulcken gepasseerden rentebrief, hem testateur nummermeer enighe renten en zoude manen, dan ter noot ende in noot zynde, dus en behoort nyet noch en betaemt nyet nae eerbaerheyt ende redelycheyt ende mede getrouwicheyt, als dat tot enighen tyden nae d'aflivicheyt des testateurs, die dickgenoemde heer Jan d'erfgen. of executoers des testateurs alzoedanighe jaerlicxe lyfrente van 18 of 20 gulden zouden comen manen ende vereysschen, zoe est dan zoe verre ende zoe wanneer, dat hy heer Jan of de zyne egeene molestatie en comen te doen, om de voorsz. rente te willen eysschen ende ontfanghen, (als hy testateur vast verhoopt neen) want hy er naerder conscientie egeen recht toe en heeft, dat hy den zelfsten vryelyck ende erfel. legateert mits dezen, thien gulden eens, zoe verre dieselfste alsdan noch in leven es ofte te vinden es, of daer nae talende es, ende anders oeck nyet, om voer de salicheyt des testateurs getrouwelyck te bidden.

Insgelycx legateert mits desen heren Sebastiaen van Balen, priester, dewelcke oeck die dienaer eensdeels des testateurs es geweest, ende van hem testateur deur alsulcken middel met alsoedanighe titulum ende met alsoedanighe conditien tot den priesterlyken staet, oeck ghehol-

pen heeft, oeck thien gulden eens in alle manieren, met alsulke conditien ende voirwaerden als voorsz. es van heer Jan, (die te vergeefs hier weer souden verhaelt worden) ende anders oick nyet, om elck voer des testateurs siele getrouwelyck te bidden.

Hier en boven maeckt ende legateert den zeer hoochweerdighen heeren, H. Frans vande Velde, weerdich doctoor inde godtheyt ende bisschop tot Antwerpen, zyn testateurs, weerdighe meester, ende seer sunderlinghe vrundt, enen silveren lepel van enen angelot, ofte drie guldens daer voor, tot een ghedenckenisse, al eest cleyn.

Item, heren Peteren van Geffen, canonik in de cathedrale kerke ten Bossche ende seghelaer van den eerw. bisschop, voor sunderlinghen dienst ende getrouwicheyt, hem testateur eertyts bewesen; heren Peteren Champ, can. alhier S. Peters, oeck voer sunderlinghen dienst ende getrouwicheyt, eertyts bewesen; noch heeren ende Mr. Jacob vander Horst, weerdich doctoor inde godtheyt, ende can. ende scholaster inden dom tot Gent, zyn test. sunderlinghe vrundt ende bruer inden Here, yegelyk van hem drien legateert ende maect hy een silveren lepel van een gouden croon, ofte 2 gulden tot een silveren lepel.

Insgelycx eenen lepel heren Jan van Tilborch, can. tot Oudemunster, deur getrouwicheyt eertyts hem test. bewesen, ende mede al te samen voor des testateurs ziele te bidden.

Noch, heren ende Mr. Charles Gargan, baccalaureus inde godheyt, can. S. Jacobs binnen Loven, den welcken hy test. over langhe jaren als syn breur ghehouden heeft, schelt hy test. den selven quyt, aldat die selfste Mr. Charel hem test. van gheleende gelde schuldich es, als die selfste Mr. Charel zeer dicmael bekent ende beleden heeft, ende daervan 't meeste by hem testateur obl ... vande selfsten Mr. Charel zullen bevonden worden, ende daer en boven noch eenen gulden lyfrente des selfsten Mr. Charel leven lanck ghedurende, of ses gulden daer voor den pen. sesse.

Voorts den genen, die ter tydt des aflivicheyts bevonden sal worden doorgaands ende gemeenl. zyns test. biechtvader gheweest te hebben tot zyn siek ende stervensdach toe, ende sonderlinghe ende vooral, eest, dat die selve hem test. in zyn wterste noot ende in't scheyden van deser werelt bystaet, negen der voorsz. gulden eens, anders, staet hy den zelven test. inde noot nyet by, ende nyet en compt by te wesen in't wterste, zoe maeckt hy deselfste sesse derghelyke guldens eens, maeckende ende legateerende die andere drie guldens den priester (wye hy oeck sal comen te wesen), die hem testat. in zyn siecbedde tot syn wterste sal comen by te staen tot zyn eynde toe, laest by hem blyvende.

Heeft noch gemaekt, die zyn test. capellaen sal comen te wesen in zyn pontificael officie, tot een gedenkenisse een vanden testateurs tabbaerts, die den selfsten sal believen te kiesen, behalven ende wtgesteken drie des testateurs beste tabbaerts.

Noch maeckt ende legateert mits desen, zyn nichte ende peetkint, Margriet van Oprode Jacobsz., zoe verre ende zoe wanneer die zelfste in't clooster tot Loeven opte Halfstrate volherdeert ofte elders, met wille haer overste ende anders oeck nyet, hare leefdaghe lanck ende verder nyet, twee gulden lyfpensie of lyftochte ofte sestien gulden daer voor, elcken gulden met acht te lossen, ende die haer leefdaghe lanck, met consent haer overste, te ghebruycken, ende anders oeck nyet.

Insghelycx suster Lysken Smith van Loven, in het cloester van Marienborch opden Ulenborch t' Hertogenbosch, zoe verre ende zoe wanneer die zelfde noch in't leven sal wesen ter tyt des testat. aflivicheyt ende in het cloester gebleven, of anders in een goet cloester wonende, eenen gulden, als voor lyfpensie of lyftochte, of zeven gulden daarvoor, met consente ende wille haers overste te ghebruycken.

Insghelycx mede vrouwe Anna Conincx, in het cloester van onser liever Vrouwen Wyngaert onder die borcht binnen Loven, diewelcke hy test. over veel jaren als zyn suster ghehouden heeft, een gl. sjaers oick lyfpensie, of ses gulden eens daervoor.

Noch S. Mariecken ende Urselken vanden Hoven, van Loeven van geboerte, in't Carmeliter-cloester binnen Brugge, tot heuren ghebruyck, ende daer tsy toe behoeven sullen, met consent heur overste, elck een gouden croon van XL. st. Brab., om voor des testateurs ziel getrouwelyck te bidden.

Noch S. Margriet van Merven, int cloester vanden zusteren van Orthen binnen 'sHertoghenbosch; S. Marietgen van Gorcum, int cloester van Marienborch opten Ulenberch aldaer; noch Peteren Huevelman, laeckenbereyder binnen Oesterwyck, elck van dien een keyzersgulden eens voor hoer selven, met consent van hoer overste te gebruyken.

Noch Ariesken Lombaerts, een deuste maecht aldaer tot Oosterwyck, wt sunderlinghe vruntschappe ende liefde, die zy in eeren hem testateur in voorleden tyden bewesen heeft; item noch Heylken, een geestel. persoene tot Vuecht byden Bossche, die op het kerckhof vande oude kercke plach te wonen, elck van dien drie gulden eens, wt vruntschappe ende voor des testateurs ziele te bidden.

Noch Lyncken Tyras van Loven, tot deser tyt noch bagynken opt groot Bagynehof tot Loeven, (die hy test. over veel jaren tot hem genomen heeft ende twee ponden Vlaems jaerl. ghegeven heeft) haer leefdaghe lanck alleen durende, om haer by leven daeraf te genieten, vyftich gulden jaerlicx lyftocht, of hondert gulden ende vyf eens, daervoor te betalen den pen. seven; ende hiermede doot ende te nyet te sullen syn alle voorgaende ghelоften, die hy test. derzelfste mach ghedaen hebben, ende allen brieven ende schriften, deur hem testateur overghegeven, daer die selfste Lyncken enichsins yet zoude moeghen mede manen.

Noch S. Mechtelt Cornelisz, zyn geestel. dochter in het cloester vande Magdalenen alhier t'Utrecht, een beelt van *Ecce homo*, als in myn camer hanckt, beneffens die coetse boven tzee coffer; ende S. Cornelia Zacharias dr., in het cloester 't Geyn binnen (!) Utrecht, een Marienbeelt totten middel toe, oock aldaer hangende; item, Anna Jansz., aenden put opten groten Bagynhof, wt vruntschappen ende voersproken redenen, sesse guldens, tot een silveren croes ofte becker te laten maken, tot syn test. ghedenknisse; noch Mechtelt ende Agneetken Splintersz, ghesusteren, wt sunderlinghe vruntschappe, tot een ghedenkenisse, d'eerste een tafereel vanden avontmael, d'andere een tafereel vanden gecruysten Jesu, met Marie ende Joannes; hier en boven, brueren Jannen van Gissel, donaet in't cloester vanden Throon inde Cempen, twee of drie van syn testateurs cleyne devotie-boekskens, omtrent een keysers gl. weert, min of meer, daer dezelfste breur Jan, syns testateurs neef meest begeerte toe hebben zal, oft d'executeurs verduncken zullen denselven best te dienen.

Hier en boven heeft gemaeckt ende gelegateert Willem Vlens, seghelaer van 't bier t'Antwerpen, cousmaker, zyn testateurs compeer, ende Adriaenken, zyn huysvr., tsamen ende oeck elcx bysonder die den lancx levende sal comen te wesen van beyden, wt sunderlinghe vruntschappen, die deselfste den test. eertyts bewesen hebben, ende mede tot betalinghe van sommighe gheheel of half hozen of cousen, ende andere cleyn werck, hetwelk hy test. heur doen eertyts doen maecken heeft of wercken (off die zelfste yet soude moghen te rekeninghe brenghen) drie ponden Vlaems eens van alsoedanighe verthien ponden Vlaems eens, als die voirgen. hem test. wettelyk schuldich zyn over veel jaren van geleenden gelden, als blycken zal by zekere obligatie, die de voirgen. van hem gegheven hebben, by hem test. berustende.

Hier en boven maect hy test. noch vande zelfste veerthien ponden Vl. noch de dochtere vanden voorsz. Willem ende Adriaenken, alsnu geproffessit (als hy test. nyet beter en wiste) in abdisse cloester in Vlaenderen, mit name genaempt *Anneken* (als hy testateur meynde), die welke hy test. opter vonten gheheven heeft, om de zelfste deuchdelyk in haren staet te leven, twee ponden Vlaems, om twee guldens sjaers lospensie voor de zelfste gecocht te worden; ende het residuum ende overschot zal van de veerthien ponden, te weten, neghen

ponden Vlaems eens van zyn executeurs ontfangen te worden ten eersten, als sy best kunnen, om daermede te voldoen, eensdeels zyns testateurs tegenwoordich testament; voorts allen schulden, die men hem test. schuldich es, die de zelfste zyn schuldenaren nyet en kunnen of nyet sufficient en zyn, om te betalen, ende dair deur begeeren, om Godts wille, quytgeschouden te wesen, schelt hy testateur, om de liefde Godts, quyte mits desen, mit conditien, als hier verhaelt.

Ende noch zoe maect hy testateur alle zyne biechtkinderen, zoe mans als vrouwen, die alle weken, min of meer, by hem testateur te biecht comen, elcken wt zyn inboedel een gedenckenisse, tzy van boeken, van tafereelkens, van tinne, lynwaet of anders, tot thien st. weert, onder ende nyet over, zoe yegelyk believen ende zyn executeurs goetduncken sal, ende Lysb. vander Gouwe, Mr. Jan, schoolmeester van Oudemunster, huysfrou, oeck alsulken testament, om getrouwelick voor des testateurs ziele te bidden.

Heeft ten laetste gemaeckt ende gelegateert mits deze, allen goederen van zyn testateurs ouders hercomende, of die hy van zyn bloet gedeylt heeft, die noch in esse zyn ende daer hy nyet af gedisponeert en sal hebben, zyn naeste erfgenaem, willende ende begerende, dat zy met de zelfste boven ende behalven heur legaten zullen te vreden wesen; maer daer beneffens verclarende, als dat zyn testateurs wille ende begeerte es, dat al zoedanige vierhondert gulden, als Corn. van Oprode zyn broer onder hem heeft genomen ende behoudende es als noch met wille ende consent van Jacob van Oprode oeck zyn bruer, maer nyet wel met des test. wille, geeomen zynde deur vercopinghe vande huysinghe, *de zeven-sterre* genaemt, die welke vierhondert gulden voersz. hy test. houdt voor zyn legitima ende wettige portie inde goederen, ende van de goederen van Jacob de Brockere, zyns moeders vader, za. ge., achtergelaten, om met de zelfste vierhondert gulden zyn wille te mueghen doen, zullen geëmployeert worden tot zyn sterfhuys, tot zyn testateurs uytfaert, tot legaten, schulden ende andere lasten mede te slechten, zoe verre als die zelve vierhondert gulden verstrecken muegen, ende sunderlinghe, van juffr Maria van Gerven ende Lynken van Loeven.

Voorts heeft gewilt ende geordoneert, dat alle zyne goederen, ruerlyke ende onruerlyke, oeck zyn testateurs boeken, zullen vereocht worden ten eersten op zyn bequamen tyt, om dit zyn test. ende wterste wille volbracht te worden, ende dat met gereden gelde, ende die boecken vercocht deur eenen pastoer, priester, of anders goet clercq, die wat verstants van de lat. boecken heeft ende de tomos mach byeen voughen, ende soe te samen verkopen te worden.

Heeft ten laesten geordonneert ende gewilt mits desen, dat allen tgene, dat men vinden sal met zyn testateurs hant gescreven, of van een anders gescr., ende met zyn test. handt onderteckent, of deur handen vanden secretaris des capittels gescreven, off hy testateur te siec waer, dat alsulcx zal gehouden van weerde worden, of hier inne dese codicille oft testament begrepen waere ende wt geëxpresseert, tzy desen contre of met desen hier inne begrepen accorderende, als hy test., aen hem houdende dit testament te meerderen ende te minderen ende te veranderen naer zyn belieften, soe verre als tzelfste gescrifte nae datum van desen zy gescreven. Om allen dinghen wes voersz. zyn te beter zyn effect te sorteren ende volbracht te worden, ende ter executie gestelt te worden, zoe verkiest hy testateur, heer ende Mr. Joachim van Oprode, bisschop van Hebron, midts dezen, voer zyn testamenteurs ende executeurs dezes zyns testaments oft codicille, eersame ende welgeleerde meesters inden rechten Valerium van Cuyck ende Joannem vanden Berghe, ende int ontbreken van yemant van enige van hun beyden heeren, heeren Maximiliaen van Waelscappel, zyn medebroeders ende medecanoniken, ende Jacob van Oprode, zyn testateurs broer, zoe verre als deselfste zonder groot peryckel binnen corten daghen t'Utrecht zoude mueghen comen

nae des testateurs aflyvicheyt, verkiesende ende ordonerende daer en tusschen in deszelfste plaetse meester Jacob, licentiaet in beyde rechten, zyn neve des voersz. Jacob zyn broers sone, principael, es die zelfste noch t'Utrecht woonachtich, of binnen corten daghen aldaer zoude muegen overcomen. Ende zoe want, ende zoe verre die voorgenoemde Mr. Jacob nyet te Utrecht alsdan woenachtich es, noch binnen corten t'Utrecht nyet en zoude kunnen overcomen ende aldaer verblyven, om dit teghenwoordich syn testament te effectueren, is hy kiesende ende ordonnerende voer des zelfsten, beneffens ende met Jacob zyn bruer, als zyn vierde executoer, Dirck Gouda, rentmeester van de confiscatie, maer des nyet en es, maer de voirgen. Mr. Jacob, zyn cosyn, noch mitter woen t'Utrecht es, zoe verlaet hy testateur den voorsz. Dirck van dese executie; voorts tot vervulling ende om alle dinghen te beter zyn effect te sorteren, ende te beter volbracht des testateurs laetsten wille te worden, zoe verkiest hy testateur tot die voirgen. executoren noch juffr. Maria van Gerwen als mede principael executoer, om alle dinghen te beter te middelen ende te sturen, ofter enighe questien tusschen die voirsz. executoers oprees, want zy beste den sinne ende wille weet des testateurs, ende eensdeels des testateurs secreten ende die mobil goederen ende des testateurs schulden ende weerschulden, als die welcken soe menich jaren by hem testateur gewoent heeft, ende daerom d'andere executoren wel te weghe mach helpen ende wel beraden. begeerende ende biddende die voorgen. executoren desen last ende executoerschappe te willen aenveerden, om die liefde van Godt ende hem testateur, van het geheel zyn sterfhuys, ende nyet alleen tot dat het maentstont van hem test. gehouden sal wesen, maer zoe langhe ende totdat dit zelfste zyn testament volbracht ende effectueert sal wesen, zoe veel als doenlyk zal wesen, deze zelfste alle zyn goeden in handen stellende, volcomelyck betrouwende ende allen saecken bevelende, sonder voer enich gerecht, geestelyck of weerlyck rechter of camere van rechte te dorven compareren of enich bewys, reckeningh en reliqua yemant te dorven doen, of enich inventaris of staet van goederen yemant te moeten exhiberen of laeten volgen, gevende oeck die zelfste volcomen macht, auctoriteyt ende sterckmakinghe, om dit zyn test. wterste wille ter executie te stellen ende volcomelyk te volbrengen ende tegen allen opponenten, met recht ende andersins, ten coste ende laste van zyn sterfhuys te defenderen ende vervolgen, met machte een ofte meer procuratoer ofte procurateurs (ad lites tantum) voerts in heur plaetse te stellen ende te substitueren, ende voorts al te doen, dat goede executoers ende testamentlyke momboirs schuldich zyn te doen, ende dat hy test. zoude moeghen doen of kunnen doen van zyn goederen, waer hy noch int leven, altoes achtervolgende den wtersten wille van hem testatoer ende testamentlyke dispositie voer bes. ende nae bes. mach worden, zoe veel als moeghelyk zal wesen, latende ende makende een yegelyk van zyn executoers, die den last van desen sal believen te aenveerden (boven ende behalve, dat die selfste ende een yegelyk van hem bevonden zal worden voor off naegemaect of gelegateert van hem test. te wesen) voer moeyte ende pyne in desen, een schale off cop van twaelf gulden met een rouwe mutse ofte bonette, of anders van zyn test. boecken te muegen nemen of copen, tot twaelf gulden toe, want hy test. alsnu van egeen groote rycdom of machte en es, overmits groote schulden, die hy testateur in voerleden tyden heeft moeten maeken, ende daernae heeft moeten betalen ende noch dagelycx betalende es, maer want hy test. compt tot meerder macht ende ryckdom, eer hy compt aflyvich te worden, zoe maeckt hy de voergen. zyn executoers ende elck van hun een rouwe tabbaert van tamelyk ende bequam goet laken, yegelyk ter maten nae dat hem dienen sal ende van noode sal wesen, zoe wanneer deze zyn codicille of test. met zyn allen achtergelaten goeden mach volbracht worden, boven ende behalven die voirgen. gelegateerde twaelf guldenen, willende ende ordinerende ende mits desen legaterende allen

voertaen syn achtergelaten goeden, hoedanich die bevonden sullen worden of wesen sullen, haefl. ende erfl., ruerende ende onruerende, over ende boven wettelyke schulden, wtfaert, kerkenrechten, legaten, daer hy test. nyet en af zal ghedisponeert hebben, de waerachtighe scamelen armen, willende altoes, dat die gene, die van zynen bloede zyn, of onder zyn geslachte zyn, of daer aen gehoudt zyn, of zyn pillen zyn, dat men al sodanighe (fere ceteris paribus) zal prefereren.

Maer by expresse protesterende, nyet te willen, dat men yemant heretique of gueseurs daer af deylen sal, noch oeck die, welcke oncuyslyk (als buyten den houwelyken staet) levende zyn, dat notoir es, of andere van quaet ende scandaloes leven zyn, rekenende ende estimerende notoir, dat vyf personen buyten 't sacrament der biechten kennelycken es, stellende die voersz. goederen zyn testateurs in handen ende tot heurl. discretie, geëmployeert te worden, tzy tot een borse of meer tot Loeven van studium theologiae, of hier t'Utrecht tot behulp van 't seminarium, zoe verre als veritable hope es, het zelfste teghenwoerdich of binnen corten daghen geërigiert te worden; tot welcke borse of borsen hy test. wilt gepreferereert te worden, die van zynen bloede zyn, of anders als voer, ende die hy test. op die vonte geheven zal hebben, of ten vormsel den bischop gepresenteert, als zyn pillen wesende, ende dit zoe verre die overblivende goederen zoe veel wtmaken moghen, of tot schamele kerken of verdistrueerde cloesters, ofte tot een deylinghe van broot of botter inde domkerke ofte buerkerke, nae dat zyn test. achtergelaten goederen zullen vermueghen ende d'executeurs goetduncken zal of oerbaerl. zal duncken te zyn.

Heeft noch gemaeckt ende ghelegateert, ten laetsten voor dese reyse, zyn nichten juffr. Maria Scryvers, juffr. Clara Jacques, juffr. Catharina Houdtbrakers, elck vandien in heuren huysraet een half dozyn servietten, nyet vande beste noch oeck van de slechtste, maer tusschenbeyden, alzoet zyn sterfhuys meest prouffytel. zal wesen ende de voirgen. aengenamer; hierenboven noch zyn test. sesse rode cussenen met zyn wapenen, maekt ende legateert hy der kerken aldaer zyn doede lichaem zal comen begraven te worden, eest dat zy aldaer aengenaem zyn, anders zoe maeckt hy test. ende wil diezelfste te blyven by zyn twee bruers, by elck drie of by heur kynderen zyn die aflivich, ende zal daervan den keur van dryen hebben den oudste bruer, is hy noch in't leven, anders die joncste bruer, is hy in't leven, tegens des oudtste bruers kinderen.

Aldus ghedaen ende gheschiet int jaere, indictie, maent ende dach, als voorsz., binnen Utrecht. ten woenhuys vanden hoochw. heren bisschop van Hebron, can. den Dom, testateur, in zyn studoer, des achternoens tusschen twee ende drie hueren. In tuychenisse des waerheyts, met ons eygen handt gescreven ende onderteykent.

Ende was onderteykent: Joachimus ab Oprode,
qui sup. attestor et assevero ut sup.

Ende buyten op stont noch aldus:

Wederroupe mits desen myn executoir te wesen ende verdraghen hem (?) ganselyk, ende verkiest in zyn plaetse volcomelyk met alle rechte meesteren Antho. van Gryspere, raedt ordinaris. Actum sub mea propria, vigesima juny, 1576.

Ende ondert.: Joachimus ab Oprode, ep. Hebr.

Noch ook: het cloester van Magdalenen t'Utrecht, boven dat hetzelfste van ons gemaeckt mach zyn, vier gl. eens.

Ende was ondert.: Joach. ab Oprode, ep. Hebr.

Gecollationeert tegen het origineel test., ondert. ende buyten op geteykent als boven, is dese copie bevonden daermede te accorderen, by my
Lamsweerde.

Ende was 't voorsz. originael testamente gesloten in een vel papiers, toegezegelt met drye zyn testatoers signeten of wapenen, ende was daer buyten opgeschreven aldus:

Anno XV^{c}, septuagesimo quinto, die vero ultima mensis novembris, comparuit coram me notario et testibus infrascriptis reverendissimus in Christo pater et dominus D. Joachimus ab Oprode, sacrae paginae professor, nec non episcopus Ebronensis et canonicus ecclesiae metropolitanae Trajectensis, ac ibidem tenens in manibus suis presentem papyri scedulam sigillo minori ad causas munitam, in eadem suam condidisse testamentum et ultimam voluntatem, ac manu propria scriptum et subscriptum, declaravit et suos executores seu manufideles ibidem nominasse, cupiens juxta eandem hanc scedulam dictam suam ultimam voluntatem exequi etc., de et super quibus etc. Acta sunt haec in domo praefati R^{mi} retro templo beatae Mariae virginis, vulgo civilis Trajecten., anno, mense et die praescriptis, praesentibus ibidem venerabilibus dominis Petro Wilhelm de Wyert, metropolitanae, et Cornelio Wely, beatae Mariae ecclesiarum Trajecten. respective vicariis, et Georgio Arnoldi, testibus ad praemissa vocatis, et me et ita erat Ss^{btum} Joachimus ab Oprode, et adhuc de Lamsweerde nts.

Collatione facta cum originali concordat cum eodem,
teste me LAMSWEERDE, nts.

TESTAMENT VAN HEER LODEWYCK VAN SCHORE, CANONICK T'OUDEMUNSTER T'UTRECHT, 17 *july*, 1579.

In den name des Heeren, amen. By desen jegenwoordigen openbaren instrumente zy allen ende een yegelyck kennelyck ende openbaer, die tselve sullen sien ofte horen lesen, dat in den jaere ons Heeren duysent vyfhondert negen ende tseventich, inde zevenste indictie, opten seventhienden dach july, omtrent te negen uren voernoen, int achste jaer des pausdoms van onsen allerheylichsten vader in Gode, heer Gregorius, derthiende paus van dien naeme, int derde jaer des keyserrycx vanden allerdoerluchtichsten ende onverwinlicxten prince ende heere, heer Rudolphus, tweede keyser van dien name, voer my openbaer notaris ende getuygen onderschreven, in eygen persoen gecompareert is, die weerdige ende hoochgeleerde heer ende Mr. Lodewyck van Schore, licentiaet in beyden rechten, canonick t'Oudemunster t'Uytrecht, sieck van lichaem, gesont nochtans ende tgebruyck hebbende van synen sinnen, verstant ende memorie, als wy anders niet bemercken en conden, dewelcke begerende die ure des doods, die onseker is, te voircomen ende van syn tytlicke goederen, die hem van Godt almachtich op deze werelt verleent syn, te disponeren ende zynen vryen wille daermede te doen, heeft eerst ende voeral gerevoceert ende wederroepen alle zyne voergaende testamenten, codicillen, donatien, dispositien ende andere wterste wille voer date van desen enichsins gemaekt, oeck hoe die geclausuleert, gemaect ende gepasseert mogen syn, oeck voer wie ende wat persoenen, egeen daer van wtgesondert, ende van nyew disponerende van zyne goederen, die hy mitter doot ruymen sal, heeft voer syn testament ende wterste wille geordonneert ende gedisponeert tgeen hier naer volcht, te weten, dat hy eerst ende voeral beveelt syn siel Godt almachtich, Maria syn gebenedyde moeder, ende alle de hemelschen heyr, ende syn lichaem der aerden, 't welck hy begeert begraven te worden in Oudemunsters kerck, onder den zarck van zalige heer Peter van Malen, met een tamelyck wtvaert, sonder nochtans groote mercklicke pompe ende gelyck syn executoirs nae den state van syn testatoirs goederen bevynden sullen ende goetduncken sal te behoiren. Voirts heeft hy testatoir geinstitueert ende institueert by desen tot zyn erfgenamen joncker Johan van Schore, zynen broe-

der, ende die kynderen van wylen joffrouw Barbara van Schore, zyne suster, saliger gedachten, in alle zyne patrimoniael goederen, daer inne sy luyden respectivelyck succederen sullen, volgende die lantrechten ende costuymen van Lueven; Voerts wil ende ordineert hy testatoir, dat alle syne andere goederen, als syn huys, huysraet, inboedel, jaeren van gratie, inschulden ende alle andere, hoe die genoemt mogen worden, by syne executoirs geëmployeert, geappliceert ende gevoecht sullen worden in betalinge van syne wettelycke schulden, dootschulden ende legaten, soe in desen als in andere codicillen by hem testatoir achtergelaten ende gelegateert; ende tgeen by avontuyren bevonden sal worden daer over te lopen, maect ende geeft hy testatoir d'voirn. joncker Johan van Schore, syn broeder, omme tselve te distribueren den armen, ofte anders, zoe hem totte salicheyt van syn testatoirs siele goetduncken sal; Voerts maect ende legateert hy testatoir syn broeder voirn. alle syn distilleerglasen, phiolen, olien ende wateren, mit al tgeen die distillatien ende ovens aengaet ende daertoe behoert, mitsgaders syn twee coperen instrumenten mathematices ende syn dosen met drie glasen flesschen; Item, Mr. Gielis indie minrebroederstraet t'Uytrecht voer een memorie synen grooten ontfanger ofte receptaculum van glas. Desgelycx maect ende legateert hy testatoir synen tegenwoordigen dienaer, by soe verre hy tot syn testatoirs sterfdach toe by hem blyft te woonen, mitsgaders het jongsken, dat hy testatoir in den overval van Oudewater opgenomen heeft, elcx een nyewen mantel ende nyewen hoosen. Item, alsoe syn testatoirs broeder voirn. int particulier administratie gehadt heeft van zyn patrimoniael goederen, ende hem die penningen daer af comende overgesonden heeft, gelyck hy testatoir, in Brabant gecomen synde, deselve oeck tot diverse reysen opgebuert ende ontfangen heeft, soe verclaerde hy testatoir daervan gecontenteert te syn, ende niet te willen, dat yemant zyn broeder ter cause van dien reckeninge, bewys ofte reliqua afeyschen sal, welverstaende nochtans, dat al tgeen althans noch onbetaelt ende open staet, zynen sterfhuyse volgen sal, waer van syn voorsz. broeder (die daer inne vol gelove hebben zal) state maecken ende dien synen executoiren overleveren sal, soe geringe tselve doenlyck sal syn; gelyck hy testatoir oeck niet en wil, dat zyne executeuren oft yemant anders Maria vande Pol, ofte yemant anders van zynen huysgezinne afeysschen ofte hemluyden moeyelyck wesen sal, om van hemluyden te hebben, tgeen binnen zyn testatoirs huys eertyts geweest is, ende nae zynen doot aldaer niet gevonden en sal worden, overmits hy tzelve verteert ofte andersints daervan gedisponeert ende tselve gelaten heeft, alsoo syn goede believe geweest is. Allen twelcke voorsz. is, verclaerde hy testatoir zyn testament, codicille ende wterste wille te wesen, dewelcke hy begeert ende wil staet te grypen ende haer volle effect te sorteren, tzy by forme van testamente, codicille, donatie onder die doeden ofte andere wtersten wille, zoe tselve ten besten nae de goedertieren rechte soude mogen staen ende staet grypen, oeck niet tegenstaende, dat alle solemniteyten van rechten in desen niet geobserveert, jae geomitteert ende achtergelaten waeren, ende alle anderen costuymen, style ende usantien ter contrarie, versoeckende aen allen rechteren, hoven ende gerechten, zoe geestelick als weerlick, dese syne dispositie ende wterste wille te willen confirmeren, approberen ende daerna jugeren, opdat d'selve in als volbracht ende geëffectueert mach worden naer syn ordonnantie ende believen voirsz.; versoeckende hiervan by my notaris onderschreven een ofte meer openbaar instrumenten gemaect te worden. Actum t'Uytrecht, ten huyse van hem testatoir, inden jaere, indictie, maent, dach, ure ende pausdom als vooren, ter presentie van d'eersame Johan vander Meer, borger t'Uytrecht, ende Joost Mannars, dienaer vande voorsz. testatoir, getuygen, hiertoe by denselven testatoir geroepen ende gebeden.

Et ego Joannes de Wiel, clericus Leodiensis dioc. publicus sacris aplica et imperiali auctoritatibus notarius et in curiis archiepiscopali et archidiaconali Traject. causarum,

scriba juratus, quia praemissis omnibus et singulis, dum sic, ut praemittitur, fierent, una cum praenominatis testibus interfui, eaque sic fieri vidi et audivi ac in notam sumpsi. Idcirco pns publicum instrumentum exinde confeci, et in hanc publicam formam redegi, signoque nomine et cognomine meis solitis subsignavi et subscripsi in fidem et testimonium praemissorum rogatus et requisitus.

TESTAMENT VAN PETER VAN AELST, CANONICK VAN OUDEMUNSTER, 22 *nov.*, 1592.

In den name des Heere, amen. Dit is die testaments, codicils ofte wterste wils cedulle myns Peter van Aelst, canonick t'Oudemunster t'Utrecht, waer van ick mentie gemaect hebbe in 't instrument van de deputatie mynder executoiren, gemaect ende gepasseert voor Hendrick van Ommen, openbaer notaris, by den hove provinciael t'Utrecht geadmitteert, ende secretaris van den capittele van Oudemunster voorsz., ende zekere getuygen, daer inne benoemt, opten achsten dach in julio, anno xv^{c}. twee ende tnegentich.

In den eersten bevele ick myne ziele Godt almachtich, myn schepper ende zalichmaker, zyne gebenedyde moeder ende maget Maria, ende 't gansche heyr der hemelen, ende myn lichaem begere ick begraven te worden in den domkercke tot Utrecht, in de grafstede van zal. heere ende mr. Thyman van Moerendael, in syn leven mede canonick der voorsz. kercke van Oudemunster, myn goeden heere, gelegen in de capelle van S. Marie Magdelene aldaer, willende ende begerende (ingevalle ick sulcx selfs in myn leven nyet gedaen ende voltogen en hebbe), dat myn genomineerde executoiren, hier nae mede verclaert, aldaer een kelder sullen doen maecken, daer inne myn voorschreven here ende ick by den anderen bequamelick gestelt sullen mogen worden, al tot costen van myne nagelaten goederen.

Item, myn wtvaert begere ick eerlicken gedaen te hebben tot discretie van mynen voorsz. executoiren, ende sulcx ick deselve naer gelegenheyt des tyts gantselick vertrouwe.

Item, ick hebbe by 't voorsz. instrument van deputatie geëligeert, verkosen ende gedeputeert, gelyck ick eligere, verkiese ende deputere mits desen tot myne executoiren van deze mynen testamente die eerwaerdige hoochgeleerde heeren, Mrs. Folcardt van Montzima, deken, Adelbert van Egmont vander Nyenburch, scholaster t'Oudemunster voorsz., ende Mr. Cornelis Oom, raet in den hove van Hollant, mitsgaders Johan van Huesden, schout derselver kercke van Oudemunster.

In handen van welcke myn executoren voorn. ick stelle ende overgeve alle myne goederen, roerende ende onroerende, geestelick ende weerlick, begerende ende hem luyden ganselicken vertrouwende, dat zy deselve goederen employeren ende bestellen sullen, als hier nae beschreven staet.

In den eersten, maecke ende legatere ick elcke van de echte kynderen van Jan Jacobsz., mynen oudsten broeder, item elcken van den echten kynderen van Laurens Jacobsz, mynen middelsten broeder, item elcken van den echten kynderen van Aeltgen, myn halve zuster, die gehawelickt is geweest aen Lenaert Pompen, item Jacobs Jansz., myne voorsz. oudtste broeders natuerlycken zoon, allen van desen, die mynen doot beleven sullen, elck hondert gulden eens, noch elcx een rouhoet, een lint ende een paer hantschoen, ende twee pont gr. Vlaems tot reysgelt, die op myne begraefenisse ofte wtvaert comen sullen, ende of eenige van dese voorsz. legatarissen quaeme voor my testatoir te overlyden, ende oock kynderen achterlaten, wille ende ordinere, dat die samentlycke kynderen mit een hant hebben ende genieten sullen 't voorsz. legaet van heur overleden ouders.

Noch maecke ende legatere ick heere ende Mr. Adelbert van Egmont vander Nyenburch, canonick ende scholaster t'Oudemunster t'Utrecht, mynen goeden heeren ende vrundt, eenen dubbelden gouden rosennobel in specie mit noch eenen van myne silvere biercoppen.

Noch maecke ende legatere ick wt myne gereetste goederen naer myne overlyden den hondert armen personen, die in de heylich cruys capelle, anders genoempt S. Victors capelle, by onse kercke voorsz., aelmissen gegeven ende wtgedeylt worden, de somme van twee hondert Carolus keysers gulden, tot twyntich stuyvers den gulden gerekent, omme die by mynen voorsz. executoiren op losrenten geleyt te worden, ten besten verseckertheyt vanden voorsz. armen, ende jaerlicx denselven armen wtgedeylt te worden, d'eene helfte van deselve rente op myne sterfdach, ende d'andere helfte tot discretie van myne voorsz. executoiren, ende sulcx deselve goetvynden sullen.

Item, ick legatere ende besprecke die heeren van die Predikaers, noch binnen Utrecht zynde, tot een pitantie ofte gedenckenisse eens de somme van acht gulden.

Item, den Minrebroeders ten voorsz. fine oock de somme van acht guldens eens.

Item, de susteren int convent vande Brigitten binnen Utrecht, d'somme van eens thien gulden.

Item, legatere ende besprecke juffr Mechtelt Knyfs, wylen mater van Bethlehem, een rosennobel in specie.

Item, die gasthuysen van S. Barbara ende S. Bartholomeus binnen Utrecht, in wiens broederschappe ick ben, deselve heb ick myne dootschulden betaelt, legatere nyet te min ende besprecke by desen d'selve twee gasthuysen elcx eenen rosennobel.

Item, ick legatere ende besprecke 't gasthuys vant heylich Cruys buyten Utrecht, zoo over myne dootschult, als 't gunt ick haer by desen gunne, de somme van eens twyntich Carolus keysers gulden, pryse voorschreven.

Item, 't convent van S. Marie Magdalene binnen Utrecht thien gulden eens.

Item, ick legatere ende besprecke die eerweerdige heere Dirck van Driel, administrateur S. Pauwels, een vergult custodicken van een ruyckercken, mit een vergult ketteken ende rincksken daer aen.

Item, ick legatere ende besprecke die ed. heere Peter van Honthorst, myn medebroeder, een rincxken met een wit hoofken.

Item, heere Robert van Honthorst, mynen medebroeder, eenen rosennobel in specie.

Item, legatere ende besprecke heer Adriaen van Oirschot, zielpriester S. Jans, een gesneden casken mit een aelbastert crucifix daer in, hebbende aen die zyden die beeldekens van onse lieve Vrouwe ende S. Jan, mit een gouden leeuw in specie.

Item, heer Cornelis van Coesfelt, vicaris ten Dom, een gouden reael ofte vyf gulden daervoor.

Item, heer Peter Cannemacker insgelycx eenen gouden reael.

Item, ick legatere, maecke ende besprecke Gerrit Henricxz. van Wyck, vicaris der voorsz. kercke van Oudmunster, een van myne beste half vusette wambusen, mit die zilvere knopen daer aen zynde, mit noch een van myne laeckense rocxkens, oock mit d'zilvere knopen daer aen zynde, ende twee paer van myne bocxen, d'eene van laecken ende d'ander van gekepert boerat, ende daertoe noch de somme van eens hondert Carolus gulden, al ten pryse voorsz.

Item, ick maecke ende besprecke Peter Jansz van Baern, myn tweede vusette wambus, mit die zilvere knopen daer aen zynde, mit noch een laekens rocxken, oock mette zilvere knopen daer aen wezende.

Item, ick legatere ende besprecke Susanna, des voorsz. Peter Jansz van Baerns huysfrou, een zilveren lepel met een vergulden overtogen steel en knopken.

Item, ick maecke ende bespreecke Jan, des voorsz. Peter Jansz. van Baerns soone, myn pille, twee lyfrenten, d'eene van zes gulden ende d'ander van thien gulden achtien stuyvers twee penn., die ick tot lyve van de voorsz. Jan opte staten imposte 'slants van Utrecht beleyt hebbe, daervan die brieven onder zyn voorsz. vader berustende zyn, ende daertoe noch de somme van eens vyftich Carolus keysers gulden, pryse voorschreven.

Item, ick verclaere ende bekenne mits desen, dat ick tot vervullinge van de somme van achthondert gulden, die ick joffr. Maria van Moerendael voorsz. schuldich was, wt saecke van de opdrachte ende overgifte van een jaerlicxe losrente van vyftich gulden, die d'selve spreckende hadde op die ed. heere Peter van Honthost. canonick der voorseyde kercke van Oudmunster, ende gevesticht was op de huysinge Claustrael, die wylen Mr. Tyman van Moerendael in syn leven beseten, ende de voorsz. here Peter van Honthorst van syne executoirs gecoft hadde, schuldich ben, ende volgende den gecasseerden opdrachtsbrief, daervan onder my zynde, van date xv^{c}. negen ende tachtich, den XXIX dach in october, belooft hebbe, ende belove mits desen te betalen, Jan, soone van Henrick Jansz. vanden Bosch, scobator ten Dom t'Utrecht, de somme van eens twee hondert Carolus keysers gulden, d'welcke hem d'voorsz. joffr. Maria t'zynder alimentatie, ende omme daer mede te beter tot Godts eere voorts te mogen comen, gelegateert ende besproken heeft, willende ende begerende, dat myne executoren (ingevalle ick zulcx by myn leven nyet gedaen en hebbe) hem d'voorsz. twee hondert gulden wt myne gereetste goederen betalen zullen.

Item, ick legatere Gerrit van Huesden, een goude pistolet van drie gulden.

Item, d'huysvrouwe van Gerrit van Huesden, insgelycx een pistolet van drie gulden.

Item, ick legatere ende bespreecke Jan van Huesden een copere croon, dewelcke jegenwoordelick hangende is int salet van syne huysinge, daer inne ick met hem woen, ende noch een coetze, staende opte voorcamer vande voorsz. huysinge, my toebehorende.

Item, ick legatere ende bespreecke Jacoba Alexander Vossen dochter, Johan van Huesden huysfrou, een vier dubbelde pistolet, ofte twaelf gulden daervoor.

Item, elcke vande kynderen van de voorsz. Jan van Huesden een gouden croon in specie, ofte de waerde daervoor.

Item, Aeltgen, Henrick van Ommen, secretaris van onsen capittels, dochtercken, myn pille, een gouden reael in specie.

Item, legatere ende bespreecke Matthys van Mierlo, secretaris van S. Pauwels voorsz., een gouden cruys mit drie peerlen daer'aen, ende een *agnus Dei* int midden van tzelve cruys.

Item, Marrichgen Gerritsz. een gouden reael in specie.

Item, Marrichgen Brienen, nicht van den administrateur van S. Pauwels voorsz., een goude Fransche croon, ofte drie gulden daervoor.

Item, legatere ende bespreecke d'maecht, die by Jan van Huesden ten tyde van myn overlyden wonende wesen sal, de somme van eens twaelf Carolus guldens.

Item, Lyntgen, Mr. Henrick van Ness dochter, legatere ende maecke ick eenen gouden reael in specie, ofte vyf gulden daervoor.

Item, ick verclaere, dat alsoo wylen heer Jan Leenaertsz., in syn leven pastoor tot Baern, my gecedeert ende overgegeven heeft een obligatie, spreckende op Anthonis Jansz. d'Ruych, ende die vyfende tzeventich gulden daer inne geroert, van date den XXIII. decembris, anno 1590., tzelve alleen ter goeder trouwe op myn ende tot behouve van Anna Wouters dochter, zuster van de voorsz. heer Johan, gedaen te zyn, waer omme ick wil, dat myne executoiren voorsz. deselven LXXV. gl. t'haren behouf innen, ende haer die geven zullen, ingevalle tzelve by myn leven nyet geschiet en is.

Item, ick geve ende bespreecke elcx van myne voorsz. executoiren, dient believen zal.

d'laste der voorsz. executie aen te nemen, elcx een roumantel, hoet, lint ende hantschoen, ende daertoe elcx een marck silvers, biddende ende begerende gants vrundelick, dat zy luyden ter liefden van Godt d'executie deser myne testamente gelieve aen te nemen ende te volbrengen, gelyck ick deselve oock zekerlyck vertrouwe.

Ende voorts wille ende ordinere ick, dat alle myne andere goederen, roerende ende onroerende, jegenwoordich ende toecomende, actien ende crediten ende inschulden, geen wtgesondert, boven myne schulden, wtvaert ende legaten overlopende, blyven zullen in handen vande voorsz. myne genomineerde executoirs, omme die te geven ende distribueren tot godsvruchticheyt, aelmissen, ende zulcx anders tot myne ziele zalicheyt, als hem goet ende oirbaerlyckste duncken zal, mit respecte van myne schamele vrunden, daertoe d'selve authoriserende by desen, als hem tzelve gantschelyck toebetrouwende, denselven mynen executoiren ontheffende ende ontlastende, daervan aen yemanden, tzy int particulier of generael, eenige reckeninge te doen, al waert oock zoe, dat zy daertoe by yemanden versocht worden, verbiedende wel expresselicken alle ende een yegelyck, wie hy zy, vrunden of vreemden, oock oversten ofte anderen vande voorsz. myne executoiren eenige reckeningen te eyschen, of hem daer over moeyelyck te zyn, als denzelven ende yegelyck van hem bysonder dese distributie ende dispositie des overschots van myne voorsz. goederen gantselyck in huere conscientie toebetrouwende, als voren geseyt is.

Verbiedende ende prohiberende oock by desen, allen detractien, eenichsins nae beschreven rechten ende costuymen geintroduceert, willende, dat alle legaten geheelick voldaen ende gepresteert zullen worden.

Ende oft gebeurde (dat Godt verhoede wil), dat yemant van myne voorsz. legatarissen, ende anderen by desen mynen testamente vereert, hem mit dese myne testamente ende wterste wille nyet en wilde genoegen, dan hem daer tegen stelde, tzy in rechten ofte daer buyten, ofte myne executoiren eenich belet, hynder ofte moetsel aen deden, ofte hem myne achtergelaten goederen onderwynden wilden, zoe wille ick, dat d'selve vande voorsz. heure legaten, ende alle tgunt daermede zy in desen vereert zyn, metter daet vervallen ende gepriveert zullen zyn, ende dat tzelve commen zal tot behouve van myne voorsz. executoiren, ende te distribueren als voren.

Verclare voorts mede te houden voor myne wterste wille, tgene ick buyten of, naer date van desen onder die signature van myn handt ofte andersints voor notaris ende getuygen, wetten ofte gerechten gemaeckt ende gedisponeert sal hebben, willende tselve van alsulcke cracht te wesen; als of sulcx hier inne mede geschreven waer.

Alle twelcke voorschreven is, verclaere ick Peter van Aelst, testatoir voorsz., te wesen myn testamente ende wterste wille, begerende tzelve oock door crachte van octroy, my daerthoe by den hove provinciael van Utrecht verleent, van date den twyntichsten aprillis, xv^{c}. twee ende tnegentich onverbreckelick, ende van sulcke cracht onderhouden ende geobserveert te worden, als eenich testament, wterste wille, ofte oock als eenighe donatie onder levende ofte wt saecke des doods ende testamentaire dispositie, ad pias causas, alderbest ende inde alderbeste ende breetste forme nae rechten, geestelick ende weerlick, ofte nae gewoonten ende usantien van den landen ende andersins, cracht grypen ende effect sorteren sal, nyettegenstaende yemants contradictie ofte eenige impedimenten ter contrarie, ende oock nyettegenstaende, dat alle solemniteyten van rechten ofte goede gewoenten hierinne nyet volcomelick ende nae behoren geobserveert ende onderhouden zoude mogen wesen, biddende ende versouckende alle princen, heeren, steden, landen, ende haerluyden officieren, geestelick ende weerlick, daer onder myne naegelaten goederen bevonden zullen worden, alle tgene voorschreven is, naer alle goedertieren regulen van rechten ofte goeder

gewoenten wegen te willen approberen, confirmeren, ende als sententieels gewys van weerden decerneren, revocerende alle voorgaende testamenten, mackingen ofte codicillen, in eeniger manieren, voor date van deze by my gemaect ofte gepasseert, reserverende nyet te min altyts aen my volcomen macht ende authoriteyt myn testament ende wterste wille te mogen wederroepen, veranderen, vermeerderen ofte verminderen, int geheel ofte deel, zoe dick ende menichmael ende zoe my des goetduncken ende believen zal.

In kennisse van alle twelcke heb ick desen mit myn eygen handt, in presentie van den openbaer notaris onderschreven, daertoe versocht ende den getuygen, naerbenoemt, ondertéyckent, ende daertoe denselven notaris ende getuygen gebeden, deze tot meerder verseckertheyt mede te willen betekenen, opten twee ende twyntichsten dach novembris, int jaer ons Heeren xv^{c}. twee ende tnegentich, nae den ouden styl, ende was ondertekent: Peter van Aelst testator. Onder stont geschreven, ter begeerte van den testatoir, die verclaerde syn wterste wille in dese ende vyf voorgaende bladeren geschreven te zyn, onderteekent: Ommen, notarius admissus ad praemissa requisitus sst., Cornelis van Coesvelt, als getuyge, ende P. Cammacker sst., als getuyge.

Gecollationeert jegens syn principael testamente, codicille ende wterste wils cedule, ondertekent als boven, ende is deze copie daermede van woorde tot woorde bevonden t'accorderen, by my ondergetekende nts by den hove provinciael t'Utrecht geadmitteert,

Ommen, nots admissus.

TESTAMENT van Mr. GER. v. WYCKERSLOOT, canonick van S. Marie t'Utrecht, 20. *fbr.*, 1593.

Op huyden den twintichsten february, anno xv^{c}. drie ende tnegentich, te vier uren na de middach, compareerde voor my Cornelis Wesman, openbaer notaris, by den hove provinciael van Utrecht geadmitteert, ende getuygen nabenoempt, die edele heer ende Mr. Gerardt van Wyckerslooth, canonick der kercke van sinte Marien t'Utrecht, cranck van lichame, nochtans zyn redenen ende verstant deur Godts gratie wel machtich, my notaris ende getuygen gebleeken, mit ons gaende ende staende, dewelcke begherende d'onsekerheyt van de tyt ende d'uyre des doots, mit ordonnantie ende dispositien testamentair van alle syne goederen, by Godt almachtich hem verleent, te voorcomen, heeft deur cracht van octroy, hem by den hove van Utrecht verleent in date den xix. augusti, anno xv^{c}. een ende tachtich, my notaris ende getuygen vertoont, gemaeckt syn testament ende wterste wille, in forme ende maniere naervolgende, bevelende alvoren syne siele Godt almachtich, synen schepper, begeert zyn doode lichaem begraven te worden in sint Jacobs kercke alhier binnen Utrecht, in syn ouders grafstede, revocerende ende annullerende by desen alle voorgaende dispositien, by hem eenichsins gedaen ende gemaect, ende comende tot nyewe dispositie testamentair van alle syne tytlicke goederen, heeft hy comparant ende testateur boven legaten, schult ende dootschult in syne na te latene goederen, die hy mitter doot ruymen ende achterlaten zal, tot syne erfgenamen geinstitueert ende institueert mits desen, te weten, Hubert Henricxz., inwoonder tot Culemborch, Cunera Henricx dochter, des voorsz. Huberts suster, huysvrouw van Jacob Cornelisz. tot Culemborch, kynderen van za. Angela van Wyckerslooth, syn testateur suster, ende Jan Dircxz., woenende aen den Dwersdyck, syn testateurs moeye soen, elcx van hen luyden int rechte derde deel van de somme van eens negenthien hondert keyzerl. Carolus guldens, van twintich stuyvers den gul-

den, elcx even veel paert paerts gelyck, ofte by heure aflyvicheyt hare rechte ende naeste erfgenamen in heurl. plaetse mit eene hant inne te tasten, die d'executeurs nae genoempt hem luyden elcx sullen wtreycken ende betalen, terstont nae syn testateurs overlyden, wt syne gereetste ende na te latene goederen, d'welcke drie portien hereditair d'een op den anderen erven sullen, totten lesten toe. Legateert voorts hy testateur het convent van sinte Maria Magdalena binnen Utrecht, in gereden gelde de somme van eens twee hondert Carolus guldens, wttereycken ende te betalen als vorens. Ende hy testateur, begerende voorts nae te comen ende voltrekken het testament ende die wterste wille van zyn sal. broeder Willem van Wyckerslooth, gedateert den XIX. april, 1579., heeft geordineert ende ordineert by desen, oock ernstelyk begerende, dat alsulcke duyzent guldens, als Lubbert van Cleve, eertyts cameraer der stadt Utrecht, ingehouden heeft wte penningen vande domeynen 'slants van Utrecht, ende gegeven heeft den weeskinderen van S. Elisabeths huys t'Utrecht, sonder expresse wil ende consent van hem testateur, de weeshuysmrs sullen gelieven ter oirzake van dien, ende van dezelfde duyzent guldens jaerlycx incomen of vrucht van dien, terstont na zyn testateurs overlyden voertaen jaerlicx te laten genieten ende ontfangen Joris Reael, syn testateurs swager, wesende deselve Joris Reael gecomen tot syne oude dagen, mitsgaders behoorlycke interest van dat weeshuys, d'voorsz. duysent guldens, soo lange, te weten alsnu dertien jaeren lanck, onder gehad heeft, tot zyns Reaels notelycke onderhout ende alimentatie syn leven lanck, ende niet langher, doch soo verre de weeshuysmrs sich int gene voorsz. staet, onwillich laten vynden, ende alsoe nyet en effectueren, soe wil ende begeert hy testateur, dat zyne nabenoemde executeurs van zyne vordere goederen, tzy huys ofte renten, actien ofte crediten, daervan hy hier voren nyet gedisponeert heeft, ende d'welcke den executeurs terstont nae syn testateurs overlyden doen vercopen ende tot gelt sullen maecken, den voorn. Joris Reael in sulcken gevalle jaerlycx tot syn onderhout daer of soe veel sullen wtreycken, alst huer goetduncken, nootlyck ende best geraden zal syn, syn Joris leven lanck geduyrende ende nyet langher, ende na 't overlyden van denzelven Joris Reael, sal d'selve distributie, ende al tgene tot gelt gemaect sal syn, by de executeurs jaerlicx gedeylt ende wtgereyckt worden alle woensdach, beginnende op schortele woensdach, onder dertich arme personen binnen sinte Marien kercke t'Utrecht, tot discretie van d'executeurs ofte directeurs van denzelven armen. Item maeckt ende legateert hy testateur, Neeltgen Loyen dochter, brodige dienstmaegt van Fredrick van Ghendt den ouden, de somme van eens vyftich Carolus gulden, voor hare getrouwe diensten hem testateur binnen veertien jaren herwaerts gedaen, te betalen terstont nae zyn testateurs overlyden. Legateert noch hy testateur Metgen Lysgen Weyers dochter, woenende opt oude kerkhof t'Utrecht, zyn testateurs pille, eens de somme van twintich guldens, te betalen als vorens geseyt is. Legateert noch hy testateur, Mr. Adriaen vander Burch, greffier 's hoofs van Utrecht, een paer geparfumeerde hantschoenen. Legateert noch hy Willem, Cornelisz van Reynegoms soontken, syn pil, eens vyf ende twintich gulden, ende Adriana, jonge Fredrick van Ghendts dochter, oock syn pille, ghelyke vyf ende twintich gulden eens, te betalen als voorsz. is. Insgelycx legateert hy testateur 't convent van Jerusalem binnen Utrecht de somme van eens dertich gulden, te betalen uts.

Om welcke voorsz. testament ende wterste wille te effectueren ende volbrengen in alle manieren, gelyck voorsz. staet, heeft hy testateur tot syn executeurs van dien genomineert ende gestelt, nomineert ende stelt mits desen d'erentfeste, frome, hoochgeleerde ende weerde heeren, heer Lambert vander Burch, deken der kercke sinte Marien t'Utrecht, Cornelis van Drenckwaert, canonick S. Marien voorsz., ende Erasmus van Reynegom, residerende t'Utrecht, samentlick ende elck bysonder, dewelcke heer deken hy testateur wil ende begeert, dat sal

hebben de administratie van de penningen, versouckende ende deselve biddende hy comparant, dat hemluyden gelieven wil dese executeurschappe te accepteren, die hy testateur voor heurluyder moeyten, in desen te doen, elcx bespreekt ende legateert, 't gene ende sulcx als de ordinaris maniere ende costume is der kercke van sinte Marien voorsz.

Al 't welck voorsz. staet hy testateur seyde ende verclaerde te wesen syn testament ende wterste wille, 't welck hy wil ende begeert, dat na synen overlyden volcomen effect hebben ende sorteren sal, ende te wesen van sulcke cracht, als eenich testament, codicil, wterste wille, ghifte, onder den levenden ofte wt saecke des doots, soe 't selve best effect sorteren ende valideren sal mogen, niettegenstaende yemants contradictie, stadts- of lantrechten, ende andere impedimenten ter contrarie, ende oock niettegenstaende, dat alle solempniteyten van rechten, hier inne nodich, niet volcomelyck geobserveert mochte syn naer behoren, reserverende ende behoudende nyet te min hy comparant volle macht, om dit zyn testament ende wterste wille t'allen tyde, int geheel ofte deel, te mogen wederroepen, veranderen, verminderen oft vermeerderen, soe hem dat goetduncken ende believen sal; op ende van al d'welck de voorn. testateur stipulerende, aen handen myns notaris versocht een ofte meer openbaer act ofte acten in de beste forme. Aldus gedaen t'Utrecht, ter woonplaetse van den testateur, by de reguliersbrugge, in den jaere, dach, maent ende ure, als boven, ter presentie van Wouter van Duynen Ewoudtsz. ende Herman Cesar, borghers t'Utrecht, als getuygen hyertoe gerequireert, die met den testateur ende my notario, de minute van desen in myns notaris prothocolle onderteykent hebben, in kennisse van my.

By dit testament lag, op francyn geschreven, door de executeuren eigenh. geteekent, hetgeen hier volgt:

Alzoe wy onderschr. verordonneerde executoeren van zal. heeren Gerard Wyckersloot, in zynen leven canonic der kercken van Ste Maryen alhier binnen Utrecht, bevyndende zyn by veler diversche schriften ende afreeckeningen, onder de papieren van den voornoemden Wyckersloot, daer by blyct, dat den zelven Wyckersloot van jongs op onderhouden heeft in cost ende cleer zeeckere jonge maecht, genaemt Henricxken Corn. dr., als tzelve bestaet hebbende inde cost int convent vande Magdalenen alhier, haer verzyende van lynnen ende wollen cousen ende schoen, ende haere costen aldaer betaelende, al over den tyt van tyen jaeren langh: Ende oock, dat tzelve convent dese voornoomde persoon tzelve ouermits het afterven van Wyckersloot alsnu bleeff cesserende, ende over zulx haer nyet langer en begeerden te houden binnen den voornoemden convente, ten waere zy verzyen waere van een cleen rentgen, om haer onderhout van lynnen ende wollen voortaen te moegen vervallen. Alle twelke den voorn. executoeren zulx aengedyent ende geremonstreert wezende, hebben delve executoeren, ten respecte als voorn, d'voorn. Henricxken Corn. toegevoucht een jaerlixe rente van twaelf gulden x. st. 'sjaers, tot xx. st. den gulden, ende dit haere leven lang geduyrende, ende zoe lange zy onder die obedientie in den voornoomden convente blyft ende langer nyet. Welcke voorsz. rente haer jaerlicx betaelt zal werden wt den ghoederen byden voorn. Wyckersloot achtergelaten, by handen vanden voorn. testateurs ofte die in hun plaetze zullen comen te succederen, jaerlix op den heilyghen Corsavont. Waer van Corsmis toecomende xv^{c}. zeven ende tnegentich weder een jaer renten verscheenen zal wezen, daer onder zy testamenteurs verbonden alle de ghoederen van Wyckersloot voorn., willende ende ordonnerende, dat off de voorsz. Henricxken Corn. dr. langer quame te leven dan de voorsz. executoirs, dat de gheene, die in onse plaetze zullen werden gestelt ende genomineert, tzy dattet zyn particuliere persoonen, ofte den capittel van Ste Marien, aen

den welcken de ghoederen vande voornoomden Wyckersloot oft die regeeringhe van dyen sal comen, dat zy de voorsz. jaerlixe betaelinge zullen doen ende continueren tleeven lang gheduyrende vande voornoomde Henricxken Corn. T'oirconde van desen hebben wy tegenwoirdigen executoeren dit onderteeckent, desen xxv. novembris, xv^c^. zeven ende tnegentich.

LAMBERT VANDER BURCH. REYNEGOM.

TESTAMENT OF WTERSTE WILLE

VAN

JOHAN VAN RENESSE,

DEKEN VAN S. JAN T'UTRECHT.

In den naeme des Heeren, amen. Aengemerckt by de sententie Godts elck mensche is opgeleyt, deurt overtreden des gebodts Godts by onschen eersten aertschen vader Adam, dit tytelycke leven te moeten afleggen, sonder te weten ure ofte plaetze, maer ons te wacken bevolen is, dat wy mogen gereet worden gevonden, omme daerom onversienlyck, (tot groot nadeel van sommigen, die sonder deze dispositie testamentaire soude connen grotelicx verkort worden), deser werelt nyet te passeren, zoe is dit die wterste wille van my Johan van Renesse, deken ende canonick S. Jans t'Utrecht, ende persone des personaetschap van Goeylant, alles wt mynen monde geschreven ende met mynen eygen handt ondertey-ckent, met rype deliberatie ende met een hartelyck voorbidden aen den heyligen Geest gedaen, om my tot dese dispositie genadelick te willen verlenen zyn goddelicke inspiratie, dat ick desen mach instellen sonder yemants te vercorten, maer te dispenseren nae de hoochste wille ende meeninge syns goddelicken Maj., die het alle verleent heeft, my den onweerdigen geschreven jegenwoordich myns vyf sinnen deur Godts gracie machtich, ende van lichaem nae gelegenheyt myns ouderdoms redelyck gesondt, willende desen cracht te sullen grypen, 'tzy by forme van testament, codicille, gifte ofte maechgeschey onder die levenden ofte ter cause des doots, ofte in sulcke manieren, soe ick dit doe ofte maecke, ende soe het nae recht ofte costume der landen, privilegien ende gewoonten der vyf ecclesien binnen Utrecht, ofte nae sulcx het beste mach in eeniger wys subsisteren, volgende oock het octroye van den hove van Utrecht, den vierden may anno xv^c^. een ende tnegentich hier over aen my verleent.

I.

Voor eerst dan bevele ick myne arme sondige siele, bevlect (eylaci) mit veel misdaden, supererende het getal van het stof der aerden, enorm ende lelyck, in handen van de goedertieren, alderheylichste Drievuldicheyt, om deselve te willen nemen, in respect van het heylich wtvergoten preciose, onnosel bloet des heeren Jesu Christi, onses salichmakers ende verlossers, in genaden, biddende, dat syn godtheyt wil wesen myn advocaet ende voorstander in den strengen dach des oordeels aen synen hemelschen Vader, interponerende voor myn sonden syn heylige wonden, ende daer beneffens te willen vergunnen, dat syn heylige lieve moeder, mynen heyligen engel, ende die heylige mannen, daer ick onweerdich den namen in den heyligen doop van vercregen hebbe, ende die gantsche hemelsche schare, kercke

triumpherende, ende noch militerende, gestadich voor myn arme catyvige ziele mogen bidden om genade ende geen recht, ende dit deur syn heyligen naem, menschwordinge, swaer lyden ende onbegrypelicke barmharticheyt, dewelcke ick oock ootmoedelick bidde, ende vast betrouwe my te sullen vergunnen een salige wre, om mit volle kennisse, berauw, vergiffenis ende perceptie der heylige sacramenten van hier nae syn eeuwich ryck ende leven te vertrecken.

II.

Soe veel nu het lichaem is aengaende, al ist zelfde een vuyle stinkende prye ende onweerdich eenige eere ofte heylige plaetze, om nochtans dat daerin gerust heeft een christen ziele ende sal hebben te verwachten die salige ende glorieuse verrysenisse, bevele ick der heylicher aerde, ende beghere tzelve syne rustplaetse te sullen hebben, (op wat plaetze ick kome te overlyden), in sint Jans kercke binnen Utrecht, in S. Anthonis capelle, in de grafstede, daer ick een kelder hebbe doen maecken ende een sarcksteen op doen leggen, ende myn moeder, jonchvrouw Anna van Marthen van Abcoude, gestorven anno 1597, den XV. decembris, daer onder begraven is, alwaer ick mede hebbe doen inbrengen die reliquien myns sa. vaders Adriaen van Renesse, gerust anno 1559, den VII. december, die begraven was tot die Minrebroeders of Observanten in de Renesse capellen, onder een grote verheven sarck, noch liggende in de minrebroederstraet, ter plaetze daer die capelle voorsz. stonde, daer in dese sarcksteen verheven lach, neffens een tombe van marmer, albaster ende agaatsteen, daer syn broeder, heer Jan van Renesse mit vrouwe Alidt van Bronchorst, van Batenborch, syn huysvrouw, in albaster, in haere volle groote oplagen, constich gehouden, maer in de Nederlantsche religions troubles met die kercke (leyder) ende capelle, anno 1579. geraseert; Item hebbe hieromme in myne voorsz. kelder oock doen transfereren wt seckere tombe, die stont in de chore van dat heerlyck Carthuyser clooster buyten Utrecht, deur deselve troublen ghelycken afgebrocken ende vercoft, die reliquien van eenige heeren ende vrouwen van Gaesbeeck, Landen van Putten, Stryen etc., aldaer als fondatoeren van tzelve clooster magnifyckel. in een schoone tombe naest het hoge altaer begraven zynde geweest, ende hebbe op deze myne grafstede een sarcksteen doen leggen, ende met myn wapenen behouden, alleen resterende die date van myn overlyden ende den ouderdom, dat myne executeuren bevolen blyft stracx te laten doen, synde op dese bedroefde werelt gecomen anno 1540, den XI. may.

III.

Die begraeffenisse bevele ick, dat voormiddach geschiedde, sonder enich drincken ten huyse, maer dat in plaetze van sulck midden in de kercke zoo langhe 't lyck aldaer in de kercke boven aerde te laten staen, ofte andersins sulcx die executoeren nae gelegenheyt des tyts goetvynden sullen, voor den armen wtgedeylt worde elcx een stuyvers broot met een stuyver daerinne, ende dit om andere te verwecken sulcx nae ende beter te doen, ende omme allenxken aftebrecken die gewoonte van het onnutte drincken, ten huyse van den overledene vallende, des middaechs (lydt het den tyt ende gelegentheyt) sal een eerlycke rouwmaeltyt gedaen worden voor die bloetvrunden, executoeren ende anderen, die het lyck naeste sullen volgen, legatarissen ende naeste naegebueren, ende hierby sullen genoydt worden alle myne medebroeders, die haer sullen believen gelyckelick te presenteren int capittelhuyse, ende soo voorts nae den sterfhuyse ende het lyck volgen naest die vrunden, ende sullen hier voor vereert worden met een slechte rouwhoet, ongestoffeert, als nu het gebruyck is, een bant daer omme, mette hantschoene, sulcx als die bloetvrunden mede gaende oock sullen hebben, maer mits dat zyl. alle voorsz. tot haere costen hen presenteren met rouwmantels ten tyde der begraefnisse, maer alsoe ick ben (door die onbegrypelicke barmhar-

ticheyt Godts) die oudtste van de vyf collegien al wat tyts geweest, ende prelaet onweerdich geweest ben, willen my mede de prelaten van de vyf kercken die eere doen ende comiteren in rouwmantels, by hunl. selfs te procureren, het dode lichaem, soe sullen deselve elcx mede een rouwhoet genieten ende des middaechs ter maeltyt genoot worden, alles soe het de tyt ende gelegentheyt toelaet ende myne executeurs goetdunct, ende omme dese costen wat te resarcieren en wil gansch voor het wtgaen vant lyck of daernae geen geschenck van wynen hebben, nochte oock eenige pomperye meer als ter eere van onse capitule ende mynen staet nodich sal wesen, op de rouwmaeltyt, daer geen droncken drincken en behoort om te gaen, sal beraempt worden voor elcken man drie pynten, die vrouen een, die knechts ende boden goet bier; des anderen daechs sullen genoodt worden die vicarien ende supposten der kercke in de stadt Utrecht residerende, ende die mede het lyck sullen volgen, ende sullen smiddaechs hebben een halve kanne wyns ende goet bier tot nootdruft, ende nae den derden dach het overloop die huysarmen, ende sal dit overal wesen Fransche wyn, die men selfs sal inleggen, soe langhe die duerte in de Rynsche wynen blyft; dan by veranderinghe van tyden, dat die Catholycke religie met Godts gratie weder geleden worden, sal dese wtvaert als dan gecelebreert worden naer costuymen, als inder vyff kercken over prelaten met dienst, bidden, luyden, lesen, etc. gebruyckelyck by de Catholycke tyden plaech te wesen, willende voorts, dat die wtvaert gepasseert synde, nae den achsten dach het huyshouden sal ophouden, omme oncosten te schouwen ende middel te laten het sterfhuys vrouger te redden, legaten te voldoen; die gebueren omme hun matelyck te vermaecken, ende den overleden den ewigen rust voor Godt te wenschen, sullen hebben twee vaten biers, elck tot zes guldens.

IIII.

Omme dan voorts te procederen tot wtdeylinge van seckere legaten, ende eerst spreckende ad pias causas, soe legatere ick voor eerst aen den capittele van S. Jans t'Utrecht, omme by henluyden bewaert ende tot cieraet van den capittelhuyse ofte kercke geappliceert te worden, sulcx die gelegenheyt ende tyt lyden sal, twee groot ende hoge schilderyen, op douck gedaen, het een met olyverf, dat Albert Durer toegeschreven wordt, ende het ander ontwyffelyck Mabuys, beide beduydende het afnemen van den h. cruys; item, noch legatere ick de voorsz. kercke, na dode van de gene die de lyftocht besitten sal, twee schilderyen, oock d'afneminge des Heeren van den cruyse, by Maria Magdalena, gedaen by Z. Anthonis Mor; item, de begroetenisse van de engel aen Maria; Legatere noch aen de voorsz. kercke, nae dode van de tochterse, twee schoone alabasterse ruyte, in swarten cassen hangende; item, noch die rondelen van onsen l. Heere ende Vrouwe ende van de twaelf Apostelen ende vier Evangelisten; item, noch een van onsen Heere, ende een rondeel van paus Adriaen de zesde, van Utrecht geboren, (dewelcke oock myn sa. vader op de vunt geheven hadde ende synen naem van Adriaen gegeven, ten tyde hy proost van Oudemunster was, ende dat schoone huys aen S. Maertensdam dede timmeren); ende noch in een cleyn casken staende een silveren cruys, daer ons l. Vrouwe ende S. Jan ter syden in silver staen met houte voetkens; item, het cruys van Jerusalem, met alle de reliquien daer binnen mitten houten paternoster, om by de catholycke tyden op het hoge altaer te stellen, ende dit al boven die schoone memorie taefelen, tot seven int getal, als in sint Anthonis capelle ende elders deur die kercke hangende, verbiedende wel expresselyck die van den voorsz. capittele ende haere successeurs, die voorsz. gelegateerde schilderyen, ruyten ende rondelen, ende tvoorsz. casken met tgene daer in is, te veralineren ofte vervreemden in eeniger wyse, maer deselve tot cieraet van haerluyder kercke te bewaren, op peyne, oft syluyden sulcx deden, dat syluyden daervan datelick vervallen sullen syn, ende dat deselve metter daet geaenveert sullen

worden by de regierders vant heylich Cruys gasthuyse buyten Utrecht, die ick deselve in sulcken gevalle by dese legatere ende anders nyet, ende of het de goede wille Godts waere, dat die catholicke religie in S. Jans kercke weder worde geëxerceert, in sulcken gevallen ende anders ofte eerder nyet, geef ick de voorsz. kercke tot cieraet van het choor ten hoochtyden, ende feesten er na dode vande dovagiere myn beste goude leeren tapeten, item myn beste tafelcleet, tot cieraet vant hoge altaer, ende ses beste tapeetkussens, mede onder verbant ende conditie als boven.

V.

Noch geef ick het capittel van S. Jans myn contrefeytsel gedaen by de Goyer, om int capittelhuyse te hangen, belieft het haer de plaets aldaer te vergunnen.

VI.

Legatere voorts die fabryck der kercke voorsz. alle jaers erffelyck twyntich gulden, die nae mynen overlyden inganck nemen sullen binnen sjaers, nadat myne sculden sullen wesen betaelt ende mynen staet sulcx sal mogen lyden, ende sullen beleydt worden wt de vruchten van myne jaeren van grasie op de groot ofte cleyne camere, die aen de fabryck in twee termynen des jaers betaelt sullen worden, ende dit voor de somme van vier hondert guldens, die myne executeuren aen eene van de voorsz. camers sullen aentellen ende goede brieven onder het zegel des capittels nemen, onder de beloftenisse, dewyle het haerer kercke fabrycke aengaet ende tot voordeel streckt deselve nyet te sullen aflossen, maer als gemortificeert eeuwelyck behouden, dan of den tyt veranderde, dat de catholycke waerachtige religie in de voorsz. kercke publyckelyck getolereert worden te exerceren, alsoe die prelaten ende canonicken in voorgaende tyden verobligeert waeren voor haer memorie te mortificeren een outschilt jaerl., soe wille ende bedinge ick, dat van dese twyntich gementioneerde guldens sjaers afgenomen sullen worden drie outschilden, twee voor de canonicken ende een voor de vicarissen, wttedeelen ende te verdienen nae de oude kerckelycke ordinantie ende gebruyck, als de memorie van my jaerl. gehouden sal worden.

VII.

Gheeft noch die kercke van sint Jans, groot ofte cleyne camer, hondert gulden eens, om daer van aen de fabryck jaerlicx wt te keeren vyf gulden, tot reparatie oft decken ter volsten van het dack gaende over de capel van S. Anthonis, daer ick myn sepulture onder hebbe.

VIII.

Legatere noch ten behoeve van twee arme schoolieren, ten minsten die bequaem syn in sint Hyeronimus schole in sexto te frequenteren twyntich guldens des jaers, die myne executeuren mede wt de vruchten van myne jaeren van gratie met een somme van vier hondert guldens op een van de camers der voorsz. kercke sullen constitueren, als boven van de andere vier hondert guldens geseyt is, welcke penningen de voorsz. studenten jaerlicx, yeder vierendeel jaers het vierde paert, wtgereyckt sullen worden by den secretaris der voorsz. kercke in der tyt, die de navolgende administratie hebben sal, ingaende binnen sjaers nae dat myne schulden betaelt sullen syn, ende myn staet sulcx lyden sal mogen, ende geduyrende soe lange tot dat deselve studenten in sint Hieronimus schole wtgeleert sullen syn, ende sal de nominatie van de voorsz. scholieren telckens geschieden by de decken der voorsz, kercke in der tyt synde, mits dat hy regardt sal nemen, dat altyt daer inne sullen worden gepreferееrt de geenen die van mynen bloede souden mogen syn, welverstaende oft gebeurde, dat de voorsz. pensie voor d'eene helfte vaceerde, ende dat d'andere helfte genoten werde by een arme scholier, die van goeden hope ware, ende daer aen die gehele twyntich gulden des jaers wel bestaydt waere, dat men deselve de geheele twyntich gulden des jaers sounde mogen laten volgen, soe lange hy S. Hieronimus schole zal frequenteren, dan of de

goede Godt beliefde, dat de h. catholicken dienste in de kercke van S. Jans openbaerl. werde geëxerceert, soe sullen dese twyntich guldens jaerlycx geëmployeert worden tot subsidie van de twee jongste choralen, die men noemde: *des dekens choraels*, ende minder hadden als d'ander choraels.

IX.

Tegens die voorsz. weldaden soude syn myn wterste begeren aen myn heeren van den capittele van S. Jans, dat zyl. die vruntschap weder believen te vergunnen (twelck zyl. buyten schade sullen cunnen doen), dat myn secreet casken, daer inne myne originele brieven in sestien laden verdeylt leggen, gestelt mocht worden boven op de archiven, ende dat nae dode van de tochtersche ofte by haer leven, soe sy het begeert, alle myne erfelycke goederen, daer die voorzeyde brieven van sprecken, ende ick naelaten sal, *by den secretaris des capittels in der tyt jaerlicx ontfanghen soude mogen worden, om deselve by hem jaerlicx gedistribueert ende wtgedeylt te worden volgende myne wterste wille, genietende daer van jaerlicx den veertichsten penninck, ofte soo veel meer als de heeren van den capittele naer gelegenheyt des tyts ende syn' te doene moeyten sullen arbitreren*, mits dat hy van syne administratie alle jaers nae de gedane kercke-reckeninge sal doen pertinente reckeninge aen die van den voorsz. capittele, ofte den ghenen, die haer E. daertoe sullen committeren, maeckende die auditoers, die over het horen ende sluyten present sullen syn, elcx ses stuyvers, welcke vacatie penningen jaerlicx mede in reckeninge gebracht sullen worden, ende of eenige der brieven voorn. afgelost worden, soe sullen die penningen in de casse worden gesloten ter tyt toe, dat deselve met rait van de capittele weder wel beleyt sullen syn, wel versekert ende ten hoochsten prouffyte na des tyts loop, daer inne 't capittel altyts preferentie sal hebben, indien 't haer belieft.

X.

Voorts soo hebbe ick gegeven het heylich Cruys gasthuys buyten Utrecht, item het Weeshuys ende Dolhuys binnen Utrecht (in dewelcke alle ick broeder ben), tot vermaekinge van de siecken daer respectivelyck synde, een cleyn gedenckenisse sjaers van elck vyf gulden, losbaer elcx met hondert gulden eens, ende dese rente te betalen oock by myn leven, gelyck ick oock betaelt hebbe, ende alsoo ick het heylich Cruys gasthuys alreets haere hoofdsom opgebracht hebbe, soe verhope ick, gelieft het Godt de Heer my noch een tyt lanck het leven te gunnen, by myn leven die reste oock selfs af te lossen, ingevalle nyet, soe late ick desen last aen myne executeurs, om deselve te bevryden wt myne jaeren van gratie ende de reste wt myne andere geestelicke goederen, hopende, boven de oncosten van myne wtvaert (die ick daerom nyet overdadich en wil gedaen hebben) soe veel over te sullen lopen, mach ick het beleven desen te lossen, soe dencke ick het Lasarus- ende sint Jobs-huys, beyde buyten Utrecht (daer veel ellendige menschen onderhouden worden), elcx op gelycké conditie als d'ander, vyf gulden sjaers te laten volgen, met hondert gulden losbaer, wil die staet van myne nagelaten goederen soe vallen, dat sulcx nae dode van de dovagiere mach gevonden worden, ter liefde van Godt, soude myn aengenaem wesen, als by myne executeurs yet vant geene voorsz. is afgequeten wordt, sullen daervan nemen besegelde acquiten, met beloften, dat des niet te min alle jaers die vyf gulden betaelt ende in reckeninge gebrocht sullen worden, tot zulcken fine ende conditien, als die by my gegeven syn.

XI.

Legatere noch aen mater ende conventualen van de Brigitten, item 't convent van S. Niclaes, item van Maria Magdalena ende van Brandolie, ten respecte dat de maters aldaer geweest zyn van mynen bloede, elcke convent acht kannen fransche wyn, om mynder in hare gebeden te gedencken, ende hartelyck, als naer ouder gewoonte, te bidden.

XII.

Voorts soe maecke ick, tot alimentatie van twee eerlycke jonge dochterkens, elcx vyftich gulden sjaers, indien myn staet tselve mach lyden, anders veertich gulden des jaers, ende ingevalle myn staet tselve immers nyet en conde lyden, voor een dochterken, die inganck nemen sullen t'eynden den overlyden van de douvagerie, omme de voorsz. penningen te genieten by elcke eerlycke arme dochterken, den tyt van vyf aen een volgende jaeren, waervan de nominatie altyt sal staen by 't capittel van S. Jans t'Utrecht, beneffens een of twee van myne naeste vrunden in den bloede, ten waere ick enighe by myn leven selfs genomineert hadde, welcke penningen jaerlicx by den secretaris in der tyt der voorsz. kercke (die d'administratie mynre goederen hebben sal) wt de vruchten van myne voorsz. goederen wtgereyckt ende betaelt sullen worden, ende oft gebeurde, dat ter afganck van eene der voorsz. dochterckens de casse nyet te voren en waere, soe sal als dan de nominatie van d'andere soe lange stilstaen, tot dat de casse weder te voren gecomen sal syn, ende sullen in de voorsz. nominatie altyts geprefereert syn arme dochterkens van mynen bloede, oock van natuurlicken bedde gecomen, voor anderen, ende sullen de genen, aen dewelcke de voorsz. nominatie sal staen, gehouden syn sorge te dragen, dat de voorsz. dochterkens, gedurende de alimentatie voorsz., onderhouden worden in een clooster ofte by een eerlycke weduwe, in de religie van de catholycke gelove synde.

XIII.

Item, is een deel jaeren geleden, dat een canonick sint Jans is geweest, genaempt Mr. Johan van Breda, die wt Vredenborch van Spaengiaerden geschoten worden, dien ick een memorietafel in de kercke van S. Jan hebben doen hangen, dese quam noch wt een ministratie boeck, by gissinge vyftich of sestich gulden, ende en hebben noyt connen weten, wie syn rechte erfgenamen waeren, ofte waer die woonden, soe begeere ick, dat men op de fabrycke sint Jans tsestich gulden sal beleggen, omme daer voor tot haerl. armentaeffel jaerlicx drie gulden te geven, ter tyt toe, dat yemant van de voorsz. erfgen. comt ende verthoont, dat die tsestich gulden (al ist nyet also veel) hem als naeste erfgenamen toecomen, dan als daer dekens choralen waeren, mochten deselve dit cleyntgen middelretyt jaerlycx mede genieten.

XIIII.

Ende of yemant quaeme, die noch yetwes rechtveerdel. aen my ten achteren waere, soe belaste ick myne executeuren, dat sy deselve mede contenteren, opdat myn conscientie nergens in gegraveert en worde, ende bysonder soe daer van mocht bevonden worden yetwes voor memorie by myn handt geschreven te syn.

XV.

Om dan voorts te comen met Godts gratie tot myn tytelicken goederen dispositie, deur de goedertierenheyt Godts den wel ondanckbaren verleent, soe ist, dat ick vooreerst ende boven al wil, dat seekere lyftochte, gepasseert voor Dirck Aertse van Buyren, notaris, ende zeckere getuygen, in dato 1604, den XXVI january, blyven sal in syn volle vigueur, deselve mits desen als noch confirmerende, te weten op de persoon van jouffrouwe Mechtelt Hackfoort, alsoe ick my tot deselve in conscientie, ende wt verscheyde obligatien ende contracten, by monde ende andersints gecelebreert, gantschelick bevynde verbonden, waer over of daer yemant, tzy van de naeste vrunden, legatarissen, ofte wie het ware, die hun in rechten ofte daer buyten tegens dese voorsz. lyftocht, ofte tgene vorder tot haeren behouf mochte gemaeckt wesen, opposeerden, soe sullen alle deselve vervallen, ongekent, geprivеert ende onterft blyven van al tgene ick haerluyden in dese dispositie ofte elders ben makende, ende sal alsdan alsulcke giften ofte maecken comen aen deselve lyftochterse tot een restoir van vexatien ende oncosten, haer in respecte van desen ofte oock andersins

aengedaen; ende om haer enichsins hier toe te helpen, ist noot, ende sy raetsaem bevynt, sal van dit verval tot behulp enich gedeelte mogen vergunnen aen het heylich Cruys gasthuys buyten Utrecht, ofte het Weeshuys t'Utrecht. Syn oock eenige andere vordere acten van lyftochte gepasseert tot bevestiginge ende versterckinge van tgene verhaelt staet, sal sulcx tot haeren vordel mogen ende moeten strecken, in dewelcke verhaelt staen menichfuldige redenen, die my tot dese lyftochte bedwongen ende gemoveert hebben, soe in de bystant van menichfuldige sieckten, als onthuept ende gelempt door het omwerpen met een wagen, doen ick seven ende tsestich jaeren out was, cruepel ende lam gebleven, dat ick noch gaen noch staen en can, veel andere siecten, chatarren ende apoplexie subject, ende voorts den ouderdom by haer selven, een sieckte, hierby jegenwoordich door Godts sonderlinge genade van jaeren out LXXVIII. boven noch vier maenden, soe dat ick myn selfs leden niet machtich en ben, veel min opsicht can dragen op myn huyshoudinge, dat alles tot haren laste heeft moeten blyven staen, ende den ouderdom oock dienste van doen heeft, bysonder die soe veel sieckten subject is, daerom ick bidde, dat nyemant dese recompense van lyftocht, reciproce gedaen, wil misgunnen, gedaen (soe meer verhaelt is) door dwanck mynder conscientie ende ick in myn siele anders daerom lyden mocht.

XVI.

Nae dat het besith van de voorsz. lyftochte sal wesen gepasseert, alsoe myn de goede Godt jegenwoordich noch in leven gelaten heeft een suster, genaempt jouffrouwe Anna van Renesse, huysvrouw van joncker Adam van Weerdenborch, tot Nymegen wonende, soe ist, dat ick haer als dan wt myne gereetste goederen geve ende maecke by dese, een jaerlicx pensie van twee hondert gulden des jaers, die t'haren prouffyte inganck nemen sullen t'eynde de expiratie van de voorsz. lyftochte, ende by haer ontfangen sullen worden jaerlicx, ende alle jaer in twee termynen, wt handen van den genen, die d'administratie van de goederen hebben sal, haer leven lanck geduyrende, ende langer nyet, alles indien sy de doot van de tochterse compt te beleven, ende anders nyet, ende indien zy de doot van de tochterse nyet en beleeft, ofte dat zy t'enicher tyt nae dode van de voorsz. tochterse compt t'overlyden, soe sullen in sulcken gevalle die voorsz. twee hondert gulden des jaers, nae des voorsz. tochterses aflyvicheyt, succederen op de navolgende personen, alse: eerst op jouffrouw Herberta Splitloff, huysfrouwe van Geerlof Duys, burgermr tot Deventer, dochter van myn sa. outste suster jouffrouw Maria, huysfrouw van doctor Helmich Splitloff, burgermr tot Zwol, der beyder rechten doctor, ofte by gebrecke van de voorsz. Herberta haere kynderen, by representatie in haer plaetze, vyf ende twyntich gulden 's jaers.

XVII.

Insgelycx op jouffrouw Johanna Splitloff, huysfrouw van jonckhr Goort de Coninck, (na dode als boven) gelycke vyf ende twyntich gulden 's jaers, doch alsoe sy geen kynderen en heeft ende by apparentie geen en sal nalaten, soe sullen nae haeren doot die voorsz. vyf ende twyntich gulden des jaers alsdan erven ende succederen op hare andere susters, ofte by gebrecke van enige van dien, derselver kynderen, by representatie elcx in haer ouders plaetze, als boven.

XVIII.

Insgelycx op jouffrouw Maria Splitloff, huysfrouw van Philips Haddeman, drossaert van Leerdam, vyf ende twyntich gulden des jaers, ofte gebraecke haers haere twee kynderen, in gelycke portien, mits dat oft gebeurde dat yemant van de voorsz. kynderen sonder echte geboorte quame t'overlyden, d'een daerinne op den anderen erven sal.

XIX.

Item op de twee nagelaten sonen van jouffrouw Anna Splitloff, huysfrouw van jonkhr

Peter van Abcoude van Marthen, alsse, jonkhrn Johan ende Ernestus van Abcoude van Marthen, gebroeders, gelycke vyf ende twyntich gulden des jaers, dewelcke, ingevalle een van beyden compt te overlyden sonder kynderen, mede van d'een op den anderen succederen sullen.

XX.

Item, de drie kynderen van jouffrouw Swana Splitloff, alse een soon ende twee dochteren, gelycke vyf ende twyntich gulden des jaers, dan ingevalle de soon tot hoger conditie compt, daer hoop toe staet, soe sal hy gehouden syn syne gedeelte in de voorsz. vyf ende twyntich gulden te laten comen op syn twee susteren, dewelcke, mede sonder kynderen overlydende, daer inne van d'een op den anderen erven sullen, als boven, welcke Swana van Splitloff geweest is huysfrouw van een Schots capitain, genaempt wezende Kirpatricx.

XXI.

Insgelycx oock vyf ende twyntich gulden 'sjaers ten prouffyte van drie kynderen van sal. jouffrouw Elizabeth Splitloff, weduwe van jo^r. Johan van Suylen van Nyvelt, alse twee zoonen ende een dochter, edoch alsoe den outsten zoon ryckelyck met leengoederen versien is, sal gehouden syn dese syne portie te laten comen op syn jongste broeder ende eenige suster, gelyck oock de jongste zoon, ingevalle hy tot meerder staet ofte ryckdom compt, ofte dat hy 't syn qualyck bewaerde, datelyck vervallen sal syn van dese syne portie, ende deselve laten comen op syn voorsz. suster, ingevalle sy mit vrunden raet hylickt, ende haer draecht, als een jouffrouw met eeren naer haere qualiteyt behoort te doen, anders dat de voorsz. portie sal gaen ende blyven voor den armen totter casse; synde, soe voorseyt is, alle de voorsz. personen, kynderen ende kynts kynderen van myn zal. outste zuster, jouffrouw Maria van Renesse, in den Heer gerust anno 1571. den III. september, tot Zwol, huysvrouw, als voorseyt, van jonkhr Helmich Splitloff, der beyden rechten doctor, burgmr tot Zwol, deser werelt gepasseert anno 1575.

XXII.

Item, alsoe noch overlopen van de voorsz. tweehondert gulden 'sjaers, myn suster gemaect, vyftich gulden jaerlicx, soe sullen daervan nae dode van de tochterse, als boven, succederen op jo^r. Fredrick Monier, canonick S. Jans t'Utrecht, soone van jo^r. Simon Monier, een soons soon van jo^r. Johan Monier, ridder ende camerlingh van de hoochmachtigen keyser Carol, de vyfde van dien name, gelycke vyf ende twintich gulden des jaers.

XXIII.

Item, insgelycx op jouffrouw Anna Splitloff, eenige dochter van jouffrouw Hester Monier, suster van de voorsz. Frederick Monier, mede vyf ende twintich gulden des jaers, ende oft geviele, dat de voorsz. Frederick Monier ofte jouffrouw Anna Splitloff sonder kynderen quamen t'overlyden, soe sullen deselve vyf ende twyntich gulden des jaers comen op de langst levende van hun beyden ende synen descendenten, wesende dese van Monier gedaelt van jouffrouw Hester van Renesse, geweest myn jongste suster, in den Heere gerust in de craem van twee kynderen, een soon ende dochter, den VI. octobris, anno 1572., gelyck haer suster voorsz., jouffrouw Maria, oock in de craem gestorven was, ende was jouffrouw Hester, huysfrouw geweest van jo^r. Simon Monier, geboren wt Brabant, beyde wonende by den Z. heere ende vrouwe van Bocxtel.

XXIIII.

Maer myne wille is dese, dat die voorsz. legatarissen, elcx hare contingenten portie in de bovengen. twee hondert guldens, henluyder gelegateert, niet en sullen mogen versetten, vercopen, beswaren, ofte met eenige contracten veralieneren, die ick nul ende van onwaerden by desen sy houdende, ende alle alienatien ofte bezwaernissen by desen expresselick verbiedende, maer wille, dat yeders portie ende gedeelten t'eynden derselver overlyden succederen sal op

elcx haerl. echte kynderen ende descendenten, tot in den vierden grade der rechter linie van myn susters kynderen voorsz. incluys, ofte in d'eerste graden van de linie collaterale der geenre, die sonder echte geboorte comen t'overlyden, te weten op de bovengesz. legatarissen hare broeders ofte susters respective, ende vorder niet, dan dat deficierende die voorsz. descendenten int vierde lith, ofte haerluyder broeders ende susters respective in de linie collaterale, alle die voorsz. gelegateerde penningen telckens weder gaen ende comen sullen aen den genen, die d'administratie mynre goederen sal hebben, omme alsdan by hem met advys ende ten overstaen van de voorsz. capittele, ten behoeve van den armen wtgereykt te worden, gelyck nae breder sal worden geseyt, tot welcke tyt toe ende soe lange de voorsz. legatarissen ofte hare descendenten voorsz., ofte collaterale vrunden voorsz. respective in den eersten grade in leven wesen sullen, syl. de voorsz. jaerl. gelegateerde pensien, elcx voor syn portie ende quote jaerlicx heffen ende ontfangen sullen, wt handen van den genen die de voorsz. administratie sal hebben; dan oft gebeurde, dat eenige van de capitalen quamen afgelost te worden, die nyet tytelick weder beleyt en conden worden, soe zullen die voorsz. legatarissen telckens pro rata van de voorsz. penningen met haere respective pensien soe lange moeten stille staen, tot dat d'selve penningen weder beleyt sullen syn.

XXV.

Item, alsoe eene jouffrouw Cunera van Rhenen een lyfpensie van my gegeven wordt van hondert gulden des jaers, soe wil ick, oft deselve quame te sterven voor myn suster, dat myn voorsz. suster, nae mynen overlyden, alsdan terstont nae dode van de voorsz. Cunera, in minderinge van de twee hondert guldens des jaers, haer hier boven gelegateert, genieten sal die voorsz. hondert gulden 'sjaers, haer leven lanck geduyrende, ende in gevalle sy de doot van de voorsz. Cunera nyet en beleeft, soe sal de voorsz. hondert gulden des jaers in sulcker cas mede comen, naer dode vau de voorsz. Cunera, onder die voorsz. generale lyftochte, ende sal de voorsz. myne suster, ingevalle sy myn doot beleeft, hierby hebben eene silvere schale, die sy t'eynden 'sjaers wt de mynen verkiesen sal, welcke schale nae haeren doot comen sal opt ouste ende naeste van myn vrunden in den bloede dan in leven synde, ende soe voorts successivelyck opten ousten ende naesten daernae.

XXVI.

Ende alsoe in de universele acte van lyftochte gereserveert is, enige met legaten te mogen versien, soe ist, dat ick aen Maria, huysfrouw van Davidt Gysbertsz van Matenesse, jegenwoordich stedehouder van den lande van Putten, geve ende maecke eerst alsulcke lyfrenten, als ick op haren lyve op de stadt van Utrecht beleyt hebbe, eene van ses ende d'ander van anderhalve gulden, na vermogens de brieven die daervan sprecken, die haer gelevert sullen worden.

XXVII.

Item, sal noch hebbe een silvere schale, binnen met een rose, ende ses silvere lepelen, die ick beyde van haer gecoft hadde, quytscheldende dat daerop betaelt is, mits dat de schale nae haren doot sal comen op Jan, ende die lepelen op Jan ende Adriaen, haere sonen, ten waere sy daer van disponeerde, willende niet te min, als deselve op Jan ende Adriaen gecomen sullen syn, dat syluyden deselve niet en veralieneren, nemaer verbonden sullen blyven op hare echte kynderen, ofte, by gebrecke van dien, haerl. susteren ende soe voorts.

XXVIII.

Voorts, alsoe ick de voorsz. Maria voldaen hebbe alle tgene ick haer ten huwelyck hebbe belooft, ende dat zy tzedert noch met vele kynderen is beswaert geworden, soe legatere ick haer tot meerder alimentatie ende ten behoeve als volcht, vyftich gulden des jaers, sulcx

ick geypothequeert behouden hebbe op eertyts myne huysinge, staende aen sint Jans kerckhof t'Utrecht, nu toebehorende ende bewoont wordende by heer Niclaes Berck, mits dat d'selve nae haeren doot int geheel sullen comen op Jan ende Adriaen, haere soonen, by soe verre den tyt verandert, dat zyl. haere vicarien in S. Jans kercke (die ick henl. elcx aldaer versorcht hebbe) quame quyt te worden, overmits syluyden ongeleert ende onbequaem syn om priesters te worden, omme in sulcken gevalle de voorsz. vyftich gulden des jaers nae dode haers moeders, by hun beyden in gelycke portien ende gedeelten genoten te worden, mits dat zyluyden dezelve niet en sullen mogen veralieneren nochte vervreemden ofte beswaeren, nemaer simpelick nae haeren overlyden laten comen op hare echte kynderen, ofte, by gebrecke van dien, op haer luyder susters ofte derselver echte geboorte, des de voorsz. Jan ende Adriaen mede gehouden sullen syn, terstont na mynen overlyden, gerechtelick indiên 't noot sy, te renunthieren ende vertheyen van allen actien ende pretensien, die syluyden in eeniger wys op mynen boedel soude mogen hebben ofte pretenderen, ter oorzake van den ontfanck ende administratie, die ick van haerl. vicaryen gehadt zoude mogen hebben, als andersins, vermits ick de jaerlycxe vruchten van dien, ende noch veel meer, tot nut ende oirbaar van henl., hare ouders ende susteren geëmployeert hebben, ende oft syluyden oft yemant van beyden, weygerich waren de voorsz. renunciatie te doen, ofte dat syluyden eenighe actie ofte pretensie op mynen boedel quame te moveren, soe wil ick, dat syluyden, in sulcken cas, geheel en al wtgesloten sullen worden van al tgene ick deselve in eeniger wyse gemaect sal hebben, ende dat syluyden daer van nyet met allen en sullen genieten, ende dat al 't geene ick haerl. moeder ofte susters gemaeckt hebbe, ofte syluyden in crachte van desen soude mogen genieten, verbonden sal blyven voor soodanige pretensien, ende ingevalle de voornoemde Jan ende Adriaen hare voernoemde vicaryen haerluyder leven lanck geduyrende bleven behouden, soe wil ick, dat in sulcken cas die voorn. vyftich gulden des jaers sal comen op haerl. susteren, in gelycke portien ende gedeelten, (indien syluyden selver geen echte kynderen, by vrunden consente gewonnen, nae en laten), gemerckt de voorn. Jan ende Adriaen alsdan door my elcx genouch met de voorsz. vicaryen syn voorsien, ende haere arme susters, veel int getal, oock tot haer schamel onderhout mede wat moeten hebben, om 't selve voor haer ende haeren elcx echte kynderen jaerlicx genoten te worden, elcx haer leven lanck geduyrende, tot in de vierde graedt incluys, ende voorts achtervolgende myne wterste wille, sulcx hier na geseyt sal worden, mits dat zy luyden de voorsz. jaerlicxe pensie mede nyet en sullen mogen veralieneren oft beswaeren in eeniger wyse, nemaer laten comen volgende deze wterste wille.

XXIX.

Voorts soe wil ick noch wtdruckelyck, dat al tgene ick Maria voorsz., oft gebraecke haers, haere kynderen ben maeckende, syluyden alleen het gebruyck hiervan respective sullen hebben, sonder man ofte mans hier inne te kennen, om van dit cleyntje haer plaisier ende nootdruft te behouden, ende sal oock opte mans nyet mogen succederen ofte verbonden worden, die ick hiervan wtsluyte,

XXX.

Item, alsoe eene jouffrouw Cunera van Rhenen, voorbenoemt, onder haer heeft seckere meubelen, my competerende, met sinistre practycken genouchsaem jegens mynen wille vercregen, vermogens certificatie daervan onder my synde, dewelcke my t'allen tyde ofte immers wt beleeftheyt nae haeren doot met recht moeten gerestitueert worden, soe ist, dat ick alle deselve meubelen legatere aen de voorsz. Maria, ofte, by gebreecke van haer, haere dochteren, mits dat sy deselve t'synre tyt tot haere costen met behulp van myn executeuren sal vorderen.

XXXI.

Noch maecke ick Johan, haeren outsten zoon, alle myne restanten van myn vicarye tot Braeckel, die groot syn, daer myn executeuren die handt aen houden sullen, ende tot secker vervolch van desen bystandich wesen (des noot met vyfende twintich gulden eens), ende woont hy by my op myn sterfdach, sal int swart gecleedt worden, ende tot gedencke noch hebben eenen rinck met een key van een osmerande gestoffeert, maer stervende sonder echte soon, comen op Adriaen, synen broeder.

XXXII.

Item, sal noch myn duvagiere laten volgen Maria, syne moeder, myn rouwmantel, om haer oock int swart te cleden, of sy mach wat nieuwes nemen ende Jan de mantel laten; item haer noch laten, om haer anderen kynderen wat te cleden, myn reysmantel, grof greyne mantel, ende voorts van andere oude clederen, wambaisen, broecken etc., nae der tochterses goetduncken, ende voorts nae haeren doot van huysraet van alles wat te versien, naer discretie ende gelegenheyt; ende sal noch Maria hebben vier cleyne ringhskens, voor vier van haere dochters, nae der duvagieres overlyden, omme nae haeren doot elcke dochter met een te versien, die sy tot memorie bewaren sullen.

XXXIII.

Item, Annaken, d'outste dochter van Maria, by my wonende, moet oock gecleedt syn, dat geschieden can van de grof greyne mantel, ofte van yet anders, nae der saecke gelegentheyt, al waert met nieuw stoff.

XXXIIII.

Item, noch soe maecke ick de voorsz. Maria, huysfrouw van Davidt Gysbertsz van Matenesse, met veele kynderen begaeft, om deselve te beter in de vrese Godts eerlyck op te brengen ende ter eeren te mogen besteden, (nae expiratie van de voorsz. lyftocht) noch hondert vyf ende twintich gulden jaerlicx, ingaende ter expiratie van de voorsz. lyftochte ende geduyrende haer leven lanck, soe verre sy vyf dochters compt nae te laten, anders by aflyvicheyt van een van de voorsz. dochters, dan voortsaen hondert gulden jaerlicx haer leven lanck geduyrende, ende oft daer meer van haere dochteren overleden, soe sal de voorsz. pensie telkens nae advenant ten regarde van yeder afgestorvene dochter vermindert worden met gelycke vyfende twintich gulden; van welcke pensie sy ten profyte van haer ende haere kynderen alleen meesterse ende regierster sal blyven, die oock nae haeren doot sal erven op haere voorsz. dochters, elcx in gelycke portien, mits dat sy luyden haer eerlyck blyven dragende, ende in de catholycke religie opgevoeydt worden, anders de genen, die haer oneerlyck droegen, ofte buyten haere naeste vrunden raidt haer mishylickte, die soude van dese maecke vervallen syn, ende haere portie comen op haere andere susters, die haer wel ende eerlyck droegen, dan oft geviele, dat yemant door Godts inspiratie genegen waere in een clooster te gaen, dat men d'selve met behulp van myne executeuren daertoe helpt met de penningen, haer hier boven gemaect, twelck is de beste, ryckste ende salichste bruydegom, ende men en moet syn beroep niet wederstaen, ende sal dese gifte duyren van Maria tot haere kynderen ende descendenten in den vierden grade voor den genen, die hun, als voorzeyt is, wel dragen, omme by hemluyden elcx haer leven lanck geduyrende jaerlicx ontfangen te worden van de genen, die d'administratie hebben sal van myne goederen, ende daernae weder comen volgende myne wterste wille.

XXXV.

Noch soe quitere ick testatoer by forme van legaet, jouffrouw Alidt van Renesse, weduwe van sa. jo^{r}. Jan van Oostrom, van het restoir van hondert gulden ende het verloop van dien, tegens lyfrenten lange jaeren verlopen, ende nyet min als de hooftsom, als ick voor

den voorsz. Oostrom borge was aen den advocaet Vianen, ende hebbe die hoofstsom afgelost, ende alle de renthen betaelt met veel oncosten, om het verwoeren van dien g'exburseert, ende dit in consideratie, dat ick somtyts int vervolgen van syn affairen, hoewel sober, eenige honorarien ofte prouffyten mach genoten hebben, ende die fortune heml. naemaels qualick heeft gedient, om myn hiervan sonder lesie contentement te cunnen doen, soe schelde ick tselve quyt voor haer ende haeren erfgenamen.

XXXVI.

Item, noch soe geve ick de voorsz. jouffrouw Alidt van Renesse seckere obligatien, op haeren man ofte kynderen spreckende, te weten, alle d'obligatien, rentebrieven ofte contracten, daervan eenige syn van importantien, die ick op hem spreckende hebbe.

XXXVII.

Item, alsoe eenen Marten de Leeuw, vicaris S. Jans, my jaerlicx respondeert een renthe van veertien gulden, ter oorsaecke van penn., die ick hem in syn nootdruft ende studeeringhe tot clederen, boeken, gelt ende andersins verstreckt hadde, ende dese renthe gehypotequeert heeft op verbonden landen (soe ick meyne in Reyerscop), onder de gemeene erfgenamen van de vader van Jan Gysbertsz de Leeuw, in verbont vorder gestelt syn ende gehouden, soe ist, opdat nyemant door my soude beswaert blyven, oft dat ick oock andere luyden goederen nyet en affectere, dat ick dese renthen geve ende resignere op de naeste erfgenamen van sa. Jan Gysbersz voorsz. hem van ter syden bestaende, dewelcke desen onderpande nae rechten soude competeren; ende alsoe ick noch hebbe een renthe van seven gulden twaelf stuyvers sjaers, my by den voorsz. Marten de Leeuw, door oorsaecke als boven, mede verplicht voor de stadt Utrecht op een huys, staende in de pottestraet, eertyts behoort hebbende Claes Gysbertsz de Leeuw, op welcke huys (soe ick verstae) veele recht pretendeeren, soe wille ick, dat dese renthen mede succederen ende genieten sullen de broeders ende susters van Jan Gysbertsz de Leeuw, ofte, gebreeckens haer, haere kynderen in de plaetse.

XXXVIII.

Voorts is myn wterste wille, dat alle de vordere goederen, die ick sal comen nae te laeten, boven d'genen, daervan ick in desen specialick gedisponeert sal hebben, te samen nae d'expiratie der bovengesz. lyftochte, mede ontfangen sullen worden by den genen, die ick den ontfanck mynre goederen hiervoor bevolen hebbe, die de vruchten van dien jaerlicx employeren sal tot behoef van den armen der voorsz. kercke, ofte andere huysarmen, daer het de hoochste noot sal vereyschen, inganck nemende ter expiratie der voorsz. lyftochte, ende geduyrende ter tyt toe, dat de oude catholycke religie weder binnen Utrecht openbaerlick geëxercoeert sal worden, van welcke tyt af deselve vruchten van dan voortsaen jaerlicx altyts geëmployeert sullen worden tot behouf van soe veel arme studenten, als men daer op jaerlicx sal cunnen onderhouden.

XXXIX.

Ende belangende myne meubelen, gout, silver, gemunt ende ongemunt, daervan in dese codicille nyet gedisponeert en wordt, clederen, clenetten, huysraet, juwelen, tinnen, linnen, coperwerck, yserwerck, houtwerck, bedden, ledicanten, stoelen, cussens, deckens van allerley soorten, sal het gebruyck van dien blyven by myne voorsz. tochtersse, omme die sonder yemants becroynige te gebruycken, haer leven lanck geduyrende, nae lyftochte rechten, alsoe wel het linnen als yet anders, dat met gebruycken verslyt, sonder yemant van sulcx reckening te geven, vorder als inventaris aen haer mede executeuren, alsoe sy deselve meubelen mede heeft helpen veroveren ende bewaren, wair over ick oock wille (sulcx redelick is), dat zy boven al tgene, dat sy daer selfs inne gebracht heeft, genieten sal ruym

de rechte helfte tot haer volle benoegen, sonder yemants wederseggen, ende alsoe zy verscheyde stucken van huysraet in mynen boedel heeft gebracht, soe sal sy tselve nae myn overlyden absolutelick op haer verclaeringhe by waerheyt nae haer mogen nemen, dan wes zy van myne voorsz. meubelen ofte roerende goederen, huysraet etc., nyet en behoeft ofte gemissen can, sal sy wechdoen ende vercopen, tot rasscher bevrydinge ende ontlastinge van myne schulden, om myn conscientie in sulcx vroeger te mogen bevryt worden, maer sulcke behoeftige lasten nyet gevonden wordende, sal dan die cooppenningen, hier van comende, met advys van de andere executeuren beleggen op vaste renthen, om haer lyftocht ende myn nagelaten staet eyntelick mede tot behoeff van den armen te verbeteren, daer ick begeer, dat zy naer vermogen, als mede executoresse, ter liefde van Godt de handt sal aen helpen houden, dan nae haeren doot begeer deselve meubelen ten hoochsten oirbaer by myn executeuren, ofte die de administratie mynre goederen dan hebben sullen, vercocht te worden, ende oft gebeurde, dat sy haer nae mynen overlyden ten huwelick begave, soe sal sy in sulcken cas gehouden syn voor haer lyftochte te stellen suffisante cautie.

LX.

Aengaende myne boecken, ende cassen daer inne deselve geset staen, versoecke ick, dat de heeren van den capittele van S. Jans t'Utrecht daertoe na mynen overlyden een plaetse willen verleenen, omme deselve bewaert ende naderhant geëmployeert te worden, sulcx ick hier nae, ofte onder myn handt ofte andersins disponeren sal, ten eynde haer E. het gebruyck hiervan onder inventaris hebben mogen ende deselve oock behouden, ingevalle de bibliothecque int choor staende hun onttogen ofte elders verset wierde, tot een begin van een nieuwe bibliothecque, vermits de voorgaende, die geheel schoon was, by het distrueren der kercken vernielt is.

XLI.

Maer myn brieven ende pampieren, goet ende quaet, hoe die syn, (wtgesondert die in archivis van de kercke sint Jans, als boven verhaelt, gestelt sullen worden), wil ick, dat blyven sullen onder die bewaernisse van de lyftochtersse, ende dat nyemant anders buyten haer consent ende bywesen daertoe acces sal mogen hebben, ende sal wt die selve, die noch enicherwys mochten te passe comen, in processen ofte andere affairen, byeen sluyten in een van myne coffers, ende die reste nyet importerende in een ton, ende nae haeren doot sullen deselve (wtgesondert de principalen, die in de cassen in archivis voorsz. bewaert sullen syn) bewaert worden by Maria, huysfrouw van Davidt Gysbertz van Mathenes, ofte een van hare kynderen, die daertoe de bequaemste sal syn.

XLII.

Aengaende myne schulden, restanten van pachten, renthen ende andere lopende schulden, obligatien, actien, liquyt, illiquyt, daer ick niet van gedisponeert en sal hebben, begeere, dat den ontfanck van desen oock sal wesen by myn voorsz. tochterse, omme daer mede te betalen alle myne deuchdelycke lopende schulden, soe verre die strecken sullen, doch alles, daert noot is, met kennisse van de andere executeuren, dan die doodschulden sullen betaelt worden by myn ex^r van de kercke wt die jaeren van gratien ende andersints, van die geestlicke goederen noch resterende, die tot synen ontfanck doch staen sullen, onder staet van reckeninge daervan te leveren, ende van dese inschulden voorts te handelen, als boven van de meubelen geseyt is.

XLIII.

Executeuren van dese myne wterste wille maecke ick vooreerst Frederick Monier, als canonick S. Jans t'Utrecht, myn neve, om met syn persoon te voldoen de statuten ofte gewoonten der ecclesien, dat men tot executoir een wt den capittele, daer men syne prebende

obtineert (om niet verstaen te worden ongetesteert gepasseert te syn) moet stellen ofte nomineren, die sorch moet dragen ende goede opsicht hebben, dat die vruchten van die jaeren van gratie lopende ende resterende, wel worden geindt, ende mit alle voergaende cameraers de sloten van haere respective reckeningen te besien, ende dat door dese trouble jaeren van veel verlopen jaeren herwaerts, al waert dertich jaeren; item of yemant sustineerde van myn noch yet te competeren, wel te doorsien met wat goede titule hem met recht alsulcx toecompt, ende sulcx oock doende van alle andere actien, die buyten het capittele mochten gemoveert worden, altoos willende, dat sorch gedragen wordt, dat myn conscientie nergens in beswaert en blyve; item oock mede t'ontfangen alle de resterende vruchten mynre decanye, personaetschap ende van alle andere geestel. vruchten, om dat deselve overlopende vruchten geëmployeert mogen worden, ende nae de intentie van dese myne dispositie, ende sal tot mynre gedenckenisse daer voor hebben myn groote signeth ring, ende den grooten maer geborsten torkoys, myn aengekomen van de heere domdeken sa. Duvenvoorde; dan of de voorsz. Monier voor my quame aflyvich te worden, omme de voorsz. gewoonte der kercke te voldoen, nominere ick als dan in syn plaetse tot executoer jo[r]. Joost de Voocht van Rynevelt, oock canonick aldaer, die voor syn moeyten sal hebben de gewoonl. leges, sonder rouwclederen.

XLIIII.

Omme dan voorts tot goede executie te vorderen alle myne andere goederen, hetzy dan geestel., weerlycke, roerende ende onroerende meubelen, etc. nominere ick tot executeresse jouffrouw Mechtelt van Hackfoort, die ick de lyftocht, als boven verhaelt, gegonst hebbe, by welcke ick wil, dat blyven sal de volle administratie, in aenschou, dat sy doch de lyftocht daer aen heeft, sonder yemants gehouden te wesen reckeninghe daervan te doen, want ick haer in alles deur getrouwe experiencie volcomen geloof geve, daer elcx mede moet te vreden wesen, ende sal hebben voor desen dienst een van myne ringen, die sy verkiesen sal, een porcelain ende een van de glaeskens met silver; ende soe dese myne executoresse, als een vrouwspersoon wesende, swaricheyden mochten gemoeten, soe nomineere ick noch neffens haer tot executeur den hoochgeleerden in de rechten Mr. Pieter van Weede, advocaet voor den hove van Utrecht ende advocaet vant capittel van S. Jan, die my sulcx nae myn beste onthout eens belooft heeft, hem in sulcken cas gevende tot mynder memorie een silvere schael, andersints, begeert syn E. het executeurschap nyet t'ontfangen, ende van anderen beraidt mach geworden syn, dat hy dan verwillicht wordt raidtsvrundt te blyven, ende dit om een redelyck loon (aengesien het overloop den armen sullen hebben), ende daer by een memorie van my, ende sal Monier, myn neef, als executoir mede tot alle behulp gebruyct worden, belastende alle myne executeuren myn hangende processen te vervolgen ten wteynde toe, sonder dilayen te nemen, ten waere sy by accoort rust ende proffyt vonden.

XLV.

Ende nae den overlyden van de voorsz. duvagiere ende tochtersse, so nomineere ick nu voor alsdan tot myne executoirs, twee wt den capittele van S. Jans t'Utrecht, die by de heeren deken ende capitularen in der tyt als dan daertoe gestelt sullen worden, die (als boven art. IX. geseyt is) tot myn secreet casse ende brieven, die in archivis gestelt sullen worden, acces hebben, ende alle myne goederen regieren ende administreren sullen, mits dat t'eynden den overlyden van een van deselve altyt by heeren deken ende capittele van S. Jans t'Utrecht in der tyt een ander in syn plaetse wt den capittele gesurrogeert sal worden, welcke executoiren tot den ontfanck ende innecomen van myne goederen, volgende 't bovengesz. art., committeren sullen den secretaris van den voorsz. capittele in der tyt synde, omme alle myne jaerlicxse renthen ende pachten te ontfangen, ende daervan ter goeder tyt te betalen

alle de pensien ende jaerlicxse renthen, die ick hier boven gelegateert hebbe, ende t'eynden den overlyden van de voorsz. respective legatarissen, ende den genen, die ick hemluyden elcx gesubstitueert hebbe, ofte by gebrecke van denselven, mitsgaders oock alle de vruchten, die boven de voorsz. gelegateerde lyfpensien by slote van reckeninge jaerlicx overschieten sullen, te leveren in handen van de voorsz. gestelde executeuren, omme by heml. conform dese myne wterste wille geëmployeert ende wtgereyckt te worden ten behoeven van den armen in de kercke van S. Jans voorsz., daer inne ick wille, dat altyt gepreferееrt sullen worden de genen, die van mynen bloede sullen syn ende tot armoede gecomen mochten wesen, waervan de voorsz. secretaris in der tyt geloont sal worden, als voren geseyt is, daer nae men hem voorts in alles reguleren; ende bysonder sullen de executeuren goede opsicht nemen, dat de afgeloste capitalen telckens weder op goede vaste renthen beleyt mogen worden, daer men des secker wesen sal, ende wel toesien, dat d'aelmissen van den voorsz. armen wt myne goederen jaerlicx worden gedistribueert sonder respect van personen, altoos, dat men de genen, die catholyck syn, daer nyet buyten en sluyt ofte verby en gaet, maer dat men hemluyden, vermits sy overal vergeten worden, voor anderen daer in prefereert, want al devolveert van overgespaerde geestelicke goederen, behorende aende catholycke roomsche kercke.

XLVI.

Voorts is myn wterste wille, dat oft gebeurde, dat de voorsz. legatarissen ende haere descendenten, die ick hier boven met legaten gehonoreert hebbe, tot in den vierden grade incluys toe, ofte eenige stroncken ofte stammen van dien waeren overleden, sulcx, dat eenige der voorsz. legaten ende jaerlicxse pensien in haerluyden regardt quamen te cesseren ende aen de voorsz. executeuren vervallen waeren, ende deselve yemandt van haeren bloede hadden achtergelaten, die hun naest aen den voorsz. vierde grade in linea recta bestaende waren, ende dat deselve personen hun eerlyck droegen, ende de voorsz. legaten tot haer onderhout van noden hadden, soe sullen die voornoemde executoeren soodanige personen in des overledens plaetse mogen versien met soodanige pensie, als die lest overledene by syn leven genoten hadde.

XLVII.

Revocerende voorts ende wederroepende mits desen alle andere voorgaende testamenten, codicillen, giften, legaten ofte maecke, voor dato deses by my soo voor den gerechte van Wourden, notaris ende getuygen, als andersints in eeniger wyse gepasseert ende gedaen, houdende alleen van waerden dese myne dispostie ende anders geen, wtgesondert de acten van lyftochten ende tgene daer aen dependeert, mitsgaders of in voorgaende dispositien, codicillen, testamenten of donatien, tot naerder interpretatie ofte verlichtinge van dese myne finale intentie yet mochte bevonden worden tot yemants behoef, ende dat tselve desen nyet expresselick es contrarieerende, dat by myn executeuren daer op mach worden geleth ende vorder nyet, wesende alleen tot dien eynde noch ongeraseert onder my gebleven.

XLVIII.

Ende oft gebeurde, dat ick noch hier nae yetwes buyten deze codicille oft dispositie apart maeckten, nae ofte ter seyden dezen innestelden ofte eenige andere woorden tusschen de regulen stelden, twelck can gebeuren, als door haesticheyt vergeten ofte versuymt synde, ofte om den sin te corrigeren, alst by myn eygen handt, ofte door myn beveel by een legael notarys geschyet, soe wil ick, dat tzelve sulcken cracht ende effect sal sorteren, als oft wel in den text gearticuleert stonde ofte geinsereert in dese myne dispositie, als oock oft yet bevonden worden wtgedaen, dat de sinnen soude schynen te veranderen, daerop en sal nyet worden geacht, als ick by myn handt ter syden daervan bekentenisse maecke.

XLIX.

Reserverende des niet te min desen te mogen wederroepen, veranderen, vermeerderen, ver-

minderen, soe my des believen ende goetduncken sal, biddende myn heeren vanden capittele van S. Jans, dewyle syl. doch alle myne executeuren nyet wesen cunnen, als opper-executeuren ende patronen van den overleden, die niet sprecken noch haer selfs defenderen en cunnen, haer authoriteyt hierby te willen vervoegen ende interponeren, ten fine, dat dese myne wterste wille (soe die doch ten eynde den armen is raeckende) tot syn behoorlicke executie sonder versloffinge wel gedirigeert worden, alst naer rechten ende costuymen der vyf kercken nae ouder gewoonte ende andersins best vermach, ende emmers nyet na en laten te vervorderen, aensiende, soe geseyt is, dat het overloop by den armen tsynre tyt genoten sal worden, ende daerom het cleyntje, dat ick tot memorie der kercke sy latende, oock nyet en versmaden, haer hartelick biddende, als oock de heeren vande andere collegien, daer ick deur Godts gratie d'alderoudtste van jaeren, in possessie al eenigen tyt van ben geweest, out synde jaeren; voorts alle inwoonders ende borgeren deser stadt, mitsgaders myn bloetbewanten ende alle die van myn familie, ende andere, my te willen vergeven, daer inne ick yemant van henl. met woorden ofte wercken geoffenseert ofte quade exempel gegeven hebbe, twelck ick verclaere myn van harten leet te wesen, ende begere vergiffenisse van Godt ende henluyden, biddende andermael die van myne bloetvrunden ende huysgesin liefde ende eendrachticheyt te onderhouden, ende den anderen te behelpen ende voor te staen, ende ofte yet goets (dat leyder weynich is) by my mocht gedaen syn, te willen navolgen, ende die reste (aengesien wy alle sondige menschen syn) vergeten, henluyden verseeckerende, als ick tot meer plaetzen vermaent hebbe, al ist mogelick dat yemant meer van my verwacht hadde ende vrouger te genieten, verstaen moeten, dat hier aldus by my gedisponeert staet, gedisponeert te wesen door dwangh mynder conscientie, met hartelick voorbidden aen den heyligen Geest my te willen instorten, alsulcx alst den Almogenden, die't al gegeven heeft, aengenaemste ende myne arme siele tot hoochste salicheyt soude strecken, daermede seggende yegelyck *adieu*, *adieu* tot inder eeuwicheyt, daer wy den anderen, met Godts gratie ende deur syn heylich lyden, weder in vreuchden sien sullen, U allen bevelende middelretyt onder syn heylige protectie blyvende, de vier wtersten, ende mynder in u gebeden gedachtich, ist huyden myn beurt, morgen salt den uwen wesen, daerom leeft als ghy sterven wilt, by tyts doende of latende, dat ghy stervende gedaen ofte gelaten soudt willen hebben, gedachtich, soe voorseyt, de eeuwicheyt, die onbegrypelick, stervens, dat soe secker is, ende daernae de sententie Godts op de eeuwige glorie ofte verdoemenisse, die onwederroepelick is, ende gedenckt toch den armen, dat sy u patronen, als de sententie gaet, mogen wesen, die aelmissen blust de sonden, als het water het vier, in memorie houdende die woorden, die by den Salichmaker sullen gepronuncieert worden: *ick hebbe naeckt geweest* etc., ende dat veersken Davidts: *beati, qui intelligunt super egenum et pauperem in die mala liberabit eos Dominus*, daer den boom valt sal die blyven in alle eeuwicheyt; vergeet oock nyet Godts heylige moeder ende alle Godts vrunden te bidden, dat sy willen intervenieren aen den soeten heere Jhesum Christum, om syn passie, te willen mede onsen advocaet wesen aen syn hemelschen Vader voor ons, o aeternitas! o aeternitas! nu derdemael biddende, om het lyden Godts, dat groot ende onbegrypelick is geweest, ende een yzeren hardt soude ommekeeren, dat elcx, wie desen aengaen mach, willen gerust wesen, aensiende, dat ick myne conscientie soeke te suyveren ende de armen mede te deelen, biddende dat hem elcx wil becommeren, dewyle dat sy den tyt der gratien hebben, tot Godt te bekeren ende lief t'hebben, die ons alle soo lief gehadt heeft, ende danckbaer syn met wederliefde voor soe veel weldaden, ons vertoont, ende sorge dragen, op die blote knyen biddende, dat wy met geen ketteryen ofte valsche opinien in de schrift verwert en blyven, gelovende dat die heylige kercke gelooft, ende laet ons doch Godt soe vresen, dat wy niet te seer op syn genade en sondigen, onse verleden sonden beschryen, die aenstaende schouwen, die gram-

schap Godts keeren, opdat hy ons nyet geheelyck en verlaet ende verwerpt onder die macht der Heydenen ende Turcken, want het can ons gebeuren gelyck de Grieken, ende die van Asien ende Afrycken, twee deelen der werelt, alsoe wy niet heyliger noch machtiger en syn, als die eerste, die principaelste, heylichste ende devootste Christenen syn geweest, sy syn verlaten om haer sonden, ende dat sy door groote onstantvasticheyt gaerne aenhingen die ketteryen, wy sien toe (met het selve sop overgoten) dat wy oock die gramschap Godts nyet en verwachten, wy leyden vast onse dagen met lusten, ende op een ogenblick dalen wy ter hellen, daer geen order en is, maer confusie, aller eysselicke schrick, weenen ende schreyen, knerssen der tanden, och of wy het tytl. verstonden, dewyle het licht noch met ons is; Godt heeft die sonden soe hooch geacht, dat hy die aen syn selver liever gestraft heeft, het misdaet van Adam, dan deur syn rechtveerdicheyt ongestraft te laten, daerom moeten wy wel schrick hebben, dat geen doot-sonde in ons wortelt, wy sullen alles vermogen in die geen ons versterckt nemende, een vast betrouwen, Godt onse vader en sal ons dan nyet verloren laten, beminde; en laet u niet verwonneren, dat ick dus schyne te divageren, het hart is my vol daer af, om van de mynen met desen oorlof te nemen, alleen incluserende tot eendracht, haer sonden te beclagen, ende deselve met aelmissen te blussen, haer vier wtersten te gedencken, voor myn, arme sondige menschen, gestadich te bidden, ende by tyts doen, dat zy stervende gedaen wilden hebben. Ende was onderteyckent: JOHAN VAN RENESSE, lager stondt: in myn presentie, J. V. D. CLOES, not. publ.

Op huyden den twaelfden dach septembris des jaers XVI^c. ende achtien, ten seven uren des avonts, compareerde voor my Johan vander Cloes, openbaer notaris, by den hove van Utrecht geadmitteert, ter presentie van de getuygen nabenoempt, den E. heere Mr. Johan van Renesse, deken ende canonick der kercke van S. Jan t'Utrecht ende persone des personaetschaps van Goylant, dewelcke my notaris en der voorsz. getuygen exhibeerde dit tegenwoordich quoyer, verclarende, dat syn Ed. Eerw. daer inne in achtien ende een half voorgaende bladeren, door handen van my notaris, wt syn Ed. Eerw. monde hadde doen beschryven een codicille ende wterste wille, gemaeckt in crachte van octroye 's hoofs van Utrecht, in den text deses wtgedruckt, ende dat tselve was syn Ed. Eerw. leste ende wterste wille, twelck syn Eerw. wilde ende ordineerde, dat nae syn Eerw. overlyden in alles sal worden naegecomen ende achtervolcht, als codicille, gifte maecke onder de levenden, ofte wt saecke des doods, ofte eenige andere ordinantie ad pias causas, ofte andersints sulcx tselve best subsisteren ofte effect sorteren sal mogen, nyet jegenstaende ofte hier inne eenige solemniteyten van rechten geomitteert mochten syn, op alles die goedertieren rechten implorerende, versoeckende vant gunt voorsz. is acte. Aldus gedaen t'Utrecht, ten huyse van de ed. eerw. heere Testateur, ten overstaen van Mr. Willem Acrynsz vander Goye, vicarius S. Maryen t'Utrecht, Mr. Everhart vander Schuer, advocaet 's hoofs van Utrecht, ende Hendrick Dircxz van Slewyck, borger te Utrecht, getuygen, hiertoe specialyck versocht, die desen met den heere testateur ende my notaris onderteyckent hebben, ten dage voorsz.

Ende was onderteykent: JOHAN VAN RENESSE, WILLEM VANDER GOYE, EV. VANDER SCHUER, HENDRICK DIRCKSZ VAN SLEWYCK, J. VANDER CLOES, nots pub.

STUKKEN

BETREFFENDE DE OVERGAVE VAN

AMERSFOORT

AEN DEN KEYSERL. GENERAEL

MONTECUCULI,

IN 1629.

I. L. VAN DAM AAN ANTO. MATTHEUS, 29 *spt.*, 1692.

MYNHEER!

UE. heeft my, onlancx nae Zeelant gaende ende aen den Uythoorn malcanderen ontmoetende, gelieven te communiceren, dat UE. besich was met het maecken van een beschryvinghe, ni fallor, vande stadt van Amersfoort, ende dat daerin, onder anderen, mede soude comen t'influeren 't gepasseerde in't jaer 1629, ende vervolgens t'vragen, of ick oock eenighe papieren of bescheyden onder my soude moghen hebben, die saecken ende gelegenheden enichsins concernerende. Ick hebbe dan, t'huis gecomen synde, dat maer drie a vier daghen is geleden, nagesien, wat ick daervan soude mogen vinden, specialyck 't gene myn vader za. soude kunnen raecken, waervan UE. geliefde mede ten goede vermanen te doen.

I. Belangende dan het laetste, is my in handen gevallen een vidimus, ende waervan ick d'originele mede onder my hebbe, daerin UE. de gansche toedracht van saken, dien voorval rakende, zal vinden vervath.

II. Ten anderen, een resolutie, by de heren gedeputeerde staten den 22 spt. 1629., genomen op het request, gepresenteert door Willem van Harteveld, Mr. Willem van Dam ende Peter de Goyer.

III. Ten derde, een request ende appoinctement van haer E. mo. vanden 31 meert 1631, waerby de heeren staten de supplianten, daer in vermelt, stellen in soodanighen staet, habiliteyt ende vryheyt, als zy waren voor date vande sententie vanden raet van staten.

IV. Ten vierde, copie van een brief, doer myn vader aen myn oom zaliger geschreven den 8. aug. 1629, met een gelyke copie van een verclaringe vande magistraet van Amersfoort, in date den 4. aug. daer te voren, behelsende de voorsz. brief een omstandich verhael van 't voorsz. gepasseerde, ende een justificatie van 'tgeen myn vader za. werd naegegeven.

V. Ten vyfden, copie van een resolutie van haer Ho. Mo. vanden 18 fbr. 1631, waerby de sententie vanden raet van staten teghens den heer van Dorp, geweest synde commandeur binnen Amersfoort, gealtereert ende genoechsaem vernieticht.

VI. Eindelyk ende ten sesden, een originele resolutie van de opgemelde heeren gedeputeerden, date 2 fbr. 1631., houdende een seer honorabel afscheyt, door de selve aen myn vader saligher gegeven, nae een twee ende veertich jarighe dienst aen de provintie gepraesteert, met verclaringhe, dat deselve haer daer voor aen zyn E. vondt verschuldigt.

Ick zende alle de voorsz. papieren ende bescheyden, off het saeck waer, dat UE. zich daervan naer goetvinden moghe bedienen, off dat die in't een of ander eenigh licht soude kunnen geven.

Ick hebbe geheugenis, dat, moghelyk inde twintich jaren geleden, my in handen is gegeven een beschryvinghe, off historisch verhael, mede vande stadt, zoo myne memorie niet manqueert inde latynsche tale, die my naderhant weder is afgehaelt, doch teghenwoordich onbewust, wie den autheur soude moghen syn geweest.

Oock houde ick, dat myn vader zaligher noch all 't een ende ander sal hebben gehadt; daervan UE. sich zoude cunnen bedienen, maer door de ongemacke vanden tydt int jaer 1632., syn seer vele pampieren ontduystert of soeck geraeckt. Ick hebbe voor desen gehadt de namen van alle de regenten, door de welke eenige honderde van jaren de regieringh aldaer is bestelt geweest, doch was defectueus. Oock heb ick daerna gesocht, doch niet kunnen vinden. Het zoude kunnen wesen, dat ick die yemant heb geleent. Zoo UE. begerich soude moghen wesen die te hebben, ick sal naerder ondersoeck daerna doen. Oock geloof ick, dat ick UE. zoude kunnen bestellen eenighe papieren, rakende het recht, dat de stadt pretendeert te hebben tot het bestellen van haer eyghen magistraet, neffens verder gerechticheden, daerin sy sustineert door de stadt van Utrecht benadeelt ofte verkort te worden. Moghelyk, dat deselve UE. oock al sullen wesen ter handen gestelt. Wanneer UE. sich van dese pampieren sal hebben bedient, versoucke, dat ick deselve wederom sall moghen becomen, of dat die worden weder behandicht aen myn neef, den advocaet van Leeuwen, door wien UE. dese staet te geworden. Soe UE. iets verder sou gelieven te requireren, off in t'een of t'ander nader geëlucideert te wesen, gelieft het maer aen hem te seggen off op te geven. Ick sall in alle manieren trachten, voor soe veel myn kennisse ende memorie soude moghen toedraghen, UE. daervan te berichten, off hetzelve te suppediteren, alsoe het soude kunnen wesen, dat ick hier off daer onder enighe oude papieren noch ietwes soude kunnen vinden.

Nadat ick in die stadt niet alleen ben geboren ende opgevoeth, maer mede van enighe honderde van jaren afkomstich, dat ick selfs noch enighe leengoederen op Isselt geleghen, niet boven een quartier uurs vande stadt, possidere, die vant jaer 1328. aff, moghelyck noch langher, onder onse familie syn geweest, ende waervan ick de bescheyden onder my hebbe, ben ick noch te meer tot die stadt geneghen, oock bereyt deselve in voorvallende gelegenheiden, nae myn geringhe vermogen, dienst te doen. Ende is vorder in cas subject aenmerckelyck, dat onder anderen daer mede syn geboren ende voort afcomstich de heren Mrs Paulus Buys ende Jan van Oldenbarnevelt, dewelcke nae den anderen becleet hebben

de functie van advocaten, gelyck men deselve toenmaels intitulеerde, van Hollant ende West-vrieslant.

Ick verblyve, nae aenbiedinghe van myn dienst,

Mynheer!

UE. oetmoedighe dienaer,
L. VAN DAM.

In Amsterdam,
den 29. Sept., 1692.

II. NAECTE ende WAERACHTIGE VERKLARINGE by leven ende sterven, gelyck ick voor Godt wil verantwoorden.

Nae dat den vyant over d'Yssel was gecomen, ende wy daer wisse tydinge van hadden ontfangen, hebben met den raedt alle mogelycke devoir gedaen, omme de stadt te versekeren, committerende den 25 julii den burgemeester de Goyer ende Westrenen naer Utrecht ende Amsterdam, die in 't wedercomen rapporteerden, dat de staten van Utrecht gantsch geen staet en maeckten om Amersfoort te defenderen, oock plat afsloegen de lantweeringe, by haere gecommitteerden des jaers te voren by haer afgepaelt, by der hant te nemen, maer dat sy geresolveert waren de Vecht, vande Vaert af tot de Zuyderzee toe, te doen stercken ende afgraven; dat daerna wederom gecommitteert zyn de burgemeesters van Dam ende de Goyer, aen de voorgemelte staten van Utrecht, ende naer ernstige ende veelvoudige instantien niet anders aldaer hebben becomen, als de voorgaende, maer ter contrarie wort by de staten sterckelyck aengehouden, dat men de granen uyt Amersfoort ende 't gansche platte lant binnen Utrecht soude brengen, gelyck dien volgende missive alomme geschreven is; Resolveeren voorts met eenen den Grebbendyk door te steken, die Amersfoort ende 't gansche platte lant te doen overvloeyen, omme den vyant den intocht naer Utrecht te beletten, volgens de missive van datum den 16 julii, onder my berustende, doch also den Rhyn niet so hoogh en was en, conde niet opereren. Syn daerna de voersz. burgemeesters van Dam ende de Goyer gecommitteert, om aen syn Excellentie troost te soecken. Daer oock weynich van quam anders, als dat wy ons souden ontblooten van granen, die de vyant anders apparentelyck na Amersfoort souden locken, ende by haer Ed. naer lange discours syn welgemelte vorstelycke Doorluchticheyt gevraecht synde, hoe sy haer souden dragen in cas de stadt van den vyant belegert mochte werden, die haer antwoorde: waert ghyluyden soldaten, ick soude seggen, *vecht, dat ghy barst*, maer nu syt ghy burgers, met enen syne schouderen treckende, ende genoechsaem verclarende, dat men naer een goede uytcomste moste sien. Alle welcke rapporten by enen stercken ende besonderen eedt, by my den raedt afgenomen, belooft syn secreet te houden, omme de gemeente, die wy wisten tot de uytvoering nimmermeer te sullen verstaen, niet tot alteratie te brengen. Daer naer door lange ende ernstige aenhouden is geresolveert, de lantweeringe by der hant te nemen, doen de vyant al veertien daghen op de Veluwe geweest hadde, ende wel in defensie had cunnen sien, so men die op ons eerste versoeck begonnen hadde, ende also dat werck slappelick voortginck, doordien men het werck omtrent Utrecht principalyck bevorderde, so conden wy wel mercken, alhoewel wy het niet en dorsten laten blycken, dat der stadts saken slecht souden staen, indien den vyant intocht bestont te doen. So ist gebeurt, dat saterdachs omtrent 4 ofte 6 uren, voor de belegeringe in den Doelen aengecomen syn, neffens de heere van Horst ende Golsteyn, de burgemeesters Overlander ende Oetgens van Amsterdam, neffens noch een gecommitteerde, my onbekent, die datelyck my lieten halen, ende ick by haer

Ed. gecomen synde, vraechden my, hoe veel goyers dien dach op't werck vande lantweeringe gecomen waren. Waerop ick antwoorde: omtrent zestich. Ende doen seyden syluyden: daer souden, so wy meynden, zeshondert wesen. Uyt hetwelck ick occasie nam te verhalen, dat de lantweeringe voor ons maer een quaet toeverlaten was, ende hiernae tot prejudicie vande stadt soude cunnen gedienen, ende dat men, om de stadt te beschermen, andere middelen by de hant moste nemen, die ick eensdeels noemde. Waerop my daetlyck by de heere vander Horst geantwoort wierd: wy comen hier, om u dese ketterye uyt het hooft te preecken, maer hebben ander last, om u voor te houden ende raden een andere wech in te gaen, welcke is, dat ghy laet uytvoeren alle uwe overvloedige provisie van koorn ende diergelycke, daer den vyant meest het oogh op heeft, daerom laet u raden, my met eenen exhiberende de resolutie, dien voormiddach inde statencamer genomen tot Utrecht, waerop ick datelyck den deurwaerder sont naer burgemeester de Goyer, also van Dam buyten by het werck gereden was, tegen welcken int incomen ick seyde: confrater, hier wort het leven ende alle hulpe afgeseyt. Daerop de gecommitteerden terstont seyden: burgemeester, ghy moet dat so niet nemen, wy willen u noch alle hulpe ende bystant doen; met diergelycke schoone woorden, ende also de saeck, daer sy om gecomen waren, worde gerepeteert, alsmede wederom een halve uyre daerna, als de burgemeester van Dam aengecomen was, ende wy ter contrarie persisteerden op hulp ende assitentie van volck ende ammonitie, voorstellende de swaricheyt, die wy vonden int uytvoeren vande granen, ende dat wy met tweeduysent man onse stadt hoopten te defenderen; waerop geantwoort worde: met geen drie- ofte vierduysent man dese stadt te kunnen defendeert worden, ende Golsteyn met hefticheyt uitbarstende, met geen vyfduysent man. Eyndelyck wy siende, datse met de resolutie voort wilden, hebben ons moeten gesedicht stellen, ende ben ick dienvolgende vertrocken, om den raet te doen laden ende prepareren, latende d'andere twee noch wel een uyre by de voorsz. gecommitteerden; ende also wy daerna dese sake in den raet voorstelden en gaf aldaer geen cleyne alteratie; nochtans, omdat wy sagen, dat het niet anders wilde wesen, deden ons beste om den raet daertoe te bewegen, dewelcke genoechsaem consenteerde, als geen uytcomst siende, resolveerden, dat men de heeren gecommitteerden soude doen versoecken, om op het stadthuys te comen, om aldaer ordre te beramen, hoe men d'uytvoeringe best ende met de minste confusie soude beginnen, committerende tot dien eynde na den Doelen den burgemeester van Dam, die, daer comende, verstont de heeren voorsz. al verreyst te syn, 't welck by ons vernomen synde, hebben datelyck den brief, ofte wel eer een protestatie, na Utrecht gesonden, die ons daerna in ons particulier veel waert soude hebben geweest, indien onse richters niet lange te voren, ofte door die generale verbaestheden ende quade opinien, ofte door quade ende valsche rapporten ingenomen synde, een vooroordeel hadden gevelt, ende daerby partye ongehoort ende sonder defensie ten eynde toe hadden gepersisteert. Op welcken brief des sonnendachs s'avonts aengecomen syn, als gecommitteerden vande staten, den ontfanger Berck ende schepen Bemmel, verclarende, dat des daechs daeraen de schepen, om die provisie te halen, aldaer souden wesen, ende dat syluyden van de staten gesonden waren, om de luyden met gelt ofte assignatie haer goet te betalen; ende also ick na veel anders propoosten tegens hem seyde: mynheer Berck, ghy hoort hier, dat den vyant tot Barnevelt leyt ende apparentelyk morgen vroeg voor de stadt sal syn, vreese over sulcks dat het te laet is. Daerop hy sich liet ontvallen: isset te laet, so sal hy (denoterende den vyant) dat nochtans niet genieten. So isser andere last, om 't selve hem onbruyckbaer te maken. Over welcke woorden ick seer verschote, ende op dewelcke alle dien gantschen nacht, tusschen hem ende ons drieën, veele discoursen, so op die vorder crudeliteyt ende swaricheden, die daer uyt nootsaeckelick moeten volgen, syn

gevallen veel te langh om te verhalen. Wy hebben oock nu ende dan in de nacht aen d'een ende ander van de raet gecommuniceert, die meestal riepen, dat men Berck behoorde binnen te houden, 't welck my vreemt dochte, gecommitteerde vande staten tegen haer danck te houden, ende hebben hem dienvolgende laten trecken. Maer naer syn vertreck was daermede al onse moet ende couragie gedaen, ende waren onse harten als tusschen molensteenen geparst, siende aen d'eene syde den vyant voor de stadt, hetwelck ons alle swaricheyt dreychde, aen d'andere syde de cleyne hope van hem te kunnen tegenstaen, ende principalyck het aenstaende gedreychde pericul, ende oversulcks tusschen twee quaden, die, als wy d'eene eviteerden, nootsaeckelyck in d'andere mosten vallen, edoch Godt almachtig heeft alles buyten menschen opinie ten besten geschickt, indien men het al soude willen stellen, soude noch so veel vallen, als onder anderen doen ick tegens den heere seyde: wat ist anders, dan of ghy seydet, packt u goet, ende gaet selver mede. Daerop de heere vander Horst seyde: al deet ghy al, soud ghy veel versuymen. Maer om cortheyts wil zal het ander overslaen.

III. Om te bewyzen, dat myn (Hartevelts) Sententie op opgeraepte calumnien is gefundeert, so sal dienen tot verclaringe van dien:

Op het eerste point ofte beschuldinge, van geen genoechsame voorsorge van ammunitie gedaen te hebben, sullen de heeren Staten van Utrecht my selver excuseren, als niet ick, maer van Dam geweest hebbende in de comparitie, die sulcx incumbeerde te doen, die oock door ons dagelicx aenhouden alle vlyt daertoe aengewent heeft, blyckende by de staten registeren.

Op de tweede gecontrouveerde beschuldinge van capiteyn de Vries en souden de Staten van Utrecht niet wel genomen hebben, dat wy in Hollant gingen om provisie, haer Ed. voorbygaende, dewyle de ingesetenen van Utrecht, die het cruyt, loot ende diergelyke leveren, daerby vercort waren, daerop de provintien nau letten; Dan siende, dat ons van Utrecht alles sober toegesonden worden, hebben donderdachs smorgens met een expressen naer Amsterdam geschreven, om geschut ende ammunitie, twelck, indient haer E. belieft hadde met haest datelick te seynden, tytlick genoech alhier hadde kunnen wesen, ende dat hetzelvige des maendaechs met de andere ledige schepen quam, is mogelick geschiet, om ons in plaetse van ons afgehaelt coorn met sulke juweelen t'encouragéren, soe dat voor alsdan te beschuldigen souden syn diegene, die de schepen, om het coorn uyt de stadt te halen, soe laet gesonden hebben, tot pericul vant heele lant, soe men voorgaf, hoewel ick boven die nochtans verclare, capiteyn de Vries noyt daervan gesproken te hebben, dan hebbe verstaen, dat hy het tegens den burgemeester de Goyer verhaelt ende gepresenteert soude hebben van wegen de heeren van Amsterdam.

Op den derde, nopende het bevorderen van de reparatien van de defecten, by den commandeur ende crychsraet aengewesen, is waerachtich, dat sy tegens den commandeur ende crychsraet geseyt hebben, in praesentie van den auditeur Mol: gaet om de vesten ende laet al hetgeen u goetvint te laten doen by den auditeur aentekenen, ende ons daerna overleveren. Hetwelck also geschiet is. Op 'twelck ick punctuelyck, door orde ende bywesen van den raet, in margine apostillen geset hebbe, opt eene ordonnerende den camelaer, dat datelyck te effectueren, opt andere regierders gecomen, die ofte die van den raet, omme dit te doen voltrecken, op eenige oock hier op is al ordre gestelt, etc. In summa hebben het gantsche geschrift genoech voldaen, blyckende by hetselvige onder den auditeur tot noch

toe berust hebbende, ende alsnu gevoecht by de stucken, die in appel van twee gebannen heeren sullen dienen, ende souden hetselvige wel eerder geëxhibeert hebben, indien men hadde geweten, dat men ons daermede souden willen beschuldigen.

Opt vierde, dat ick niet alleen daertegens niet en ben geweest, ende simpelyck gedocht de rapporten van v. Dam ende de Goyer, maer deselvige geuyt hebben, staet te letten, dat ick ende alle eerlycke luyden van den raet, die deselve gehoort hebben, ende met eede belooft op die tyt niet te openbaren, de voorsz. rapporten als noch voor oprecht ende naer waerheyt gedaen houden, gelyck oock syn excellentie niet onbekent, noch de heeren van Amsterdam ende de gecommitteerden van Utrecht deselve als noch styf ende sterck affirmeren ende den burgemeester van gelycken, die een van de gecommitteerden is geweest, dan doordien hy geen arminiaen was ofte andersins suspect, is ongemolesteert gebleven, ende daer geseyt wort, dat men konde staet maecken, dat men ons niet en wilde verlaten, doordien ses compagnien te voet ende een compagnie ruyters in de stadt gesonden waren, om de arbeyders op de lantweeringe voor overval van eenige troupen te paert te bewaren, ende over de Veluwe tot bevrydinge van dien te ryden, het voetvolck was om Amersfoort alleen niet gekomen, want hadde de vyant een dach later gekomen, soude de compagnie van capiteyn de Vries op de schans van Woudenberch gebleven hebben, welcke compagnie, als de ruytery van de vyant al voor de stadt was, op lyfs pericul binnen Amersfoort geweken syn, ende het volck opt huys ter Eem, mede van deselve compagnie, bleef, sodat omtrent tusschen vier ende vyf hondert man binnen Amersfoort was, een schonen hoop volcks, om sulcken stadt te defenderen, daer men te voren verclaert hadde, die met geen vyfduysent man te kunnen beschermen.

Opt vyfde, van't commandement van capiteyn Dorp niet volcomelyck gedefereert te hebben, sal ick ende alle den raet verclaren, dat wy hartelyck bedroeft waren, siende dat hy geen dinck ter harten nam, ende na geen commandement en trachte, maer hem met wyn ende een pyp taback opvulde, hetwelcke ons stadich dede roepen om mons. Veer, aen welcke mr. Veer wy eenige dagen te voren lieten schryven door Aert van Deuverden, om te sondéren of hy consent van syn Excellentie conde crygen, om bynnen Amersfoort te comen, 'twelck niet wilde vallen. Ick en kan my oock niet erinneren, dat Dorp oyt om meerder commandement ten minsten tegen my gesproken heeft.

Het incomen vanden trompetter is by de ruyterye van Chesie buyten kennisse van ymant van de raet geëffectueert, soedat wy op het stadthuys verwondert waren, siende daer een trompetter van den vyant.

Den tweeden ende derden trompetter syn beyde by den commandeur ontvangen, ende in den Doelen eerst gebracht, waerover de raet sich beduchte, ende heeft Dorp geantwoort, dat den eersten trompetter aen haer luyden gesonden was ende niet aen ons, doordien de graeff ons niet meer en wilde besenden, doordien wy syn brieff niet beantwoorden, etc.

Het uytsenden van de wyn met den eersten trompetter is by my vreemd geacht, ende hebbe dienvolgens den volle crychsraet daerop advys gevraecht, die verclaerden, dat het maer een courtesie was, ende wel mochte geschieden, gelyck den geheelen raet dat seyde, de eene lopende om den vles ende de ander boven, om den trompetter te tracteren. Welcke personen ick als noch seer wel kan aenwysen, ende alsnu van de principaelste mede in den raet syn.

Opt zesde is eensdeels hier vorens op de vierde beschuldinge beantwoert; ende aengaende de reste staet te letten, dat ick met eene extraordinaere swaerhoofdicheyt tot die subite handelinge ben gecomen, maer den schoon opgepronckten brief van graeff Henrick vanden Bergh, met die bygevoechde dreygementen aen d'eene ende aen d'andere syde al het voor-

gaende gepasseerde, ende bysonder het afscheyt van mynheer Berck, deden my eerst ende den geheelen raet, uytgenomen Aert van Deuverden, die absent was, ende uyt syn klederen den gantschen dag tot 's avonts laet toe te bedde hadde gelegen, meer gedroncken als gegeten hebbende, te resolveren. Dat geseyt wort, dat die gemeente oplopich was, ofte tegens de handeling, is geloogen, alsoe hem niemant openbaerde, als een deel canailje ende de ruyteren van Chesie, ende den Spangiaert Gloria de Dios, die veel spuls maeckten, vreezende, als een overlooper, voor quaet quartier, ende van de burgers Aert de Emmenesser, Jan Verburch ende den dollen backer inde Uterse straet, ende diergelycke. Ende aengaende dat ick medeginck, om den trompetter uyt te helpen, is door bidden van de raet geschiet, naer lange weygeringhe. Maer Cotenbergh ende andere gingen mede sonder noot, uyt liefde ende om het werck te bevorderen. Ende dat het maer was om den brieff te beantwoorden, was waerachtich, want van gyzelaers te senden eerst gehandelt wort in den brief van Cuculi, onder my berustende, etc.

Dit is int corte ende soude veel anders noch te seggen vallen, ende die dit leest, sal moeten de sententie daerby ende tegens confereren. Hieruyt can men sien hoe de heftige, ongehoorde proceduren van gevanckenisse, ende de beclaechde onverhoort te condemneren, gedefendeert syn.

Comte DE BERCK a Mr. le Baron DE GROBBENDONCQ, chevailler, *etc.*, 17. *may*, 1629.

Mons. J'ay receu differentes lettres vostres, par lesquelles m'advertissez de ce, qui passe par de la. En reponce de quoy je vous diray, que son Exc. faict tous les efforts du monde pour vous donner secours et toutes egualem. en ceste ville, s'y portent de tous debvoirs humainement possibles, avecq une inclination non pareille; mais s'il va eung peu a la longue, c'est a fin de se pourveoir tant plus convenablement de tout ce qu'est necessaire pour led. secours; m'ayant Rubens, qui est fraischement retournu d'Espaigne, dict, qu'il scavoit, desia par de la, que l'ennemy estoit en tous momens pour sortir en campagne, m'ayant le ducq comte Olivarez aussi escrit le mesme, par ou nous nous imaginons, que sa Maj. ne tardera a nous envoyer bonne quantité d'argent. Et scachant bien, avecq combien de courage ceste ville sera defendue de vostre côte ne se doubte avecq les efforts, que ce sera de cestuy cy, que la ville avecq l'aide de Dieu sera secourue, a quoy je tiendray la bonne main autant, qu'humainement me fera possible et en cest endroit, je demeure

Mr.

Vostre tresaffectueux et tresasseure serviteur,
Henry, comte de Berck.

ERNST CASIMIR, grave van Nassau, *etc.* aen de STATEN-GENERAEL, 20. *aug.*, 1629.

Ho. Mo. Heeren!

Wy hebben tegelyck ontfangen U. Ho. Mo. drye missiven, d'een vanden XVII., d'andere twee vanden XVIII. deses, by dewelcke deselve begeren, dat wy de compagnien vande colonellen Hauterive, Harwod ende Dieden op 't spoedichsten sulcx wilden verdeelen, dat daer-

mede beset mochte werden de Neder-Betuwe, van Ravesway af tot de uytterste hoofden, omdat de heere van Hauterive hem excuseerde syn troupes alleen te verdeelen tot Culemburch, ende dat wy daerbeneffens noch souden seynden twee compagnien harcquebusiers, om tot afbreuck vanden vyant ende op contschap gebruyct te werden.

Waerop wy nyet en hebben willen nalaten U Ho. Mo. te rescriberen, dewyle Godt almachtich belieft heeft U Ho. Mo. te segenen met de veroveringhe van Wesel, daertoe wy genomen hebben zoo veel vuerroers, als wy hebben connen becomen uyt de respective frontiersteden van Zutphen, Groll ende Brevoort, die byden cap. ende lieutenant Wolff by elkanderen syn gebracht ende geconduiseert, mitsgaders uyt Nimmegen, Grave, Gennip ende Ravesteyn, als oock de respective Duytsche compagnien, hier ende inde Betuwe leggende, d'welcke wederom in haer guarnisoen metter tyt moeten werden gebracht, ende inde selve plaetse musquettiers ende formele compagnien gelecht, gelyck dan oock den heere van Dieden alreede uyt Emmerick ende Rhees enige compagnien ontboden heeft, dewelcke gesuppleert moeten worden, dat U. Ho. Mo. nyet dan dienstich sullen oordeelen, dat wy van hier voorts naer Wesel seynden, ende naer de Betuwe soo veel compagnien, als wy eenichsins sullen connen byeenbrengen, ende oock de Betuwe van geen meerder ruyters voor dese reyse ontblooten, dewyle de compagnien, die metten heere van Dieden uyt syn, nyet syn weder gecomen. Opdat aen d'een zyde de groote victorie gemainteneert, ende aen d'andere zyde de Betuwe (daerop den vyant schynt syn meeste oogmerk te hebben, gelyk wy van alle kanten worden geadviseert, ende syne Exc. ons daghelyx waerschouwt daervoor goede sorghe te willen draghen) geconserveert moghen werden; de vier compagnien ruyters, by ons aenden heer van Hauterive gesonden, connen, onder correctie, neffens de compagnie van Chieze U. Ho. Mo. tot contschap dienen, dewyle zy uyt haer quaertieren daerop by gedeelten gesonden werden ende te gelyke mede wacht inde Betuwe houden. Wy mynen, dat de voorsz. veroveringhe van Wesel, den vyant in sulke posture sal stellen, dat hy of zyn meeste machte datelyck sal moeten employeren om de stadt te recupereren, of dat hy met alle gewelt sal souken door te bersten inde Betuwe, om also te comen tot ontset vanden Bosch, al soude tselve met verlies van veel volck geschieden, ende dat daerom 't principaelste oogmerck althans moet wesen beyde plaetsen te conserveren. Wy hebben naer Wesel gesonden drye canoniers uyt Schenckenschans ende den ingenieur Block, met een acte, om uit Emmerick, Rees ende Schenckenschans soodanighe materialen van schoppen, spaden, cordewagens ende diergelycke te lichten, als hy te Wesel comende bevinden sal nodich te syn. Wy hebben oock den ontfanger Ommeren naer Wesel gesonden, om aldaer opteykeninghe te doen van vivres, geschut ende munitien van oorloghe, insgelyx met een acte, om uyt de naeste steden te lichten 't geene meest van noode soude moghen syn.

Hiermede,

Arnhem, de XX. aug., 1629. Ho. Mo. etc.

U. Ho. Mo. dienstwillighe,

ERNST CASIMIR, Graeff zu Nassau, RANTWYCK, ESSEN, HUYGENS, VANDE CAMER, BAERSDORP, VELTDRIEL, J. VAN GOCH.

BRIEVEN

EN ANDERE DOCUMENTEN,

DIENENDE TER OPHELDERING VAN

'S LANDS GESCHIEDENIS,

LOPENDE OVER 1570 EN VOLG. JAREN.

CEREMONIAE SPONSS. PHILIPPI REGIS PRAGAE CELEBRAT., 4. *may*, 1570.

Quarta die maji, quae fuit jovis et dominicae ascensionis, solemnia celebrata sunt Pragae invictissimi regis domini nostri Philippi sponsalia, in ipsius civitatis summo templo per ejusdem loci archiepiscopum, quem honoris gratia comitabantur decem alii episcopi, praesente ipso Caesare cum serenissima conjuge una cum archiduce Carolo, qui serenissimi regis nostri personam repraesentabat. Sedebant sub umbella ad hoc ipsum appensa; et post illos subsequebantur suo ordine aliquot Germaniae principes, quorum apud Caesarem duces Lingenses et Blasbiensis adstantes proximi videbantur. Aderant etiam caesarei oeconomi, et denique totius Bohemiae regni nobilitas sumptiosissime ornata fulgebat. Sedebat Caesar in choro ad dextram, ad sinistram vero erat scamnum serico coccineo stratum, regum atque principum legatis ad sedendum appositum. Aderant etiam summi Pontifices, Hispaniarum, Galliae, Poloniae, et Venetiarum legati. Archiepiscopi sedes erat ante altare quem sedentem caeteri omnes praelati stantes circumstabant. Populus autem tantae solemnitatis videndae desiderio captus, quo faciliorem prospectum ad ea, quae gerebantur, haberet, quamplures suggestus sibi erexerat. Regina vero nostra adeo speciosa et tanto decore atque vultus elegantia comparuit, quantam vel ipse Apelles vix aliam depingere potuisset. Vestes autem erat forma Hispanica ex serico carnaceo et auro contexta, margaritis et summi valoris unionibus conspersa. Capitis ornamentum ita smaragdis et adamantibus splendebat, ut intuentium aciem omnino praestringeret. Archidux ipse eodem prodiit ornatu et ejus nobiles albo serico induti. Oravit archiepiscopus, prout in similibus moris est. Finita oratione prolata est pontificis dispensatio, una cum regis nostri diplomate, quo Carolo archiduci spondendi suo nomine facultatem dabat, quibus visis, surrexit Caesar una cum serenissima conjuge, deduxeruntque reginam ad archiepiscopum, qui erat (pro more) pontificaliter indutus. Quo cum pervenisset, obtulit Imperatr annulos sponsalitios; et quum pro

forma, ab ipso archiepiscopo interrogaretur regina, an archiduci nomine Philippi Hispaniarum regis nubere vellet, respondit, velle. Finitis sponsalibus, regina procubuit ad genua parentum, eorum manus exosculatura; a quibus prae laetita lachrimantibus sublevata et osculata est. Illico sonuerunt aliquantisper omnis generis instrumenta musica. Omnibus silere jussis regis nostri legatus surrexit, deusculatusque tanquam subditus reginae manum, obtulit ejus regis donum, una cum epistola, qua illam rex conjugem et Hispaniarum reginam appellabat. Redditque legatus Imperatori alias literas a rege missas. Aderat etiam Ludovicus Venegas, summus regis m......, qui Lusitaniae principis foeminae nomine reginam salutavit, et literas una cum donis tradidit. His omnibus solemniter peractis, discubuerunt ad coenam, simul cum principibus et legatis quisque suo ordine. Post coenam tripudiatum est tanta Imperatoris laetitia, ut vix dici queat, adeo, ut saepius tripudiaverit. Fertur reginam nostram praeter eximias corporis dotes, esse summis animi virtutibus ornatam, quae spem faciunt, fore, ut Hispania tali regina in perpetuum sibi gratulatura sit, utpote sapiente, diserta, et, quantum decet, liberali; faxit Deus, ut rex noster, ea quam diutissime salvus salva fruatur, feratque benedictionis fructum.

PROCESVERBAEL van eene visitatie van 't Convent van S. BARBARA te Delft, door den Biechtvader van den Duc d'Alve, met de Minrebroeders; en verdere verklaring van Chr. Adrichomius, 1570 et 1571.

Anno XV^c. tzeventich, den zesten july, ende was op een donderdach, tzavonts omtrent te vyff uyren, zyn gecomen tot Delff in SteBarbara convent, inde priesterye, Lucas ab Acerato, biechtvader vanden hertoch van Alva, vergeselschapt met Pippino ende Bilgoen, item die guardiaen van Delff, Dortrecht ende Leyden, ende met noch twee dienaers. Die biechtvader zeyde totte pater des voirn. convents: *Deo gracias*. Die pater vraechte, wat haer believen was. De biechtvader antwoorde: *volumus visitare conventum*. Die pater vraechde: *quanam auctoritate?* hy antwoerdde: *summi pontificis et regiae majestatis*. Die pater begeerde zyn besceit te zien ende te lesen, daer op Pippinus antwoordde: men zalt de susteren doen lezen. Doen zeyde die pater: onse susteren en verstaen geen latyn, ende al waert al schoon in't duytsch, zoe en verstaen zy die hoofsche termen niet, ende hebben myn gecoren voor haer overste, dat ick haer voorstaen soude. Pippinus antwoorde: wy staen daer niet op, wy willent den susteren vertoonen. Die pater zeyde: men heeren, het sal over XIIII ofte XV daghen capittel zyn tot Amsterdam; aldaer sal onse generael ende d'andere paters ende ick mede comen, aldaer sullen wy met u van dese zaecke hanteren. Ik bidde u, dat ghy zoe langhe ophouden wilt met visiteren, want ons oeck geseit is, dat ghy voer die tyt ons niet moyen en sout. Daerop Pippinus antwoordde: wy moghen comen zoo wanneer alst ons belieft, wy en willen zoo langhe niet beyden. Doen seyde die pater: waeromme gaet ghy niet eerst S. Aechten, want dat ist outste convent. Si antwoordden: die pater en is niet t'huys. Doen seide die pater: hy zal morgen t'huys wezen, ick bidde, dat ghy zoo langhe verbeyden wilt. Mer zy en wilden niet beiden. Doen zeyde die pater haer biddende, dat zy wilden beyden tot 's anderendaechs 's morghens, wanttet avont was ende en was geen gewoonlyke uyre, omme te visiteren, mer zy en wildent niet doen. Doen badt die pater, dat zy een half uyr ofte een quartier uyrs zouden willen vertoeven, want die susteren niet en wisten, dat zy comen zouden voort capittel, ende oick niet en wisten, dat zy in stadt waren, of comen souden, ende seide, zy zitten allegader op

haer werck, ende alzoo 't zomer ende heet weer is, zoo zyn zy niet gecleet noch bereyt totte visitatie, sommighe zyn inde spincamer, sommighe in 't weefhuys, sommighe in andere plaetsen in 't werck, mer ick zal terstont haer vergaderen ende vermanen, dat zy stil ende manierlicke zyn, want anders zullen zy zeer verscrict ende verbaest zyn. Doen zeyde Pippinus zeer hert: sult ghyse vermanen? wy zullense vermanen, wy zyn haer oversten. Doen antwoordde die pater: mach ick haer niet vermanen, als een oversten? laet ick Jan die voorlooper wesen, ende laet ick haer een vermaninghe doen, opdat ghyluyden haer te bereyder vinden mocht, want anders en salt niet tieren, ick kenne myn scapen, zy zyn wat haestich, ende worden zy dus overvallen, zoe en zalt niet wel gaen; dus bidde ick u, laet ickse eerst eens waerscouwen. Mer die Minrebroeders en wilden niet langher beyden, ende zyn nae binnen gegaen ende hebben die reverter clock doen cloppen, dat alle die susteren byeen comen souden, diewelcke seer ontroert ende geperturbeert wesende, zyn elcx van syn werck gecomen inde spincamer, aldaer hebben die Minderbroeders voertgehaelt de bulle vanden Paus, ende hebben die den pater geheeten te lesen. Die pater antwoorde: domine Pippine, ick heb u eertyts horen preeken ende hebbe oeck wel met u ter maeltyt geweest, doen ghi minister waert, ghy zyt zeer welsprekende, ende ick ben met Mosis ende Esayas, niet zeer welspreckende, ick bidde u, dat ghi dese bulle lesen wilt. Mer hy en wildent niet doen, maer wilde, dat die pater daer wt lesen soude het punt, daer die visitatie vande generael des derde regels te niet gedaen wordt, ende die selve gegeven wordt den minister vande Minderbroeders etc. Die pater dat in't latyn gelesen hebbende, heeft het blad terugge omme gekeert, ende heeft gelesen, dat haer die visitatie gegegen was, overmits, dat de derde oordel niet onderhouden hadde zeker statuten, in't jaer XV^c^.XLIX. gemaeckt by Rudolphus, cardinael vande Carpen, etc., zoo vraechde die pater, wat statuten dat dat waren, dat men die vertonen soude, wantse moghelyke ontwetende die onderhouden hadde. Pippinus antwoordde: dat en roert ons niet, die behoort ghi te hebben, zoeckt ghy die. Die pater antwoordde: wy hebbender allesins ende oeck te Cuelen nae doen zoeken ende vereyschen, mer wy en wetense nergens te vinden. Doen gaven die Minderbroeders den pater een open bezegelden brief van onsen co. Ma., ende wilden, dat hy die lesen soude, dat die susteren dat horen souden. Dien al gelesen hebbende, zoe heeft Pippinus beginnen te vermanen die susteren, dat zy haer souden willen begeven tot haerluyder gehoorsaemheyt. Mer sommighe vande susteren begonden doen op te staen ende te seggen, dat zy alsulcx niet en begeerden an te vaerden ende accepteren, ende dat zy haerluyden geen gehoorsaemheyt belooft en hadden, ende dat zy begeerden by haer beloften te blyven, ende haer zelven niet meer beswaren, dan zy belooft hadden, ende ander diergelyke woorden. Doen zyn die Minderbroeders opgestaen, ende Pippinus heeft die susteren zeer hert toegesproken, seggende, dat in haer niet meer geestelyck en was, dan in een steen, ende meer andere diergelyke woorden, ende heeft oock die mater zeer hart toegesproken, haer objicerende, wat rebelle susteren dat zy hadden. Daerop die mater droevich antwoordde, dattet haer leet was, ende excuseerden die susteren, dat zy overvallen worden, dat zy haer toecomste niet verwacht en hadde, dat zy niet gewaerschouwt en waren, datter geen tyt, stont noch uyre van visitatie was, ende dat zy't voor dier tyt niet beteren en konde. Doen heeft Pippinus ende Bilgoen die mater tot twee reysen bevolen, dat zy vyff ofte ses vande rebelle susteren terstont opsluyten soude, haer dreigende, indien dat zy't niet en dede, dat zy s'anderen morghens haer in haerluyder plaetse tzelfde doen soude; daer onse mater op antwoorde, dat sy't alsdoen niet beteren en konde, ende seyde, tot tweemael toe: ons volck is zoo haestich, men behoort se aldus niet te verraschen, ick en wetet niet te beteren. Doen zeyde Bilgoen tegens onse mater: wy doen u ende allegader

inden ban. Ende Pippinus sprak zeer hart die pater toe, hem verwitende, dat hi zulcke rebelle stoute ondersaten hadde. Die pater antwoorde: 't is myn leet, ick heb't u wel te voren geseyt ende gewaerschout, ick en can't altans niet beteren. Doen seyde Pippinus: wat leert ghy se, dat sy aldus stout syn. Die pater antwoorde: dat ickse lere, dat wil ick wel staen, dat horen die buyren ende luden wel, die hier te preeken comen. Doen seide hi: waert, datghi se wel leerde, zy en souden aldus rebel niet syn. Daer op antwoorde die pater: Moyses leerde die kynderen van Israël wel, nochtans waren zy te beter niet, mer wilden hem stenigen, ende Christus, die oppersten leeraar, leerde die Jueden ende Phariseen wel, mer bleven nochtans hertneckich, ende hebben hem ten laetste gecruyst. Ende wtgaende vande priestery, soe heeft Pippinus metten biechtvader teghens den pater geseyt: wy doen u geheele convent inden ban; ziet, dat ghi morghen geen mette, misse noch dienst en doet, dat ghi geen clock en roert noch geen kerkdeur en opent, ende wy sullen scicken, datter Spangers tottet convent comen sullen, ende seyden met harde woorden totten pater: ende comt, gaet ghi met ons. Die pater seyde: ick zal eerst onse mater (die aldaer by hem tegenwoordich stondt) een of twee woorden toe spreecken, dat gy die susteren tevreden stelt, alsdan sal ick u volgen. Doen seyden zy zeer hert: neen, comt, gaet terstont tusschen ons, ende alsdan is die pater met hem gegaen, niet wetende, of zy zouden hem doen vangen; mer zyn naer S. Aechten gegaen, ende onder weechs langhes die straten gaende, zoo heeft die pater met Pippino veel disputatie gehadt ende woorden gebruickt, of dat een oprechte manier was van procederen ende alsulcx inden ban te doen, ende dattet evangelie vermaende, dat men eerst den sculdighe eens, twees ende derdemael behoort te vermanen ende ten laetsten den hertneckighe inden ban te doen, ende Pippinus beleet, dat hi gaern gehadt hadde, dat die biechtvader van dien avont niet begonen en hadde, mer dat hi tot 'smorgens gebeyt hadde. Comende by S. Aechten quamen ons te gemoet het volck, dat wt die oude kerck wttet heylich sacraments loff kwam. Alse in S. Aechten die bulle ende den brieff vanden coninck inde spincamer den susteren voorgelesen hadden die voirz. Minrebroers, zoe zyn zyn se gegaen inde oude kerck, om het nieuwe hoochoutaer te bezien. Aldaer heeft onze pater, die gardiaen van Delff, met Pippino gebeden, dat zy voor hem den biechvader wilden bidden, dat zyn convent wt banne gedaen zouden moghen worden, allegerende, dat die susteren haestelicke overvallen waren, ende, datter veel van syn susteren waren, die niet gesproken en hadden, ende dattet gemeen volck opte werlt, zoe van zyn convent als vanden Minrebroers qualiken spreken zoude, ende nadat zy die biechtvader gesproken hadden, zoo heeft hi 't convent wten banne gedaen, mits dat die Minrebroers tzanderendachs wederomme comen zouden ende dat die pater scicken souden, dat die susteren stil wesen soude ende die Minreboers adverteeren, daerop die pater antwoorde: ick zal myn best doen, mer off er vyff ofte zes susteren wat rebelleerden, laet men die straffen, mer laet het geheele convent om haerluyden in geen last comen, ende laet de goede om die quaden niet te lyden hebben, ende alsulcx zyn wy gescheyden.

Als nu onse pater wederomme nae ons convent ginck, zoe is hem onderweechs te gemoet gecomen een bute suster, die van 't convent nae hem gesonden was, sorgende, dat haer pater gevangen was, ende die pater met heur t'huys comende, heeft terstont alle die susteren vergadert ende haer tot stillicheyt, eendrachticheyt ende gerusticheyt vermaent. Tsavents hebben die heeren vande stadt van Delf by de voirsz. Minrebroeders in haer cloester gegeten, alwaer over tafel by de voorsz. Minrebroers verhaelt worden (als ons geseyt is) vande groote rebellicheyt van ons convent, ende hebben onder andere woorden geseyt: dat ons convent, overmits die rebellicheyt behoorde gedemolieert ende wtgeroeyt te worden, alsulcx, dat die schout ende die heren vandie stadt zeer met ons convent beducht waren, ende

t'sanderendaech nauwlyk wt varen dorsten, besorcht wesende, wat ons convent overgaen soude.

Tsanderen daechs morghens heeft onse pater vanden heylighen Geest gelezen, ende nade misse heeft hy weder alle die susteren vergadert ende haer wederomme vermaent, datter niemant sprecken en soude, opdattet convent in geen last comen soude, mer dat hi wel met reden ende lanchmoedicheyt voor't convent sprecken ende staen soude; ende dat men die Minrebroers voor dese tyt toelaten soude, tot dat men sien soude, ende die susteren beloofden hem, dat sy alleen wt vreese om zynentwille zwygen zouden. Omtrent te halve elven zoo is gecomen Lucas voorsz. met Pippino, Bilgoen ende die guardiaen van Leyden, ende Pippinus heeft die susteren een vermaninghe gedaen, ende alle die susteren swegen all stille, alsulcx datter niemandt en sprak, ende nae die vermaninge, soe beval Pippinus die susteren, dat zy haer *confiteor* lesen souden, ende als alle die susteren op haer knien lagen, so heeft onse mater Anna Arentsdochter voor haer allen die *confiteor* gelesen ende scult gesproken, ende doen heeft die biechtvader in't latyn hen allen geabsolveert; ende wtet convent gaende heeft hi onse pater belast, dat hy immers in't capittel tot Amsterdam comen soude, ende dat hi niet toelaten en soude, datter enich man ofte vrouwe in't convent gaen zoude, ende Bilgoen seyde, dat, zoe wat man ofte vrouwe datter ingaen soude, dat die inden ban wesen soude, ende onse pater antwoerde, dat hi in't capittel comen soude, want hem belast was die oracie te doen, ende want hi definiteur was, mer badt hem, dat hi tevreden wilde wesen, dat den inganck in't convent by hem gemodereert mochte worden, alsulcx, datter geen clacht vallen en soude, ter tyt toe, tot dat men horen ende sien zoude, watter vandie sake in't capittel gedaen ende gesloten zoude worden; ende die biechtvader heeft daermede tevreden geweest, ende alsulcx zyn zy gesceyden.

Opten XIX. febr. XV^c.LXXI. stilo communi, 's morghens weynich na acht uyren, zoe ben ick Christiaen Adriaensz. Cruys, onwaerdich pater van S. Barbaren convent binnen Delff, met Adriaen Adriaensz, eertyts burgermeester van Delff, t'zamen gecomen tot Utrecht, in de herberghe, genaempt *in den Hulck*, ende als wy aldaer omtrent een half uyr geweest hadden, zoe zyn by ons gecomen inde eetzaal vande zelfde herberghe een Minrebroeder, verselschapt wesende met zekere Spangiaerts, welcke Minrebroeder seyde tot my, dat ick van stonden aen met hem gaen soude byden commissaris ende biechtvader vanden hertoch van Alva. Daerop ick vraechde: waertoe? ende wat hy myn wilde hebben? hi antwoorde: hi wil u sprecken, ghy moet mede gaen. Ick, verbaest wesende, woude myn een weynich excuseren. Soe heeft hi geseyt: ende wilt ghi niet mede gaen. Ziet hier zyn ze, die u aldaer brenghen sullen, ende alsdan heeft een vande Spaense dienaers my aen myn slincker arm gevattet, als off hi my aldaer leyden wilden. Doen heb ick geseyt: moetet wesen; zoe zal ick mede gaen.

Doen seyde den voorsz. minrebroeder tot Adriaen Adriaensz. voorsz.: ghy moet oock mede gaen. Hy antwoorde: ick en heb aldaer niet te doen, ick en behoef niet mede te gaen; ende alsoe hy't selve weygherde, zoe seyde hy andermael: ghy moet mede gaen, ende wilt ghy niet mede gaen, hyer synse, die u leyden sullen, ende alsdoen hebben twee van de Spaensche dienaers hem gevattet, elcx aen een van zyn armen, ende alsdoen syn wy goetwillicke mede gegaen; ende langhes die strate gaende nae 't Minderbroedershuys toe, soe gingen aen beyde onse syden een Spangiaert, ons geleydende, sonder dat zy ons aen den arm niet gevattet en hadden, ende voor ons ginck die Minrebroeder met een weerlycke die-

naer, als ons gedunckt, ende ons volchden ofte drie ofte meer Spangiaerts, dat wy 't seker getal niet off onthouden en hebben. Comende in't Minrebroederhuys in de gastcamer, by den commissaris voirsz., zoo heeft hy my zeer hertelick in't latyn toegesproken, vraghende, waeromme dat ick rebelleerde, ende dat hy alsulcx my niet toebetrouwt en hadde. Ick, bevreest wesende, antwoordde, dat ick niet en rebelleerde, mer alsoe onse maters ende conventualen mettet versenden vande susteren haer beswaert vonden, dat zyluyden daeromme geappelleerd hadden aen de heylicheit vanden Paeus, om te versoucken, dat hi die saken zoude willen mittigeren; soe heeft hi wederomme geseyt, ick hebbe die bulle vanden Paeus, dattet zyn wille is, ghi hebtse tot Amsterdam in't capittel horen lesen, ghi hebt het contract, aldaer gedaen, mede onderteykent. Daerop ick antwoerdde: 't is waer: ick heb't ondeteykent, overmits dat ick definiteur was, mer onse conventualen zeggen, dat sy niet gesien hebben het zegel vanden Paeus. Doen antwoordde hi myn, dat hy hadde 't zegel van den Paeus *sub annulo piscatoris*, ende dat hi oock mede hadde een bulle, door welken, dat onse conventualen haer habyt zouden moeten veranderen, ende zeyde, dat wy overvloedich waren van gelt, ende dat wy daeromme rebelleerden, ende nemende een cleyn dingetje met zyn handt vande tafel, seyde: wy sullen meer doen met een crummeltje broets, dan ghi luden met alle u gelts; ende seyde mede, dat hi macht hadde vande hertoch van Alva, omme rebelle paters te moghen doen apprehenderen ende opte geley te zenden, ende seyde, dat die ander paters van Delff myn tot Utrecht gezonden hadden, overmits, dat ick soe suspect niet en was, ende dat hi myn alsnu *pro suspectissimo* hielde. Daerop dat ick hem zeer badt, dat hi beleefdelyke soude willen procederen, aengaende myn persoon, dat ick myn convent tot liefde diende, ende behalven 't convent genoech hadden, om off te leven, ende anders niet en socht off begeerde, dan christelyke God myn Heere te dienen. Dese ende meer andere diergelycke woorden zyn tusschen ons beyden gevallen, dien ick in genere, mer niet in specie onthouden hebbe; ende doen heeft hi myn geseyt, dat ick wech gaen soude; ende terwyl dat als voorgaende geschiede, soo stondt Adriaen Adriaensz. byde viere, ende doe zyn wy tsamen wtgegaen. Ende int wtgaen van't convent, soe quam ons aen Alostanus, gaerdiaen van Dordrecht, ende vraechde, hoe die saecken aldaer tot Delff stonden, ick seyde, dat die conventualen haer beswaert vindende met het versenden, vande susteren versonden moghen worden, ende dat die Minrebroers alleen door haer professie geincorporeert worden inde geheele oorden, ende dat die verseyndinge by haerluden *diu usitata et frequens esset*, mer dat onse susteren daer niet op geprofessyt en waren, ende dat sy duer de professie geincorporeert worden in ons convent ende worden alsdan *membra conventus*, ende dat die professie by ons *inusitata et insolens esset*, ende dat men niet en behoorde leechlicke een litmaet van zyn lichaem te snyden, ende dat ick wel vyftich of hondert gulden om Gods willen souden willen geven, dat zy die versendinghe soo leechelicke niet gedaen en hadden, mer lieflyker geprocedeert hadden, dattet voor eerste genoech hadde geweest, dat sy die visitatie hadden, ende dat sy die macht vant versenden noch een weynich vertoeft mochten hebben, alsoo die werelt noch oproerig is, ende alsoo die susteren voorsz. groote veranderinge gehadt hadde, ende dat Seneca seyde, dat den mensch van sulcker edele natuer waer, dat hi liever met zoeticheyt geleyt, dan met hardicheyt gedwonghen waer; hi antwoorde, dat zy genoech gedaen hadden met zoeticheyt, dat zy nu met harder manieren mosten procederen in't geestelyk, als den hertoch gedaen hadden in't waerlick; ick antwoerde, dat den hertoch geprocedeert hadden teghens rebellen, ende dat ick op eergisteren den prior van Sion buten Delft hooren seggen hadden, dat die reguliers mede macht houden, omme te versenden, mer tzelfde niet off weynich useerden, daeromme dattet voor 't eerste mede genoech geweest hadde, dat die minnebroeders oock die macht

hadden, mer dat zy die nae myn duncken behoorden niet te gebruiken, dan *omnibus tentatis in extrema necessitate;* hi seyde, dat zy niet versonden en hadden, dan in groote zaecken; ende hi vraechde, of heresis geen groote sonde en ware? Ick seyde: jae, zonder twyfel; hi antwoorde, dat die mater van S. Urselen tot Delff suspect was van heresie of ketterie, dat sy in twyntich jaren niet te recht gecappittelt hadde, dat sy mette pater, die ofgezet was, drie of vier uyren sitten spreken hadde. Ick vraechde: of die kock van S. Urselen mede omme ketterye versonden geweest zoude hebben? Daerop hy antwoorde, dat zy bescict hadde eene tonne met vleys ten huyze vanden offgezette pater. Ick seyde, dat men behoorde die susteren, die yet misdaen ofte bedreven, in haer eygen convente poenitentie te zetten, *etiam in pane et aqua, aut carcere*, alst die scult sulcx eysse, ende dat men maechden niet lichtelyke behoort te versenden; daer op hi seyde: sal men dan, om acht off tien hoorer die heele oorden bederven. Ick antwoorde, dattet onredelick was, dat men maechden alleen verscheyden souden, mer alst ymmers zulcx wesen soude, dat men alsdan behoorden een off twee buyten susteren te ordineren, die haer geleyden soude; hy seyde, dat in sommighe convente sommighe susteren waren mette ketterye besmet, ende tgunt dat hy wist van binnen wt onse conventen. Ick antwoorde, dat hi wel al mocht weten, dat in ons convent geschiedde, want men niet en dede dan't gundt oprecht was; daerop hi antwoerde: hi en wist van ons convent niet dan goet. Dese en meer andere diergelycke woorden met hem gehad hebbende, ende hem biddende, dat zy zouden willen beleefdeliken procederen, zoe zyn wy gesceyden ende ick ben wederomme gegaen in myn herberghe, ende *'s* anderen daechs *'s* morgens heb ick die voorsz. dingen bescreven met Adriaen Adriaensz. voorsz., ende oock t'samen duerlesen ende wel geconfereert, ende daernae ben ick terstont nae Delff gereyst.

ORDONNANTIE van wegens de HERTOCH van ALVE, roerende declaratie en specificatie der Engelsche waren.

Le secretaire d'estat Berty a reçu par Hans Imbrecht, messagier jure du recepveur de Bewesterschelt, le XIII. du pnt mois des lettr. a son Excell. ensembles inventaires des biens d'Angleterre cy Joinctz, nayant ledict secretaire pour les negoces, dont il estait empesche, eu le loisir d'escripre ceste recepisse, par ou la commande, que fusse escripte par moy soubzsigne son clercq.

Engelbert vander Vorst.

Don FERNANDO ALVAREZ DE TOLEDO, duc d'Alve, lieuten. gouverneur et capit. generael.

Treschier et bien aime. Ceste servira pour vous ordonner de par le Roy, que in continent et en diligence ayez a nous envoyer invent. en bonne et souffisante forme contenant declaration et specification particuliere des draeps, laines, cuyrs, peraulx, bateaulx et toutes aultres marchandises, debtes et biens, qui sont este trouves en vostre jurisdiction, appartenans aulx Anglois et comprins soubz l'arrest generael faict des biens desd. Anglois, vous ordonnant aultrefois, que lesd. commissaires d'Angleterre estant icy donnent presse, et font tres grande instance pour l'avoir. A tant treschier et bien aime, nostre seigneur soit garde de vous. D'anvers, le XXIX. jour de Novembre, 1570. Et estoit signé: F. A., duc d'Alve. Desoubz estoit escript: Berty.

Le superscr. estoit: A nostre treschier et bien aime Philibert de Serooskerke, seigneur de Thorin, rentmr general de Zelande, Bewesterschelt.

Collatione contre son original par moi: JA. BANCKAERT.

COMMISSIE VOOR STEVEN DE WITTE, ALS DROST VAN VIANEN, 10 *dec.*, 1570.

Alsoe Steven de Witte over ettelicken tyt voorsien ende gecommitteert es geweest totter drostampt vander stadt ende lande van Vyanen, sonder dat in syne brieven van commissie gedeclareert zy, wat hy voor gaigen ende weddens soude hebben, mits welcken van noode sy daerop t'ordonneren ende hem deshalven behoirlicke acte te depescheren. Hebbende de tresorier generael ende gecommitteerde vanden domeynen ende financien ons heren 's Conincx tgundt voorsz. overgemerckt, ende willende den voorsz. Steven de Witte redelick tracteren, hebben denzelven wtten name van zyne Majest. toeghevoecht ende geordonneert, toevoegen ende ordonneren voir gaigen ende weddens ter causen van zynen voorsz. staet van drost van Vyanen, de somme van twee hondert vyftich ponden, van veertich groeten Vlaemscher munte 'tpondt, 'sjaers, consenterende daerenboven, dat hy woninghe sal hebben opt huys van Vyanen voorsz., welcke gaigen sullen beginnen loop te hebben van den tyt af, dat hy synen behoerlicken eedt gedaen heeft; waervan hy jaerlicx betaelt zal worden by handen 's rentmrs 's lants van Vyanen voorsz., eischer vanden penninck van synen ontfanck, denwelcke de voorsz. vande finan. ordonneren dat alsoe te doen, ende mits hy hem vuerbrengende voor eens ende yerste reyse copye authentyque, soe van desen als spits commissien, ende soe dickwils, alst van noode wezen sal, quittantie daerop dienende, de voorsz. gaigen van II^c L p., ten pryse voorsz., 'sjaers sullen geleden ende gepasseert worden, in't wtgheven zynder rekeninghe ende afgecort vande penningen van zynen ontfanck, daer ende alsoe behoiren sal, sonder enighe swaricheyt, welverstaende, dat den voorsz. suppleant gehouden sal wesen, rekeninghe te doen ende verantwoerden voir die vande rekeninghe in Hollant, vande boeten ende breuken, daeraff hy sall trecken het een derdendeel, ende de twee andere derdendeelen sullen comen te prouffyte van zyn Majest. Gedaen te Bruessel, ten burele vande voorsz. finan., den x. december, xv^c. zeventich.

BARLAYMONT.

J. DAMHOUDERE. VAN LOO.

VIGLIUS AEN JO. BRUHESEN, 4. *oct.*, 1571.

S. P. Rev^de dne thesaurarie. Miror, quid dom. t. moverit, ut ea ad me scriberet, quae literis tuis mense proximo septemb. datis continentur. Ut enim semper abhorrui, detestatusque fui lites inter viros ecclesiasticos motas, easque, quoad potui semper sopire componereque conatus fui, ita, quod alienam litem in me transferre voluerim, quomodo tibi persuaderi passus sis, satis cogitare non potui. Nam, quod illum scribis plenis buccis jactare, quidquid ejus rei facit, id se meo jussu ac mandato facere compulsum, nolentemque ac volentem, cum reluctari mihi non audeat, imperio meo compelli, id sane de tanto viro credere nequeo. Ego enim hactenus, etsi tu aliter sentis, pro bono viro minimeque futuli eum habui, qualem te quoque habuisse olim scio, licet nunc insulsum imperitumque epis-

copum appelles, in quo tuum judicium a multis sane magnis probisque viris dissentit. Si vero aliquod a me mandatum habeat, id, quaeso, proferre eum jubeas, neque mecum in tenebris dimices. Quid ego autem de lite vestra sentiam, coram d. t. libere ac (uti puto) christiane monui; Et si quid dissidii inter vos extiterit, quum per regem ac pontificem decidi possit, illud sane pace tua dictum velim, haud mihi probari ejusmodi convitiis inter vos concertari. Deus opt. max. dom. t. incolumem conservet ac placatiorem reddat.

Bruxellae, 4. octob., 1571.

T. dom.
deditissimus servitor ac amicus,
VIGLIUS ZUICHEMUS.

VIGLIUS AAN JO. BRUHESEN,
X. *oct.*, 1571.

S. P. Reverende ac eximie dne thesaurarie. Quod per literas novissimas dom. V. a me certior fieri cupivit, apud quem sollicitanda sit responsio ad literas regiae Majestatis super instructione in causa vestra, non aliud comperire potui, quam acceptis per illustrissimum ducem super ea re regiae Majestatis literis, Excellentiam suam ad consilium, quod vocamus turbarum, cui dns Vargas praesidet, eas remisisse, et cum inde sententia contra vos lata processerit, non aliunde instructio ejus causae peti potuisse videtur. Vereor autem, ne non ita cito per illud consilium Regi rescribetur, neque, quod magnum favorem ab judicibus qui antea vos condemnaverunt, exspectare debetis. Proinde deliberare una poteritis, an apud Excellentiam suam responsionem earum literarum sollicitare debeatis, an vero aliam quaerere rationem, qua ipsius indignationem placetis. Ego autem magno meo aere redemptum vellem, ut haec causa vestra tandem bonum consequeretur successum. Et si quid consilii aut adjumenti ad eum promovendum adferre potero, officio et affectioni, quam erga rempublicam Trajecten. semper gessi, non deero. Bene vale, rev. dne thesaurarie.

Bruxellae, X. octob., 1571.

T. dom.
deditissimus servitor ac amicus,
VIGLIUS ZUICHEMUS.

JACOBUS HEZIUS AAN ALB. BOLL,
16. *nov.*, 1571.

S. P. Accepimus ex fama, charissime domine cognate, statum tristissimum reipublicae Ultrajectinae, quare non destitimus ejus vicem deplorare. Parum foret, quod Hispani ad tempus ibi hererent, nisi sentinam malorum secum adveherent. Docent haec superiorum temporum historiae, maxime ea, quae de Mediolanensibus scribit Capella, et de Siculis Paulus Jovius. Confirmat casus nuperus Isselsteinensis atque quod hesterno die apud Vuordae portam probus vir transfossus, et alia, quae passim jactantur. Quis dubitat gravissima nostra peccata hanc poenam mereri. Est annona raritas, scintillat pestis, pro foribus fertur esse bellum, intus mutuis injuriis premimur. Tu, mi domine cognate, in his omnibus discriminibus forti infractoque animo esto, perfer et obdura. Emendando, orando et patiendo hic et in perpetuum viceris. Castigamur et premimur hic tristi apostolo, ne cum mundo pereamus. Per

multas tribulationes oportet nos introire in regnum coelorum. Orabat D. Augustinus: hic ure, hic seca; ut in aeternum parcas. Utinam omnes agnoscant Dei flagellum, et non Regi, Duci Albano aut Hispanis imputarent haec incommoda: sed sibi suisque peccatis atque serio poenitentiam agerent. Juxta Dei opt. max. promissiones statim adesset divinum auxilium, flagellaque conburerenter, quod Assur, Totilae et alliis contigit. Haec interim dominus cognatus non rapiet in eam partem, quasi illum erudire velim; qui haec satis superque audivit; sed ut in praesenti maestitia eum auditorum memorem redderem, quare aequi bonique consulet. Quidquid ope aut consilio aut alio quovis modo prodesse D. Nepoti poterimus, lubenter faciemus. Soror tua charissima Lamberta cupit, ut scribas, quando Hispani in urbem recepti erunt; ut tunc veniat te consolatum et adjutum. Bene vale, 16 novemb., 1571. Amersfortiae.

Tuus cognatus, Jacobus Hezius, pbr.

Opsch.: Eersame *etc.* Aelbert Boll, can. S. Marie t'Utrecht, myn *etc.* heer ende neeff, *etc.*

VIGLIUS aen JO. BRUHESEN,
26. *jan.*, 1572.

S. P. Rev. dne thes. Gaudeo dom. t. ad ecclesiam suam ac aedes reversam esse. Damna autem ac incommoda accepta cum multis aliis communia, aequo animo perferre te decet, quibus hoc felicior es, quod ante ipsos liberatus sis, ac dnm praesidem Tysenachium non parva tenuit sollicitudo, ut id impetraret, nepotibusque meis opto ne favore meo indigeant, cum quotidie sentiam, quam parvus apud hoc genus hominum, nostri respectus habeatur.

M. Theodoricum, quem mihi de meliore nota commendasti, lubenter, quoad potero, juvabo, ut in novo deligendo procuratore ejus ratio habeatur. Plurimum vero ea res ex Senatus vestri judicio pendebit; et cum de officio agatur ad regis reipublicaeque utilitatem cumprimis pertinente, eum, qui maxime idoneus ad hoc erit, praeferri expedit. Abbatiae in Oistbroeck administrationem non ita, uti optabamus, succedere doleo; nam, quod consilium antea decrevit, ex bono zelo profectum fuit. Si quid vero aliter contra spem eveniat, id eidem consilio secreto exponi convenit. Ego autem, ut te non ignorare puto, jamdudum ab negotiis ad illud consilium pertinentibus exoneratus fui; ac quamquam studiose operam dedi, cum praesidis auctoritate fungebar, ut hoc damnum, quod a Montano monasterio ei illatum ferebatur fuisse, averterem, non tamen me decet nunc litem ejus causae meam facere. Verum is, cui lampada tradidi, si requisitus fuerit, officio suo non deërit. Adjuvabo tam lubenter, si quid ea de re ad me per consilium referatur. Deus, R^{de} dne thesaurarie, te in multos annos incolumem conservet. Bruxellae, XXVI. january, 1572.

T. dom.
deditissimus servitor ac amicus,

Viglius Zuichemius.

VIGLIUS aen JO. BRUHESEN,
21. *mart.*, 1572.

S. P. Rev. dne thesaurarie. De libis rursus abs te missis, non possum non magnas tibi agere gratias, quanquam in hac temporum difficultate angustiaque nihil tale exspectabam.

D. T. ad injurias militum, quae vobis isthic inferuntur, paulatim assuescere gaudeo; et ea vos consolatio tenere debet, futurum, ut brevi haec nebula sequatur Phoebus. Itaque, mi Bruhesi, serva te meliori tempori, et, quae impraesentiarum te laedunt, aequo animo sustine. Non caremus et nos hic in curia nostris crucibus, sed ferendo sperandoque meliora, mala, quae avertere non possumus, tolerabiliora reddimus. Bene vale, R^de^ dne thesaurarie. Bruxellae, XXI. marty, 1572.

T. dom.
deditissimus servitor ac amicus,

VIGLIUS ZUICHEMUS.

VIGLIUS AEN JO. BRUHESEN,
16. *apr.*, 1572.

S. P. Accepi, Rev. dne thesaurarie, per dominum Florentium Heremal, binas literas tuas 8ª. 10ªque hujus mensis datas, ex quibus dolenter intellexi, non aliud vos in Hispania impetrasse, quam quod illae continent, et ex regiae Majestatis decreto percipere potui. Ex Hopperi autem literis hactenus non aliud intellexi, quam occupatum eum fuisse in relatione negocii vestri; in specie autem nihil mihi significavit. Vt vero quid contra agendum sit consilium meum vobis communicem, a me postulari non debet, cum regium me ministrum agnoscam, et ut ducem Albanum offendere nolim, ita non debeo; cum ille a majestate sua nobis praepositus sit. Si quid vero in hujusmodi causa suggerere licite possim, id ore quam scriptis exponere tutius autumarem. Quod autem ad dom. t. pertinet, non aliud habeo, quod consulam, quam ut casum cum multis communem patienter feras. De lite sanctimonialium cum Franciscanis nihil certi rescribere possum, et ego me non lubenter hujusmodi tragoediis immisceo, cogorque consulere aetati ac valetudini, et quantum licet abstinere ab iis, quae animi tranquillitatem laedere turbareque aliquo pacto possunt. Optoque illis, ut saniora quietioraque consilia amplectantur. Bene vale, Rev. dne thesaurarie. Bruxellae, XVI. apr., 1572.

T. dom.
deditissimus servitor ac amicus,

VIGLIUS ZUICHEMUS.

ACTE PAR LE QUEL LE DUC D'ALBE ENVOIE A CEUX D'UTRECHT, LE SR. DE GROISBEKE, POUR TENIR LA PLACE DU COMTE DE BOSSU, *en date* 1. *jun.*, 1572.

DON FERDINANDO ALVAREZ VAN TOLEDO, hartoch van Alva,
lieutenant-gouverneur ende capiteyn-generael, *etc.*

Weerdige, hoich ende wel geleerden, eerbare, lieuve besondere. Wy hebben in dese vreembde loopen des werelts, voir goet aengesien den edelen ende erntfesten . . . . . heeren van Groisbeke te seynden binnen de stat Utrecht, angemerkt dye becommeringe des graven van Bossu elders, aldaer een wyle tyts te resideren, ende met den ertsbisschop, dyen vande geestelykheit, vanden rade des coninex, onses genedichs liefs heeren, ende magistract aldaer te houden goede correspondentie, ende deselve te assisteren, helpen ende bystaen met raedt ende daet in alle tgene aldair voirvallen soude mogen, ende voirts allen saken ten besten te helpen dirigeren, opdat die voirsz. stadt, burgers ende inwoenders derselver in rust ende vrede geconserveert, oick tegen den quaetwilligen beschut ende beschermt

mogen worden, ende begeren daerop ende nyet temin van wegen zyne co. Maj. belasten u, dat gy met den voorsz. heer van Groisbeek hout alle goede correspondentie, hen gelove toestelt, int ghene hy u zal zeggen tot uwer alre welvaert ende beschermighe, ende voirt dat ghy uwe uterste best doet, in alle tghene voirsz. is, zoo men des to u vertrouwt. Wesende jegenwoirdelic den tyt ende stont, dat met wel te doen men wederomme mach verdienen ende herwinnen, tgene hier bevorens moch zyn versuempt ende verloren geweest.

Weerdige, hoich ende wel geleerde, eerbare, lieuve besundere, Godt sy met U. Gescreven te Brussel, den eersten dach juny, XV^c.LXXII.

Onderteykent: F. A. DUC D'ALVE. Ende wat lager: BERTHY.

Opten brief stondt aldus: Den weerdigen etc. proosten, dekenen, archidiakenen, canoniken, ende capitelen des Dombs, ende der andere collegiale ecclesien t'Utrecht.

Dese copie onderteykent alsvoren, accordeert mitten principalen missive: LAMSWEERDE.

VIGLIUS AEN JO. BRUHESEN,
x. *jun.*, 1572.

Rev^de ac eximie dne thesaurarie.

Molestias, quas isthic sustinetis, scito vobis cum multis hoc tempore esse communes. Quamobrem aequiore animo devorandae sunt, allaborandumque, ut ad serenitatem pristinam redire aliquando liceat. Quas isthic autem de excubiis aliisque oneribus publicis habetis difficultates, spero magna ex parte adventu ejus, quem illustrissimus dux ad vos mittit, sopiri componique posse. Est enim non tantum prudentia singulari experientiaque praeditus, verum aequitatis concordiaeque studiosissimus.

De decanatu optarem votis vestris satisfactum esse, sed hoc in genibus Deorum situm est. Ego autem, quoad potero, lubens adjuvabo, ut ecclesiae vestrae, quam rectissime prospiciatur. Bene vale, dne comprimis honorande.

Bruxellae, x. juny, 1572.

T. dom.
deditissimus servitor ac amicus,
VIGLIUS ZUICHEMUS.

AEN DAN PASTOER, SCHOUT, GESWOREN ENDE KERKMEESTERS, IN ONSEN GERECHTE VAN SECHFELT ENDE SECHFELDERBROUCK, ONSEN BESUNDERN GOEDEN VRUNDEN, 23. *juny*, 1572.

Goede vrunden. Naerdien wy verstaen hebben die dreygementen, soe openbaerlyk als heymelyk van satanschen ende quaetwilligen ofte vagabonden, die de heylige kerke, de weerdighe heylige sacramenten, kerkenbeelden ende ornamenten te vernielen, antwee te slaen, de pastoren ende alle catholyke personen te willen verjagen ende spolieren, luyden laten, twelck wesen soude jeghens God ons Here almachtich, zyne godlyke geboden ende der heyliger kerken insettingen, ende oock directelyke contrarie den co. Maj., onses alre genedichten here, mandementen, ende oock jeghens de gemeene vreede; ende hebben wy daer om niet kunnen gelaten, UE. te veradverteren ende u bevelen, zoo wy by desen veradverteren ende be-

velen, goede wacht ende wake by dach ende by nachte, in merkelyk getal van personen te houden ende draghen voor de voorsz. kerke, heylighe hoochweerdighe sacramenten, ornamenten, mits ook de beelden der heyligher kerke, pastoren ende alle catholyke personen; besonder aengemerkt men daghelicx niet en verhoort enige bestorminghe ofte plunderinge in kerken gedaen te wesen, alwaer in't cleyn ofte groet resistentie ende wederstant geschiet is.

Waerom wy bevelen, UE. mits desen in tyde van noot altoos by de kerke ul. te willen laten vynden, ende indien gyl. enighe onraet verneemt, den clock met den repen voor als wthangende gereet hebben, ten eynde daerdoor gheen inconvenientien gebeuren. Ende indien 't gebeurt, ghylieden ofte enighe van u, in tghene voorsz. is, gebreckelyk ware, souden wy van meyninge wesen met ulieden voor God almachtich, den co. Maj. ende de Exc. vanden hertoghe ons te willen verantwoorden, by wyens mandementen onder anderen gedreycht wordt, den genen, die die kerke laten spolieren, haer huysen te doen verbranden. Hiermede God den almachtigen bevolen. Gegeven t'Utrecht onder tsignet des capittels opden XXIII. Juny, a°. XV^c. LXXII.

Door bevele,

VERHUEL, nts capituli sbt.

DON FERNANDO ALVAREZ VAN TOLEDO, HERTOCH VAN ALVA, LUITENANT-GOUVERNEUR ENDE CAPITEYN-GENERAEL, AEN DE BURGEMEESTEREN ENDE RADEN VAN AMSTERDAM, 28. *juny*, 1572.

Lieve besundere, wy hebben ontfangen uwen brief van den 21 dach deses maents, die ons seer aengenaem is geweest, insunderheyt omme die hope ende vertroostinge, die ghy ons daer inne gheeft, die stadt tegen den rebellen wel te houden onder d'obedientie van syne Maj., waer toe wy u vermanen ende bidden alle mogelycke diligentie te continueren, gelyck ghy tot noch toe wel gedaen hebt, overdenckende die eere, prys, lof ende danck, die ghy aen syne Maj. behalen sult van byna alleen in Hollant gepersevereert te hebben in de getrouwheyt, die men denselven syne Maj., als synen natuerlicken heer ende prinche sculdich is, ende oirsake te wesen van recouvremente ende herwinninge van alle d'andere afgevallen steden van Hollant, soo wy metter hulpe Godts seer corts verhopen te doen, blyvende Amstelredamme alleene stantaftelick in devotie tot syne Maj., by die welcke gy u moogt versekeren, dat wy een goet intercesseur ende middler sullen wesen van tgene gy nae dese troubelen sult willen heyschen, tot eenre euwige memorie ende eere vander getrouwicheyt der voorsz. stadt, tot meerder welvaert derselver ende goeder burgeren van dien. Ghy merkt wel aen tgene die rebellen aenrechten opten platten landen, ende in kercken ende in goodshuyzen by u, als by uwen brief inhoudt, die vruchten, die men van sulcke boeven is verwachtende, ende horen meninge ende voornemen, twelck enen ygelyck behoort een vermaninghe te wesen, niet alleenlyck hem niet te geven tot hen, maer densulcken met alle mogelyke macht te helpen wederstaen ende verdryven, dewyle men versekert is Godt een aengenaem werck daer aen te bewysen ende doen.

Aengaende die stede van Goylant, wy scryven tegenwoordelyck aen den grave van Bossu daer inne te versien. Ende beroerende die dierte ende soberheyt van den coorn, wy verhopen in Godt, dat sullicx by reductie van den voorsz. afgevallen steden, corts te gescien, beteren sal, daer by gevoecht die openinge ende veylicheyt van den stromen ende canalen in Zeelant ende Hollant, daer toe wy alle mogelycke diligentie doen doen, ende hopen corts in sulcke rustinge te wesen ter see, dan men't effect daer of sien sal. Midlerwyle, isser yet, daer inne ghy ons

seer soudt moghen behoeven, sullicx ons adverterende, moocht u alle goede hulps ende bystants tot ons vertrooten ende verlaten. Lieve, Godt zy met U.

Geschreven te Brussel, den 28 dach juny, a. 72.

Onderteykent: F. A. DUC D'ALVE, ende noch lager: BERTY.

Die superscriptie was dese: Ons lieve bysundere, Burgemeesteren ende Raden der stede van Amsterdam.

VIGLIUS AEN JO. BRUHESEN, 19. *jul.*, 1572.

S. P. Reverende dne thesaurarie. Quod proximis literis dom. V. requisivit, ut significarem, an videretur consultum, ut deputati statuum vestrorum ad salutandum ducem Medinae Coeli huc se conferrent, cum pericula itinerum considerem, et dictus dux administrationem harum provinciarum nondum assumpserit, videtur mihi hoc officium in aliud tempus differri posse, tametsi, qui viciniores sunt et negocia in curia nostra habent peragenda, Excellentiam suam quotidie salutatum congratulatumque adveniunt.

De perfidia spontaneaque deditione urbium nonnullarum Hollandiae aliarumque satis mirari non possumus, sed speramus, eas, viso aliquo armorum apparatu, ad principis sui fidem reversuras; ad quod non parvum momenti fortassis adferet victoria nudiustertius parta adversus Hugenottos Galliae, qui ad inferendum Montibus Hannoniae praesidium in hanc regionem advenerant, caesique a nostris ad internecionem omnes feruntur, quemadmodum non dubito ex aliis dom. V. plenius intellecturam. Deus, dom. V., diu incolumem ac constanter in fide regiae Majestatis conservet.

Bruxellae, 19. july, 1572.

T. dom.
deditissimus servitor ac amicus,
VIGLIUS ZUICHEMUS.

DON FERDINANDO ALVAREZ VAN TOLEDO, HERTOCH VAN ALVA, LIEUTENANT-GOUVERNEUR ENDE CAPITEIN-GENERAEL, AEN DE BURGEMEESTEREN ENDE RADEN VAN AMSTERDAM, 25. *july*, 1572.

Lieve bysondere, wy hebben ontfangen uwen brief van den XVI. dezer maent, ende den inhout van dien wel verstaen, waerop wy u antwoorden, in den eersten versoekende, dat gy wilt in memorie brengen 'tgene wy u den 28. des voorleden maents geschreven hebben, ende vastelick geloven, dat die dingen also gescien sullen, met die hulp van Godt. Wy kunnen wel overleggen, dat het voor den menschen, die niet van die geëxperimenteerste en syn, schynt wonder te syn, dat die rebellen d'een stede voor ende d'ander nae tot hoere devotie alsoe innegecregen hebben; maer als men aensiet, dat sy daer inne gerecht (!) syn, door ontrouwigheyt der burgeren, sonder enich wederstant, jae tot hoeren versoeck in veele plaetsen, ervaren menschen en sullen hem daer van niet verwonderen, noch eenichsins ontsetten. Sy en synen oock niet gestelt met macht noch geschut, eenige stat, daer goede resistentie geboeden wordt, als in de stadt van Amsterdam zoude mogen geschieden, te becraftigen, soo dat gy hoerenthalven niet en hebt te vresen; ende so veel te min, daer wy hoeren medehulpers uyt

Vranckryck den 17. deser maent, niet verre van Bergen in Henegouwen, gantselick verslagen, ende by de 2500 gevangenen noch in handen hebben, als wy vermeynen, dat gy wel verstaen hebt, veel lichtelicker verhopen te comen tot tgene wy pretenderen, te weten den vyant seer corts te trecken soeken, waer wy hem sullen connen vinden, ende uyten lande jaegen, oft mogen wy aen hem comen, soe tracteren ende handelen, als syn gesellen in Henegouwen uytgestreeken syn geweest. Ende al schynt het, dat onse rustinge zeer langsaem toegaet, gy moet verstaen, dat sy daeromme te grotere, starckere ende dapperer sal wesen; daer syne Maj. meenige is syne goede ondersaten gewisselick ende ernstelick te beschudden ende beschermen, gelyck wy verhopen, dat men corts oogenschynlick sal mogen sien. Waerom en wilt u niet laeten verdrieten een weynich gedults te hebben, aengesien dat die coninck selfs wel moet wat patientie hebben, tot dat syn tyt compt, die voorhanden is, u versekerende, dat die meninge is, niet alleen wat in Hollant, maer ook elders afgevallen is, te reduceren voor den winter, tot welcke eynde, all doen wy die thien Spaense vendelen uyt Hollant haelen, om ons daer mede ten eynde, als boven geseyt is, eenen tyt te behelpen, wy sullen nochtans corts na Hollant eenen geweldigen hoop met geschut ende alle toebehoren bestellen, tot reductie der afgevallene steden. Ende en wilt u oock niet stoeten aen enige tydingen, die de voorsz. rebellen uytgeven, aensiende dat die gene, die ghene grote macht en hebben, hem onder anderen met gelycke dingen moeten behelpen, om't volck aen hem te trecken. Maer wilt wat persevereren ende continueren in u goet ende getrouwe debvoir, als gy tot noch toe soe wel gedaen hebt, ende bysonder noch cortelick, als wy van den grave van Bossu verstaen hebben, hebbende uyt die stadt van Amsterdam doen vertrecken eenige, daer gy suspicie op hadt, daer gy seer wel aen gedaen hebt, ende weten u daer grooten danck of; ende gy sult bevinden, dat die dierte vant coorn, ende andere incommoditeyten in uwe brieffe, corts mits gratie Godts geremedieert sullen worden, sekerlick voornemende, dat wy lyf, noch wat wy hebben, niet en sullen sparen, om in gevalle van noot te hulp te comen, ende soe goede ende getrouwe ondersaten syner con. Maj. te conserveren. Lieve, bysundere, Godt sy met U.

Geschreven te Brussele, den 25. july, a. 1572.

Onderteykent: F. A. DUC D'ALVE, ende by den secretaris, BERTY.

Superscriptie: Onse lieve, bysundere, Burgemeesteren ende Raden der stede van Amsterdam.

COMMISSIE VERLEENT DOOR LUMEY AAN WENCELYN TSERCLAES, 26. *jul.*, 1572.

WILHELM, graeff VANDER MARCKE, vryheer tot Lumee ende Saram, etc., allen ende eenen yegelycken, die dese onse jegenwoerdighe letteren sullen sien ofte hooren lesen, dat voer ons gecompareert is dese jegewoerdighe edelman, genaempt Wencelyn Tserclaes, geboren binnen de stadt van Liere in Brabant, die welcke aen ons vriendelyck heeft versocht (als een getrou ende gehoorsaem dienaer van onsen genadigen heere den Prinche geweest zynde), om van ons te mogen vercrygen dese onse jegewoerdighe letteren van commissien, ten fyne, om deur die selve commissie ofte bestellinghe onse vianden, zoo wel geestelyck als weerlyck, zoo oick in Brabant als in andere onse vianden landen te mogen crincken ende royeren, al naer gelegentheyt der zaken, midts oick ons belovende, niemandt van onse vrienden te beschadigen oft te crincken, oft in eenigher manieren onse vrienden hinderlycken te vallen, maer deselve met lyff ende goet, ende met vleesch ende bloet te bescermen, ende in haren noot

voer te staen, etc. Soo eest, dat wy den voorgenoempde Wencelyn Tserclaes vuyt sunderlingher gracien volcomelycken macht ende authoriteyt geven, ende midts desen gegeven hebben, om alle zaken, voren gementioneert, te mogen in gerechticheyt vuytrichten ende volbringen, besunderlycken, om alle papen met heure complicen te mogen royeren ende vangen, ende deselve alhier in den Briel te brenghen; des wy oick zeer ernstelycken versoucken ende begheren aen alle onse bevelhebberen, borgemeesteren, scepenen, cooplieden, rentieren ende alle anderen onse vrienden, dat zy aen allen des den voerschr. Wencelyn Tserclaes mochte van noode wesen, willen goet behulp, bystandt ende secours doen, d'welck wy oick van gelycken willich ende bereet zyn te verschulden, etc.; midts oick willende ende begherende, dat men den voerschr. Wencelyn Tserclaes zel gehoorsaem in alle zaken syn, want onse gelieffte zulcx is. In oirconde der waerheyt zoo heb ick Wilhelm, graeff vander Marck, vryheer tot Lumee ende Saram, etc., dit selve onderteekent, ende noch tot meerder versekerheyt mynen secreten zegel hierop gedruct. Gegeven in onse stadt vanden Briell, desen XXVI. july, anno 1572.

By bevele van den prinche, zynde G.

Wilhelm, Graff zu der Marck.

Erfvoocht WILLEM, grave tot der Marck, vryheer tot Franchemont, tot Lumey ende Seram, *etc.*, ende gubernatoor over Hollant, 5. *aug.*, 1572.

Onsen vruntliken groet, gunstiger ende geneychter wil te voren.

Errentfeste, eerbare ende wyse besondere, lieve ende gunstige.

't Is genouchsaem bekent, met wat gewelt, tyrannye, boosheyt, moorden, rooven, hanghen, barnen, verbannen ende ongehoorde schattinghen, als den thienden penninck, dat den Duc van Alba, sedert syne aencompste in dese Nederlanden getiranniseert ende voortgevaren, ende dese onse beminde vaderlant inder uyterste slavernye te brengen, voornemens is geweest, ende noch sonder ophouden voort te varen, vermeent, dat wy ons entlich tot reddinghe derselver, in den name Godts inder persoon daerheen begeven, ende desen crychsvolck tegens die van Alva ende syne Spaengiaerts opgenomen, ende duer verleeninghe godtliker hulp, dat geheele Hollant, wtghesondert die uwe stadt, sonder eenighe tegenweer, onder des doorluchtighen, hoochgeboren fursten ende heren, des prince van Orange, wel hergebrachter erf ... ende gerechticheyt ondergebrocht, ende wy niet anders dan des gemeynen Nederlants welvaert, oude privilegien ende vryheyden wederom op te rechten voernemens hebben; maer diewyle ghy u jeghens ons, wat ghy gesynt syt, niet en hebt verclaert, soe begeren wy in den name hoochgedachtes fursten, gunstich ende genadelick, ghy wilt ons verstandighen, off ghylieden ons oock (ghelyk andere steden van Hollant gedaen hebben) innemen willen, uwe antwoordt (daerna wy ons te rechten) haestelick verwachtende.

Datum, Leyden, den 5. augusti, anno dni 1572.

U goede vrundt.

Ondert.: Wilhelm, graff zuder Marck.

Superscr.: Die eerbaren *etc.* Burgermeysteren, Schepenen ende Raedt der stadt Amsterdam ende die gemeente aldaer.

VIGLIUS AEN JO. BRUHESEN,
14. *aug.*, 1572.

S. P. Per famulum tuum, Rev. dne thes., non habui ocium, ut literis tuis penultima julij datis responderem. Gaudeo vos diligenter defensioni vestrae incumbere. Et ita sane rebus vestris convenit, tam ut vos ipsos ab geusiorum vi ac tyrannide vindicetis, quam ut regiae Majestatis gratiam fidei constantia demereamini. Quod autem dom.V. significavit de decreto Hispanico, multum me recreavit. Verum cum nihil hic adhuc tale intellexerimus, plenius de veritate rei a vobis informari desideramus. Nam hic non deërunt, qui manibus pedibusque ei reluctabuntur. Bene vale, Rev. dne Bruhesi.

Bruxellae, XIIII. augusti, 1572.

T. dom.
deditissimus servitor ac amicus,
VIGLIUS ZUICHEMUS.

VIGLIUS AEN JO. BRUHESEN,
22. *aug.*, 1572.

S. P. Literas tuas, R^de dne thes., XIII. hujus mensis die datas, accepi. De decanatu ad regem favorabiliter scribi curavimus, ejusque ex Hispania responsum expectandum erit. Quod si autem ad praeposituram aditus dom. V. pateret, eam praeferendam utique censerem. Ad utramque autem dignitatem adjutorem me lubenter praestabo.

Re^mus dns Trajectensis literis suis satis se propensum ostendit, ut nepoti meo archidiacono Iprensi, praebendam in majori ecclesia conferat, cujus benevolentiam dom. V., quaeso, ut, quoad poterit, confirmet.

R^do domino abbati S. Pauli, requiem aeternam precor, lubenterque operam dedi, ut dom. V. in informatione facienda super novo abbate deligendo commissio una daretur. Bene vale, R^de dne thesaurarie.

Bruxellae, 22. aug., 1572.

T. dom.
deditissimus servitor ac amicus,
VIGLIUS ZUICHEMUS.

VIGLIUS AEN JO. BRUHESEN,
14. *oct.*, 1572.

S. P. R^de dne thesaurarie. Certior his diebus factus de collatione praebendae Trajectensis in nepotem meum Buchonem Ayttanum per R^mum archiepiscopum facta, non potui non magnopere de eo gaudere, dom. que V. gratias agere pro favore commendationeque illi impensis. Super provisione abbatiae S. Pauli, Duci nuper huc deflectenti relationem fecimus, qui vestram sententiam secutus, jussit, literas nominationis expediri pro eo, qui a vobis praecipue idoneus ad eam dignitatem judicatus fuerit; ea tamen lege, ut decimas in Nieukerken ecclesiae vestrae metropolitanae attributas, citra ullam controversiam eidem per bullas apostolicas attributas relinqueret. Arbitror quoque per praesidem Tisenachium dom. V. certiorem factam de rescriptione regiae Majestatis super decanatu Trajectensi, juxta quam speramus (ubi

dux huc redierit) non difficulter nos negotium secundum vestrum desiderium confecturos esse. Vale R[de] dne thesaurarie.

Bruxellae, XIIII. octobris, 1572.

T. dom.
deditissimus servitor et amicus,
VIGLIUS ZUICHEMUS.

Achter een op papier door CHRISTIAEN VAN ADRICHEM eigenhandig en tot eigen gebruik geschreven *Martyriologion*, ontmoetten wij een byvoegsel, door denzelven geschreven, gelijk't hier na volgt:

DE NOVIS MARTYRIBUS.

Anno 1572, die 9. julii, mane ante ortum solis, sub tyranno Guilielmo Limme, comite de Marck, Brielis Hollandiae, hoc est, in conventu Ruygensi, prope Briel., post varias illusiones, dira tormenta ac supplicia, laqueo suspensi ac suffocati a geuseis, martyrii palmam meruerunt ac pro fide catholica fortiter mortem obierunt:

Fratres Minores ex conventu Gorcomiensi.
Pr. Nicolaus Pieck, guardianus Gorcomianus.
Fr. Hieronymus Weertensis, vice-guardianus Gorcomiae.
Fr. Theodoricus Amersfordiensis, pater sororum tertii ordinis div. Francisci Gorcomiae.
Fr. Wilhadus Danus.
Fr. Godefridus Mervellensis, custos.
Fr. Nicasus Hesius, laqueo per os suspensus, usque ad horam matutinam nonam vivus pependit.
Fr. Anthonius Weertensis.
Fr. Anthonius Hoernariensis.
Fr. Franciscus Bruxellensis.
Fr. Petrus ab Asch, laicus.
Fr. Cornelius de Wyck te Duerste, laicus.

Eodem anno et die et loco etiam suspensi ac suffocati sunt:

Mr. Leonardus Vechel, Buscoducensis, pastor senior Gorcomiae.
Mr. Nicolaus Popelius, pastor junior Gorcomiae.
Mr. Godefridus Duynen, Gorcomianus, quondam rector universitatis Parisiensis, nunc vicarius Gorcomiae.
Fr. Joannes Joannis ab Oesterwyck, canonicus regularis conventus in Ruyge, prope Brielam, pater sororum ordinis D. Augustini in Gorcomia.
Fr. Joannes, ordinis Praedicatorum, qui pastorem agebat in Hornaer.
Fr. Petrus Bekensis, pastor in Monster, frater ordinis Praemonstratensis ex abbatia Middelburgensi.
Fr. Jacobus, sacellanus in Monster, frater ordinis Praemonstratensis, ex abbatia Middelburgensi.
Dns Andreas, pastor in Heynoort (*).

(*) Hierna volgde in kleiner schrift beneden aan de bladzijde:
Miraculum: Mathias Athoranius, civis Gorcomiensis, cum hernio, qui morbus est intestinorum irrumpentium, laboraret, adeoque periculose, ut nulla spes vitae relicta foret, multis praesentibus opem imploravit divinam per merita et suffragia martyrum, qui Brielis pro catholica fide mortem oppetiissent. Id ubi fecit, continuo a periculo, in quo versabatur, liberatus et sanitati pristinae restitutus est.

Anno 1572, den 29 aut 30. july, Brielis: Fr. Judocus Goudanus, Carthusianus Delphensis, presbyter.

Anno 1572: Pr. Gerardus Wolff, generalis minister tertii ordinis S. Francisci, Zutphaniae a geuseis dire afflictus, exspiravit sub patibulo.

Anno 1572, Ruremundae: Mr. Paulus Waelwyck.

Anno Christi 1572, d. 22 octobr., Schoonhoviae laqueo ad arborem suspensi ac suffocati sunt:

Pr. Jacobus, supprior canonicorum regularium inden Hem.

Fr. Cornelius Reyneri, canonicus regularius, ibidem.

1572, die 27 octobris, Goudae crudeliter confossi et trucidati sunt:

Pr. Joannes, pater Paulinorum Goudae.

Fr. Adrianus Goudanus, procurator Paulinorum Goudae.

1572, die 10 december, Leydae Batavorum, post dira tormenta a geuseis suspendio strangulatus et necatus est honorabilis Mr. Cornelius Musius, Delphus, poëta laureatus, theologus et coenobiarcha sacrarum virginum D. Agathae apud Delphos Hollandiae, aetatis suae anno 72.

Anno 1572, die 6 novembris, Delphis Hollandiae a geuseis laqueo suspensus et peremptus est D. Hubertus, pastor Lyranus.

REQUEST VAN UTRECHT AEN DEN KONING TEGEN DE SENTENTIE DES HERTOCHS VAN ALVE, ENDE WEGENS HET OVERLEVEREN DER PRIVILEGIEN. (1572?)

AEN DEN KONING.

Geven in alder oetmoet te kennen uw Maj. onderdanige, die prelaten, dekenen ende capitulen vande vyf ecclesien, mitsgaders schout, burgermrn ende andere regierders van uwe Maj. stadt Utrecht, hoe dat zy suppltn, sekere maenden geleden, uwe Maj. gepresenteert hebben gehadt sekere requeste, by dewelcke sy suppltn versocht hebben, heml. verleent te worden provisie van appel, met die clausule van inhibitie, defensie ende replicatie op ende jegens alsulcker enorme ende rigoureuse sententie, als belieft hadde den hertoge van Alve, gouverneur ende capiteyn-generael over uwe Maj. Nederlanden, jegens hem suppltn met noch sekere andere leden van staten van uwe Maj. landen van Utrecht, op de XIIII. july a. LXX. te geven, op welcke versouck uwe Maj. des voorsz. hertoge advys, als die suppltn verstaen, versocht ende ontfangen soude hebben, ende al was't, dat die suppltn wel hadden verhoopt, dat den voorsz. hertoge die voorsz. sake so staende nyet en soude in prejudicie vande voorsz. appellatie geattenteert ofte geinnoveert hebben, soe wel in anschou vande reverentie, die hy uwe Maj. schuldich is, als oeck, dat hy nae alle rechten, soe geestlick als weerlick, overmits die voorsz. appellatie, die behoirlicke geinsinueert is, schuldich ende gehouden was, met d'executie van voorsz. sententie te supersederen, insonderheyt, als nu, dat hy wel weet, dat uwe Maj. selve die hant an de voorsz. saecke gelegen ende kennisse daervan begonst heeft te nemen, so ist nochtans soe, dat den voorsz. hertoge yerst in dien beghinne van augusto, a. LXX. voorsz., an die van uwe Maj. raden t'Utrecht gescreven heeft, dat sy die staten van voorsz. landen nyet meer en souden bescryven, ende daer beneffens an die van de wet van voorsz. stat, dat hy verstont, overmits die voorsz. sententien, dat alle die officien vande voorsz. stat in handen van uwe Maj. vervallen waren, omme daervan gedisponeert te worden, soe bevonden soude worden oirbaerlicxte te syn; Ende dat hy bovendien noch in martio a. LXXI. ande cameraer van voorsz. stadt gescreven hadde, dat alsulcke penn. als hy mochte hebben, tlichaem vande voirsz. stat toecommende, dat hy die tellen

soude an handen van den rentmr vande confiscatie over die landen van Utrecht, hoewel 'tselve nyet en is gedaen geweest, vermits den cameraer meer schuldich was, dan hy hadde ofte stont te ontfangen. Soe heeft hy noch onlancx an den president vande voorsz. stat gescreven, dat hy die vande voorsz. stat bevelen soude, dat zy alle die charters, statuten, privilegien ende ordonnantien, die vande voorsz. stat originelick concernerende, lèveren soude in handen van d'selven president, om die voorts an syn Exc. overgesonden te worden; ende soe die regierders vande voorsz. stat nyet en verstonden die woorden vande voorsz. missive, preciselick vande originale charters te sprecken, mer alleenlick vande ghenen, die oorspronkelick die stat concerneerden, ende dat men nyet gewoentlyck en was al die originale charters, privilegien ende ordonnantien te verseynden, soe hebben syl. den voorsz. president gepresenteert die copien van alle d'voorsz. charters, privilegien, statuten ende ordonnantien te doen afscryven ende te leveren, mer alleer d'selve antwoorde ende presentatie an syn Exc. overgesonden was, heeft d'selve syn Exc. qualick nemende, dat sy suppltn soe lange vertogen hadden antwoorde te geven, hoewel 'tselve nyet sonder merckelycke redenen, by haerl. antwoorde verclaert, gedaen was, d'selve vande stat belast, dat zy terstont, angesien sbriefs ende alle excusen gepostponeert, alle die voorsz. charters, privilegien ende statuten originalyck leveren souden in handen vanden voorsz. president, omme daer van gedaen te worden volgens die last hem gegeven, ende voorts by syne Exc. geordonneert te worden, soe hy tot het gouvernement ende beleyt vande stat bevinden soude te behoren, ofte dat syne Exc. geoorzaekt soude wezen anders daerinne te versien, nae breder inhout vande copie vande d'selve missive, hier by gevoucht, d'welcke by de raet vande voorsz. stat gelesen synde, hebben syn Exc. voor antwoort verhaelt, 'tgene sy den voorsz. president ter antwoorde gegeven hadde; ende noch andermael gepresenteert die voorsz. copien te leveren, mitsgaders t'allen tyden haerl. voorsz. charters te openen, ende syne Exc. gecommitteerden de visie ende lecture daervan te doen hebben, verhopende, dat syn Exc. hem daer mede soude laten genoegen, mits dat men soe wel uyt die copien als originalen conste ordoneren, 'tgene tot gouvernement ende beleet van voorsz. stat dienlyck wesen soude; Ende ingevalle syne Exc., sonder daerop anschou te nemen, wilde verstaen, dat hem die voorsz. originele overgesonden soude worden, hebben die vande voorsz. stat hem laten duncken, dat 'tselve tot ghenen anderen eynde en coste tenderen, dan omme die voorsz. sententie, by dewelcke die voorsz. stat buyten haer verdiensten van alle haere privilegien, vryheyden ende exemptien gepriveert worde, ter executie te leggen, merckelicken overmits syl. nyet en verstonden, dat sulcx van eenige andere steden, landen ofte provincien geëyscht was geweest, hebben daeromme syne Exc. geremonstreert, dat sy vande voorsz. sententie an uwe Maj. geappelleert hadden, ende dat uwe Maj. syn advys daerop gehoort ende ontfanghen, ende also selfs kennisse vande voorsz. saecke hadde begost te nemen. Ende soe voor syn Exc., als gedelegeerden van uwe Maj., geprocedeert was geweest, ende dat alsulcx syne Exc. die voorsz. sententie nyet in ofte op den naem van uwe Maj., mer op synen naem, als gouverneur gepronunthieert hadde, dat syne Exc. daer omme die voorsz. appellatie behoorde te admitteren ende die selve te defereren, ende dien volgens vande executie vande voorsz. sententie, soe nae die geestlicke als weerlicke rechten, behoorden te supercederen, daer by voughende die auctoriteyten van rechten tot sulcx dienlyck, ende bovendien, dat zy noch onlancx uwe Maj. by requeste versouckende, bevele vanden voorsz. president, heml. nopende d'overleveringhe vande voorsz. charters gedaen, geremonstreert hadden. Biddende mitsdien syn Exc., dat hem soude gelieven met die voorsz. saecke te supercederen, tot dat uwe Maj. daer inne gedisponeert soude hebben, gelyck sy verwachten, dat des cortelick geschieden soude.

Welcke antwoorde syn Exc. by missive toegeschickt is geweest den .. january, a. LXXII.

Ende hoewel dat die redenen van wegen die voorsz. stat geallegeert, soe in rechten, redenen, als equiteyt, wel gefundeert syn, nochtans bemercken zy suppltn, dat die quade affectie, die syn Exc. (hoewel sonder wettige redenen) tot die voorsz. stat ende die ingesetenen van dien, soe geestlick als weerlick, is dragende, ende die sy hem dagelick, soe met die verswaringhe van soldaten, onlancx gedaen, als zy suppltn uwe Maj. oock te kennen gegeven hebben, daeruyt sy nyet anders en connen bemercken, dan dat syne Exc. alle middelen soeckt, omme die voorsz. stat uyt den gront te bederven, ende andere landen ende provincien te deterreren, dat zy hem souden an uwe Maj. . . . . .

(Hiermede eindigde de oude gelijktyd. copie, onder de archiven van de staten van Utrecht, in pak. A. n°. 41, waeruyt deze heb laten afschryven, ende waren 5 bladen schoon papier over gelaten, mogelijk om 't overige en laatste gedeelte van dit request daer op te schryven.

BONDAM.)

BARLAIMONT'S ORDRE, HET CAPITTEL VAN S. WALBURCH TE AERNHEM VAN WACHTEN, *etc.* TE ONTLASTEN, 16. *apr.*, 1573.

Eersame vnd voorsichtighe, besundere guede vrunden!

Alsoe den deken vnd capittel van S. Walburghen daer binnen Aernhem, aen syn Excellentie gesuppliceert der beswernissen halven, dat zy waken vnd knechten in oiren huysen logeren vnd innemen motten, etc.; laten van co. Maj. wegen wy uwen Eer. weten, dat in betrachtong, dat zy daghelicx in Gods dienste behoiren; oick, dat zy jetzonder voele vnd grote schade aen oiren goederen, als zy clachtlick te kennen gegeven, geleden, woe noch die wyle derselve goederen meest alle inder Nederbetuwen, omtrent Ravesway vnd daer omher gelegen zyn, dergestalt, dat zy nyet en bueren ende geheel onmachtich zyn, etc. Wy daeromme syluyden, voer zoe voele doentlick, te schonen vnd subleveren geneicht, onse derhalven van wegen zyner co. Maj. gescreven is, dat U. E. die voorsz. deken vnd capittel, vnd oiren huyseren, opten kerchove staende, van wachten, waken vnd soldaten, vry, los ende ledich halden vnd laten, ymmers zoe langhe als daer binnen Aernhem nyet meher dan een veendelen knechten en leggen vnd blyven. Des versihen wy ons alsoe tot V Eer., dieselve den almachtighen Heere bevelende.

Gegev. tho Nymeghen, den 16. apr., XV^{c}.LXXIII.

Ondert.: GILLES VAN BARLAIMONT.

COMMISSIE VOOR JAN BUCQUET, ALS WAERDEYN VAN 's KO. MUNT T'UTRECHT, 29. *apr.*, 1573.

Alsoe overmits der promotie van Andries Serps, onlancx waerdeyn van zyne Maj. munte t'Utrecht totten staet ende exercitie van 't exchysmeesterschap van Haerlinghen in Vrieslant, tselve waerdeynschap jegenwoerdelyck vacerende is, ter dispositie van zyne voorsz. Maj., waeromme van noode zy, tot praeservatie van zyne Maj. rechte, eenen anderen gequalificeerden persoon daertoe te committeren, die hoofden, tresorier-generael ende gecommiteerden vande domainen ende financien ons heren des Conincx, om't goet rapport hem gedaen vanden persoen van Jan Bucquet, volcomelyck betrouwende zynder nutheyt ende experientie in't stuck vander munte, hebben denselven by advyse vande generaels van zyne voorsz. Maj. munte van herwaertsover gesurrogeert, gecommitteert ende geordonneert, surrogeren,

committeren ende ordonneren by dezen, om 't voorsz. officium van waerdeyn wel ende getrouwelyck te bedienen ende exerceren, goedt regardt te nemen op't muntwerck, ende present te zyn als enige placeten, tsy van gout ofte van silvere, gelevert sullen worden byden muntmr aldaer, om te doen munten, d'ordonnantie vander bussen wel ende deuchdelyck te onderhouden, ende voirts te doene al tgene des een goet ende rechtvaerdich waerdeyn schuldich is ende behoert te doene; alles achtervolgende der instructien, die hem deshalve gelevert sal worden by de voirsz. generaels; op conditien oeck, dat den voirsz. waerdeyn de voirsz. busse in zynder bewaernisse sal nemen ende daer voiren borghe stellen inder camere van rekeninge inden Haghe, jegenwoordelick t'Utrecht, totter somme van twelff hondert ponden, van veertich grooten Vlaemscher munte tpondt eens; alles opte gaigien van achttien ponden grooten Vlaems t'sjrs, waervan hy betaelt zal worden byden voorsz. muntmeester, ende dat voir sulcker tyt ende termyn, als de voirsz. munte geaccordeert is, opgestelt ende gehouden te worden, waerop van hem wel ende getrouwelyck te quitene in't exerceren ende bedienen van't voirsz. officie van waerdeyn; die voirsz. Jan Bucquet gehouden zal wesen den behoirlyken eedt te doene in hande van die voirsz. rekenmr, soe behoren sal.

Gedaen tot Brussel, ten burele vande voorsz. financien, den naestlesten aprilis, xv^c drie ende tseventich.

Ondert.: PHILIPS DE CROY, DAMHOUDERE, REINGOUT, DOEYENBRUGGHE.

7. *mey*, 1573.

Opten VII. mey, anno xv^c.LXXIII., soe heeft Jan Bucquet, genomineert in't witte van desen, den behoirlycken eedt gedaen, opt bedienen ende exerceren vanden staet ende officie van waerdeynschap vander munte tot Utrecht, ende dat op sekere acte van attestatie uytten hove gegeven, vermits dese commissie alsdoen noch ongedepescheert bleeff leggen, ende dat andersins synder Majesteyts munte groot achterdeel ende praejuditie hadde moeten lyden; omme tselve officie wel ende getrouwelyck te bedienen ende exerceren naer breeder inholt vanden selven witte aen handen vande luyden vande rekeninghe in Hollant.

Actum, ten burele inde camere vande rekeninghe, nu ter tyt tot Utrecht, ten daighe ende jare als voren. My jegenwoordich.

Ondert.: RATALLER.

HUB. A BUCHELL AD JOH. AB HOGHELANDE,
anno dni 1573. 19. *may*.

Reverende dne et patrone humanissime. Accepi 18. may a D. V. et capitulo nostro literas V. maji conscriptas, ad quas toti capit. rescripsissem, sed data opera id obmisi, et nomine capituli D. V. repondi; quare peto, ne in malam partem illud ipsum dni capitulares interpretentur. Nam multi nuncii nunc dispoliantur, et, si viderent literas toti collegio inscriptas, in majus periculum incideret nuncius. Quare capituli literis perlectis sine mora accessi ad aedes cancellarii, sive summi syndici senatus. Qui quum multis negotiis esset occupatus, altera die, ad eundem sum reversus, et habita illum conveniendi potestate, de telonio nostro late locutus sum, non sine quaerimoniis, quod Colonien. mercatores, aut nautae Colonien. bona vehentes, abuterentur cum suis mercibus, aliorum plerumque permixtis privilegio telonii, et non dignarentur telonarium nostrum semel alloqui etc. Et quoniam terminus 21. january ad comparendum esset prorogatus in hunc praesentem mensem, et ca-

pitulum lubentissime suos deputatos ad senatum ducis aut ejus commissarios mitteret, tamen ob praesentia viarum discrimina, a cancellario et commissariis denuo petiisse, ut terminum hunc adhuc ad aliquot menses extendere vellent. Scire quoque petii, num certus dies cum senatu Coloniensi tractandi nunc iterum esset assignatus. Qui respondit, quod doctor Steenwyck et secretarius Lintz breviter Cliviae fuissent, ut de certo die constituendo cum consiliariis agerent, sed propter absentiam DD. Laurimanni et Arnoldi de Leeuwen, et quoniam integrae et pristinae sanitati cancellarius nondum esset plene restitutus, ac etiam propter occupationes ducis ob nuptias senioris suae filiae cum Prussiae magro Brandeburgico celebrandas istic re infecta abiisse. Et se non dubitare, quin commissarii copias literarum capituli nostri, de prorogando termino essent senatui Coloniensi praesentaturi; tunc ille omnibus modis, eidem persuasurus esset, ut habita periculorum et ecclesiasticorum dominorum consideratione, conveniendi diem extraherent, donec tutiora commeandi tempora praeberentur. Deinde iterum atque iterum ab eo petii et obsecravi, ut quocunque tempore senatus Coloniensis de telonio appellatus fuisset, aut aliquam insinuationem aut literas sive mandatum comparendi accepisset, ne gravaretur mihi illud ipsum sgnificare. Quod data manu se facturum sancte mihi promisit, et spero ipsum expectationem meam non frustraturum. Haec ad D. V. et capitulares confratres scribere volui. Sed in hoc plerumque peccatur, quod admodum tarde literae capituli ad eorum manus, ad quos scriptae sunt, perferantur. Nam nuncius Joannes mihi dixit, literas capituli, ob telonarii absentiam, nondum commissariis ducis fuisse exhibitas etc. Reverende dne, nunc de statu meo, D. V. ac capitulo pauca quaedam adjiciam. Scito, me indies, Dei auxilio, magis ac magis convalescere, et lubenti animo ad Trajectum revertere; sed nescio, quomodo fit, quod propter intestina ista bella et periculosa itinera animus meus, de meo hinc discessu, quamvis lubenter aerem mutarem, tacito naturae sensu, abhorreat, et nescio, quid male ominatur, praesertim, cum jam nullum habeam domicilium, in quo Trajecti habitare possum. Nam uti D. V. cum capitulo optime novit propter perpetuas Hispanorum et mercenariorum nebulonum divexationes, coactus fui aedes meas aliis locare. Quare magnopere vellem a D.V. et capitulo petere, ut Remigii futuri inchoan. dni capitulares, habito horum tristium temporum, bellorum, itinerum ac etiam imbecilliatis meae aliquo respectu, dignarentur, ad unius saltem, aut ad summum, duorum annorum spatium, gratiose absentandi licentiam concedere (interim spero furiosa ista intestina bella consopiri posse), iis tamen conditionibus, ut omnes praebendae fructus, ac si praesens in ecclesia adessem, perciperem; exceptis tam majoris quam minoris officiorum praesentiarum distributionibus, carerem quoque . . . . meae absentiae toto Veluae officio in Oen, nihil quoque acciperem de caponibus, praeter eos, quos habeo de manso in Weeden, deinde de rasonibus locationum terrarum in omnibus officiis, nihil perciperem, quae praescriptae particulae annue adscendentes ad 160 flor. rhen. aut circiter, manerent inter capitulares praesentes dividendae. Et ut ingenue rem ipsam fatear, non video, quid utilitatis praesentia mea corporalis in istis tumultibus et horridis temporibus adferre possit; imo plus oneris mea praesentia adportabit capitulo: cum propter morbi reliquias adhuc mihi inhaerentes, tum etiam, quod in hoc senio (sexagesimum annum nunc sum ingressus) ne tectum quidem habeam, in quo quiete hoc praesenti tempore habitare possum. Quod si dni capitulares liberaliter et gratiose mecum agere volunt, et de ista concessione in capitulari consessu difficultatem facere videantur, tum spero me, divina opitulante gratia, contempto omni periculo, suo loco et tempore ad ecclesiam reversurum, et adepta qualicumque habitatione, more consueto, omnibus et integris praebendae frustibus fruiturum. Sed spero, a dominis et confratribus, impetrandi spem, omnibus circumstantiis rite perpensis, non praecidendam, sed certum responsum de hac re obtenturum. Vellem D. V. haec capitulo, meo nomine proponere, ne gravaretur, praesertim

eum hae literae ad D. V. et capit. sunt missae. Sed de hisce rebus nimis. Deus opt. max. D. V. ac confratres capitulares diu incolumes ac florentes conservare dignetur. Valete, raptim ex Colonia, 19. maji, anno Dni 1573, per me ad omnia obsequia paratissimum vestrum omnium confratrem.

HUBERTUM A BUCHELL.

Opschr.: Magnifico *etc.* D. Johanni ab Hoghelande, jurium doctori ac regiae Majest., consiliario dno et patrono suo singulari. Trajecti.

Anno 1573, 16. July, tot Uytrecht, IN'T OVERGEVEN VANDE STADT VAN HAERLEM, werden groote vyer ende triumphe gedaen, authore D. R. MORE, canonico Ultrajecten., ut vulgo erat fama.

Inden eersten waren tot Uytrecht tsavonts gestelt in de veynsteren van't voorsz. stadthuys ronsom veel barnende keerssen, mit papier rontsom.

Voor het stadthuys stondt gemaeckt een groene ronde crans van bladeren, gemaeckt met die wapen van onsen coninck Philippe, ende die stadt van Utrecht, met een dwarscruys daer deur, dat vergult was, ende stondt daer onder geschreven:

Teritur, dum provocat ignem,

en aen die rechter zyde stondt aldus:

Hostis sperne dolos,

aen die ander zyde aldus:

Viridi sub tegmine fraus est.

Aen die zyde van't stadthuys, op het oudt kerckhof, stondt gemaeckt een stellinge van houdt, met groen becleet, met onse voorsz. conincx wapen, ende die wapen vandie camelaer, schoudt ende burgermeesteren. In't midden waren twee paertshoofden, daerop gemaeckt die wapen van Uytrecht, ende daerby een manshoofft daer uyt zyende; boven daerop stondt het jaer, begrepen in dese woorden:

Prist Godt, want Haerlem is gewonnen,

aen die zyde stondt aldus:

Qui potestati resistit, Deo resistit,

aen die ander zyde stondt:

Durum est contra stimulum calcitrare;

Voor het logis achter op het oudtkerckhof vanden deken van Oudemunster, alwaer die grave van Boussu, gouverneur van Hollant, gelogeert was, stondt gemaeckt een man, gecleet met blaeu ende oranje coleur, met een gebroken lancy in zyn handen, daeraen hangende een vaentken, vande voorsz. coleur. Tusschen zyne beenen stondt gescreven:

Falsitate auspice;

daer onder stondt een momaensicht, ende daeronder stondt aldus:

Discite justitiam moniti.

Hyer onder binghen die wapenen geschildert vandie vyer groote steden, als: Dortrecht, Leyden, Delft ende der Goude. Hyer jeghens over stondt gemaeckt omhooch een ronde crans van groen, ende was daerom geschreven;

Rex factus spolium Celsa tuentis habet;

doer dezen crans was een cruys gemaeckt met een bloodt swaert ende een silveren scepter.

Voor het logis van Jan Baptista Taxis, als substituyt van S. van Groesbeeck, als gouverneur van Uytrecht, stonden veel schoone kaerssen ende lichten, in die Trans van S. Salvator's kercke, voor den huyze van Beusecom, canonick tot Oudemunster.

Hierby, op sint Maertensdam, stondt gemaeckt een groote boom, vol barnende kaerssen ende lichten, die zeer hooch was, ende van verre gezien worde.

Opdie Domstoorn worden veel pektonnen ende lichten gebrandt, die zeer verre gezien worden.

Voor die president, raden, burgermeesteren, schoudt, schepen ende raden van Utrecht worden mede al pektonnen die avont gebrandt, ende worde over die heele stadt groot lichten ende blyschap gethoont van dese overganck van Haerlem.

FRED. SCHENCK VAN TAUTENBURCH AEN ENGELB. BRUHESEN, 27. *aug.*, 1573.

Dne Canonice. Juridicis excussis libris, styloque Romanae curiae diligenter expenso, nostram sententiam R^{do} dno decano, fratri vestro hodie per literas indicavimus, multum Ro. pontifici, ultra ceteros, arctissimo observantiae vinculo, ob archiepiscopalem dignitatem, palliique munus obstricti. Crede mihi, si in alio quocunque favor operaque nostra tibi usui esse queat, eam invenies non verbis, sed rebus ipsis, tibi ac tuis expromptissimam; adjutore Deo opt. max., qui te servet, 27. augusti, 1573.

FREDERICUS, archiepisc. Trajectensis.

Superscr.: Dno Engelberto a Bruhesen, canonico metropolitanae ecclesiae Trajecten. suo.

FRED. SCHENCK VAN TAUTENBURCH AEN ENGELB. BRUHESEN, 31. *aug.*, 1573.

Dne Canonice. Quondam vidimus, quod in cartophilacio nostrae ecclesiae servatur exemplum concordatorum, de quorum germano intellectu semper dubitatum fuit, idque propter commata necessariasque distinctiones praetermissas, et scripturae locis quibusdam variationem. Utcunque se res habeat, certum est, illa verba concordatis inserta *a die notae vacationis*, ad Romanum pontificem esse referenda, ut tempus trium scz. mensium ei non currat ante talem in urbe notitiam habitam; jam vero nobis non constat, quando Pontifici vacatio talis innotuerit, igitur juris devoluti nulla jam supputatio certa, probaque ratio iniri potest. Sed consideres, quaeso, conditionem nostram longe aliam quam aliorum esse, quum propter dignitatem archiepiscopalem, sacrumque pallium de beatorum apostolorum corpore sumptum, ut habet diploma, velut adscriptitii simus sanctae Romanae sedis. Caetera quae scripsimus nuper, e centro pectoris esse profecta, tibi persuade, sospesque vale. Ultimo augusti, 1573.

FREDERICUS, archiep. Trajecten.

Superscr.: Venerabili viro dno Engelberto a Bruhesen, canonico ecclesiae metropolitanae Trajecten.

VIGLIUS AEN JO. BRUHESEN,
11. *spt.*, 1573.

S. P. Rev. dne decane. Ex literis D.ᵉ T. proxime ad me scriptis, intellexi difficultatem obortam circa retentionem aut resignationem thesaurariae tuae, meminique, quod aliquando dom. T. consuluerim, ut in fratrem id beneficium tempestive transferres. Quanquam enim a Pontifice retentionem impetrares, sub eodem tamen tecto utrumque beneficium te retinere, parum mihi consentaneum videbatur. Et profecto, cum in eam sententiam dom. T. jam inclinare videam, lubenter ejus effectum, si qua ratione possem, promoverem. Quod autem per jus ad archiepiscopum devolutum, huic difficultati mederi posse putas, id an solidum sit fundamentum, dubito, praesertim, cum post trimestre tempus, ejus collationem Pontifex praevenerit, ac vereor id ab archiepiscopo petere, quod T. D. jam antea negavit. Et ille fortassis non solum summum Pontificem non vult offendere, verum etiam Accelium non lubenter impediet: uti nec ego quidem scire illum velim, me ejus causae contra illum defensionem suscepisse. Et novit D. V., quae ab ipso Reverendissimo archiepiscopo beneficia recens acceperim, cujus sane benevolentia abuti me pudet. Communicavi autem literas vestras cum domino Indeveldio, qui super eo, quod in secreto consilio fieri poterit, ipse tibi melius indicabit; et cum ego illud consilium amplius non frequentem, de suffragio meo nihil tibi polliceri possum. Bene vale, Rev. dne decane.

Bruxellae, XI. spt., 1573.

Rev. d. t.
deditissimus servitor ac amicus,
VIGLIUS ZUICHEMUS.

Superscr.: Venerabili viro, dno Joanni a Bruhesen, majoris ecclesiae Trajecten. decano, dno amico suo. Trajecti.

VIGLIUS AEN JO. BRUHESEN,
3. *nov.*. 1573.

S. P. Valde doleo, Rev. dne decane, te de thesauraria tantam sollicitudinem molestiamque sustinere, ac quando in gratiam meam R^mum archiepiscopum, favorem D. V. impartiturum non diffidis, etsi gravate verecundeque hoc officium suscipio, quod ei me tot nominibus obligatum esse non ignoras, tamen denuo id tibi postulanti denegare non potui, atque aliquid literarum ad ejus Gratiam dictavi, quarum exemplum hisce inclusi, quas, si ita tibi videbitur, tradere eidem poteris, si validus, si laetus erit, si denique poscit. Nosti enim apud eum tempora esse observanda. Bellum, quod istic gestum est, non eum habuisse successum, quem speraveramus, nobis non minus, quam vobis, molestum est, verum jam huc adveniens novus gubernator, aliis fortassis consiliis, rem aggredietur, orandusque nobis est Deus, ut nostram rempublicam ecclesiamque nutantem suo favore conservare dignetur. Bene vale, Rev. dne decane.

Bruxellae, 3. nov., 1573.

T. dom.
deditissimus servitor ac amicus,
VIGLIUS ZUICHEMUS.

DIRCK CORNELISZ., *etc.*, AEN (?)
12. *dec.*, 1573.

Eersame, lieue ende zeer beminde vrunden in Christo, wy gebieden ons met alle demoedicheyt t'uwaerts, latende ul. allen ende eenen yeghelycken wetene, hoe wy u lieuen t'anderen thyden hebben vermaent ende vruntlyck begeert, ende begeren noch midts desen, ghy doch onser vervallen ende bedurven stede wilt eerbarmen, ende den inwoenderen van dien wilt bescudden ende bescermen, dat sy niet meerder beschadicht, beroest ofte vanden guessen vanden bedde gehaelt en worden, want indien 'tselve synen voertganck zoude hebben, is geschapen, datter nyet eenen menschen inder stede sall blyven, die eenen s. heeft, soe dat alsdan die schamele ghemeente (die God betert veele syn) van honger sullen moeten vergaen, ende nyemant sal den armen mogen sustenteeren. Wy connen in allen gevalle niet geloven, dat d'Excellentie vanden princelycke Maj. tselve toelaet, dat men die ghene, die goedt, bloet, lyff ende leven met hem opgheset hebben ende hem noch genoech toegedaen zyn, sulle aldus berouen ende vanden bedde halen; noch connen nyet geloven, dattet tot synder ofte syns substituyts kennisse coempt; versoecken daerom zeer ernstelick ende oetmoedelick, ghy doch, uwen beminden oem, ons neeff Wermbout Claesz. ende elcx van u bysondere, hem will vernederen tselve van des schamele ghemeents weghen te kennen te geven joncker Diderik Snuey, zynen beminden luytenant, dat hem wil gelieven hier inne te versien, dat doch die ghemeente mach sitten in vreden, ende dat wy connen gehebben behoerlyke sauvegaerde tot onser redeliken costen, ende moegen blyven onbeschadicht van die guessen; wy willen tselve verschuldighen, waer wy connen; Ende est om een redelykheyt te doen, daer off wilt ons aduerteren, wy sullen ons in allen ghevall obedient vinden. Wy arbeyden mede dagelycx om tgemeen profyt, ende uwe ende onse wederparthye uyt die voechdye te stoeten, 't is soe verre all inder saecke geprocedeert, dat ick van daghe te daghe zy verwachtende die commissie vant schoutambacht van Naerden, ende ben oock vanden ballin onboeden zynde opt huys te Muyden gheweest, ende hy heeft my tselve toegheseyt, ende verhoep nu te lichtmisse eerstcomende alsoedanighe wedthouderen te gecryghen ende te doen eeden, dat die huyckhangers ende bedervers des ghemeens gheheell daer uyt gestoten sullen worden; Daerom doet ghy wel ende voorsiet, dat wy met vreden moeghen sitten, wy sullen wederom schicken dat alle dinck comen in vreden. Die Heere des hoops wil u ende ons allen vervullen met blyscap ende vrede inden gelove in dat, opdat ghy ende wy overvloediger zyn inde hope door den maeht des heylighen Geest, amen.

Aengaende die vergaderinghe van crysvolk, dat er gheweest is by't lant vanden Bergh, die schynt, datse gheweecken ofte wederom verstrooyt syn, sulcx wy niet en weten waer datse heen syn, dan die faem gaet, datse hem begheven hebben naer Vrieslant, dan ist tselve nyet seker. Van Middelburgh en is noch oock niet seeckers; dan die van Antwerpen zyn wederom, soo wy tot Uytrecht gehoort hebben, zeer gescubbet met hem schepen, dan voor deese thydt en hebben wy gans nyet zeekers. Doet wel ende groet ons uwen allen, huysvrouwen, kinderen ende goede vrunden, ende is met u yet zekers ofte ghebreeckt u yet, dat laet ons weten. Vuyt Naerden, mitter haest, den XII. dec., XV^c. drie ende tzeventich.

Die allen uwen goedtwilligen oem, vrundt ende dienaer Dirck Cornelisz. ende Claes Bercz, uwen beminden vaeder. Ende groet uwen lieuen ende beminden huysvrou bysonder ende Backer u zoen ende oem Peter met zyn huysvrou, Gysbertgen Peters ons nichte, Jan Graft, ende alle goede vrunden.

VIGLIUS AEN JO. BRUHESEN, 14. *dec.*, 1573.

Reverende domine Decane. Literae D.V., ult. nov., v. decemb. scriptae, eodem tempore mihi redditae fuere. Memini abbati in Oostbrouck olim a curia injunctum fuisse, ut de recuperandis terris in laesionem magnam monasterii sui alienatis, jure procederet; verum ex schedula, quam remitto, non aliud ab eo actum fuisse, intelligere potui, quam cespites inde ab eo citra judicis auctoritatem (unde nunc ab fisco controversia illi movetur) ablatos fuisse. Me autem non magis decet consilium meum contra eundem fiscum impartiri, quam alium quempiam regiae Majestatis servitiis obstrictum. Quamobrem, mi Bruhesi, alium consultorem quaerat oportet, cum ego quoque aetatis ingravescentis publicorumque negotiorum molestiis affectus, privatarum causarum defensioni vacare non possim.

Privilegium, de quo nepos meus verba apud te fecit, duntaxat de duodecim personis loquitur, atque iis, quae tempore indulti apostolici regiae Majestati concessi, nominatae fuerunt, verum Hopperus fortassis aliud consilium D. V. gratificandi inveniet. Meminit autem, D.V., quam aegre timideque me adduci passus fuerim, ut in negotio thesaurariae Reverendissimum archiepiscopum compellarem; et si quidem intellexissem, eum desiderio tuo tam rigide fuisse adversatum, ab eo petendum non putassem, quod recusaturus esset. Placetum autem adversario tuo nisi ex justissimis causis consilium non facile denegabit, et si forte audiri antea frater tuus cupiet, opus erit, ut legitime se opponat, causasque contra mandatum apostolicum in promptu adferat. Multo autem magis suaserim, ut amicorum interventu ac auctoritate, controversiam istam amicabili transactione consopiri pateremini. Bene vale, Reverende domine decane.

Bruxellae, XIIII. dec., 1573.

T. dom.
deditissimus servitor ac amicus,
VIGLIUS ZUICHEMUS.

DIRCK CORNELISZ. AEN JAN PIETERSZ., 15. *dec.*, 1573.

Wy hebben op huyden, date van dese, verseekertheyt van Middelburghe, van 't huys te Rammekens ende oock van die Antwerpsche scheepen gecreghen, uyt monde meester Claesz., die eertyts mede ghelegen heeft tot Naerden, die den trommeter vanden prince van Orangien zelffs by monde gesproken heeft, ende heeft hem vertoent des princen pinceell; die heeft ons gheseyt, dat waerachtich is, dat die van Antwerpen hebben verloren dertien scheepen nu onlancx, daerof zes indie grond zyn geschoten ende zeven by die van Vlissingen genomen; ende thuys te Rammekens hadden die van Antwerpen alle met verraet tot heuren wille; maer Godt heeft het versien, dattet die loflyke prince van Orangien wederom heeft gecregen, ende heeft met die verraders gehandelt, als daertoe staet. Ende die van Middelburch met die Spangiaerden ende Waelschen, daer inne wesende, hebben hem selven de Excellentie vanden Prince over willen geven, behoudens lyff ende goede, gevende tot eenen ransoen zes ofte zeven tonnen schadts, daertoe alle die Spaensche ende papisten goede, maer d'Excellentie heeft sulcx niet willen accepteren; antwoerdende den Spangiaerden, dat sy bloethonden ende menschenvilders sulcx dorsten van hem verzoeken, hy wilde den borgheren wel nemen in genade, maer den anderen in alsulken genade, als sy die van

Zutphen, Naerden ende Haerlem genomen hadden; ende seyde voorts, datse also benaeut syn, dat sy Middelburch doer benaeutheyt nyet langher mochten houden.

Dus is te verhopen, dat, soe haest als daer ghedaen is, dattet dan op Amsterdam, ofte alias Moordam sal costen; want, zoe hy mede zeyde, zyn zy in Zeelant well sterck 300 oorlogschepen ende 40 gheleyen.

Hier mede blyft die almoghende Heere bevolen. Mitter haest uyt Naerden, desen xv. decembris, xv^c. drie ende tzeventich.

CORNELISZ., uwen beminden oem, in alles wes ick vermach, gunstich ende goedtwillich.

Opschr.: Eersame, voorsienighe, zeer discrete Jan Petersze, ofte in zynre absentie Peter Gerytse, alias: Peter Aertse van Naerden, nu ter tyt residerende tot Monnikendam.

INVENTARIS, genomen ten huyse van GUILLAIN MOSTAERT binnen der stede van Alcmaer, by Mr. GERARDT BOOT, rentmr vander abdye van Egmont, ter praesentie van WILLEM VAN RYETWYCK ende PIETER VAN NECK, schepens der voorsz. stede, volgens zyne commissie, daervan den tresorier-generael ende commissaris vande finantie des co. Maj. in Hollant, deur beveel van F. G. des Pr. van Orangien geexpedieert, in date den XI. novembris lestleden den voorsz. scepen verthoont, van alsulcke besegelde brieven, boucken, registeren, rekeninghen, papieren ende monumenten, de voorsz. abdye toebehorende. Ende alsoe der besegelde brieven, brieven, boeken ende andere veel ende verscheyden syn, sulcx, dat int particulier inventaryseren derselve groete moeyten ende veel tyts geëmployeert soude moeten worden, heeft den voorsz. rentmr BOOT ende scepen goet gedacht, die selve besegelde brieven, boucken ende andere in bonden ende packen van graeuw papier te binden ende briefkens, geteykent met letteren A. B. C etc., daer op te naeyen, ende alsoo inventaris sommier te maecken, twelck sulcx gedaen is, gelyck hier nae volcht ende bescreven staet:

Inden eersten, drie en twintich packen, gebonden so voiren een briefken daerop genaeyt, geteyckent met capitael letteren van *A*, *B*, *C*, etc.

Noch drie en twintich packen van gelycken, gebonden, met briefkens daerop genaeyt, geteykent met dobbele letteren, eerst groote ende daer beneffens cleyne, van *Aa*, *Bb*, *Cc*, etc.

Noch twee doosen met briefkens, daer op d'een geteykent *Aaaa*, d'ander *Bbbb*.

Noch een pack brieven, gebonden als voren, ende geteykent *Aaa*.

Noch vyftien packen boecken, sommighe lanck, sommighe viercant, mer cleyn van het bladt gevouwen in vieren, mede geteykent met capitael letteren van *A*, *B*, *C*, etc., tot de letter *P* toe incluys.

Ende syn deze leste packen brieven geleyt ende gesloten inde grootste kiste met de twee doosen; welcke twee kisten beyde toegespeykert ende met ons scepenen voorsz. segelen toegesegelt zyn.

Aldus gedaen ende geinventariseert binnen der stede ende ten huyse, als voiren, opten VII. dec., anno xv^c. drie ende tseventich, ter praesentie van ons Willem van Ryedtwyck ende Pieter van Neck, scepenen der stede van Alckmaer voorn., die hier goede scherpe toesicht ende regaert op genomen ende gehadt hebben. T'oirconde onse hantteycken, hier onder

gestelt, ten daghe ende jaere so voiren, my tegenwoerdich, Claes Gomersz., notarys publyck, die dit mede onderteykent hebbe.

WILLEM VAN RYEDTWYCK. PIETER DIRRCKSZ. VAN NECK.
GOMERSZ. WAVERSZ., nts.

Daaronder stont:

Die charteren, brieven, boecken ende monumenten, in desen inventaris hyer boven begrepen, heeft Mr. Gerit Boot ten burele vande camere vande rekeningen tot Delff, in twee Ooestersche kisten, besloten ende toegesegelt, overgelevert. In kennisse van my, den XX. january, 1574. stil. vet. DE BIE.

MEMOIRE, LOCO EXHIB. PER COMMISS. TRAJECTENSIUM ORDINUM CLARISS. PRAESIDI DNO HOPPERO, (*an.?*)

1. Treshonore S^r. Plaise a vostre S^rie remonstrer a la Majeste, comme les estats d'Utrecht, ne demandent aulcunes aultres lettres de sa Majeste au grand commandeur, gouverneur etc., soit pour advis ou restitution, comme qui en ont eu des le mois de mars, dernierement passe jusques a present en nombre de trois, tendantes a mesme fin; lesquelles n'ont rien effectue ou proufite, soit pour avoir estes aultrement du gouverneur ou du conseil des troubles interpretes, que la Majeste les entendoit, ou qu'on y ha pardeca adjouste ou oste quelque chose, ou pour avoir estes indeuement mis en execution, au moins aultrement que les estats les ont receus et interpretez, tellement, que sa Majeste se metteroit en peine a escripre sans aulcun proufict, ou que les supposts pouvoient conoistre la bonne affection, que la Majeste leur porte.

2. Et d'aultant plus, que vostre S^rie dict avoir declaire et informe la Majeste, qu'il n'est aulcunement conseille, qu'on oye les estats en justice pour certaines raisons a ce mouvans.

3. Item, que les estats requierent tant seulement estre ouys en justice, est, pour une fois estre absoubs ou condemnes jurisdiquement, a fin, que la Majeste entende le service, que les estats ont faict en tous les temps des troubles, et la mauvaise recompense, tort et violence, qu'ils ont receu et souffert par les gouverneurs.

4. Tellement, qu'il n'est besoing de demander advis au commandeur, sur l'aultre, a scavoir sur l'abolition; car il est besoing, que icelle soit faicte, puisque la Majeste ne les peult ouyr en justice, si elle desire avoir service des estats, et que les etats se contentent, vivent en repos et n'ayent occasion de se plaindre, que leur roy les refuse justice, ce que aultres par avanture passe long temps auroient faict.

5. Il est bien vray, que pour mieux servir a sa Majeste, les estats se contenteront (comme ils ont escript) que la Majeste aboliroit la sentence contre les estats par le duc d'Alve donnee, comme estant bien et deuement informée de l'innocence desd. estats, moyennant, que sa Majeste mesme le feroit sans commectre quelque aultre, car les estats ayment mieux une bonne parolle de leur souverain seig^r, que or privileges etc. d'ung estrangier gouverneur.

6. Item, que les estats ne peuvent croire, que le grand commandeur fera aultrement, combien que la Majeste escrive millefois, que le duc d'Alve n'a faict, parce qu'il a chez luy le mesme conseil, qui ha condempne les estats avecque le duc d'Alve, auquel il suyt l'advis et conseil.

7. Et que tout le monde pardeca a ceste fantaisie (comme on escript), que le grand commendeur tient correspondence avecque le duc d'Alve, et qu'il ne faict rien sans son advis et de ses coadherens, qui ont enfrainct touts droicts, loix, coustumes et privileges du Pays.

8. Item, que de tant de fois escripre sans effectuer, chose, que diminue fort l'authorite de la Majeste, abaliene le peuple et efface le reciproque amour.

9. Aussi, qu'il semble (soubs correction), que la Majeste escrivant tant de fois, donne plus d'authorite a son vassal gouverneur, que luy mesme souverain S'. et naturel prince en veult user, mesmement, qu'il semble qu'il s'assubjectist a son gouverneur, tellement, que les estats ne peuvent plus longuement persuader au peuple, que la Majeste les ayme ou veult aulcun bien.

10. Et pour avoir si long temps pourchasse justice, a scavoir tantost quattre ans, et qu'on ha tant de fois escript sans que les estats ont receu proufict ou le pauvre peuple aulcun soulagement, et qu'on n'execute les lettres de sa Majeste, selon qu'elles sont entendues ont sonnent, et que le conseil des troubles faict si peu de compte d'elles, qu'il approche plus au desestime et contempt, que a oultre chose, que indubitabement le peuple (selon que les estats escriperent) ne peult croire, que la Majeste les ayme, mais au contraire, que tout ce, qu'ils ont endure et suffert, endurent et souffrent, est par conseil, advis et consentement de sa Majesté, dont ils deviennent comme enraiges et desesperez: et que plus leur fache est, qu'ils disent voire devant leurs yeulx, qu'ung gouverneur d'ung an ou deux peult plus endurcir par une lettre les oreilles de la Majesté, que toutes les fidelites, obeissances, et services de tant d'annees des etats, ou les cris, pleurs, remonstrances, priéres et supplications d'un peuple n'aymer son prince naturel, non par ans, jours ou temps prefix, mais a jamais, peuvent amolyr ou induire, qu'il les oye, poinct pour les recompenser, donner tresors, privileges, terres et biens, mais seullement en justice, contre ceulx, qui les oppressent, et se faignent estre bons et loyaulx vassaulx de la Majesté, et sont la racine et cause de touts les maulx tantost huict ans soufferts et advenus.

11. Item, que pour les susdict, est a craindre, si la Majeste mesme n'abolist en brief la sentence, ou oye les estats en justice, comme dict est, que les estats ne pourront plus longtemps retenir le peuple en obeissance, et qu'ils seront contraincts eux mesmes se saulver, laissant le pays a l'abandon, ou qu'ils seront forces prendre les armes, pour conservation de la rereligion catholique, obeissance de vostre Majeste, le salut de la patrie, contre ceulx, qui les forcent, pillent, oppressent et violent touts droicts, coustumes et privileges, et mettent les bons, fideles ecclesiastiques et lays serviteurs et vassaulx de sa Majesté en toute pauvrete, desolation, ruine et pitoyable estat, ne cherchans que piller, satisfaire a leurs voluptes, amasser, gaster, ruiner et poinct deffendre ne conserver le peuple ou le pays: a fin que le peuple de par soy (ce que Dieu ne veult) ne commence, et que par après les estats ne pourraient remedier.

12. Et que, pour a ce remedier, obvier et contregarder, sans beaucoup d'escripre, faire despens, user de force ou armes, il semble n'y avoir melleur remede (soubs correction) que, que sa Majesté mesme restitue les estats avecque la premiere commodite en leur entier et premier estat, afin que tout le monde voye et cognoisse, que leur Prince les ayme, oyt leurs querelles et ne cherche que leur salut, repos et tranquillité de ses pays, etc.

VIGLIUS AEN JO. BRUHESEN,
4. *jan.*, 1574.

S.P. Rev. dne decane. Nihil hactenus, quod scire potuerim, super gratia, quam jamdudum in Hispania sollicitari procurastis, allatum fuit, neque suppressum aut interceptum quicquam ejus esse arbitror, cum literas ab dom. Hoppero, XVI. dec. datas acceperim, quibus scribit, Tra-

jecten. negocium tum tractari, de quo bona nova per proximum cursorem se ad nos missurum sperat. Et causa fortassis tantae dilationis videri potest, quod regiae Majestati non visum fuerit, in praesentia Ducis Albani acta ejus retractari.

De sententia adversus Nardenos lata, nihil antea intellexeram, rogoque, ut ejus exemplum, si copiam habere queas, ad me mittere non graveris, et profecto, si ex veritate, historia excidii ejus urbis nobis narrata fuit, praestiterit multo, silentio involvi, quam ejus memoriam refricari.

Tantam hujus temporis calamitatem, mi Bruhesi, peccatis nostris asscribere debemus, quarum finem tum demum spectare licebit, cum ea agnoverimus et in tribulatione nostra Deum ex animo invocaverimus. Qui Rev. dom. V. incolumem conservet, ac in adversis tam multis communibus perferendis, patientiam consolationemque tribuat. Bruxellae, 4. jan., 1574.

Rev. dom. v.
deditissimus servitor ac amicus,
VIGLIUS ZUICHEMUS.

VIGLIUS AEN JO. BRUHESEN,
4. *jan.*, 1574. (1575?)

S. P. Rev. dne decane. Literas vestras XVI. nov. scriptas, nudiustertius primum accepi. Silentii, quod dom. V. excusat, ego itidem ejusdem deprecatione uti cogor, quem aetas ac non recta valetudo pigriorem ad scribendum efficit. Jamque intellexi in consilio secreto super lite de thesauraria mota aliquid decretnm esse, et ea est consiliariorum integritas, ut a me officii sui admoneri nihil opus esse crediderim; et per te intelligis officium judicis omni synceritate administrandum esse, nec in eo affectionem aut favorem locum habere debere. Nos hic magna sollicitudo tenuit de vobis, sed gavisi sumus hostem a menibus vestris fortiter repulsum esse. Deus autem concedat, ut tandem aliquando ab hujusmodi periculis atque hisce malis calamitatibusque erepta (!), serenitatem tranquillitatemque nobis redditam conspicere liceat. Bene vale, Rev. ac ampliss. dne decane. Bruxellae, 4. jan., 1574.

T. dom.
deditissimus servitor ac amicus,
VIGLIUS ZUICHEMUS.

VIGLIUS AEN JO. BRUHESEN,
14. *jan.*, 1574.

S.P. Rev. dne decane. Quod mihi praesagiebat animus, cum dom. V. instantius a me postulasset, ut negotium thesaurariae R^do^ dom. archiepiscopo commendarem, id reipsa accidisse comperio; nam potius meo officio offensum illum intelligo, quam promotionem apud eum obtinuisse. Quae ne ulterius progrediatur non possum non consulere, ut dom. V. tempestive ejus animum lenire mitigareque studeat, ne inde simultas aliqua concepta, altius radices jaciat. Deferendum autem D. V. cognoscit illis, qui in ecclesia nobis praepositi sunt; ut, quemadmodum nos ab inferioribus honorem exigimus, eundem ipsi majoribus vicissim praestemus. Et arbitror dom. V. erga se, benevolentiam aliquam ejus expertam fuisse, quam si in hoc suo negotio denuo non persentiscit, non idcirco percepti antea beneficii oblivisci oportet.

Unde non possum non D.V. syncere candideque exhortari, ut omni sinistro affectu deposito, ipsius Rev. D. pristino honore obsequioque prosequatur, et hanc nubeculam, quae exoriri coepit, mature propellat. Deus, D.V., incolumem conservet. Bruxellae, XIIII. january, 1574.

Rev. d. v.

deditissimus servitor ac amicus,

VIGLIUS ZUICHEMUS.

MEMORIALE DE PROELIO PROPE ROMERSWAEL, 24. *jan.*, 1574.

Mondragonius, qui Middelburgi in praesidio erat, commendatorem certiorem reddit, quod obsessi extrema inopia laborarent defectuque panis cujus duae tantum unciae militibus in dies singulos distribuebantur, vesci coeperant libis quibusdam ex semine lini confectis immundaque omnia animalia quum et eorum coria jam consumpserant. Quare commendator, vir admodum mitis, et qui proximorum vel minimis calamitatibus summopere compati solitus erat, continuo Montes ad Zomam proficiscitur, ut classis quam citissime solveret, coramque statueret, quae in rem futura putaret. Quae tandem numero quadraginta minorum navium perfecta, quia Beauvasius archithalassus aeger lecto detinebatur, Juliano Romerono atque dno Climesio, Beauvasi vices gerenti commendatur, impositis novem cohortibus Hispanorum e legione Sicula cum aliquot Walonibus, ut mille fere milites in universum conferentur; classem vero hanc sequebantur aliquot minores onerariae variam annonam ferentes. Solverunt autem e portu Montensi XXIII. january, steteruntque aliquot horis ad anchoram, ut cum recessu maris Romers-Walliam adveherentur, cum in portus exitu una ex praecipuis navibus disploso tormento rupta fuisset, paucis militibus cum centurione enatantibus.

Postridie vero, cum post meridiem vela facere instituissent, classis rebellium, duce Ludovico Boisoto, in conspectum venit, monita ab iis classiariis, qui a regiis transfugerant, eodem tempore, quo portu Montensi excederent. Erat autem optime munita constabatque pluribus et grandioribus navigiis, quam regia. Praetoria enim atque suppraetoria ex earum navium genere erant, quas *Vlieboten* appellant, quae ad malum arboris abacum, grandiorum navium more superne affixum ferebant, unde propugnatores magno regiorum praejudicio, quidquid in adversariorum navibus gerebatur, despicere poterant. Regii, sublatis anchoris, ad pugnam provehuntur. Praecedebat cum quinque navibus Climesius. Subsequebatur in media acie cum majore navium parte Julianus. Extremam vero ducebat Osorio Angulensis. Jamque Climesius cum suis ad balistae jactum hostibus appropinquarat, cum in syrtes imp...; unde cum in hostem ferri non posset, ipsorum tormentis expositus, plurimum damni sustinuit, donec, hoste irruente, ad manus ventum est. Pugnabatur acerrime. Rebelles ignem nauticum in Climesii naves projiciebant. Ipse vero tanta animi magnitudine repugnabat, ut nemo hostium in ipsius praetoriam transilire auderet. Accurrit subsidio Julianus. Verum cum idem incommodum incurrisset, aliquamdiu petitus hostium tormentis, demum et manum ipse conseruit. Interea Climesius, qui cum quatuor hostilibus navibus depugnabat, ab hoste superatur, ipso mortuo, ipsius praetoria igne consumpta fuit. Ex reliquis navibus ejus quatuor, duae submersae fuerunt, tertia occupata.

Haud dissimili fortuna Julianus cum quatuor item hostium navibus congressus, cum multis suorum amissis navem suam perforatam et submergendam videt, in aquas prosilit, et ad aggerem haud procul distantem enatat; ubi a commendatore, qui, visa procul pugna, cum aliquot militibus occurrerat, hilari facie excipitur, dicenteque Juliano: » Sciebas, Gubernator,

militem me esse, non classiarium; metuendum est, ne, si mille mihi classes committeres, omnes perderem", subintulit Requesentius, semper Deo gratias agendas, qui peccata nostra rebus adversis expiare solitus sit.

Desideratae sunt ex parte regiorum naves bellicae novem cum septingentis militibus.

Sanchius autem Avilanus, qui cum classe majorum navium Antverpia, eodem fere tempore, discesserat, praetervectus insulam Goesanam ex adverso Flessingae in anchoris constiterat, exspectans classem Montensem. Verum a Commendatore certior factus de hostium victoria, nullo incommodo accepto, Antverpiam regressus est.

DON LOUYS DE REQUESENS ET DE CUNINGA, GRAND COMMANDEUR DE CASTILLE, ET LIEUTENANT GOUVERNEUR ET CAPITAIN GENERAL, 27. *fbr.*, 1574.

Reverend père, trescher et bien aimé, nous estimons, que aurez entendu les tristes nouvelles de la rendition de la ville de Middelbourgh aux rebelles. Or en cette infortune il y a ce bien, que le chef de gens de guerre y ayant été pour le roy, nostre Sr., a tellement besoigne, qu'il en a amené tous les religieux tant de vostre ordre, que autres, lesquels de vostre ordre etantz venus icy, nous ont supplié vouloir vous escrire, a fin, qu'ils puissent estre repartis et colloquez, quelque part, selon que verrez par l'escrit icy joinct, ce que ne leur avons sceu refuser, vous requerant partant que donner ordre, que les religieux soyent incontinent distribue par les monasteres de vostre ordre et que ce soit avec toute briefvete, ne convenant, qu'ils soyent icy en ceste ville longuement hors maisons de leur profession.

A tant Rev. père, trescher et bien aimé, nostre Sr., soit gard de vous.

d'Anvers, le 27 jour de febvrier, 1574.

ainsi signe: DON LOYS DE REQUESENS,

et plus bas: BERTI.

Et sur le dos estait escrit: A Rev. père, trescher et bien aimé, l'abbe de Floreffe.

Collat. a l'orig. et trouve concorder par moy N. J. VANDER LINDEN, nts.

GUILIELMY, ABBAS FLOREFF., AD ABBATEM S. PETRI GRIMBERG., 3. *mart.*, 1574.

Reverende in Christo pater. Religiosi domus Middelburgensis, qui post factam civitatis deditionem evaserunt, gubernatori supplicaverunt, ut de monasteriis, ad quae mitterentur, illis curaret prospectum. Ejus literis, quarum transsumptum his insertum mittimus, quia aequum postulant, quam primum parere voluimus, ut ut maxime commodum fuit, diversis monasteriis diversos adscribendos duximus. Vobis itaque duos praesentium latores mittimus, ut vestrae domus religiosis adjungantur, et cum eis sub eadem disciplina contineantur. Exigit autem charitas, ut sic aliorum sublevemus necessitatem, sicuti nobis subveniri desideraremus, si in si-

milem nos incidere contingeret. Dominus Deus opt. max. V. R. P. suo gregi diu incolumem servare dignetur.

Floreffia, 3. marty, 1574. stilo Namurcensi.

A. R. V. P.

Confrater F. Guilielmi, abbas Floreffiensis.

Superinscript.: Reverendo in Christo, patri et domino, domino abbati monasterii S. Petri Grimbergen. Tot Grimbergen.

VIGLIUS aen JO. BRUHESEN,
xvi. *mart.*, 1574.

S. P. Rev. dne decane. Aliquot superioribus diebus ab D. V. literas accepi, quibus, quod non responderim, fecit adventus vestri exspectatio, arbitrabarque hanc occasionem ad nos excurrendi, D. V. non ingratam fuisse futuram, quod tantisper domesticis molestiis defungeretur, et hic cum amicis frontem exporrigere posset, vel saltem molestiam in amicorum sinum (quod non minimum levamen solatiumque esse solet) effunderet. Ea vero, quae D. V. hinc forsitan scire desideravit, ex Buchone praeposito rescire potuit, cum non dubitem, fratrem ejus Folcardum, qui nobiscum hic agit, omnia ad eum diligenter perscribere. Noli vero, mi Bruhesi, nimium hujus temporis infelicitate te affligere, sed rebus te melioribus serva. Deus enim adhuc vivit, qui uno momento tristitiam nostram in laetitiam convertere poterit. Bene vale, Rev. ac dne Decane. Bruxellae, xvi. martii, 1574.

Rev. v. d.

deditissimus servitor ac amicus,

Viglius Zuichemus.

INSTRUCTIO pro eximiis et circumspectis viris, dominis commissariis trium ordinum Trajectensium, dominis Engelberto a Bruhesen, metropolitanae thesaurario, et Folcardo a Montzyma, sancti Salvatoris ecclesiarum Trajectensium canonicis, necnon magistro Florentio Thinnio, eorundem Trajectensium ordinum advocato, profecturis ad altam curiam Bruxellensem, ex eorundem ordinum speciali commissione et mandato. 30. *jun.*, 1574.

Inprimis, ut, exhibitis illustrissimo gubernatori et amplissimo domino, praesidi Viglio, literis suis fiduciariis . . . . universamque rempublicam provinciae Trajectensis, Excellentiae suae et praescripto domino Viglio diligenter et accurate commendent.

Deinde, ut intellecta eorundem, quae ipsis proponenda erunt, relatione, continuam jam multorum annorum provinciae Trajectensis, tam in oppidis quam in agro miseriam, expilationes, rapinas tam nostrorum, quam rebellium militum, concussiones, impositiones et omne calamitatum genus, aut scripto, aut viva voce, aut gubernatori, aut commissariis, quibuscum agent, prout videbitur ipsis et res exposcet, ex ordine exponant factamque demum ipsis propositionem in scriptis sibi tradi deposcant ad ordines referendam.

Tertio, ut illustrissimum gubernatorem ordinum nomine per libellum supplicem interpellent, quatenus absque cunctatione primo quoque tempore informationem accipere dignetur super novissima supplicatione per ipsorum commissarium in Hispaniis existentem catholi-

cae regiae Majestati, et non ita dudum suum Excellentiae indagandae ejus veritatis causa inde huc transmissa, quatenus facta super ea re per Excellentiam suam ad catholicam regiam Majestatem rescriptione Ordines Trajectenses ex provisionali, integram, plenam et absolutam consequi restitutionem queant. Non enim quoquo modo poterunt praescripti ordines in praestandis solitis subventionibus suae catholicae Majestatis desiderio satisfacere, quamdiu plene et absolute restituti non erunt, utpote quibus in obligandis hypothecis ad praesentis confectionem pecuniae nulla a quoquam aut indigena aut externa idonea habebitur fides.

Quarto, si quid per ordines provinciarum generalium ulterius tractabitur circa exhibitionem demonstrationis aut libelli supplicis omnium nomine suae Excellentiae nuper exhibiti ei communicationi ut intersint, et si grave aut arduum aliquid decernendum fuerit, id primum ante definitionem ut aut scripto aut coram ad ordines nostros referant.

Postremo, ut ternas literas clausas a sua cathol. Majestate gubernatori generali inscriptas Excellentiae suae exhibeant, et super iisdem conveniens rationi, juri et aequitati responsum sollicitent; et quia ex iis unae de bonis agunt profugorum aut animadversorum rebellium, in praejudicium tertii in regium fiscum redactis, non inconveniens fuerit nomine ordinum Trajectensium suae Excellentiae porrigere libellum supplicem, quatenus primo quoque tempore hujuscemodi lites et processus ad curiam nostram provincialem diffinitive decidendi remittantur, ne bono jure et justissimis nixi titulis praeter omnem juris formam et ordinem suis bonis et annuis proventibus diutius carere et orbati manere cogantur.

Cetera commissariorum supplebit sagacitas atque industria juxta illud vetus verbum: *mitte sapientem et nihil illi dixeris.* Actum Trajecti, xxx. juny, 1574.

De ordinum mandato,

Lamsweerde.

VIGLIUS aen JO. BRUHESEN,
16. *jul.*, 1574.

Rev. domine Decane. Etsi impraesentiarum non habebam, quod literis D.T. responderem, nolui tamen praetermittere, quin per eos aliquid ad te literarum darem, per quos tuas accepi. Quod illustrissimus gubernator noster a statibus vestris postulat, scio in his angustiis non cariturum magna difficultate, sed tamen (uti dicere solemus) de necessitate aliquando virtutem facere convenit. Reliqua, quae apud nos sunt, fratri tuo commemoranda relinquo, meque dom. T. officiose commendo.

Bruxellae, xvi. jul., 1574.

T. dom.
deditissimus servitor ac amicus,

Viglius Zuichemus.

VERCLARINGE van alle de werkluyden, die gefrocht hebben op co. Maj. sterkten van *Vredenborch* bynnen der stad Utrecht, by intervalle van tyden, begynnende den yersten Augusti was tot den lesten des voersz. maents, a°. xv^{c}.lxxiiii., soe aen metselaers, tymmerluyden ende upercnechts, die gemaeckt ende gefrocht hebben die muyren int blyckfelt, ende oick gemaeckt hebbende boven den oypier op den waell een verwulffsel onder den waell, soe dat gehell weder soude hebben gefallen, als men daer stucken geschuts over brocht. Ende dat voersz. wulffsel

samentgelacht ende waell versien. Ende voer den anderen nootlike reparacien gemaect:

Inden jrsten:

Meester Cornelis Hermanse metselaer, gewerckt XIII dach, dachs 7 s. 6 p.	facit	III. L.	XVII. S.	VI. p.
Jan Cornelis metselaer, gewerckt XIII dach, dachs 7 s. .	facit	IIII. L.	XI. S.	
Willem Willemse metselaer, gewerckt XIII dach, dachs 5 s.	facit	III. L.	V. S.	
Jacob Wolferse metselaer, gewerckt XIIII dach, dachs 7 s.	facit	IIII. L.	XVIII. S.	
Jorigen metselaer, gewerckt XIII dach, dachs 4 s.	facit	IIII. L.	XVI. S.	
Fransois van Lyr tymmerman, gewerckt XVI dach, dachs 4 s.	facit	III. L.	IIII. S.	
Herman van Delten uperknecht, gew. XXIIII dach, dachs 4 s. 6 p.	f.	V. L.	VIII. S.	
Geryt Gerytse uperknecht, gewerckt XX dach, dachs 4 s. 6 p.	f.	IIII. L.	X. S.	
Heinrich Huygen uperknecht, gew. XXIIII dach, dachs 4 s. 1 p.	f.	V. L.	VIII. S.	
Jan Janse uperknecht, gewerckt XX dach, dachs 4 s. 6 p.	f.	IIII. L.	X. S.	
Jan Gysbertse uperknecht, gewerckt XXIIII dach, dach 3 s. 6 p.	f.	II. L.	IX. S.	
Heinrich v.d. Bosch uperknecht, gew. XXIIII dach, dachs 3 s. 6 p.	f.	IIII. L.	IIII. S.	
Thonis Jacobse uperknecht, gewerckt XVI dach, dachs 4 s. 6 p.	f.	III. L.	XII. S.	
Jan Zegers uperknecht, gewerckt VIII dach, dachs 4 s. 6 p.	f.	I. L.	XVIII. S.	III. p.
Controloir van opsigt vande voorsz. werckluyden, XXIII dach, dach 2 s.	facit	II. L.	VIII. S.	
Somma belopen dese percelen in alles de som van . . .		LIX. L.	XVIII. S.	IX. p.

Ick Johan van Frens, controleur op co. Maj. sterckte van Vredenborch bynnen der stadt Utrecht, attestere myts desen, dat die voorsz. werklieden gefrocht hebben op de voorsz. sterkte, om te maken de noetlike reparacie, hyer vorens breder verclaert, belopende de somma van LIX ponden, van XL groten Vlaems 't pont, achtien schelling, negen penning, welcke voersz. som van LIX p. XVIII s. IX p. betaelt is wt handen van Loys van Bunghem, raet des Conincx, mede zyn Maj. rentmeester-generaell vande domeynen slants van Utrecht. Oirconde myn gewoenlike hantteyken hyer onder gestelt. Actum, den lesten dach augusti, anno XV^c. LXXIIII.

JOHAN VAN FRENS.

COMMISSIE VOOR JAN BUCQUET, ALS ESSAYEUR VAN 's KO. MUNT T'UTRECHT, 23. *spt.*, 1574.

Alsoe mits den overlyden van Jan Jansz. Vermaet, assajeur vander munte tot Utrecht, vacerende es 't officium van't assajeurschap, ende dat van noode es, ten dienste ende gerieve vanden coopman ende ander, daer inne te voersien, opdat de munte onverlet zy, ende dat de wercken derselver munten horen voortganck moghen hebben, soe hebben de luyden vande rekeninghe des Conincx in Hollant, residerende t'Utrecht, gecommitteert ende committeren mits desen, by provisie, Jan Boucquet, waerdeyn vander selver munte, omme tvoorsz. officie van assajeurschap te bedienen ende bewaren ter tyt toe, dat van wegen zyn Maj. anders daer inne voorsien ende geordonneert zal zyn, ende dit al opten eedt, by hem in't stuck van zyn officie, als waerdeyn, co. Maj. destyts gedaen, ende denselven hem weder inde camere offgenomen.

Aldus gedaen ten burele vander reeckeninghe in Hollant, gehouden bynnen die abdye van S. Pauwels t'Utrecht, den XXIII. dach van septembris, XV^{c}. vier ende tseventich.

In absentie vanden auditeure deser camere, ondert.:

J. Snouckaert.

CORN. BOONEN aen GER. WYCKERSLOOT, 29. *oct.*, 1574.

Mynheer. Ick hadde wel gehopt, dat gy hier soudt geweest hebben, naer u scryven, ende mitsdien u alsoe nyet gelegen en is, hebbe u wel willen adverteren, dat ick verstae, dat den onder rentmeester van Utrecht, Beugem, is heel in stucken, ende zal zyn recepte moeten verlaten, want hy meer dan 7000 gl. ten achteren blyft, ende alsoe sal geprimeert worden, ghelyck de procureur generael my geseght heeft, doch men en acht u nyet van node vele te solliciteren, ende die sollicitatie is odieus ende sorghelick. Ick hebbe 't hantschrift ontfangen, dat ghy ende myn swaegere had ondertevkent ende mynheer Hovelmans gegheven, inder vuege, dat dese saken al claer syn. Berthy is ghereyst oft zal reysen naer Spaengien binnen een dach of twee. Die saken van Amsterdam altereren die vanden hove zeer, ende nyet zonder redenen. De commandeur is al te Brussel besoigneren mette staten; die van Arthois hebben geconsenteert, Brabant noch niet, ende d'apparencie is cleyne. Wy verghaen hier van armoede, ende ick ghelove, dat ghy se nyet gebreck en hebt. Hiermede ghebiede my met mynder huysfrouw aen uw Eerw., biddende den almogenden Heere, die selve te willen verlenen een lanck salich leven. Uyt Antw., den XXIX. october, XV^{c}.LXXIIII.

U vrent ende dienaer,

C(orn.) B(oonen).

Opschr.: Aen myn eerw. heer Ger. Wyckersloot, can. van S. Marie. t'Utrecht.

LES ESTATS D'BRABANT A SON EXCELLENCE, *en dec.*, 1574.

A son Excellence!

Remonstrant en toute humilite les trois estats de Brabant, comme par precedentes remonstrances se sont doluy, que les anchiens droicts, privileges, chartres, usaiges et coustumes dudict pays et duche de Brabant ne sont este en plusieurs endroicts observez et entretenuz, et voyans, que les subjects dud. Brabant tant desirent et demandent la redintegration et observation d'iceulx avecq abolition de toutes nouvelletez, ont trouve convenir en l'acquiet de leur serment d'informer vostre Exc. particulierement desdicts anchiens droicts, concessions et privileges par les nobles predecesseurs de sa Maj., ducqs et ducesses dud. Brabant, octroyez et successivement confirmez et jurez et aussy par sadicte Majesté.

Car en premier lieu, il est, que feu le duc Henry, duc de Lotricq et de Brabant, a par son testamente du jour de S. Mathieu en l'an mil II^{c}.LXI. entre aultre ordonne bien expressivement, que ses subjects dudict Brabant ne seroient regiz ou traictez par forces ou voulontez d'aulcunes, ains par droict et . . . . .

Comme ce ensuyant aussy feu de bonne memoire le ducq Jehan pour soy et tous ses successeurs a perpetuite, tant par le chartre commun du mois du may, que du Chartre de Cortenberge du mois de septembre mil III^c.XII., et du chartre appellé *den Walschen Chartre* du vendredy apres la feste S. Pierre et S. Paul audict an XIII^c.XIIII. ont pour soy et sesd. successeurs ou leurs conseilliers oste la voy de faict, force et violence ou volunte desregle vers lesd. subjects par serment solemnellement provez a tous inhabitans dudict Brabant, qu'ilz seroient regiz et maintenuz par droict et justice du lieu (par tout et en tout endroicts et en cas de deffault, apres trois plaintes de ce faictes, tout justice cesseroit, tant que droict fust faict auxd. plaindans) a paine, que telles juges deffaillants seroient perjures et traicte par voy de faict sans justice; Et que a perpetuite par commun conseil dudict pays de Brabant et par ainssy, poinct par conseil des etrangiers se choiserent gens d'icelluy pays, et par ainssy, poinct des estrangiers, qui oiront toutes doleances, et y ordonneroient ce qu'ilz trouveroient convenir au plus grande prouffit de luy ducq dudict pays et inhabitans.

Et sy aulcun desd. inhabitans fusse faict aulcun notable dommaige par la gendarmerie dud. ducq ou pour sa debte, icelluy dommaige se restitueroyt..., que les estats la demanderoient, et que pour ce demeureroient obligez les revenuz et demandes dudict Brabant.

Comme aussy en toutes lettres d'acceptation et consentement des aydes, les princes ont promis descharger et indempner tous inhabitans de toutes foulles, forces, pilleries, concussions et exactions de gens de guerre.

Sans qu'il feroit a aulcun desdicts points contrenu (!) par led. ducq ou successeurs, avec requisition et mandement bien expresse faict a tous barons, chevaillers, nobles et tous inhabitans dud. pays sur leur fidelite, serment et veux, qu'ils doibvent a leur prince, de faire tout ce entretenir et observer en cas, que chose quelconque ce seroit par led. ducq ou successeurs au contraire en tout ou en partie desd. inhabitans, ne luy feroient aulcun service ou assistance et ne l'obieront tant, que le tout fusse par ledict prince remis, restably et redintegre en son premier et deu estat, et s'y fault, fusse trouve auxd. barons ou aultres et inhabitans, quant a la requisition et commandement a eulx, faict, comme dict est, telz seroient tenuz et reputez pour non fidelz a leur prince et pour gens sans sy tant en faict de temoinaige que aultre acte.

Ayant lesd. feu ducq oultres ce requis, commande et . . . . tous les barons, chevalliers, nobles et aultres inhabitans semblablement sur leurs sermens, fidelites, homaiges et obligations, qu'ils debvoient de faire l'ung a l'aultre entretenir et observer tout ce, que dict est, et a ce donner toute aide et assistance par forces et violences contre tous et quelconques contraventeurs avecq renuntiation expresse des voyes de faict et de droict, tant en especial que en general, que pouroient servir aux ducqs de Brabant, contre lesd. promesses.

Et que tous les chartres et munimens des privileges et droicts accordez aux abbayes, bonnes villes et aud. pays de Brabant leur demeuroient a perpetuite fermes et establis sans oncque pouvoir estre chargez ou . . . . en aulcune maniere.

Que le ducq Wencell et dame Jehanne de Brabant, ont par leur recepte en Brabant le III. de janvier, XIII^c.LIII. entre aultres prouies par serment pour eulx et leurs successeurs de entretenir aux prelats et barons et toute le pays de Brabant leurs privileges, chartres et coustumes; et que traicteroient tous habitans par droict et justice, et nullement par force ou violence; Et sy le contraire, lesd. habitans ne debvroeient faire service aux princes dudict Brahant n'y les obeyr et en especial ont lesd. chartres dudict Cortenberg et Walsch avecq tout ce, que dict est, par ledict feu Wencell et dame Jehanne, ducesse de Brabant, este confirme bien solemnellement et par serment pour eulx et leurs successeurs, le jour de S. Lambert, XIII^c.LXXII.

Et promectant entre aultres jamais cherger ou faire querir dispence ou absolution desd. sermentz de nostre Sr. pere le Pape, de l'empereur de Rome, des roys ou d'aulcuns prelats ou princes; avec tels commendements, requistions et renunciations des absolutions ou privileges a obtenir de nostre dict. saincte pere le Pape ou d'aultres. Que plus est, a lad. dame Jehanne, le XII. de janvier XIII^{c}.LXXXV., entre aultres aussy promis bien solemnellement aussy pour ses successeurs, qu'elle feroit mander quatre fois par an les barons et aultres Srs. dudict Brabant pour par leur advis et conseil et par ainssy (poinct par advis des estraingiers) pourveoir et remedier a touttes faultes et desordres dudict pays, villes ou subjects dudict Brabant, de maniere, que ce, que seroit trouve nuysable ou domagable audict pays, par icelluy conseil desd. srgs de Brabant, ce quest ascheure en effect le conseil d'estat seroit dresse, et que les villes en . . . . . demeuroint assembles et seroient fidellement pour lesdict redressement leur poursuyte jusques a ce, que dict est, fut effectue.

Et tout ce, que dict est promis successivement par le ducq Anthoine, le XVIII. de decembre, XIIII^{c}.VI., et ducq Jehan le IIII. son fils, le XIII. janvier, XIIII^{c}. et XV., lequelle auvoit aussy le III. de may, XIIII^{c}. (?), entre aultres pour luy et ses successeurs jure, que, s'y aulcun ducq ou ducesse dudict Brabant en temps lors advenu demeuroit en le droict lesd. remonstrans en leur privileges, chartres, coustumes, usaiges et anchiennes droicts ... violem. force ou volunte et ce perdroit l'affection vers lesd. ducq, lesd. estats ne feroient a tel prince aulcun service ou obeyssance, et qu'ilz auroient faict a leur dict prince; et oultre ce, ils pouvoient choisir ung gouverneur ou ruwaert particulier dudict Brabant, comme leur sembloit couvenir au plus grande prouffyt d'icell prince et de sond. pays avecq telle pouoir et authorite, comme auroit led. duc, tant que leurd. privileges, droicts et coustumes seroient redintegres et remis en leur deu estat.

Davantaige a led. feu ducq, Jehan IIII. de ce nom, le XII. de may, l'an XIIII^{c}.XXII. entre aultres promis et consenti auxdict inhabitans dudict Brabant, que en cas, que les villes ou plat pays ou aulcuns d'eulx, fussent en temps lors advenu oppressez ou gravez et chargez avec ou par gens estrangiers d'armes ou de guerre, que d'aulcuns aultres, icell pays, villes ou villaiges ou que ce adviendroyt, pourroit a ce resister, refuser l'entree voires les encluse tant de fois, que lesdict inconveniens surviendroient sans abolir et sans pourvoir encourir aulcun indignation ou souffrir reprehension dudict ducq de Brabant.

Quoy ensuyvant ont tous successeurs ce, que dict est, confirme et promis pour eulx et leurs successeurs par serment, comme le ducq Philippe..., desdict.... frere dud. feu Jehan en l'an XIIII^{c}.XXVII. et XXIII. de may, et ducq Philippe le Bon en l'an XIIII^{c}.XXX.

Et entre aultres a led. Philippe le Bon, promis l'entretement dud. Walsche chartre, et que tous chastellains de tous chasteaulx et forts dudict Brabant seraient brabansons ou ayans baronies en Brabant par eulx ou de par leurs compaignies.

Ayant aussy par aultres ses lettres du XX. de sept. XIIII^{c}.LI. et du XXVIII. nov. XIIII^{c}.LVII. promis pour soy et ses successeurs de tenir le pays et inhabitans de Brabant descharge de tous gens de guerre au possible et en cas de necessite, sy que en passee ou logeant lesd. gens de guerre, il feroit soigneusement pourveoir, qu'ilz ne feroyent aulcune foulle ou domaige aux subjectz de Brabant, et sy fissent de contraire, de ce estant adverti, feroit lesdicts delinquantz cap^{nes} en conduction aulcunement coulpables, reparer led. domaige et chastoyer a l'exemple des aultres.

Estans tous lesd. . . . . . . aussy confirmez et jurez par le ducq Charles le Hardy, l'empereur Maximilien avecq dame Marie de Brabant, le ducq Philippe, archeducq d'Austrice, et apres roy de Castille, l'empereur Charles quint de ce nom et sa Maj. a present.

Entre lesqueles coustumes, droictz, anchiens chartres, concessions ou privileges, y aussy, que abbayes doibvent estre concedees par election et aggreation de sa Maj. au prouffyt des religieux du lieu. s'y il y a idoine ou aultre monastere de la mesme profession, sans pouvoir estre donnes et commande a vie et moings a perpetuite soubz le nom d'incorporation ou union au prouffit d'aultre dignite seculier non monastique, comme par divers monimens de ce estans octroyez tant lad. feu dame Marie, ducesse de Brabant, feu l'empereur Maximilien, son mary, de le feu sr. pere de sa Maj. ensemble plusieurs Papes de Rome . . . en peult apparoir.

Et sy est aussy, que riens ne peult suyvant le III article de la joyeuse entree de sa Majeste estre selle, tous les Franchoises, droictz et privileges d'aulcuns pourroient estre diminuez ou dont les pays et subjects en recourroient domaige en aulcune maniere.

Et comme le tout a este ainssy promis, jure et confirme et solemnellement passe pour l'avanchement et accroissement du bien et prouffyt du ducq en son pays, selon que lesdictes chartres et concessions contiennent expressement et que pourtant et aultrement ce debvoit avoir este observee tout plus fermement soigneusement et serieusement; Toutefois il est plus que notoir, que depuis huyct ans en cha nul privilege, chartre, anchien droict ou louable coustume a este garde, suyvy et entretenu, ains l'on a traicte les bons subjects au de hors de tout anchiens droicts et use quasi par tout Brabant, du moins en plusieurs lieux (en parlant a correction et en toute reverence) de voyes de faict, forces, concussions et voluntez desreglez, non seulement en droict de justice (par laquelle tous roys regnent) que a non seullement dormi, mais este et est supplante ou mis dessoubs les piedtz en plusieurs lieux dudict Brabant, mais aussy aultrement.

Ayant contre iceulx anchiens droicts, privileges et promesses solemnellement par sa Majeste et ses predecesseurs jures, institue le conseil de troubles des gens estrangiers non qualifiez a prendre coignoissance et exercer jurisdiction sur les inhabitans et biens dudict Brabant, dont tres grand mal, tort, injustice et domaige est advenu et faict auxd. subjects, et lequel se continue encoires a present non obstant tant de plaincts, tant generales que particulieres.

Estant le mesme conseil, que les bons gens n'ont sceu avoir payement de leurs rentes sur les biens confisques, ains leur a este defendu de ne pouvoir faire executer leurs ypoteques, leur droict conventionel et coustume par ou entre autres indubitablement est plus venu... de Dieu en cestes pays.

N'estant soubs correction raisonnable de differer l'abolition dudict conseil, et renvoy des causes aux juges ordinaires, jusques a l'accorder des aydes dernierement demandes, comme sy le pays debvroit achepter ce, que de droict et selon lesdict privileges et droicts anchiens leur compet et a quoy sa Majeste en vertu de son serment est tenu et oblige.

Et pareillement ayant aussy charge la forme de justice en la ville d'Anvers et de l'administration du revenu d'icelle, non seulement au contraire desd. priviléges generaulx dud. pays de Brabant, mais aussy ladicte ville d'Anvers en particulier aussy par sadicte Majeste jurez.

Comme aussy divers placcats sont este decernez, signes, sellez et publiez sans estre au conseil de Brabant examinez selon le VIe art. de la joyeuse entree de sa Majesté, et ce avec clauses exorbitantes, comme entre aultres, que aux juges est attribue les tiers des confiscations et amendes, chose certes trop loing a tante droit et raison.

Comme aussy aux prelatz, monasteres et aultres auvoit este leur ... propre deffence leur competant de droict et nature contre les rescripts apostolicques a la pretendue incorporation et comande perpetuelle d'aulcuns desdict abayes au prouffyt des evesques seculiers contre tout droit divin, naturel, humain, canon et civil, voires contre l'advis de ceulx du conseil de Brabant, que soyt que le premier estant avecq les aultres joints debvroient estre oys en jugement, et non obstant que les nouveaulx evesques se debvoyent contenter avecq pensions perpetuelles, telle que soyt convenu entre sa Majeste et le premier est ... aultre moderee, pour ne

charger le faire desd. abbayes et introduyre et commectre ung chiefs seculier aux religieux moisnes; et les biens des religieulx et leur surcrois appropriez aux moisnes attribuer aux aultres seculiers; Oultre ce, que les eveschiers requirent hommes entieres francq et libres des travaulx, cures et soings pour regumens et administrations des abbayes, comme parce estans moins prompts a annonchier la parolle de Dieu et regir leurs subjects en bon ordre et discipline, de maniere, que ce tout considere, le ducq d'Alve estant pardeeha, auroit souvent dit, selon que lon entende, que lesd. incorporations n'estoyent convenientz, mais bien dotations auxd. eveschez par pensions annuelles moderement donnes et bien affigiez et hypothecques.

Et que par cydevant aulcunes abbayes, mesmement celle de S. Michiel en Anvers ont este charges des pensions vitales a prouffyt des jeusnes gens seculiers en recompense de service de leurs parens faict a sadicte Majesté, chose certe non decente, signament en ce temps, comme en partie subject en effect au vice de simonie et ambition, et aussy chose non correpondente avecq lesdictes chartres, concessions et privileges, et non obstant que les predecesseurs d'aulcunes telles, ayant receu lesd. pensions, ont bien solemnellement et a peyne destre tenu pour desloyaulx a leur prince, promis, de ne enfraindre les droicts desd. abbayes, n'y oster a icelles ce, que leur appartient.

Que pis est encoires, trouve l'on aulcunes des principaulx officiers poursuyvants a charger et travailler l'abbay d'Everbode vacante par assignation des semblables pensions viagieres au prouffyte de leurs enfans seculiers, combien que iceulx poursuivantz ne peuvent ignorer ce, que seroyt directement non seulement contre le commandement vieul interdisant, ne mander les biens d'aultruy, mais aussy contre lesd. droicts et anchiens chartres et privileges, concessions, promesses et sermens de sadicte Majesté.

D'avantaige sont les bons et loyaulx subjects dudict Brabant traicts par vray force de gens de guerre, lesquelles tout fois sont prins pour la deffence du pays, comme ayans iceulx pille, menge et spolie, non seullement de leurs vivres, aussy de leurs accoustremens, meubles, chattall ...., vaches et semble bestial, et leur argent, voires ayans constrainct par blesseurs et .... a vendre leurz biens pour les furnir de l'argent et de tout ce quils ont demande, et aussy foin, avoine et paille pour leurs cheveaulx, ayans aussy commis plusieurs aultres actes execrables et abhominables en tout temps, mesmes aussy au temps que le Xme dernier et aultres aides ont este levez des subjects depuis l'an XV^{c} LXVIII. jusques environ a deux millions d'or, et aussy apres que les soldats mutinez en Anvers avoient receu leur payement.

Et en quoy ils ne cessent encoires pour le present, ayns taxent les villes, franchises et villaiges a leur delivrer autant qu'ils veulent, par jour, sepmaines et mois, et l'executent avecq force de gendarmerie par moyen de Andrieu Cigoigne, semblablement estrangier, et aultrement, et puisque trouvent aulcuns, qu'ils leur donnent telles commissions sellees, et qu'ils, voyant la discipline militaire estre de tout bannie dudict pays, font tout le mal, qu'ilz pensent.

Et encoires, que pis est, non obstant tous lesd. violences, contributions, ne sont lesd. subjects deffenduz et asseurez en leur propre maison, des ennemys, rebelles et malfacteurs, ains par iceulx aussy journellement spoliez, surprins et amenez les principaulx et plus riches des villaiges, sans estre deffenduz par les forts et aultres gens de guerre, et a quoy sy ils ne scavent resister pour estre plus que extenuez par lesd. exactions, et contributions, et de peur, que leurs maisons et seroient bruslez.

Comme aussy les bonnes villes, franchises et villaiges sont charges de guarnisons, en effect, aux depens desd. bons subjects contre tous droicts et ussaiges, et dont icelles villes et villaiges ainssy par force et violence tant longuement et inhumainement traictes, travaillez et appovriez, se ... sentant tellement, qu'ils n'ont plus de moyens de se soubtenir, de maniere, que l'on ne doibt que attribuer a Dieu, le createur, d'avoir a eulx donne telle patience et grace d'endurer jus-

ques a ores, non obstant qu'ils voyent devant leurs yeulx les soldats estrangiers venuz au pays, n'avoir eu ny croix, ny maille, voires ny accoustremens pour couvrir leurs corps, et se plaindans de nestre paye de leur solde, toutefois presentement par larchins et spoliations avoir tout asquis et prins de bons subjects de ce pays, qu'ils se monstrent entierement par les riches accoustremens et aultrement, comme princes ou nobles de pays, chose certes trop inhumaine et intolerable aussy entre payens et barbares. Et bien loing des promesses solemnelles desd. ducq et princes de preserver le pays et subjects de foulles et mangeries et de leur restituer le domaige, qu'ils sentiroient par le logement ou passaige de gens de guerre.

Oultre ce ne sont lesd. de Brabant traitez par conseil des barons et seigneurs de ce pays, touchant les poincts susd., comme sensuyt lesd. droicts anchiens, tant des fois jurez et confirmez, convient; et lesqueles pour estre leur patrie pour y avoir leurs parens et leurs biens, sont plus affectionez a estre soigneulx de pourveoir au bien et prouffyt du prince et du pays; ains sont tractez par conseil des estrangiers non aimans le pays, non ayans parentaige ny biens, ny cognoissance des droicts humaines, coustumes anchiens et privileges, et aussy ne les pouantz ainssy prendre comme ceulx dudict pays, lesquelles estrangiers pretendent suyvre leur volunte, se persuadans, qu'icelle doit estre effectue.

Estant aussy mis es chasteaulx et forts dudict Brabant estrangiers en vilipendie des naturelez et desd. notoires privileges.

Au surplus, n'ont lesd. estats jusques oires sceu parvenir a l'effect de ce, que feu la majesté Imperialle avoit faict declarer, quant a la ville et territoire de Marienbourch, qu'elle est et demeureroit Brab., non obstant plussieurs aultres ...., raisons et monuments pardecha par reg^{re} de la parte du procureur general de Brab. et desd. supplts exhibez, mais l'on auroit contre tout droit et raison, soubs umbre, que l'eschange de Herstal a l'encontre led. Marienbourch ne seroit effectue de la part de sadicte Majesté, attribue ledict Marienbourch au gouvernement de Haynault ou du conte de la ...., directement en diminution du droit acquis audict pays de Brabant, consentement et effectualement dudict eschange de la part d'iceulx de Liège.

Et comme les subjects dudict pays de Brabant non seullement se plaindent, que l'on ne leur observe lesd. anchiens droicts, privileges et coustumes, et qu'ils soyent preservez de toutes foulles, mengeries, exactions, concussions et oppressions, mais aussy de la guerre ou dissention en ce pays, par laquelle leur est oste le moyen de gaigner leur vie, et empesche le train de la marchandise et negotiation et aussy la navigation, caussant grande chierté, famine, misere et calamite au pays, semble aux remonstrants soubs humble correction de vostre Exc., que est plus, que ce, que l'on trouve et soit invente moyen possible a faire la paix, tant et sy longuement desiré et requise, ce, que par eulx, qui participent des prouffits et utilites d'icelle guerre, comme parties formelles, mesmes desdicts estrangiers, jamais du moings en temps oportun ne se fera si avant que l'on demandroit d'eulx leur conseil et advis.

Mais pour l'affection grande et naturelle, que lesdicts remonstrans ont tousjours porte, portent et porteront a jamais a sa Majesté, comme leur prince et ducq naturelle et souveraigne, indubitablement ignorant de tous desreglements susd., ils desirent de donner ladicte paix tant service, ayde et assistance sy avant que vostra Exc. trouve rayde (!) de les y employer, comme ils esperent fermement, que les estats des aultres Pays bas a ce requis de leur part ne mancqueront en cest endroict, le tout avecq la conservation de la religion catholique Romaine et de l'authorite de sadicte Majesté, sans qu'ils sont ou seront oncques d'intention quelconque de permectre ou souffre le moindre innovation ou changement de ladicte religion catholique Romaine, ains perseveront en icelle jusques a la mort.

Et comme lesd. Remonstrans passe troix mois ou environ auroient a vostre Exc. .....

aucuns moyens pour la conservation des pays, dont aussy ils ont faict remonstrance a sadicte Majesté, leur prince souverain, et jusques oires riens est ensuivy, si supplient ils bien humblement, qu'il plaise sur iceulx ou aultres telz, comme vostre Excellence trouvera convenir, besoinger et adviser, pour pouvoir gaigner les . . . fournyez et le pays perdu et pour l'extreme pourte du commun peuple si longuement duree et de tant innumerables miseres et calamitez de ceste guerre, ne pouvant plus longuement tollerer, faire tous debvoirs possibles a la fin de ladicte pacification, d'autant plus, que cest affaire selon leur advis et la saison du temps n'admectre plus aulcun dilay.

Et de lad. paix faicte et a laquelle lesd. remonstrants offrent comme dessus tout servive a eulx possible et les droicts anchiens, chartres, ussaiges et privileges remis en leur premier et deu estat, comme convient, et les nouvelletez practiques a l'encontre mis a neant, tant a l'endroict de doleances exhibees au commencement du mois de fevrier dernier, que dicelles cy devant specifies, ne cesseront les Remonstrants s'efforcier a trouver moyen, pour secourir a sa Majesté et ses necessitez selon leur pouvoir, tant pour licencer les gens de guerre, que entretement des bendes d'ordonnances et garnisons requis pour la seurete et defense dudict pays.

Et comme les bons subjects dudict Brabant se plaindent aux remonstrans des grandes et excessives charges de garnisons, quotisations, exactions, forces, spoliations, violences, mengeries et furnissements des vivres, foin, avoine, paille, tellement, quils viennent a tomber en une desperation, selon que plus au plain continent les remonstrations a eulx exhibees, icy attachees, si supplient les remonstrans, qu'il plaise a vostre Excellence pourveoir et remedier et mectre l'ordre, qui convient, et sans dilay revoquer ledict Cigoigne et tous aultres et leur entredire d'usser plus d'aulcunes cotisations, taxations ou contributions, forces et descharges les villes, franchises et villaiges desd. charges et entretement des garnisons, et quoy faisant, etc.

L'APPOSTILLE.

Son Exc. ayant faict examiner la requeste a icelle, praesentee par les estats de Brabant et la trouvant estre une recapitulation et declaration extendu des doleances par eulx auparavant faicts, tant par la requeste des estats generaulx, que particulier desd. estats de Brabant, auxquelles son Exc. entend avoir satifait par ses appostilles, scauroit presentement sur le faict de leurs privileges leur dire d'avantaige; si non, qu'elle est preste de faire de rechieff publier le placcaert par cy devant publie, et dont pour lors ils se sont consentez, aussy de bien estroitement observer lesdict placcaert, apres qu'il sera publie; Et sy lesd. estats pretendent plus avant, que son Exc. leur pouroit conceder, et dont fauldroit advertir sa Majesté, icelle sera content descripre a sadicte Majesté par telle personnaige, qu'ils vouldront deporter, pour obtenir de sad. Majesté mesme a quoy perviendront plus facillement, ayans donne contentement a sadict Majesté endroit leur accord, que icelle a fermement espere apres l'abolition, tant du Xme et XXme denier, que de conseil des troubles, comme sad. Exc. moynnent leur dict accord leur pnte encoires, remectant ainssy a sadicte Majesté le changement des chastellaines aux forts, le faict d'incorporation d'abbayes et les pensions, qu'on est accoustume lever sur icelles. Et quant aux foulles des gens de guerre, ayant sad. Exc. este empesche par pure necessite de y pouveoir remedier, comme n'ayant eu la provison requise pour par moyen de payement les tenir en discipline, ladicte necessite le doit excusser, n'ayant icelle riens admis ou ordonne a Andrieu Cigoigne n'y a aultre, que constrainct de lad. necessite et pour eviter de plus grande mal. Ce neaulmoings, pour donner appaisement et soulaigement a ceulx, qui sont este endomaigez, sadicte Exc. a depuis le commencement declaire auxdichs estats, d'avoir consenty, qu'ils seroient payez de ce, que par. . . ., en espoir d'avoir par ce moyen pourveu au passe, et avecq intention d'y

pourvoir ainssy á l'advenir par le mesme accord, moyennant, que lesd. estats y veullent assister par prompt consentement, sans lequel est impossible d'y pourveoir remedier, ayant toutefois ladicte Exc. ordonne audict Andries de Cigoigne de donner compte et raison de ce que il a faict et traicte, pour en cas, que se trouve, qu'il a faict contre son debveoir, selon les plaints exhibees de faire la justice et raison.

Et pour mieux terminer ces meaulx, sad. Exc. sera trescontent d'entendre a ce, que pouroit avancher la pacification moyennant, que se soit, comme ils disent, sans praejudice de la religion catholicque Romaine et l'authorite de sa Majesté, ayant desia veu ce, qu'ils ont a telle fin propose, comme elle verra aussy voluntiers ce, qu'ils vouldront remonstrer d'avantaige, dont de temps a aultre icelle advertit et advertira sa Majesté, et ja faict et fera tout ce, qu'elle pourra pour parvenir a ladicte pacification par eulx de.... et par les moyens de sad. Exc., affyn de veoir les pauvres subjects hors de leurs paines et travaulx, et que selon leur offre, ils puissent aussy mieulx assister sad. Majesté pour licencier les gens des guerre, qu'elle a sur le bras, dont son Exc., pour se deffendre contre le .... des grandes envays (!) a son advenement au gouvernement de ces pays, et pour reprimer les rebelles, ne s'at peu excuser.

Ainssy faict par son Exc. a Bruxelles, le XII. jour de Decembre, XV^{c}.LXXIIII.

Soubscript.: Don Loys de Requesens.

et plus bas: par ordonnance de son Exc.

signe: D'Overloie.

JO. FONCHIUS aen JO. AXELIUS, 14. *dec.*, 1574.

Reverende et insignis domine confrater!

Haud diu est, quod redditae mihi sunt literae, quas postremas, et quidem prolixissimas, in negotio contentiosi tui Placeti, ad me ex Ultrajecto, octava hujus mensis praesentis dedisti. Et quandoquidem ex iisdem haud obscure perspicere potui, te in summa animi perturbatione constitutum, vehementer hanc ipsam ob causam cruciari et animo angi, non potui non ex innata mihi sympathia vices tuas dolere, praesertim animo mecum considerans, hocce susceptum abs te certamen, ejus esse generis, quasi imposita tibi videatur necessitas, non solum fortunas, verum etiam honesti nominis famam, in publico supremi senatus judicio tuendi et defendendi. Et proinde memor veteris nostrae noticiae simul et certioratus, nonnulla in iisdem tuis literis contineri, intentioni tuae haud vulgariter, (ut arbitraris,) subservientia, credidi ad officii mei debitum pertinere, tenorem earundem in pleno senatu collegis meis clarissimis communicare. Omnino enim mihi praestandum putavi, ne documentorum aliarumve scripturarum abs te productarum ulla occultatio aut suppressio fieret. Quod quidem ipsum tanto magis adlubuit, quanto certius constare mihi potuit, dictam vestram causam jampridem sub limam revocari cepisse, necnon senatum lustratione scripturarum vestrarum hinc inde exhibitarum, hocce tempore occupatum, propediem decreta sua interpositurum. Est igitur quod gaudeas, literas tuas oportune redditas fuisse, necnon ad illum scriptas, cui religio fuit, te debita insinuatione earundem fraudare. Reliqua vero curae erunt superis et judicibus, quos certo affirmare ausim, te re vera experturum non minus incorruptos, quam prudentes peritosque, ac verae justiciae zaelatores gravissimos; nec metuere debes, quicquam ab illis decretum iri, cujus justam causam sis habiturus ad ullam quaerimoniam seu reprehensionem. Ad eam vero epistolae tuae partem (qua requiris, ut perscribam, quid vel

quantum sperare debeas), aliud quod respondeam non habeo, quam vehementer me mirari, quod rem ab officio viri boni et integri senatoris tantopere alienam, a me efflagitandam duxeris, potissimum cum non ignores, arcana senatus altissimo silentio esse tegenda; nam pendente judicio, convenit judicem patienter ut multa audire, ita non nisi sobrie et admodum discrete animi sui motum propalare. Adeo quod ne has quidem literas privatim ad te daturus fueram, nisi senatus post lectas tuas, responsionis hocce meum obsequium non tam permisisset, quam imperasset. Ejusdem fere generis est, quod postules, tuas literas per senatum ad regem destinari, cum scire debeas, rem illam potius ad te (cujus praecipue interest) quam ad senatum pertinere, ut ne hoc taceam, causam senatui haud adeo spinosam vel ambiguam videri, quin etiam citra oraculi regii sciscitationem percommode enucleari, et justo judicio terminari valeat.

Proximum est gratias tibi agam immortales, quod ex literis tuis intelligam, te nuper contra malignos quosdam obtrectatores, nominis mei existimationem, non minus fraterne quam christiane defendisse; neque enim is sum, qui temerarius existimem, me ab invidiae ac malevolentiae quorundam hominum aculeis, prae caeteris aliis viris bonis ac cordatis exemptum esse. Fortassis ne id quidem optandum, cum dici soleat, quod invidia sequatur virtutem, sicuti umbra suum corpus. Mihi vero ad innocentiam tuendam ac manifestandam, satis superque fuerit, conscientia nedum recta, verum etiam, quod ab adolescentia mea, quasi continuo in publicis functionibus versatus, nec non plurimorum oculis judiciisque expositus, superioribus meis luculenter satisfecerim. Superest igitur post obsequiorum meorum fraternam oblationem, quam felicissime ac diutissime valeas. Bruxellis, XIIII. decembris, 1574.

Reverende D. T.

deditissimus confrater,

JOH. FONCHIUS.

Superscr.: Reverendo et egregio viro, domino Johanni Axelio, metropolitanae ecclesiae Ultrajectensis canonico, domino et confratri. Ultrajecti.

In dorso manu Lappii:

Ex bibliotheca Gisb. Lappii a Waveren, JCti Trajectini.

Rev. ac clariss. vir, D. Johannes Fonchius, ad divam Mariam Ultrajecti praepositus et archidiaconus, reg. Maj. consiliarius primarius, cujus elogium Michaël Isseltius non uno loco depraedicat in suis mercurialibus scriptis. Senatus Belgici in Hispaniis praeses moritur VI. idus octob. M.D.LXXXV. Habeo et alteram ejus epistolam ad Reverendiss. dominum Schenckium. Electio autem Fonchii in praepositum ex resignatione Morillonii, patet ex actu huic epistolae juncto.

RESOLUTIEN

DER

STATEN 'SLANTS VAN UTRECHT,

VAN SEPTEMBER 1574, TOT OCTOBER 1575.

(XV^{c}.LXXIV.)

...... deselve staten geen gerede penningen en wetende te becomen, hebben geordonneert ende voort goetgevonden, dat men hem daer voor assigneren zal een erffelicke losrente, den penninc sestien, op alsulcke onderpant, als men oock cortelick vynden zal moeten. Item, nopende de verzochte adhesie, zyn de voorsz. staten daer mede te vreden geweest, alzulcke adhesie te doen, mits nochtans, dat men noch andermael mit myn E. heere den president van Utrecht communiceren zall, ende de saecke, ist mogelyck, met vruntscap vynden, behouden alleen die ritterscap, die welcke oock wel voor goet vonden, dat men myn heer den president voorsz. noch mit vruntscap de saecke aengeven soude, dan zeyde, opte voorsz. verzochte adhesie niet te kunnen resolveren, of men soude vooral myn voorsz. heere die president noch eens in vruntscap aengeven, desgelycx oeck die cleyne steden, als Amersfoort ende Wyck, mede verclaerden. Item opte twee leste puncten, zoe die staten niet en beroerden, mer het I. meér nieuwigheyt inbrengen zoude, ende twede die vande stad, als Herman vande Vecht gecommitteert hebbende, toucheerden, hebben de voorsz. staten zulcks afgeslegen, ende geseyt, daer inne niet te connen treden. Actum vts., presentibus die domdeken, Wee inden Dom, Heeremael t'Oudemunster, Uten Eng scholaster ende Coninck sint Peters, deken sint Jans, ende Pyl, Drolshagen sinte Marien, van wegen d'ecclesien, die heere van Zuylen, Ruweel, Urck, Rysenburch, Bor van Amerongen, Baecx, Nyevelt, Verhaer van die vant ritterschap, die schout Zuylen, Rynevelt, Amerongen, burgemrs, Moermont ende vande Vecht, scepens van de stat van Utrecht, Peter Hoefkens ende Dashorst van Amersfoort, de schout ende Tonis de Wit van Wyck.

Anno XV^{c}.LXXIV, den VIII. septembris.

Zoe zyn die staten 'slants van Utrecht bescreven ende inder cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om te horen lesen zekere missive by syne Exc. den staten van Utrecht aengescreven. Item, om te resolveren, waert mogelick, opte petitie by syne Exc. van wegen co. Maj. gedaen. Ende eerst nopende die missive, is deselve gelesen geweest, ende hebben de voorsz. staten elcx van dien copie begeert, om den heuren te rapporteren, ende daer

op weyder te delibereren. Item, aengaende die petitie, by zyne Exc. de staten gedaen, alsoe die staten daerop noch eyntelick nyet en costen resolveren, is geordonneert, andere bescrivinge daerop te begeren. Actum vts., presentibus die domdeken, deken ende Heermale t'Oudemunster, Uten Eng ende Coninck sint Peters, deken ende Pyl sint Jans, Jong sinte Marie, die heere van Zuylen, Ruweel, Rysenborch, Essesteyn, Urck, vander Aa, Bor van Amerongen, Baecx, Verhaer, vande ritterscap, Rynevelt ende Amerongen, burgemrs der stat Utrecht, Peter Hoefkens ende Dashorst, burgemr. ende scepen t'Amersfoort, die schout Oostrum ende Anthonis de Wit, burgemr tot Wyck.

Opten XXII. septembris.

Zoe zyn die drie staten 'slants van Utrecht bescreven ende inder cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om te horen lezen zekere missive van d'Exc. vande grootcommandeur van Castille. Item, om finalicken te resolveren opte petitie van co. Maj. wegen den staten voorsz. gedaen. Item, om te horen lezen zekere requeste van den dyckgraeff, heemraden ende officieren vanden Leckendyck. Ende eerst, zoe veel aengaet de missive, is dezelve gelezen geweest, ende hebben daervan elx copie versocht, etc. Item opte petitie, alzoe de meeste part vande staten noch niet geresolveert en waeren, is deze dachfaerderinge gecontinueert tot op morgen. Ende nopende de requeste voorsz., nadat d'selve gelezen is geweest, hebben de voorsz. staten elcx daervan copie begeert, om mitte heure daer op te delibereren. Actum vts., presentibus die domdeken, Muylert, Bruhesen vanden Dom, deken, Cuynretorff, Heermale van Oudemunster, die scholaster, Uten Eng, Coninck, Preys, Valerius sint Peters, deken, Haemstede sint Jans, Pyl, Schuerinck, Drolshagen, Gosee sinte Marien, van de collegien wegen, heer Dirck van Zuylen, die heer van Ruweel, heer van Urck, Frerick Uten Eng, Baecx, vander Aa, vander Haer, van wegen die ritterscap, Rynevelt, Amerongen, vande Vecht, van wegen der stat Utrecht, ende Peter Hoefkens, burgemr, ende Dashorst, scepen der stede van Amersfoort.

Anno XV^{c}.LXXIIII., opte XIIII. (!) september.

Zoe zyn die drie staten 'slants van Utrecht by continuatie inder cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om finalick te resolveren opte petitie, van wegen co. Maj. onzen allergen. heere, gedaen. Item, om te resolveren opt aengeven van myn G. heere den grave van Roche, stathouder, etc., om op te brengen zekere somme van penningen, by maniere van advancement etc., tot behoeff vande soldaten leggende in de lande van Utrecht ende Hollant, allet volgende zekere missive van zyne Exc. de staten voorsz. aengescreven. Ende eerst zoe veel die petitie van co. Maj. aengaet, en costen die staten als noch niet resolveren. Voorts, nopende het aengeven van myn gen. heere den grave van Roche etc., zyn de voorsz. staten, om te vertonen haer ouwe getrouwicheyt totten dienst van zyne Maj., na lange communicatie, eendrachtelick geresolveert, dat men myn voorsz. heere, den grave van Roche, stathouder etc., voor deze reyse zyne begeerte van vyf duezent Carolus guldens, tot behoeff als vorens, zal voltrecken ende voldoen, op conditien nabescreven ende anders noch vorder niet; inden eersten, dat zyne gen., vermits die voorsz. staten ganschelick om enige gerede penningen terstont op te brengen geen raet en weten, d'selve vyf duezent gulden zal mogen lichten van alsulcke coopman, als syne Gen. verclaert heeft te konnen bekomen, mits dat de voorsz. staten haer geloof

daer voor strecken zullen, ende hun verbynden te betalen de renten naer advenant, den penn. zestien ende hoger niet, ten ware zyn Gen. zelfs van wegen de co. Maj. het hoger fret (twelck de voorsz. staten wel lyden mogen) op hem begeerden te nemen; ten twede, alsoe de voorsz. staten sich jegenwoordelicken in sulcke uterste noot ende benautheyt bevinden, dat zyl. geen macht meer en hebben, om in zulcker vougen ende manieren eenige meer penningen op te brengen, dat zynder Gen. hemluden nyet meer ofte vorder sulcx vergen oft voor oogen houden en zal, ende dat men oock de voorsz. somme van vyf duezent gulden zal mogen afcorten vande petitie van wegen co. Maj. voorsz. gedaen; ten derden, dat men op de platten lande geen particulier noch generael utsettinghe meer doen en zal, dan by advys van d'selve staten, ende ofter alrede enige op nyeuws weder gedaen mochte zyn, dat d'selve mitter daet ende terstont afwezen zullen, ende om nyet te min hare goetwillicheyt te thonen ende uterste debvoir te doen, om enige penningen selfs op te mogen brengen, hebben geordonneert eendrachtelick, dat men mitter stat clocke van Utrecht doen utroepen ende publiceren zal, dat die staten van Utrecht renten vercopen willen op al zulcke octroy, als men verwerven zal, te weten, den penninck zestien op los- ende den penn. zeven op lyfrenten, ende nyettemin, oock op los, binnen den tyt van zekere jaren, om te bezien, oft men alzoe enige gerede penningen zal connen gecrygen, mits nochtans, dat men evenwel mitte voorsz. coopman handelen zal, den penn. zestien, om deselve penn. van hem te becomen, deputerende tot dien eynde wt elcken staet een, te weten, van wegen die vyf ecclesiën de deken sint Jans, van wegen het ritterscap Frerick Uten Eng, ende van wegen der stat ende steden van Utrecht Herman vande Vecht; ordonnerende voorts, dat men opt spoedelicxt die voorsz. missive van zyne Exc., inhoudende d'assignatie van sekere penningen, d'welcke men op afcortinge vande jegenwoordige petitie, mynheer van Lannoi voorsz. hantreycken ende geven zoude, beantwoorden zal. Actum vts.

Anno quo, sup. den XXIIII. septembris.

Zyn die drie staten 'slants van Utrecht by continuatie inder cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om finalick te resolveren opte petitie van wegen co. Maj. den voorsz. staten gedaen, ende alsoe die drie steden van Wyck, Renen ende Montfoort niet gecompareert en zyn, is by den staten voor goet aengezien, dat men die zelve drie steden noch en mael verscriven zal tegen maendage toecomende, om alhier te compareren ten fyne voorsz., op verbuerte van haer luder stemmen, mitsgaders om eyntelick te deputeren enige commissarien, die welcke ten hogen hove mitten antwoort vande voorsz. staten zullen reysen, voorts alsoe myn gen. heere van Lannoye duer monde vanden eerw. en edele heere den domdeken van Utrecht, den staten heeft aen doen geven, om boven die somme van V^{M}. gulden, onlancx zyne gen. geconsenteert, noch te consenteren de somme van III^{M}. gulden, hebben die staten verclaert, zoe lange als zyn Gen. al soedanige particuliere utsettinge op de steden ende dorpen van Utrecht doet, dat zy geensins middel noch raet en weten, om die voorsz. geconsenteerde V^{M}., veel min noch drie duysent boven die op te brengen, want zy in haerl. consent van V^{M}. gulden expresselick gecaveert hebben, dat zulcke utsettingen mitter daet af zoude wezen ende d'selve zyn Gen. alsulcke, zonder advys vande staten, geenzins meer toe en zoude laten, by welcke heurluder consent dezelve staten inder voegen voorsz. gedaen, als noch persisteren, ende indien zyn gen. alsulcke utsettinge nyet af en dede, zoe zyn de voorsz. staten van meinunghe alle alzulcke penningen, als men bewysen can zedert date vant voorsz. consent by den steden ofte dorpen geleent te syn, aen de voorsz. somme van V^{M}. gulden af te trecken, committerende tot dyen eynde Louff vander Haer, om zynder Gen. zulcx int beste

aen te geven. Daechs daer na hebben noch de voorsz. heeren dye gedeputeerden, opt behagen vande staten, mynheer van Lannoy geaccordeert de voorsz. III^{c}. gulden, op conditien in de acte van mynheer van Lannoye begrepen. Actum int cleyn capittelhuys ten Dom, ende hebben om d'utzettinge te doen gedeputeert die deken sint Jans, ende Pyll, Verhaer ende Vermaet.

Anno XV^{c}.LXXIIII., den XXVI. sept.

Zoe zyn die staten 'slants van Utrecht bescreven, ende inder cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om finalicken te resolveren opte petitie van co. Maj. wegen gedaen. Item, om te deputeren zekere commissarien, die reyzen zullen ten hogen hove mitten voorz. resolutie, ende na enige communicatie hier op gehadt, alsoe de voorsz. staten daer op niet en costen resolveren, hebben de voorsz. staten noch voor goet aengesien, deze dachfaerderinge te continueren tot op morgen toe. Actum vts., presentibus die domdeken, Weede, Bruhesen inden Dom, deken, Schoere, Morr t'Oudemunster, die scholaster, Coninck sint Peters, deken, Pyll sint Jans, Schuerinck, Drolshagen sinte Marien, heer Dirck van Zuylen, Urck, Baecx, Verhaer, vande ritterscap, Rynevelt, Amerongen, Vermaet, vander Vecht, vande stat Utrecht, Peter Hoefkens ende Dashorst van Amersfoort, Hector Cornelisz. ende Adriaen van Bleyckvliet vande stat van Montfoort.

Anno XV^{c}.LXXIIII., den XXVII. sept.

Zyn die drie staten 'slants van Utrecht by continuatie inder cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, ende hebben aldaer gedeputeert haerl. commissarien, den eer., edl., erentfesten, wyzen ende zeer voorsinningen heeren, Mrn Engelbert van Bruhesen, canonick ende thesaurier der kercke ten Dom, Folckart a Montzima, canonick t'Oudemunster, van wegen die vyf ecclesien, Frerick Uten Eng van wegen het ritterscap, ende Jan Taets van Amerongen, burgermr der stat Utrecht, van wegen derselver stat ende steden vanden lande van Utrecht, mitsgaders Mr. Floris Thin, heuren advocaet, om te reysen by de grote commandeur van Castille, gouverneur ende capiteyn generael van wegen de con. Maj. van deze zyne Nederlanden, ende zyne Exc. antwoort te geven opte petitie, heurl. gedeputeerden in julio lestleden tot Brussel voorgehouden, ende aen de voorsz. staten scriftelick overgezonden. Actum vts., presentibus die domdeken, Bruhesen vanden Dom, deken t'Oudemunster, ende Heermale, scholaster Uten Eng ende Coninck sint Peters, deken ende Pyll sint Jans, Drolshagen sinte Marien, Baecx ende Louff vander Haer van wegen die ritterscap, Rynevelt ende Amerongen, burgemrs, Schroyesteyn ende vande Vecht vande stat Utrecht, Peter Hoefkens ende Dashorst van Amersfoort, Ariaen van Blyckvliet ende Hector Cornelisz. van wegens die van Montfoort.

Ten zelven dage hebben de voorsz. staten de commissarien belooft, oft zy gevangen worden van de rebellen, te zullen houden indemne.

Anno XV^{c}.LXXIIII., den XIIII. dach van October.

Zoe zyn die drie staten 's'ants van Utrecht bescreven ende inde cancelrie 'shoofs van Utrecht

vergadert geweest, om te adviseren, hoe men best die Vecht tusschen Utrecht ende Amsterdam bezetten zal; item, om te horen lezen die requeste vande gevange burgers; item, opt aengeven van Henrick van Noort, nopende die fortificatie vande Vaert; item, opte vorder fortificatie vande Vaert. Ende eerst, nopende het besetten vande Vecht, hebben de voorsz. staten, om opt bequaemste mit zyn Gen. daer inne te remedieren, gecommitteert de eerw. heeren dekenen van Oudemunster ende sint Jans t'Utrecht van wegen die ecclesien, ende die heer van Zaesfelt van wegen die ritterscap, ende die vander stat zullen den heuren gereet hebben; item, opte requeste van Henrick van Noort is geordineert, dat men exhiberen zal die commissie ende specificatie van de supplianten, om die gesien, daer inne geordonneert te worden naer behoren; ende aengaende d'ander twee zaeken zyn d'selve opgestelt by continuatie tot maenendage toecomende.

Ten zelven dage hebben de voorsz. staten geordonneert Louff vander Haer, cameraer van de staten, dat hy geen betalinge meer en doe opte geconsenteerde acht duezent gulden myn gen. heere van Roche etc., by den staten geaccordeert, ten zy vooral zyn Gen. hem eerst behoorlycke decharge vande financie daervan gelevert heeft, belovende niettemin d'voorz. vander Haer van alsulcke penningen, als hy alrede den voorsz. grave van Roche aengetelt heeft, te indemneren ende in zyne reckeninge deselve te zullen passeren.

Noch zoe hebben die vant ritterscap, verstaende, dat die vande geestlicheyt, in der zaecke van appel, hangende voor zyne Maj. in Spangien, mitsgaders die vander stat Utrecht, respectivelyck gedeputeert hebben zekere commissarien, hebben de voorz. vant ritterscap mede gedeputeert in derzelver zaecke, die heer van Zaesfelt ende joncker Henrick van Essesteyn. Actum vts., presentibus die domdeken, deken t'Oudemunster, scholaster sint Peters ende Coninck, deken sint Jans, Pyll, deken, Scuerinck, Drolshagen sint Marien, die heer van Zaesfelt, Urck, Essesteyn, vander Aa, Utenham, Baecx, Verhaer, vande ritterluyden, die schout, Rynevelt burgemr, Vermaet ende Vecht, scepenen t'Utrecht, ende Hector Cornelisz. ende Dirck Jansz., scepenen te Montfoort.

Anno XV^c^.LXXIV., den XVIII. octobris.

Zoe zyn die drie staten 'slants van Utrecht by continuatie inder cancelrie vergadert geweest, om te resolveren opte requeste vande gevangen borgers; item, opte requeste van de dyckgraeff, heemraden ende officiers vande Leckendyck. Ende eerst nopende die request van die gevangen borgers etc., hebben die staten gedeputeert de eerw. heeren Johan van Bruhesen, domdeken, heer Adriaen van Zuylen, deken sint Jans, die heer van Zaesfelt, ende Henrick de Voocht van Rynevelt, burgemr der stat Utrecht, om te gaen by myn gen. heere van Hierges, ende zyn gen. te suppliceren totte verlossinge vande gevangen borgers, om tegens d'selve te mogen utgaen andere gevangens, hier ende elders gevangen; item, soe veel aengaet die requeste vanden dyckgraeff etc., is deze zaecke opgehouden totte naeste bescrivinge. Actum vts.

Ten zelven dage zyn gedeputeert die dekens sint Jans ende sinte Marien, die heer van Zaesfelt ende Rynevelt, burgemr, om te visiteren die commissie, ende besoigne van Henrick van Oirt (!) ende Barck, geometers, ende heur rapport daervan te doen etc. Presentibus, die domdeken, Wee, Muylert, deken, Cuynretorff, Uten Eng, Coninck, deken, Pyll, Knoop, deken, Schuerinck, Buchel, Drolshagen, die heer van Zaesfelt, Urck, Essesteyn, Verhaer, Baecx, Rynevelt, Vermaet, vande Vecht, Tonis de Wit ende Tyman de Wit van Wyck, ende Dirck Jansz. van Montfoort.

Anno XV^{c}.LXXIIII. opte xxv. octrobris.

Zoe zyn die drie staten 'slants van Utrecht bescreven ende inde cancelrie van Utrecht vergadert geweest, omme te resolveren opte requeste vande dyckgraeff, heemraden ende officianten vande Leckendyck; Item, opte requeste van Aert van Charloys; item, om te resolveren opte requeste vande castelcyn opte Vaert, nopende die torf voir de soldaten; item, van utsettinge te doen vande Leckendyck ende Hinderdam; Ende naer enige communicatie opte voersz. vier puncten gehadt, alsoe die staten nyet daerop en costen resolveren, zyn d'selve by continuatie opgestelt tot op morgen. Actum vts., presentibus die domdeken, Wee, Walscapple, deken, Cuynretorff, Honthorst van Oudemunster, Uten Eng, Coninck, Valerius van sint Peters, deken, Pyll, Knoop sint Jans, Schuerinck, Drolshagen, vander Borch, Gosee van sinte Marien, die heer van Zaesfelt, Rysenborch, Utenham, Essesteyn, Urck, Verhaer van't ritterscap, die schout, Rynevelt, Vermaet, Renes Moermont, vande Vecht vande stat van Utrechts wegen.

Anno XV^{c}.LXXIIII., den xxvi. octobris.

Zyn die drie staten 'slants van Utrecht by continuatie inder cancelrie vergadert geweest, omme re resolveren eyntelick opte requeste vande dyckgraeff, heemraden ende officianten vande Leckendyck, verzouckende augmentatie vande gagen opte ordinaris schoudagen ende verhoginge van hare daggelden opte legerdagen; item, om utzettinge te doen vande Leckendyck ende Hinderdam; item, opte request vande casteleyn opte Vaert, versouckende betalinge vande staten van alsulcke verscote penningen, als hy voor torf, tot behoef vande soldaten leggende opte Vaert, verscoten heeft; item, om te resolveren opte request van Aert van Charloys. Ende eerst aengaende die request vanden dyckgraeff etc., hebben de voorsz. staten, reguard nemende op de grote dieren tyt jegenwoordelick zynde, den heemraden vande Leckendyck ende officianten gegost ende toegeleyt den tyt van twee jaren ende langer niet, geduerende 'sdaechs opte extraordinaris legerdagen, dubbelde dachgelden, elcx naer advenant, utgesondert die dyckgraeff, vermits hy het dyckgraefschap vande Maj. beleent heeft, ende overzulcx de staten niet en competeert hem zyn dachgelt te augmenteren, is nochtans, vermits veel redenen van wegen de dyckgraef ter contrarie geallegeert, naderhant die saecke, mitsgaders het augmenteren vande gage, ordinaris opgestelt tot op morgen toe, om noch een ygelick eens mitte zynen daer op te communiceren; Voorts, soe veel aengaet d'utsettinge etc., hebben de voorsz. staten op elcke mergen onder de Leckendyck twee stuvers een blanck, ende op elcke mergen onder den Hinderdam behoirende een oirtgen utgezet; Item, nopende die request vande betalinge te doen vande torf etc., hebben de voorsz. staten verclaert, alsoe die vande stat Utrecht eensdeels de chysen, eensdeels die andere prouffyten opte vaert vallende genieten, dat het een saecke zoude zyn van quader consequentie hier inne te treden, dan dat d'voorsz. heeren vande stat zulcx behoren te betaelen, doch nyettemin weten de voorsz. heren vande stat enige andere bequaeme middelen, tzy met zekere contributie opte scepen, daer deur na Hollant ende elders passerende, te stellen, om die costen van brant, die men aldaer voor de soldaten behoeft, alsoe te vynden, mogen de voorsz. staten zulcx wel lyden, ende hebben tot dyen eynde, omme zulcke bequame middelen te ramen, gedeputeert de eerw. heeren domdeken ende deken t'Oudemunster t'Utrecht van wegen die ecclesien, die heere van Zaesfelt ende Louff vander Haer van wegen 't ritterscap, ende die van der stat zullen den heuren gereet hebben; Ten lesten, soe veel aengaet die requeste vande clercq van Louff vander Haer, Aert van Charloys, hebben die staten, vermits die vande geestlicheyt niet geresolveert en waren, de saecke gecontinueert tot op morgen toe. Actum vts.

Ten zelven dage is by de staten voor goet gevonden ende geordonneert, dat die commissarien vande staten, zijnde tot Brussel, niet weder thuys comen, maer daer noch, omme der staten zaecke, nopende die petitie, of te maecken ende mit zyn Exc. te handelen, blyven zullen. Actum, presentibus die domdeken, deken, Honthorst, Uten Eng, Coninck, Valerius, Pyll, Drolshagen, die heer van Zaesfelt, Rysenborch, Urck, Essesteyn, Renes vander Aa, Louff vander Haer, Rynevelt, Moermont, Vermaet, vande Vecht.

Anno XV^{c}.LXXIV. opte XXVII. octobris.

Zoe hebben die drye staten 'slants van Utrecht by continuatie inder cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om eyntelyck te resolveren opt ander aengeven vanden dyckgreeff, heemraden ende officianten vande Leckendyck, begerende III½ gulden 'sdaegs, negen daegen gedurende, vande ordinaris scoudagen, ende dat die dyckgraeff mede in als genieten zal, als die heemraden, etc.; item, opte requeste van Aert van Charloys, versouckende recompense van zyne getrouwe dienste, int apostilleren vande staten reckeningen, den tyt van XXXI. jaren gedaen, ende voortaen jaerlixe augmentatie van salaris etc. Ende eerst, nopende 't eerste poinct, ist zelve om redenen gecontinueert tot op vrydach toecomende, ende voirt soe veel Aert van Charloys aengaet, hebben denselven, om zyne getrouwe diensten, voertaen, zoe lang als hy den staten als cantoir clercq in't apostilleren der voorsz. reckeningen dienste doet, jaerlix toegeleyt d'somme van twintich Carolus guldens, sonder te trecken in consequentie van eenige andere cantoor clercken, afslaende zyn vorder versouck.

Ten zelven dage hebben de voorsz. staten geordonneert, Louff vander Haer af te doen ende betalen die costen van alsulck arrest, als die weesmeesters van Culenborg gedaen hebben op den borgeren van Utrecht, omme alzoe te geraken aen de betalinge van hare renten. Actum vts., presentibus die domdeken, Wee, Walscapple, Honthorst, Uten Eng, Knyff, Valerius, deken sint Jans, Drolshagen ende Gosee, die heer van Zaesfelt, Rysenborch, Renes vander Aa, Urck, Verhaer, Rynevelt, Moermont.

Anno XV^{c}.LXXIV., de XXIX. octobris.

Zoe zyn die drie staten 'slants van Utrecht by continuatie vergadert geweest, om finalick als noch te resolveren opt aengeven vande dyckgraeff, heemraden ende officianten vande Leckendyck etc., ende na lange communicatie hebben de voorsz. staten eendrachtelic hare begeerte nopende d'augmentatie van huerluder jairlixe gage af, mitsgaders de dyckgraeff zyn dubbelde dachgelden, alsoe hy syn officie van de Maj. houdende is, afgeslegen.

Ten zelven dage hebben de voorsz. staten mit het officie vant conchergie vande statencamer versien enen Peter Cornelisz. van Veen, conchergie vande griffie 's hoofs van Utrecht, ende dat ter contemplatie van myn E. heere den president van Utrecht. Actum vts., presentibus die domdeken, Walscapple, Honthorst, Uten Eng, Coninck, Valerius, Pyll, Verborch, Gosee, de heer van Rysenburch, vander Aa, Essesteyn, Rynevelt ende Moermont, Vermaet ende Vecht.

Anno XV^{c}.LXXIV., den VIII. novembris.

Zyn die staten bescreven etc., om te resolveren opt scriftelick aengeven van mynheer van Hierges etc., stathouder etc., begerende, dat die staten zouden willen opbrengen tot fur-

missement vande acht duzent gulden, myn gen. heere van Lannoye eertyts geconsenteert, de somme daer aen noch resterende. Item, opte begeerte van Mr. Floris Thin, versouckende jaerlicxe gaige, indyen de voorsz. staten zyne dienst langer begeren te gebruycken. Ende nopende 't eerste poinct, naer lange communicatie daer op gehadt, geven voor antwoort, dat 't voorsz. consent van VIII^M. gulden by den staten voormaels geaccordeert is op zekere condition, d'welcke d'voorsz. staten niet en zouden connen veranderen, doch niettemin d'voorsz. staten, nyettegenstaende die groote benautheyt van gelde, daer inne zy hem zelven bevinden, om het eerste aengeven van uwe Gen. te believen, zyn te vreden zyne Gen. te leenen d'somme van III^M. gulden eens, op zyndre Gen. geloof, om d'selve t'employeren tot co. Maj. dienst, daer ende zoe het zyne Gen. goetduncken zal, mits dat zyne Gen. gelieven zal de staten te passeren behoorlicke obligatie vande voorsz. drie duyzent Car. gulden, te restitueren vande eerste leeninge ofte secours, dat den soldaten van zyne Maj. geschieden zal, ofte dezelve weder te geven, tot vermaninge vande voorsz. staten. Item, aengaende 't aengeven van Mr. Floris Thin etc., vermits sommige vande staten niet geresolveert en waren, is deze zaecke opgestelt ende gecontinueert ter eerster bescrivinge.

Ten zelven dage hebben de voorsz. staten bevolen Louff vander Haer, indien hy d'voorsz. drie duezent gl. op losrenten den penn. XIIII. can gecrigen, dat hy zulcx vrylicken doen mach. Actum vts., presentibus die domdeken, deken t'Oudemunster, Coninck sint Peters, deken, Pyll sint Jans, Ram, Drolshagen, Verborch, die heer van Zuylen, Zaesfelt, vander Aa, Utenham, Verhaer, die schout, Rynevelt burgemr, Vermaet, vande Vecht.

Anno XV^c.LXXIV., den XIII. novembris.

Zyn die staten bescreven etc. ende vergadert geweest, om te horen lezen zekere impositie, gestelt by maniere van raminge, by de gedeputeerde vande staten, op de waeren ende coopmanscap, passerende tusschen Utrecht ende de Vaert, om te mogen vervallen die costen van de turf ende brant vande soldaten, leggende op de Vaert, geapprobeert by myn gen. heere van Hierges, stathouder etc. Item, om te mogen vynden ende stellen enige remedie, jegens die onveylicheyt vande wegen, opdat die coopluyden ende reysende man die passage naer Overyssel vrylick ende onbescadigt zoude moegen gebruycken. Ende eerst nopende die raminge, by de gedeputeerde vande staten geconcipieert ende by myn gen. heer van Hierges, stathouder etc., geadvoyeert, hebben d'voorsz. staten d'selve in alle syne poincten mede geapprobeert, dan om yemants tot collectatie van de voorsz. impost te committeren, hebben d'voorsz. staten voor goetgevonden zulcx noch te continueren totter naester vergaderinge. Item, beroerende 't tweede poinct, is 't zelve insgelyx noch opgehouden, als voorsz. Actum vts., presentibus die domdeken, Walscapple, deken t'Oudemunster, Block, Coninck, deken, Pyll, Drolshagen, Verborch, Urck, vander Aa, Utenham, Essesteyn, Verhaer, Rynevelt, Moermont, vande Vecht.

Ten zelven dage hebben die staten Jan de Grommer geschoncken, van dat hy gevangen geweest heeft, IIII. daelders, noch bevolen Louff vander Haer de vrou ende duerscote jongen te betalen IIII. ende den jongen II. daelders.

Anno XV^c.LXXIV. opten XXII. novembr.

Zyn die drie staten 'slants van Utrecht by continuatie inder cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om te adviseren ten versoucke van myn gen. heere van Hierges, stathou-

der etc., of die scantse, liggende tot Hermelen, Linschoten ende Camerick, nodeloos zyn tot bewaernisse vande landen van Utrecht, ende dienlick zyn opgenomen of niet. Item, om eyntelyck te resolveren op die vervallinge vande costen, nodich wezende totte leveringe vande torf ende brant voor die soldaten leggende op die Vaert. Ende eerst, nopende het eerste poinct, hebben de voorsz. staten eendrachtelick gesloten, dat men myn gen. heere van Hierges, stathouder etc., voor advys geven zal, zoo veel hemluden bedunckt, ende altyt onder correctie van zyn Gen., dat het beter zyn zal voor co. Maj. leger, in Hollant zynde, de voorsz. schanse, ommers voor dezen tyt vande jare, aldaer te laten, dan dat men d'selve nu byna int midden van de wynter opnemen, ende elders tot grote costen verleggen, ende alsoe die passage vande riviere der Vechte, gaende nae Amsterdam, onveylich maeken zoude, zoe duerdien die rebellen een voet geven ende deure open gedaen zonde worden, om dagelicks te lichtelicker opter selver riviere vande Vechte te comen, ende sonder enich, oft ymmers minder, empechement alle die scepen ende scuyten, zoe mit victualie ende anders aldaer passerende, na tvoorsz. leger van zyne Maj. aen te halen ende spolieren geven zoude, indervougen dat gantzelick nyet na Amsterdam, ten ware zulcx met grote convoye ende tot grote zware costen overgebrocht worden, doch nyet te min, indien zyn Gen. volgende die enqueste by de commissarien, daertoe gedeputeert, op dat stuk genomen, oirbaerlick ende tot dienst van zyne Maj. prouffytelick bevint te zyn, d'selve scanssen van daer te lichten ende d'selve te slechten, twelck nochtans wel soe bequamelick tegens die utgaende tyt geschieden zoude, als nu, vermits die wyntertyt, ende dat men zoe verre het begost te vriesen nyet oft zeer weynich om nyewe scanssen te leggen en zoude cunnen bedryven, zouden die voorsz. staten zyn Gen. wel gebeden willen hebben, dat d'selve scanssen die vianden ende rebellen zoe na geleyt mochte worden, alst mogelyck waer, ten fyne daerdoor die vianden gecrengt ende benaut, ende consequentel. die platte landen gepreserveert, mitsgaders die riviere der Vechte vryelick nae 't leger van zyne Maj. gepasseert mochte worden. Voert, aengaende het tweede poinct, te weten, om die costen vande torf ende brant voor de soldaten, leggende opte Vaert, te vinden, hebben de voorsz. staten eendrachtelick gesloten, dat men alsulcke raminge van impositie, als by hemluden lest gemaect ende belieft was, casseren, ende om die coopman daer deur niet te verjagen, mitsgaders andere pregnante redenen, hem daer toe moverende, annulleren ende niet te werck stellen en zal, dan dat men de voorsz. costen vande turf ende brant vynden zal, gelyck d'selve tot noch toe, te weten, by de staten de eene helft ende die vander stat d'andere helft gevonden zyn geweest, mits dat men goede toezicht dragen zal op de administratie ende uytdeylinge vande torf ende brant voorsz. Actum vts., presentibus die domdeken, Wee, deken, Cuynretorff, scholaster, Coninck, deken, Pyll, Drolshagen, die heer van Rede, Urck, Baecx, Verhaer, vander Aa, burgemr Rynevelt, Vermaet, Vecht, Moermont, van de stats wegen.

Anno XV^c.LXXIV., den IIII. decembris.

Zoe zyn die staten 'slants van Utrecht bescreven ende inder cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om te horen lezen die replycke van zyne Exc. den commissarien vande staten overgegeven; item, om te disponeren opte requeste van de gevangen borgers; item, opte requeste van Walraven Hermansz., casteleyn opte Vaert. Ende eerst opte replyck van synder Exc., is dezelve in de staten gelezen ende hebben elx daervan copie verzocht, om mit de hueren daer opte communiceren. Ende voorts aengaende de andere twee poincten, vermits die van de stat daerop nyet geresolveert en waren, zyn deselve gecontinueert totter

naeste vergaderinge van deselve staten. Actum vts., presentibus die domdeken, Walscapple, deken, Heermale, Coninck, deken, Knoop, Schuerinck, Rede, Urck, Essesteyn, vander Aa, Baecx, vander Haer, die burgemr Rynevelt, Vermaet, Vecht, van wegen der stat.

Anno XV^{c}.LXXV., den XII. january.

Zoe zyn die staten 'slants van Utrecht by continuatie inde cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om te horen lesen die tryplycke, geconcipieert opte replycke van zynder Exc.; item, opte begeerte van Mr. Floris Thin, verzouckende jaerlixe gaige. Ende eerst, soe veel aengaet die tryplyck, hebben om d'zelve te visiteren ende corrigeren gedeputeert van wegen die geestlicheyt die prelaten ofte senioren vande kercken, vant ridderscap Rysenborch ende Baecx, ende van wegen der stat die burgemr Rynevelt, Vermaet ende vande Vecht; voorts nopende die begeerde gaige van Mr. Floris Thin, hebben die voorsz. staten, om de consequentie ende andersins, om redenen hun daertoe mouverende, dezelve afgeslagen, dan, indien hy de staten enige diensten doet, dat hy daervan levere specificatie, ende sullen de voorsz. staten hem zoo eerlick loonen, dat hy een goet contentement ende genoegen hebben zal. Voorts hebben de voorsz. staten eendrachtelick gesloten ende geordonneert heuren secretaris Willem van Lamsweerde, dat hy voortaen alle der staten schriftueren, copien ende anders, den staten aengaende, van elcx een copie voor yder litmaet van dezelve staten, als elcken vande vyf collegien, tridderscap, die stat ende cleyne steden vande landen van Utrecht leveren zal, tot costen van dezelve staten. Actum vts., presentibus die domdeken, Wee, vanden Berch ten Dom, Bogart sint Peters, deken, Pyll, Knoop sint Jans, Schuerinck, Drolshagen sinte Marien, heer Dirck van Zuylen, van Rysenborch, Renes vander Aa, die heer van Urck, Baecx, vant ritterscap, Rynevelt, Vermaet, vande Vecht, van de stat, Egmont van Amersfoort.

Anno XV^{c}.LXXV., den XXVII. january.

Zoe zyn die drie staten 'slants van Utrecht bescreven ende inde cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om te resolveren opt aengeven van de stat, nopende de VII^{c}. croonen, die myn gen. heere van Hierges, uten naem vande casteleyn op Vredenborch, van die van de stat geleent begeert te hebben, om d'selve wederom te corten, ende innen aen de petitie, die de voorsz. staten zyne Maj. accorderen zullen, ende na lange communicatie hier op gehadt, hebben die vande geestelicheyt ende ritterscap verclaert, dat zy niet en verstaen, dat yet van de staten geëyscht wordt, dan dat die van de stat versoucken tzelve te mogen corten aen de eerste petitie, die de staten consenteren zullen, ende dat zy daerom wel mogen lyden ende te vreden zyn, dat die vander stat d'voorsz. penningen tellen ende dezelve zullen mogen corten ende innen aen de petitie voorsz. Actum vts., presentibus die domdeken, Wee, deken, Cuynretorff ende Heermale t'Oudemunster, Coninck, Preys sint Peters, deken, Pyll, Knoop sint Jans, deken, Schuerinck, Drolshagen, Gosee sinte Marien, die heer van Zuylen, Urck, Essesteyn, Rysenborch, vander Aa, Baecx, Nyevelt ende Verhaer van die ritterscap, die burgemr Rynevelt, Vermact, Vecht, Moermont, van de stede.

Anno XV^{c}.LXXV., den XXIX. january.

Zyn die staten 'slants van Utrecht bescreven ende inder cancelrie 'shoofs van Utrecht ver-

gadert geweest, om eyntelick te resolveren opte tryplyck ende opte saecke vande dyckgraeff 'slants van Utrecht, versouckende augmentatie van gaige vande staten, ende soe veele die tryplyck aengaet, na veele communicatien hebben dieselve soe die gecorrigeert was geapprobeert, ende die zaecke vande dyckgraff is opgestelt totte naeste vergaderinge. Actum vts., presentibus die domdeken, deken, Cuynretorff, Coninck, Knoop, Schuerinck, Drolshagen, Jong, Amerongen, Essesteyn, Baecx, Verhaer, Rynevelt, Vermaet, vande Vecht.

Anno XV^{c}.LXXV., den IIII. february.

Zyn die staten 'slants van Utrecht bescreven ende inde cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om te delibereren, of men enige commissarien wederom van Bruessel revoceren zal of nyet; item, of men by requeste ofte remonstrantie zynder Exc. eerst ende zynder Maj. nae te kennen geven zal, die foule ende acten, zoe by de Spaensche als andere soldaten inden lande van Utrecht aengericht; item, om te horen lezen die requeste vande griffier 'shoofs provinciael van Utrecht ende Gevert van Amerongen, mitten twee notarien. Ende nae lange communicatie opte revocatie voorsz. gehadt, zyn geresolveert, dat men alle die commissarien zal revoceren, wtgesondert mynheer Mr. Engelbert van Bruhesen, tresorier, d'welcke aldaer om der staten zaeken te vervolgen noch blyven zal. Item, nopende die remonstrantie te doen aen zyne Maj. ende zyn Exc., hebben gesloten eendrachtelick, dat men eerst visiteren zal d'informatie op d'voorsz. acten ende foule genomen, ende indien d'selve bevonden worden sterk ende pregnant genoeg, dat men alsdan 'tzelve by requeste, als voren te kennen geven zal; ten lesten. zoe veel aengaet den griffier, zal hy zyne besoigne breder specificeren, dan hy in zyne requeste gedaen heeft, ende die notarien met Gevert van Amerongen sullen hoire moeiten ende peryclen selfs begroten oft estimeren naer redelicheyt, om d'selve gesien daer op by de staten regard genomen ende gedisponeert te worden naer behoren. Actum vts., presentibus die domdeken, deken van Oudemunster, Coninck, deken, Pyll, Schuerinck, Drolshagen, van wegen die vyf ecclesien, die heer van Urck, Rysenburg, vander Aa, Baecx, Verhaer, vant ritterscap, die burgemeester Rynevelt, Vermaet, vande Vecht, van wegen der stat.

Anno XV^{c}.LXXV. opten XIX. dach february.

Zoe zyn die drie staten 'slants van Utrecht bescreven ende inde cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om te horen lezen zeckere missive by den commissarien leggende ten hogen hove, aen d'selve staten gescreven, ende opt inhouden van dien te communiceren ende ist mogelick te resolveren. Ende nadat deselve missive gelezen was hebben copie begeert, ende dat men andere verscrivinge doen zoude jegens zaterdach toecomende opte selve saecke, op verbeurte vande stemmen. Actum vt., presentibus die domdeken, Walscapple, deken t'Oudemunster, Coninck sint Peters, deken, Pyll sint Jans, Schuerinck, Drolshagen sinte Marien, die heer van Zuylen, Renes vander Aa, Urck, Essesteyn, Baecx, Verhaer, vant ritterscap, die schout Zuylen, burgemr Rynevelt, vande Vecht, Schroyesteyn.

Ten zelven dage is die cameraer bevolen, te betalen die geschoten vrouwe XXX. guldens, voor mr. loon ende smerte.

Anno XV^{c}.LXXV., opten XXVI. february.

Zoe zyn die staten 'slants van Utrecht bescreven ende inder cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om te resolveren eyntelic opte brieven vande commissarien wt Brussel gescreven, ende of men enige commissarien zal revoceren ofte niet, ende naer enighe communicatie hier op gehadt, vermits die staten niet eendrachtelick en costen resolveren, is de saecke noch finalick gecontinueert totten v. martii toe. Actum vts., presentibus die domdeken, deken, Cuynretorff, Heeremale van Oudemunster, scholaster, Coninck, Preys van sint Peters, Pyll sint Jans, Schuerinck, Drolshagen, Gosee sinte Marien, Rysenborch, Urck, Essesteyn, Baecx, Verhaer van die ritterscap, die burgemr Rynevelt. Vermaet, Vecht, Moermont van de stat Utrecht, Oostrom van Wyck, Bol van Renen, Scholtus ende Peter Hoefkens. burgermrs t'Amersfoort, van wegen der steden.

Anno XV^{c}.LXXV., opte v. dach marty.

Zoe zyn die drie staten 'slants van Utrecht, by maniere van continuatie, inder cancelrie vergadert geweest, om finalicken ende eyntelick te resolveren opte missive by den gedeputeerden wezende ten hogen hove den voorsz. staten aengescreven, beroerende die zaecken vande petitie, by zynder Exc. den staten voorsz. over een tyt voorgehouden, ende nae lange ende rype deliberatie ende communicatie daer op gehadt, is by de voorsz. staten eendrachtelick geresolveert, dat men die commissarien van den staten ten hogen hove zynde aenscriven zal, dat aengezien egeen allegatien van costen, scaden ende lasten byder stat, steden ende landen van Utrecht gedragen ende geleden, de voorsz. staten, om van de voorsz. petitie ontslagen te zyn, by zynder Exc. en cunnen excuseren ofte verschonen, gelyck zyluden nochtans wel verhoopt hadden ende die redenen ende billicheyt tzelve medebrengt, dat daeromme d'voorsz. commissarien wel zullen doen, ende mitten eersten op het stuck vande voorsz. petitie opte bequaemste middelen ende gevouchelichste manieren wt heurluder naem mit zynder Exc., zoe verre tzelve mogelick zy t'accorderen, volgende nochtans daer inne zekere conditien ende middelen, hemluyden by verscheyde missive deur bevel vande voorsz. staten over lang overschreven. Actum vts., presentibus die domdeken, deken, Cuynretorff t'Oudemunster, Coninck sint Peters, deken, Pyll sint Jans, Schuerinck sinte Marien, Rysenborsch, Urck, vander Aa, Baecx, Verhaer, die burgermr Rynevelt. Vermaet, Vecht vande stat Utrecht, Oostrom tot Wyck, Boll tot Renen, Scholtus ende Peter Hoefkens, burgermr tot Amersfoort.

Anno XV^{c}.LXXV., den VII. may.

Zoe zyn die drie staten 'slants van Utrecht bescreven ende inder cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, omme ter instantie vande heere van Floyon te vynden een bequaem middel, dat die huysluyden, die inde stat gevlucht zyn, wederom zouden keren tot hoerl. huyse, ter woonplaetze, om die Duytsche knechten te accommoderen, d'welcke op het plat lant gebleven zyn; ende naer enige communicatie hier op gehadt, bevindende d'selve staten in heure macht nyet te wezen den voorn. huysluyden te doen wederkeren naer huer huysen, hebben verclaert ende verclaeren, deze zaecke hemluden niet te concerneren. Actum vts., presentibus die domdeken, deken, scholaster, Coninck, deken, deken, Drolshagen, Renes vander Aa, heer van Urck, Baecx, Verhaer, Scholtus, Zuylen, burgemr Rynevelt, Moermont ende Vecht, vande stat.

Anno XV^c.LXXV., den xx. may.

Zoe zyn die drie staten 'slants van Utrecht bescreven ende vergadert geweest, om te hoeren trapport van haerluder gedeputeerden, die ten hogen hove geweest hebben, ende hebben dieselve gedeputeerden, namentlyk heeren Engelbert van Bruhesen, Folckart a Montzima, Frerick Uten Eng, Jan Taets van Amerongen ende Mr. Floris Thin, duer monde van heere Engelbert voorsz. heur rapport gedaen; twelck gehoort, hebben d'voorsz. staten d'selve commissarien bedanct van hunl. debvoir, syluden aldaer gedaen hadden. Actum vts., presentibus die domdeken, Muylert, Wee, Bruhesen vanden Dom, die deken, Cuynretorff, Montzima van Oudemunster, die scholaster, Uten Eng, Coninck, Block, Preys van sint Peters, die deken, Haemstede, Peyll, Knoop, Renesse van sint Jans, die deken, Schuerinck, Drolshagen, Gosee, Wyckerslooth van sinte Marien, Uten Eng, Renesse vander Aa, Urck, Nyevelt, Baecx, Verhaer vande ritterscap, die scout Zuylen, Rynevelt, Amerongen, burgemrs, Vermaet ende Moermont, scepenen vande stat Utrecht, Egmont, burgemr tot Amersfoort, Riebeck, burgemr tot Wyck, ende Bol, scout tot Renen.

Ten zelven dage is geordonneert de commissarien nyewe wtzettinge te doen opte Vaert.

Anno XV^c.LXXV., opte IIII. juny.

Zoe zyn die drie staten 'slants van Utrecht bescreven ende inde cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om te horen lesen, die antwoort van zynder Exc. gegeven opte leste resolutie vande staten nopende die petitie van zynder Maj., ende ist mogelick daer opte resolveren. Naer enige communicatie daer op gehadt, zoe die heeren vande stat Utrecht nyet geresolveert en waren, is de zaecke opgestelt tot dynsdach toe, ende nyet te min, om de zaecke een weynig te resumeren, hebben de voorsz. staten gedeputeert die prelaten ofte senioren van die vyf ecclesien, Adriaen van Renes vander Aa, Baecx ende Verhaer, die burgemr Rynevelt, Vecht ende Moermont, om die antwoort ende leste consent, mitsgaders tgene zyne Exc. daer op geseyt heeft, geresumeert zynde, daer op te adviseren, ende den staten rapport te doen. Actum vts., presentibus die domdeken, Wee, deken, Heermale, Block, Knyff, Coninck, deken, Hamstede, Pyll, deken, Schuerinck, Drolshagen, Gosee, die heere van Montfoort, Urck, Uten Eng, vander Aa, Essesteyn, Nyevelt, Baecx, Verhaer, die scout, Rynevelt, Amerongen, burgemrs, Vecht, Moermont vande stat, Dashorst van Amersfoort.

Anno XV^c.LXXV., den x. juny.

Zyn die drie staten 'slants van Utrecht bescreven ende inder cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, omme te approberen die sciercedulle vande Leckendyck; item, om te deputeren zekere heemraden opte Vecht ende Ryn. Ende eerst nopende 't eerste poinct, naer dat die schiercedulle vande Leckendyck gelesen is geweest, hebben de voorn. staten d'selve geapprobeert ende geadvoyeert, ende aengaende 't tweede poinct, omme te deputeren ende nomineren enige heemraden opten Ryn ende Vecht, alsoe het nu die buerte is van die van Oudemunster onder de geestelicheyt, zullen zyluden hueren commissaris ofte gedeputeerden daertoe gereet hebben, ende die vant ritterscap hebben genomineert Max. van Baecx; ende die vande stat Utrecht zullen de heuren oock gereet hebben. Actum vts., presentibus die domdeken, deken, Heremale, Montzima, Uten Eng, Coninck, deken, Knoop,

deken, Schuerinck, Drolshagen, Uten Eng, vander Aa, Urck, Baecx, Verhaer, Rynevelt, Amerongen, Vecht, Moermont, ende Egmont van Amersfoort.

Ten zelven dage is die cameraer by den staten voirsz. bevolen ende geordonneert, den griffier van Utrecht ende zyn schoonvader voor haerluder moete t'andere tyden, geduerende die cassatie vande staten gedaen, te betalen de somme van eens hondert Carol. gulden.

Anno XV^{c}.LXXV., den I. july.

Zoe zyn die drie staten 'slants van Utrecht bescreven ende inder cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om middel te adviseren, hoe men die schamele huysluyden vande lande van Utrecht opt bequaemste vande soldaeten verlichten zal, ende na enige communicatie hier op gehadt, hebben voor goet gevonden, dat men die overlasten, die de huysluyden by de soldaeten aengedaen worden, myn gen. heere van Hierges, stathouder etc., noch eens aengeven ende verthoenen zal, versouckende, dat zynder Gen. de lande van Utrecht vande garnisoenen, daer inne leggende, gelieve genedelick t'ontlasten, ofte een bequaem middel t'advyseren, hoe men d'selve best ontslagen zal worden. Actum vts., presentibus die domdeken, deken, Heermael t'Oudemunster, Block, Coninck sint Peters, deken, Pyll sint Jans, deken, Ram, Schuerinck, Drolshagen, Gosee sinte Marien, Uten Eng, Urck, Baecx, die schout, Rynevelt, Amerongen, Vecht, Botter, van de stat Utrecht, de secretaris van Montfoort.

Ten zelven dage hebben myne heeren de staten geordonneert, den cameraer te copen een voeder wyns, om dat te schencken myn heere van Hierges, tot een congratulatie van de victorie van Bueren.

Anno XV^{c}.LXXV., den XVI. july.

Zoe zyn die drie staten 'slants van Utrecht bescreven ende inde cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om eyntelick te resolveren opte petitie van zynder Maj., by d'Exc. vande grootcommandeur van Castille, gouverneur ende capiteyn generael etc. van wegen d'selve, den staten voorsz. gedaen. Item, of men Mr. Floris Thin zekere jaerlickse gaige assigneren zal of niet. Item, opte requeste van twee notarien, die over d'appellatie vande staten gestaen hebben. Item, opte requeste vande conchergie vande staten camer. Item, om te deputeren enige, die opden Hinderdam reyzen zullen, om oculaer inspectie te nemen vande gebrecken van dien. Ende eerst, soe veel die petitie aengaet, hebben eendrachtelick gesloten, dat men eerst ende vooral aen allen dorpen inde landen van Utrecht brieven scriven zal, dat zy aen commen brengen alle heurluyder lasten, scattingen ende concussien ende leeninge, die zy geleden ende aen de soldaten van zynder Maj. gedaen hebben. Opt tweede ende derde, alzoe geen vande cleyne steden gecompareert en waren, hebben de staten voor goet gevonden, d'selve daerop noch andermael te doen bescriven, op verbuerte van haerluder stemme. Opte requeste vande conchergie, is die zaecke opgestelt tot die reckeninge gedaen worde; ende aengaende die deputatie van den Hynderdam, is Louff vander Haer, cameraer, bevolen daer te reysen ende die gebrecken te bezichtigen, ende d'selve te doen maecken, na den meesten oirbaer ende prouffyt vande staten, ende alzoe den arbeyt costelicker is, als op andere jaren, ende die knechts X. str. daechs willen hebben ende die principale mrs XX. str., is hem bevolen deselve alzoe te betalen.

Ten zelven dage zoe hebben die waersluyden van Brueckelen, Nichtevecht etc. versocht adhesie vande staten, omme tot costen van d'selve staten te vervolgen zekere appellatie, by

hemluden geinterponeert tegens den bailiu van Amsterlant, opte beswaernisse van d'wtzettinge op hemluden gedaen, om te vervallen de costen van de schansen op Diemerdyck, welcke adhesie d'voorsz. staten gedaen ende tot costen vande staten huerluden gegost hebben. Actum vts., presentibus die domdeken inden Dom, deken, Heermale, Montzima t'Oudemunster, Block, Coninck sint Peters, deken, Pyll sint Jans, Schuerinck, Drolshagen sinte Marien, Uten Eng, Rysenburch, vander Aa, Urck, Eesesteyn, Baecx, Verhaer, vande ritterscap, Rynevelt, Amerongen, burgemrs, Botter, Schroyesteyn, schepenen vande stat Utrecht.

Anno XV^c.LXXV., opten XXIII. july.

Zoe zyn die drie staten 'slants van Utrecht bescreven ende inde cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om eyntelick te resolveren, of men Mr. Floris Thin, als advocaet vande staten jaerlicx gagie geven zal; Item, om te resolveren opte requeste vande twee notarien, die over d'appellatie vande staten gestaen hebben; Item, om procuratie te passeren van wegen de staten opte deken van sint Peters, wezende in Spaengien, mit ratificatie van al 'tgunt hy daer gedaen heeft ende noch doen zal. Ende nae enige communicatie, op deze drie poincten gehadt, is geresolveert, dat men, vermits in de brieve van verscrivinge niet gestelt en was: op verbeurte van de stemmen, noch een bescrivinge mitte clausule: op verbeurte van de gene, die nyet en compareren van heurluder stemmen verzaecken zal. Actum vts., presentibus die domdeken, vanden Berch, Heermale, Knyff, Block, Coninck, deken, Pyl, Drolshagen, van wegen die collegien, die heer van Montfoort, Uten Eng, Renes vander Aa, Rysenburch, Urck, Baecx, Verhaer, vande ritterscap, Rynevelt ende Amerongen vande stats wegen.

Ten zelven dage zoe hebben myn heeren die staten aengenomen tot hoerluder procureur voor den hove van Hollant Peter Jansz. . . . ., decernerende brieven in forma.

Anno XV^c.LXXV., opte XXX. july.

Zoe zyn die drie staten 'slants van Utrecht bescreven ende inder cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om eyntelick op verbeurte van haer luder stemmen, die nyet en compareerden, te resolveren of men Mr. Floris Thin, advocaet vande staten, jaerl. gagie assigneren zal; Item, om te resolveren opte requeste van twee notarien, die over de appellatie van de staten gestaen hebben; Item, om te horen lezen ende approberen zekere instrument van procuratie, wten naem vande staten voor den deken van sint Peters, wezende in Spaengien neffens zyne Maj.; Item, om te nomineren enen advocaet, die der staten zaeken, vallende voor den hove van Hollant, bedienen zal; Item, om te approberen zekere verdrach ofte accoordt, gemaect by den commissarien vande staten mitten rentmr vande confiscatien, nopende de jaerlixe renten, die Cornelis van Nyenroede op de staten heeft, ende voor die betalinge van dien sekere penningen, toekomende Jan van Druenen, in Hollant doen arresteren hadde; Item, om te communiceren op 't punt vande petitie des co. Maj., om dezelve saecke eens te eynden, alsoe zyn Exc. dit lange vertreck (zoe men wt verscheyden missiven verstaet) van de staten van Utrecht niet wel en neemt. Ende eerst, nopende 't eerste poinct van Mr. Floris Thin jaerl. gagie te assigneren, na lange communicatie ende rype deliberatie daerop gehadt en bevinden die staten nyet goet, dat men Mr. Floris Thin, vermits die quade consequentie, jaerlixe gages assigneren zal; dan indien hy die staten eni-

ge diensten doet, zal daervan ryckelick ende wel geloont worden, naer behoren, alsoe die zelve staten zynen dienst qualicken ontberen connen. Opt tweede, soe veel die requeste vande notarien aengaet, is by myn heeren die staten eendrachtelick belieft, dat men de twee notarien elcx van hemluden, voor hare groote moeite, ancxt ende periculen, eens hondert gulden by den cameraer betalen zal, welverstaende, dat zyluden den cameraer niet soe haest overlastig vallen en zullen, alzoe hy geen gelt en can bekomen, maer zullen gehouden zyn daermede te verbeyden, tot datter gelt wezen zal. Item, zoe veel t'instrument vande deken van sint Peters betreft, ist zelve gelezen, ende hebben yder litmaet vande staten copie verzocht, om hun daer wyders opte beraden, ordonnerende andere bescrivinge tegens saturdach toecomende, op verbuerte vande stemmen. Item, hebben de voorsz. staten tot enen advocaet voor den hove van Hollant aengenomen Mr. Willem Cock, advocaet, om der staten zaeken aldaer vallende, eerlyc te bedienen. Ten vyfde, zoe veel 't accoord ofte verdrach, gemaect mitten rentmr vande confiscatien beroert, hebben de voorsz. staten 'tzelve voor zoe veel in hun is geapproheert, wtgezondert die van de stat, die welcke zeyden mitten heuren daer noch of te zullen communiceren. Item, op't poinct van de petitie van de Maj., alzoe geen van de cleyne steden wtgecomen en waren, is geordonneert, dat men andere bescrivinge hierop verzoucken zal, op peyne van die nyet en compareren te verliesen haerl. stemme. Actum vts., presentibus die domdeken, Veno, vanden Berg van wegen den Dom, deken, Heermale ende Montzima van wegen die van Oudemunster, Block ende Coninck van wegen sint Peters, deken sint Jans, deken, Schuerinck ende Drolshagen sinte Marien, van de vyf ecclesien wegen, Freric Uten Eng, Ariaen van Renesse vander Aa ende Louff vander Haer, van wegen de ritterscap, Jan Taets van Amerongen, burgemr, Oestrum ende Schroeyesteyn, scepenen vande stat Utrecht.

Anno XV^{C}.LXXV., opten IIII. augusty.

Zoe zyn die drie staten 'slants van Utrecht bescreven ende inder cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om te resolveren op zekere missive van myn gen. heere van Hierges. verzouckende van de staten assisentie van de somme van XXIIII^{C}. gulden etc. Ende nae lange communicatie, hier op gehadt, zyn de voorsz. staten eendrachtelick geresolveert, dat men myn gen. heer van Hierges in deze zyne noot mitte somme voorsz. behoort te assisteren, dan alzoe die staten jegenwoordelicken geen gelt en hebben, zoe hebben dezelve staten geordonneert ende voor goet gevonden, dat men de voorsz. somme van XXIIII^{C}. gulden van de ryckste borgeren, nering doende, leenen zal, ende dat de staten daervoor haerluder geloof strecken zullen, van ieder zyn geleende penningen te restitueren t'eynde van de drie maenden, van date van dezen te rekenen, mit alzulcke intrest, als d'zelve begeren zullen. Actum vts., presentibus die domdeken, Schalye vanden Dom, Montzima van Oudemunster, Coninck sint Peters, deken, Pyll sint Jans, deken, Drolshagen sinte Marien, Uten Eng, Renes vander Aa, van't ritterscap, de heer van Ruwiel, Louff vander Haer, ritters, Renes, van Moermont, vande Vecht ende Schroyesteyn, scepenen van de stat, ende Peter Houfkens, burgemr van Amersfoort.

Anno XV^{C}.LXXV., opten VI. dach augusty.

Zoe zyn die drie staten 'slants van Utrecht bescreven ende inder cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om eyntelic te resolveren opte petitie, van wegen zyne Maj. by den groot

commandeur, gouverneur etc., den staten van Utrecht gedaen, ende om d'selve zaecke te resumeren mitte gedeputeerden van zynder Exc. optie voet, daer die gelaten is, doen die commissarien vande staten lestemael van Antwerpen vertrocken, ende om te deputeren d'welcke tot dien eynde wederom ten hogen hove mitten eersten zullen reysen, ende dat opt verbeurte van haerl. stemmen, die niet en compareren. Item, om te horen lesen ende approberen zekere instrumente van procuratie wten naem van de staten voor de deken van sint Peters, wesende in Spaengien neffens zynder Maj. Item, om te disponeren op zekere requeste van enige borgers van Utrecht, d'welcke assignatie hebben vande financie opte eerste bede, die by de staten zyne Maj. geaccordeert zal worden. Ende opt eerste poinct, van de petitie, zyn de voorsz. staten, nae lange communicatie hierop gehadt, ten lesten geresolveert, dattet dienlick ende gantsch van noide is, zonder vorder vertreck, enige te deputeren, om te reysen neffens zynder Exc., om die voorsz. zaecke van de petitie te resumeren ende hervatten, opten voet, daer die gelaten is, na 't leste wederkeren van haerluyder commissarien. Ende hebben tot dien fine gecommitteert alleen twee commissarien, om in deze benaude tyt die costen te schouwen, te weten, die weerd. ende edele heeren, Mr. Engelbert van Bruhesen, canoninck ende thesaurier der kercke ten Dom, ende de eersamen ende discreten Mr. Floris Thin, advocaet van de voorsz. staten, d'welcke hun zullen reguleren nae verscheyden disputen ende communicatie op deze zaecken by de voorsz. staten op verscheyden tyden gehadt ende geholden, de reste bevelende haerluder discretie, behalven soe verre enige merckelicke zwaricheyden hemluden zouden mogen voircommen, dat zy de staten daervan schriftelick zullen adverteren, ende die antwoorde ofte advys van de staten daerop verwachten. Opt tweede, zoe veel die procuratie aengaet, hebben d'selve eendrachtelick, nae dat d'selve gelesen is geweest, geappelleert, wtgesondert die ritterscap, die d'selve mede advoyeerde, dan vorder nyet, als van de tyt af, dat de staten by provisie gerestituteert zyn geweest. Ten lesten, opte requeste van de burgers, hebben de voorsz. staten geconcludeert, dat men die burgers, zoe haest die staten mit zyn Exc. veraccordeert zullen zyn, zoe veel behulp ende assistentie, om aen haer afterwezen ende penningen te geraken, doen zal, alst mogelick wezen zal.

Ten zelven dage hebben de voorsz. staten Louff vander Haer belast, indien men onder de borgers, boven geroert, enige penningen can bekommen, totter somme van XXIIII^{c}. gulden ofte meer toe, dat Louff vander Haer, als cameraer, van wegen de staten daer voor spreken ende zyn geloof strecken zal, d'selve penningen te restitueren t'eynde die drie eerstcommende maenden, ende dat mit interest, tzy die penn. XVI, XIIII ofte oick XII, indien zulcx begeert wordt, ende de staten beloven hem wederom te vryen van, als, etc.

Ten zelven dage hebben de voorsz. staten noch geordonneert, dat men, vermits die dorpen der staten missiven niet en pareren, *auctoritate curiae*, die scouten ofte gerechten in persoon verscriven zal, om te compareren voor de commissarien van de voorsz. staten, alse den eerw. heeren, die deken van Oudemunster, deken sint Jans, van de geestlicke staet, Frerick Uten Eng ende Maximilaen van Baecx, van de ritterscap, ende die stat zoude den hueren gereet hebben, d'welcke gecommitteert zyn, om alle leeningen, concussien, scattingen etc. ten platten lande gedaen, te collecteren, ende de staten rapport te doen. Actum vts., presentibus die domdeken, Walscapple van den Dom, deken, Cuynretorff ende Montzima van Oudemunster, Block, Coninck sint Peters, die deken ende Pyll sint Jans, die deken ende Schuerinck sinte Marien, van de collegien wegen, Freric Uten Eng ende Maximilaen van Baecx, vande ritterscap, die burgemrs Rynevelt ende Amerongen, Renes van Moermont ende Herman vande Vecht, scepenen van de stat Utrecht, ende Peter Hoefkens, als burgemr van de stat Amersfoort.

Anno XV^c.LXXV., opten XI. dach augusty.

Zoe zyn de gedeputeerden van de drie binnen staten vergadert geweest, om te horen lezen zekere missive, gecomen van zyne Exc. aen de voorsz. staten, ende nadat d'selve gelesen is geweest, hebben de voorsz. staten geordonneert, dat men voor yder litmaet van de staten copie maecken zal, om daer op te delibereren, ende dat men bescrivinge daer op versoucken zal jegens dynsdach toecomende, ende de cleyne steden mede copie, inder missive van der bescrivinge over schicken ende daer op te resolveren.

Ten zelven dage zoe hebben d'voorsz. staten, verstaende dat Mr. Floris Thin, advocaet, niet en begeerde, om zekere redenen, hem daertoe moverende, te reysen ten hogen hove, volgende de deputatie op Mr. Engelbert van Bruhesen, thesaurier, ende hem den VI. augusti lestl. gedaen, hebben eendrachtelick gedeputeert d'voorsz. Mr. Engelbert van wegens de geestlicheyt, Henrick, heer van Essesteyn, van wegen de ritterscap, ende Jan Taets van Amerongen, burgemr, wten naem ende van wegen de stat ende steden 'slants van Utrecht, om ten hogen hove te reysen, ten fine, als in de leste resolutie, welcke commissarien d'voorsz. reyse aengenomen hebben. Actum ut s.

Ten zelven dage hebben de voorsz. staten belooft ende beloven by dezen, hoerluder commissarien voorn., oft gebeurde (dat Godt verhoeden moet), dat zyluden gevangen worden van de rebellen van zyne Maj., dat in zulcken gevalle d'selve staten hemluden wederomme zullen lossen, ende van als vryen ende scadeloos houden, bevelende heurluder secretaris de voorsz. commissarien een acte van indemnité te verlenen in der bester forme.

Anno XV^c.LXXV., opten XVI. dach augusty.

Zoe zyn die drie staten 'slants van Utrecht bescreven ende inder cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om te resolveren op zekere missive van de Exc. van den groot commandeur van Castille, gouverneur ende capiteyn generael etc., de staten voorsz. aengeschreven, ten eynde zy hoer geloof zouden strecken voor een zekere somme van penningen, d'welcke de ruyteren van Schenck aen de Maj. ten achteren zouden zyn. Item, om te resolveren opte requeste van Mr. Claes Dyert, advocaet voor den hove van Hollant. Ende eerst, soe veel aengaet die missive van zynder Exc., ende de begeerte van haerluder geloof voor enige penningen te strecken etc., d'voorsz. staten, na lange communicatie ende rype deliberatie hierop gehadt, verclaren hemluden nyet mogelick te wezen, noch oock geraden, voor alsulcke somme vande penningen, als in de voorsz. missive gespecificeert is, hun geloof te strecken, aengezien zyluden overlange mit zyn Exc. nopende 't point vande petitie, op den ouden voet ende manieren, in communicatie getreden zyn, d'welcke zy wederom voor goetgevonden hebben te hervatten ende finalicken, zoe verre des mogelick is, af te maken, hebbende alrede wederom enige wten huere geschict, om ten hogen hove te reysen, d'welcke opt spoedelicxt hem by zynder Exc. zullen laten vinden, ten fyne voorsz. Item, zoe veel aengaet d'selve requeste van de advocaet Mr. Claes Dyert, versouckende, alsoe hy de staten in andere zaecken voormaels gedient heeft, als noch zyne dienst te mogen continueren etc. D'voorsz. staten, aengemerckt d'selve lestmael, eenen Mr. Willem Cock, mede advocaet voor den hove van Hollant, staetsgewyse aengenomen hebben, ende dat zyluden nochtans verstaen, dat Mr. Jan vander Goude, altyts ordinaris advocaet van de staten geweest heeft ende noch behoort te blyven, heb-

ben, om hemluden gelyckelyck te voldoen, geordonneert, dat d'voorsz. Mr. Jan vander Gouwe, als een out dienaer, als noch ordinaris ende principael advocaet van de staten blyven zal, mits dat men hem de voorsz. Mr. Willem Cock ende Mr. Nicolaes Diert adjungeren zal, mit alzulcke conditien nochtans, dat tot discretie ende beliefte van de voorsz. staten altyts staen zal, als heurluder enige processen voor den hove van Hollant gemoeyten ofte voircomen, dat zy tot heuren dienst zullen mogen verkiesen van de twee advocaten, die't hem believen zal, ofte hemluden t'samen gelyckel. ofte een van beyde, na dat die gelegenheid van de zaeke vereysschen zal. Actum vts., presentibus die domdeken, Walscapple, vanden Berch, die deken, Heermale, Montzima t'Oudemunster, Uten Eng, Block, Knyff, Coninck sint Peters, die deken, Pyll sint Jans, die deken, Drolshagen, Gosee van sinte Marien, Renes vander Aa, Essesteyn, Ruweel, Baecx, Verhaer, vant ritterscap, die bugemrs Rynevelt ende Amerongen, Moermont ende Vecht, scepenen, ende Dashorst, scepen t'Amersfoort.

Ten zelven dage zoe hebben die staten Mr. Floris Thin van zyn leste reyse in Brabant des daechs toegeleyt twee gulden thien stuyvers.

Item, noch hebben d'selve gecommitteert die vier dekens ende scholaster van sint Peters van de vyff ecclesien, Renes vander Aa ende Verhaer vant ritterscap, ende die twee burgemeesters van de stat.

Anno XV^{c}.LXXV., opten XXXI. augusty.

Zoe syn die staten 'slants van Utrecht bescreven ende inder cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om by enige gedeputeerden te solliciteren aen myn gen. heere van Hirges etc., stathouder etc., dat die stat van Woerden voor als zoude in obedientie van zyne Maj. gebrocht mogen worden, alzoe die landen van Utrecht daer grotelicks aen gelegen is, ende om te communiceren om zyne Gen. tot dien eynde eenige vereeringe te doen. Ende nae lange communicatie ende rype deliberatie, hier op gehadt, soe hebben die staten voor goet gevonden, dat men, vermits die grote affaire occupatie van zyne Gen. dese saecke opstellen ende totte compste van zyne Gen. binnen Utrecht mede supercederen zal. Actum vts., presentibus die domdeken, Wee, deken, Cuynretorff, Coninck sint Peters, deken sint Jans, deken sinte Marien, Drolshagen ende Gosee, Renes vander Aa, Ruwiel, Urck, Verhaer, die schout, burgemr Rynevelt, Moermont, vande Vecht, van wegen der stat.

Opten VII. dach van septembris.

Zoe hebben die gedeputeerden wten vyf ecclesien, die ritterscap ende wter stat Utrecht, int cleyn capittelhuys ten Dom vergadert wesende, gecommiteert de weerd., edelen, erentfesten heeren Johan van Drolshagen, cano. ende scholaster sinte Marien, Louff vander Haer, ende Henrick de Voocht van Rynevelt, om te reysen by myn gen. heer van Hirges, ten fyne als boven. Ordonnerende heuren secretaris te scriven brieven van credentie aen zyn Gen. in forma.

Opten VIII. van septembris.

Zoe zyn by den gedeputeerden geopent zekere missive van mynheer van Hirges etc., ende hebben dien volgende tot Montfoort by de grave van Megen te compareren, om te

adviseren, waer men bequamelick enige blochuysen voor Woerden leggen zal, gedepnteert den eerw. heeren Willem Taets van Amerongen, deken t'Oudemunster, Adriaen van Renes vander Aa, ende Herman vande Vecht. Actum, int capittelhuys ten Dom.

Opten X. septembris.

Zoe hebben die gedeputeerden, die gereyst waren by myn gen. heer van Hirges tot Schoonhoven, heur rapport gedaen, ende zyn bedanckt geweest, etc. Actum int capittelhuys voorsz.

Opten XII. septembris.

Hebben die gedeputeerden, die gereyst waren by myn gen. heere van Megen tot Montfoort, heur rapport gedaen, ende zyn bedanct geweest etc., ende voor alle addresch, dienst ende goede affectie, hemluden by de voorsz. grave van Megen gethoont; ende om zyn Gen. faveur in alle voorvallende zaecken, als nu, vermits die zwaricheyt zyns heer broeder, wesende capiteyn generael etc., noch meer te vercrygen, hebben de voorsz. gedeputeerden van de capittelen, ritterscap ende stat Utrecht, deselve grave van Megen geschoncken een voeder goet Rynsche wyns, ordonnerende heuren cameraer tselve te betalen; ende dat d'voorsz. commissarien wederom reysen zullen ende tzelve zyne Gen. presenteren.

Opten XIIII. septembris.

Hebben deselve gedeputeerden huer rapport gedaen, hoe dat zy myn gen. heere van Hirges mit een toelast wyns beschoncken hadden; ende zyn als voren van haerluder moeite bedanckt.

Anno XV^{c}.LXXV., opten XIX. dach septembris.

Zoe zyn die drie staten 'slants van Utrecht bescreven ende inder cancelrie 'shoofs van Utrecht vergadert geweest, om enige van de beraemde ypoteecquen, opte welcke men die subventie tot zynder Maj. behoef vynden zal, in te stellen ende loop te laten nemen, van vele extra ordinarisse ende ordinarisse schulden ende lasten, d'welcke de cameraer van de staten by faulte van betalinge van den outschiltgelt langer niet gedragen ofte betalen en can; item, om te delibereren, of men de deken van sint Peters langer in Spaengien laten zal ofte niet. Ende eerst, nopende enige beraemde ypotheecquen loop te laten nemen etc., na lange communicatie ende rype deliberatie, hier op gehadt, en bevinden de voorsz. staten, om zekere merckel. oorsaken ende consideratien niet geraden, dat men eenige beraemde ypotheecquen instellen ofte cours laten nemen zal, mer dat men daermede voor als noch suppersederen zal, ten tyde ende wyle toe de saecke van de petitie van zyne Maj. mitte Exc. van de grootcommandeur van Castille, gouverneur generael etc., gantzelick afgemaect ende finalicken op als geaccordeert zal wezen. Opt tweede, aengaende die revocatie van den deken van sint Pieters, commissaris van de staten wezende in Spaengien etc., naer voorgaende communicatie ende deliberatie hierop gehadt, zyn de voorsz. staten eendrachtelick geresolveert, dat men

de voorsz. commissaris noch den tyt van drie ofte vier maenden in Spaengien laten zal, omme, ist mogelick, als noch ten effecte te brengen ende van zyne Maj. te verwerven, tgene hem by de Maj. belast is, ende dat men midlere tyt noch eens aen zyne Maj. by beslote missive, wten naem ende van wegen den staten ootmoedelicke suppliceren ende versoucken zal, dat zyne Maj. den staten van Utrecht absolutelicken gelieve te restitueren, ofte anderssins alsulcke provisie van justicie te verlenen, dat hoerluder commissaris, die nu aldaer lange jaeren geweest is, met enich goet bescheyt wederom thuys commen mach, ende oock te scriven aen mynheer Hopperus, ten eynde zyne E. gelieve daer aen by zyne Maj. die hant te houden, ende alzoe de zaeken te promoveren, dat d'selve te goede effecte ende eynde geraeken mach, om alzoe zyn vertreck te prepareren, ende mit goede gratie van daer te scheyden. Actum vts., presentibus die domdeken, Walscapple, deken, Cuynretorff, Block, Coninck, deken, deken, Goesee sinte Marien, van de collegien; die heer van Ameroengen, Rysenborch, Ruweel, Urck, vander Aa, Verhaer, van die ritterscap, die schout, Rynevelt burgemr, Renes Moermont ende vande Vecht.

Ten zelven dage zoe hebben myn heeren die staten Louff vander Haer, cameraer, bevolen, alsoe hy vermits die sterfte seer qualick arbeyders can gecrygen op te hoefden, tenzy hy dubbelt loon geeft, dat hy arbeyders crygen zal, zoe goet koop als hy can, ende betalen d'selve na gelegentheyt van den tyt.

Ten zelven dage hebben die vant ritterscap, in de plaetze van Uten Eng ende Baecx, gedeputeert totte visitatie ende aenbrenginge van de concussien, leeningen etc., gestelt de heer van Urck ende Louff vander Haer, ende dat vermits die sieckte van de voorsz. gedeputeerden.

Anno XV^c.LXXV., opten XXVII. sept.

Zoe zyn die drie staten 'slants van Utrecht bescreven ende inder cancelrie 'shoufs van Utrecht vergadert geweest, om wtsettinge te doen van den Hinderdam ende Leekendyck. Item, om te adviseren ende delibereren, oft niet geraden en waer de gedeputeerden van de staten, wezende tot Antwerpen, dat zy aen zyn Exc. solliciteren, omme in den lande van Utrecht te hebben enen rode roye ofte lantdrost. Ende aengaende het eerste, als die wtsettinge etc., is gecontinueert tot op saturdach toecomende. Opt tweede, na enige communicatie hierop gehadt, hebben die staten voor goetgevonden hierof mit myn gen. heere van Meghem te communiceren, etc. Actum vts., presentibus die domdeken, deken ende Cuynretorff te Oudemunster, Block, Coninck, Preys sint Peters, deken sint Jans, deken, Drolshagen, Gosee, vander Burch, die heer van Ruwiel, Renes vander Aa, Urck, Dornick ende Louff vander Haer vant ritterscap, die burgemr Rynevelt ende vande Vecht, van wegen die stat Utrecht.

Ten zelven dage zoe hebben myn heeren die staten van Utrecht gehoort 't rapport van de commissarien, die ten hogen hove geweest hebben, ende dewelcke kenlicken is, die besoigne vant scriven ende moeyten by Mr. Floris Thin knecht, in der staten zaeken gedaen, denzelven knecht van Mr. Floris toegeleyt voor elck bladt, tot 1069 bladeren, twee stuvers, facit I^c.VI. gl. XVIII. st. Ordonnerende den cameraer van de staten hem d'selve te betalen, afslaende zyn verzoeck van een recompense, etc.

Anno XV^c.LXXV., I. octobris.

Zoe hebben die drie staten 'slants van Utrecht by continuatie inder cancelrie 'shoufs van

Utrecht vergadert geweest, om wtzettinge te doen van den Hynderdam ende Leckendyck. Ende naer enige communicatie hier op gehadt, gehoort mede 't advys van de cameraer Louff vander Haer, hebben op yeder mergen onder de Hinderdam gelegen een oirt stvr., ende op elcke mergen resorterende onder den Leckendyck wtgeset drie stvr. een oirt.

Ten zelven dage hebben die eerw. heeren deken t'Oudemunster, Louff vander Haer gedeputeerde, verscreven geweest zyn by myn gen. heere van Megen, huerluder rapport gedaen ende zyn gedanckt geweest, etc.

Anno XV^{c}.LXXV., opten VIII. octobris

Zoe zyn die drie staten 'slants van Utrecht bescreven etc., ten versoucke van de wyncopers van Utrecht, begerende, dat die staten gelieven middel te vynden, om te contenteren het capittele van sint Andries tot Coelen, van haer jaerlixe rente, die zy op te staten hebben, ten eynde zyluden ter oirsacke van dien by die van sint Andries voorsz. mit heure wynen tot Coelen niet gehouden en gearresteert en worden. Item, om te horen lezen ende approberen zekere missive, die welcke onlancx gedecreteert zyn aen co. Maj., onzen aller gen. heere, ende myn heer die president Hopperus, wten naem van de voorsz. staten aen te scriven. Ende eerst, soeveel die wyncopers aengaet, zullen die staten mitten selven zoo spreken; dat zy die penningen verschieten, indien 't noot zy, ende men zal se hemluden hier wederom tellen. Opt tweeden, hebben gedeputeert wten geestlickheyt die prelaten, ende wten ritterscap, om d'selve missive te visiteren, ende die van de stat zullen de heure ook gereet hebben.

Ten zelven dage hebben de voorsz. staten by provisie geordonneert, Louff vander Haer, den coneherge van de staten camer, van die tyt af, dat die staten gerestitueert zyn geweest, jaerlicks te betalen negen Carolus gulden, ten tyde die rekening gedaen worden, ende daerop anders gedisponeert zal wezen.

Ten zelven dage zoe hebben myn eerw. heeren, die prelaten ende capittelen van de vyf ecclesien, die gemeen ritterscap, ende die regeerders der stat Utrecht, in de staten camer present zynde, geconstitueert ende machtig gemaect, constitueren ende . . . . .

STAAT

DER

GASTHUIZEN BINNEN UTRECHT,

TEN TIJDE VAN DE OVERDRAGT DER TEMPORALITEIT

AAN KEIZER

KAREL DEN VIJFDEN.

EERSTE DECLARATIE VANDE DISPOSITIE VANDE GASTHUYSE GOEDEN BINNEN UTRECHT, DEN XXII. DACH MAY, INDEN JARE XV^{c}.XXXVIII.

Volgens zekere letteren van myne heeren die grave van Hoichstraeten, in dato den x. dach in mey, anno xv^{c}.xxxviii., ende ter presentie ende assistentie vanden schout, burgerm. ende eenigen van der stadt van Utrecht, heb ick Gerrit van Rennoy, auditeur van der reckeninge in Hollandt, van den xxii. dach may voorts gevaceert, omme te visiteren die reckeningen van den gasthuyzen binnen ende omtrent der stadt van Utrecht, ende den staet van denzelven bevonden, zoo hier naer elcx bysonder verclaert is.

SINTE MARGRIETEN.

Ende eerst die reckeninge van sinte Margrieten gasthuys, van den jaere eyndende meye anno xv^{c}.xxxvii., daer die administratie of gehad heeft eenen Ysbrant Gysbertz., ende bevinde den geheelen ontfanck ende incommen te belopen in landtrenthen I^{c}.LXXXVII *L.* vi *sc.*, in huyshuyren ende huysrenten XXXIII *L.* ii *sc.* vi *gr.*, van den offer vi *sc.*, te samen mackende . . . . II^{c}.XX *L.* xiv *sc.*

Boven desen noch xii. mudden roggen, een pont was, ende acht schouwen zwarten turf, die int huys gelevert worden.

Daer jegens, onder anderen, in uytgheven genomen werdt voor 't loon vanden rentmr, 't macken van de reckeninge, mit papier ende stoft, XLIII *L.* i *sc.* vi *gr.*, ende voor de collatie van den auditeurs der reckeningen, als die proost van Leyden inder tyt, schout ende burgemrs der stadt van Utrecht, conservateurs van desen goodshuyse, daer inne begrepen, vier Wilhelm. schilden voor haer audientie van elcke reckeninge, t'samen XII *L.* xv *sc.* vi *gr.*,

ende blyft de administrateur schuldich by slote van dier reckeninge, LIIII *L.* VI *sc.* IX *gr.*, die men in de kiste leggen zoude by eenige andere penningen, te zamen belopende omtrent II^c *L.* van 40. gr. Vl., soe die burgemr Bol seydt.

Ende in dit godshuys worden onderhouden acht of tien bedden, voor alle gaende ende comende lantlopers.

Die HEYLIGE GEEST.

Die reckeninge vanden Heylige Geest van den jaere eyndende Victoris XV^c.XXXVII., daer administrateur of is Jan van Voordt; ende bevinden 't incomen van desen goodshuyse te belopen, eerst aen oudteygen oft huysrenten ende losrenten, mit eenen thiende, LXIX *L.* XVIII *sc.* VI *gr.*, noch van diversche erfpachten van landen LXXXII *L.* I *sc.* XIV *gr.*, aen lantpachten in diversche quartieren IIII^c.LXXIIII *L.* XVIII *sc.*, te zamen belopende VI^c.XXVI *L.* XIX *sc.* II *gr.*

Daer tegens 't gasthuys wederomme schuldich is aen oudteygen of thins jaerlicx de somme van . . . . LIII *L.* VII *sc.*

Ende wort in uytgeven genomen voor enen beer, naer ouder gewoenten, voor den conservateurs hier naer, als auditeurs gestelt, ... XLIII *L.* X *sc.*

Alle d'andere uytgeven zyn aelmissen ende saecken van cleynder importantie, in redtie staende.

Ende blyft Jan van Voordt, administrateur voorsz., by deselve reckeninge den gasthuyse schuldich . . . . III^c.XLIII *L.* XVII *sc.* VI *gr.* II *p.*

D'auditeurs deser reckeninge zyn die domdeken, die schout ende twee burgemeesters, elcxs om een taeck wyns, zonder meer.

Sinte BARBARA.

Sinte Barbaren gasthuys heeft drie diversche administrateurs, d'eene specialen last hebbende van den principalen goeden, daer voor 't jaer XXXVII. last af gehadt heeft Heynrick Wilgersz.; ende gezien zyn reckening, bevinde die genouch confuys ende qualicken geformeert, zonder int ontfanck te maken eenige declaratie van renten of ander incomen, anders dan in massa, hem refererende totten rentboeck, ende stellende den extraordinaris ontfanck voor 't uytgeven, ende den zekeren ontfanck van renten naer 't uytgeven; maer seggende, dat die reckeningen te groot vallen soude, als men van alle renten specificatie doen moste; ende als men die reckeninge hoort, zoo worden die rentboecken gezien, ende al, dat by de handt van de administrateur is ontfangen, wordt te samen gecalculeert, ende van elcke jaer byzonder een artikele in reckeninge gebracht; daer inne pericle vallen mach van negligentie ofte ignorantie, ende waer goet geordineert ordinarisse styl van reckeninge te houden, volgende die memorien hier naer. Niettemin 't schynt uyte reken. voorsz., of dit gasthuys hebben zoude aen zekere landtrenten ende andere renten omtrent XIIII^c *L.* van 40. groten jaerlicxs, zonder 't extraordinaris voor dit jaer, belopende omtrent hondert cronen oft Phs gulden, dat al den armen gedistribueert wordt, ende partie oick den anderen administrateurs, zoe hierna geseyt sal syn, sonder dat die administrateurs eenich genot van wedden, teringe ofte anders daervan nemen, dat men uyt die reckeninge sporen mach, dan is 't uytgeven oock genouch confuys gestelt; ende houdt sinte Barberen zestich bedden.

Die andere administrateur heeft 't ontfanck van alle testamenten, achtergelaten goeden

van den armen int gasthuys stervende, van den dootschulden van den broederen in sinte Barberen gilt zynde, ende die wederomme t'imployeren tot reparatie ende onderhout van den huysen ende huysraet der armen, clederen, schoenen ende diergelycken, ende als daer aen yet te cort compt, neemt hy dat van den principalen administrateur voorsz., ende schynt of dit wel dienen zoude gevoucht by de principael reckeninge, want soe doende soude die declaratie van desen administrateur mogen wesen verificatie van de principael reckeninge.

Die derde administrateur heeft beveel ende last van eenige goeden totten potten behorende, ende die wederomme te employeren in aelmissen den armen huyssitten, aller zondagen ende woensdagen, ende thoont die reckenn. voor dit jaer daertoe ontfangen te syn uyttеn rentbouck, zonder eenige declaratie, I^c.LXXIII *L.* X *sc.* X *gr.*, die geheel geëmployeert souden syn totten armen behoeft; waer goet in dese rekenn. gemaict oock declaratie van den renten totter potten behorende.

Die vierde ende leste administrateur, heeft ontfanck ende handelinge van zekere lantpachten ende renten totten dolhuys behorende, belopende jaerlicx omtrent I^c.XVIII *L.* van 40. gr., die al geëmployeert worden totten onderhouden van den armen crancsinnigen menschen, van cost, clederen, haer huysen ende anders, ende boven dien geeft sinte Barberen gasthuys noch jaerlicx daertoe zeckere merckelicke somme van penningen ende brootcoern, belopende te zamen hondert Phs gulden jaerlicx, of daeromtrent meer of min, na den tyt.

In desen gasthuyse zyn twee vicarien, jaerlicx waerdich synde elcxs omtrent . . . . zonder cost vanden godshuyse, ende syn gehouden alle dage een misse voor den armen te doen, en elcxs een sermoen des sondaechs.

Sinte SEBASTIAENS, dat men noemt: THEYLICH CRUYS GASTHUYS.

By de reckeningen van sinte Sebastiaens gasthuys, van den jaere eyndende manendaechs na sinte Victoris XXXVII., schynt daertoe te behoren, met lantrenten ende andere renten, in den rentbouck ende van veenen, te samen die somme van V^c.XC oft VI^c. *L.* van 40. gr. jaerlicx, ende 't extraordinaris, zoo 't schynt, heeft voor dit jaer uytgebracht II^c.XLIIII *L.*

Daer jegens ist goodshuys wederomme belast met jaerlicxse renten van outeygen, losrenten ende lyfrenten, te samen XLVII Karolus gulden, I *sc.* III *gr.*, 't surplus is geëmployeert tot onderhoudt van den armen ende haer huysen; ende heeft dit goodshuys omtrent vyfendertich bedden; ende boven alle oncosten comt by deselve reckeninge goet ende zuver voor den armen omtrent III^c.XLVIII *L.*, maer die rentmeestere is genouch confuys in hem zelven, dan schynt zeer goet regiment alhier gehouden te zyn.

Deze gasthuysmrs hebben een vicarie te geven van drie missen ter weeke, ende een sermoen ter weecke.

Sinte BARTHOLOMEUS GASTHUYS.

Die leste reckeninge van desen godshuyse is van eenen jaer, eyndende 'smaenendaechs voor Alreheyligen, XV^c. seven ende dartich, ende is eenichsins confuys van hemselven ende sonder styl oft declaratie in den ontfange, dan alleenlyck in masse, als sinte Barberen rekeninge hier voor; dan schynt wel goet regiment gehouden te zyn, ende dat die ordinarisse renten ende incomen van lantpachten belopen souden omtrent X^c.XL oft L *L.* van 40. gr.

jaerlicx; daer tegens ist gasthuys jaerlycx wederomme schuldich aen erf ende lyfrenten XXXVI *L.* van 40. gr. 't pondt.

Ende die pot, die dat gasthuys te administreren heeft, alle sondaghen int overeynde vande stadt, tot XXXII. schotelen, ende in elcke schotele een pont vleys voor XXXII. personen, elck een pont vleysch met een broot, geëstimeert I^c *L.* jaerlicx.

Die refectie eens 'tsjaers, als men den nieuwen huysmrs kiest, dat plach tweemael sjaers te syn, ende nu niet meer dan eens en is, mach belopen omtrent XXV *L.* van 40. gr. jaerlicx.

Alle woensdage geeft men oock XXXII. armen elck een half pont boteren, twee eyeren ende een broot, geëstimeert jaerlycx in gelde gelycke I^c *L.*

Ende als zy dat vermogen zullen, oock moeten dragen die lasten van den halven dolhuyse, zoe zy plagen te doen.

Ende 't surplus wert den armen liberalicken gedeelt.

Ende die leste huysmeester, Mr. Rutger vander Kerck, heeft goet gelevert tot prouffyte van den armen, ... II^c.XLIIII *L.*

Ende houden die huysmeesters nu een restantbouck van allen restanten, dat elck in der tyt heeft voor een manuael, omme uyttemanen, dat een zekere ende vaste maniere is.

't Gasthuys heeft te geven twee vicarien, die elks waerdich zyn jaerlicx omtrent L pont, ende dan gehouden te doen zeven missen ter weecke ende een sermoen sonnendaechs, ende worden geconfereert by den gasthuysmeesters in der tyt op conscientie ende eedt den bequaemsten.

Sinte QUINTYNS GASTHUYS.

Van sinte Quintyns gasthuys syn twee reckeningen, d'een van den gasthuys goeden van eenen jaere, eyndende Bartholomei in augusty XXXVII., gehoort by den auditeur Renoy, daer by dat men bevindt, dat dit goodshuys soude hebben zoe aen lantrenten, oudteygen, als ander zeker incomen, jaerlicx omtrent L *L.* I *sc.* IV *gr.* van 40. groten, ende dat van den zielen gecomen is voor dit jaer, ende in aelmissen, XXIX *L.* XV *sc.*, mackende te samen omtrent . . . . LXXIX *L.* XVII *gr.*

Daer tegens zyn sy wederomme schuldich aen erfrenten, losrenten ende lyfrenten, XXV *L.* XIX *sc.*, ende syn geëmployeert tot onderhout van den armen, hare huisinge ende andere behouften, XXXIIII *L.* IV *sc.*, ende 't surplus, belopende XIX *L.* XV *sc.*, blyft de gasthuysmr, Harman van Ravenswaey, schuldich, ende sal se betalen syne successeur. D'andere reckeninge heeft gedaen Jacop Aertsz., van der tymmeringe van sinte Quintyns gasthuyse, daertoe hy ontfangen hadde diverse aelmissen, aflaeten ende anders, die somme van II^c.II *L.* III *sc.* IX *gr.*

Daer jegens hy Jacop wederomme uytgegeven heeft, totter tymmeringe behouf van den nieuwen huyse, ... II^c.LIX *L.* II *sc.* X *gr.*

Zoo dat meer uytgegeven dan ontfangen is LVII *L.* II *sc.* X *gr.*, daervan men schuldich is Gerryt Thonisz. steenbacker, van steen XL *L.* XVII *sc.*, ende den voorsz. Jacob Aerts XVI *L.* V *sc.* X *gr.* VI.

Ende en is by den voorsz. gasthuysmeesters voor dit jaer geen cost gedaen, noch eenich genot genomen, dat den armen afgaet, maer schynt, dat in voorgaende reckeninge alle jaer meer dan XL *L.* aen maeltyden, ontbyten ende drincken gerekent worden, ende den armen ontogen zyn geweest.

SINTE ELISABETHS WEESHUYS.

By de reckeninge van denselven huyse van den jaere, eyndende january XXXVI., noch niet gedaen, beloopt dat jaerlicxs incomen van lantrenten, oudteygen, losrenten ende huysrenten, den godshuyse toebehorende, jaerlicx omtrent IIII^{c}.XL *L.* II *sc.* VII *gr.*

Daer tegens ist godshuys wederomme schuldich aen renten ende ordinarisse lasten van missen ende lyfrenten, te samen de somme van LXXIX *L.* V *sc.* VI *gr.*, 't surplus ende meer soude geëmployeert syn tot onderhout van den wesen haer huysen ende andere behouften, maer schynt oft in dit gasthuys zeer quade toezicht ware, 't lant om vile pryse verpacht waere, ende dat die rentmr altyt drie jaeren ofte vier onder heeft, aleer hy een jaer rekent, zoe hy zelfs oock bekende, zeggende niet anders te konnen doen; ende die wesen hebben een dagelicxse bede, daer in reckeninge geen mentie of gemaeckt en wordt; die auditeurs zyn voor een die kinderen Soudenbalchs als patrony, die domdecken ende die burgemrs, daer inne goet mit gratilicker manieren versien waer naerder memorien hier naer dienende op als.

SINTE JACOBS GASTHUYS.

In de reckeninge van sint Jacobs voorsz. van den jaere eyndende anno XXXVII., bevindt men, dat 't incomen van dien in lantpachten, kelderhuyr, huyshuyr, oudteygen ende anders, te zamen beloopt . . . . I^{c} *L.* VI *sc.*

Daer tegens 't gasthuys weder schuldich is van lyfrenten ende anders, ordinaris omtrent . . . . XVIII *L.* VII *sc.*

Ende om dat zy niet te zamen eten mogen elcken broeder gegeven vyftich stuvers, belopende . . . . XX *L.*

Boven een andere maeltyt ofte refectie, op kersmisdach gehouden, bedragende XIIII *L.* XIII *sc.* 't surplus is uytgegeven tot onderhout van den diensten ende huysen, ende aen eenige geschenken van steur, omme te zamen te mogen eten.

'T schynt, dat hier niemant onderhouden en wordt, dan die lydende sint Jacobs pelgrims, dat niet veel te doen is, ende als sy comen en hebben niet meer dan logys ende slapinge. Die huysmeesters beclagen hem zeer, dat zy niet te zamen eten en mogen, zeggende, dat soe doende sy geen broeders meer en sullen crigen, ende dat elck broeder voor syn incommen geeft een angelot ofte drie goltgulden, ende worden geaccepteert, als zy te zamen eten, zomwylen drie oft vier, maer schynt, dat die maeltyden veel meer costen, want alle broeders vry van maeltyden syn, ende dat oock grote insolentie in de vergaderingen van hemluyden gepleecht wordt; niettemin hebben sy den auditeur Renoy naderhant doen seggen, indien men hemluyden wil toelaten te samen te eten, zy willen alle overvloedicheyt ende insolentie verlaten; maer schynt of dese vergaderinge niet nut en ware, maer te vergeefsch, naer d'opinie van sommige.

SINTE JOPS GASTHUYS.

Die reckeninge van dit gasthuys, ingaende anno XXXII., is zeer confuys, sonder eenige stile ofte verstant, dan schynt of daertoe behoirden hondert ponden van 40. gr. tsjaers renten, ende bovendien dat gebeden wordt, 't jaergelt van de broeders, die elck eenen stuver

schuldich syn, man ende wyf, drie groot 't incomen van den nieuwen broeders, ende oock dat by den lantluyden gegeven wordt, beloopt voor dit jaer te samen II^c.XCV *L.* van 40. gr.

Men zeyt, dat in dit godshuys wordt getapt, ende comen aldaer alle sondagen veel lantluyden drincken mitten huysmeesters ende eenige broeders, daer veel onstichticheyts gepleecht wordt: oock mede die huysmeesters ende sommige broeders eten dickwils te samen, ende haerluyden fundatie en vermach niet, dan dat alle die broeders eens tsjaers te gaeder eten, maer seggen die huysmeesters, als die lantluyden wel onthaelt worden, zy alsdan liberalicken brengen ende geven, ende dat zy gewoon syn nergens haer reckeninge te doen, dan voor haeren broeders, ende te onderhouden hebben achtien bedden, voor borgers ende andere ziecken.

Dat MELATEN HUYS.

By der Melaten reckeninge, gehouden by Roelof de Leeuw, van den ontfanck, verschenen Martini in den winter XXXV. ende Petri daernae volgende XXXVI., geëmployeert in betalinge van den Melaetsen lasten, van den jaere eyndende den lesten decembris anno XXXVII., bevindt men, dat haer sekere renten van lantpachten ende oudteygen belopen IIII^c.XLIIII *L.* XII *sc.* VI *gr.*

Ende boven dien 't extraordinaris van aelmissen ende anders LXXV *L.* XVI *sc.* X *gr.* Vl., te samen belopende voor dit jaer . . . . V^c.XXI *L.* IX *sc.* IV *gr.*

Daer jegens sy weder te betalen hebben aen erfrenten ende losrenten, mits salaris van heuren rentmr . . . . XLVIII *L.* VI *sc.*

Blyft suver, dat den armen geadministreert wordt, ende daermede sy onderhouden zyn voor dit jaer, ... IIII^c.LXXIII *L.* IX *sc.* IV *gr.*

Ende blyft die rentmeester schuldich van desen jaere, als meer ontfangen, dan uitgegeven, XL *L.* van 40. gr.

In dit gasthuys worden onderhouden vyftien bedden voor den armen melaetsen, ten minsten, daer werden noch onderhouden zeven of acht, voor de gaende ende comende vreemde zieken dagelicx.

Sinte ELOY, der SMEDEN GASTHUYS.

'T gasthuys van sinte Eloy wordt onderhouden by den smeden ende die daer aen hangen, voor haren armen vrouwen ende mannen, uyt haer natie alleenlicken; ende by haerluyder reckeninge van den jaere XXXVI. blyct, dat zy hebben aen seker incomen lantrenten, erfrenten ende thynsen, ... LXXIX *L.* XVIII *sc.*

Daer mede zy onderhouden haer armen voorsz., ende blyft by deselve reckeninge goet in boerse XIX *L.* XIII *sc.* VI *gr.*, ende is als haer eygen goet, ende houden goet regiment, zonder den armen enich aftreck te doen.

Sint JOOST.

By de reckeninge van desen goodshuyse bevindt men, dat daertoe behoort, aen lant ende andere zekere renten, omtrent jaerlicx . . . . XLIIII *L.* VI *sc.*

Boven desen voor dit jaer ontfangen, in aelmoesen ende anders, ... XIV *sc.*

Daer jegens hebben zy te betalen jaerlicx een rente van III *L.* van 40. gr., ende bevindt men in deselve reken., dat die broeders voor dit jaer verteert ende verdroncken hebben XVIII *L.* v *sc.* VI *gr.*, ende zeyt men, dat zy van gelycken altyts gewoon syn van doen, zoo dat t'anderen tyden daer dootslagen gevallen syn.

Dit godshuys onderhout vier of vyf bedden voor den lantlopers alleenlicken.

Ende is den jegenswoordigen huysmeesters verboden van wegen mynen heere die grave van Hoochstraten, niet meer t'eten ofte te drincken optes gasthuys cost, op peyne, datzelve te betalen ende arbitralicken correctie.

MARTAES GASTHUYS.

Dit gasthuys heeft een gilde ende vergaderinge van weeldiger vrouwen, zonder mannen, die eens jaers by den anderen eeten, oock sonder mannen anders, dan den priester ende coster, op haer selfs cost, ende drincken zoe vrolick, dat ze zasselende, dansende ende singende t'huys gaen, ende haer cost ende dranck betaelt hebbende, moet elck daer en boven den godshuyse geven eenen braspennink, ende daertoe hebben zy jaerlicx zekere renten, omtrent XXXI *L.* v *sc.* lantrenten, huysrenten ende anders, daermede zy onderhouden den armen ende vyf bedden voor arme vrouwen ende haer huysen, ende zy maecken, scriven ende doen haere reckeningen zelfs onder malcanderen, zonder eenige mans daerover te roupen, al blyckende by de reckeninge van den jaere zes ende dartich, hier gezien.

SINT ANTHONIS GASTHUYS.

Die huysmeesters van sint Anthonis gasthuys zyn Anthonis Jansz. ende Cornelis Jansz., zeggen geen renten te hebben, noch ander incomen, dan aelmissen ende die gunste van den gildenbroeders, daer zy mede onderhouden zes bedden voor allen armen, zonder yemant uyt te houden, ende dat haer meeste prouffyt compt uyten lantluyden. Ende als zy te samen eten betalen haer cost zelver, alst blyct by de reckeninge van den jaere XXXVI., hier gezien.

SINTE MARTYNS GASTHUYS.

By de reckeninge van desen gasthuys goeden van den jaere XXXVII. blyct, dat daer toe behoren XCIIII oft XCV *L.* van 40. gr. lantrenten, losrenten ende erfrenten jaerlicxs.

Daer tegens zyn wederomme eenige renten uytgegeven, maer niet veel, ende hebben te onderhouden vyf bedden voor den zieken ende lantlopen, ende haerluyder huysinge, kercke ende dienst.

DIE NOODTHULP.

Gezien deze rekeninge van den Noothulp van den jaere XXXVII. bevinde die zeer confuys ende zonder ordene, ende dat daertoe behoort aen zeker landt, oudteygen, losrenten ende ander incomen II^c^.XIII *L.* XIII *sc.* jaerlicx suver gelts.

Boven desen geven die van sinte Barberen ende Bartholomeus gasthuysen mitten heylige Cruys, jaerlicxs eenige penningen tot sterckinge van desen Noothulp, ende zoe men verstaet worden daertoe oock secretelicken gegeven grote aelmissen, daer genen ontfanck of gemaekt en werdt in reckeninge, maer wordt al den armen gedistribuert uyter handt. Hier op soude wel dienen regel gemaeckt, ende gelet, of dit ende potten van sinte Barberen ende van sinte Bartholomeus niet en soude dienen een gemaect.

Ende want meest alle die reckeningen van den voorsz. gasthuyzen zeer confuys syn, ende geen behoirlycke declaratie vanden renten en houden, ende dat een goet werck is den armen hulp ende onderhout voor gerecommandeert te hebben, ende te pogen hoir goeden in wesen te houden, ende te verhoeden, dat ze niet vervreempt en worden, soe schynt of men om die versekertheyt van den armen, voor d'eerste zoude mogen ordineren, dat alle die reckeningen van den gasthuysen gemaect souden worden na den notulen hier naer by eenen hem des verstaende.

Te weten, dat altyts in den ontfanck 't eerste capittel waere van den lantpachten, stellende eerst elck perceel lants in een artikel op hem zelven, die groete van dien soet genaempt is ende waer 't gelegen is, dan die naem van den pachter, hoe lange jaeren ende hoe veel jaerlicxs, mitten verschyndagen.

Daer nae die erfrenten ende outeygens, beginnende elck artykel van den landen, erven, huysen, of ander hypotheken, daer die op spreken, dan die naemen van die panthouders, soe veel sy jaerlicxs schuldich syn, ende den verschyndach.

Van gelycken die losrenten, lyfrenten, oick in een capittel alleen.

Daer naer in een ander capittele d'extraordinaris partien, als jaerpenningen van den broeders incommen, van den broeders dootschulden ende erffenisse, ofte besterffenisse van den armen.

Daer nae een capittel van den aelmissen, met distinctie hoe se gecomen syn ende waertoe.

Ende int leste een capittel van den resten ontfangen van voorgaende jaeren, met declaratie van wat landen, renten ofte anders, ende wanneer die verschenen waeren, omme die correctie daervan te mogen doen in den restantbouck ende reckeningen, daer 't behoren sal.

Ende dat voortaen van als vollen ontfanck gemaeckt worde, nietjegenstaende dat die godshuysen eenige van den landen, erven oft huysen aen henselven houden, in welcken gevallen zy die mit niet zullen mogen stellen, houdende altyts eene ordene, zonder eenige capittele ofte articule te veranderen, ofte anders d'een voor den anderen te stellen, dan in voorgaende reckeningen.

Van gelycken in den uytgeven, eerst den namen van den genen, die zy erfrenten oft oudteygen schuldich syn, uyt wat huys, landt oft onderpandt, hoe veele, ende den verschyndach.

Van gelycken die losrenten, adderende waermede die te lossen zyn, ende daernae die lyfrenten.

Daernae die reparatie ende tymmeringe, mitten coop van moebelen.

Dan die wedden van den rentmrs, huysmrs, dienaersloonen, capellanen ende diergelyken, al dat ordinaris is.

Ende daernae die distributie ende onderhoudt der armen gedaen, ende costen van der keuckenen; ende int leste die penningen gerekent ende niet ontfangen, als erfrenten ende diergelycken, ende soo voorts, naer behoirlycke style ende costume.

Dat men voertaen gheen der gasthuysen landt meer en verpachte, dan by voorgaende kerckgeboden op heylige dagen, onder die hoochmisse, ende stellende briefkens aen die kerckdeuren ende poorten, ten minsten eens, ende acht dagen alleer men daer mede zitten zal willen, ende soe den armen doen hebben den meesten penninck. . . . .

Item, die principale goodshuyse te ordineren, dat zy elcxs een restantbouck houden ende maken van al tgunt, dat den goodshuysen noch resteert van voorgaende jaeren, distinguerende elck jaer ende elcke partie byzonder, als yet ontfangen wordt, dat daer inne te annoteren ende corrigeren, oick mede in die reckeninge, daer die restanten int uytgeven genomen sullen syn, als niet ontfangen, ende van soe veele daer ontfangen wordt, rekeninge te houden, alst behoort ende voren geseyt is.

Ende opdat ten ewigen dage memorie, gehoichenisse ende kennisse mach blyven van den armen goeden, soude men moegen ordineren een register te maecken in francyn, daer inne transscreven zoude worden alle brieven ende chartren van den godshuysen, elcxs op hem selven, te weten, alle fundatien, privilegien, erfbrieven, rentebrieven ende anderen, die zy hebben, ende want te vermoeden is, datse van allen hoiren goeden geen brieven en hebben, soude men noch een ander mogen maeken in francyn, houdende declaratie van den partien van landen, elcke godshuys toebehorende, hoe groot die syn, hoe genaemt, ende waer se leggen, tusschen wat limiten ende bepalingen, oost, west, zuyden ende noorden, van gelycken die erfpachten, losrenten ende andere renten, op wat lant, huysen, erven of ypotheken die staen ende hoe die ypotheken genoemt syn, waer gelegen ende hoe se gelimiteert ende bepaelt syn, als voren, houdende oock declaratie van den ordinaris renten, die elck gasthuys schuldich is, ende uyt wat partie of ypotheken gaende, al wye 't gescreven, omme altyts, alset van doene wordt, ten minsten alle thien jaeren, te mogen annoteren ende adderen, die veranderinge van limiten, ende oock de augmentatien ende diminutien, ende anders, soe't comen sal, als enigen augmentatien vallen zullen, omme nae 'tselve registre altyts die reckeninge te mogen dirigeren ende hoiren, ende die goeden in natuer houden.

Ende die selve twee registers, wel gebonden, gequoteert ende met goeden inventarissen ende repertorien gemunieert synde, te doen bewaren by der stadt archiven, oft by den burgemeesters, die van Godts wegen toesicht hebben sullen mogen, dat der armen goeden niet alleen in wezen gehouden, maer oock van den augmentatien, als eenige vallen, additien gedaen mogen worden in denselven registeren, ten fine als voren.

Ende soude men in elck gasthuys laeten een dubbele van de voorsz. twee registers, te weten, elck tzyne, omme dagelycx hem daermede te mogen behelpen, ten eynde dat die brieven niet veel gehandelt maer gesloten mochten blyven, tot versekertheyt van den armen.

Tschynt, oft enige van den voorsz. gasthuysmeesters eenen propren zegel geuseert souden hebben, als die van St. Jacobs, sinte Lysbetten, ende bysonder die van den gasthuyse tot Wyck, dat niet betamelick en is, emmers seer sorgelicken, ende goet waer't, henluyden te interdiceren 't gebruyck van zegelen ende auctoriteyt van alienatie by erfpacht ende anders, hoe't syn mach, zonder kennisse van zaecken.

TWEEDE DECLARATIE VANDE DISPOSITIE VANDE GASTHUYSE GOEDEN BINNEN UTRECHT, GEDAEN INDE MAENDEN VAN MEYE ENDE JUNIO, XV^{c}.XXXIX.

Sommiere declaratie vande dispositie van den GASTHUYSEN GOEDEN binnen Utrecht, bevonden by den auditeur Renoy, int visiteren derselver rekeninge, in meye ende junio, XV^{c}.XXXIX., door de bevel van mynen heer den grave van Hoochstraten.

Eerst SINTE MARGRIETEN GASTHUYS.

In desen huyse schynt goet regiment te zyn ende loffelyker ordene van rekeninge, den ontfanck van den jaere eyndende meye acht en dertich, beloopt in lantrenten, huysrenten ende erfrenten II^{c}.XXXV L. II *sc.* VI *gr.* ende in aelmoessen offer XIII *sc.*, te zamen maeckende II^{c}.XXXV L. XV *sc.* VI *gr.*, boven desen isser noch twaelf mudden roggen, een pont was, acht schouwen swarten torfs, die int gasthuys gelevert worden.

Dat ordinaris uytgeven deser reckeninge is genouch conform dat vorige jaer, ende blyft die rentmr schuldich, die men in de kisten werpen zal, LXII L. V *sc.*, by den anderen des godshuysen gereden gelde, belopende te samen ontrent III^{c}.XVI oft XX L. van 40 gr.

Ende worden in dit gasthuys onderhouden acht oft thien bedden, voor den armen endeboden.

DIE HEYLIGE GEEST.

Die renten tot den Heyligen Geest behorende zyn int jaer, eyndende Victoris acht ende dertich, gehoocht ende gebetert van II^{c} oft III^{c} L. jaerlicx, ende mitter tyt meer sullen, zoe Jan van Voirdt, d'administratie daervan hebbende, seyt; ende beloopt den geheelen ontfanck voor dit jaer XII^{c}.LXXIX L. XVIII$\frac{1}{2}$ *sc.*

Tuytgeven beloopt VI^{c}.XCVIII L., soe dat Jan van Voirdt den goodhuyse schuldich blyft omtrent V^{c}.LXXXI L.

Boven desen syn die proevens van dit goodshuyse gemeerdert van zeven personen, die men dagelicx voorsiet, tot secours ende onderhout van haerluyden leven.

Ende heeft hy in handen, daer in reckeninge geen mentie of gemaict en wordt, omtrent acht ende veertich goutgulden, gecomen van verlopen onteygen, dat Renoy hem gelast heeft apart te houden tot de compste van mynen heer den grave van Hoichstraten, omme daer mede te doen naer syn ordonnantie.

SINTE BARBAREN GASTHUYS.

Die reckeninge van sinte Barbaren gasthuys is genouch in denselven staet, alse was 't voorgaende jaer zeven ende dertich, anders dan dat den ontfank van den jaer acht ende dertich niet meer en beloopt, te weten, die lantrenten ende andere tot den principalen godshuysen behorende, omtrent XIII^{c} L. Item, die renten totten potten behorende omtr. I^{c}LXXXIII L., ende den renten van den dolhuyse belopen voor het jaer acht ende dertich omtr. LXXXIV L., behalven dat 't principael huys jaerlicx daertoe geeft. Die style van die reckeninge ende die

manier vande administratien deser goeden schynt wat confuys, ende zoude wel dienen tzelve, als by mynen heer den grave van Hoichstraten gesien, ende een speciale ordonnantie, daer op gemaeckt, zoever de zy hem nu voortaene niet en reguleren naer de memorien by denselven mynen heer van Hoichstraten den burgemeesters tot Utrecht gedaen geven.

Sint SEBASTIAENS, dat men noemt: THEYLICH CRUYS GASTHUYS.

Dat ordinaris ende extraordinaris incommen vanden jaere acht ende dertich is genouch conform 't voorgaende jaer, of weynich beter, van gelycken ist uytgeven genouch in eene doene, anders dan 'tschynt, of zy nu een bedde meer onderhouden dan 't voorgaende jaer; die portien wel zoo goet, ende boven dien hebben die gasthuysmeesters so veel ouder schulden gerecouvreert, datse daer mede ende met 't gelt van een quaet vercoft huysken, gecoft hebben, omtrent XXVII L. van 40 groten 's jaers renten op den Carthusers; heeft oock Jan vander Hair belooft die reekening ende d'administratie voortaene te doen dresseren naer de memorien, hem als burgemrs by mynen heer den grave van Hoichstraten gedaen geven.

Sinte BARTHOLOMEUS GASTHUYS.

Van dezen goidshuyse heeft nu oick Jan van Voordt die administratie, ende is den ontfanck ende 't uytgeven genouch in eenen doene, als de voorgaende reckeninge, dan heeft Jan van Voordt veel ouder schulden gerecouvreert, daervan men ten naesten rekeninge den staet zal mogen zien.

Sinte QUINTYNS GASTHUYS.

Die reckeninge van den jaere acht ende dertich heeft gehouden Cornelis Jacobsz. van Royesteyn, onlancxs gestorven, ende is genouch van gelycke gestaltenisse in ontfanck ende uytgeven als 't jaer voorleden, maer zonder eenige teeringen of drinkingen gedaen te hebben, anders dan twintich kannen Hamburger biers eens, tot des gasthuys costen, ende compt mitsdien te boven omtrent XXV L., die men zal moeten employeren tot betalinge vant gunt men anno zeven ende dertich sculdich bleeft van den timmeraegen. Roelof de Leeuw is nu gecommitteert voor den lopende jaere negen ende dertich, volgende de begeerte van myn heer, welcke Roelof belooft heeft hem te reguleren naer den ordonnantie van mynen heer den grave van Hoichstraten, voren geroert; dan eenige van de confrarien beklagen hem, dat Roelof daertoe gestelt is, ende willen daervan haer doleantie doen ter compste van mynen heer voorss.

Sinte ELYSBETTEN.

Van dezen gasthuyse en heeft men gene reckeninge konnen gesien noch recouvreren, ende zeyt die rentmeester, genoempt Jan Robbertsz., dat hy niet gerekenen en can, dan van

vyf of zes jaeren eens, oock verstaet men, dat men niet en weet, waer die brieven van den goeden syn, ende datter zeer quaet regiment is, 't waere goet eens daernaer vernomen ende alle gelegenheid geweten ter presentie van myn heer den grave van Hoichstraten, gemeret sonderlinge, dat Jan Robbertsz. voorsz. zelfs genouch kent, dattet landt, den gasthuyse toebehorende, syn waerde niet en gelt.

Sint JACOBS GASTHUYS.

Die reckeninge van dezen gasthuyse van den jaere achtende dertich, is genouch van eenen state als de voorgaende van den jaere zeven ende dertich, ende beclagen hem die gildebroeders zeere, dat ze niet te samen eten en mogen ende deylen, daeromme onder den anderen jaerlicxs tweemael elcken vyf of zes stuyvers, omme op een andere plaetze te samen te eten; waere goet met hem luyden gesproken ende eenen regel gemaeckt, daer naer sy voortaen zouden mogen leven.

Sint JOBS GASTHUYS.

Dit gasthuys is oock genouch in eenen state alst jaer voorleden, anders dan hemluyden is gelost omtrent XV L. renten, daervan die hooftsomme, mitsgaders hondert pont, gecomen van eenen vercoften huyse tot Loenen, den gasthuyse in testamente gegeven, geëmployeert syn tot edificie van eender nyewen kercken, ende schynt hier nu goet regiment te wesen.

Dat MELAETTEN HUYS.

Den ontfanck van den jaere, gevallen Petri achtende dertich, beloopt IIII^c.XCII L. I sc. IX *gr.*, 't uytgeven III^c.LXXXV L. III *gr.*, daervan Roelof de Leeuwe 't regiment heeft; ende heeft dit jaer negen ende dertich een nieuwe koecken getimmert ende heeft veel reparatien aen den huyse gedaen, ende is hier zeer goet regiment.

Sinte ELOY, der SMEDEN GASTHUYS.

Dit gasthuys is verbetert van uytgedolven veenen, soe veele, datse in meyninge zyn te copen vyf of zes pont renten aen landt of erfpacht, zonder den armen enich aftrek te doen; ende is anders noch in ghelycken state als 't voorgaende jaer, ende hier is goet regiment.

Sint JOOST.

Den ontfanck van den jaere achtende dertich is wat meerder dan 't voorleden jaer, ende

is hier zeer goet regiment, zulcx, dat de jegenwoordige gouverneurs niet verteert noch verdroncken hebben, volgende 't verbot hemluyden van mynen heren van Hoichstraten wegen gedaen, maer hebben voor dat gelt lynden ende wollen laecken voor den armen gecoft.

Sinte MARTAS GASTHUYS.

Sinte Martas gasthuys wordt onderhouden by een vergadering van vrouwen, die onder malcanderen reckening doen, ende is van geender importantie, ende mitsdien en zyn niet ontboden geweest.

Sinte ANTHONIS GASTHUYS.

Deze en hebben geen zeker incomen, ende alle d'oncosten, die se doen, van missen, acht bedden voor den armen, ende ander comen van de aelmissen, van de lantluyden ende van den broeders, ende als zy te samen eten, betalen dat ook selfs.

Sinte MARTYNS GASTHUYS.

Die reckeninge van den jaere eyndende Lichtmisse lestleden, is geheel conform de voorgaende, dan onderhouden vyf bedden, die ze nu geheel vernyewen willen, zoodat hier ook schynt goet regiment te zyn.

Die NOOTHULP.

Deze reckening van den Noothulp is oock genouch conform den voorgaenden, ende blyft by deselve goet omtrent LX l., maer tot desen Noothulp werden jaerlicx gegeven veel secrete ende grote aelmoessen, soude daeromme goet syn, gelet, dat totten regimente van desen Noothulp altyts getrouwe luyden gehouden worden, ende dat men indifferentelyck alle aelmoessen in reckeninge stelde, omme suspicie te keeren.

Actum tot Utrecht, in den maenden van Meye ende Junio, anno xv^c.xxxix.

INVENTARIS van sint MARGARETEN GASTHUYS, 1543.

Dese nabescreven perseelen van goet behoort toe sinte Margareten gasthuys binnen Utrecht, ende heeft Luyt Huyberts, als moeder, in haer bewaren:
In die capell opt autaer die silvere kelck, verguldt, met dat schottelgen, weecht samen drie merck, met een monstratie.

Acht autaer dueelen, breet ende smal.
Noch een langhe cruysbeelde dueel.
Twee antependien voort autaer, teen root, dat ander wit.
Twee coorsuyfelen, dat een van wit damast ende dat ander root met gruen geboort.
Twee corporael doeken.
Een corporael sack.
Twee alffen, met haer stolen ende met daer toe behoort.
Twee coopere candelaers, opt autaer te setten.
Vier tinne bloemkannen, opt autaer.
Noch twee pullen met een paes.
Een rode pel, die aen die noortsyde in't choor hangt, met sterren.
Twee rode gordynen, voor sinte Margeriet.
Ons lieff Vrou met haer kintgen, elcx een rode cammelotten mantel, met fluweel geboort.
Twee misboeken, met twee schellen.
Een copere wywatersvat met een copere lauoer.
Een wywatersquaest.
Twee sanghboeken; noch een cleyn.
Een groote brantketel, met een wasketel met een treeft.
Een copere pot.
Zeven leere brantemmers.
Noch een sitte kist van wageschot, staet in't kamerken, daer men met trappen opgaet.
Een tridsoertgen, dat onder open is, staet tot Peter den blinden.
Luyt heeft twee dekens, een gevoedert, een bedde met een hooftpelue.
Michiel, een bedde met een hooftpelue, met caff gevult.
Cornelis die smit, een bedde, sonder pelue.
Peter den blinden, een bedde, met een deken met een hooftpelue.
Magdalena, een bed.

JAN BOGAERT, den ouden.

INFORMATIE,

GENOMEN DOOR

WILLEM WILLEMSZ.,

PROCUREUR GENERAEL VAN HOLLAND,

OP LAST VAN DE

VROUWE REGENTE,

OMTRENT DE KERK VAN CYLISHOEK,

Aug., 1536.

Achtervolgende zekere brieven van die M. van de Coninginne, duwagiere van Hongrien, Bohemen etc., onze genadichste vrouwe Regente etc., gescreven tot Bruyssele, opten XXVI. july, anno XV^{c}.XXXVI., an my Willem Willemsz., proc. generael in Hollant, daerby myn geordonneert ofte belast wordt, te nemen informatie, ofte die kercke van Cylishouck in Streyen, staende is op die gronde ende aerde van die parochie van Weda ofte nyet, soe ter cause van de collatie ofte ghifte van der voorsz. kercke van Cylishouck geschil soude syn, mits dat die vant capittel van Geervliet pretenderen hem die kercke toe te behoren, onder 't dexel van een incorporatie van een kerck, gelegen in de verdroncken Dortsche waert, genaemt Weda, daer zy pretenderen die kerck van Cylishouck onder gelegen te zyn, zy ick Willem Willemsz. voorsz., mits by my nemende Willem van Dam, secretaris, gereyst uyten Hage tot Cylishouck Streyen ende daeromtrent, ende hebbe informatie daer of gedaen opte dage ende manieren hierna volgende.

Gehoort den IX. augusty, anno XV^{c}.XXXVI., tot Cylishouck.

Adriaen Aertsz., oud omtrent veertich jaeren, zeyt by zynen eede, dat hy geboeren is uyt sint Anthonis polder in oud Streyen, maer heeft dese laeste twee ende twintich of drie en twintich jaeren gewoont in Cylishouck, ende als hy int voorsz. dorp Cylishouck quam wonen, 'twelck was doen hy syn wyf troude, geleden drie ende twintich jaeren als voren, was aldaer pastoir heer Symon, toegenaamt: Ruychals, ende en bleef daer boven vyf of ses jaeren daerna ongevaerlick, myet so hy doen die kerck overgaf, ende doen worde aldaer pastoir mr. Adriaen Pietersz. van S. Geertruydenberge, die boven drie jaeren, naer synen onthout, geen pastoir

dair en was, ende daerna quam omme die kerck te bedienen, heer Cornelis van Oesterhout, ende was oock een wyl tyts de kerck bedienende mr. Pieter vanden Berch, nu ter tyt wonende opter Westmaes, ende daerna worde pastoir heer Jan Jansz. vande Stoup wt Streyen, die welcke, naer hy vier jaeren pastoir geweest hadde, sterf acht of tien weken voor S. Jan, nu een jaer geleden, ende daernae quam een mr. Pieter van Waelwyck, die omtrent een jaer lanck die kerck van Cylishouck bediende, ende omtrent een maent voor S. Jan lestleden is die voorsz. kerck comen bedienen heer Heynrick Fenys van Dordrecht, die als noch die cure bewaert van wegen heer Jacob Neny, canonick tot Geervliet, oock van Dordrecht geboeren, ende heeft hy wel hoeren seggen, dat heer Jan Jansz. Stoup jaerlicx die van den capittel van Geervliet plach wt te reycken een half pont groot, mer voor syn tyt en weet hy nyet dat die van Geervliet yet wtte kerck hadden, ofte hem dairvan onderwonden, wtgesondert dat hy wel heeft horen zeggen, dat mr. Pieter vanden Berch het capittel van Geervliet plach eenige penninghen wtte kerck jaerlicx te geven, als thien Rinsgulden, die hem te swaer vielen, soe dat hy daer wtscheyde, gemerckt die prochie van Cylishouck zeer cleyn ende al schamel volck is, die daer wonen, ende en syn geen veertich huysen in als, die daer onder de prochie hoeren; ende anders en weet hy nyet, wye dat die kerck van Cylishouck heeft gegeven ofte pastoeren hebben geset.

Seyt voorts, dat die pastoir van Cylishouck ontfanck jaerlicx wt ses huysen ende een tuyn, gelegen aen den dyck by de kerck van Cylishouck, eenige penningen, als van teen huys thien stuyvers ende tander veertien stvs ende anders daer omtrent, ende dit deur ghifte van de k. Maj. ofte den heer van Putten, Stryen ende Gaesbeecke, ende noch ontfanck die pastoir van Cylishouck jaerlicx een pont groot van de k. Maj., als die thienden in Stryen ontfangen worden, zoe hy deposant altyts heeft horen seggen, ende heeft oock die penningen wel gemaent van de pastoirs wegen ofte coern daer voor ontfangen.

Seyt, dat, soe lange hem heucht, heeft Cylishouck een prochie kerck geweest, ende geleden omtrent vyftien jaeren is daer een nyewe kerck getimmert, terwylen dat mr. Adriaen Pietersz. vanden Berch pastoir was, want hy deposant heeft daer calc ende steen helpen brengen, ende tot onderhoudenisse van deselve kercke ofte reparatie heeft den heer van Gaesbeeck ofte Stryen gegeven den gemeen buyren die smael theynden van Cylishouck, die jaerlicx gelden vier gulden ende somwylen vyf gulden, twelck hy deposant dit laetste jaer heeft ontfangen van de kercke ofte buyren wegen, ende heeft hy dickmaels van oude luyden horen seggen, dat Cylishouck eerst opgecomen ofte getymert is geweest nae de groote inbreexem van de Dordrechtsche waert, ende dat toe ter tyt arme gesellen quamen wonen an den dyck van den Keyser, daer nu die kerck van Cylishouck by staet, ende en mach als noch nyemande aldaer aen den dyck tymeren, dan door bede vande k. Maj. oft syn gecommitteerden, welcke Keysersdyck begint van de Cruysdyck van S. Anthonis polder int noorden ende streckt totten dorp van Stryen, ende moet die k. Maj. denselven dyck doen macken, welcken dyck wel lanck is, nae syn geloof, drie hondert roeden, ende an de oestsyde van denselven dyck leyt 't aengewas van Boenaventura, ende an de westsyde 't oude lant van Stryen, twelck groot is, als men gemeenlyck seyt, veertien morgen, ende en streckt 't gerechte van Cylishouck nyet verder dan langes den dyck hene, want dat an de westsyde leyt wordt berecht by die van Stryen, ende an de oestsyde Boenaventure onderwinnen hem die van Stryen mede.

Seyt, dat hy wel heeft horen seggen van oude luyden, dat in de verdroncken waert gelegen heeft een prochie kercke, genaemt Weda, mer die lach al zuytwestwaerts an de glede nae Stryen toe, ende boven Weda soude Wieldrecht suytoestwaerts gelegen syn geweest, nae Sevenbergen toe, mer en weet hy deposant nyet, waer throuck plach te leggen, mer Stryen

heeft altyts geweest voor den groten inbrecxem, daert noch leyt, daer Cylishouck bynaest noortwest van daen leyt omtrent een half uur gaens, dan en weet nyet, hoe verde dat de prochie van Weda strectede, ende voer deselve grote inbrecsem en was out Stryen geen bedyct lant, ende datgheen, dat nu aen de oestsyde van 'sKeysers dyck wterlanden syn, was doen bedyckt lant.

Seyt, dat hy wel heeft hoeren seggen, dat aen de zuytsyde van Maesdam, nae de Westmaese toe, plach te lopen die oude Maes, want men vint daer noch wel tot sommige plaetsen acht vaem diepte, ende heeft hy deposant wel aldaer met een elger van twee kercksparren lanck ael gestickt ende gevangen, welcke oude Maes, soe hy heeft hoeren seggen, plach te lopen oestwaerts nae de Geertruydenberghe, voerts soe na Meeuwen ende Huesden toe, daer noch eenige teyckenen van de oude stroom leggen, daer hy deposant wel mette schuyte geweest is, mer is althans zeer gedroecht.

Pieter Adriaensz., out omtrent zes ende veertich jaeren, seyt by synen eede, dat hy geboren is van Cylishouck ende aldaer alle syn leven gewoont heeft, ende de eerste pastoor, die hy aldaer gekent heeft, was genoempt heer Symon Pietersz., toegenaempt Ruychals, die langen tyt aldaer pastoor was, wel twintich jaeren, ende daerna toech die selve heer Symon te Remunde in den lande van Gelre, mer woont noch in Cylishouck een zyn dochter, genaempt Marycken, die syn buyerwyf es, ende nae hem quam mr. Adriaen Pietersz. vanden Berch, nae synen besten onthoudt, ende nae hem heer Cornelis van Oesterhout, ende daer nae mr. Pieter vanden Berch, ende nae hem heer Jan Jansz. vanden Stoup wt Stryen, die omtrent drie jaeren pastoir was, ende starf opte meyedach een jaer geleden, ende nae hem esser gecomen om die kerck te bedienen mr. Pieter van Waelwyck, dyer boven een jaer niet en bleef, ende nu sint Jan lestleden esser gecomen die kerck bedienen heer Heynrick Venys van Dortrecht, ende heeft wel horen seggen, dat deze laetste acht of negen jaeren mr. Jacob Neny ofte die canonicken van Geervliet hem onderwonden hebben van die kercke van Cylishouck; ende die nyewe achterkerck is gemaeckt geleden twaelf of derthien jaeren ongevaerlick, mer 't coer was al te voeren getymert, wel twaelf jaeren ongevaerlick, want tselve hem wel geheucht, ende te voren wast een houten ryeden kerckgen, dat nyet veel en docht.

Seyt, dat hy dickmaels van oude luyden heeft hoeren seggen, dat voer den groten vloedt oft inbrecxem van den Dortschen waert, meer dan hondert jaeren geleden, Cylishouck geen dorp noch prochie en was, maer is naederhant eerst opgecomen ende getymert, dan Stryen was al te voeren, ende het bedyckte landt, dat nu an de westsyde leyt, was toen wttergors ofte water, ende dat nu aen die oestsyde leyt, ende onbedyckt is, was doen 't principael bedyckt lant.

Seyt, dat den dyck, daer Cylishouck aen staet, toebehoort de k. Maj. ende moet die selve doen maecken, ende begint van de oude Maes of, gelegen an de zuytsyde van Maesdam, ende strect voorts tottet dorp van Stryen, ende laet hem duncken, dattet selve by de ses hondert roeden wel lanck is, maer die prochie van Cylishouck en strect nyet verder, dan van de helft van de oude Mase totte coernmolen toe van Stryen, ende en syn daer nyet veel meer dan dertich haertsteen, die al aen den dyck staen, want dat gerechte van Cylishouck nyet over die sloten van den dyck en streckt, zoe daer aen de westsyde gelegen is 't oude lant van Stryen ende aen de oestsyde Boenaventure, twelck die van Stryen berechten, ende nyemant en mach aen 'sKeysersdyck tymeren buyten consent vande k. Maj. oft syn gecommitteerden.

Seyt, dat hy wel heeft horen seggen, dat in de verdroncken Dortsche waert plagen te leggen eenige dorpen ofte kercken, genaemt: Wieldrecht, Weedebrouck, ofte 't weelige brouck, mer en weet nyet, waer omtrent die selve plagen te leggen, ende heeft er nyet

sonderlings of gehoort noch en weet hoe die stromen ofte wateren hier voorteyts plagen te lopen.

Adriaen Gerytsz. ofte Gheenen, oudt omtrent drie en veertich jaeren, geboren te Cylishouck, ende altyts daer woonachtich geweest oft in Stryen, seyt by synen eede, dat d'ontse pastoor, die hy gekent heeft in Cylishouck, was genaempt heer Symon, ende nae hem quam, nae synen besten onthout, mr. Adriaen vanden Geertruydenberge, ende geloeft, dat hy boven twee ofte drie jaeren daer nyet en woonde, ende nae hem quam heere Cornelis van Oesterhout, ende en woende boven twee of drie jaeren nyet, denwelcken volchde eenen mr. Lenaert uyt Brabant, die er oock nyet lanck en bleef, ende daernae, soo hy best onthouden heeft, mr. Pieter vanden Berch, die vyf of ses jaeren aldaer woonde, ende nae hem heer Jan Jansz. vander Stoup wt Stryen, die er bleef ses of seven jaeren, ende sterf omtrent mey een jaer geleden, ende daernae quam mr. Pieter van Waelwyck, die er nyet dan een jaer en bleef, ende nu bedient die kerk Henrick Venys van Dordrecht, die er sint Jan lestleden gecomen is; ende die voorsz. heer Symon heeft hem getuygen wel geseyt, dat hy die kerck van Cylishouck bediende van wegen mr. Geryt van Stryen, maer van wyens wegen die andere pastoor de kerck bedienen en weet hy nyet, noch wye hem die kercke gegeven heeft.

Seyt, dat hy altys gehoort heeft, dat die prochie van Cylishouck begint vande oude halve Maze, gelegen zuydwaerts van Maesdam, die nu toebedyckt is ende strekt tot die coernmolen van Stryen, den dyck langes heen, ende syn daer tusschen dertich ende veertich huysen, al arm schamel volck, ende begint de Keysersdyck, die de Keyser moet op syne cost onderhouden ende doen maken vant uyterste van sint Anthonis polder ende streckt tot aen't dorp van Stryen toe, ende 't gerecht van Cylishouck en streckt niet verder dan langes den dyck, want 't lant van oude Stryen, gelegen aen de westsyde ende Boenaventura aen de oestsyde, worden berecht by die van Stryen.

Seyt, niet te weten, hoe de landen of stromen gelegen ofte gelopen hebben voor de grote vloet, dat die Dortsche waert innebrack, ende heeft wel hoeren seggen, datter eenige dorpen ofte kercken plagen te leggen, genaempt Wieldrecht, Brouck ende Weda, mer hoe die gelegen hebben ende waer die streckten en heeft hy nyet op gelet. Onder geteyckent: Adriaen Gerit.

Cornelis Claesz., out omtrent een ende veertich jaeren, seyt by synen eede, dat hy van Cylishouck geboren is ende daer altyts woonachtich geweest, ende dat de eerste pastoor, die hy gekent heeft tot Cylishouck, was genaempt her Symon, die welcke een wyltgen, omtrent een jaer of anderhalf, daer vandaen gescheyden was, ende datter quam te dienen heer Jan, die hy geloeft van 'sHertogenbosch geboren te syn, mer doen quam heer Symon weder opte kerck, ende nae hem een mr. Adriaen Pietersz. vanden Berch, ende nae hem een heer Cornelis van Oesterhout oft mr. Pieter vanden Berch, maer weet wel, dat sy beyden die kerck van Cylishouck, d'een voor d'ander nae, bedient hebben, ende is oock daer geweest heer Lenaert, diese boven een jaer nyet en bediende, ende doen quam heer Jan vander Stoup wt Stryen, die de kerck bediende vier of vyf jaeren, ende starf opte meydach een jaer geleden, ende nae hem quam mr. Pieter van Waelwyck, die de kerck een jaer bediende, ende nae hem isser gecomen heer Heynrick Venys van Dordrecht, die de kerck bedient heeft van sint Jan lestleden tot nu toe, ende heer Symon voorsz. heeft hem getuyge wel geseyt, dat hy die kerck van Cylishouck bediende wten naem ofte van wegen mr. Geryt wt Stryen, die rechte pastoor was, maer van d'ander en weet hy niet te zeggen, noch wye hem die kerck gegeven heeft.

Seyt, dat hy syn ouders wel heeft horen seggen, dat al eer die grote vloet gebuerde, in de Dortsche waerdt, geleden over de hondert jaeren, dat toen ter tyt Cylishouck gheen dorp

en was, noch geen kerck en hadde, welcke Cylishouck een cleyne prochie is, daer beneden de veertich huysen staen, ende begint die prochie van de halve Mase by Maesdam, die toegedyckt is, ende gaet totten coernmolen toe van Stryen, ende 't gerecht van Cylishouck gaet nyet dan langes den dyck, want 't lant bewesten ende beoesten den dyck gelegen, wort berecht by die van Stryen, ende de k. Maj. moet den dyck onderhouden ofte doen maken, ende nyemant en mach an denselven dyck tymeren zonder oirlof van de k. Maj. ofte syn gecommitteerden.

Seyt, dat hy wel van oude luyden heeft horen seggen, dat in den voorsz. verdroncken waert plagen te leggen eenige dorpen ofte kercken, genaempt 't Brouck ende Weda, die hem gewesen worden te leggen zuytoestwaerts van de kerck van Stryen, tusschen die glede ende cappekeet, daer twee ofte drie huysen staen, waer tusschen die kerck van Stryen leyt, ende en compt Cylishouck nergens nae daer by, ende leyt omtrent een myl van daen, ende anders en wist hy nyet.

Adriana Joesten de backster, out omtrent zeven ende zestich jaeren, seyt by haeren eede, dat sy geboren is opte Westmaes, mer heeft sedert dat sy zeventien jaeren out was ende heylicte, gewoent tot Ceylishouck, ende was toen ter tyt aldaer pastoor een genaempt heer Mattheus, ende daer nae quam heer Michiel, ende doen quam een genaempt heer Arys Soetman, ende daer nae heer Symon, daer nae mr. Adriaen vanden Berch, ende sedert quamen twee ofte drie priesters, die nyet lange en bleven, als heer Lenaert, heer Cornelis van Oesterhout, ende voorts nu Pieter vanden Berch, die nu op Westmaes woont, ende heer Jan vander Stoup wt Stryen, die een jaer doot geweest heeft, mer en weet nyet, van wyens wegen zy de kerck bedienden, of wyen hen pastoor gemaeckt hebben.

Gevraecht van de gelegentheyt ofte gesteltenisse van den lande voor de grote inbrecxem van den Dortschen waert, zeyt daer nyet of te weten, noch en weet daer nyet sekers of.

Den x. august., anno vts., in Stryen: heer Ghysbrecht Dircx van Charloes, pastoor van Westmaes, out omtrent een ende veertich jaeren, seyt, *in verbis sacerdotii* syn hant op syn borst leggende, dat hy heeft geweest negen jaeren lanck an malcanderen vicecureyt in Streyn, ende scheyde van syne vicecureytscap sinte Jansmisse lestleden, ende te voeren hadde hy dickmaels verkeert in Stryen, wel acht jaeren lanck, ende heeft seer wel gekent eenen mr. Gerit Nyenlant, pastoor van Stryen, die elf jaeren doot geweest is, die hem wel geseyt heeft, die kercke van Cylishouck, als wesende gelegen binnen syn prochie ofte lymite van Stryen, tot syn dispositie stonde daer inne te voorsien, ende dat hy alsulcx tot twee reysen geconsenteert hadde inde permutacie ofte resignatie van de kercke van Cylishouck, als van heer Symon ende d'ander mr. Adriaen Pietersz., die welcke pastoren van Cylishouck hy deposant wel gekent heeft, ende en heeft hy nyet daerby geweest, dat mr. Gerit consenteerde in de permutacie ofte resignatie van de voorsz. kerck van Cylishouck, mer die selve mr. Gerit, heer Symon ende mr. Adriaen hebben hem deposant wel geseyt, dattet consent van den voorsz. mr. Gerit, als collatoer, oft hebbende die provisie, omme van deselve kercke te voorsien, versocht is geweest, ende, nae synen besten onthout, is wel geleden XIIII of XV jaeren, dat mr. Adriaen an die kerck van Cylishouck quam ende bleef daer op twee of drie jaeren onghevaerlick, ende omtrent die selve tyt ofte een jaer voor mr. Adriaens doot, gaf die selve mr. Adriaen die kercke in arende, mr. Pieter vanden Berch, die nu vicecureyt is opte Westmaes van wegen hem deposant, ende zoe mr. Adriaen daer nae onlancx starf, heeft mr. Geryt van Stryen weder van die kerck geprovideert ofte die gegeven een, wonende tot Luyck, wyens name hy deposant nu nyet en weet te noemen, ende was hy deposant selve een getuyge van die presentatie ofte collatie, ende 't selve gedaen synde quam mr. Jacob Neny, canonick van Geervliet, ende wilde zeggen, dat die dispositie van die kercke van Cylis-

houck soude toebehoren 't capittel van Geervliet, ende was een wyl tyts daer omme twist tusschen d'selve mr. Gerit ende die voorsz. Neny oft 't capittel van Geervliet; ende zoe die kerck van Cylishouck nyet veel uyt en brochte ofte waerdich en was, mits dattet een arme cleyne prochie is, en wilde de voorsz. mr. Gerit, oft die de kerck gegeven hadde, daer nyet veel costen ofte moeyten om doen; nyettemin starf mr. Gerit onlancx daernae, sulcx, dat die van Geervliet sedert die tyt hem van de voorsz. kerck onderwonden hebben, nyettemin alsoo mr. Jacob Neny, die pretendeerde by die van Geervliet gepresenteert ofte voorsien te syn van die kerck van Cylishouck, syn institutie behoirlyck nyet gehaelt en badde van den archidiaken van Kempelant, residerende tot Diest, zoe heeft eenen heer Jan Jansz. vander Stoup, wt Sryen geboeren, die kercke van Cylishouck geimpetreert *jure devoluto* van den voorsz. archidiaken ofte syne gecommitteerden, ende heeft alsoo possessie van dien gecregen, waer tegen mr. Jacob Neny, ofte 't capittel van Geervliet, proces daeromme maecken wilde, omme 't welcke ende de costen van dien te beletten accoorde gemaeckt worde, als dat heer Jan vander Stoup soude blyven pastoor, mits dat hy jaerlicx Neny daer uyt reycken zoude een gouden engel oft een half pont groot, ende is so heer Jan pastoor gebleven ende aldaer gestorven, den eersten dach van meye, anno XV^c.XXXV., ende daernae heeft die voorsz. Neny hem weder van der kercke van Cylishouck onderwonden, ende heeft daer inne gestelt, om die te bedienen, mr. Pieter van Waelwyck, die een jaer de kerck bewaerde, ende nu onlancx is daer inne gecomen Heynrick Venys, dié nu de kerck bedient.

Seyt voorts, dat hy wel dickmaels heeft horen seggen, dat in die verdroncken Dortsche waerdt, die inliep in 't jaer XIIII^c.XXI., onder anderen mede bevloeyt syn geweest die dorpen ofte kercken van Wieldrecht, Weda ende 't Brouck, ende heeft dickmaels horen seggen, dat Weda was een dochter van Wieldrecht, oft daer uyt gesproten, ende prochie kerck gemaeckt ende binnen haer lymiten gelegen te syn, ende is hem hier voor tyden by den schippers wel gewesen een plaetse, oestwaerts van die kerck van Stryen gelegen, naer syn goetduncken meer dan een halve myle weechs, daer zy zeiden, dat die kerck van Weda gestaen hadde, ende indien tselve waerachtich is geweest, laet hy hem duncken, dat die plaetse, daer nu Cylishouck staet, *verisimiliter* onder Weda nyet en soude prochien ofte behoeren, alsoet te verre van daen gelegen is, ende Stryen al veel nader is, immers de jurisdictie ofte 't gerecht van Cylishouck nyet verder en gaet, dan langes den dyck, sulcx, dat die landen, gelegen ten beyden zyden van die dycksloten, zyn onder 't gerecht van Stryen, ende indien over die selve dycksloten eenige menschen storven, of eenige huysen geset worden, die souden prochien onder Stryen ende nyet onder Cylishouck, sulcx, dat hem nyet en dunckt, dat Cylishouck onder Weda zoude behoeren, ende alsulcxs is gebeurt, dat int jaer van dertich lestleden, als die landen van Stryen inliepen, ende veel beesten ende menschen verdroncken, onder anderen een man verdroncken lach aen die westzyde over die dycksloot, twelck ist lant van out Stryen, neffens of omtrent die kerck van Cylishouck, wyens ligchaem tot Cylishouck begraven worde, deur bede van synen vrunden gedaen aen hem deposant, doen ter tyt vicecureyt tot Sryen, twelck hy deposant consenteerde, ende anders soude 't lichaem tot Stryen begraven moeten syn geweest.

Seyt, dat hy wel dickmaels heeft horen seggen, ende by authenticke brieven vande kercke van Stryen bevonden heeft, dat voer tvoorsz. inbrecxem van de Dortsche waerdt, die dycken van den lande van Stryen gemaeckt waeren, omme te beschermen die landen oestwaerts van daen gelegen, twelck nu uytergorssen syn, ende de andere landen, als oudt ende nyewe Stryen, die nu bedyct syn, waeren doen ter tyt uytterlanden, gorssen ofte wateren, want tlant van oude Stryen worde bedyckt tien, twaelf ofte veertien jaeren ongevaerlick naer deselve Dortsche waerdt innegelopen was, ende nyew Stryen is bedyckt nu nyet geleden boven vier

ende vyftich of vyf ende vyftich jaeren af daeromtrent; ende anders en wist hy nyet te seggen. Onder stont geschreven: Heer Gysbrecht Dirck van Zeerloes, pastoor tot Westmaes, onwaerdich.

Jan Jansz. vander Stoup, oudt omtrent twee ende zeventich jaeren, seyt by synen eede, dat hy geboren is van Stryen ende daer altyts gewoent heeft, ende heeft wel gekent veel ende verscheyden pastooren, of die de kerck van Cylishouck bedient ofte bewaert hebben, als by name heer Adam, die met een cleyn paerdeken plach te ryden, ende wel vyftich jaeren doot geweest is, ende daerna zyn geweest heer Mattheus, heer Michiel, eenen Soeteman, heer Symon, mr. Adriaen vanden Berch, mr. Pieter vanden Berch; mer en weet nyet oft sy selver pastoren waeren ende wye hem die kercke gegeven mochte hebben ofte nyet, dan geleden zes of zeven jaeren is heer Jan soen van hem getuyge geworden pastoir van Cylishouck, die de kerck bediende vyf of zes jaeren lanck, ende starf opte meydach a°. xxxv. ende leyt tot Cylishouck begraven, welcke heer Jan zyn soen getoegen was int hof van Luyck, omme die kerck te cryghen, ende dit deur ingeven van mr. Gerit Nyeuwelant, pastoor van Stryen, mer syn soen en mochte die kerck nyet met vrede houden, hy en most overcomen met die van Geervliet, den welcken hy jaerlicx uytreyckte een half pont groot, want zy wilden seggen, dat die kerck hem toebehoorde, mer van deze verdroncken jaeren en gaf syn soen nyet veel als twee of drie braspenn. sjaers; maer voorts en weet hy daer nyet of te seggen, zoe hy hem van de geestelicke saecken nyet veel en verstont, ofte hem nyet veel en wilde onderwinden.

Seyt, dat 't voorsz. dorp ofte prochie van Cylishouck zeer cleyn ende arm is, zoe hoer jurisdictie ofte bedryve nyet en streckt dan langes den dyck, want die landen an beyden zyden over den dycksloten gelegen, behoren onder den gerechte van Stryen, ende hebben die van Stryen tselve altyts berecht, soe lange hem geheucht, sonder eenige wederseggen van yemande.

Seyt, dat hy dickmaels heeft horen seggen, dat onder die verdroncken Dortsche waerdt, die meer dan hondert jaer geleden innegebrocken is geweest, gelegen heeft een dorp ofte prochie, genaempt den Brouck, ende es hem noch wel kennelicken een plaetse, die men noempt den Brouck, die gelegen es genouch recht oestwaerts van de kerck van Stryen, of een goet vierendeel weechs ende soe voerts nae de glee uyt te sien; ende heeft hy deposant wel veertich jaeren lanck geweest heylich geest meester van Stryen, ende jaerlicx verhuyert die voorsz. plaets, twelck es een weynichgen lants, den Brouck genaempt, om vyf of ses stuvers sjaers, daer men wat hoys plach te winnen, ende heeft wel van eenige luden horen seggen, als van eenige visschers ende vogelaers, dat zy aldaer eenige doothkisten gesien ende gevonden hadden; mer van Weda, waer dat dat gelegen zoude zyn geweest, en weet hy nyet sonderlincxs te verclaeren; ende heeft oock wel hooren noemen Wieldrecht, mer en weet nyet, waer tselve gelegen plach te syn.

Seyt, dat hem wel geheucht, dattet nyeuwelant van Stryen bedyct es geweest, geleden LII ofte LIII jaeren, want hy tselve gesien heeft, ende heeft dickmaels hooren seggen, dat toudelant van Stryen, omtrent XIIII of XV jaeren bedyct es geweest nae de inbrecxem van de Dortsche waerdt, ende voer tselve inbrecxem, soe waeren die twee bedycte landen, die gelegen syn an de westzyde van den Stryenschen dyck, uyttergorsen ofte wateren, visscheryen ende vogelryen, ende die landen an d'oestzyde gelegen waeren bedyct, die nu onbedyct voer gorssen leggen, ende die oock zeer aengewassen syn binnen dertich of veertich jaeren herwaerts, ende byzonder van Boenaventura, twelck nu seer groot es, en was over veertich jaeren nyet een voet lants; ende anders en wist hy nyet te seggen. Onder geschreven: Jan vander Stoup Jansz.

Opten voorsz. tienden augusty syn smorgens binnen Stryen by ons, terwylen wy bezich waeren, omme d'informatie te doene, gecomen mrs Jan Valck, deken, ende Jacop Nenye, canonic van Geervliet, die een briefgen ontfangen hadden, zoe zy zeyden, van dat wylieden alhier informatie van deser saecke doen souden, ende syn daeromme hier gecomen, ende hebben overgelevert twee copien van oude briefen, daermede zy sustineren Cylishouck gelegen te syn onder Weda, ende dat hem mitsdien de kerck van Cylishouck toebehoren soude; dair of den eersten brief begint: Wy Nicolaes, heer van Putten ende van Stryen etc., in date saterdaechs voor palmen sonnendach, anno duysent drie hondert ende tien; ende dandere begonst: Wy Alyt, vrouwe van Putten, van Stryen etc., in date vrydaechs nae S. Pietersdach, ingaende ougst, anno duysent drie hondert LVII.; ende seyden, dat zy noch sien souden of sy andere brieven hadden, hemlieden hiertoe dienende, die zy ons zouden overseynden, ende begheerden die selve oock, dat wy souden hoeren Jan Willems vander Myle, burgemeester tot Dordrecht, ende Crispyn van Bosschuysen, rentmr van Zuythollant, omme heur goet recht te vernemen, ende en wisten anders zonderlincx nyemant te noemen levendich, daer men kennis af soude mogen gecrygen van dese sake.

Symon Cornelisz., out omtrent vier ende vyftich jaeren, seyt by synen eede, dat hy geboren is van Stryen, ende daer altyt gewoont heeft, ende es hy een schipper, die altyts gevaren heeft ende meest al tusschen Stryen, Dortrecht, Breda ende Antwerpen, ende heeft syn vader, genaempt Cornelis Pietersz., doot geweest omtrent XVIII jaeren, die welcke out was als hy sterf omtrent zeventich jaeren, ende heeft oock gekent syn oude vader, genaempt Pieter Claesz., die wel XLIIII jaeren doot geweest is, ende out was als hy sterf by de negentich jaeren, ende heeft hy getuyge syn vader dickwils horen zeggen, dat de oude vader van hem getuyge hadde geseyt, dat hy droechvoets gegaen hadde, voor den inbrecxem vande Dortsche waerdt, van Stryen tot Geertruydenberge, zonder over water te comen, soet een geheelen dyck was; ende terwylen dat hy getuyge jonck was, ende met syn vader plach te varen, heeft hy wel gesien eenige hooge stucken van oude dycken, ende heeft daer wel op gestaen ende gebeente van dode luyden daer op gezien, ende oock eenige stucken van plancken, oft dootkisten hadden geweest, gevonden, die gelegen waeren oostwaert van Stryerkerckhof, min dan een halve myle weechs gaende na de glede toe, die noch van daen oostwaert leyt, ende noch huyden opten dach vint men daer wel eenige oude stucken ofte voeten van dycken, soe die hoechte ofgespoelt is, ende daer omtrent plach syn vader hem te wysen een hoochte lants, daer hy wel beesten heeft sien opgaen, ende die selver ofgehaelt, geleden omtrent twintich jaeren, welke plaetse syn vader hem seyde te wesen 't kerchof van Claes Duynen, ende omtrent een boechschoet daervan lach die voorsz. hoogen dyck, die zyn vader noemde 't kerchof vanden Brouck te wesen, mer vant dorp ofte kerk van Weda, waer dat plach te leggen, en weet hy getuyge nyet of te sprecken; ende heeft syn vader hem dickmaels wel geseyt, dat die kerck van Cylishouck gemaeckt soude syn geweest van eenige stucken gebrocken van de kerck vant Brouck, ende dat die clocken vanden Brouck daer gebrocht worden, ende Cylishouck en was doen noch geen dorp, wantet lant daer omtrent en was doen noch nyet bedyct, ende syn vader heeft hem getuyge wel geseyt, dat in den dyck, lopende van den brouck nae de glee toe, wel veertien sluysen laegen, daer die binnenlanden uytwaterden, ende weet hy getuyge noch die plaets wel te vinden, die als noch de sluysen genoempt worden, ende aen die zuytwestzyde van daen leggen noch die vlieten, alsoe genoempt, waerdeur twater uytet lant nae die sluysen plach toe te lopen; ende anders en wist hy nyet.

Jan Cornelisz. zoon, alias: mager Jan, oudt omtrent een ende vyftich jaeren, seyt by synen eede, dat hy van Stryen geboren is ende alle syn leven aldaer gewoont heeft, ende ge-

heucht hem wel, dat aen de oestzyde vande kerk ende dyk van Stryen, daer nu die sluys leyt, op een plaetse, genoempt den langen dam, geen lant met allen en was, ende heeft die zwaenen daer wel zien vangen, sulcx, dat Boenaventura, ende tlant daeromtrent gelegen, by syn geheugenisse angewassen es geweest, ende heeft hy wel eenige stucken van dycken sien staen een stuck weechs oestwaert van die kerck van Stryen, als omtrent een vierendeel weechs zoe voorts nae de glee toe gaende, welcke dycken metter tyt vergaen zyn, ende hoerde zeggen, dat op deen dyck hadde geweest 't kerchof van den Brouck, ende heeft daer van joncx op gansseu eyeren gesocht, ende heeft wel horen seggen, dat daer by geweest hadde 't dorp ofte kerck van Weda, die zuytoestwaerts lach van Brouck, ende was oock een ander hoichte, genaempt Claes Duynen, die alle drie niet verde van malcanderen lagen, ende heeft horen zeggen, dat aldaer veel sluysen plagen te leggen, zoe die verdroncken waert deur die sluysen plach te wateren; ende nyet meer en wist hy.

Maer en Snellenz., out omtrent zes ende vyftich jaeren, seyt by synen eede, dat hy van Stryen geboren is ende alle syn leven daer gewoent heeft, ende heucht hem wel, dat die geladen schepen plagen te comen an Stryense kerchof ende den Stryenschen dyck, soe daer gheen voerlant oft aenwas en was, ende heeft hy wel gesien over lange tyt een cleyn houckgen lants. gelegen zuytoestwaerts op van de kerck van Stryen, wel drie ofte vierhondert roeden nae die glede toe, daer eenige beesten op plagen te gaen weyen ende syn vaders paerden wel te gaen plagen, daer hy getuyge die paerden wel of gehaelt heeft, twelck gemeenlick genoempt wordt den Brouck, ende een boechschoet of twee van daen, noch oestwaerts sach hy een stuck van een dyck staen, daer hy getuyge wel op geweest heeft, ende aldaer beenen van dode menschen gevonden, ende oick stucken van plancken, dat dootkisten schenen te wesen, 't welck al oestwaerts lach nae de glee toe, ende scheen dien dyck oest ende west gelopen te hebben, ende heeft wel Weda horen noemen, dattet een verdroncken dorp soude wesen, mer en weet nyet, waert gelegen heeft, noch oock Wyeldrecht mede; ende anders en wist hy nyet te deposeren. Onder geschreven: ick Maerten Snellenz.

Adriaen Andriesz., oudt omtrent twee ende vyftich jaeren, tuycht ende seyt by synen eede, dat hy geboeren es in Rysoert, mer es mette wiege comen wonen in Stryen, als hy boven een jaer nyet out en was, ende sedert heeft hy in Stryen gewoent, ende heeft wel gesien in voertyden twee percelen van dycken, leggende oestwaert van de kerck van Stryen nae de glede toe, ende teen stuckgen van den dyck was bewasschen met ruychte, twelck hy getuyge, wesende geleden wel xxv jaeren heylich Geest meester van Stryen, heeft helpen verhuyren thien jaeren lanck, om drie blancken tsjaers, ende was tselve genoempt 't Brouck, ende tander stuck dycxs was genoempt Claes Duynen, twelck twee ofte drie boechschoet zuydewaert vant Brouck lach, ende en weet nyet, dat hy eenige andere stucken van dycken gesien heeft, ende, zoe men seyde, soe waeren daer eenige sluysen byt Brouck gelegen, want hy wel heeft horen lesen eenige heyliche Geest brieven, behorende tot Stryen, daer inne stont die Brouckschē sluysen, daert gemeen lant plach deur te wateren; maer van Weda en weet hy nyet zeckerlicken, waert gelegen soude hebben, dan heeft wel gehoort, dattet daeromtrent gelegen soude syn, sonder te weten, oft int oest oft int west, oft op wat wynden het gelegen is geweest, mer van Wyeldrecht en wist hy nyet te seggen.

Seyt oock, zeer wel te kennen Cylishouck, gelegen noortwaerts van Stryen, een half myle weechs, twelck gelegen is an 's Keysers dyck, daer een deel schamele volcks woent langes den dyck, want die landen, die over die dycksloeten leggen, zoe wel int weste als int oeste, behoren onder den gerechte van Stryen, ende heeft tgerechte van Stryen aldaer alle saecken berecht, zoe lange als hem geheucht, zonder enich wederzeggen van yemands, ende heeft hy dickmaels schepen geweest van Stryen ende die saecken, in deselve lande vallende,

helpen berechten, ende die huysen, die westwaerts van den dyck staen, over die dycksloot, behoren al in die prochie van Stryen, ende nae die stucken vande voorsz. dyckaege, die hy deposant in syn jeucht wel gesien heeft, zoe scheent, dat die oude dyck van Stryen gestrect hadde oestwaerts nae de glede de Zwaluwe, ende voorts nae Geertruydenberge toe.

Seyt, dat hem wel geheucht, datter nyet een ruychte of geen lant en was aen de oestzyde van Stryen, maer die geladen schepen mochten met alle getyden aen den dyck van Stryen comen leggen, ende nu esser zeer groot lant an gewassen, ende voor de grote vloet plach die Stryenschen dyck te beschermen tlant oestwaert gelegen, die nu beschermt tlant westwaert gelegen, twelck genaempt wordt out Stryen ende nyewe Stryen, welck nyewe Stryen gelegen zuytwaerts van out Stryen, geleden LIIII of LV jaeren eerst bedyckt es geweest: ende anders en wist hy nyet te seggen. Ariaen Arisz.

Ten voorsz. dage gehoort die personen, hier nae volgende, tot Dordrecht:

Geryt Pot, poorter van Dortrecht, out omtrent acht ende sestich jaeren, seyt by synen eede, dat hy van jonchs op een schipper geweest is, ende heeft altys gevaren van Dortrecht in den ouden Bosch ende voorts overal, ende terwylen hy noch jonck was van vyftien of sestien jaeren, heeft hy dickmaels eenige stucken van oude dycken gesien, die wel hooch uytten water stonden, ende heeft daer wel moer of genomen ende thuys gebrocht, om te bernen, ende dit beneden de huysen van de lage Swaluwe, wel een boechschoot westwaert nae de glede of Stryen toe, daer wel vier of vyf stucken van dycken stonden, daer twater tusschen tween deur liep, ende doen ter tyt stonden die huysen van de lage Swaluwe noch een goet stuck westwaerts van de plaetze, daer se nu staen, ende daer en tende stonden noch die stucken van dycken, als hy voeren geseyt heeft, ende die zelve stucken van den dyck lagen van malcanderen van den oesten nae den westen, zoe dat oock den dyck scheen alsoe gelopen te hebben; ende syn vader, genaempt Jan Menteltant, die wel oudt was omtrent XC jaeren, eer hy sterf, ende nu wel achtien jaeren doot geweest is, heeft hem wel geseyt, dat die soute ofte Dortsche waert eerst innebrack op sinte Lysbetten nacht, als die grote vloet was tusschen die lage Swaluwe ende de glede, ende en weet hy niet sekerlyck, hoe Wieldrecht daer van daen lach, dan gelooft, dat Wyeldrecht noortoest van de lage Swaluwe lach, omtrent die halfwegen tusschen Dordrecht ende Geertruydenberge, soe hem syn vader geseyt heeft, als hem voorstaet, ende geheucht hem wel, dat de helft vant slot vande nyewe vaert noch overeynde stont, ende heeft hy dickmaels daer op geweest, ende heeft daer wel gevonden spykeren ende out gelt, terwylen dat zy na de vloet moesten wachten, om dan te mogen vaeren, ende heeft syn vader hem wel geseyt, dat hy beleeft ende gesien hadde, dat die nieuwe vaert was een dorp met dubbelde straten, ende dat daer wel waeren seven wynherbergen ende een schoene kerck, mer na den inbrecxem van de Zoutewaert, ende dat men tot Zevenbergen nyet meer zouts zieden en mochte, overmits dat haer water verdorven was, ende den brant daerop quam, soe is die nyewe vaert metter tyt heel vergaen.

Seyt voorts, dat hy van de glede westwaerts nae Stryen toe oock gesien heeft twee grote stucken van dycken, die oock metter tyt vergaen syn, die oock schenen uytten oesten gelopen te hebben nae de andere stucken, staende by de Swaluwe, mer en heeft nyet gehoort, dat hem voorstaet, waert dorp ofte kerck, genaemt 't Brouck ofte Wede, gelegen soude hebben, mer heeft wel horen noemen Almonde, Cruyskerck ende andere dorpen, die in de Dortsche waert verdroncken syn, ende heeft hy wel dickmaels met een hoede comen seylen vast aent kerckhof van Stryen, ende wast daer met een vol water wel een vaem diep ofte meer, ende en wasser doen geen aenwas met allen, ende geheucht hem wel, dat nyeu Stryen bedyct

worde, ende heeft dicmaels toe ter tyt gevoert Jan van Saenen, tollenaer tot Geervliet, die dagelicx plach tot Stryen te comen, als men daer dycte, ende die van Delft plegen der oock sterck te dycken; ende anders wist hy nyet te seggen.

Den XI. augusty, anno vts., tot Dordrecht.

Jan van Barry, commissaris van de k. Maj. etc., out omtrent drie ende vyftich jaeren, seyt by synen eede, die hy int accepteren van syn officie gedaen heeft, dat hy zedert tjaer XV^c setien continuelicken in Stryen ende daeromtrent verkeert heeft, ende oock van te voren, zedert den jaere XV^c., dat hem by overlyden van synen vader aldaer wtter gorssen aen bestorven, ende heeft mitsdien altyts naersticheyt gedaen, omme te vernemen vanden rechte ende heerlicheyt van Stryen ende gelegenheyt vande plaetsen daeromtrent, ende nae synen besten wetenschap, ende soe hy best verstaen can bevint, dat die zeedyck ten tyden vanden inbrecxem vande grote Dortsche waert, die geschiede anno XIIII^c.XXI., gelopen heeft van die kerck van Stryen een weynich zuytoest op tot daer die gorssekens leggen, genaemt Claes Duynen, daer hy deposant noch dagelixc op een laech water staelen van dycken gesien heeft, ende in voertyden hoeger plegen te wesen, ende van Claes Duynen plach den dyck oestwaerts te lopen nae een vlecxken dycxs, dat men noch met een laeg water ziet, ende is genoempt: dat Brouckscher kerckhof, ende van daen liep den dyck oestwaerts nae de glede, ende van daen of nae de Swaluwe, ende de glede was Wieldrecht, alwaer den inbrecxem eerst quam, zoe men zeyt, welcke ambocht van Wieldrecht streckte noertwaerts totter Mase toe, die plach te comen van Huesden, scheydende die bisdommen van Utrecht ende Luyck, welck Wyeldrecht groot plach te syn, so hy bevonden heeft in een out boucxen, hem getoont by eenen Jacob Quekel, gescreven by den ouden mr. Jan Duyck, ambochtsheer van Wieldrecht, omtrent XXVIII hondert morgen, ende noortwestwaerts van de glede ende plat noerden van den brouck plach te leggen tdorp ofte prochie genaemt Weda, mer oft Weda strecte opten ouden dyck, daer nu tdorp van Stryen ende tdorp van Cylishouck op staen, en zoude hy zekerlyck nyet weten te zeggen, mer geloeft bat, dat dien dyck hoerde geheel onder Stryen, zoe men by den inhouden van de hantvesten, anno XIIII^c. zes ende dertich, doen toude lant van Stryen wtgegeven was te bedycken, bevynden mach, want die k. Maj. denselven dyck noch moet onderhouden; ende also d'inwoonders van Weda ende den Brouck nae den groten inbrecxem geen plaets hadden te woonen, heeft die heere van Stryen gracioselyck hemluyden gegont, dat zy heure vierschaer ende woenstede hebben ende houden souden op synen dyck van Stryen ter tyt toe, dat zy hoer lant gerecouvreert soude hebben, sonder dat zy over die sloten van den selven dyck, an deen of dander zyde, zouden mogen gaen, streckende deselve heure woonstede ende vierschaer van den Stryenschen coernmoelen totten Maesdam toe, ende alsulcx hebben die gerechte van Stryen altyts berecht de landen ende goeden aen beyde de syden van den dyck, over de dycksloten gelegen, sonder dat die van Cylishouck oyt hem daer of onderwonden hebben.

Seyt voorts, dat Weda, gelegen tusschen Wieldrecht ende den voorsz. Stryenschen dyck, voor den inbrecxem van den jaere XIIII^c.XXI. groot was omtrent IX^c. morgen lants, soe hy gesien heeft by eene memorie, rustende opte camer vande recken., mer hoe nae oft hoe verre die zelve negen hondert mergen quamen an den voorsz. Stryensche dyck, van Maesdam of tot voorby de kerck van Stryen, daer den driespronck is, genoempt den Hoennert, en weet hy niet.

Seyt voorts, dat hy hebbende gedeelt in Numans gors, genoemt Crom-stryen, gelegen westwaerts vant oude ende nyewe landt van Stryen, twelck geregeert worde by mr. Geryt Nyeulant, doen ter tyt pastoor van Stryen, van den selven pastoor wel gehoirt ende dickmaels verstaen heeft, dat hy als pastoor van Stryen disponeerde vande kercke van Cylishouck, ende

presenteerde ofte stelde aldaer een pastoor, diet hem beliefde; ende heeft hy deposant oock in Stryen geweest ten tyde als deselve heere Geryt geschil creech jegens die van den capittel van Geervliet opte presentatie vande voorsz. cure van Cylishouck, geleden, nae synen besten onthout, ongevaerlyck twintich jaeren, maer hoe zylieden accordeerden en weet hy niet, alsoe hy daer geen acht op en sloech, wantet by synen gront niet en lach. Onder get.: Jan van Barry.

W. Willems. Dam.

MANDAET tegen de HEIMELYKE HUWELYKEN, 2. *oct.*, 1535.

Georgius de Egmondt, Dei et apostolicae sedis gratia episcopus Trajecten. Universis et singulis ecclesiarum parochialium rectoribus, curatis, vicecuratis, capellanis et clericis quibuscunque per nostram civitatem et dioc. Trajecten., constitutis et vestrum cuilibet in solidum, salutem in Domino sempiternam. Cum non liceat solemne matrimonii sacramentum a Deo salvatore nostro institutum, quasi vitium et dedecus in ecclesia Dei existeret, clam, secreto, nocturno tempore, in locis abstractis ac sacristiis, sed palam in publico ad Dni laudem et honorem in ecclesia Dei solemnisare; idcirco praesenti nostro synodali mandato, vobis et vestrum cuilibet in solidum, in virtute sanctae obedientiae ac sub excommunicationis et viginti quinque scudatorum aur. antiquorum monetae regis Franciae ad usus pauperum Christi applicandorum poenis, praecipimus ac mandamus, ne deinceps quascunque personas, cujuscunque status vel praeëminentiae fuerint, ad solemnisationem tanti sacramenti matrimonii in vestris ecclesiis recipiatis et admittatis, neque illud solemnisari aut introductiones fieri procuretis aut permittatis, nisi publice et palam, tempore divinorum, in ecclesiis vestris et non in aliquibus locis secretis et abstractis, populi multitudine ad divina audiendum congregata, et signanter post horam septimam de mane, et ante horam undecimam praecise, et post horam secundam et ante horam quartam de sero praecise. Et si, quod absit, per vos aut aliquem vestrum contrarium fieri contingat, ex tunc contra talem ad excommunicationis sententiam et poenae pecuniariae executionem procedemus ac faciemus procedi cum justicia.

Datum sub sigillo nostro ad causas, anno nativitatis Dni millesimo quingentesimo tricesimo quinto, in crastino sanctorum Remigii et Bavonis, secunda mensis octobris.

Jo. Beyer, sbst.

UTRECHTSCHE

BRIEVEN,

UIT EEN STADSKOPIJBOEK,

LOPENDE OVER DE JAREN 1417—1436.

EERSTE AFDEELING.

I.

Anno XIIII^c.XXV.,, den xi dach in meye.

Den gheboirtighen Jacop, heer tot Gaesbeeck, tot Abcoude, heren Vrancken van Borsele, heer te sinte Maertensdyc, ruwaerden, ende heer Willem, brueder t'Egmonde, thresorier der landen van Hollant ende van Zelant, ritteren, Ende den eerbaren ende wysen homans, raden der goeder stede van Dortrecht, Haerlem, Delff, Leyden ende Amsterdamme, op dese tyt inden velde wesende voer Schoenhoven; Begheren wy Ghisebrecht van Vyanen, van Risenburch, Ghisbr. van Nyenrode, ruwaerden 'slants van Utrecht, ende wy stat van Utrecht, uwer eerberen liefden te weten, Also wy U laste werff deden schriven, dat wy vernomen hadden by aenschriven diere van Schoenhoven, dat gy met heercracht ende met ghewelde ghecomen syt optes ghestichts bodem ende eerde, inden kerspelen van Jaersvelt ende van Wilgen, ende U mede onse brieven, voir hier van gheschreven, vernyweden, dat ghy met uwen vrenden, steden ende hulperen wtter eerden ende stroem 'slants van Utrecht trecken ende wtbliven wout, met meer woerden in onsen brief, etc.; daer ghy ons in uwen lasten brief op ter antwoert gheschreven hebt, dair date of hout XIIII^c.XXV. den v. dach in mey, onder seghelen uwes jonckeren van Gaesbeec, heren Vrancken ende heren Willem van Egmonde voirsz., over U ende over de steden voirsz.; in welcken brief ghy ons ruert van alrehanden ghebreken, die de van Schoenhoven ghedaen souden hebben aen U ende den uwen ende den ghestichte, etc. Ende also als ghy mede inden selven uwen brief schryft, om alle die voersz. saken voirder met ons te vercallen, soe woudy gerne daghe ende sprake met ons houden tot ghelike stede, met namen ter Ameyden, indien dat wy daer toe schicken wouden van onsen ouden ende nywen raden, die gerne ruste ende vrede saghen, soe ghy selver daertoe gheneghen syt.

Hierop begheren wy U te weten, dat wy den selven voirsz. uwen brief in onsen raet, out ende nywe, hebben doen lesen, ende hebben ons metten ruwaerden 'slants van Utrecht voersz. ende met onsen rade voirsz. eendrachtelyc also beraden, dat sy, omme uwer liefden wil, ende

25 *

omme rust ende vrede te houden ende alle arringhe te scutten, gerne hoer vrende ter Ameyde senden willen, op een manendaghe naestcomende, te daghe tyde, dat is te weten, ter tiender uren des morghens, daer te wesen. Ende dair hebben onse raden ende vrende voerz. toe ghedeputeert alsdan daer te comen ende te wesen, inden yersten, Ghisebr. van Vyanen ende Ghisebr. van Nyenrode, ruwaerden voersz., Willem van Winsen, Bernt Proeys, Pelgrim de Wael, Roeloff Tidemansz., Dirc Grawert, Johan Knyff, Lodewich de Wael ende Claes Sloyer, overste inder tyt onser stat voirsz., nywe ende oude, om die dachvaert voersz., met U, lieve jonckeren, ende den goeden steden voersz. te houden, ende die dinghe te vercallen inder bester formen, etc.

Begheren hieromme aen uwe liefden, dat ghy onsen vrenden voersz., met horen ghesinde ende vrenden, tot I^c. personen toe, ofte daer onder, een goet, vry, vast ende seker gheleide senden wilt, beseghelt met uwen seghelen ende brief, voer U ende alle de uwe vrylick te comen, te merren ende te keren, sonder arghelist; ende desghelix gheven wy U ende uwen vrenden, die daer te daghe comen sellen, tot I^c. personen toe, een vry, vast ende seker gheleyde, inder selver formen, als voersz. is; ende begheren hier off uwe onvertoechde bescr. antwoert by desen onsen bode. Oerconde etc. seghelen der ruwaerden ende onser stat van Utrecht voersz.

II.

Anno XIV^c.XXV., xx. apr.

Den gheboirtighen ende eerberen Jacop, heer tot Gaesbeec, tot Abcoude etc., heren Vrancken van Borselen, here tot sinte Maertensdyc, etc., ruwaerden, ende heren Willem van Egmonde, tresorier der lande van Hollant ende van Zelant, ritteren, ende den ghemenen goeden steden van Noerthollant, alse Haerlem, Delff, Leyden, Amsterdam, ende horen homans, poirteren, uwen hulperen ende vrenden, inden legher ende velde voer Schoenhoven wesende, Wy Ghisebrecht van Vyanen ende van Rysenborch, ende Ghisebrecht van Nywenrode, ruwaerden 'slants, ende wy burgemeysteren, scepenen, raden ende gemene burgeren der stadt van Utrecht, begheren U te weten; Alsoe wy uwer lieffden tot vorigen tyden anghescreven ende U gunstelic ghebeden hebben, dat ghyt schouwen ende schuwen wout ende doen schuwen, dat niemande optes ghestichtes eerde of daer wt, crachte oft ghewelt en gheschiede; des hier boven des ghestichtes eerde, te water ende te lande, vanden uwen daghelicx ende nachtelicx ghesocht wart op allen einden, ende daer lude op ghevanghen, gheslaghen ende beroeft worden, ende die ghevanghen ende have daerdeur in uwen steden ende sloten ghevuert ende ghebrocht worden, also men ons croent ende bybrenghet mit zwaren claghen van allen syden; Hieromme gheven wy uwer lieffden dit te kennen, begherende vrentlyc, dat ghy dat noch also verhueden ende doen verhueden, schuwen ende doen schuwen wilt, dat des niet meer en gheschie; ende dat ghy ons die ghevanghen ende have voorsz. weder ghevet, want wy des ghestichtes eerde, water ende te lande, daer voer te vryen ende te beschermen meynen, na onse vermoghen; ende hebben hieromme onse vrende daertoe gheset ende ghevueghet, die straten ende stromen tot alre tyt te versucken ende te vryen, enen yeghelicken by daghe ende by nachte, om enighe ghewelde daerop, die sy verlenggen konden, te tueven, ende ons die leveren ende daer over te rechten, als dat na rechte behoert; also wy ons der lasten te beyden syden gerne vryhouden ende onse straten voersz. allen goeden luden openen souden, daerynne veylich te wesen, te merren ende te keren. Ende bidden uwer lieffden hier omme, rechte vrentlic, die uwe voirsz. hier voer te waernen, ende sulke verbode daer op te doen, dat dat

verhuet warde, want wy dat anders weren, dat rechten ende daer toe doen willen nae onsen vermoghen, als voirsz. is; ende dair op beyden syden nyemant ynne verschonen. Ende aldus hebben wy laten weten ander ander syde; want wy ons daernae richten willen. Oirconde onser seghellen hier op ghedruct, in't jaer XXV., XX. aprilis.

III.

DEN GHEBOIRTIGHEN etc., een open brieff anden heren ende elcke stede bisonder. anno XIV^c^.XXV., v. mey.

Gheboirtighe, eerbare, lieve jonkeren, heren ende vrende; Also wy, om des ghestichts ende lants van Utrecht bodem, straten ende stromen vry ende veylich te houden, uwer eerbaerheden ghescreven ende te kennen ghegheven hebben, yerste met onsen besloten ende nae met onsen openen brieve, hoe wy by den maerscalken vanden lande met openbaren clockenslaghen ende mitter bancloc in onser stat van Utrecht verboden hebben, dat nyemant van buten, cracht, ghewelde, roef, brant, vanghenisse of enighen schade doen of keren en soude an yemant anders wt enighen anderen lande; ende die dat hier en boven dede, dien souden die maerscalken ende wy mitten alingen clockenslaghe volghen ende die ghewalde wederstaen, also onse brieff voirsz. an uwer eerberheden ende an allen steden van Hollant, hier van ghesent, dat inhielden; Ende hebben hier omme gherecht over die goede mannen, die wt onser stat arch anden huse tot Schoenhoven mitten belegge ghekeert hebben, ende hebben hem onse stat verboden, ende anders over die breukighe gherecht. Oeck hebben wy die van Schoenhoven, ende daer ynne wesende, vervolcht, omme sekere ghebreken, die U ende den uwen optes ghestichts eerde gheschiet waren, te richten, die sy ghericht hebben; des, lieve jonkeren, heren ende vrende, die ritterscap, goede mannen ende die stede van Schoenhoven ende daer inne wesende, ons nu hoer brieve anghescreven hebben, also oec openbaer sprake ende gheruft daer off is, dat ghy mit heercrachte ende ghewelde ghecomen syt optes ghestichts bodem ende eerden, inden kerspelen van Jaersvelt ende van Wilgen ende opten kerchove tot Wilgen, ende hebt aldaer mit houwen, mit delven ende schieten ende anders der stede van Schoenhoven, ende den goeden mannen, daer inne wesende, grote crachte ende ghewalt ghedaen. Hyeromme vernywen wy U noch onse voirsz. brieve, overdrachten ende gheboden, die ghewelde te wederstaen voirsz., ende bidden ende versueken uwer eerbaerheden hyeromme noch vrentlic ende wt sonderlinghe meyninghe, dat ghy mit uwen vrenden ende stede van Hollant, ende uwen ende horen hulperen, wter eerden ende stromen des lants van Utrecht trecken ende wtbliven wilt, ende nyemant daer ynne ofte wt, enighe crachte ofte ghewalt ankeren, om verder arringhe, die daervan comen mach, te verhueden; ende ons hier off uwe bescreven antwoert weten laten, ons nae te rechten. Anno XXV., v. may.

IV.

AEN 'sHERTOGHENBOSCH, anno XXIX., in die Agnetis, van Hubert Soudenbalch.

Eersame, gheminde vrende. Uwen brieff, ons ghesent, hebben wy ontfanghen, van Hubrecht Soudenbalchs vanghenisse ende schattinghe, ghedaen, zoe ghy ons schrivet, by onsen zu-

teren, Henric Willemsz., Jan Potter, met horen ghesellen, etc. Waerop wy uwer lieffden begheren te weten, dat wy ende onse vorderen, ons van U ende uwer goeder stat ende porteren niet vermoet en hebben noch en vermoeden van ouden herghebrachten jaren, dan sonderlinghe gunste ende vrentscap, ende dat ghy onser stat ende der onsen grontlike soringhe ende verderfnisse node vernemen ofte ghevoelen solt, ende die daer omme in verwerne (!) waren, node ontholden ofte berghen solt, als ghy dat wistet, also wy, gheminde vrende, in ghelicken U node doen solden. Hyeromme openen wy U ende gheven uwer liefden te kennen mitter waerheyt, dat Johan Over de Vechte, Hubrecht Soudenbalch, mit meer horen ghesellen, als hoefttheren, een zwaer, lelike, ongehoirde verraderie ende opsat, omme een ghemeen bloetstortinghe, manslacht ende verdrifte, in onser stat, daer sy ghewonnen ende gheboren syn, ende tot eeren ende weerdicheden stonden, ende over schult over hem, te maken, hem daertoe bereit ende met horen medeschuldighen dat anghenomen hadden te doen; gheliken hoer medeschuldighen ende ghesellen, zes off zeven, die daer omme over gherecht ende met groten berouwe op ghestorven syn, hem des voir heren, voir steden raden ende voir vele goede lude bekant hebben, ende Jan ende Hubert ende meer mit hem hoir ondaet ende hoir schult voirsz. bekennende, dair voir heimelic ontrwmt ende voertvluchtich syn, ende binnen uwer goeder stat ghecomen, als wy vernemen. Ende want, lieve vrende, U ende allen goeden steden te voirsien gheboirt, ende hoer stat ende die hoer te vrien ende t'ontlasten, als sy vremde lude ontfanghen in hore bruederschap ende poirtscap, dat sy hem sonderen van alle dergheenre voirbroeken, die sy ontfanghen, ende sy daer niet ynne te verantwoerden en ghebuert, so en sal, uwe lieffde, moghelic noch redelic dese verradere ende ondadighe in uwer eerbare bruederscap ende poirtscap niet ontfanghen noch beholden, nochte oick daerinne verantwoirden ofte voerstaen, nu ghy dat wetet, mer daertoe doen, als sich dat met rechte gheboeren sall, dat wy also begheren te geschien, doir eerbaerheden uwer goeder stat voirsz. Ende van Hubrechts vanchnisse voirsz., daer ghy ons van scrivet, hebben wy wael verstaen, dat Henric Willemsoen, Jan Potter mitten horen, om onse vianden te crenken, op reyse waren, also ons dat t'eser tyt bewant is, ende hadden in den lande van Bueren Hubrecht ende meer anderen ghevanghen ende ghebracht inden ghestichte, die zy in den slote tot Wyc yngebracht hebben, die daer vercoft ende syn voir dien hoiren brueken ende ongheloven, ons ghedaen buten onser stat, ende daer niet weder inghecomen. Aldus en is in onser moghen niet noch en ghebuert ons te doen, als ghy van ons begheert van Hubrecht Soudenbalch voerscr. Ende dat bidden wy uwer lieffden in danke te nemen.

V.

Litera ande stat vanden Bosch,
anno XXIX, v. february.

Eerbere, besondere, gheminde vrende. Uwen brieve, ons weder ghesent van Hubrecht Soudenbalch, daerynne ghy ons schrivet, dat ghy onse antwoert ende onder andere punten, die U wael voirstaen, in onsen antwoerden ontfanghen hebt etc., hevet ons, gheminde vrende, vremde tot desen uwen vervolghe voir Hubert voirsz., ghemarket die redene, in onser laster antwoert hier op ghedaen ende gheopent, te weten, dat Johan Over die Vechte ende Hubrecht voorsz. met meer horen ghesellen, alse hoefttheren, een sware, lelike ende onghehoerde verraderie ende opsat, omme een ghemeen bloetstortinghe, manslacht ende verwoestinghe binnen onser stat, daer sy ghewonnen ende gheboren syn, ende tot alre eeren ende wer-

dicheden voirt ghetoghen syn, ende onverschult over hem, daer te doen ende te maken, hem bereit, ende met horen medeschuldighen anghenomen hadden, dat God mit synre ghenaden niet ghebenghen en wolde, ghelike hoer medeschuldighen, zess off zeven, die dair omme over gherecht ende met groten berouwe op ghestorven syn, hem des voir heren, ende goeder stede raden ende veel gueder lüden ghericht gheyschet ende gheboden, bekant hebben; ende Jan Over die Vechte ende Hubert Soudenbalch, ende meer met hem, dese verraderie ende hoir schult bekennende, heimclic voir gherwmt ende voertvluchtich syn, die oic tot gheenre ghelt-schattinge van ons staen en solden, mer ten rechte, daer sy horen, off wy die verlenggen konden. Hyeromme en seldy, lieve vrende, uwer eerberheyden gheopent dese verraderie ende ongbehoirde ondaden voirsz., deze ondadighe ende buten allen bescherme met rechte horende, niet voirstaen, verantwoerden in uwen bescherme, noch uwe vroemheiden, noch ander uwe poirteren, die descr leliker saken onschuldich syn, also schuldich maken ende besmetten; mer rechten over dese ondadighe voirsz., als dat met allen rechte behoirt ende ghewoentlic is, dat wy grontlic van U begheren, want ghy dat schuldich syt te doen, alsoe wy hopen; daer wy U, lieve vrende, hoir medeghesellen . . . . onser of ghy des gheert, gherne off senden willen; Ende wy uwen lande ende uwer goeder steden te eere in tyden verleden over sekere ondadighe, die nochtans hoir misdaden minre waren, met rechte gherecht hebben, ende noch so gherne doen solden, Gode te danke, of dat ghebeurde. Ende dat ghy ons, lieve vrende, schrivet, dat die ruteren weder binnen onser stat comen wesen solden, laten wy U weten, dat onse vrende sommighe van desen ruteren ontboden hebben, dese ende andere saken van hem te vervaren, also dat wy daer by desen tyden niet toe ghedoen en kunnen. Ende dat wilt, lieve vrende, in danke nemen. Slutende, uwer lieffde biddende met alle betruwen, dat ghy overmits ondaden deser ondadighen die olde onverbroken vrentscap ende lieffde, alle weghe tusschen U ende ons staende, niet vallen nochte vervremden en wilt laten, mer die gheheel holden ende starken, gheliken wy U gerne weder doen willen; ende ons niet sparen, des wy vermogen U in danke. God almachtich will U bewaren in allen tyden. Gegeven etc.

VI.

Anno XXIX. sabbato post Laurenty.

Gheryt de Keyser Gherytz., die vischcoper, onse borgher, ende Margriet, syn echte wyff, hebben ons ghethoent, dat Evert van Schutwyck tot Zoensbeec, ghestorven is, echte brueder van Margrieten voirscr., ende dat Margriet hieromme enige witaftighe ende rechte erfname is in alle hoers brueders guede ende erfnisse, ruerende ende onruerende. Ende want Gheryt die Keyser kranc in sinen bedde lecht ende Margriet out ende kranc is ende van lyfs node daer niet comen en moghen, hebben daeromme machtich ghemaect Meynart die Keyser, horen echte soon, dese arfnisse aen te vaen, op te boren, te heffen, die te vercopen, over te gheven ende quyt te schelden, dair omme rechts te pleghen ende rechtvoirderinghe te doen in allen rechten, daer dat ghebueren sall, ende gheloveden vaste ende stede te houden tot euwighen daghen, des Meynart, hoer soen, hier ynne doen sall, off sy dat selver deden, etc.

VII.

Anno XXXV., 's manendaghes na Luciae, 19. dec.

Wy burghermeesteren, scepenen ende rade der stat van Utrecht, doen cont allen luden, ende bekennen met desen onsen openen brieve, dat huden inden jare ende daghe nabescr. voer ons ghecomen is die eerbare heer Johan van Treslonge van Bloys, canonnick tot Oudemunster bynnen onser stat, mit Wolter van Duben, synen momber, die hy daer koes ende wy hem beliefden. Ende heeft aldaer mit hande ende mit monde syns momboirs voirsz. machtich ghemaect ende maket machtich mit desen onsen brieve voirscr., voir hem selven ende mede voir heren Adriaen, Gwyden, Lodewychs, Gheryts ende Jans, syner bruederen, voirt gemachticht van weghen ende inden namen van heer Adriaen, heere Terslonge, Gwiden, Lodewychs, Gheryts ende Johans Tzerlonge, synre bruederen, also die bruederen voirsz. heren Johan voirscr. ghemachticht hadden mit horen wthanghenden beseghelden brieve, ons ghethoent, den eerzamen man Otte Borre van Ameronghen, thoonre 'sbriefs, van synre ende van synre bruederen weghen te ontfanghen, opteboren ende te heffen alle alsulcke schulden, als men hem schuldich is, hetsy van gheleenden ghelde, van pachte, van tienden, off anders alle schulde, hoe sy benoempt ofte gheleghen moghen syn, als men seligher ghedenckenisse heren Johan bastert van Bloys, heer Tzerlonge, horen heer ende vader, in sinen laetsten leven schuldich bleven was ende hem van horen vader voirsz. anbestorven ende gheërft syn: ende van diere schulde quitantie te gheven ende quytscheldinghe te doen, recht daeroff teysschen ende rechtvoerderinghe te doen in nemen ende in gheven. Ende heer Jan voersz. ghelovende voer ons met sinen momber voirsz. voer hemselven ende mede voer sine bruederen voirscr., ende voer elken van hem vaste ende stede ende van weerde te houden ende te voldoen, allet dat Otte voersz. ynne doen sall, of zy dat selver deden, na den rechte ende goede ghewoenten, daer dat ghebueren sal, duerende tot sinen wederroepe.

VIII.

Die yerste antwoert tot Dortrecht.

Eersame, gheminde vrende, wy hebben ontfangen uwen brief, ons ghesent, ruerende van den ghenen, die op dese tyt syn voor den huse tot Schoenhoven, om dat in te nemen, als U byghebracht is, daer deels die ballinghe wt Hollant ende wt Zeelant mede wesen souden, die hem wyl tyts binnen onser stat onthouden souden hebben, daer die selve ballinghen bussen ende maghinen toe hebben zouden, die zy van hem selven nyet hebben en souden, si en hadden ontheet ende consent, of dat hem van yemant bistant toegheseyt wesen soude. Hier op begheren wy U te weten, dat die selve voersz. busse, steen noch crwt by ons ofte by onsen ontheet wt onser stat niet ghevuert en hebben; mer 'this wael waer, dat veel goede luden binnen onser stat gheleghen hebben ende daer wt ghevaren syn, die daer deels wael mede wesen moghen. Ende wy hebben hem daer omme onse stat doen verbieden, niet weder daer bynnen te comen, then sy by onsen wille. Ende begheerden sy weder binnen onser stat te comen, daer sellen wy ons ymmer alsoe redelick inne bewisen, als dat ghebuert. Ende enighe reescap, die sy hebben moghen, dat seldy noch wel vernemen, waen hem die ghecomen es. Voert, lieve vrende, zoe en hebben sy ons gheen hulpe noch bistant ghevercht ende wy en hebben hem niet toegheseyt. Ende willen, oft God wil, der zoenen ghevolchich wesen

van allent, des der zoenen aendraecht ende ons daer inne ghebuert te doen, hoewael ons daer daghelicx grote ghebreke ynne vallen. Ende overmits grote verghaderinge vander ridderscap ende steden des lants van Utrecht te beyden syden der Yselen, die in onser stat syn ende raden met onsen vrenden, hebben wy uwen bode ghetueft na synre antwoert enen dach lang. Voert, gheminde vrende, soe gy mede schryft, onse meyninghe U te laten weten, of gy met uwen ondersaten, hulperen ende vrenden die crachte wederstaen woudt ende dat huys ontsetten, of wy ons des zouden willen onderwynden; daerop laten wy uwer lieffden weten, dat wy, omme onse ende des lants van Utrecht straten ende stromen te vryen, voer ontfanck uwer brieve eenwerff ende anderwerff mit onsen clocken openbaerliken gheboden hebben, ende dat oick soe by den maerschalcken des lants van Utrecht aen allen eynden doen ghebieden, dat nyemant van buten crachte noch ghewelde, roeff, brant ofte vanghenisse of enighe schade keren en soude an yemant anders wt enighen anderen landen, op syn lyf; ende yemant, die dat dede, dien solden wy ende de maerschalcken mitten gansen lande ende ghehelen clockenslaghe volghen ende naejaghen, ende die ghewelde wederstaen, ende dat rechten ende doen rechten aen hoer live. Oeck hebben wy ghelt gheset teghens den ghenen, die dese gheweldeneren brenghe ende ons often maerschalcken leverde. Hieromme, gheminde vrende, begheren wy van U rechte vrentlik, wt sonderlinghe meyninghen, dat ghy dat also verhueden ende bestellen wilt, oft so ghebeurde, dat gy daer quaemt, dat gy of uwe vrende, of ondersaten ofte hulperen, des ghestichts bodem scuwen wilt, soe dat daer gheen ghewelde op noch wt en gheschie, in enigher wys; om enighe arringhe, die daervan comen mochte tusschen ons ende onsen landen aen deen syde, U ende den uwen voirsz. ande andere, ganselic te verhueden; mer overmits grote last, die ons by toecomenden tyden daervan aenlegghen ende comen mocht van onser ghenedighen vrouwe van Bourgoenghen ende van Hollant, die de stede ende slot tot Schoenhoven hoer syn op dese tyt, ende onsen ghenedighen heer van Gloucester ende onser ghenedighen vrouwe van Hollant, sinen wive, ende hore dochter, die ommers van horen vaderliken erfve rechte vrouw der lande is (!). Ende, lieve gheminde vrende, hier dat beste ynne proeven, om ummer der zuenen ghenoech te doen na uwen aenschriven, want wy noch huden des daghes zeer duc ende ernstelic vervolcht syn van weghen ons ghenedighen heren van Brabant, des ruwaerden, ende der vier hooftsteden van Noorthollant, alse Haerlem, Delf, Leyden ende Amsterdam, onse straten ende stromen te veylighen ende te vryen.

IX.

Gheboirtighe lieve jonker ende vrendt, wy schreven U anderen daghes beclachte onser burgheren ende coepluden, hoe men se dubbelden tol ende den XXsten penninck ynne Hollant of ghenomen hadde, boven der zuenen ende teghens onser vryheyt inden tollen, ende dat wy bereit waren die pensie te betalen vanden verleden daghe, indien dat wy met enen gelde betalen mochten, etc., daer uwe liefde de antwoert op vertoghen, overmits dat uwe neve die tresorier, heer Willam van Egmonde, niet by U inden velde en was, des coempste ghy van tyde tot tyde wachtende waert; ende is ons die antwoert noch niet ghecomen; Begheren hieromme noch, dat ghy ende die tresorier ende die daer bevelinghe off hebben, onse burgheren ende coepluden voersz. wilt laten varen op horen ouden tolrecht ende ghewoenten, ende nae inhout der laetster zuenen, want wy die pensie U often tresorier voirsz. gerne betalen willen inder vueghen voirscr., ende ons hier en boven niet vercorten in onsen ouden rechten ende vryheiden, ende den onsen weder doen gheven

des hem hier en boven ofghenomen is. Ende ons hier off uwe goede antwoert van schriven laten, daer wy ende onse burgheren voirsz. ons na rechten moghen, ende ons, lieve jonker, niet sparen, des wy U te lieve vermoghen. Got sy met U. Ghegheven des manendaghes nae den hillighen Paeschdach.

X.

Aen Schoenhoven.

Edele, lieuve joncker, heeren ende gheminde vrende. Overmits thoninghe groter beclachten ende vervolchs wille onser borgheren ende ons selfs coepluden ende andere goeder mannen ende coepluden, die onse stat mit horen liven, goeden ende haven versuecken, dat zy op onser ende op des ghestichts vrier straten ende oick andersweer gheroeft, ghevanghen ende geschint zyn tot veel steden ende tyden, nu binnen corten daghen, van uwen vrenden, die doch vrentlic ende gheloeflic binnen onser stat onthaelt, onthouden ende gheweest zyn van langhen jaren; soe zyn wy by onsen ghemeenen rade des overcomen ende overdraghen, dat te verhueden, ende om onse ende des ghestichtes lande, straten ende palen, te vrien, te water ende te lande, dat wy, noch die maerscalcken, amptluden, scouten ende dienre in den lande van Utrecht dat niet ghehenghen, doersien ofte lyden en willen in enigher wys, dat yemant, wt wat lande dat hy zy, yemant ynne ofte op onser, van den onsen of yemant anders, opte des ghestichts straten, te water ofte te lande, vanghen, roven, dat zy nemen ofte beschadighen en sal aen live ofte aen goede, in enigher wys. Ende yemant, die dat dede, dien wouden wy, die maerscalcken, scouten, amptlude mitten helen lande ende ghemenen clockenslaghe najaghen ende volghen ende dien tueven ende houden, ende dat onvertoghet aen hem rechten, alse dat van ghewelders ende stratenrovers behoert. Voert syn wy, om dit te bet te verhueden, overdraghen, dat nyemant van buten wt anderen landen, die in deser veten ruert, van geenre syde bynnen onser stat comen noch wesen en sal, hy en sal ons goede sprake ende wisheyt doen, dat hy binnen vier daghen na dien, dat hy wt onser stat weder reyset, nyemant schadighen, scatten, roven, vangen ofte misdoen en sal aen live noch aen goede. Ende soe wie des niet doen en wil, ofte niet machtich en is daer wysse voer te doen, die en willen wy in onser stat niet hebben nochte lyden, behoudelycken nochtans der voersz. overdrachten in hore machten te bliven. Ende want wy met goeden betruwen hopen ende meynen, dattet ummer niet en es van meyninghe ofte wille uwer ofter goeder mannen uwer ende onser vrende, mer alleen dit geschiet by den lichten luden, daer wy overmits uwer liefden ende vrentschap node enighe strencheyt ofte scherp gherecht over doen ofte sien doen solden, soe bidden ende begheren wy van U vrentlicken mit ganser begheerten, dat ghy desen onsen brief ende overdrachten verkundighen wilt allen uwen vrenden, ryck ende arme, op dat hem daer nyemant ynne en versume noch en ontgae, nochte daer onschout voir segghen en darff in enigher wys. Ende oft wy enighe saecken vermuechten U te lieve, ons daer niet ynne sparen. God sy met U. Geg., etc.

XI.

Anno XXIX., Laurentii pro nundinis Antwerpiensibus consequendis.

Eersame, voersichtighe, gheminde lieve vrende, onse gunstelike gruet ende des wy U te lieve

vermoghen. Alsoe uwe liefde wael ghehoert ende bekennet moghen hebben die grote lasten van oerloghe ende overvallinghe in jaren lange verleden ons ghedaen ende aengheleyt vanden duerluchtighen hoechgheboren vurste, hertoghen van Burgondie ende van Gelre, buten onsen schulden, so wy hopen, daer wy off te zuenen ghecomen syn mitten hertoghe van Gelre, ende in vreden op hopen eenre ganser zuenen mitten hooghe hertoghe van Burgoenghen voersz., daer wy Gods ghenade van loven ende dancken in allen tyden. Hieromme en hebben onse burgheren ende goede coepluden uwe eerbare stat ende marcten niet moghen versuecken, nae olde goede horen ghewoenten; bidden U, dat in danke te nemen. Ende want, lieve vrende, by ganghe der tyden memorie der verledinghen vaste verganckelicken ende labele is in den mynsche, soe vernyewen wy uwer vroemheyden mit desen schrifte, hoe wy, overmits onsen lasten van sekeren onsen ballinghen ende voortvluchtighen, om hore misdaden will teghens onsen ghemeenen oerber bi hem met onrechten ghedaen, uwer liefde daervan t'onderwisen, onsen lieven ende ghetruwen secretarium ende dienre Henricum Pauli by uwen weerden raden binnen uwer stat ghesent hadden inden jaer ons Heeren XIIII^{C}XXII. verleden, die uwer wysheyden onse ghestande ende lasten open deden van onsen ballinghen, daer voer die onse beducht syn, alse van der onrechter achten s'roemschen Konincx op ons ghelacht van weghen der ballinghen vanden doetslach aen onsen lieven mederaet ende borgher Herman de Keyser, boven uwen marcktgheleyde ende boven seghel ende brieff des hoechgheboren vursten, doe hertoghen van Brabant, van gheleide ende veylicheiden, hem ghegheven ende vanden beghin der eerden ende vander tyt uwes gheleides, opdat de onse te bet ende sonder verbodinghe by U comen mochten, daer uwe voersichtighe wysheyden ons duechdeliken mede versaech, van diere tyt voert vrentlicken ghegonnen hebben tot desen daghe toe, te weten, dat onser borgheren ende coepluden live ende goede, die uwe marckten versuecken, vry ende veylich wesen sullen den alinghe tyt uwer marckten van anganck der eerden van Brabant, te water ende te lande, van allen saken, ende sonderlinghe van des roemschen Konincx achte, van weghen onser ballinghe ende vyanden, op ons ghelacht mit onrechte, dat Got bekennet, daer wy doch in den landen van Ghelre daeromme off ghevryet syn. Ende dat die onse coepluden bedecket ende in heimelykheden hoer harnasch, om hem selven te beschermen, in uwer stat moghen draghen; ende of zy aenghevochten worden van ballinghen ofte van onsen vyanden, ende sy hem verweerden, dat uwe deuchdelicke wysheit dat met ghenaden doersien zullen. Ende alsoe uwe marckte nu inder maent van september aenstaende is, bidden wy uwer vromer wysheiden met herteliken gansen betruwen, ons ende onsen coepluden dat gheleide aldus voert te gheven ende te vernywen, ende uwen brieff van bethoen ons hier van te senden, by bode ons briefs, daeromme aen uwer liefden ghesant, die ghetruwelic ons weder ghebieden ende niet sparen en willen in allet, des wy U ende den uwen in dancke vermueghen, ende Got vroem ende in vrede behueden wil in alre tyt.

XII.

Anno XXX., Paeschavont.

Wy Roeloff van Diepholt, postulaet te Utrecht, ghebieden, ende wy stat van Utrecht laten U weten met onsen gansen ernste, den scoute, gherechte ende allen kerspeluden ende bueren tot Werkonden, ende elcken besonder, want ons wael aencoempt, dat onse ballinghe, vyande, ende sommighe anderen, opsat gemaect ende yn synne hebben solden, onse stichte, ons ende onse lande van Utrecht t'zuecken ende t'overvallen, of daer ynne

ende doer te reysen, om arch anden stichte ende an ons te keren, dat ghy in uwen kerspel ende buerscappen daer huede ende waerde op doet by daghe ofte by nachte. Ende oft ghebeurde, dat sy daer ynne ofte duer toghen, het ware dach of nacht, dat ghy dan terstont die clocke daer op slaet ende die vervolghet, ende ons onvertoecht die wete daer off doet; waert oick, dat ghy in anderen kerspelen die clocke slaen hoerdet, of die ballinghe of vyande vernemet, dat ghy oick dan uwe clocke sloecht ende U versamen deet; wy willen U met onser ganser machten terstont ontsetten, den vyanden mueten ende U te hulpe comen, by der ghenaden Gods; Ende waer yemant van U, die des niet en dede ende hier versumich ynne worde, dat wouden wy daer voir houden ende kennen, dat hy ons ende onsen stichte ontruwe weer ende onser vyanden ende horen reysen medeplichtich ende schuldich, ende dat dan verhalen an sinen live ende goede, ghelicke an onsen ballinghen ende vyanden voirscr., sonder verdrach.

Werconden, Houten, Goy, Tulle ende Waell, Scalcwyc ende Hontswyc, Vreeswyc, Jutfaes.

XIII.

Anno XXX., 18. aprilis, feria tertia post Pascha.

Wy convente ende ghemeyne juffrouwen, nonnen professiet des cloesters van Oudwyc, buten den mueren van Vtrecht, van sinte Benedictus oirden, doen cont ende bekennen met desen openen brieve; want overmits noitsaken ende nuttelicheiden des alinghen stichtes een ghemeene morghenghelt ende huysghelt gheset ende belieft is, by den hochweerdighen onsen ghenedichen heer, den postulaet ende de drien staten, clesie, ridderscap, stat ende steden slants van Utrecht, over allen arven, gheysteliken ende werliken, nyemant ghesondert, dat wy daeromme mede schuldich syn, betalen moeten ende niet vervallen of betalen en kunnen, wy en sellen daeromme wat arves vercopen moeten; Also vrou Lysbeth van Overdinghen, abdisse, ende Lysbeth van Ysendoern, priorinne ons cloisters, overhorich ende onghehoirsame onser moeder Doemkerken wt onsen cloister met ons convents seghel wech ende ons ontoghen syn; ende wy ende onse cloester ende goede onder ghehoirsaemheiden ende ghebode onser moeder Doemkerken, ende onder bescherme ons heeren, des postulaets, der clesien ende der stat van Vtrecht bliven ende wesen willen tot allen tiden; hieromme hebben wy by rade, consente ende vestenisse ons heeren, des postulaets, der clesien ende stat van Vtrecht witteliken vercoft ende overghegheven Johan Eerstszoen, om een sekere somme van ghelde, die hy ons vol ende al betaelt heeft, den lesten pennynck metten eersten, ende wy voirt in ons cloesters oerber, ende desen morghenghelde voirsz. ghekeert hebben een stucke lants ende houts, omtrent vierdehalf morghen, alsoe wy dat legghende hadden inden gherechte vanden Goye, opten schaft acker, daer beneden aen die zwtzyde naest gheleghen is die Goyer weteringhe, aen die noertzyde die heren vanden Duytschen Huse, Egbert Hermansz. ende onsen convente, elx met onse arven, daer wy oick oestwaerts boven ghelant syn, ende dat autaer in Scalcwyc beneden; Ende hebben gheloeft ende gheloven voer ons ende onsen convente joufr. ende nacomelinghen, Johan Eertsz. ende sinen naecomelinghen, dit voerscr. lant te vryen, te waren; ende ghebeden onsen ghenedighen heer, den postulaet, onse lieve heren vander clesien ende die eerbare stat van Vtrecht, Jan Eertsz. ende sinen nacomelinghen met ons hier ynne te vestighen ende te houden tot ewighen daghen, ende over ons te beseghelen met seghelen ons heren, des postulaets, des capittels vanden Doem ende der

stat van Vtrecht; overmits versmaetenisse, onghehoirsaemheiden, versuyme onser abdisse ende priorinne ende ghebrecke ons seghels; ende want wy postulaet, clesie ende stat van Vtrecht bekennen alle saken voirscr. waer ende gherecht te wesen, ende die voirscr. convente ende juffrouwen in onser hoirsaemheiden, hueden ende bescherme te staen, so willen wy doir oitmoedighe bede des convents ende jonffrouwen voirsz. ende omder noitsaken wil voirsz. Jan Eerstsz. ende sinen nacomelinghen voirscr. ynder gifte, weer ende besete der vierdehalf morghen lants voirscr., vaste ende stede houden ende ghehouden hebben, teghens enen yegheliken, ter tyt toe, dat Jan Eerstsz. daer ynne ghevestighet is naden rechten ende ghewoenten der lande, als daer van witteliken arvecoep toebehoirt. Ende hebben tot rechter oirconden alre dinghe voirsz. seghelen ons postulaets, ons capittels vande Doemkerck ende onser stat van Vtrecht hier aen wtgehanghen. Ghegheven etc., ut supra.

XIV.

An Antwerpen, int jaer van XXX., opten lesten dach van aprilis.

Vrome, voirsichtighe, lieve vrende. Also wy uwer lieffden inden jair ons Heren XIIII^c^XXIX., op sinte Louwerens avont lestleden, anscreven, vrentliken begherende, onse lieve borgers ende coeplude te vryen ende te veylighen met horen live ende goede, voir des Roemschen Coninx achte, ende dat die onse bedect ende int heymelike hoir harnasch, om hem selven te beschermen, souden moghen draghen; Ende off sy angevochten worden ende hem verweerden, dat ghy dat mit ghenade duersien wolden mit anderen veylicheden uwer marcten te ghebruken; ende sonderlinghe oick ghevryet te wesen van enigher rechtvorderinghe, geestelic ofte weerlic. Also wy onsen clerck ende notarium U van onsen goeden rechten te onderwysen ghesent hadden, dair uwe eerbre lieffde ons goet ghehoir van deden ende ons uwe guetlike antwoert ende brieve van weder screven, dair ynne ghy ons belieffdet, na inholt uwer brieve, dair wy copie U te presenteren onsen raden ende homans van den coepluden mede ghegheven hebben, dancken wy uwer duersichtigher wysheden alre vryheden, voerdelen ende goets den onsen bewyset; ende wolden dat gherne mit onse live ende guede vrentlike an U ende over den uwen weder versculdighen, dair ons dat ghebueren mochte. Ende want, gheminde vrende, beyde uwe eerbare marcten nu aenstaende syn, alse desen pinxteren ende inder maent van september, beyde naest comende, dair onse lieve borghers ende coepluden mit horen live ende goede U gherne in eren ende versucken solden; so bidden wy uwer vroemheden ons die voirsz. vryheden voir onsen coepman te believen, ende ons des uwe brieve van bethoen senden, dair hem die onse op bereyden moghen. Voirt, gheminde vrende, verstaen wy, dat die eerbre uwe tolner onsen coepluden inder laetster marcten pontgeld ofte andere onghewoentlike tollen gheeysschet hebben solde, dair wy uwer lieffden op begheren te weten, dat inden jair XIIII^c^.XVI, XX. daghe in augusto, een vuege ende notell by uwer wysheden off overdraghen wart tusschen den tollner ende onsen coepluden, die wy van weerden houden ende U copie, hier ynne ghelecht, van zenden; ende bidden U mede, die onse in uwer vryheden bescherme te houden, als sy waren by tyden, dat die tollen in uwe handen stonden; ende ons des mede uwe goede antwort scriven laten by bode, ons briefs. Ons gheminde vrende, niet sparende, des wy uwer wysheden te lieve vermoghen. Onse here God sy met U. Ghegheven opten lesten dach in aprille.

XV.

Aen sHertoghenbossche, van onsen ballinghen, anno XXX., op onser Vrouwen avont nativitas.

Eerbare, voirsichtighe, gheminde vrende. Also wael claghelic te thonen is ende ghy ghehoirt moghet hebben, gheven wy uwer eerbaerheiden te kennen, dat vyf jair verleden in onser stat van sommighe onsen borgheren, doe mederaden, met anderen ende met lichte luden hem teghens onser stat ende goeden rechten ende vriheiden versettende, by believinghe ende toedoen doe bisscop Sweders van Culenborch, onse lieve burghermeyster Bernt Proeys, doe cranc in sinen bedde leggende, jamerlic overvallen ende ondadelic dootgheslaghen wart, syn soenen ende anderen goede mannen, voer bescherme onser rechten, somme doet, somme ter doet gheslaghen worden, den heren ende luden, gheestelic ende weerlic, dat hoere crachtelic ghenoemen, met menighe ghewalde doe bedreven, daer omme wy die selve nae vervolghe wt onser stat gheset ende ghebannet hebben ende oirveden van hem ghenomen, gheen arch an ons te keren, des die voirsz. ondedere hier en boven menighe overvallinghe, doetslaghe, rove, namen ende alle ghewalde, met hulpe ende bistant bisscop Sweders ender synre voirsz., ons angheleghet hebben, ende sonderlinghe hem oeck beholpen hebben met loghentalen ende fysceerden meeren, ende die doer Hollant, Zeelant, Gehrelant ende oick in uwer goeder stat, als wy vernemen, ghespreyt, wtghegheven ende gheseit hebben van onser groter twidrachten ende onmachten binnen onser stat; Ende hadden mit bisscop Sweder ende de sinen daerop groet bede ende verwerf ghemaect tot Culenborch nu vridaghes nae sinte Berthelemeus dach apostels lestleden, om ons, onse stat, lyf ende goet of te winnen ende t'overvallen, soe sy horen vrenden byghebracht hadden, dat God verhuet heeft ende onse ghenedighe heer, die postulaet van Utrecht, beschermer der hilligher kerken, stat ende alinghen ghestichtes van Utrecht, ende wy vernemende, om hoer loghentael topenbaren ende neder te leghen, onse heer voirsz. ende wy met ganser vrentlike eendrachte hem in ghemuete inden velde ghecomen syn, ende tot opten veer voir Culenborch donse gheschicktet hebben bet dan VIII^{m}. stark ende meer, van Goidts ghenaden, alleen wt onser stat ende lande van Utrecht; Ende hebben daer hoer ende alle hoer verwerff ghewacht, gheysschet, ende daer ynden velde verre buten onser stat dach ende nacht verbeit, by der ghenaden Goidts, die achter rughe hem schamende hare meren, loghen ende verleidinghe, hore vrende ghetoghen syn. Mer, gheminde vrende, want wy vernemen, dat sommighe onse ballinghe medeplichtich ende schuldighe alre ondaden voirsz., ende die sy oick selver mit verraderie ingheset hadden, ons tovervallen, ende daer off bedraghen ende betughet syn mit dode hoir ghesellen, hem in uwer stat onthoudende, wt derselver uwer stat, oick mit anderen uwen borgheren ende ondersaten, die sy daertoe verleit moghen hebben, nu mede ynne ende op deser reyse gheweest hebben, ons tovervallen, als voirsz. is, ende weder ynne uwer stat ghecommen wesen souden, als wy verstaen, dat so, lieve vrende, ummer niet en ghebuert, aenghesien die alde, stede, langjarighe liefde, bruederschap ende gunste, die ghy tot ons ende wy tot U nae onse vermoghen alreweghen ghedraghen hebben, ende sonder enighe huede voir U ende die uwe syn ende gheweest hebben, overmits der grontlike vrentschap; soe gheven wy uwer liefden dit te kennen vrentliken noch mit goede betruwen begherende, dat ghy, gheminde vrende, die ballinghe ende die uwe: hier ynne schuldighe, also richten ende onderwesen wilt, als dair toe behoirt, dat wy uwer goeder stat ende uwe onschult ende onwetenscap hiervan vernemen ende ghevoelen moghen, ende ons ghestantelic tot uwer vrentschap voirsz. verlaten, nae den olden goeden

ghewoenten, want dat, gheminde vrende, ummer also behoirt, ende wy uwer eerbaerheiden in gheliken, off des wy U te lieve vermuechten, gherne doen solden mit gansen ernsteliken onsen vlite, ende ons daer ynne niet sparen; Ende ons, gheminde vrende, uwe goede antwoert schriven lieten by bode ons briefs. God almachtich wil uwe eerbaerheiden in ruste bewaren tot allen tyden. Ghegheven anno xxx., op onser Vrouwen avont nativitas.

XVI.

Gheboirtighe, eerbere, lieve jonkeren ende vrendt, wy hebben ontfanghen uwe bescreven antwoert vanden onrechten tollen, als van den XX. penninck, den onsen ofghenomen, om ghebreck der betalinghe der pensien. Daer op bidden wy uwer eerbarheiden vrentlie te weten, dat wy ons wel bekennen die ghewoenlike pensie der greeflicheit sculdich te wesen, want die hoechgheboren furste, onse ghenedighe heere van Gloucester, van Bourgoenghen ende van Brabant, elc hem toespraec ende rechts totten goeden landen van Hollant vermeten, also hore alre brieve, ons daer van ghesent, dat inholden. Begherende hieromme aen uwe liefden, dat ons daer wisse voir gheschie, dat wy met énen ghelde betalen sellen; ende of wy daernae dat anders iemant gheven mosten, dat men ons onse ghelt weder gave, ofte ons dat daer of doen soude; ende dat uwe liefden, uwen neve, den tresorier daertoe onderwisen ende so bevelen wilt, dat onse borgheren ende coepluden varen ende keren moghen op hare vryheyt inden tollen, gheliken sy van ouds pleghen ende ghy ons dat schrivet. Ende van enighe tollen tot Schoenhoven den onsen aff te nemen by Floris van Kyfhoec often sinen, en hebben wy van den onsen noch niet ghehoert. Voirts, lieve jonkere, van dat ghy ons voert schrivet vanden ballinghen, uwen vyanden, die tot Schoenhoven legghen, dat die daer inne ghecomen wesen souden wt onser stat ende over des ghestichts eerde ende bodem, die daghelicx op, wt ende in des ghestichtes eerde ende bodem, den ondersaten ende palen van Hollant crachte ende schade doen souden, daerop laten wy uwer liefden weten, dat wy daeromme, dat sy wt onser stat ghetoghen syn ende doer des ghestichts eerde, over hem gherecht hebben ende hem onse stat verboden openbaerlick mit onser clocken; ende en weten niet, dat sy op, ynne ofte wt des ghestichts eerde den lande van Hollant schadighen ende hem dat node lyden souden, daer wy dat wisten; Ten waer dan op des ghestichts eerde, binnen den graven ende muren der stede van Schoenhoven, daer wy se niet verlenghen en kunnen, soe ghy selver wael bekennet. Ende want wy ende die maerscalken vanden lande hebben met openbaren gheboden verboden, dat niemant cracht noch ghewalt, roeff, brant ofte vanghenisse, off enighe schade doen off keren en sal aen yemant anders wt enighe ander landen in onser stat ofte lande van Utrecht of daer wt, op syn lyf; ende yemant, die dat dede, dien wolden wy mitten maerscalken volghen ende naejaghen mitten alinghen lande ende gheheele clockenslaghe, ende die ghewalt rechten aen horen liven; soe bidden wy uwer eerberheden, *etc. ut in litera ad oppida Hollandiæ*, alsoe wy dit den goeden steden van Dortrecht, Haerlem, Delff, Leyden, ende den anderen, inden velde wesende, dat lesten schreven ende baden in onsen brieve. Ende van des uwe lieffde vorder van ons begheert, onse borgheren binnen Schoenhoven en gheen sustineringhe noch provande senden en souden, begheren wy U te weten, dat wy een open coepstat hebben, ende den gueden steden van Hollant ende hoiren poirteren vrentlike gunnen, daer te copen ende te vercopen, erwt, bussen, schut ende alles, des zy behoeven, gheliken zy ghedaen hebben, ende daeromme zo redelic enen ygheliken doen moeten, omme ons ghelyc te quiten op alle siden; ons niet sparende, etc.

XVII.

ANDIE VANDE RITTERSCHAP TOT SCHOENHOVEN.

Lieve jonkeren, gheminde heren ende vrenden. Also wy voirtyts overmits uwer vrenden overtrec voir onser stat ende inden lande van Utrecht ghedaen, openbaerlic mitten onsen clocken verboden hebben, om lasten mitten lande ende steden van Hollant noch te schuwen, dat nyemant in onser stat ofte vryheit, of daer wte yemant anders roven, branden, vanghen ofte schadighen en soude, op syn lyf, ende dat oick soe mitten maerschalcken hebben doen verbieden overal inden lande van Utrecht; Ende gy ofte veel vanden uwen daer en boven wt onser stat tot Schoenhoven ghetoghen syt, om arch anden huse aldaer te keren, hebben wy onse stat verboden allen den ghenen, die soe wtghetoghen syn, tot onsen wederseggben; des hyer en boven sommighe van U ende vanden uwen weder binnen onser stat ghecomen syt ende daechlix coempt, dat seer qualick ende onwiselic ghedaen is; so wy ghelt daer op ghezet hebben, etc., ende ons verdriet ende niet te lyden en ghebuert. Want worde die uwe daer van yemande ghetueft, wie waelt ons hertelike lede wesen zoude, wy mosten ende wouden dat rechten, also daer toe behoren soude. Hier omme, bysonder gheminde, lieve vrende, soe bidden wy recht vrentliken, mit grontelick begheren, dat gy U, uwe vrende ende ons aldus hier niet van te laste zetten en wilt; Ende waernen alle die uwe, die dus met U wtghetoghen of anders indes ghestichtes eerde, daer op of daer doer yemant beschadicht hebben, dat sy binnen onser stat ofte onser vryheyt niet en comen, mer dat scuwen, als voersz. is. Ghy moghet toch wael met anderen boden doen verboetschappen, des U nutte of noet sy, ende uwe vrende U doch nutter by U zyn dan daer van. Voert vanden zaken, ons lasten angheschreven, soe dat in bewinde der ruwaerden is, hebben wy dat mitten zelven doen verspreken, die die dinghe ende gheleghenheit wouden doen versien, ende alsdan naere spraecke ende raet daer mit ons van hebben willen. Oick scriven wy huden den jonker van Gaesbeek, als ruwaert, etc., dat hy dat schuwen wil optes ghestichtes eerde, arch ofte ghewelt aen yemant te keren, ghelyck gy in onse voirsz. copie wael verstaen hebt, etc.

XVIII.

ANTWOERT OPTES RUWAERTS BRIEFF,
wanneer wy goede gelike luden, *etc.*

Gheboirtighe, eerbere, lieve jonker ende vrende. Also wy uwer liefden anderen daghes screven, U biddende, om gheleide voerden tween ruwaerden 'slants van Utrecht, alse oic den maerschalck slants van Utrecht ende onse tween borghermeysteren, enen nywen ende enen olden, alse g. ende f., om sonderlinghe saken met U ende metten goeden steden van Hollant te verspreken, die wy U samentlic ofte onderscheidelick niet schriven en konden, dat es, lieve jonkeren ende heren, te weten, dat onse vrende voirsz. wt onsen bevele hem gherne arbeits ende costes anghenomen hadden, of sy goets hadden kunnen bedenken ofte ghedoen tusschen uwer liefden ende den goeden steden van Hollant, etc., aen die eene syde, ende die ridderschap ende stede van Schoenhoven ende daer inne wesende, op die andere syde, daer uwe liefde onse stat van Utrecht nu uwe brieve ende antwoert van weder ghe-schreven hebben, dat die eerbere tresorier nu by U ghecomen waer, ende hebt U mitter ander ridderschap ende mitten goeden steden van Hollant besproken ende syt des over-

comen ende daerop ghesloten, dat gy mitten luden, die wy daer te daghe senden wouden, node enighe daghe houden sout, aenghesien dat sy alreweghe herdicheit ende onminne voirtgheset souden hebben ende luttel goets ghedaen tusschen den lande, etc., met meer woirden in denselven; Waer op wy uwer erberen liefden vrentlic laten weten, dat wy die goede manne, die wy U benoemt hadden, om des gheleyde te gheven, houden ende bekennen voor eerbere, goede, redelike, wise ende reckelike manne, ende sy daer omme ende so sy die lasten des ghestichtes ende onser stat in bevele hebben ende mede draghen, ghelast hadden mit onser boetscop, omme daer ynne goets te doen. Ende want U die nyet en ghenueghen daghe mede t'houden, ende die van onser begheerten voirsz. te horen, so en ghebueret ons onse vrende voirsz. niet te veranderen, want wy sy daer ynne vernederen souden, buten enighen horen schulden, die wy bekennen. Ende hier omme, lieve jonkeren, heeren ende vrende, laten wy onse andachten vallen in deser saken ende slaen sy over tot teser tyt. Ende bidden U noch, als wy U voirsz. ghebeden hebben, des ghestichts eerde te schuwen, daer arch ofte ghewalt wt off op te doen; ende ons nyet sparen, des wy U te lieve vermoghen.

XIX.

Antwoert tot Schoenhoven.

Lieve jonkeren, heren ende vrende, uwen brieff, ons ghesent, begherende te weten, want uwe vyanden ommeslaen souden willen optes ghestichts aerde, dat wy niet ghehenghen en souden willen, dat onse ghenedighe Vrouwe ofte gy daerwt beschadicht noch belast en wart, ende begherende ons bescreven antwoert hier op, met meer woerden, etc., hebben wy goetlic ontfanghen, ende bidden U daerop te weten, dat ons noch niet nutte en duncket, dese saken aldus daen an onse ghemeene vrende te brenghen, die hier sprake toe hebben, om enighe dwalinghe te verhueden, die daer inne comen mucht, want die saken van Godts ghenaden noch niet ghescbiet en zyn ende licht verhuet sellen bliven, overmits onsen schriven, daervan ghedaen aenden heren ende steden uwer vyanden; mer oft anders gheviel, des wy niet en vermueden, soe willen wy onsen ghemeenen raet daertoe roepen, ende daer dan 't beste ynne prueven mit gansen ernste ende goeten herten; ende U dan gerne onse antwoert hiervan naere laten weten.

XX.

Hogheboren vurste, ghenadighe heer, uwen brieff, ons ghesent, hebben wy eerlic ontfanghen, daer ynne uwe ghenade begheren te weten, wat wy goets mitten steden van Overyssel in behoeff uwes neven, ons ghenedighen heeren van Diepholt, des postulaets, ghevordert hebben, etc.; Waerop wy uwer ghenaden vrentlic begheren te weten, dattet waer is, dat wy, overmits begheerten der raden ons lieffs heren, des postulaets voirsz., in sinen behoeff, ende omme sine saken te bet te heilen ende met eendrachten te vorderen, onse vrende van onsen oversten mitten selven ons heren raden over yselen byder alinghen ridderscap ende den alinghen steden aldaer, te weten Deventer, Campen, Zwolle, daer die van Grueninghen, hoer vrenden, alse guede ghestichts lude, mede by waren, ghesent hadden, nu onlange gheleden, daer ons heren ende onse vrende voirsz. mitter ridderschap ende steden voirsz., eendrach-

telic ende gunstelic overghecomen syn, dat wy by onsen heere den postulaet ende by sinen koer bliven willen, ende hem daerin bistandich wesen tot sinen recht; ende dat sy noch wy ghenen anderen heer annemen en willen noch en sellen, dan met eendrachten. Ende van onsen heere noch slote in te gheven, hebben wy vaste raet ende guede meyninghe toe ghehadt ende noch hebben, dan die gheleerde, oick vrende ons heeren, daer inne beducht syn, dat dat sinen goeden koer ende recht teghens draghen mocht, hopende nader lester onderwisinghe ende brieven vander ghemenen ridderscap, steden ende ghemeynen lande, nu omtrent XIIII. daghe gheleden, onsen billighen vader den Paeus ende den Cardinalen ende anderen onsen heren aldaer anghescreven ende ghesent, dat ons heren saken, tot onsen begheerden eynde wael comen sullen, oick na verstaen van onsen vrenden aldaer.

XXI.

Hogheboren, duerluchtighe vurste, ghenadighe heer. Uwer ghenaden brief, ons ghesent, hebben wy vrendeliken ontfanghen, dat ghy, ghenedighe heer, inder waerheyt verstaen sout hebben, dat die ballinghe wt Hollant daechlix vergaderen binnen onser stat ende daer starkeliken wt reysen souden, om die goeden luden in Hollant ende Zelant te beschadighen, ende omme diere landen, steden ende sloten te verrasschen, etc. Hierop bidden wy uwe ghenaden te weten, dat veel goeder lude wt Hollant, wt Zelant ende menigen landen ynne ende wt onser stat comen ende verkeren, horen penninck daer verteren, hoer comenscappen daer hantieren, soe wy van Gods ghenade een vrye stat hebben; Ende en weten inder waerheit niet, dat yemant also wt onser stat of daer ynne, also uwer ghenaden dat angecomen is, reyset. Ende omme enighe laste der lande dat te verhueden ende te besorghen, na alle onser machten, hebben wy corts te voren, eer wi uwen brieff ontfanghen hadden, mit onser clocken ende openbaren gheboden doen verbieden, dat er gheen gast, wt wat landen dat hy waer, wt onser stat en reysede, ghewapent ofte bloot, by daghe ofte by nachte, om yemant te schadighen an lyf ofte guede in enigher wys, mit zwaren verboden ende verbanden daer op ghelecht; Ende en weten oick met uwer vursteliken ghenaden, landen ofte luden niet wtstaende, dan gunst ende vrenscap; Ende die zuene mitten lande van Hollant ende van Zelant vrentliken te houden, wie wael sy ons ten besten niet ghehouden en is. Ende worde daerenboven daer ynne ghebrueket by onsen sculden, dat wouden wy ummer rechten, als dat behoert. Ende vermuchten wy, ghenadighe heer, enighe saken uwer ghenade te lieve, ons daer ynne niet sparen, die God almachtich vroem in ghesonden behueden wil tot alre tyt.

XXII.

Anden Tresorier, etc., anno XXX. Antwoert op sinen brieve, omden vrede te verlenghen, des donredaghes op sinte Clemens dach.

Eersame, gheminde vrent, wy hebben guetlic ontfangen uwen brief, ons ghesent, dat sommighe van onsen borgheren mit anderen horen hulperen tot Yselsteyn ghecomen souden wesen, an sommighen van Yselsteyn te slaen, daer die sake, waeromme, der zuenen rueren

sonde ende groteliken angaen, begherende den vrede daer af, wtgaende sinte Andries daghe naestcomende, voirt te verlenggen, mit meer verhaels daer off in uwen brieve voirsz. Waerop, eerbare, lieve vrent, wy U begheren te weten, dat wy hier voir toeghesproken hebben Marten Bruninex des yersten dode brueder ende sommighe andere syn maghen in onser stat, die ons ter antwoert gheven, dat Marten niet meer dan mit hem zelf vierden wt onser stat opte reysen tot Yselsteyn ghebeden en was, mer alle die andere, zyn bruederen, maghen ende vrende opte reyse, van Neerden wt Goylant, Hollant, van Nichtenvecht ende vten stichte waren, die hy teser tyt so haestelic niet beganghen en kan, om den vrede te verlenggen nae uwer begheerten. Dattet der zuenen niet en ruert noch an en draghet, mer dat over XIIII. jaren Bruninc oir brueder, die yerste dode wtter mareten te Zwolle tot opter Zuyderzee van Arnt Coppensz. ende sinen medewerkeren sonder vete of huede vervolghet wart, daer doot geslaghen zyn ander bruederen ende meer onser borgheren, ende andere vten stichte angheleghen ende crachtelic ghevanghen ende ghewonnen worden, ende in Ghelrelant ynne ghesekert, daer wy of dat stichte doe noch gheen vyande en waren; ende dat dese nederslach by tyden in vreden ende by tyden buten vreden ghestaen heeft, ende sy daer of gheen betering en hebben cunnen crighen. Voirt vanden vrede, segghen sy ons mede, dat Marten met meer, etc. Mer want wy, gheminde vrendt, gerne tot allen rusten ende vreden raden ende helpen willen nae onsen vermoghen, willen wy den vrede voirt terstont doen sueken binnen ende buten onser stat, daer wy dat verhalen kunnen, om den te verlenggen. Ende ter goeder tyt, des ons daer off wedervaren sal tot Yselsteyne, anden schoute ende gherechte aldaer laeten weten mit onsen brieve. Ende bidden uwer liefden dit in dancke te nemen, want wes wy daer goets ynne gedoen kunnen, sellen wy gerne doen; ende begheren van uwer liefden oick also te gheschien, die ons niet sparen en willen, indes wy vermoghen; ende onsen heer God bewaren wil in allen tyden. Datum, ut supra.

XXIII.

Anno XXV., die andere dach in januario.

Wy burghermeysteren, scepenen ende rade der stat van Utrecht, doen cont allen luden ende laten U weten, bysonder den eerbaren heren Wouter van Mynden ritter, ende Johan van Nywenrode knape, onsen goeden vrenden. Alsoe onse borgheren ende ondersaten gearvet inder buerscap van Gheelkensdorp ende die gemene bueren aldaer, ons claghelic ghetoent hebben, dat ghy ende uwe schouten, namelic Jan Splintersz. van Ruweel ende Vrederic Willekynsz., hem ende hoire arven voirsz. inden waterganc vander Aa slaghe ende sekere roedetalen dien waterganck te maken ende te houden ghegheven hebt, ende schouwen op hem gheset hebt, ende sy ende hoer arven dair omme hebt doen panden mit onrechte, so sy ons croenden; want sy indien waterganc niet en hoerden, begheerden van ons, dat wy die saken vervaren wolden mitter waerheit. Hier omme hebben wy van onsen gezworen raden daertoe gheset, die konde hier off te horen, die ons by hore eeden aenghebracht hebben, dat sy hier omme gheboet ende verghadert hebben die outste, beleefste ende wyste daeromtrent ende anderswaer buten Gheelkensdorp gheseten ende die daer omme gheet hebben, die by horen eeden ghetuyghet ende mit onderscheide bewiset ende aenghebrocht hebben, dat die ghearfde in Gheelkensdorp ende die buere aldaer mit rechte niet en horen, noch nye en hoerden inden waterganc vander Aa, noch slaghe noch werke daer ynne

en hebben, noch schuldich en syn te maken; mer dat die ghearfden yn Gheelkensdorp ende die buere voirsz. gheweest hebben van ontellicke jaren mit rechte ende van ouden ghewoenten ende noch syn inden waterganc vanden Ryn mitten bueren vander Haer, ende wtweteren inder Vechten by Houdaen. Ende want wy onse borgheren ende ondersaten ende hoer lantsaten ende pachters, ende die buere aldaer, hieromme schuldich syn te voerstaen tot horen rechte, ende de bescutten van onrechten oplaghen ende belastinghe hore arven; soe begheren wy van U vrentlic, dat ghy alle ghebode, pandinghe ofte rechtvorderinghe, by U ofte by uwen scouten voirsz. ghedaen, nu ende tot comenden tyden, oflaet ende quytschelt, ende den ghepanden hieromme hoer pande weder gheven doet, ende die nu ende voirt meer hier of onbelast laten wilt, ende die onse hier ynne meer verooorten, ende op dat gheen behoef en sy hier meer beclachs ofte vervolghes off te horen, want dat moghelic so behoert. Oirconde onse brieve ende onser statseghel hier op ghedruct, int jaer ons Heren XIIII^{c}.XXV., ten anderen daghe in januario.

XXIV.

Anno XXX., de mense decembri.
AN ONSE HEER DEN POSTULAET.

Eerweerdighe, ghenedighe heer. Also onse overste wt bede ende bevele ons raets, oude ende nywe, uwe ghenaden langhe daer omme vervolghet hebben vander onghenaden ende onrechten Peter Lambertsz., onsen borgher, van Dirc Poyten anghelecht, om die te wederstaen, daer uwe ghenaden uwe gherechten tot Amersfoert omme nedergheleecht hebben, ende daer op Reyner Evertszoen ende den scepen verboden ghedaen hebben daer recht te houden, eer die onrechte voirsz. ofgheleghet weren, also dat by uwe ghenaden, uwer clesie hoghe raden ende ons overdraghen wart, verstaen wy, dat Reyner den rechtdach, vanden XIIII. daghen te houden, selver schuwt, mer dat syn soenen in sinen naem tusschen den tyden gheboden ofte ter syde recht houden; dat so te doen, ghenedighe heer, niet en ghebuert. Ende also men nu XIII. daghe den raet ende dat gherecht daer te versetten pleghet, om te mere ontsich ende U in uwen gheboden ende rechten teren, begheren wy an uwe ghenade, dat ghy hier van Reyner toespreken wilt ende uwe verboden vernywen; ende daertoe Reyner verbode doen die nyewe scepen teeden, eer sy uwer overdrachten, om die onrechten voirsz. of te doen, ghehouden sullen hebben; ende Peter onse borgher van Dirc Poyten voirsz. bescheit wedervaren is. Ende ons hieroff uwer ghenade goede antwoirt scriven laten by desen bode, die over ons ghebieden willen, in des wy vermoghen; ende onse heer God vroem in ghesonde bewaren wil in allen tyden.

XXV.

AN JAN VAN VYANEN ENDE VAN DUYSTERENBERCH,
VIII. oct., XIV^{c}.XXXI.

Wy Rudolph van Diepholt, postulaet, prelaten, dekenen, capitulen, ritterscap, stat ende steden slants van Utrecht, warnen U vrentliken ende laten U weten: Johan van Vyanen ende

van Duysterenberch, scouten, gherechte, bueren, allen gheaerfden ende horen pachteren inden kerspele ende buerscappen van Jaersvelt, ende elcken van U bysonder; want voer noet, oerber ende ghemeenre nutscap der kerken, stat, lants ende onser alre een ghemeene merghenghelt wtgeset is, als op elken merghen twee cromstert, te betalen sonder enich langher vertreck nu opten sonnendach nae sinte Victoers dach naestcomende, byder penen ende koren van twi scatte ghelt ofte vier scatte pande, gheliken onse voirbrieve ende ghebode daeroff wtghesent in allen kerspelen 's lants van Utrecht dat inhouden, dat ghy ende elcx van U hier omme betaelt ende wtreyket uwe merghenghelt voirsz. opten daghe voirghen., ende dat brenghet ofte sent in handen der deputaten, daertoe gheset inden capittelhuse der kerken vanden Doem t'Utrecht; want wy daer nyemant ynne sparen ofte verschonen en willen, die hyer versumich ynne waer, wy en willen hem dat merghenghelt. mit allen penen, boeten ende broeken daer op verschenen, ende daertoe sulken cost, als wy daeromme doen deden, wt doen panden sonder verdrach, na inhout der overdrachten ende onser voirgheboden ende brieve voirgen. daervan wtgheganghen, want wy die weten hieroff ter goeder tyt ghenoech ghedaen hebben.

In kennisse hieroff, want wy postulaet onsen seghel teser tyt in desen onsen lande niet en hebben, soe hebben wy postulaet, ecclesien, ritterscap, stat ende steden slants van Utrecht seghelen der Doemkerke ende der stat van Utrecht voirscr. hierop doen drukken, diere wy hiertoe samentlic ghebruken tot deser tyt. Ghegheven des manendaghes die VIII. dach in october, anno XXXI.

XXVI.

Alle den ghenen, die desen brief sellen zien of horen lesen, doen wy verstaen, Vrederic van Drakenborch, borgher TUtrecht, principale zaecweldighe, ende B. C. D ende E., met Vrederic voirsz., ende om synre beden will, dat ick Vrederic voirsz. ghelovet ende ghesekert hebbe, ghelove ende sekere by minen live ende allen minen goede an handen des scepenburgermeysters der stat van Utrecht, tot behoeff derselver stat ende des ghestichtes van Utrecht, dat ic dat hws tot Vredelant mitten gherechte tot Vredelant, also dat gherecht tot Vredelant gheleghen is, die sy my bevolen hebben te bewaren een jaer lanc naest comende na datum des briefs, truwelicken houden ende wel bewaren sell, alse een goet castelleyn ende ambochtsman dat sculdich is te doen, alse omder pensien van vyf ende tseventich vrancr. oude scilde sjaers off payement hore weerden, also die clesie van Utrecht voir den scilde nemen sellen in elker tyt der betalinghe, die ic van den huse tot Vredelant ende gherechte voirsz. hebben sall te bewaren, in alre manieren, also die brieve daerof inhouden, die ic hebbe van minen heere den postulaet ende die stat van Utrecht. Ende hebbe gheloeft ende ghelove in alre manieren voirsz. der stat van Utrecht voirscr., soe wanneer mi voldaen is vander pensien voirscr., dat ic dan minen heere den postulaet ende der stat van Utrecht, tot hore ende tottet ghestichts behoeff, dat huys van Vredelant mitten gherechte voirsz. vry ende ledich weder overleveren sall, sonder alle arghelist, mit sulken voirwaerden, dat myn heer die postulaet ende die burghermeysters der stat voirsz. mi dese castelrie ende bewaringhe des huys ende gherechts voirsz. opsegghen moghe; ende desghelicx mach ic Vrederic voirsz. der stat van Utrecht voirsz. oick opsegghen de castelrie ende bewaringhe des huys ende gherechts van Vredelant voirsz. tot alre tyt een half jaer te voren, als voirsz. is; ende mede behoudeliken my mynre versetenre pensie, na beloep des tyts dan verleden. Ende om die meere sekerheit ende vestenisse der stat van Utrecht voirsz. hier aff te doen, soe hebbe ic ghebeden

de eerbere B. C. D. E. etc., myn lieve heeren ende maghen dese ghelofte mit mi te doen, mit samender hant der stat van Utrecht voirsz.; Ende wy B. C. D. E. etc. hebben om bede wille Vrederics van Drakenburch, ons neven voirsz., dese ghelofte voirsz. mit hem gheloeft ende gheloven an hande der borghermeysters van Utrecht voirsz. mit ghesamenderhant, by allen onsen goede, dat Vrederic voirsz. dat huys tot Vredelant mit den gherechte aldaer, vriliken ende onbecommert overleveren sall der stat van Utrecht voirsz. in alre manieren, als voirscr. staet, sonder alle arghelist. In kennisse, etc.

XXVII.

An Dortrecht, secunda litera,
anno XXV., xxv. martii.

Eersame, gheminde vrende. Wy hebben guetlic ontvanghen uwen brieff op onsen brieff, ende antwoert U laeste ghesent ende opter richtinghe ghedaen by ons an sommighen, die in onser stat gheleghen hebben ende daer wt voir den huse tot Schoenhoven getoghen syn, daer uwe wysheit ons ynne bescriven, dat U dat temael cranckelic geantwoirt duncket wesen, begheren wy U, lieve vrende, daer op te weten, dat wy na onser ende des lants van Utrecht overdrachten, ende na onser stat rechten ende ghewoenten daer op voert ghevaren hebben ende hem onse stat daer omme verboden, als wy U voirgescreven hebben. Ende sy en hebben noch van gheenre weder incoempste van ons begheert. Ende off sy des begheerden, daerinne willen wy ons alsdan also bewisen, dat uwe liefde ons daer redelic niet ynne bespreken en sellen moghen; Ende willen ummer der zuenen, laetste gemaect, vrentlic ghevolghich wesen, als ons die angaet. Ende wy ende dat lant van Utrecht daer omme niemant ghehenghen en willen na onsen vermoghen den anderen ynne ofte wt onser stat ofte lande crachte ofte ghewalt te doen; Oick omme ons te vrien ende te verhueden last ende ongunst der hogheboernster ende moghenster vursten, onser ghenedichster heren van Gloucester, van Bourgoenghen ende van Brabant, so sy ons elc van hore toespraeck totten gueden landen van Hollant ende van Zeelant ghescreven hebben; ende wy elcken van hem met onsen brieven geantwoert hebben, onse straten ende stromen te vryen. Hyer omme bidden wy U, gheminde, lieve vrende, noch, also wy U voer ghescreven ende ghebeden hebben, of gy ofte uwe vrende ofte hulperen daer quamet, dat gy des ghestichtes aerde schuwen wilt, so dat daer op of daer wt en gheen ghewalt ofte crachte an yemande en geschie. Want, gheminde vrende, die hogheboernste vursten, hertoghe van Gloucester, ende onse ghenedighe Vrouw, die gy onse heer ende vrouwe noempt, dat wy bekennen danckelyck van U te nemen ende so hopen te wesen, ende onse ghenedighe heer van Bourgoenghen, nae horen anschriven an ons ghedaen, of wy die crachte ofte ghewalt leden, hem des moghelic ende redelic nae onsen verstaen op ons annemen muchten, dat ons te groot ende te swaer waer te lyden. Ende wy daer omme diere saken moghelic vry ende onbelast gerne bliven souden op allen syden. Ende van des gy ons voert anschrivet vanden ghestande ende conditien onser ghenedighen vrouwen van Hollant, dat laten wy rusten op onsen hillighen vader den Paeus ende sinen hillighen collegium, synre bruederen den cardinalen, die de saken langhe in horen berade ghehadt hebben, die teynden na gotlicker wysheit ende rechten; want wy nae ghehoir van daer wael van anderen verstaen syn.

XXVIII.

Aldus schryft de stat ande IV. hooftsteden, alse:
DORTRECHT, HAERLEM, DELFT ende LEYDEN.

Eersame, gheminde vrende, wy hebben verstaen, dat gy voer der stede tot Schoenhoven gecomen syt, daer wy uwer liefden vrentlic van begheren te weten; Also die hogheboren vursten, onse ghenedigste heren van Gloucestre, van Bourgoenghen ende van Brabant, ons mit horen brief ende van horen weghen ernstelic an hebben doen schryven, alse sy hem elx toespraec anden gueden landen van Hollant ende van Zelant vermeten, dat wyt wolden doen verhueden, dat den landen voirsz. wt onser stat ofte wt den lande van Utrecht gheen cracht, ghewelt noch arch en gheschiede; Ende want dat moghelic oick daer omme ende redelic soe behoirt na den inholt der laetster zuenen, hebben wy eenwerve ende anderwerve mit onser clocken openbaerlic verboden ende byden maerscalcken des lants van Utrecht dat op allen eynden doen verbieden, dat nyemant van buten cracht, nochte ghewalt, roeff, brant ofte ghevanghenisse ofte enighen schade keren, doen solden an yemant anders wt enighen anderen landen in onser stat ofte lande van Utrecht of daer wt, op syn lyff; Ende yemant, die dat dede, dien solden wy ende de maerscalc mitten gansen lande ende ghehele clockenslage volghen ende den nae jaghen, die ghewalde wederstaen, ende dat richten ende doen richten an horen lyve. Oick hebben wy ghelt gheset te geven den ghenen, die dese ghewelderen brenge ende ons often maerscalken die leverde. Ende overmits dat die guede lude wt den lande van Hollant, die langhe in onser stat guetlic gheleghen ende horen penninck daer verteert hebben, voer den huse tot Schoenhoven door onsen lande ghetoghen syn, om cracht daer an te doen, hebben wy den selven onse stat verboden. Soe bidden wy uwer liefden hieromme rechte vrentlic, dat gy des ghestichtes eerde scuwen wilt, soe dat daer op, daer ynne ofte daer wt en gheen ghewelt ofte crachte an yemant en gheschie, want, gheminde vrende, ons dat herte lyde waer inder manieren voirsz., ende die hoghe vursten voirsz. ende onse ghenedighe vrouwen, beide moeder ende dochter vrouwen van Hollant, of wy de crachten ofte ghewalde leden, hem des mogheliken op ons annemen muchten, dat ons te groot ende te zwaer te lyden waer; Ende hier omme deser saken gerne vry ende onbelast bliven solden op allen syden; Ende hier, gheminde vrende, dat tbeste ynne prueven, omme enighe arringhe, die daer anders van comen mucht, te verschutten; ons niet sparende, des wy U te lieve vermoghen. God zy met U. Ghegheven swoensdaechs nae onser Vrouwen dach annunciatio.

Eers. borghermeysteren, scepenen ende raden, gherechten ende gemeene poirteren der goede stede van Dortrecht, van Haerlem, van Delff ende van Leyden ende horen vrende, teser inden velde voir Schoenhoven wesende.

XXIX.

Ic Splinter van Nyenrode, bailliu van Mude, van Wesepe ende van Goeylant, doe cont allen lude, dat vrentlic verdedinct is tusschen der stat van Utrecht voir horen borgheren ende ondersaten op die een syde, ende mi Splinter van Nyenrode, bailliu van Muden, Wesop ende van Goylant op die ander syde, also dat alle borgheren ende ondersaten, mannen ende wiven der stat van Utrecht, een vry, vast ende seker ghelejde hebben ende hebben

sellen mit hore liven ende goede veilich te varen, te comen, te merren ende te scheyden, ingaende op dach datum des briefs, duerende tot beloeken paesdach, alse tottes sonnendaghes: *quasi modo*, ende den dach all, overal inder bailliuscap ende minen ampte van Muden ende Wesop voirsz. te water ende te lande; ende hier voir sel de stat van Utrecht te hoefheyden ende liefdom gheven my Splinter, bailliu voirscr., XXXIIII. Burgoen. scilden, te betalen die eene helfte sinte Meertens misse inden winter ende die andere helfte tot Vastelavont, beyde naestcomende, ende my die verborghen, alsoe dat ic diere seker sy, in voerwaerden ende manieren naebescr., dat is te weten, dat ic Splinter, bailliu voirsz., hem dat gheleide ghegheven hebbe ende onverbroken houden sall den tyt voirsz., then waer dat myn G. heer van Burgoen. ende syn reghenten dat gheleiden wederspraken, mer anders niet. Ende of sy dat gheleide wederspraken, soe sal dat gheleide nochtant waren ende dueren XIIII. daghen lang na der opseggbinghe myns Splinters, baillius voirsz. Ende tot wat tiden ic Splinter dit gheleide overmits der opsegginghe wedersprake, so sal ic nochtant hebben ende behouden vanden XXXIIII. Burgoen. scilden voirscr., des my dan anlopen sall vander tyt dan verleden, mer vander toecomender tyt ende ghelde daer of na den belope, sal de stat quyt ende onbelast wesen.

XXX.

Voirsichtighe, wise, lieve, gheminde vrende. Ons coempt aen van onsen lieven vrent Ghisebr. van Lodesteyn, wt uwen doichteliken bevele ende andachten, alle weghe an ons ende den onsen truweliken bewiset, dat uwer voirsichticheiden wael ancomen wesen solde, dat bisscop Sweder van Culenborch ende synre yn synne hebben solden op onsen coopluden nu in deser uwer anstaender marcte beswaringhe te doen mit sinen onrechten banninghen ende d'onse daer soe weren ende versch....; Ende want doch die ende alle syn vorderinghe van banninghe op ons ende den onsen ghedaen voor Gode ende in allen rechten, daer wy tot ghehoir comen mochten, niet ende van gheenre machten ofte werden en syn, ende sy ons die mit onrechten doen; soe senden wy hieromme by uwer liefden den vromen ende eerbaren meyster Raess Daggert, docter ende doemheer in onser stat, hier van ende van onsen begheerten onderwiset, gheliken hy uwer liefden ende uwe gheleerde vrende wael van onderscheiden soll; Bidden den selven ende des hy U hier van aenbrenghen sall, volcomeliken te gheloven, ende ons ende onsen goeden rechten daer ynne biblivich te wesen, als uwe eerbaerheiden sich alle weghe in ons ende den onsen bewiset hebben. Ende ons wederomme niet sparen, des wy U weder diensteliken te lieve vermoghen.

XXXI.

An Gornichem, voir onsen borghere Peter Ghele, vande besettinghe van Wessel, etc.

Goede vrende. Ons heeft ghethoent onse borgher Peter Ghele, dat hy binnen uwer stede beset is van weghen Wessels Jan Berensz., van enighen lyfrenten, die wy Wessel schuldich wesen solden, waerop wy U begheren te weten, dat wie wael na wtdrachte der zuenen ons ghenedichsten heren van Burgoen., onsen heere van Utrecht ende ons so hoichliken

ghegheven, Wessel voirsz. of ghene andere onse ballinghe in ons heren lande van Burgoen. of daer zyn ghenaden bewint hebben, wesen en solden, sy en hadden ons dan yerste oirvede ghedaen na inholt der selver zuenen, welcke oirvede ons Wessel voirscr. niet ghedaen en heeft; Ende deden die ballinghe daerenboven, dat men dat rechten solde mitten sweerde an horen live. Syn noch hiertoe nu inder maent van september, ten XIII. daghe, de hoghe rade onser beider ghenadighen heeren voirsz. ende die onse mit raden der ghemeenre steden van Hollant te samen gheweest tot Schoenhoven, ende beider landen ghebreken daer op versproken, daer een ander dachvaert voirt op wesen sall; ende tot diere dachvaert toe voir ruste der lande te beider syden sekere punten, behoudeliken der zuenen voirscreven, an hore machten te bliven, overcomen syn, onder andere, dat men den ballinghen van Utrecht binnen den steden van Hollant ende van Zelant etc. gheen recht doen en sall upten borgheren van Utrecht of horen gueden, om enighe lyfpensie of anders, noch hem gheheughen enighe crachte te doen op enighen borgheren of ondersaten etc. Boven allen desen is ons dese besettinghe geschiet an onsen borgher voirsz.; waer om wy van U beghe-ren ende vrentliken laten weten, dat ghy die besettinghe van Peter, onsen borgher, van weghen Wessels, ons ballings voirsz., quytschelt, ende ons daervan doet na inholt der zuenen ende mede der vrendelike overdrachten, nu laetsten tot Schoenhoven overdraghen, ende ons hier of uwe goede antwoert schriven.

XXXI.

Den voirsichtighen, wisen, dekenen, capittelen, kercheren ende gheystelike ghebeneficieerden, ende den burghermeysteren, scepenen, raden, ghemeene burgheren ende inghesetenen der eerbare goede stede Deventer, Campen ende Zwolle, ende allen rechteren, gheboirtighen, vromen ende anderen gueden luden inden lande van Zallande, van Twente, van Drenthe ende van Vollenhoe, ende elken bysonder; Wy burghermeysteren der stat van Utrecht onse gunstelike gruete, ende des wy U te lieve vermoghen, gheven uwer erberheiden te kennen, hoe die gheystelike bruedere, viceprior ende convente vande Prediker oerden binnen onser stat, U ende ons alle weghe ghetruwe ende biblivich in allen uwen ende onsen teghenwoerdighen lasten gheweest hebben ende syn; Ende daer omme wedersien ende berovet syn hore gaige ende termynen, die sy van menighen ongheteldden jaren te ghebruken plaghen, beyde inden lande van Hollant ende van Ghelre, ende so tot lasten hore noitorfden van merkelike ghebreken ghedrucket worden; hieromme ende want doch die bruedere der selver oerden, die uwe lande ende termine te versueken ende U hoer dienste in prediken, misse doen, te biechten, in hulpen uwer cureyten ende anders gheysteliken te dienen plaghen, mit verdwaelder onrechter vermetelheiden U ende ons mit onrecht..., segghende hoeren dienst ende terminen in uwen landen niet ghegangen en hebben noch en gaen; so gheboirt mogheliken ende redeliken uwen eerbaerheiden onsen lieven biblivighen bruederen der Prediker oerden, in onser stat gheseten, gunsteliken inder andere diensten te gunnen ende in horen ghebreken te hulpen te comen; hier omme bidden wy uwer eerbaerheden, vroemheiden ende deuchdelicken wysheiden ende elken bisonder vrentliken, met goeden betruwen, dat gy den subprioer van Utrecht ofte sinen stathouder nae machten, hem ende den sinen ghegheven ende bevolen van onsen ghenedighen heer den postulaet ende vander kerken van Utrecht, gunsteliken toe laten, ende hem der Prediker oirden bede gunnen ende daer toe vorderen wilt ende hem daerinne behulpich wesen overall inden uwen, ghemarket, dat dat

cloester der Prediker oirden in onser stat alleen is, ende gheen meer in uwer ofte onser eerden van Utrecht. Ende hem voer horen trouwen ende bibliven by U ende ons goedertieren wesen.

XXXII.

Wy stat van Utrecht doen cont allen luden ende sonderlinghe etc. Amersfoert etc., dat huden inden jare ende daghe nabescreven voir ons gheboit ghecomen Gheryt vander Cappel ende Bernt de Wilde, onse borgheren, ende hebben ghetughet ende lyflic then Hillighen ghesworen met opgherechten vingheren ende volstaefden eeden, van hem ghenomen, dat hem witlic ende kenlic is, dat Matthys Ghisel, wileneer kemerlinc ende berbier, zeligher ghedachten, bisscop Fredericx van Blankenhem, ons ghenedichs heren, opten saterdach voir sinte Victoers dach, inden jaer ons Heren dusent vierhondert ende XXVI. storf, ende des selven daghes levende ende doot was, want sy tot synre wtvaert doe waren ende tot synre begangnisse, alse hy then Sertroysen in onser stat vryheiden begraven wert, dat wy uwer liefden te kennen gheven, also gotlic ende eerlic is, konde der waerheid te kennen gheven. In kennisse etc.

XXXIII.

Ic Geryt de Keyser doe kont allen luden, dat ic van wegen der drier staten, alse clesie, ritterscap, stat ende steden slants van Utrecht ontfanghen hebbe in afcortinghe der XX[m]. gulden, die sy mi sculdich syn van minen verlegghe ende wtgheven, ghedaen minen ghenedighen heer den postulaet, hondert Vrancr. oude scilde, of payement horer weerde, twee B. gulden ende enen cromstert voir elken schilt gherekent, alse van schattinghe Lumen Hasen, ghevanghen des lants van Utrecht voirsz.; mer hier zyn afgheganghen ende ghecort van Lumens stockgelt, sluytgelt, havening ende onraet, gheliken die cedel, my daervan ghegheven vanden stokmeyster ende bewares, dat inhout neghen B. gulden; ende belie my hier of goeder betalinghe, ende schelde quyt die staten voirsz. vanden hondert oude scilden voirsz., myn neghen B. gulden voirsz., ende alle, die des quitantie behoeven, sonder arghelist. In kennisse etc.

XXXIV.

Anno XXX., opten XXII. dach in octobris.

Eersame, gheminde vrende. Also wy uwer liefden waell truwende uwen scoute ghescreven hadden, vrentliken biddende overmits tidinghe, die ons van onsen ballinghen aenghecomen was, dat sy op die onse houden souden willen opten Leckenstroem tusschen uwer stede ende nywervaert, dat sy onser coepluden scepen ende guede van Antwerpen comende, aldaer in goeder hueden houden wouden, ende ons hoer compste laten weten, om die te veilighen ende te versorghen van lasten voorscr., syn onse coepluden nu deels mitten scepen tot Schoenhoven comen, die ons anghebracht hebben, dat gy onser coepluden scepen ende guede daer ghetueft ende beset hebben sout, daer ons inder waerheit vremde toe heeft; want wy tusschen onser stat ende uwer steden niet wtstaende en bekennen dan ganse liefde

ende verschulde vrentscap. Mer hebben mede verstaen, dat gy uwe vrende van uwen gherechte ofte vroetscap gerne by onsen rade bynnen onser stat senden solt, ende dat wy hem gheleiden gheven wolden, gheven hieromme oick by believing ons ghenedichs heren des postulaets vieren van uwen rade ofte vroetscap ofte daeronder, die gy binnen onser stat senden sult, elcx mit hem anderen, die onse ballinghe ofte viande niet en syn, een goet, vry, vast ende seker gheleide, veilich by ons ende in onser stat te comen, te wesen, te merren ende te scheiden, ingaende opten dach datums des ons briefs, duerende vier daghe lang daer naestco., sonder alle arghelist. Bidden uwer liefden, gheminde vrende, also onser coepluden goede vaste langhe onder weghen gheweest hebben, ende daer verteerlicke ende verderflike goede onder syn, dat ghy die scepen ende goede ons wilt delivreren ende thuys oomen laeten, ghemarket, lieve vrende, dat onse ghenedighe heer van Boergoen. die scepen ende goede overall inden sinen ende daer hy bewint heeft, te water ende te lande, in sinen bescherme, huede ende gheleide ghenomen heeft, ende die selver doet gheleiden ende veilighen by sinen vrenden. Ende waren wy uwer liefde erghens ynne plichtich ende ghehouden, daer sellen wy U gerne of in ghemuete gaen, ende U doen, dat ons van rechtes ofte van reden weghen te doen ghebuert, ghelikes wy dat mit uwen comenden vrenden waell naere verspreken ende vueghen sellen. Ende ons hierof uwe bescreven antwoert senden by bode ons briefs, omme ons te besaten die scepen ende goede voirt opwerts te doen halen ende te veilighen, als des noit wesen mocht. Ende ons niet sparen, des wy vermoghen U te lieve. Ghegheven onder onser stadt seghel int jaer ons Heren XIIII^{C} ende XXX., opten XXII. dach in octobri.

XXXV.

Anno XXVIII., domin. post S. Mart. hyemalis.

Eerbare, vrome, lieve heer ende vrent. Alsoe dat gheleghen is by deser tyt, wy hebben huden twee uren namiddaghe yerste ontfanghen uwen brieff, ons laetste op datum fridaghe XII. daghe in november ghesent, dat gy, lieve heer, op weghe syt bi den hooggheboren vurste onsen heer van Bourgoenghen te trekken, ende in desen lande nyet langher tueven en moghet dan tot dinsdaghe toe naestcomende ende dien dach al, ende begheert, of wy mitten vrede voortvaren willen, laetsten by U ende ons versproken, dat wy U onse antwoert daervan daern binnen tot Rotterdame dan souden laten weten; soe laten wy uwer eerbaerheden daer op weten, dat wy terstont doverste van Utrecht bi onsen ghenedighen heere den postulaet vergaderen deden; Ende onse heer ende die stat hebben den vrede believet van alle des zy vermoghen, ende sellen daer op haer brieve maecken ende beseghelen laten op datum een vrydaghe naestcomende; Ende hebben noch bode over bode over Ysele ghesent, so sy daeromme maelstat nae horen ghewoenten houden, dat sy onsen heer hoer believinghe mede terstont senden, alsoe wy U voirgescr. hebben, niet anders wetende, dan dat sy, overmits de ernstelike begeringhe ons heren enter stat, den vrede believen sellen; wie wael wy, overmits contrarie van winde ende vertrecks der stede vergaderinghe ons d'antwoert niet ghecomen en is; ende terstont als die coempt U, lieve heer, ons heeren enter stat vredebrieff dan senden, of nae senden, of gy gereyst waert, tot sulcker stede, daer gy die onse ontfanghen ende die brieve ons heren van Boergoenghen weder leveren wilt. Hier omme, wilt uwe vredebrieff terstont mede rede doen maecken opten datum vrydaghes naestcomende, ende ons laten weten, waer wy die ontfanghen sellen ende die ymmer doen se-

ghelen mit ons ghenedichs heeren seghel van Burgoenghen eer gy den seghel of die slotele daer off en wech vuert, ende den vrede doen maken, also die vrede .... gebracht syn, te weten, dat donse over der Zuderzee omme Overysele ende voert in Vlaenderen buten omme varen ende keeren moghen, ende anders, lieve heer, also die cedele inhout, ons laetsten van U ghesent, daer wy U weder copie van senden, hierinne gelacht, ende dat gy, lieve heer, Henricus gheleide also besorghen wilt na ghestande uwer reysen, dat hy ummer gheveylicht ende ghevuert by uwer vroemheiden comen of na comen mach mit onsen memoriael vander antwoert, alsoe Henricus die aen uwer eerbaerheit ghedaen heeft. Ende hebben oick huden tot Lyen van Ghent ghesent tot Woirden, omme dat gheleide, ende syns synnes op uwer bevelen hem ghedaen, te weten ende te verstaen, ons nae te bestellen: Ende hopen ghetruwelic, dat by uwer vroemheyden hier wael meer guets van comen sall, ghelicken gy ende wy dat tot Wesepe wael versproken hebben, daer wy ons van U toe verlaten ende gy U van ons toe verlaten moghet sonder twifel, ende ons hieromme uwes synnes weten laten by desen bode, want wy ons daertoe saeten sullen ende ghenen tyt by ons verlegghen; want wy beducht zyn voer reyse ons ghenedichs heeren van Burgoenghen toe Vrancryckwaert; ende daeromme sorghe draghen ende in gedachte hebben, dat U bevelinghe dese saecken hyer in desen lande te tracteren ummer geschie, voer reyse ons ghenediche heeren voirscr. Actum anno XXVIII. dominica post S. Martini hyemalis.

XXXVI.

Anno XJX^c.XXVII., sondaechs nae S. Jacops apostels.

Wy Willem, heer tot Bueren ende tot Bosinchem, bekennen in desen open brieven, dat wy een guetlic bestant ghededingt hebben, tusschen minen lieven zeer ghemynden heer ende neve, heere Roeloff van Diepholt, postulaet tot Utrecht, syn lande, lude ende ondersaten ende ghesticht van Utrecht, op beyden seyden der Yselen, ende alle de ghene, die om sinen wille doen ende laten willen, ende die sich in dese vede ghemengt hebben van synre weghen, an d'een syde; Ende minen lieven zeer gheminden neve, den edelen Walraven van Moyrse, heere tot Bair ende tot Diedem, syn lande, lude ende ondersaten, syn hulper ende hulper hulper, ende alle die ghene, die om sinen wille mit onsen lieven heere Rodolff van Diepholtt, postulaet to Utrecht, mit sinen lande ende mit sinen ghestichte van Utrecht, om sinen will off van synre weghen to veden comen syn. Ende nementlick tusschen beide slote Baer ende Diedem, ende horen heerlicheiden; ende alle die ghene, die den edelen Walraven van Moyrse, heere tot Baer ende tot Diedem, te verantwoerden staen, dat sy binnen den lande van Ghelre off dair buten, ende nyemant en sall hem des anderen vyanden guede ende have onderwynden in hoede te nemen ende hiermede te bescudden voir den anderen. Welcke guetlick bestant aengaen sall op datum des brieffes an beiden parthyen, ende sall dueren ende waren soe langhe bis hore eyn van beyden parthyen voirscreven den anderen dat an sinen mont opseggen doet mit sinen openen beseghelden brieven. Ende tendens den opsegghen sall dat guetlic bestant noch dueren ende waren een maent lang, aen alle arghelist. Ende opdat dese guetlic bestant voirscreven vast, stede ende onverbreeclic bliven sall. Ende desghelycx dit voirscr. bestant mit ons Rodolff, postulaet to Utrecht, ende ons stad van Utrecht ghededinct is, so hebben wy Rodolff, postulaet, ende wy stat van Utrecht voirscr. onse seghele an desen brieff doen hanghen. Ende want

wy Willam, heer tot Bueren voirscr., an beiden syden dese guetlic bestant voirscr. ghededinct hebben, so hebben wy, om die meerre vestenysse ende stedicheyt will, onsen seghell an desen brieff doen hanghen. In den jair ons Heeren M. CCCC. XXVII., des sonnendaghes na sinte Jacops dage apostell.

XXXVII.

An Hamborch, a°. XIV^c^.XXVII.

Den vromen, wisen borghermeesteren ende raetluden der goeder stat van Hamborch, onsen gheminden vrenden. Wy borghermeesteren, scepenen ende raden der stat van Utrecht, hebben vrentlic ontfanghen uwer liefden open brief, van sulker conden, als uwer eerbaerheden ghehoert souden hebben van sekere schult, alse LXXXIIII. marken Lub., die Gheryt Janssoen schuldich wesen soude Otten Hadelaer, van ons begherende, dat wy Jan Gherytsoen, onsen borgher, vader Gheryt Janssoen onderwisen souden, dat hy Otten betale die LXXXIIII. marken voirsz., met meer onderscheides in uwen brief. Waerop wy uwer liefden begheren te weten, dat Jan Gherytsz voirsz. voir onsen borghermeesteren ende overheden ongheboit of ongheropen lyflic ghecomen is, terstont, doe hy van uwen brieve voirscr. verstanden hadde, om hem daerop te verantwoerden; ende hevet ons ghesegget, dat hy eenigher bevelinghe Gheryt, sinen soen voirsz. ghedaen, om terve of om schepinghe te copen, teghen Otten Hadelaer, of yemant anders onschuldich is, noch Otten en ghene LXXXIIII. marken, noch gheen ghelt schuldich en is, also hy dat met sinen volstaefden ede voer ons volsworen heeft; ende dat uwe vroemheden weten moghen Jan Gherytz onschult voirsz. hevet Jan Gherytz voir ons bewiset met conde van goeden eerbaren mannen, die dat ghetughet hebben by horen eden, alse A. B. C. D., etc., dat opten X. dach in meye over een jaer, als in den jaer van XIV^c^.XXVII. een schoelmeester sinte Johans binnen onser stat, gheheten meester Johan van Nywenhuse, tot Rostic te studium voer, daer Jan Gherytz. mede overdroech, dat hy Gheryt Jansz. voirsz., doe sinen scholer, die oec clerc is ende gheestelike provende hevet, die syn onderen selver fundeert hebben, daer wy die fundacie of ghesien hebben, ende U den brief synre yerster wyinghe van senden by uwen bode, met hem te studium tot Rostike voeren zoude, ende de meister den jonghen ghenoech doen van synre behoeften, cost ende noettorften; daer die andere goede onse borgheren hoer kinderen mede daer te voeren ende te leren doe mede bestaden, alse Roelof van Valkendael sinen soen ende Pauwelsz. vander Horst, die de meester doe mitten nam inden studium voorsz. Ende Jan Gherytsz. voer sinter Claesdach lestleden niet en wist, dan dat syn soen voirscr. student ende scholer tot Rostic was ende woende ende onder dwanc syns schoelmeesters voirsz., gheliken meester Aernt van Tricht, meester Tideman van Haerlem ende meester Mathys van Dalem, regerers des studium tot Rostic, wel kondich is, dat Gherardus hoer scholer ende student is, als wy mede vernemen, ende hier om Jan onschuldich is noch niet plichtich, als merkelic is, Otten of yemant enich ghelt te gheven hier of, noch syns soens, ende gheens copes of vercopes of schult op hem te maken vri en stont of en staet.

Ende eerbare vrende, hier omme willen uwe eerbaerheden U hierinne also vromelike bewisen, dese verleidinghe des kynts voersz. te wederstaen, die mer XVII. jaer out en is, als wy vernemen, ende tot ghenen weerlicken rechte of bande en hoert, so hy gheestelic is; dat van deser arghelist hem Otte niet en vrome noch voerdelen hebbe, den onnoselen aldus te verleiden.

XXXVIII.

Want onse ballinghe ende wtgesette, die wy elcx enen tyt, om ruste ende vrede voir hem ende voir ons wt onser stat gheset hebben, ende hem ghegonst hebben tot Vyanen, tot Wyc ende anderswaer inden stichte te wonen ende te wesen by hem horen wiven, kynderen ende boden boitscappen verbodinghen wtlope ende inlope ghedaen hebben ende daghelix doen an onsen vianden ende in onser vianden sloten, ende weder in onser stat ende daer wt: oick boven horen oirveden ons ghedaen, daer ons grote lasten van opstaen ende verraderien van ghecomen syn ende daghelix comen, daeromme syn onse raden, out ende nywe, eendrachtelick overdraghen, dat alle onse ballinghe ende wtghesette voirsc., hoer wiven, kynderen ende boden over drie milen van onser stat ofte voerder wesen, woenen ende bliven sullen, ende niet naere onser stat comén duerende..... Ende yemant, die dit verbrake, dien woude de raet voor sinen brueken hoer goede toe slaen ende in horen handen nemen, ter tyt toe, dat sy ghedaen hadden, als voirsz. is, ende onser stat ghebetert hoer brueken voirsz.

XXXIX.

Edele, ghenadighe heer. Vyf daghe verleden was Gelmer vander Tollen binnen der stat van Utrecht gheweest, ende brecht ons wael aen vander vueghen, die gheweest is, voert te lyden een maent lang, mit vaste woirden, die daerinne vielen, dien wy samentlyc ende eendrachtelic antwoert gaven, dat dat in onser mueghen niet en weer, ende so mit uwen ghenaden ende mitten staten ende lande van Overyssel overghecomen waren in sulcker vueghen, en ghene bistande meer te gheven ofte te nemen; mer deden hem wel so te verstaen, solde daer meer bestants van comen, dat most by comen, dat dat gheheel wesen solde, die een onder den anderen te varen ende te keren, als dat in eerliken vrede gheboirt. Ende met diere antwoert was Gelmer weder te Hollant ghetoghen. Des is Gelmer huden weder by ons ghecomen, ende bracht ons aen, dat die neghen, regherende Hollant, niet anders in bevelinghe vanden hertoghe van Burgoenghen in sinen afscheide en hadden vanden bestande, dant hoer ghebrocht waer; Mer sy hadden gheraempt, dat men dat bestant verlengghen wolde thent Alrehillighe daghen toe, in sulker vueghen, dat men opénbaren oirloff gheven solde, hier ende Overysele aen ende off te vueren allen, des ons nutte ofte noot weer; mer die uwe en souden inden horen of daer doer niet varen noch keren den tyt voirsz., dan over die Zuderzee, alst hoer gebrocht is, daer uwe vrende ende die overste mitten enghen rade elx om te samen gheweest hebben, bekennende, dat sy daer buten uwen ghenaden ende den eerberen stede ende lande van Overysele niet toe antwoerden noch doen en mochten. Ende hebben wael geopent, dat wy uwer ghenaden dese saken ende Gelmers begheren te kennen gheven wolden, ende daer op een tyde doen van XIIII. daghen op U verbeteren en der stede aldaer thent wy lieve heere uwes willen ende antwoert, enter stede van Overysele ontfanghen hadde; Ende ofte U enter steden so beliefde solde een bestant in deser vueghe verlenghet worden een maent lang naestcomende. Ende hierop hebben wy in uwen naem ende der stat doen verbieden, en ghenen schade in Hollant te doen.

Hier omme, ghenedighe heer, bidden wy uwen ghenaden oitmoedeliken hierop voirdacht ende raet aldaer te willen nemen. Ende dat ghi ende stede ghenedighe heer over comen wilt in desen uwen lande, mit alre snelten, om hier op ende om saken hierinne dienende, ende anderen, die wy U niet nutteliken schrivenen moghen, raets te nemen mit uwen ghenaden, want dat nutte ende noot is. Ende antwoert, etc.

LX.

Want van oude rechten ende vriheden, van menich hondert jaren hair gebracht, en ghene waelgheboren man der stat of des stichts van Utrecht inden lande van Woirden van live noch van goede ten rechte staen en sal van schade noch van schoude, hy en mach op syn waelborenscap vry gaen; noch desghelix gheen waelgheboren man uten lande van Woirden inde stat ofte stichte van Utrecht van schade of van schoude te rechte staen en sal, hy en mach oick op syn waelborenscap vry gaen, soe en sal Jacob de Voecht, die een welgheboren sinte Meertens dienstman is, tot Woirden niet recht staen, hier boven warden Jacobs goede inder stede ende lande van Woirden van schade of van schoude, beclaghet van weghen Jo. Selensz. erfnaemen etc., daer Jacop toch niet comen en moet hem te verantwoerden ende dat recht tontsegghen. Hier omme begheert Jacob die Voecht, dat men, nae wtwisinghe der zuenen, hem synre vriheit voersz. ghebruken late, ende dat recht tot Woirden hem of doe; want hy bereit is, Jan Selensz. erfnamen ten rechte te staen, daer hy ten rechte hoert, ende daertoe wil Jacob Jan Selenszoens erfnamen gerne gheleide werven inder stat van Utrecht, off sy Jacop daer bespreken willen, daer hy ten rechte hoert.

XLI.

Wy Arnt van Ameronghen, Herman van Steenren, borghermeysters, Jo. Proeys van Lichtenberch, Steven van Nyevelt Willemsz. ende Dirc van Houdaen, olde oversten ende rade der stat van Utrecht, teser tyt tot Woirden by den gouverneure van Hollant ende hooghen rade onss ghenedichsten heren van Bourgoen. te daghe wesende, doen cont allen luden, dat wy van machten ende bevele des edelen ons gen. heren, heren Rodolph van Diepholt, postulaet, ende der stat van Utrecht, ghegheven hebben ende gheven voir hem ende allen den horen ende voir ons, den eerberen meyster Beernt uten Enghe ende meyster Henr. Schatten, canoniken ten Doem TUtrecht, ende elken bisonders, een goed, vry, vast ende seker gheleide veylich tot Woirden ter dachvaert te comen, te wesen, te merren ende te scheiden mit hem xnsten of daeronder, innegaende op huden dach datum ons brieffs, ende sall waren ende duren achte daghe lang naest comende, sonder alle arghelist.

In kennisse hieroff, hebben Arnt van Ameronghen ende Dirc van Houdaen voirscr. onse seghelen op desen brieff ghedrucket, over ons selven ende over onse medegheesellen voirsz., des wy Herman van Steenre, Steven van Nyevelt ende Jo. Proeys van Lichtenberch voirsz. mede ghebruken ende over ons te beseghelen ghebeden hebben, in ghebreke onser seghelen tot deser tyt. Gheheven tot Woirden, in 't jaer.

LXII.

Anno XXXI., feria quarta post
S. Lebuini hiemalis.

Eerbere, gheminde, lieve heer ende vrent. Wy hebben wt uwen ende wt heren Outgers brieff vernomen den doot Frederix Rynvisch, daer ons hertelike lede toe is ende te beclaghen, want hy een wys ende brave man was, den God ontferme; Voirt hebben wy verstaen den tyt uwer opreysen heren Outgerts ende des clerken van Campen, mitten Cambii brieven van Ulmen voirt opwert omtrent Bamisse leste leden, dair wy weder inne ghetroest

waeren, hopende an Gode, dat gy voir deser tyt tot Romen, of op sulker stede zyt daer by daert U ghelieft, daer na ons van naere uwen goeden ghestande ende der saken te vernemen moghelic seer verlanghet. Voirt, gheminde heer ende vrent, bekennen ende ghedenken wy wel hoe vrentlic ende hoe gheloeflic ghy om onser alre, als clesie, ende onsere bede ende troest opghereyst syt ende hoe wy U gheloist hebben, so wes ander alingher sommen gheraempt ontbrake, gheliken mitten goeden steden van Overysel overcomen was, ende dat cambium, by meyster H. Foec ende H. Pauli ghemaict, niet wtenbrocht, dat die gheystelike vrende, etc., ende wy U dat na senden souden mit alre haesten, dat wy konden, ende ons daer met alle vlite in arbeiden, so laiten wy U weten mit gansen ghelove, dat dat merghenghelt, daer omme gheset, vaste, redelike incoempt, daer wy daghelix mit strenghen vervolghe dat beste ynne prueven, ende sellen ons met alre haesten daert voert toe bereyden, dat voirt te doen vergaderen, ende U met den cambii brieff te senden. Hier omme wilt dit conraet ende andere van synre syden ende oick onsen heren ende vrende in den hove ende daer vrentlic op troesten, dat wy U ende hem dat restant voirsz. mit alre haesten, dat wy kunnen, senden sellen. Ende wilt hierom ende hierop koenliken alle ghelosten doen ende U selven dair voir belasten, mit ghelotten of mit vanghenissen of anderen; want wy U alse guede mannen quyten ende wel vrien sellen, by de hulpe Goots, die U bewaer. Lieve vrent, veel gherufts ende sprake syn in Hollant van onses heylichsten Vaders bullen op paeus Meertens brieve voirt ghegheven, daerof wilt ghedachten hebben ende tbeste prueven, want dat toch meer wt hatren ende partyen coempt, dan van obedientien. Onse ghenadighe heer die postulaet is ghesont ende alle die vrende, vanden ghenaden Gods, die U beware. Ghegheven, etc.

Byden oversten, nieu ende olden, ende gansen enghen rade der stat van Utrecht.

XLIII.

Hogebore, duerluchtighe furste, ghenedighe heer. Wy hebben wael verstanden van Henricum, onsen secretarium, aen uwen ghenaden ghesent van onser weghen, mitten brieven van vordernisse onser genedighe vrouwe van Hollant, in onser zaken tot Constans, voer onsen alre ghenedichsten heeren, den Roemschen (koninc), hoe doghentlicken ende grontlicken uwe Ghenaden, die onse saecken overwoeghen ende beherteten, ende wilt daer om ons uwer dienre ene medegheven, die mit onsen vrende optrekke aen uwen neve, hertoghe Loedewich van Heydelberch, ende tot Constans aen onsen heeren, den koeninc voersz., ende aen den grave van ende anderen uwen maghen, heeren ende vrenden, uwes goeden willes ende synnes te verboitschaften nae informatie onser vrende, die wy daer seynden, van welcken uwe ghenaden ende dogentlick goedertierenheiden, ghenedighe heere, wy U diensteli̇cke bedancken, ende willen uwer ghenaden gerne weder dienen, nae onsen armen vermoghen; ende bidden denselve oitmoedelyke, want heer Willem van Bye, ons ghenedichs heeren secretarius van Utrecht, van ons heeren ende van onser weghen optien sal, die al rede is, dat ghy uwen dienre, die ghy ons leveren wilt, zenden wilt met desen onsen bode binnen onser stat nu op sinter Thomas daghe tenentyde te wesen, daer onse vrende voersz. dan synre wachten sullen, om des anderen daghes voert te trecken. Ende of uwe dienre soe reyde niet en weer, dat hy hem dan ummer bestelle ende syn wil tot Colen inden Oldenberghe in uwer herberghen opten dingsdaghe naest der hillighen Corsdaghen, daer onse vrenden synre waerden sullen, ende ghenedighe heer daer gheen verswem in vallen la-

ten, want onse tyt cort is tot Constans te wesen, ende uwer ghenaden wille ende antwoert mit uwes dienres name hier off weder scriven laten, zoo verre hy nu niet en coemt. Onse lieve Heer God wil uwe ghenaden ghesont behueden tot allen tzyden.

LXIV.

Int jaer ons Heren XIIII^c.XXIII., tsaterdaghes na scholastice, ontfenck die stat van Utrecht 's hertoghen brief van Gelre, aldus sprekende:

HERTOGHE VAN GULICH ENDE VAN GELRE ENDE GREVE VAN ZUTPHEN.

Goede vrende. Also onse vrende meer dan tot eenre tyt tot Culenborch van uwen vrenden begheert ende ghesonnen hebben, dat gy ons hielt ende dedet, als gy ons in uwen openen beseghelden brieven by uwer truwen ende eeren gheloeft hebt, des ons niet en heeft kunnen gheschien; so begheren wy ende ghesynnen noch van U, dat gy ons bynnen tien daghen nae datum des briefs haldt ende voldoet nae inhalt onser brieve, die wy van U hebben, daer van wy U copie, hyer ynne besloten, seynden; desghelicx willen wy U wederomme doen, gheliken onse vrende den uwen dat oick gheboden hebben. Ende wilt U daer ynne also bewisen, dat ons gheen noot en zy van U des vurder te beclaghen, dat wy doch inder maten niet gerne en deden; Ende hiervan begheren wy uwe bescreven antwoirt mit desen bode, dair na wy ons rechten moghen. Ghegheven tot Hamboich, des manendaghes na sinte Aechten daghe virginis, anno XXII.

Aendie burghemeysteren, scepenen, rade ende gantse ghemeente der stat van Utrecht, onsen gueden vrenden.

LXV.

ONSE ANTWOERT OPTEN SELVEN BRIEVE, hielt aldus:

Hogeboren vurste, ghenedighe heere, wy hebben ontfanghen uwen brieff, ons ghesent, dat wy U halden ende voldoen solden nae inholt onser brieve, die gy van ons hebben solt, ende ons copie van seynden doet in uwen brieve, daer wy ons met onsen ghenadighen heer van Utrecht ende anderen onsen medesteden ende vrenden, die dese zaken mede aenrueren, op bespreken willen, ende uwer ghenaden dan onse antwoert by onsen bode weder op laten weten, die dat in danke nemen willen, ende ons niet sparen, des wy vermueghen, ende God onse heere behoeden wil vroem ende ghesonden. Ghegheven des saterdaghes nae sinte Aechten dach.

LXVI.

Anno XXXIIII., secunda octobris.

AN WYCK.

Goede vrende. Wy hebben verstaen, dat binnen uwer stede vergadering van vremden volke wesen solde, daer ons vremde toe is, want wy ons nyet dan goets toe en vermeeden

ende niet dan ruste, ende waeroff wy U vrentlike waernende laten weten, dat onse ghenedighe heer van Utrecht by deser tyt, in desen sinen lande van Utrecht niet en is; ende sinen Ghenadighen ons tot eenige vremden volke aldaer ondankelike wesen solde ende onbehaghelic; begheren hieromme, dat ghy daer sulken raet op hebben wilt ende U soe versien, dat ghy van ghenen vremden volke daer binnen uwer stede heimelic off openbaer verladen off overhoopt en wert, om enighe vervremding of arge saken, die onse ghenedighe heer van Utrecht ons ende anderen sinen staten, dat God verhuede, van comen ofte gheburen mochte. Ende hieromme hier off uwe goede beschreven antwoert ons hier van laten weten, daer onse ghenedighe heer voirsz., syn anderen staten ende wy elx hem nae weten moghen te rechten.

XLVII.

Den Hoechweerdighen.

Wy stat van Utrecht begheren U te weten, onsen dienst, gunst ende groet, etc.
Also ghy, ghenadighe heer, ende ghy stede Deventer, Campen, Zwolle an gheen syde, wy ende uwe stat van Amersfoert an dese syde der Yselen, om cracht ende ghewalt uyt uwe landen ende steden te weren ende te wederstaen, samenlic verbonden syn ende malc den anderen gheloeft hebben, also die brieve dat inhouden, beseghelt met uwen seghel, ghenedighe heer, ende met onser aller slote ende stede seghelen, welcke verbande ende brieve noch binnen horen tyden ende van weerde syn; ende wy uwer ghenaden ende uwe eerbaerheden, eenwerve, anderwerve ende derdewerve te kennen ghegheven hebben, die ghewelde, crachten ende onrechten, ons ghedaen in hertoghe Jans landen van Beyeren ende op synen stromen ende daer hy bewint heeft, ende daer uyt ende weder inne aen vanghenisse, nederslaghen, roverie, ende enen onsen ondersaet, nu binnen veertien daghen laetsleden, sin noese afghesneden is, ons te smeten ende ons te veronrechten ende te ghewelden, daer wy by versueck yerste van ons selven, noch nae by uwen hoghen rade, noch by uwen steden, raden ende vrenden, die dat mede versocht hebben, tot gheenen bescheide van ghecomen en syn; soe bidden ende versuecken wy U, ghenadighe heer, oitmoedelick, ende maenen ende eysschen U, eerbere steden van Deventer, Campen ende Zwoll, ende elcken van U bisonders, dat ghy ons te hulpe ende te baten coemt ende ons doet nae ingehout der verbande brieve voirsz., als dair toe behoert ende gy ons schuldich syt te doen. Daer wy om U te manen onse ghebreke te thonen ende in onsen naeme te vervolghen, nae inhout der selver brieve ghemachticht hebben ende machtighen Henric G..., onsen ghesworen dienre, dese maninghe ende vervolghe van onser weghen ende in onsen naem aen U te doen ende te vorderen of wy dat selver deden, also wy oick doen met desen brief; aendachtich ghenedighe heer ende lieve vrende, dat wy U onse rade ende vrende, als daertoe behoert, gerne hierom by U ghesent hadden, dit vervolch te doen.

XLVIII.

Hochgeboren, duerluchtighe furste, ghenedighe heer. Wy hebben uwer ghenaden voortyts gheschreven ende ghebeden, dat uwe Ghenade dat so wolde doen bestellen, dat onse bode met onsen brieven, boitscappen ende antwoerden veylich ende vredich ende all in uwen landen, steden ende ghebieden ryden muchten, ghelikeu wy uwen boden ende alre

heren ende goeder lude in onser stat ende ghebieden vrentlicke deden, want onse boden ende knechten van Egmont gevreest ende zeer ghedreicht worden, des onse bode nu een manendaghe leste leden, die met brieven aen den heer van Egmont sprekende tot Tyel, zoe zeer ghevreest ende gheanxt is, dat hy uwe straten niet meer ryden en dar; waerom wy uwe Ghenaden rechte dienstelycke bidden met alre oetmoeden, dat gy, Ghenadighe, dat soe wilt doen bestellen ende bewaren, dat onse bode mit horen ende boitscappen ende alle in uwen landen, steden, straten ende ghebieden veylich varen ende keren moghen, ende hem dit ghedruck vanden heere van Egmont ende vanden sinen ofghedaen worde, also dat ummer behoert; ende wy uwen ende alre goeder heeren ende luden ende boden gerne weder doen willen, ende ons uwer Ghen. antwoert ende goeden willes weder van laten scriven.

XLIX.

An Dortrecht, anno 1434., in die S. Georgii martyris.

Eersame, voirsichtighe, wyse, gheminde vrende. Also wy U voir gheschreven hebben voir Egbert Speldemaker, onsen armen borgher, dat hy selver binnen uwer goeder stede niemant lostich noch plichtich en was, soe hy ons seyde, ende daer en boven van Jan Arntsz. beset wart, overmits lyfrenten, die wy hem schuldich wesen solden, gheven wy uwer wysheiden te kennen van Jan Arntsz. saken, hoe hy hem selven ende syn feiten bekennende, mit Willem de Witte, sinen swagher ende zuster man, wt onser stat voirtvluchtich ende ballinghe gheworden is, om der jammerliker doet aen seligher ghedachten Bernt Proeys, onsen burghermeyster ghedaen, doe in synre bedde cranc ligghende, daer doet ghesleghen, ende meer anderen opter straten doet ghebleven, swaerliken ghewont ende thoer ghenomen is, ende om menich swaer opsat ende verraderie, om ghemeene bloetstortinghe ende overvallinghe, aen onser stat te gheschien, dat vaste ghemelt ende van Gods ghenade gheopenbaert is. Ende also sy daerna teghen ons in veten ghecomen ende ghebleven syn, ende der hoghe vursten zuenen, beide toe Bourgoen. ende toe Ghelre, daer zy inne bezuent gheweest hebben mochten, versmaet ende overghesleghen hebben, hebben wy diere onser ballinghe ende viande goede ende have toeghesleghen ende aen ons gherekent voir haer brueken, ende om den ghebreucten daermede te beteren, soe ver die goede strekken. Nae welken vursten zuenen, ende nameliken ons gen. heren van Bourgoen., sy in uwer goeder stede, of anders in sinen lande ofte steden, off daer hy tbewynt heeft, niet comen noch wesen en solden; deden sy daer en boven, dat men dat rechten solde aen horen lyven, etc., also die copie der articlen der zuenen in dien dele hier ynne ghelacht, dat bewysen, so bidden uwer wyser bescheidenheiden, vrentlike begherende, ons te gheschien van onsen ballinghen voirsz. na inholt der zuenen voirscr., ende Egbert Speldemaker, onsen borgher, quyt te schelden van der besettinghe Jan Arntsz. voirsz., want dat ummer soe behoert. Voirt vanden anderen commer, op Egbert ghedaen van Daniel Danielsz., uwen poirter, als vanden ghelde den onsen yerste in uwer stat afghenomen ende vanden onsen in onser stat ghewonnen, bidden wy uwer liefden den selfden Danielsz. by ons te senden, dien wy overal in onsen ghebieden gheleide gheven in comen, in merren ende in scheiden, een maent lang naest comende duerende; wy hopen zulke weghe ende vueghe mit Daniel te vinden, dat hy des ghelts te vreden warden sal, ende uwe wysheiden hier mitten besten inne bewisen, opdat uwe goede stede ende wy vrentlic onderlinghe waren, keren ende wesen moghen. Ende ons hieroff uwe goede antwoert, etc.

L.

Hogheboren, duerluchtighe vurstinne, ghenedighe Vrou. Onse ghenedighe heer van Brabant heeft ons nu doen scriven mit sinen zendebrieven, ende oick eertyts doen thonen andere wthanghende beseghelde brieve opten heer van Culenborch sprekende, daer ynne syn Ghenaden hem machtighen ende op hem bewisen dat aendeel, dat van den ghevanghen comen sall, die binnen onser stat gheleghen hebben ende leggen vanden stryde tot Gorichem, daer wy U copie van seynden; Ende want, ghenedighe Vrou, ghy daer bewys met uwen wthanghenden beseghelden brieve, ons doe ende dicke ghethoent, of ghedaen hebt Gotscalc van Wynsen van sinen winen in uwer herberch ghelevert, also onse lieve heer ende vrent, die borchgreve van Montfoerde, doe uwe tresorier, uwen Ghenaden daer bewys van doen soude; Ende hier toe uwe rade ende vrende mit uwen brieve van ghelove in onsen rade, out ende nye, tot tween tyden, nu laetste verleden, doe die heere van Egmonde, etc., (*ut in alia litera*,) soe bidden wy uwen ghenaden diensteliken mit allen oitmoede, dat uwe ghenaden hiervan mit onsen ghenadighen heer van Brabant, sinen ende uwen raden ende vrenden raden, des soe overcomen willen, dat wy, van des boven onsen verleiden ende bewysden cost voirsz. over comen sall, met enen ghelde ende tot enen weghe betalen moghen, etc. (*ut in litera dicta*).

LI.

Aen Campen, anno XXXV.

Eersame, gheminde vrende. Onse vrende by onsen ghenedighen heer van Utrecht, U ende uwen medesteden ghesant ende ghelast met onsen saken ende boitscappen, hebben ons relacien ghedaen. Mer na dat sy van ons tot uwert op reyse waren, hebben die heer van Santes ende van Boimont ende die andere raden ghemachticht ter saken van Hollant ende van Zelant, van weghen ons ghenedichs heren van Burgoen. ons oir brieve ghesent, om des dyngsdaghes na *laetare* ter dachvaert tot Schoenhoven te seynden, ende U namentlic die dachvaert te laten weten, also uwe eersaemheiden in oiren brieff, den wy U senden, hier inne besloten, wael sien moghet, daer onse ghenadighe heer van Utrecht bi deser tyt in synre stat van Utrecht, wy ende die stat van Amersfoort onse vrende van rade zenden sellen, ende also dese dachvaert opter laetster dachvaert weder anghenomen ende bescheiden was; Ende onse vrende voirsz., vrenden ende raden uwer drier steden ende sonderlinghe in uwen rade geopent hebben ende voirt beste gheraden, dat ghy uwe vrende ter dachvaert mede schicken wolt mit uwen ghebreken, so laten wy uwer liefden dit noch weten; Ende is wael van onsen rade, dat ghy U ummers ter dachvaert bestelt ende uwe vrende ter goeder tyt in onser stat sendet, om samenliken tot Schoenhoven ter dachvaert te senden, ende dat beste mit malkanderen te raden, dat wy oick den hoghe rade van Bourgoen. te doen geschreven hebben, ende dat wy uwer wysheiden dese dachvaert aldus gheschreven hebben. Ende hebben voir U, als voor ons, om gheleide ghesant anden rade van Burgoen. voirsz.

LII.

Anno XXXV., octava martii.

Eerbere, wyse, gheminde vrent, onse gunstelike gruete ende des wy U to lieve vermoghen.

Wy ghetruwen ganscheliken uwer voersienighe wysheiden wael in ghedachtenisse te hebben, so ghy doe daer selver vervolch omme dedet an onsen heer van Utrecht, bisscop Frederic zaligher ghedachten, hoe een grote lelike zake tusschen Enghelant ende den lande van Vlaenderen opter zee geschiet was, te weten, een scip met luden ende guede gheroeft ende ghecrachticht wart, daer veel goeder coepluden groete haer goede inne hadden, als wy doe verstonden, welc scip ende goet die rovere ende quadien voert doer vuerden, die zee omme tot inder Zuderzee, yerste voir Harderwyc, slants van Ghelre, die guede daer meeste opbuerden, losseden ende dat scip lichten; Ende soe doe nae quamen by Campen, inden lande van Overysele, in enen water geheten: dat zwarte water, daer die stat van Campen beide, scip ende die quadien, vervolghen ende vanghen deden, ende in hore stat in hore vangnisse leiden, ende langhe laghen, daer doe groit vervolch vanden beschedichden coepluden omme gheschiede, om richtinghe der guede ende om recht over die quadien, dat vaste vertoich, so dat die quadien ummers van Campen wt der vengnissen quamen, vervolgheden die coeplude om horen schaden, opten stichte van Utrecht int ghemeen, ende hadden daerop gheworven brieve van marken ons ghenedichs heren van Burgoen., also ghy, eerbere vrent, ende meyster Jacob van Brug hier in dien tyden an seligher ghedachten bisschop Frederic voirsz. ende an onser stat, so ons wael te ghedencken is, vervolch om deden; ende wy onse onschulde ende onnoselheiden voir U van deden, dat ons daer lede te waer, mer buten den lande van Utrecht, buten allen onsen berichte ende ghebieden ghesciet waer, hebben then selven tyden onse selighe heer bisscop Frederic voirscr. ende wy tot Ghent voir den hoghen rade van Vlaenderen ende voir den scepen van koren (!) ghesent: omme onse onscult ende onnoselheiden deser dinghen te doen, daer die partyen vanden beschedichden ter antwoert ghecomen waren, hoer beclachten op ons deden, onsen secretarius onse antwoert onser onscult dede; Ende dat wy inden lande van Overysele en gheen berecht ofte moghe en hadden noch sy inden onsen, mer ghescheiden ende ghedeilde lande waren, elck op sinen rechte ende berechte staende, daer voir den hoghen rade van Vlaenderen voirsz. langhe gheding ende questien van waren tusschen goeden coepluden ende onsen secretarium voirsz., daer ynder uytdrachten die stat van Utrecht ende hoer burgheren ende ondersaten biden hoghen rade voirsz. van diere beclachden ende schaden der coeplude voirsz. quytghewiset worden; Ende die hoghe rade segeden mede, dat hem niet en ghebeurde oirs heren brieve te cancelleren; mer wolden nae paeschen doe naest comende onsen ghen. heer van Burgoen. so onderwisen, dat die stat van Utrecht ende die hore voirsz. daer van ghevryhet wesen souden, ende dit heeft Henricus, onsen secretarius, onsen heer seligher ghedachten voirsz. ende ons weder aenghebracht; ende hierop hebben die borgheren ende die coepluden van Utrecht sint diere tyt vry ende veylich ghevaren van desen beclachte ende van allen dat daer ruert, tot desen daghe toe, overal inden lande van Vlaenderen, binnen den goeden steden ende daer buten. Ende bidden, etc.

LIII.

Anno XIV^{c}.XXIX., v. martii.

Wy borghemeesteren, schepenen ende rade der stat van Utrecht laten weten allen denghenen, die solt verdienen willen, dat die by ons comen inden ghestichte van Utrecht, daer Utrecht staet, den willen wy gheven elken man des daghes vyf nywe twnen op hoers selfs coste, ende wy willen daer haer hoefttheren wesen ende voer scade staen, ende sellen elc hebben

vyf daghe solts voer haer incoempte, alse sy in onsen dienste binnen onser stat ofte lande, daer Utrecht staet, comen syn in sulker voeghen, als sy inden velde weren met onsen ghenedighen here den postulaet, ofte met ons, ofte met onse ritmeesteren ofte homans; venghen sy dan enighen ghevanghenen, daer van sullen sy hebben te seelghelde tien Hollantsche schilden off den man binnen XIIII. daghen; mer sy sullen die vanghen leveren binnen der stat van Utrecht; ende, worven sy enighe levende have, daer wy, ofte die onse inden velde weren, als voirsz. is, die sullen sy brenghen onder onsen wimpel off aen onsen ritmeestere ofte homans, ende dan sullen sy die levende have half hebben; mer, werven sy anders enich goet, behalven vanghen en levende have, dat sullen sy alheel hebben. Item, worve yemant ghevanghen, daer onse here, wy, ofte onse ritmeesters ofte homans niet inden velde en weren, die sullen sy brenghen in onser stat stock, ende die willen wy hem scatten omden derden penninck ende se die twe dele; ende weert sake, dat yemant were, die gheen seelghelt verdienen en wolde ende liever op syns selfs ghewin ende verlies by ons legghen wolde, die come by ons, dien willen wy sloten, husen ende hoven, ende, wes zy werven, te water ofte te lande van vanghen, have, schepinghe ofte enighe goede, sal heur wesen, behoudeliken ons alle ghevanghen te veroerveden ende alle goet, dat sy winnen, in onsen sloten te brenghen; ende brachten sy enighe baerdsen ofte roeye schepinghe binnen onsen havenen, die willen wy oeck voer scaden staen, off sy die verloren. Ende alle dieghene, die dus comen, als voerscr. is, die willen wy solt gheven ende doen, als voerscr. is, ende willen se alop betalen tot allen XIIII. daghen, ende sullen hebben, die dus comen in onsen dienste, ene vrie, goede, vaste veilicheit ende gheleide drie weken nae opsegginghe des soltes, ende alle die wile sy by ons ligghen ende bliven binnen den drien weken, dien sullen wy alliken wel hoer solt gheven; ende hebben, omme dese saken te vorderen ende te verdedinghen inder manieren voerscr., bevelinghe ghedaen ende bevelen mits desen onsen openbaren brieven, den eerbaren Johan van Buchorst, onsen lieven vrent, ende willen vaste ende stede holden, des hy hierinne doen sal, off wy dat selver deden, sonder alle arghelist, in kennisse des briefs ende onser stat seghel, hier op ghedrucket, int jaer ons Heren XIIII^{c}.XXVIII., then vyfden daghe inder maent van meerte.

Wil over Ysele ghesent hebben onsen lieven raetsmedeghesellle Ghisebrecht Louwerenssoen, camerer onser stat, dit te verdedinghe ende in deser voeghen die soldenaers aen te nemen, soe willen ende sullen wy vaste ende stede houden, des onse camerer voerscr. hierinne doen zal, of wy dat selver deden; Ende des te oirconde hebben wy onser stat seghel opt spacium des briefs ghedrucket.

LVI.

An Cleve.

Hogheb., etc. Also daer een openbare clare zuene gheganghen is tusschen den hoghen duerluchtighen vurste, den hertoghe van Burgoen., onsen ghenedighen heer, allen den sinen ende daer hyt bewynt heeft, op die een syde, ende den eerweerdighen, edelen, onsen ghenedighen heer, den postulaet, ons ende alre sinen ghestichte, optie andere syde, die de voirsz. onse ghenedighe heer van Burgoen., onsen heer ende ons voirsz. soe hoechlic gheloeft heeft te houden ende te doen houden, ende want, ghenedighe heer, onsen heer den postulaet, noch sinen steden ofte landen die suenen in ghenen horen punten ghehouden, daer uwer Gen. raet ende dienre Dirc Henneric, van ons daerop geinformeert, wael van onderscheiden sal, bidden uwen Ghenaden hierom mit oitmoede, den selve Dirc hier ynne te horen ende gan-

seliken te gheloven gheliken ons selven; Ende in dien saken, ghenedighe heer, dat beste te prueven, daert ende als uwen Ghenaden dat nutste dunken sal; want, ghen. heer, te duchten is, dat dat ghestichte ende steden in deser ongheloven ende onghenade, an hem ghekeert vanden ondersaten ons here van Burgoen., ynne, wt ende door sinen lande van Hollant ende van Zelant, niet langher sonder weder arringhe der lande te lyden en sellen wesen; uwe vürstel. Ghenade wille over ons ghebieden, etc. Actum prima martii.

LV.

Eerweerdighe, edele, ghenedighe heer. Wy hebben in ghelove vernomen, dat de hogheb. vurste, onse ghenedighe heer van Cleve, noch binnen sess daghen naest comende totten hertoch van Burgoen. ryden sal, daer Dirc Henneric omme ontboden is, mede te ryden, den wy onsen brieff van ghelove an den voirsz. onsen ghenedighen here van Cleve vanden ghebreken ende ghewelden, uwen ghenade, uwe steden, stichte ende ons allen ghedaen in Hollant, wt Hollant, daer doer, ynne ende weder ynne, om den hertoghe van Cleve daervan te onderscheiden, biddende syn Ghenaden daer tot sinen tyden dat beste ynne te prueven by onsen heer van Burgoen. voirsz., want die ghebreke ende ghewalde, so te duchten is, niet langher te lyden en ghebueren, hier omme, ghenedighe heer, laten wy U dit weten, ende bidden uwen ghenaden hier op oick te scriven an onsen here van Cleve, als uwen ghenaden dat nutste duncken sal. Voirt, ghenadighe heer, dat ghy ende uwe steden, aldaer die brieve, die ghy ende sy ande hertoghe van Burgoen. nu schriven sellen, daer wy U laetste copie ons synnes van bescr. senden, die te corrigeren, etc., mit alre haesten rede wilt doen maken, ende die oversenden beseghelt an ons mitter copyen gecorrigheert, etc., om ons in gheliken te schriven, omme die te samen mitter snelten voirt over te senden anden hertoghe van Burgoen., terwylen onse ghenadighe heer daer by wesen sel, want uwen vrenden allhier dat tzeer nutte wesen duncket.

LVI.

Anden drien steden Deventer, etc., ende elcken bisonder, etc.
Anno XXX., des woensdaechs na S. Willebrordi.

Eerbare; gheminde vrende. Also uwe liefden gheschreven ende ghebeden hebben onsen ghenedighen heer den postulaet, omme by U ende inden uwen landen over te comen, sellen syn Ghenaden hem ende syn saken alhier bestellen ende by U comen, oick in so corten tyden, dat uwe liefde des wael te vreden wesen ende in danke nemen sellen, wie wael wy syn ghenade hier niet wael of nutlic ontberen en moghen. Mer, gheminde, lieve vrende, alsoe uw liefde wael bekennen moghen ende doe by uwen vrenden ende onsen versproken wert vander zuenen tot Burgen., solden onse ghenedighe heer, gy ende wy, inder zuenen comen, dat die juwelen voir den hertoghe, ende dat ghelt; dat die raden hebben solden, totter sommen toe van XXII^m. cronen daer yerste al rede wesen ende legghen mosten, daer uwe vrende ons toe behulpe comen solden mitten XII^m. arhem. gulden uter Drenthe, mer gheen rede ghelt te crighen en wusten, doch so ghy uwe vrende ende wy die lasten der veten bekennende, ende omme diere off te wesen ende neder te legghen, hebben wy dat grote ghelt

ende goet voirsz. an onsen liefsten vrenden verworven mit groten pinen, commer ende anders, mit zwaren ghelosten, binnen ende buten onser stat; ende dat gheleent ende dat weder ghelovet te betalen tot sekeren daghen, alle omme ghecomen ende langhe verleden, dat wy niet vervallen ofte betalen en kunnen, ende werden daer inne onghelovich ende verscheemt an onsen liefsten vrenden, ende dat ons dat swaerste is, zyn daer omme tot alre tyt in groten vrese van live ende van goede te verliesen; want wy ons mitten onsen vrenden beholpen hebben ende behelpen moeten, ende sellen, overmits desen onsen groten lasten, onse vrende van onsen raden mit onsen ghenedighen heer voirsz. oversenden an uwer liefden, omme ons hier ynne te hulpe te comen mitten XII^m. gulden, als voirscr. is. Bidden U, gheminde, lieve vrende, ende versueken U ende elken van U, mit grontliken betruwen, bisondere ende als wy vrentlicste moghen, dat gy nu hier toe voirslaghe ende reescap maken wilt, omme ons ende die onsen voirscr. alsdan tot hore coempste te behelpen totten ghelde voirscr.; want wy des niet langher ontberen en moghen, sellende wy voirby gaen die onverwinliken onse lasten voirsz.; ende ons hier omme, gheminde vrende, hier ynne doen, als voirscr. is, ende uwer liefde dankelike were, dat wy U deden in enighen ghelike ofte andere lasten ofte uwen saken, die U aenlegghen mochten, ende wy gerne doen solden, daer U God ende voer allen dinghe voir behueden moet; want wy uwer liefden daer niet ghenueg of schriven en kunnen, also ons die lasten voirscr. by ende an gheleghen syn, ende ons daeromme behelpen, als voirscr. is, ende ons niet sparen. Ghegheven, etc.

LVII.

Wy Johan, etc., doen cont allen luden, ende bekennen met desen openen brieve, so wy eenre minlike suene overcomen syn mit onsen lieven neve, den bisscop van Utrecht, etc., so dat bebrieft is aen beyden seyden, hebben wy daertoe ende besonder gheloeft, dat onse stat van Dortrecht ende alle de hare, onse neve van Utrecht, der stat van Utrecht ende van Amersfoert, ende allen anderen des stichtes steden, borgheren ende ondersaten, die soen voirscr. volcomelic houden sullen, ghelyc dat die andere steden van Hollant ende van Zelant dat met ons te houden gheloeft hebben, ende dat onse neve van Utrecht, die stat van Utrecht ende van Amersfoert, ende die andere steden des stichtes van Utrecht ende haren borgheren ende ondersaten vander stat van Dortrecht, inder stat van Dortrecht off daer sy bewint hebben off van yemant anders met geenre Roemscher konincx achten, noch met geenre andere punten, soe die soenbrieve dat begripen, tot geenre tyt belet, becommert, ghehyndert off beschadicht en sullen wesen noch warden, in enigher wys. Ende waert, dat hyer ghebrek in vyel ende onse neve van Utrecht, die stat van Utrecht, van Amersfoert, off enighe andere des stichts steden, off yemant van den haren, tot enighe tiden daer off te hinder ofte schade quame, dat souden wy tot allen tiden, als dat gheschiet waer, onvertoecht richten nae inhout der suene voersz.; Ende alle dese voersz. punten, hebben wy hertoghe voersz. gheloeft ende gheloven met dese brieve by ons vorstelic eeren te houden, ende te voldoen in allen manieren, als voerscr. is, sonder alle arghelist. etc.

LVIII.

Wy Peter Wolffers Sz., Florens Jacops Sz. ende Gheryt de Vremmer, doen cont allen luden, dat wy sculdich zyn Dirc van Houdaen ende Gheryt die Keyser, borgheren ende

schatmeysteren der stat van Utrecht, tot behoef der selver stat, alse vander scattinghe mynre vanghenisse Peter Wolffers Sz. voersz. (xv.) vysthien goede gulden Wilhelmus Hollansche scilden, laetse tot Dortrecht gheslaghen, of payement hoerer weerde, die wy ghesamender hant onghescheiden ende elcx voeral den scatmeysteren voersz. gheloeft hebben ende gheloven in goeden truwen wael ende wittelic te betalen ende commervry te leveren binnen der stat van Utrecht, inde huse daer Gheryt de Keyser voirsz. nu in woent; alse seven ende enen halve scilde op sinte Jacops dach naest comende, ende seven ende enen halven scilde op sinte Remeys dach, daer naest comende; Ende waert, dat wy des niet en deden, so sellen wy elcs daghes na den daghe der betalinghe, daer wy versumich inne waren, verbueren teghen den schatmeesteren, tot behoeff der stat voersz., enen halven Hollanschen scilde der munten voersz. tot eenre penen; Ende gheloven dan vorder, dat wy binnen den naeste achte daghen na den daghe der betalingh, daer wy versumich inne waren, elcx van ons onghemaent inne sullen comen leysten binnen der stat van Utrecht, inder herberghen ende husinghe, daer Huge die Goeyer nu in woent, gheheten: *den gulden sluetel*, aldaer rechte leystinghe te houden nae goeder luden zeden, ende uter herberghe ende leystinghe niet te scheiden voer der tyt, dat wy den scatmeesteren voerscreven die voersz. summe ghelts, daer die daghe dan of verleden waren, mit den dachghelt ende penen voersz., die dan verbuert waren, vol ende al betaelt sullen hebben ende den weert vernuecht van sinen kost. Alle dese voersz. punten ende voerwerden ende elcx bisonder hebben wy Peter Wolffers Sz., Florens Jacobs Sz., Gheryt die Vremmer voerscr., gheloeft ende ghesekert by onser truwen, eeren ende sekerheyden ende lyflyc then heilighen gheswoeren mit hande ende mit monde, mit opgherechten vingheren ende mit ghestaefden eden, vaste ende stade onverbrekeliken te houden, sonder ons of enich van ons des te verweren mit enighen rechte, gheestelic ofte werlic, noch mit enigherleye saken; Ende waert, dat wy in enighen punten voersz. ghebrekelic vielen, des ons God verbyeden moet, soe kennen wy ons selven truweloes, eerloes ende meenedich, ende onse live ende goede verbuert te wesen, soe waer of onder wien wy comen. In kennisse der waerheyt, want wy selve gheen seghel en hebben op dese tyt, soe hebben wy ghebeden Huge die Goeyer voersz., desen brief over ons te beseghelen mit sinen seghel, ende ic Huge die Goeyer voersz. hebbe, om beden wyl Peter Wolffersz., Florens Jacopsz., Gheryts die Vremmer voersz. mynen seghel aen desen brief, om haere beden wyl, ghehanghen, tot eenre rechter oerconde. Ghegheven int jaer ons Heeren dusent vierhondert ende twintich, des donredaghes na den heilighen Pinxterdach.

LIX.

Ic Peter Wolffers soen doe kondt allen luden, ende bekenne mit desen open brieve, dat ic gheloeft heb ende ghelove ghesekert bi mynre eren, in rechter eedt stat ende myn hant op desen brief ghelacht ende leiflic ten heylighen ghezwoeren mit opgherechten vingheren ende ghestaefden eden, aen hande Dirx van Houdaen ende Gheryt Keysers, schatmeysters der stat van Utrecht, tot behoef der selver stat, als waert sake, dat ic ende myn borghen, alse Florens Jacops soen ende Gheryt die Vremmer niet en betaelden ende voldeden den schatmeysteren voerscreven, die vysthien Hollansche scilde van mynre schattinghe van mynre ghevanghenisse, also ic tot Utrecht ghevanghen bin, also zueven ende enen halven scilt op sunte Jacops dach naest comende ende zueven ende enen halven scilt op sunte Remeys dach daer naest comende, ofte dat ic ende myn borghen voerghenoemt niet in en quamen binnen der stat van Utrecht, inder herberghe *ten gulden sluetel*, daer Huge die Goyer nu in

woent, gheliken ic mit minen borghen gheloeft, ghesekert ende then heylighen gheswoeren hebbe, dat ic alsdan opten achten daghe nae elken daghe der betalinghe, dat God verhueden moet, versumich inne vonden waere, onghemaent, als een ghevanghen man der stat van Utrecht, in comen sal inder stat ende inder herberghe *ten sluetel* voerscreven, ende daer niet uyt scheyden en sal in enigher wys, dan bi wyl ende consent Dircx van Houdaen ende Gheryt de Keyser, der schatmeisteren voirscr., die dese eeden ende ghelofte van my ghenomen ende ontvanghen hebben. Voirt ghelove ic seker ende zweere in alre maten voirsz. then laitsten daghen voirscreven inne te comen inder herberghe voirscr. ende daer niet uit te scheyden, eer ic oirvede ende verlofte ghedaen hebbe mynen ghenedighen heere van Utrecht, der stat van Utrecht ende alle hoiren hulpere tot hoiren wyll. In kennisse der waerheyt, want ic selve gheen seghel en hebbe op dese tyt, so heb ik gheboden Huge die Goeyer voirsz. desen brief over my te beseghelen mit sinen seghel. Ende ic Huge de Goeyer voirsz. hebbe, om beden wyl Peter Wolffers soen voirscr., etc.

LX.

EEN RAMINGHE, VOERSLACH ENDE MEMORIAEL, OF MEN DIE LECKENDYCK VELLEN ENDE OFFLEGGHEN WOUDEN TOTTEN WATER TOE.

Inden yersten so soud men Haenwiker kae vellen ende offlegghen tot enen, tween, drien ofte meer steden, also voel alse dat nut waer.

Desghelyx soud men offlegghen ende vellen den Meerndyk, op zulcken ende also voel steden, alse dat nut ende orber waer.

Item, den Ryndyk te vellen ende off te legghen tot tween of drien steden, ter bester oirbair.

Ende om twater te stouwen, te scutten ende te leyden tot Hollantwaerts, off die Leckedyck offgheleyt worde, dattet water bynnen der stat nyet en quame, ende hier ontladen te worden vanden water, is gheraemt:

Yerst enen dam te slaen byder hogher molen tenden de nye mynne, ende oock enen dam te slaen inde tollensteghe, daer dat nutste wesen sall.

Item, enen damme inde weerde te slaen, voir dat opcomen vanden water.

Ende desghelyx by sinte Cornelys enen damme te slaen.

Item, den damme te hoghen byden steenoven.

Item, dat gat neffen den plompentoern, dat te veenwaert in dient te versien.

Item, dat men die leechten ende weghen inden landen versien ende zueken zoude, om twater in Hollant te zynden, totten mynsten schade des gestichts.

Item, dat men alle pynres ende grevers bescriven soude ende die deylen aen hoofmanscappen, ende in elke hoofmanscap XX. manne te setten.

Ende om die pynres ende grevers te ordineren ende te regheren, soud men IIII. manne setten, of also voel, als dat nut waer; ende mede den hoofmans ellic horen slach te gheven ende dat nutste te raden.

Ende om de meere reetscap ende vordernisse hier toe, zo soude elke wake besorghen ende hebben IIII. breekbylen ende X. yseren scuppen, hem zelve mede te helpen.

Item, wt elker wake alsoe voel lude daer by ende mede te seynden, alse den raede goetduncken sall.

Item, dat men die Leckedyck ... afleggben soude totten water toe XL. roeden lang meer off myn.

LXI.

MANINGHE HEREN HENRIX BORGHEN VAN HOMOET, alsoe hy onser stat menedich gheworden is, anno XXVI., XXVII. daghe in aprill.

Wy stat van Utrecht laeten U weten, Johan van Renesse, dat gy ons ende tot onser behoeff gheloeft hebt voer eer heren Henricx van Homoet, ritters, onses ghevanghens, nae inhout synre, uwer ende uwer medeborghen open brieve, beseghelt met sinen, uwen ende uwer medeborghen wthanghende seghelen, sprekende van woirde te woirde aldus: Wy Henric, heere tot Homoet, ritter, Johan van Renesse, etc. Ende want heer Henric, heere tot Homoet, ritter voirsz., opten sonnendach ..... dni., XIIII. daghen na den hilligen paeschdach leste leden, noch sint diere tyt off noch niet inghecomen en is binnen onser stat, inder herberghe *ten golden slotel*, also hy ons gheloeft, ghesekert ende tot onser behoef ghesworen heeft ende niet ghehouden en heeft, hier omme manen wy U, Johan van Renesse voirsz., ende eysschen U, dat gy ons commervry betaelt twee dusent ende vyfhondert golden gulden Vrancs. schilde of payement an anderen gueden goude hore weerden binnen den naesten XIIII. daghen nae sonnendaghe ..... dni voirsz., off dat ghy daervoir incoempt opten yersten dach na de XIIII. daghen voirsz. nae den sonnendaghe ..... dni mit uwes zelfs live binnen onser stat, inder herberghe *ten golden slotel* voirsz., ende wt dien huse niet en scheyt in enigher wys voir der tyt, dat gy Willem van Ghent, of houder des briefs, tot onser behoeff die voirsz. somme ghelts vanden II^M. V^C. Vrancr. scilden voirsz. vol ende all betaelt selt hebben; alsoe gy ons dat te doen gheloeft, ghesekert ende ghesworen hebt in uwen brieve, beseghelt met heren Henricx, uwen ende uwer medeborghen seghele, als voirsz. staet. Hyer inne doende, dat ons gheen behoeff en sy, voirder vordernisse ofte beclachten hier om over U te doen. Oirconde, etc.

LXII.

ONSCHOUT EENRE BETICHT JAN KNYFS ENDE GHERRYT KEYSERS.

Allen vursten, hertoghen, graven, edelen, vryen, ende allen anderen heeren, ritteren, knechten, amptluden, steden, landen ende gueden luden, onsen heeren ende vrunden; Wy R. van Diepholt, postulaet te Utrecht, ende wy burghermeysteren, scepenen ende rade der stat van Utrecht, doen uwer moghentheden ende eerbaerheden cont ende gheven U te kennen mitter waerheyt, dat huden des daghes naebescr. voer ons ghecomen syn eersame mannen Dirc van Toll ende Dirc de Brwn, ende hebben ons anghebrocht, dat sprake ende beticht gaen soude, dat Henric van Rans wt Brabant gecomen wesen soude binnen onser stat van Utrecht, corteliex nadat heer Jan vanden Vliet van live ter doet ghebracht wart, daer heer Henric van Rans woirde ghehadt hebben soude met Jo. Knyff ende Gheryt de Keyser, borgheren binnen onser stat, ende dat onder anderen woirden Henric van Rans Jan ende Gheryt voersz. ghevraecht hebben soude, hoe dattet waer mitten sake van heere Jan

vanden Vliete, want Henric van Rans verstaen hadde, dat Jan ende Gheryt voersz. daer beyde mede ynne beruest waren, daer Jan Knyff ende Gheryt de Keyser hem weder op geantwoert hebben souden, dat sy hem gerne segghen wouden dat selve, dat sy daer off wisten; ende seiden, hoe dat Floris van Toll, Peter Butewech ende Dirc de Brwn hem Jan ende Gheryt gheboden souden hebben, dat sy by hem drien comen souden willen tot Lopic inder kerken, dat sy om hore begheerten wille ghedaen souden hebben; Ende als Jan ende Gheryt voirsz. doe aldaer by hem ghecomen waren, vonden zy Florys, Peter ende Dirc voirn. aldaer inder kerken, ende oick heer Jan vanden Vliet; doe souden Florys, Peter ende Dirc, voirn. Jan ende Gheryt voirsz. te voren gheleyt hebben, ende vraechden hem tween ende boden, off dat sake waer, dat sy hem alsulke goede pande in handen setten dies werdich waren, off sy heer Jan vanden Vliet voirn. alsdan gheloven wouden ende wtdoen die somme van XL[m]. scilden, daer hem Jan Knyff ende Gheryt die Keyser cortelic op beraden hebben souden, ende gheantwoert: waret, dat hem de pande genuechden, so wouden syt hem gerne loven; mer wes heer Jan metten voersz. ghelde doen woude, off waer voer dat Florys, Peter ende Dirc voirsz. hem dat wtdoen souden, dat en souden Jan noch Gheryt niet gheweten hebben. Hierop hebben Dirc van Toll ende Dirc die Brwn van ons begheert, dat wy Jo. Knyff ende Gheryt die Keyser voer ons ghebieden wolden te comen, om die rechte waerheyt hier off te tughen ende segghen elcx bisonder, by horen eede. Des wy terstont voir ons te comen ghebieden deden Jan Knyff ende Gheryt die Keyser voirgesz., die daer quamen ende wy ansegghen deden die woirden ende tichten voirsz., ende hebben daer ten hillighen ghezworen mit opgherechten vingheren ende volstaefden eeden, elcx bisonder, daer sy biden selven eeden op getughen hebben, als Jan Knyff voersz., dat hy Henric van Rans voirsz. niet en bekennet, noch daermede sprake, woirde of wise of werken mede ghehadt en hevet tot ghenen daghen, van desen noch van ghenen anderen saken; ende Gheryt tughede by sinen eede voirsz., dat Henric van Rans hier teghenwoirdich stonde, hy en soude Henric niet kennen, ende dat hy mit Henric van Rans nie van sinen leven woirde sprake, werk of wise ghehadt en hevet, van desen saken, noch van ghenen saken.

LXIII.

Anno XXVIII., vigilia visitationis
B. Mariae virginis gloriosae.

Vanden yerste vrede tusschen Bourgoenghen, Hollant ende ons, also myn heer ende wy dat verkundighen den steden etc., ende der stat van Utrecht.

Goede vrende. Wy laten U weten, dat er een bestant ende vrede verdedingt is, die wy belieft hebben tusschen onsen heere den hertoghe van Bourgoenghen ende den steden; landen ende luden van Hollant ende van Zelant, daer wy te veten mede ghecomen syn, an deen syde, ende ons, onser stat ende allen anderen onsen steden, sloten, landen ende luden, etc., op die andere syde; welke bestant ende vrede wy believet hebben in sulcker vueghen, dat die stat ende ghestichte van Utrecht hoer comenscap niet hantieren en sullen duer den lande van Hollant ende van Zelant, mer men sal terstont die Eme rumen, also dat sy dien wech wt veilich sullen moghen varen voir de Hollanderen ende Zelanderen over Ysele ende voirt in Vlaenderen; in welcken vrede ende bestande die Gelresche, noch bisscop Zweder wesen en sullen, wtgheset die van Bunschoten, die mede inden bestande

wesen sellen; Also dat die stat ende dat ghestichte van Utrecht, noch die van Bunschoten, die een voir die andere, gheen huede draghen en sellen, den tyt vanden III. weken voirsz.. Ende dese vredesbrieve sellen ons noch huden comen, of als zy corste moghen, daer wy U dan terstont copie van senden sullen, U nae te richten. Hier omme, guede vrende, wilt U hiernae besaten ende den uwen die wete doen; alsoe dat hier gheen versuym by U ynne en gheschie.

MEMORIALE.

Item, den postulaet te segghen, hoe datter een bestant ende vrede tot Delf ghededingt is etc., durende III. weken lang, in sulker vueghen, dat de stat ende tghesticht van Utrecht hare comenscap niet hantieren en zullen duer den landen van Hollant ende van Zelant; mer men sal terstont die Eeme rumen, also, dat sy dien wech wt veylich zullen moghen varen voor den Hollanderen ende Zelanderen, over Yssel ende voirt in Vlaenderen; in welcken vrede ende bestande die Gelresche noch bisscop Zweder wesen en zullen, wtgheset die van Bunschoten, die mede inden bestande wesen sullen, also, dat de stat ende ghesticht van Utrecht, noch die van Bunschoten, die een voir den anderen, ghene hoede draghen en sullen den tyt vanden III. weken voersz.

Des en sal myn heer van Bourgoenghen, noch tlant van Hollant, der stat ende ghesticht van Utrecht, desghelyks en sal weder omme die stat noch ghesticht minen heer van Bourgoenghen, noch den lande van Hollant nyet beschedighen den tyt van III. weken voirsz., twelcke in heymlike ghelove staen moet by redenen, etc.

Item, alle zaken zullen nochthans bliven staen tenden den III. weken in allen schyn, als die den postulaet anghebracht ende te kennen ghegheven zyn van den heymeliken toesegghen tot Brugghe verdedingt; desghelycx vanden heymeliken toesegghen tot Delff etc.

COLL., etc.

Item, sullen die schepen rumen vander Eem, ende die postulaet, die stat van Utrecht, tsticht van Utrecht op dese zyde der Ysell, ende tsticht van Utrecht van gheen zyde der Ysell zullen veylich varen der Zuderzee tot malcanderen off ende aen, ende voert die zee wt, dair hem gaet(!), wtghenomen in Hollant ende in Zelant, ende en zullen voer mynheer van Boergoenghen, noch voor die Hollanderen etc. den tyt des vreden gheen hoeden hebben, noch voer die van Bunschoten, noch die van Bunschoten voer hem, ende hier en sal men gheen brieve off gheven, overmits datter mynre liever vrouwe rade gheloiffliken in heymelicker wair ghedadingt hebben, ende hopen binnen deser vrede wat beters te dadinghen. Mer ziet ummer wael toe voer die Gelresche ende voer bisscop Zweders hulperen ende vrende.

LXIV.

Ic Adriaen van Lanscroon bekenne mit desen brieve, dat ic by bevele ende by believinghe der eers. burghermrs, scepenen ende rade der stat van Utrecht, ontfanghen ende in mynre hoeden ghenomen hebbe tot behoeff Jacob Proeys, Jan Proeys ende Bernt Proeys, jonghe Bernt Proeys soonen, mynre neven, die jonghe Bernt Proeys hadde by joncfrou Belien synen wive, Jacobs dochter van Gruenwoude, enen open wthanghenden beseghelden brief, mit seghel der stat van Utrecht van XIII. Vrancr. oude scilden jaerlicxe arfrenten, mit sulken

renten als daer off verschenen syn, alse voir een recht sesdendeel vanden xIII^c. oude Vrancr. scilden, den penninc xvi. gherekent, welke xIII^c. oude scilden de stat van Utrecht voirsz. voir ruste ende vrede totter zuenen ende beteringhe ghegheven heeft voir den nederslach ende dode des ouden Bernt Proeys, oude vader Jacops, Johans ende Bernts, ghebruederen voirsz. den God ontferme, nae inhout der brieve, die daerof syn; Ende hebbe daerom gheloeft ende ghelove in goeden trouwen, dat ic Adriaen voirsz. tot alre tyt, als Jacob Proeys dat begheert, hem gunstelic overgheven sal den brief vanden xIII^c. ouden scilden arfelike renten voirsz. ende mede alle renten, die ic dan daerof ghebeurt hebben sel, in sulcken voeghen ende verbonden, dat Jacop Proeys, Jan ende Bernt, syn broederen voirsz., der stat van Utrecht hoir brieve van quitantie nae beloop van desen horen sesdendeel vanden xIII^c. oude scilden gheven sellen in alre formen ende manieren, als die quitantie brieve vanden vier deelen vande xIII^c. ouden scilden voirsz., die Jan Proeys van Lichtenberch, Roetaert Proeys ende Aelbert Proeys, hoer omen, daeraf opghebuert hebben, inhouden ende begrepen hebben; Dat is te weten, soe wes Jacob, Jan ende Bernt voirsz. van desen sesdendeel vanden alinghen ghelde voirsz. te veel of meer opghebuert hadden, dan hem ghebueren mocht, dat sy dat tot alre tyt den ghenen, die daertoe gherecht is, vrentlic weder overgheven ende wtreycken sellen, sonder vertreck ende arghelist. In kennisse, etc.

LXV.

Anno XXXV., VIII. dec. AEN GELRE.
Littera pro s. Salvatore.

Hoohduerluchtighe vurste, ghenedighe heere. Also die tienden tot Driel stichtighe der hilligher kerken van Oudemunster in onser stat van langhen, ontelliken jaren gheweest syn, ende derselver kerken ende horen deken ende capittel grontliken toebehoren, daer hem wyltyts crot ende hinder ynne wedervaren is van heren Peter van Steyn, horen proefst, boven ende teghens sinen eede der kerken voirsz., ende synre trulofften sinen dekenen ende capittel derselver kerken ghedaen, so zy wael mede claghen; Ende boven dat onse hillichste vader die paeus Eugenius alle die kerken in onser stat ende ghestichte van Utrecht ende alle hoir gheestelike personen mit synre hillicheden ghenaden van alle dwalinghen verleken ende verenighet heeft, ende hem sinen hillighen vrede gheboden te holden, dat sy alle bruederliken doen; dan de proeft voersz. mit x. of xII. onghehoersamen den stoel van Romen ende ons selfs kerken in onser stat, die teghens horen eede, den selven ghedaen, buten desen vrede ende eendrachte alleen ghebleven syn; Alsoe die eerbere heer Jan van Steyn, mede canonick derselver kerken van Oudemunster, uwe ghenade hiervan wael onderscheyden sal; soe bidden wy uwen vorstelicken moghenheiden dienstelicken mit alre oetmoeden, dat gy, ghenadighe heer, die eerbare kerken ende heuren deken ende kapittel voirscr., in hoiren tienden, vruchten ende renten holden ende starcken wilt, ende hem dese crot ende hinder voirscr. afghedaen ghenadelyc in uwer hoghe moghenheyden bescherme nemen, aenghesien, ghenedighe heer, dat uwe hoghe zwoene dat tooh also te gheschien ghebiet. Hieraen zullen uwe hoghe moghenheyden loen aen Gode verschulden ende ons seer danckeliken doen, die over ons ghebieden willen, in des wy dienstelicken vermoghen; ende God almachtich vroem in ghesonde behueden wil in allen tyden. Ghegheven, IX. (!) december.

Die stat van Utr.

LXVI.

Copie vanden brieve, die HERMAN VAN STEENRE ende STEVEN VANDER RUER ghebrocht hebben van Lutzellenburch, die MYNHEER VAN BEYEREN scryft aen MYNHEER VAN UTRECHT.

Eerweerdighe vader in Gode, lieve, gheminde neve. Uwe vrende Steven vander Ruer ende Herman van Steenre, hebben by ons gheweest in onse slote tot Lutzellenburch, ende vercallinghe ghehadt met ons ende onsen raden van alrehanden punten, ende sonderlinghe vanden landen van Haghesteyn, ende oick van uwer stat van Utrecht ende van Amersfoert, daer wy U op begheren te weten, gheliken wy den voirsz. uwen vrenden oick gheantwoert ende te kennen ghegheven hebben, yerste van Haghesteyne, dat wy die saken daeroff om uwer liefden wil gerne willen laten opstaen, ende onsen amptluden aldaer bevelen, dat sy hem gheenre stukken noch renten aldaer en onderwinden van onser weghen, ter tyt toe, dat wy in Hollant sullen komen wesen, mit meer woirden daertoe dienende, ende begheren van uwer liefden, dat van uwer weghen desghelix gheschie ende ghedaen worde, wy willen alsdan, oft God wil, by malcanderen comen, off onser beider vrende by malcanderen daer om schikken tot gheleghen daghen ende steden, om die saken onderlinghe ten besten te vercallen, want onse meyninghe anders niet en is dan te gheven ende te nemen op beiden syden, des men billiken ende mogheliken ende van rechts weghen gheven ende nemen sall, ende men schuldich is te doen; Ende hierom hebben wy inden synne, ende oick omder voirsz. uwer stat wille van Utrecht ende van Amersfoerde, by uwer liefden corts te schicken unsen ghetruwen vitsdom in Nederbeyeren, ghelyken wy uwen vrenden voirsz. oick te verstaen ghegheven hebben, ende bidden uwer liefden, dat ghy hem gheloven wilt, des hy U aenbrenghen ende mit bescheiden onderwisen sall ende hem daer ynne ghehulpich ende gheraedich wezen tot sinen rechte, daer ghy ons zeer danckelic an doen zult, want wy alte gerne deden, dat U lieve ende dankelic ware, desghelix wy ummer weder tonswert vermoeden ende betrouwen van uwer liefden, die onse heere God bewaren moet. Ghescreven in onser borch to Lutzellenborch, XVI. daghe in augusto.

LXVII.

DES VITSDOMS BRIEFF, an minen HEER VAN UTRECHT.

Ghenadighe heer, uwer moghentheit wil ghewardighen te weten, dat van uwer liefden weghen ende uwer stat weghen van Utrecht ghesandt hadden uwe rade Steven van Roer ende Herman van Steenre, aen myn ghenedighe heer van Beyeren tot Lutzellenborch, als van uwer begheerten, dat myns heren ghenaden my nedersenden woude by uwen rade ende uwer stat voirsz. te daghe te comen, om alle dinghen te besten te vueghen, als uwer beider hoecheit betemelic is, ende tot desen daghe toe gheweest heeft. Daerby late ic uwer moghentheit, ghenedighe heer, weten, dat myn ghenedighe heer van Beyeren, my hierop nederghesant heeft tot Gorinchem; ende waert U gheneuchlic, ghenedighe heer, so woude ic by uwen vrenden ende uwer stat vrenden voirsz. tot Culenborch comen, om alle saken vorder te spreken van myns heren weghen ende oec van myns selfs weghen, ghelyk uwe vrende myns

heren ghenaden aenghebracht hebben, ende daer off van myns heren ghenaden ende van myn ghescheiden syn, lieve heer, wes uwer ghenaden daer yn vermeint ende uwe wille si, daer wilt uwe bescreven antwoerde of senden by desen selven bode; Ende uwe Ghenaden wil ummer altyt over my ghebieden, dat kenne Got, die U behoede ende bewaren moet selich ende ghesont. Ghescreven tot Gorinchem, des daghes nae sinte Bartelemeus dach.

HENRIC NOTHAFT, here tot Werdenberch,
vitsdom in Nederbeyeren.

Den eerwerdighen vader in Gode, heren Vrederic van Blankenhem, bisscop tot Utrecht, minen lieven ghenedighen heer.

LXVIII.

Ghenedighe heer ende eerbare lieve vrende. Een manendaghe tavonttyde syn wy tot Buren ghecomen overt ys, daer vanden rade van Gelre teghens quamen Evert van Balveren, rentmeyster, Arent to Boecop ende een klerc; des ghinc die heere van Bueren tusschen ons beiden, ende bracht ons an van hore weghen, of ghy, ghenedighe heer den hertoghe van Gelre, richtinghe doen wolt, also gy heeren malcanderen aenghescreven hadden; daer wy op antwoerden, dat onse heer sinen brieve ummer ghevolchich wesen solde, met meer onderscheits, also wy U wael segghen sullen. Dat bleef so staen. Doe quam die heer van Buren weder ende eyschede van hore weghen alle ghevanghen .... quyt, ende sommighe andere voer, om vangnisse W. Hasensz. ende andere onse borgheren ghetueft, mede quyt, dat alinghe ghelt vander zoenen, ende daer toe richtinghe voir horen cost t Amersfoerde ghedaen, overmits schade ende ghebrek van onser betalinghe, dat hem die niet gheschiet, mer hier toe vertoghen waer, daer sy Amersfoerde omme inghenomen hadden; daer wy op antwoerden, dat wy die yerste ghevanghen met open veten ghevanghen hadden, ende wy hem en gheen ghelt schuldich en weren, ende hadden ons altyt overboden ende overboden noch daer off met hem ten rechte te gaen voer den Roemschen coninc, voer den rote tot Romen, of voir den parlement van Parys, des sy ons allerweghe wtghegaen waren; Ende hier omme en gheen behoeff en was Amersfoert also gheweltlic in te nemen ende tovervallen mit vangnisse, mit rove, mit brande, ende daer wt te roven ende de straten te schenden; Ende dat gy, ghenedighe heere, om dieze ghewalt willen, die stat van Amersfoert weder ander kerken ende gestichte ghebracht hadde, ende die ghewelderen deels daer inne behouden ende also ghevanghen, daer wael met volle rechte meere strengheyt off ghebuert hadde, dan dat ghenadelic ghenomen is, ende onse heer en is daer omme die ghevanghen niet sculdich quyt te gheven, noch hy noch wy en waren oeck hier omme niet schuldich enighen cost of ghelt te gheven; vanden laetsten ghetuefden ghevanghen antwoerden wy, dat die ghetueft waren van sommighen borgheren ende ghestichtschen, overmits horen vangnisse, schade ende ghewelde hem sonder vete ghedaen; Ende so wanneer de richtinghe gheschiet waer, so wolde men daer van doen, als dat dan behoeren solde. Doe dese antwoert aldus overghegaughen was ende wy hem onse ghebreke gheopent hadden, vraechde de heer van Buren hemluden, off sy volmachticht waren van desen saken, om die neder te legghen ende die lande terusten te setten tot allen ghevuege; Daer sy op antwoerden, dat sy tot allen ghevueghe gerne raden wouden na allen horen machten; mer sy mosten die saecken yerste verhalen anden hertoghe van Bourgoenghen etc., ende hoepten, dat hyt wael bekennen solde. Doe die heer van Buren ons dit overbracht en dorsten wy

die saecken niet naere openen; want sy zonder macht op hopen anden hertoghe van Bourgoenghen verhalen wouden, ende syn dus bliven staen. Ende en ghevuele niet nae onsen verstaen ende oeck van vrenden, dan dat sy yn synne hebben ons zus te leyden mit cloecheyden, ende ghesloten te houden tertyt toe, of die hertoghe van Bourgoenghen synre saecken ghinder over quame, ons dan samentlic tovervallen ende te verderven, dat Got verhueden wil. Ende bidden U hier omme, dat ghy U hier nae richten wilt mit alre eernste, hoet om ons gaet. Ende die heer van Buren ende wy syn aldus over 't ys gheleyt ende tot Buren bewedert, dat wy onder noch over en moghen, also dat ys noch leit te cranc over te gaen of te ryden. Ende syn moghelic beganghen. Ende bidden U raets ende daets, hoe wy beste weder by U comen sellen, ende dat gy ons L. of LX. Beyersche gulden te tergheld sendet mitten snelsten, of onse peerden sellen hier te pande bliven; Die heer van Buren is moghelic qualic te vreden; ende wil selver hier omme ryden anden steden ende sinen vrenden in Gelrelant, ende hem quiten ende dese saecken wtsprecken hoe wy syns raets wael tot reden ghevolchgich gheweest solden hebben ende den landen ruste beraden; Ende dat hem niet gheholden en is, daer op hy den dach anghenomen hadde, etc.

LXIX.

Wy ghemeen praelaten ende capittelen der kerken, wy ridderen, knapen ende waelgheboerne, wy stat van Utrecht ende van Amersfoerde ende alle andere steden slants van Utrecht, doen cont allen luden ende sonderlinghe allen ondersaten des lants van Utrecht.

Want overmits der groter claghen van openbaren ghewelde, bloetstortinghe, namen, crachten ende onrechten op heeren Sweder van Culenborch, bisscop, etc. voer ons nae den rechte vanden lande ghedaen ende vervolghet, ende om versumnisse ende versmadenisse der kerken, ons lants ende onser alre rechten ende lantbriefs, die hy der kerken ende ons allen gheloeft ende lyflic besworen hadde te houden ende niet ghehouden en heeft, alle die rechten, gheystelic ende weerlic, by hem of by sinen amptluden ghevuert of ghevordert, neder gheleyt syn, ende hy ende syn amptlude daervan ontmachticht syn mit vollen rechte der kerken ende slants van Utrecht, nae wtwisinghe des lantbriefs voersz.; Ende omme te wederstaen die ghewalde, crachten ende onrechten voersz., ende der openbare vervremdinghe der stat van Amersfoerde in handen der vyande vanden ghestichte, ende rove ende brant daer ynne gheschiet; ende menighe schimlicke overvallinghe aender stat van Utrecht ende an anderen steden ende sloten des ghestichtes, omme meer onrechten ende ghewalden daer ynne te doen, dat Got verhuet hevet, is der kerken van Utrecht ende ons allen voersz. noot, oerber ende gemeene nutscap, omme ons in onsen rechten ende van live ende van goede te beschermen, ende die ghewelde ende onrechte mit rechte ende mit bescheide te wederstaen, gheliken wy daerof in vervolghe syn voer onsen hillighen vader den Paeus ende den stoel van Romen teghens bisscop Sweder voersz., hebben wy eendrachtelic ghecoren ende gheset den edelen heren Roelof totter kerken van Utrecht, ende onser alre ruwaert ende beschermer, omme synre vromer waeldaet ander kerken, ander stat van Amersfoert, ende aen ons bewiset; Ende hebben synre edelre moghenheiden ghebeden ende oitmoedelic versocht, dese onse lasten voirsz. mit ons aen te nemen, ende der kerken ende ons hier ynne te hulpen te komen ende te beschermen, dat hy, aensiende die grote onse lasten voersz., doochdeliken ghedaen ende aenghenomen heeft. Ende wy hebben hem hier omme hier ynne ghegheven ende bevolen alle der kercken rechten, steden, sloten, landen, luden ende

renten te vueren, te beschermen ende te bueren, om die kerke ende ons mede te beschutten voir alle die ghewalde ende onrechten voirsz.; ende hebben hem mede ghelovet hyer inne bistandich ende behulpich te wesen nae alle onsen vermoghen. Begheren hier omme an allen gueden luden ende ondersaten des ghestichtes van Utrecht, ende laten U weten mit ernstelicker meyninghen, dat gy ende elcx van U ghetruwelic onderdanich syt onsen heer den ruwaert ende beschermer voirsz. ende hem behulpich ende bistandich mit ons blivet tot allen des ghestichtes rechten, vryheiden, steden, sloten, landen ende luden te beschermen; ende hem, sinen gheboden, clockenslaghen ende allen anderen ghevolghich syt, gheliken onsen ende uwen rechten ruwaert ende beschermer. Ende yemant, die dit verbrake ofte hier ynne overhorich worde, dat soude onse heer die ruwaert verhalen aen des live ende goede, naeden rechte vanden lande, ende daer willen ende sullen wy onse heer voersz. ynne starcken sonder verdrach.

In kennisse hier of, hebben wy domdeken ende capittel vanden Doem ons capittels seghel van weghen der kerken, praelaten ende capittelen voersz.; wy Willem van Montfoerde, heere tot Laten, Johan van Renesse ende van Renauwen, ridderen, Johan van Vianen van Duysterenberch ende Gisebrecht van Nywenrode, van bevele ende weghen der ghemeenre ridderschap, onse seghelen; ende wy stat van Utrecht ende van Amersfoert, over ons selven ende over die andere steden slants van Utrecht voirsz., onser stat seghele opt spacium des briefs doen drucken.

LXX.

Wy praelaten, capitulen, canoniken ende beneficieerde der vyf collegiaten kerken der stat van Utrecht, alse: in den Doem Herman van Lochorst, b. c. d. etc.; tot Oudemunster, Heric Houberch, decretorum doctor, deken, e. f. g. etc.; sinte Pieter, Jacob van Lichtenberch, proefst, h. i. k., etc.; sinte Johan, Diric van Wassenaer, proefst, l. m. n. etc.; et sinte Marien, Volkert van Lichtenberch, etc., doen cont allen luden, ende bekennen mit desen brieve, want wy ende die eerbare burghermeysteren, scepenen, rade ende ghemeene stat van Utrecht, mit ons alse ghehoersame kinderen den stoel van Romen, heeren Sweder van Culenborch, nae ghebode ons hillighen vaders des paues Maerten, tot enen biscop ontfanghen hebben, tot allen sinen rechten, ende also ghenoech ghedaen onsen hillighen vader voersz., ende allen sinen ende synre executoren ende rechteren gheboden ende processen; Ende sy overmits onser onderdanicheyt en ghene moghe inder saecken meer over ons en hebben enighe bannen ofte interdicten te legghen, aensiende nu die grote onrechten, crachten, bloetstortighen ende ghewelde onsen kerken voersz., der ridderscap, stat van Utrecht ende van Amersfoerde, ende allen anderen des ghestichtes steden, landen ende luden van heeren Sweder, bisscop voersz., tot ewighen verderfnissen ghedaen ende aengheleit boven ende teghens onser kerken, ridderscap des lants, stat ende steden rechten, ende teghens ghelofsten ende eeden heeren Sweders bisscops onsen kerken, ridderscap, stat ende steden ende landen elken ghedaen; Ende dat wy, de ridderscap, stat ende steden daer omme van allen processen ende gheboden der executoren voersz., ons hierenboven ghedaen ende aengheleit mit aldus openbaren onrechten, gheappelleert hebben tot onsen hillighen vader, den Paeus voersz., omme synre hillicheden dese onrechten ende ghewalden te verkundighen ende daer of verlossent te werden by der hulpen Gods ende des Paeus ghenaden; Ende want die ridderscap, stat, steden, lande ende lude, onsen ende wy weder horen appellacien adhereren ende biblivich syn, also wy elcx den anderen nae den ghescreven

rechte ende na statuten van onser kerken van Utrecht schuldich ende ghewoentlic syn te doen, ende malcanderen niet te viteren, noch daer omme te cesseren; Ende wy nochtan, omme ons wel te beraden wyl tyts cesseert hebben; ende nu wel beraden onsen sanck ende dienst Godts in den openbaren, hier omme ende om der rechtveerdighen beden wille der ridderscap, stat ende steden voersz. ter eere Godts weder anghenomen hebben; ende die stat van Utrecht ons hier omme hoer beseghelde brieve ghegheven heeft, ende ghelosten ghedaen, ons hier ynne bistandich, truwe ende gheheel te bliven; ende hier of scadeloes te houden ende tontheffen ende van alle lasten, die ons hier of comen sellen; ende ons te behelpen, dat wy onser kerken rechten, renten, vruchten, tyenden, tynsen ende guede inden lande van Utrecht ende daern buten, die sy verlenghen kunnen mit alle hore moghen, mit meer punten ende articulen ons voirdraghende, na wtwisinghe hore brieve voirsz.; so hebben wy der stat voersz. weder ghelovet hem in horen appellacien behulpich ende bistandich te wesen, ende diere tadhereren ende zy niet te viteren noch daer omme te cesseren totten vttersten eynde des rechtes daerof, sonder alle arghelist.

LXXI.

Anno XXXII., pro praedicatoribus ad eorum provincialem ROBERTUM HAGERI, sacrae theologiae professorem.

Eerweerdighe, in Gode gheystelike, lieve vader ende vrent. Alsoe uwe liefde bet, dan andere gheystelike praelaten doer kennen die rechten des edelen, ons ghenedighen heeren, des postulaets, syne ende onse ....., heeft nu onse hillighe vader, die paeus Eugenius, onderwiset vanden lasten ende storinghen der hillighen kerken van Utrecht, ende onser alre, medelyden ende ontfermnisse over ons ghehadt; ende hieromme den eerweerdighen bisschop van Makon, sinen sunderlinghen commissarium, mit volcomere machten wtghesent, die van Goids ghenaden ende bevele des Paeus wonderlike veel merkelike goets voir der kerken, voir onsen here voirsz. ende ons ghedaen heeft; also uwe vaderlicheyden inden processen, extracten ende anderen brieven ghesent onsen ghenedighen heere van Oisenbruch, wael sien sullen; ende want, eerweerdighe lieve vader, alle oirden, yn ende omme onser stat, hoir huse ende steden weder vervullen met horen gheysteliken, zelighen personen in horen ampten ende steden, te weten, die onsen ghenedighen heer, den postulaet der kerken van Utrecht ende ons behagheliken syn, soe bidden wy uwer liefden, vrendelyken begherende oick alsoe in uwen cloester binnen onser stat te gheschien; want wy den gerne behulpich ende goedertieren wesen willen; mer ons, lieve vader, metten yersten verschonen van enigher incoempste uwer bruederen, namelicken: Johannis Petri, die prior was, brueder Mathys Freysen, ende Brunarts, bacularius, thent uwer vaderlicheyden selver in uwen huse van Utrecht bynnen onser stat, by onsen ghenadighen heer den postulaet, bider ecclesien ende onsen vrenden gheweest sellen hebben, om merkelike saecken, die men U alsdan wael openen sal; want, lieve vader, die andere oerden, Cartusere, Minrebruedere, Reguliere, etc., van sekeren ondankbaren personen, onsen heer, der ecclesien ende ons te lieve oick so ghedaen hebben, omme ummer te bet tot eendrachten te comen ende te bliven. Ende ons weder niet sparen, etc.

LXXII.

Ordinancie vanden verbande.

Dat myn ghenedighe vrouw mit horen vrenden ende myn ghenedighe heer die postulaet, ende die stat van Utrecht mit horen vrenden, elcx den anderen helpen, dienen ende bistandich wesen sellen, nae horen vermoghen, mit goeden truwen, elcx op syns selfs coste, ghewin ende verlies: ende die een buten den anderen en gheen vrede, bestant, voorweerde lyde ofte ghelove maken, gheven of nemen en sal in enigherwys binnen twee jaren naestcomende, nae date 'sbriefs.

Item, in enighen reysen onser vrouwen, ons heren enter stat voirsz., die enich van hem doen sellen ende den anderen daertoe baden, daer hoer banner of wimpel inden velde waren ende daer ghestreden of andere ghescheff gheviele, so dat daer ghevanghen ghevanghen offte have ghewonnen warden, dat mine vrou, minen here of de stat voersz. elcx van hem of van sinen vrenden, hoir ghevanghen mit hem te hws tot sinen slote vueren sall, ende sinen orber ende wil daer op dat ghesette zeelghelt mede doen; ende die have inden velde buten na overdrachten by den ritmeesters of homans op diere reysen daer off ghemaect.

Ende in allen anderen reysen, die myn vrou of hore vrende myn heer of die stat op hem selven doen sellen mit heure banner ofte wympel, sonder den anderen te bidden; alle ghevanghen ende have, die daer ghewonnen sellen worden, die sellen alleen comen tot horen slote des die reyse is, opdat zeelghelt, ende die have sal men buten inder manieren voirsz.

In marg. van dit artikel stont: *non.*

Item, of myn vrou, myn heere, of die stat mit horen vrenden, of elcx bysonder, enighe steden ofte sloten wonnen, daer off sellen alle ghewonnen steden ofte sloten in Hollant comen ende bliven ongheschent ende onverbrant an mynre vrouwen, ende inden stichte of in Gelrelant an minen heer ende ander stat, elcx dieselve te besetten buten des anders cost, behoudeliken, dat alle ghevanghen ende have comen ende ganghen sellen in alre vueghen voirsz.

Item, dat myn heere ende die stat mit hore vrenden binnen den palen van Hollant ende niet verder dienen sellen mynre vrouwen van Hollant; ende myn vrou mit horen vrenden binnen den ghestichte ende in Gelrelant, ende daer niet buten, in alre vueghen voirsz.

Item, dat myn vrou haer tot perd... besaten sall.

Item, dat men alle dinghen ten nuttelicsten ende ten besten oirber bestellen sal, so dat ment doen ende harden mach.

Item, of enighe schelinghe gheviele, tusschen mynre vrouwen vrenden, myns heren enter stat, vanden ghevanghen, wie en ghevanghen had, dat zal die ghevanghen rechtverdighen mit sinen eede, ende den hy hem so ghevet, daer sal hy bliven. Ende enighe schelinghe van have, die sal staen tot wisinghe der ritmeysters ofter homans voirscr. te slichten onvertoecht.

Item, in ghenen anderen reysen, die elcx sonder bede anden anderen, op hem selven doen sall, daer en sal die ander gheen toespraeck off bewynt inne hebben.

Item, of yemant enighe ghevanghen ofte have verstake in des anders slote, daer sy nae der overdrachten niet en hoerden, dat men terstont tot vermaninghe dieghene, die dat ghedaen hadden, ghevanghen yn senden soude mitten ghevanghen of mitter have voirsz.

LXXIII.

Inden eersten zouden vrende mynre ghenedigher vrouwen van Hollant, des edelen postulaets, der stat ende des ghestichtes van Utrecht an des zyde ende an gheen zyde der Yselen, Zallant, Twenthe ende Drenthe, te weten mynre vrouwen ghehoirsame, onderdanighe steden, Gouda, Schonoven, Oudewater, hare vrende van Montfoerden, Vyanen, Ameyde, Nordeloes, ende die stat van Utrecht, van Amersfoerde, Renen, Bunschoten ende anders dat ghestichte, Deventer, Campen ende Zwolle, to byden syden der Yselen voerscr., veylich, onbeschadicht ende sonder huede wesen voir den here van Culenborch, voir der stede, lande ende lude van Culenborch, daer Culenborch leghet, ende mede voir den slote, stede ende lande then Weerde ende allen den sinen ende voir enen yeghelyken, also dat ynne, wt, off doer den lande van Culenborch noch then Weerde voirscr., te water noch te lande, mynre vrouwen, horen vrenden, den postulaet, der stat, den ghestichte te beyden syden, noch den horen voirscr., niet mysschien noch arch anghekeert en soude werden in enigher wys.

Item, desghelicx soude die stede, lant ende lude van Culenborch ende ten Weerde weder veylich ende onbeschadicht sonder huede wesen voer mynre ghenedigher vrouwe, alle den horen, voir den postulaet, der stat, steden ende ghestichte to beyden syden der Yselen voirscr., ende voir enen yegheliken, to water ende to lande, also dat ynne, wt ofte doer mynre vrouwen, hore vrende, des postulaets, der stat, stede, ofte ghestichte van Utrecht voirsz., to water noch to lande, der stede, lande noch lude van Culenborch, ten Weerde voirsz., noch den horen, mysschien, noch arch aenghekeert en soude werden in enigher wys.

Ende inden lande van Haghesteyn ende inden Tyenhoven moghen ende sellen, die daer ghearfft syn, op enigher syde ofte broeckwere hebben, ende hore dienre elck veylich voir den anderen wesen.

Item, souden die heer van Culenborch verhueden ende doen verhueden, dat alle provande ende guede, die doir den lande van Culenborch off then Weerden, off doir den Leckenstroem, tusschen Wyck enter Nyervaert, op off neder, to water off lande, comen sellen, vry ende veylich wesen sellen, ende die sy brenghen, voir enen yeghelyk; mer anders soude elcx vanden partyen voirsz. op hoirs selffs ofte hore vrende eerde bliven buten des anders. Ende dese voirwairde ende veilicheyt soude nu ingaen ende dueren ende waren totten hillighen Paesdach ende dien dach all, naestcomende; ende elcx vanden partyen voirsz. sell den anderen daer so spraken voir doen, dat hy daer an ghehouden is, zonder arghelist.

Voirt vanden reysen to beyden syden doir den lande van Culenborch, op off doir den Leckestroem, tusschen Wyck enter Nyervaert, op off neder te doen den tyt voirscr., dat sal staen op bedencken des heren van Culenborch ende heren Jan van Vyanen, heer tot Nordeloes, den tyt voirscr.

LXXIV.

Clock des manendaghes nae assumptio Mariae, anno XXV.

Merghen sal onse heer van Utrecht binnen onser stat comen ende ingheleit werden nae den ouden rechten ende ghewoenten; hier omme verbiet die raet enen ygeliken, dat binnen der tyt, soe langhe onse here voerscr. met sinen heren ende vrenden daer omme in onser stat wesen sellen, ende gheen parlement, vechtelic ofte onruste en maken, om enighe ouder

ofte nywer veten wil, noch om gheenre hande saken wil; ende yemant, die dit verbrake, dat woude de raet terstont rechten metten zweerde aen syn lyff.

Voert sell onse here van Utrecht in synre incoempst syn gracie doen moghen den ghenen, die omme hare brueken wil onse stat verboden is beneden XXV. jaren, ende die met hem inbrenghen, na der ouder gewoenten. Mer hier inne syn wtghenomen ende ghesondert alle die ghene, die XXV. jaer of daern boven die stat verboden is, die en sellen niet mede incomen moghen.

Voert so en sellen niet mede ynne comen moghen met onsen here voerscr. alle die ghene, die omme enigher partyen wil, out ofte nye, dat is te weten vanden vechtelic voer Cranenborch gheviel inden jaer van LXXX., ofte Jan vanden Spieghel, Jacop van Lochorst, Gheryt van Damassche, Ysebrant vander A, Jan van Damassche, Dirc van Zulen, of die met hem of om haren will, ofte van dien saken ruerende wt onser stat ghebannen off wtgheset syn, of daer umme selver voertvluchtich syn in enigher wys, weder sy jaren hebben of niet. Hier omme waernt de raet enen ygheliken voerscr., dat sy niet mede yn en comen binnen onser stat ofte binnen der mile nae onser stat, ende hem hier ynne niet en versinnen, want enich man voersz., die C. jaer hier omme de stat verboden waer ende hier en boven binnen quame, dat woude de raet rechten mitten zweerde aen syn lyff. Ende enich ander brueckich man hier ynne voersz., die beneden C. jaren die stat verboden ware of wtgheset waer, oft daer voer gherumt waer in enigher wys voersz., weder hi jaren heeft of niet, die soude daern tendens C. jaer wt der stat wesen ende een mile van der stat, op syn lyff. Ende hier heeft die raet VIII. goede mannen van hare rade toegheset, dese persoenen, die incomen moghen, toversien ende die andere te waernen, inder manieren voerscr.

Ende yemant, die hier en boven binnen onser stat quaem, die sel men rechtevoert int vleyshuys legghen ende dat rechten, als voersz.

Des gheeft men gheleyde allen heren ende goeden mannen, sinen maghen ende vrenden ende horen dienren; ende met namen ons heren brueder van Utrecht, als den here van Culenborch, Peter van Culenborch, Gheryt van Culenborch, den jonker van Gaesbeeck, den here van Bueren, den here van Haerlem, den here van Werdenberch; ende voert alle ridderen, knechte ende goede manne, die met onsen here van Utrecht ynne comen sellen; nu rechtevoert yngaende, duerende tot een vrydaghe toe naest comende, ende dien dach all; wtghenomen, die ballinghe of vredeloes syn der stat of slants van Utrecht, of, die ons heren ofter stat vyanden syn.

Voerts sal onse here van Utrecht voersz. sinen hof ende staet houden ynder kerken tot Oudemunster ende in sinen hove, daer om verbiet die raet, dat daer niemant onsedicheyt en bedrieve, noch dat nyemant eete en come onghenoet, ofte gheen dinghe daer en neme oft wech en draghe buten wil ende bevele der amplude inden hove, die daer bevele of hebben.

Voert laet de raet enen yegheliken weten, die onsen here van Utrecht teghen ryden willen, dat si met haren peerden comen ende wesen willen ynder Noyden, merghen ter sester ueren des merghens, om met onsen oversten onsen here teeren ende te moede te ryden, ende by onsen oversten bliven, thent onse here inghecomen is.

Die raet waernt ende verbiet noch, dat nymant van onsen borgheren off ondersaten, meer dan zess personen te zamen, cleder of caproen en draghen, also dat voirtyt verboden ende ter clocken ghekundicht is.

LXXV.

Anno XIIII^c.XXVII., opten XVII. dach in meerte.

Ic Johan von Nywenrode doe cont allen luden, want die edele heer Roeloff van Diepholt, postulaet tot Utrecht, ende die eerbere stat van Utrecht, myn ghenedighe heer ende goede vrende, doer bede ende begheerten heren Johans van Vianen ende Ghisebrecht van Nyenrode, myns liefs oems ende brueders, mi belieft, consentiert ende gheoirloift hebben mit horen brieven, off die zaken tusschen minen heer enter stat voirsz. ende den landen van Hollant ende van Gelre of enich van hem to veten ende tot oirloghe quamen, dat ic dan die vete wt mit minen kinderen, huysghesinde, mit minen slote, ghetymmer, hofstede tot Nywenrode, ende mit allen minen arven, beesten, goeden ende have, ruerende ende onruerende, gheleghen binnen den lande des ghestichtes van Utrecht, stille, ledich ende veilich sitten ende wesen sall; so hebbe ic Johan voirsz., ghcloift ende ghelove by mynre trouwen ende eeren, minen heer ende der stat voirsz., dat minen heer die postulaet, sinen noch sines ghestichtes van Utrecht steden, landen, luden, noch der stat van Utrecht, horen borgheren, ondersaten, noch horen hulperen noch hulpere hulperen van mi Johan van Nywenrode, van minen kynderen, huysghesinde, noch van minen slote, tymer, of hofstede tot Nywenrode, nochte nerghent anders inden stichte, op, wt of inden minen, vete gheploghen, schade of arch anghekeert en sellen warden, mit rade, mit dade, mit verbodinghe of mit toewisinghe, noch dat ic Johan voirsz. en ghene hoir viande op minen slote voirn. off anders onthouden en sall in enigher wys, duerende die veten ende oirloghen wt, sonder arghelist.

In kennisse hieroff, heb ic Johan van Nywenrode voirsz. minen seghel aen desen brieff ghehanghen. Ghegheven int jaer ons Heeren XIIII^c.XXVII., opten XVII. dach in meerte.

LXXVI.

Wy Roeloff van Diepholt, postulaet te Utrecht, ende wy stat van Utrecht doen condt allen luden, dat wy duer versuek ende bede, der eerbare ghetruwe rade, ons postulaets ende gheminder vrende onser stat voirsz., heren Johans van Vyanen, heer tot Nordeloes, oems, ende Ghysbrechts van Nywenrode, brueders Johans van Nyenrode, beliefft, consenteert ende gheoirlofft hebben, believen, consenteren ende oirloven mit desen onsen open brieve, off die ghewelde ende schelinghe, aen ons ghekeert, tot veden ende tot oirloghen quamen tusschen den lande van Hollant ende van Gelre, off enich van hem, ende ons ende onsen ghestichte van Utrecht, dat Johan van Nywenrode voirsz., mit sinen kynderen, hwsghesinde, mit synen slote, ghetymmere, hofstede tot Nywenrode, ende mit allen sinen erven, gueden, beesten ende have, ruerende ende onruerende, gheleghen binnen den lande des ghestichts van Utrecht, van dien veten ende oirloghe, stille, ledich ende veylich wesen ende sitten sall, voir ons postulaet, onsen steden, landen, luden, ende voir onser stat, onsen borgheren, ondersaten, ende voir allen onsen hulperen ende hulpere hulperen, ingaende op datum des brieffs, duerende die veten wt, mit sulken voirwaerden ende verbande, dat ons noch den onsen voirz. van Johan van Nywenrode, van sinen kynderen ende hwsghesinde voirsz., noch van sinen slote, huse ofte hofstede tot Nywenrode voirsz., noch nerghens anders inden stichte, op, wt off ynne den sinen, aen ons ofte den onsen voirsz. veten gheploghen, scade of arch aenghekeert sellen warden, mit rade, mit dade, mit verbodinghe off mit toewisinghe, noch dat Johan van Nywenrode en gheen onser vyande op sinen slote voirsz. ofte anders onthouden en sell in eni-

gher wys, gheliken ons Johan voirsz. dat ghelovet heeft in sinen brieve, ons daervan ghegheven.

LXXVII.

Antwoert aendie stat van Colen, anno XXVIII., in crast. translat. S. Martini.

Eerbere, gheminde vrende, onse gunstelike gruete, in des wy U te danke vermueghen. Uwer eerbaerheden brief ons nu ghesent up date der X^{m}. martelaren dach, anno XXVIII., hebben wy guetlic ontfanghen, as gy ons oick meer gheschreven hebt, om Lodewich van Lyndenborch, uwen borgher, richtunghe te gheschien van sulker haven ende guede, als hem leste werff binnen der hoochgheborne furstinne, onser ghenedighen vrouwen lande van Hollant, in onsen gheleide ghenomen syn solden, om allen arbeit, cost ende schade, die tusschen U ende ons daervan opstaen muchten, te verhueden etc.; waerop, gheminde vrende, wy uwer bescheiden eerbaerheden begheren te weten; Alse wy U oic voirghescr. hebben, inden verleden jaer van XXVII., op sanct Peters avont ad vincula, als vanden gheleide, dat wy Lodewich ghegheven hebben solden, dat wy des zo niet ghedaen en hebben, want wy Lodewich niet en hadden horen noemen, noch en bekenneden, voir der tyt, dat hy aen ons versoek dede van sinen schade, hem inder zee ghedaen; mer van Lodewich doe verstanden sinen schade, die hem van hulperen onser ghenediger vrouwen in hore zee voir Hoerne, tien of twaelf milen van onser stat, ende buten onser moghen, ende allen onsen bedrive gheschiet wesen solde, daer onse ghenedige vrou om an ons schreven ende Lodewich selve doe vervolch dede, des wy Lodewich ende omme hem genoech te doen, so hy seghede, dat die handadighe, die wy inder waerheit niet en kenneden, in onser stat wesen solden, onsen vanghenmeyster mit anderen onsen rade medegaven ende bevele daervan deden, om alle die schuldighe te tueven, ende Lodewich daer te geschien, des daer met recht van ghebeuren solde, die daer niemant schuldich vinden en konden. Ende hadden wy doe, of muechten wy noch Lodewich mit rechte behelpen an lyve oft goede enighe hier ynne schuldighe, die onder onser moghen off ghebieden quamen, dat hadden wy gerne ghedaen, so wy noch solden, mit allen vlyte.

Mer, gheminde vrende, also ghy ons wael ghescreven hebt, dat onser ghenedighe vrouwen ondersaten ende inden horen Lodewich boven horen gheleide beschedicht hebben solden, laten wy uwer liefden daerop weten, dat by Gods ghenaden onse ghenedighe vrouw op horen vaderliken arven van Henegouwen, Hollant, Zelant ende Vrieslant weder gecomen is; Ende vrentlic bezuent mitten hogheboren vorste, horen neve van Bourgoenghen ende in horen lande van Hollant teghenwoordich ontfanghen is; ende al hoir ghetruwe ondersaten ende hulperen wt horen lande weder opten horen ende in horen lande bezuent syn, daer Lodewich nu by uwen rade versueke om doen muecht oft hem nutte waer, ende muechten wy Lodewich daer ynne duer uwer liefden ter rechverdicheyden, enighe vordernisse doen, ons daer nyet ynne sparen; ende hopen ummers, gheminde vrende, dat uwe bescheidenheiden hier en boven ons ofte die onse van ghenen cost, arbeit ofte schade, daer ghy ons van schrivet, met recht ofte rede belasten en sult moghen, want wy overbodich gheweest hebben ende noch syn Lodewich ende enen yeghelyken recht te doen, van allen des ons daer ynne te doen ghebuert, ende begheren, dat ghy uwen borgher Lodewich also onderwisen wilt, dat hy ons ofte onsen hieren boven en gheen moeyenisse en doe, ende ons syns ghedreychs verdraghen, want ons dat met onrechte gheschien solde, ende die onrechte wederstaen musten, als sich dat in gheliken an den uwen wider ghebueren mocht, dat wy node hadden, dat God bekenne.

HET

STERFHUIS EN DE NALATENSCHAP

VAN

DEN AARTSBISSCHOP VAN UTRECHT,

FRE. SCHENK VAN TAUTENBURCH.

I. INVENTARIS VANDEN INBOEDEL VANDEN EERTSBISSCHOP FRE. VAN TAUTENBURCH, 1580.

INVENTARIS van alle alsulke goederen ende huysraet, mitsgaders gelt, gout, zilver, gemunt ende ongemunt, ende andere dingen, als men bevonden heeft nae 't overlyden van za. ge. heren FREDERICK vry-baron v. TAUTENBORCH, eertsbischop van Utrecht, op zyn Gen. archiepiscopaell hoff binnen Utrecht doen maken ende scryven uit bevele van myn E. heeren den gedeputeerden vande vyff collegien aldaer, in cracht ende naevolgende haere Ed. commissie, hyer inne geinsereert, by ons drie onderschreven secretarissen ofte notarissen, begonnen opten zes ende twyntichsten dach van augusty, voorden middach, ende voorts gecontinueert ende gesuppleert op andere daer aen volgende dagen.

Die commissie van myn E. heren gedeputeerden luyt aldus: Anno XV^{c}.LXXX., opten zes ende twyntichsten augusty, zyn gedeputeert die proost Galama ende scholaster Duvenvoorde inden Dom, Honthorst ende Montsima TOudemunster, deeken ende Conincx S. Peters, Pyl ende Berck S. Johans, deeken ende thesaurier S. Maryen, omme te gaen opt hoff archiepiscopaell mit beyde de burgermeesters der stadt Utrecht, die men hiertoe specialyk (om meerder autoriteyts willen,) zall requireren, om aldaer mede te compareren, ten eynde daer goede toesicht ende regart gedragen wort, datter geen onordening ende vernieling van goederen

en geschiede; Gevende voorts de voorsz. gedeputeerden macht ende beveel van te bestellen, dat die aertsbisschop eerlyken, naer behoren, begraven wort, ende voorts tgene, dat totter uytvaert is van node uyt te richten, ende alles te doen, dat executoren zouden doen, ende dit al by provisie, tot dat het testament gevonden zal zyn, ende hebben, om mede toe te behelpen zien, off ende aen te gaen, ende tzegel vande vicedomdeeken te bewaren, gedeputeert Cleeff, ende te concluderen ende resolveren sulcx sy by pluralite van stemmen goetvynden sullen.

Actum, in de vergaderinge vande vyff collegien binnen Utrecht, op date als voren.

Onderteekent: P. Joostensz.

In't cleyn camerken van zyn Genade.

Een vergulde silvere kelck ende patene, met die wapene van Diepholt.

Noch een silver vergulde crucificx, in eene custodye gesloten, gecomen, als men seyde, van Duerstede.

In een viercant root kistken met ysere banden; daer inne bevonden een leeren boetegen, toegesloten met een maelslotken, ende daer yerst uytgehaelt een seembuydelken ende een rambuersken, waer inne bevonden is een specificatie, inhoudende drie hondert acht ende vyftich staten croontgens, ende nochtans zyn bevonden driehondert ende sestich stuck, tot 44 stuyvers. Noch in tselve boeteken, uyt een groen buydelken, daeroff die rest lach in't boeteken: Twee hondert een Nederl. of Keysers cronen van $55\frac{1}{2}$ stuyvers, hondert ses ende sestich ende een halve golde Fransche cronen van $55\frac{1}{2}$ stuyvers.

Noch driehondert vier ende veertich pistoletten, tot 54 stvs.

Driehondert neghentien ende een halve staten cronen ende goltguldens.

Twee ende neghentich Campen, Deventer, Overyssel, Eemder ende Climmer gulden.

Drie ende sestich ryder gulden; Twee ende negentich ende een halve Philips gulden.

Vier ende vyftich golde Carolus gulden; Tien halve golde realen.

Een pistolet, twee Portugaelsche cronen, met lange cruycen.

Een ende twyntich stucken van guldens, als hoorns, hontgens ende knapkoekgens.

Noch in een roet saksken, int selve koffer, bevonden vier en tachtich ryxdaelders van 41 stvs.

Noch een ryxdaelder. *Fac.* tsamen vyf ende tachtich ses hondert een ende twyntich penningen van zeven st., doende IX st. aen paerten, helen ende halven (sic!)

Drie ende twyntich Coninex daelders, neghen batselaers, neghen scrickenburghers.

Seven slechte daelders, Nyemweesche ende Bersche, als van 60 critsers.

Twee francken ende twee halven staten daelders.

Drie testoenen, daervan een doende $\text{XI}\frac{1}{2}$ st.; een silvere Carolus gulden; een ryxdaelder.

Aen olde stuyvers ende dubbelde stuyvers, doende $1\frac{1}{2}$ st., tesamen gerekent XLIX fl. VIII st. IV p.

Noch hier in geleyt inventarium vande goederen, eertyts bevonden op Duerstede.

Copiae deputationis executorum factae per Reverendiss. anno XLII., die XV. decembris, coram Stoop, notario.

Ende soe dit kistken wederom toebesegelt ende toegesloten.

Daernae geopent een viercant groot koffer; daeruyt gehaelt een lang hantcofferken, ongesloten, waerin waren in een stopbuerse: Hondert drie ende twyntich Philippus sulvere daelders; hondert ryxdaelders tot 41 stvs tstuk.

Noch aldaer in een serviette gebonden: Tweehondert negentien sulvere Philips daelders. Noch hondert een ende vyftich ryxdaelders tot 41 stvs tstuck; twee ende dertich Hollandsche daelders.

Uyt een roden leeren saxken, daer inne waren: Vyf hondert acht ende vyftich ryxsdalers van 41 st. tstuk.

Uyt een ruych boeteken: Vyff ende veertich Philippus daelders; acht ryxdaelders; vyff Hollantsche daelders; dartien ende drie viertelen van staten daelders; vyff ende twyntich Scrickenborgers mit een halven; sestien penningen van neghen stuyver; twee Fransche francken mit vyftalve stvs.

Item, in een ander kanefas saxken: Drie hondert hele dicke daelders tot 45 stvs tstuk.

Item, in een ander kanefas saxken: Vier hondert hele dicke daelders tot 45 stvs tstuk.

Item, Twee hondert neghen ende veertich halve dicke daelders.

Noch in een ander kanefas saxken: Vier hondert vier ende tachtentich hele dicke daelders tot 45 stvs tstuk.

Noch in een ander kanefas saxken: Drie hondert ende tien Philippus daelders tot 45 stvs.

Noch in een ander kanefas saxken: Ses hondert dicke Conincx daelders.

Noch in een ander kanefas saxken: Drie hondert ende twee dicke daelders.

Noch in een ander kanefas saxken: Twee hondert vyff ende veertich rycxdaelders.

Noch in een ander kanefas saxken: Drie hondert ende vyff dicke daelders.

Noch in een ander sacke: Vier hondert ende tachtich penninghen, nu van IX stuyvers: drie ende twyntich Scrickenborgers; hondert acht ende dertich ryxdaelders; hondert twee ende sestich Coninx dicke daelders; drie Holl. daelders; vyff batzelaers; een testoen.

Noch in een ander kanefas saxken: Hondert Philippus daelders ende een halven; dartien Hollantsche; achtien Bersche daelders; een staten daelder; een penninck van IX st.

Uyt een ander cleyn buydel: noch tnegentich Philippus daelders; dartien ryxdaelders; seven staten daelders.

Noch uyt twee andere sacken: Twee hondert vyff ende tachtentich dicke daelders; ses ende veertich een halve ryxdaelders; vyff Hollantsche daelders.

Uyt een ander kanefas saxken: Twee hondert drie ende seventich staten daeld. v. 36 st. tstuk.

In een pepersack: Vyff hondert penninghen van IX stvs.

Noch in sekere stopbuydel bevonden: Hondert vier ende tachtentich mit een halve Philippus daelders; acht staten daelders van 36 st. tstuk; vierdalve rycxdaelders.

Voorgenomen seker langhe pepersack mit alrehande payement, die toebesegelt is, nyet geinventariseert, om cortsheyts wille, wederom geleyt in't voirsz. groote koffer, geteyk met A.

Noch: acht goude Conincx daelders; item, drie Fransche cronen, vyff pistoletten, een golde leeuw, een angelot, dertien goltgulden, drie Eemder gulden, een ryder gulden, twee golden Philips gulden; Acht ende tseventich ende een halve silveren Philippus daelders; Twee hondert acht ende negentich penninghen van IX st. tstuk; een ende vyftich ende een halven staten daelders van 36 st.; vier ende twyntich Holl. daelders; achtien ryxdaelders; drie Bergsche daelders met een halven; een staten daelder van 36 st.; een vierdubbele silvere reaell tot ses ende dertich stvs.; noch vyf ende veertich Scrickenburgers.

Geopent noch een groot viercant coffer mit silverwerck, daer in een cofferken was, alwaer is bevonden:

In een kanefas saxken, seker payement ongetelt geleyt, dat was gehaelt uyt een lange willige dose.

Item, dartien Philippus dalers, een halve; acht staten dalers; seven rycxdalers; hondert vyff ende tseventich penningen van negen st. gemaeckt; XL penningen van ses stvs; twee silvere Carolus gulden; vyftalve Hollantsche daelders; twee Batenburgsche daelders.

Bevonden een obligatie vanden grave van Boussu, vanden twee duysent Philippus daelders, van date den II. juny, 1572.

Noch een obligatie vanden staten van Utrecht van XLI^{m}.IX^{c}. R.

Bevonden XXV. tapeten, zoo groot als cleyn, met een tafelkleed boven die bottelrie.

Item, geopent byde slootmaeker toude coffer, op die sael staende, daer in bevonden drie roode fluwelen geblomde kappen, met golde boorden, twe dienstrokken vant selve met twe alven ende horen toebehoren.

Item, een casuffel van golt laecken, met twe dienstrocken, drie alven ende zyn toebehoren.

Noch drie cappen.

Een antipendium van tapeet, mit de wapenen van Baden.

Een spreytsel, een hemeltsel, drye gardynen ende een rabbat tot een ledicant, al van roode armesyn; twee bouffet-cledekens; een groot behangsel, van groen Brugs sy-satyn; een rabbert van blauw armesyn; een root armesynen wambaes; drie cleyne linnelaeckens. Dit al tsamen wederom inde selve kist geleyt, toebesegelt mit des stadts segell.

Uyt t viercante coffere mit ysere banden, daer tgelt in lach, bevonden: Twe silvere vlessen mit kettenen van silver, d'een wegende thien marck vier onsch een quaert, d'ander elff marck een quaert d'onsch.

Geopent een cleyn viercant handtcoffer. Een golde signet van zyne Genaden; een seer groote torcoes ringe.

Twee aerde cannen met silvere leden, ende zynen Genaden waepen daer op.

Noch seecker silver werck int aldergrootste coffer by tander geleyt.

Het cruys, vergult met vier silvere stucken tot den stele, tsamen wegende acht marck vier onsch, min een quaert onsch.

Een grote silvere vergulde overdecte gedreven schaele, dubbelt vergult, Nederlants werck, wegende negen marck een onsch, min derdalff engels.

Een Noremborchschen dubbelden beker, vergult, met die wapenen van Tautenborch in de voeten, wegende vyff marck, min vyff engels.

Een Duytschen silver vergulden cop, overdeckt, boven op twapen van Leeuwaerden, wegende acht marck een halff onsch een quaert.

Een Antwerpensche silver vergulde overdeckte cop, op Duytsche fatsoen, hebbende binnen int deksel een wapen van een swart wilt hert in een vergult velt, wegende ses marck een onsch met een halff onsche.

Twe grote silvere vergulde overdeckte coppen met twapen van Groningen, Nederlants werck, daervan d'een wegende acht marck, een quaert onsch, d'ander insgelycx wegende acht marck, een quaert onsch.

Een Antwerpensche silvere vergulde gedreven schale, twe merck ses onschen, min seven engels.

Een waterkan ofte vase van peerlemoeder, met gesteenten rontsom, ende met silver vergult beslegen.

Noch een cockilie, beslegen met silver vergult peerlemoeder.

Noch een cleyn peerlemoeder met silver vergult, coetswagens gewyse vts.

Twee gelycke soutvaten van peerlemoeder, beslegen vts.

Twee silvere . . . . soutvaetkens, wegende drye loot drye engels.

Een Duytschen overdeckten silveren vergulden cop, t'Antwerpen gemaeckt, onder in de voet een swart wilt herte, wegende ses merck ende vier onschen seven engels.

Een silveren slechten vergulde overdeckte beker, met een kyntgen daerop, wegende twe marck vier onschen negen engels.

Een silver vergulde poock met die lennip, wegende twe marck vyff engels.

Een Duytschen silvere vergulde overdekte cop, t'Antwerpen gemaeckt, wegende drie merck vier onschen schaers.

Een silvere ..., op sommige plaetsen vergult, wegende een marck vyff onschen seventien engels.

Een Spaenschen noet, beslegen met silver vergult voet ende dexel, twee merck een onsch vyfftien engels.

Noch een cockilie van peerlemoeder beslegen, mit silver vergult.

Een silver waterpotken, hyer ende daer wat vergult, wegende twee marck drie onsch dartien dalff engels.

Een silvere scheerbecken, wegende vyff marck twe onsch twe engels.

Een silver becken met moris gesneden, die rant ende spiegell vergult, wegende ses marck vier engels.

Een silver becken, met de wapens van synen genaden vaderen, wegende ses marck twe engels, t'Antwerpen gemaeckt.

Een kleyn beckentgen, vergult aen randen ende binnen met syn genaden vaders wapenen, wegende een marck ses onsch ende vierthien engels, t'Antwerpen gemaeckt.

Twe silvere candelaers, wegende seven marck drie onsch ende vyff engels.

Noch twee silvere candelaers, seven marck drie onsch ende vyff engels wegende.

Een silvere Duytsche majoel met een dexell, boven vergult ende vergult lofwerk geboort, wegende drie marck seven onsen achtalff engels.

Thien silvere cruysens, die randen met die voeten vergult, t'Antwerpen gemaeckt, tsamen wegende neghen marck twe onsch min vyff engels.

Noch negen silvere cruysens, t'Utrecht gemaeckt, die randen vergult, wegende tsamen acht marck vyff onsch vyff engels.

Noch vyff silvere cruysens, t'Antwerpen gemaeckt, die randen vergult, wegende tsamen drie marck seven onsen ende achtiendalff engels.

Ses silvere Vrysche fruytschalen, met een dexel op die sesde voirsz., tsamen wegende veertien marck vyfftalff onsch.

Vyff platte silvere fruytschalen met lege voeten, t'Antwerpen gemaeckt, randen ende voeten vergult, wegende ses marcken twe onschen.

Vyff silvere schalen, t'Antwerpen gemaekt, die boort mit randen van binnen gesneden met moris loff, tsamen wegende seven marck ses onschen.

Twe silvere schalen, t'Antwerpen gemaeckt, met sint Jacobsschelpen daerin gedreven, wegende drie marck vyff engels.

Noch drie silvere schalen, t'Antwerpen gemaeckt, met knorren gedreven, wegende drie marck seven onsch ses engels.

Ses silvere cleyne cruysens, voet ende rant vergult, weg. drie marck drie onsch ende seven eng.

Een heel dosyn silvere grote slechte cruysens, t'Antwerpen gemaeckt, tsamen wegende vier ende twintich marck vier onsch seventien engels.

Noch drie silvere cruysens, randen ende voeten vergult, t'Utrecht gemaeckt, waervan die negen boven staen, wegende twe marck seven onsch.

Ses silvere cruysens, die voeten ende buycken met knorren gedreven, t'Antwerpen gemaeckt, tsamen wegende thien marck seven onsch acht engels.

Acht silvere cruysens, slecht, t'Antwerpen gemaeckt, tsamen wegende twaelff merck, min negen engels.

Een silvere vergulde schroeve, om een glas op te schroeven, wegende twe marck vyff onsch, een quaert onsch ofte vyff engels.

Vyff silvere gedoopte cruysens, t'Antwerpen gemaeckt, wegende ses marck twe onsch veerthien engels.

Een Spaenschen noet, beslegen met silver aende voet ende dexell, wegende twee marck vier ons veerthien engels.

Twe silvere medicyn cruysens met dexels, hebbende boven op twapen van Tautenborch, wegende vier marck ses onsch vyff engels.

Een silver vergulde medicyn beecker met een lege voet ende dexell, t'Antwerpen gemaeckt, met een pyl int wapen, wegende drie marck min een engel.

Noch ses silvere bierbeeckers, die boort gesneden met moris, t'Antwerpen gemaeckt, wegende tsamen negen merck twe onsch vier engels.

Twe lege silvere candelaers, met knorren gedreven, wegende tsamen drie marck vyff onsch veerthien engels.

Twe hoge silvere soutvaten, t'Antwerpen gemaeckt, wegende tsamen drie marck een onsch vyff engels.

Noch een silveren becken met syn lampet, met spiegell ende randt verguldt met syn Genaden wapen, t'Antwerpen gemaeckt, wegende tsamen acht marck een onsch achtalff engels.

Een dosyn silvere telioeren met syn Genaden wapen, tsamen wegende twaelff marck een onsch.

Noch ses silvere telioeren, wat grooter, t'Antwerpen gemaeckt, tsamen wegende seven marck twe onsch acht engels.

Noch een silvere schaell, die boort ende binnen gesneden (waer van die vyff voerens gescreven staen), wegende twaelff onsch seven engels.

Twe silvere confytschalen, van binnen hier ende daer wat vergult, wegende tsamen thien onschen achtiendalff engels.

Noch een lege schaele, voet ende rant vergult (waervan vyff voergaenden syn), wegende een marck twee onschen.

Noch een confytbeckentgen, daer binnen Jesus in staet, vergult, ende weget een marck seven onsch achtiendalff engels.

Twaelff silvere lepels met vergulde gladde cnopen, Vries werck, wegende tsamen twe marck twe onschen vyftien engels.

Noch veertien silvere lepels met gedraaide vergulde knoopgens, tsamen wegende twe marck twe onsen sestiendalff engels.

Ses silveren lepels met viercante stelen, wegende een marck min drie engels.

Veertien Duytsche paplepelen, achter opt blad gesneden, waervan een vergult is geweest, tsamen wegende twee marck drie onschen dartiendalff engels.

Tien silvere lepelen, die negen van eenre soorte met leeuwkens boven op, die tyende met een cruysse, wegende tsamen twee marck drie onsch derdalff engels.

Noch een schael sonder voet met knorren gedreven, wegende een marck seven engels.

Noch een silvere cruysen, met voeten ende randen vergult, t'Antwerpen gemaeckt (daervan die voergaende syn), wegende een marck achtalff engels.

Vier lege gedoopte cruysens, t'Antwerpen gemaeckt, wegende tsamen twe marck twe onsch vyfftien engels.

Noch een Duytsche silver vergulde cop, sonder dexel, onder in die voet twapen van Sassen, wegende twe marck achtalff engels.

Een Duytsche silvere vergulde dexel van een cop met twapen van Egmont, wegende een marck twe onsch vyff engels.

Twe lege cruyskens, voet ende rant vergult, t'Antwerpen gemaeckt, weg. een marck net.

Een confyt silvere schaelken . . . in drie hulsen bladerkens, wegende drie onsch achtiendalff engels.
Een silvere majoell, die rant vergult, wegende drie onsch twaelff engels.
Twe silvere dexels, waervan die een die rant vergult, beide met die wapenen van Tantenburch boven op, wegende tsamen een marck een onsch drie engels.
Een medicyns beecker met syn dexel, die voet afgebroken, binnen ende buiten vergult, wegende tsamen een marck een onsch vyfftien engels.
Twe silvere snyters, twe paletten, wat vergult, met een gaffel, tsamen wegende een marck vyff onsen drie engels.
Drie silvere vergulde crancen, aen den anderen gebonden, wegende tsamen vier onsch derdalff engels.
Een peperdooschen van albastaert met silver ende vergult over beslegen ende voete, wegende vyff onsch vyff engels.
Twe silvere autaercandelaers, wegende drie marck een onsch tien engels.
Vier silvere autaerpullen, wegende tsamen een marck seven onsen net.
Een silver wierooxvat met syn ketenen, wegende vyff marck seven ons.
Een silver beelt met een silver duyfken, wegende twee ende twyntich mercken seven onsch vyftien engels.
Een silvere voet van een monstrance, wegende twee marck seven onsch vyff engels styff.
Een groot silver becken met silvere ketenen onder een lamp, wegende acht marck dertiendalff engels.
Een silver wywater vatken, gesneden voor mettet wapen van Bourgoengen, wegende twe marck seven onsch twaelf engels.
Een silver wierooxvaetken, vogels gewys, wegende een marck schaers.
Een punt van een eenhoorn, met golt beslegen, boven in't golt met die wapene van Tantenburch, wegende een marck vyff engels.
Een vrouwen Duytschen huyve, vol paerlen.
Twe paer rode syde hosebanden, met goltwerk bepaerlt.
Een silvere mans vergulde Duytsche huyve, wegende een marck ses engels.
Een golde huyve, met root gevoedert ende voor met peerlen, ende rontsom geboort golt borduersel, wegende tselve golde borduersel drie onsch acht engels.
Een golde mans huyve, boven met een paerle cruyne opt hooft.
Een golde lakensche borstlappe, van blauwe weerschyn.
Achtien swarte syde lissen ofte nastelingen, elcx met dubbelde golde naelden.
Noch acht nastelingen, met dubbelde golde naelden.
Twee ende tsestich golde cypheren ofte essen, in pampier gehecht.
Vier timpeletten tot jouffrouwen.
Een cristalleine vyftichgen van cruyswerck, mit golt tusschen beyden, wegende bloot tsamen drie onsch tien engels.
Een deel fragment van coper vergult in golt, ende dan noch getten met golt beslegen.
Een cristalleine pasglas met een verguldé voet ende dexel.
Een grou aerde cruysen ofte porseleyn cruysink.

Uit een plat cofferken:

Ses silvere platte schalen, die voeten mit knorren gedreven, met een silver dexel, in Vrieslant gemaeckt, wegende tsamen veertien marck drie ons vyff engels.
Twe silvere bierbekers, boven aende mont met moris gesneden, t'Antwerpen gemaeckt, wegende tsamen drie marck een onsch twee engels.

Drie silvere gedoopte cruysens, Antwerpensche coere, wegende tsamen drie marck ses onsch sestalff engels.

Ses cleyne gedoopte silvere cruysens, t'Antwerpen gemaeckt, wegende drie marck een onsch achtiendalff engels.

Sigillum curiae Trajectensis.

Twe silvere lichte soutvaten, wegende een marck vier onsch sestalff engels.

Drie segelen, gecasseert d'een van Caerll, heer van Tautenborch, tander van syne Gen. bisdom sigillum magnum, tderde sigillum parvum oblongum ad ordines, wegende tsamen een marck twe onsch negendalff engels.

Uyt een cleyn cofferken:

Die besten myter van syne Genaden. (Tot den bisdom behoirende, als hier int leste van desen inventaris particulierliken geschreven.)

Twe silvere waterbeckens, 'teen met twapen van Boergoengen, 'tander met die wapenen van Egmondt, wegende beyde seven marck seven onsch min vyf engels.

Twe rode fluwele schoenen met golt parsement.

Een golde lakensche dwaell.

Een paer rode carmesyne hosen, mit wit satyn gevoedert.

Een golde dienrock, met geel sy-satyn gevoedert.

Ad pontificalia:

Een rode armosyne dienrock.

't Pallium van zyn Genaden aertbisdom.

Een ostie-doesken, van silver vergult, wegende drie onschen net.

Een golt kettentken, onder met een golt cruysken, met drie robynen ende twe diamanten ende vyff paerlen, wegende drie onschen achtiendalff engels.

Twe silvere quaerts kannen, wegende d'ene vier marck ses onsch vyftien engels, d'ander vier marck vyf onsch achtiendalff engels.

Een cleyn vergult kelksken met een vergult pateenken, wegende een marck net.

Twe boecken, 'teen missael mit root fluweel, 'tander pontificael de ordinandis et benedicendis, mit tswaert fluweel becleet, mit silver vergult beslegen. (Tot bisdom.)

Een quispel, dat hantvatken silver, etlick vergult, wegende drie onsch vyftien engels.

Een groote vergulde kelck met een pateene, onder met twe wapenen van Diepholt, wegende vier marck drie onsch vyff engels.

Uyt de coffere met clederen:

Die vergulde bisscopsstaff van den bisscop van Baden, aen vyff stucken uyt den anderen geschroeft, wegende elff marck derdehalff ons. (Tot 't bisdom.)

Uyt rode viercante kistken:

Een vergulde kelck met syn patene, geteykent optie voet met die wapene van Diepholt, (hier voren geinventariseert), wegende tsamen twe marck seven onsch vyff engels.

Een fyn golde paternoster van fyn cronengolt, boven syn Genaden signetring ende beneden een cruys, holdende vyff ronde ruyten steenen, wegende tsamen vier onsch sestien engels styff.

Een vergult Jesus aen den cruyse met onse lieuve Vrouwe ende Sto Johan, geteykent met die wapenen van Bourgoengen op die voet (oock partic. geinventariseert), wegende vyff marck drie onsch tien engels. (Dit cruys mede aen't bisdom.)

Een golt kettentgen met twe cassen, elcx hebbende drie robynen tafelen, tsamen wegende seven ende twyntichstalff engels.

Clederen van syn Gen., uyt een coffer.

Een enkelen fioletten fluwelen tabbaert; een geschulpte paers damaste casack; een donckeren terneyen fluwelen tabbaert, met armeseyde gevoedert; een swarte fluwelen casack, met baede gevoedert; een enkelen gebloemden damasten tabbaert; noch een swarten damasten eenwisselden tabbaert; een grouwen damasten enkelen tabbaert; een swarten fluwelen tabbaert, gevoedert met armeynen; een swarten fluwelen tabbaert, met materen ofte fluwynen gevoedert; een rode armeseyde satyne geschulpte wambaes; een paers fluwelen wambaes; een swarte fluwele taffe.

In een ander viercante coffer:

Een rode myter met golt parsement, in een custodie; een swarten syden hoet, met groen fluweel gevoedert; een golde laekensche bonet, met een golde laekensche pbrs stoele: twee swarte fluwelen cussens, met die wapenen van Tautenburch, onder met geel sydewerk gevoedert; een armeseyde roucovell; een witte episcopale beffe van armeynen: een witte damaste dienrock: een swarten sy-satynen tabbaert, met swart laken gevoedert ende met armeseyde opslaghen; een swarte sy-satyne tabbaert, met maters gevoedert; een terneyen fluwele wambaes; een weerschynen wambaes; een swart camelotte wambaes: een sy-satyne tabbaert, met sabellen gevoedert; een stole van golt laken; een fluwelen boecksack met een getyboeck; een corporaell.

Litterae executoriales episcopi Cameracensis.

Sigillum secretum de argento cassatum in una parte.

Dit is tsamen weder in't selve coffer geleyt.

Uyt een ander cleynder coffere:

Een root fluwele casufel met sy stole, alve, schortsele ende amict.

Een rekeninghe Johans Wilps, beroerende die goederen vande huyse van Tautenburch, beginnende anno 1570 tot Martini 1571.

Een cleyne ydele stopbuydell.

Geopent die pepersack inde grote kist, ende daer inne bevonden, daer hier voor partic. mentie gemaect wort, ende geteykent was met A.

Vier hondert drie ende teneghentich penningen van neghen st. penn. aen percelen,	221 R.	17 st.
Noch twee penninghen van neghen stuyvers.		18 st.
Noch twee penninghen van neghen stuyvers.		18 st.
Noch sevenhondert worp van III st., elcke worp oude st. f.	105 R.	
Noch veerthien hond. seven en dart. worp aen oude halve st., elcke worp tot III st. f.	215 R.	11 st.
Noch achthonderd veertich st., zoe staten als Utrechtsche, ...	42 R.	
Noch twee ende vyftich worp aen elff penninghen ende halve braspenninghen, elke worp tot III½ st. gereckent, ...	9 R.	7 st.
Aen verscheyden payement	8 R.	2½ st.

Item, geopent een canafas saxken, daer hier voor partic. mentie gemaeckt wort, met cleyn gelt, daerin waren getelt:

Hondert seven ende twyntich penninghen van negen st. f.	57 R.	3 st.
Drie ende twyntich hondert olde stvs tot 1½ st.	172 R.	10 st.
Aen payement	1 R.	

Optie groene camere.

Negen stucken tapeten loffwerck, hanghende om ende binnen aende muyren op die camer; een clavesimbel; een mans ende een vrouwenstoel van groen tryp; noch een mansstoel van root tryp; een mansstoel met root leer; een stoel met root laecken; twee mans stoelen met groen syde; een mansstoel met root armeseyde becleet; twee Spaensche stoelen met gout leer; een Spaensche stoel met swart leer; een oude opslaende tafel met een viercante besloten voete; een schoon tapeet, met een eenhoorn gewrocht; een oudt tapeet; twee bouffetten; een geschilderde tafereel vande drie Coninghen; een ledikantgen ontsloopt, daerop syn Gen. was gestorven; een houte lange schabell; een brantyser; een tang; twe tenen schermen.

Optie middelsaell.

Een bouffet; een lange schabell; een lange tafel met scraghen; een viercanthe coetse, gestaen boven die consistorie.

Opt zomerhuys.

Vyff leeren tapeetstucken, beduyrt met golt; een langhe tafel met een viercante schraghe, met een leere tapeet, gevrocht met golt; een bouffet, met een geschilderde tafereel van een Marienbeelt; drie langhe scabellen; drie cleyne sitscabellichgens; een copere coelvat; een tang.

Int vertreckgen daer aen.

Twe ledikanten, ontsloopt; twe brantysers met copere knopen boven; een tang; een cleyn houte schabbelleckens.

Op de zaell.

Acht stukken tapeet van leer met golt; een stuk met loffwerck, met twapen vanden bisschop van Baden; een groen lakensche tapeet, voor de schoorsteen hanghende; een golt lakensche antipendium; veertien geschilderde troonjens van dyversche keyseren, coningen ende andere groote personagien; noch twe ruytsgewys; twe Marienbeelden, geschilderde taferelen; twe hoge ysere brantysers; een ysere tange; twe Spaensche stoelen met root sayde; noch een met root laecken; noch een met root damast; noch een met root laecken; een mans ende een vrouw Spaensche stoelen met groen syde becleet; een Spaensche stoel met groen laecken, onder op raden ende achter met cussens; een Spaensche stoel met leren golt beduyrt; een houte gesneden blaesbalck, daer die verloren zoon op stont; twe mans ende een vrouw cuypstoelen; bisschop David's stoell, wesende van hout, groen, die men omdrayen mach; een cleyn autaerken, met een beeldeken daer op; twe houte schermen; een posityff; een lange ende drie corte schabellen; twe oude canthoeren; een bouffetgen; een oude spiegel; een cleyn kistgen met olde missiven; een vergult latrynken, ydell; een nyewe tene mande, daer inne leggen sekere rekeninghen ende schriftueren, den tienden aengaende; een cleyn cleermantken, met die stucken vande processe vande vier goodtshuysen, jeghens die van sinte Peters t'Uytrecht; een houte hanghende kasken mit apotekarie; acht grote daghelicxe cussens met syn Gen. wapen; neghen grote ende cleyne cussens van groen en pers sy satyn; ses cussens met een gelen aernt in een blaeuw velt; drie blaeuw cussens met syn Gen. wapen; vier groene trype cussens, met root leer gevoedert; twe damaste cussens met syn Gen. wapen; een root sy-satyn cussen; een root cleyn damast cussentken; een root kistken met vier wapenen; een blauw cussen met die wapen van Vosch; twe oude cussens met loffwerck; een tafellaecken van damastwerck; een bancquet dweel vant selve; drie tafellaeckens van

cruysbeelt; twe fyne paer slaeplaeckens; drie grove slaeplaeckens; een laecken tot een hoofpuelwe; twe oorcussen bladeren; een laecken tot een hoofpeluewe, met swart benaeyt; een groff jongers laeckens; seven nuesdoecken met werck; een hanghende ysere croon, in't huys behorende; een seer cleyn tafelken, met vouwende scraghen.

In een vuyre casse, staende opte camere daer naest aen.

Neghen grote ende een cleyne stucken van lere tapeserie, beduert; noch twe stucken cleyn, van't selve soort.

In de bottelrie.

Drie tinne pispotten; vier olde wynkannen; ses banquetschotelen, by paeren, d'een groter dan d'ander; een tinne vlesch; een leech oxhooft; noch twyntich stukken tonnen, amen ende half amen, daerop in sommighe wat wyns was; een olde coornsacke; drie dubbelde wyncannen; twe schabellickens; een tinne lampetschotel; een leerken van acht sporten; een stellinckge; een olt vcynster, met drie plancken; een oude hangende casse.

Boven syner Gen. slaepcamerken.

Een leer van dertien sporten; een olt ontslopen betstedeken.

Boven die bottelrie.

Een rol-betstedeken; twe stukken root sayde behangsel, met canafas gevoedert, tot een bedstede; een behangsell van root ende groen, met canafas gevoedert; een torcx tapyt beddeken met canafas gevoedert, met root laecken rontsom; een tapyt beddeecken, met canafas gevoedert; een rode Spaensche deecken; een cleyn olt beddeken met een hooftpuluwe; twe witte beddekleden van Utr. middel; een nyeuw bed met een hooftpuluwe, met twe oorcussens; een groot nyeuw bed met hooftpuluwe ende drie oorcussens; een oudt groot bed, met een wit lakensche beddecleet van Utr. middel; een scheerbecken; veel stukken van eene coperen croon; een deel olt yserwerck; vier olde manden; een vontstoel.

Inde pages camere, tusschen tsalet ende geltcamer.

Een olt betstedeken; een olt gebroken possityfje; een sitschabell; twe grote tinne schotelen; een leeren ... met ysere haecken op een wagen; een ysere roeye; een viercante ysere roeye; een houte casse.

Opte geltcamere.

Een cleercasse; een Spaensche roye lere stoel; een leghen stoel, met laecken becleet; twe lange open cofferen; een rode viercant lege kiste; een mans houte stoel; een halff seskantge; een open kistgen van cypres; een tafel met een viercante voet; het hooft van een hemeltsel; een houte scherm; drie ysere brantysers; een tang.

Op bisschop David's camerken.

Een besloten betstede, negelvast, voor met twe stukken gordynen; een olt bed; een olt betdeken; twe schabellen, met twe cleyne casgens, met layen ende brieven; een Spaensch lere stoel; een hooch schryfftafeltgen; een sittekist, negelvast; een canthoer, onder met wttreckende laeyen; twe oude canthoercleden; een royt saye behangsel; twe ysere braetpannen.

Boven die geltcamer ende bisschop David's camertken.

Een deel rys, ende voorts olde scrifturen, onstucken gebeten, ende voorts in alle andere bovencamers nyt gevonden.

Inde camere besyden die grote beneden zaele.

Een langhe tafel met scraghen; vyff langhe schraghen; een oudt seskant; elf tapeten.

Tusschen beyden.

Zekere stukken van ledikanten.

Beneden in Groenevels camere ofte librarie.

Een gebroken mans stoele; een olt bouffetken; een cauw groot met yserwerck, nae tfatsoen vanden toorn ende domskerck; een open bouffet met een laey; acht grotere ysere brantysers; een houte privaetken; een ronde omdraeyende tafell, geverfft; een langhe tafel met twe scraghen; een ledikant met fluwynen ende gordynen van root ende groen saye rontsom, uytgesonder achter; een gelycke fluwyn voor de schorsteen; negen panden van roet ende geheel saye; aen drie stukken behangsels; een houte cuypstoell.

BOEKEN.

Jason de actionibus.
Decius de regulis juris.
Postillae in Evangelia fratris Fra. Polichrani.
Dionysii Carthusiani de quatuor hominis novissimis.
Angeli Policiani miscellan. centuria una.
Andr. Alciati judiciarii processus compendium.
Commentaria Adami Sasbout, prophetae.
De puritate tabernaculi liber Erasmi Roterodami.
Erasmus in acta apostolorum.
Stephanus Aufrerius.
Plauti opera.
Epistolae Angeli Policiani.
Viatorium juris Johannis Bamberii.
Jacobi Schaefferi conciones Christianae.
Johannis Doriae (!) homiliae in evangelia dominicalia.
Lectura aurea Petri de Bello Pertico.
Fra. Sonnii demonstrationes religionis Christianae.
Homilia Jo. Eckii.
Petri Jacobi practica utriusque juris.
Flavi Vegetii de re militari.
Sermones Jo. Feri.
Concilia et quaestiones Fre. Petrucii.
Commentaria Jo. Surii usque ad annum 67.
Guidonis Papae decisiones.
Trias forensis scripta ipsius archiepiscopi autoris manu.
Fride., archpi Viennensis, epithome catholicarum postillarum.
Breviarium Romanum.
Flores Senecae.
Angelus de maleficiis.
Ovidii opera.
Titi Livii decas tercia.
Erasmus Roterodamus de libro arbitrio.
Jacobi Schepperi tomus secundus.
Paulus de Citadinis de jure patronatus.
Trogus Pompejus in quarto.
Heynonis, archiepisc., in omnes epistolas Pauli enarratio.
Jo. Oecolampadius de Graecae literaturae dragm.
Repetitiones capitulorum juris canonici per varios conscriptae.
Breviar. ecclesiae Trajectensis.
Jo. de Selva tractatus beneficialis.
Jo. Eckii homilia.
Hermanni Busschii in artem Donat. commentarii.
Flores legum.

Henrici Regii biblia alphabetica.
Nic. Siculus in Clementinas.
Petri Ravennati compendium juris civilis.
Nic. de Lyra postilla super psalterio.
Alb. Piggii controversia Christianae fidei.
Adagia Erasmi Roterodami.
Singularia Ludovici Romani.
Rudolphus Agricola de invent. dialectices.
Dionysii Cartusiani opera.
Institutiones juris.
Opera Hostiensis.
Raphaelis Volaterrani opera.
Vetus Testamentum.
Vocabularius testamenti.
Compendium juris canonici Pet. Ravennati.
Opera juris civilis in septem voluminibus.
Augustini Dathi Senensis opera.
Dionysii Carthusiani in lib. Mosaicae legis.
Bartholomei de Charsoneis repertorium.
Velleji Paterculi historia.
Conradi Clingii loci communes theologici.
Epistolae Plinii.
Jo. Petri Ferrarii practica.
Zasii commentarii in prim. partem digesti.
Calepinus.
Orationes Ciceronis.
Wilhelmus de Monte super Clementinas.
Divi Hieronymi epistolae.
Testamenti Veteris volumen secundum.
Theophilacti opera.
Margarita poëtica.
Biblia in folio, impressa a°. 41.
Erasmus de conscribendis epistolis.
Dionysii Carthusiani comment. in psalmos.
Homiliare F. Johannis Royardi.
Opera divi Gregorii.
Desiones rotae.
Epistolae Pauli conventus in Reynsborch.
Institutiones juris civilis cum commentariis.
Diversorum commentt. in opera Ciceronis.
Promptuarium jur. Joh. Montholomei (!).
Beati Anthonini tertia pars summae majoris.
Institutiones imperiales cum casibus.
Concilii provincialis Coloniensis canones.
Summa Ganfredi.
Jo. Bptae Folangii comment. in psalterium.
Alius Calepinus.
Opera Plutarchi.
Titus Livius de bello Macedonico.
Jo. Lanspergii enarrationes in epistolas et evangelia.
Jo. Montholoni, tomus secundus promptuarii juris.
Dr. Anthonii repertorium summae aureae.
Alberti Pighii hirargiae.
Medicina Bartrusii Bononiensis.
Baldus super feudis.
Erasmi Roterod. paraphrases in epp. Pauli.
Thomae Aquinatis catena aurea.
Petrus Anchoranus Bononiensis sup. IIIᵘ decretorum.
Wilhelmi Lindani panoplia evangelica.
Jason super jure civili.
Angeli commentarii super Institutiones.
Concilium Tridentinum.
Presidis Everardi loci communes.
Georgii Trapesontei.
Panormitani ordo judiciarius.
Pii papae epistolae.
Tertulliani opera.
Belial de processu juris.
Commentarii scripti in opera Aristotelis.
Rosarius archidiaconi.
Lectura arboris.
Zarabella super Clementinis.
Jacobus de Alvarottis.
Concilia Oldradi et lectura archidiaconi super VIᵗ decretalium.
Petrus de Bello Pertico supra I. parte codicis.
Prima et II. pars Siculi, supra II. decretalium.
Ludovici Mondelli opuscula.
Wilhelmi Durantis speculum judiciale.
Hieronymi Verlenii comment. in psalmos.
Sermones discipuli de tempore.
Petrus Anchoranus super decreta.
Angeli Policiani tomus primus.
Domini libri manuscripti in jure.
Jason super primam partem codicis.
Bonifacius de maleficiis.
Arnoldi de Tongeren articuli de judaico favore.
Augustini Senensis opuscula.
Comment. Gallici in epistolas et evangelia.

Johannis Roffensis contra Luterum.
Paraphrasis Erasmi in epistolas Pauli.
Johannis Bertachini de episcopo.
Jo. Monachi defensoris in juris (!).
Condempnatio doctrinae Martini Luteri.
Elegantiae Laurentii Vallae.
Bervaldi commentarii in Philippicas Ciceronis.
Jo. Fabri breviarium.
Practica aurea supremi plamenti (!).
Quaestiones aureae de Bello Pertico.
Barn. de Bisqueto cardinalis conclusiones.
Decisiones rotae et tholosanae.
Innocentius papa super jus canonicum.
Hostiensis super decretales, in duobus voluminibus.
Baldus, in IV. voluminibus.
Cardinalis Zarabella super I. decretalium.
Repertorium Berthachini, in tribus voluminibus.
Angelus de Perusiis super jus civ., in III. voluminibus.
Oldretus super I. et II. digesti veteris.
Felinus super I. et II. libro decretalium.
Receptorium Nicolai archiep. Panormitani.
Dionysius Carthus. in IV. evangelistas.
Idem in IV. prophetas majores.
Antoni Brockwy in IV. evangelia.
Collectarius juris canonici.
Cardinalis Zarabella super II. III. IIII. et V. decretalium.
Jo. Cuspiniani de caesaribus ac imperatoribus.
Jo. Frobenius liberalium studiorum musis.
Ad divi Hieronymi concentus.
Nicolaus de Cusa, duo volumina.
Missale.
Jason, super I. parte digesti veteris.
Lectura nobilis super I. et II. institutionum.
Petrus de Anchorano super I. decretalium.
Jason in primam digesti novi.
Albertus Magnus super officio missae.
Summa Astensis.
Malleus Jo. Fabri.
Athanasii episcopi opera.
Claudius de Zeysello super jure civili.
Defensiones rotae Bartrandi de Arnasana.
Repertorium consiliorum Baldi, I. pars.
Idem, tertia pars.
Angelus Aretinus super institutis.
Baldus super institutis.
Codex textualis.
Repertorium alphabeticum codicis .... de pistorio.
Corpus totius artis nti dni Bartholomei ab Hercario.
Casus longi super digest. veteris.
Sancti Bernardi, sermones de tempore, de sanctis et super cant. canticorum.
Panormitanus super libros descretalium.
Felinus super III. IIII. et V. decretalium.
Speculum Wilhelmi Durantis.
Corpus juris civilis.
Opera Ciceronis epistolica.
Ciceronis opera rhetorica.
Ciceronis opera philosophica, tomus IV.
Ciceronis orationes, tomus secundus.
Le premier des expositions des epistres et evangiles de caresme.
Decretales in quarto.
Decreta in quarto.
Fabii Quintiliani oratt. institutiones.
Psalterium Davidis in franchyn, geschreven cum annotationibus.

Lynewaet.

Inden yersten, sesthien damaste servietten; een buffetlaken van damast; neghen cruysbeelde laeckens; twee dozyn servietten; ses hemden van myn Gen. sa. me.; drie slaeplaeckens; twee damaste tafellaeckens.

Tinnewercke, coperwerk ende anders.

Een aldergrootste schotele; vier minder schotelen; een, noch wat cleynder; vyf scho-

telen, noch wat cleynder; vyf schotelen, noch cleynder; vyf cleynder bancquet schotelkens, daerenboven noch een vermist; drie cleynder schotelen, daervan een verloren is; ses banquet schotelen, daervan vyff verloren waren; noch een schotelken, dat boven plach te wesen; een dosyn teliueren voor syne Gen., daerof drie verloren; een halff dosyn voor de boden, sulcx, dat daervan verloren is een; drie tinne candelaers met brede voeten; twee hooghe tinne candelaers; twee copere candelaers; twee copere doorsleghen; een ysere hacmes; een voethengel; twee oude ysere lepers; een ysere gebroken gaffeltken; een ysere pan met een ysere steel; een schuymspaen; een gebroke copere schepper; een ysere poth; een vleyschpoth; een copere schoerketel met een copere dexell.

Inde coecken.

Twee brantysers; drie ysere speten; vier halen met een haelboe (!); drie grote ende een cleyne copere aeckers; een oude casse, daer men die vaten ofte tinnewerck in set; twee rechtsbancken; een oude rechttafel; twee cleyne schabellen; een grote sitschabell.

Inde bottelrie.

Een oude langhe tafel met scragen; een oude doore opdie goetsteen; een oude kist, daerin een oude beddeecken; drie cleyne schabellen; een aerden cruyck van vier kannen.

In't cleyn bottelryken.

Een groote rechtbanck, met twee tresoortkens, negelvast; een oude vuyre coetze; een bedt, toecomende Aeltje Gardyns; een oude langhe tafel met scraghen; een oudt hangende casse.

Inde coecken onder die bottelrye.

Drie oude stellinghen; een houte vloot.

Inde kelder daernaest.

Een hoenderplaetse, ledich.

Inde vleyskelder.

Twee vleyscuypen, d'een ledich, d'ander daerin noch sekere stukken runtvleysch waeren; een tafel met scraghen; een oude stelling.

In't washuys off bachuys, beneden opt hoff.

Een tafel met twee scraghen; een backtroch.

Inde stallen.

Vier rayen, twee assen; twee brantleeren.

In't voorste camerken.

Een bedtstedeken, aen't hoff toecomende.

In't naeste.

Twee bedstedekens, soe die syn aen't hoff.

In't derde.

Twee bedstedekens van vueren plancken met een oudt boudtken, aen't hoff toebehorende.

Int vierde camerken, wesende besloten.

Een deel rommelings ende scabellen uyt die mont van Volckert Both.

Opt hoff.

Een oude groote leer aen't wermhuys van Oudemunster; een rosbaer.

Boven die consistorie, op die voorste camer.

Een coetsken, behorende aen't hoff; een tafel met twee scraghen.

In't tweede.

Nihil.

In't derde.

Twee kleyne brantysers; een oude schup; een tang; een ysere blaecker voor de schoorsteen.

Inventaris van't silverwerck, toekomende 't bisdom, gehaelt vuyt een viercante coffer met ysere banden, ende geleyt byden anderen in een cleynder coffere, soe hiernae volcht ende hier tevorens eens bescreven staen, in als:

Vier pullen; een silver lamp; een silvere salvator met het duyfken; twee silvere candelaers; een kelk met die wapenen van Diepholt; die bisschopstaff van silver; een cleynder kelk met die wapenen van Diepholt; een wieroocxvat; een schuytgen tot wieroock; een silver schellecken mittet wapen van bisschop David; een busken met een paes tot een dexell; een wywatervaetken met een wywaterquaste; een missael met root carmosyn fluweel; een pontificael met swart fluweel becleet, met silver vergulde spannen ende doppen, met die wapenen van David ende Egmont. Noch een vergult cruys met Maria ende Joannis beeldeken, met die wapenen van bisschop David. Noch twee silvere waterschotelen, de een met bisschop David van Bourgoenge, d'ander met Egmonts wapenen, vergult. Noch twee damaste laeckens, sulcx, die inde kiste laghen.

In een kasse aen gelt II. R. XVIII st.

Int leste kamerken, achter sumpeecken.

Een caste met layen; een schabell; een schabell; een lange schabell; een schabell; noch een schabell; twee schermtgens voor een heert; een croon; drie beckens met een oude copere pot, met een gebroocken candelaer; een voetbanckjen, om schotelen op te setten; een lay met rommeling van yserwerck; noch een lay; noch twee stukcen van een koets.

Onder stont a part gescreven: Hujusmodi inventario XXIIII foliorum. Ende was onderteykent: P. Joostensz. nts., Verhuel nts., publicus ad praemissa requisitus interfuit et subscripsit: G. vander Voort.

Wat legher stont: Naer voorgaende collatie gedaen jegens syn principale is dese copie daermede bevonden te accorderen. Ende was onderteykent: Criep, 1586.

Gecollationeert tegens die geautentiseerde copie, ondert. als voren, ende bevonden accorderende.

de Pauw.

STUKKEN

RAKENDE DE

ALUIN-, SALPETER- EN ZOUTHANDEL

HIER TE LANDE,

IN DE EERSTE HELFT DER XVI. EEUW.

I. BETREFFENDE DEN ALUINHANDEL (*).

Arrest des Alluns contre les monopoles. 1536.

Loys de Schoore, conseiller d'estat et maistre des requestes ordinaire de l'hostel de l'Empereur, nostre sre, en obtemperant au commendemant de la royne douagiere de Hongrie et de Boheme, etc., regente et gouvernante des pays, de pardeca, sest transporté en la ville d'Anvers, pour selon son instruction mander vers luy les marchans, quy ont en mains les alluns, que on amesne pardeca, communicquer avecq eulx et les induyre de vouloir vendre lesd. alluns à prys raisonable; et afin de plus facilement mectre a execution sa charge, sest informe de plusieurs marchans et aultres bons personaiges par communication et en divises pour scavoir le secret de la marchandise desd. alluns.

Et par icelle a entendu, que tous les alluns, que on amesne pardeca, viennent des lumires ou mines du Pape, qu'il a au quartier de Rome, et des lumires ou mines du marquis de Vilena et du sgr Diego de Virga, qu'ils ont en Espagne, et ne scet un aultre lieu, dont on pourroit recouvrir les alluns pardeca, que desd. lieux; car les lumires ou mines des alluns de Turquie sont gastez et destruicts, pour lesquels remectre en nature auparavant et en pouvoir prendre proufyt, fauldroyt exposer plus LIX^{M}. ducats, ce que nul marchans vueillent faire, a cause que le Turq ne garde point de foi, tellement, que on se puisse fyer en ses promesses ou contracts, que on pourroyt fayre avec luy ou ses gens. Etant les alluns, venant de Rome meilleurs et plus beaulx, que les alluns, venans d'Espagne, lesquels auparavant de les pouvoir mectre en oeuvre, fault encoires boulir, ce que nest besoing faire pour les alluns de Rome; et pourtant la carcque des alluns de Rome en tout temps

(*) Men vergelijke hierbij: Beckmann's *Beyträge zur Geschichte der Erfindungen*, etc., Band. II. pag. 92 sqq.

vault communement III s. des gros flandres ou environ plus que la carcque des alluns d'Espagne.

Les alluns de Rome appartiennent a un Genevois des Grimaldis et se envoyent pardeca es mains de Gaspar de Musicque et ses compagnons, et les alluns venans d'Espagne se delivrent es mains de messire Marcq Anthonio, facteur de messire Gaspar Rotulo, marchant Milanois, resident en Espagne, qui a en ses mains toutes lesd. lumires et mines d'Espagne.

Et sont lesd. alluns depuis six ou sept ans enca fort encherys, montes et haulches d'an en an; car ce que en l'an 27 et auparavant on souloyt vendre pour XXXVIII s. et XL s., decha este vendu en l'an 28. XLVIII et L s., en l'an 29. II L. XV s., en l'an 30. III L., en l'an 31. III L. X s., en l'an 32. III L. XV s., en l'an 33. IIII L. et depuis IIII L. XV s., et presentement on vendt la carcque des alluns d'Espagne IIII L. XVII s., et la carcque des alluns de Rome V L., en quoy le pauvre peuple de pardeca est fort greve, et font lesd. marchans ung gaingage inestimable et gaignent cent pour cent et plus, tellement, que aulcuns dyent, que ledict Gaspar Rotulo, depuys qu'il a eu les alluns dudict marcquis de Vilena et du sire Diego de Virga, a gaigne plus de cincq cent mille ducats; car il les a pour fort bon pris, et les vendt icy fort chere, et quant il les vendroyt pardeca la carcque pour III L. de grox, il gaigneroyt encoires chacun an plus de XXX[M]. florins, car le prys des alluns en Espagne, n'est poinct haulte puys l'an 27, et dict on que ledict de Rotulo a un contract d'avoir lesd. alluns encoires pour 8 ou 9 ans. Et dyent aulcuns, que le pris desd. alluns est si fort hauche pardeca a cause que aulcuns marchans de pardeca, quant aucune navire chargée d'allun arrive en Zelande ou Anvers, achaptent tout allun estant en lad. navire desd. Gasp. Musicque ou marcq. Anthonio et apres vueillent gaigner sur chacune carcque 5 ou 6 sols de gros, tellement, que, quant on achapte desd. alluns pour IIII L., les veulent vendre IIII L. V s. ou aulcune foys IIII L. X s., et apres les Italiens ayans les alluns en mains, recepvans nouveaulx alluns, montent ledict allun en mesme pris, sachant qu'on les vendt ainsy pardeca, ce que constrainct de rechieff nos marchans prendre tous lesd. alluns, et apres le remontent plus hault pour leur gaignage, et ainsy lesd. alluns hauchent tousjours, et seroyt a craindre, si remede se ne mectoyt, que on vendroyt encoires la carcque d'allun VIII ou IX L. de gros, car puis qu'il est une fois monte, jamais ne se rabattera, ne soyt par constraincte et rigueur de justice ou authorité du prince. Et pour trouver ledict remede, aulcuns vueillent dyre, que ont debvroyt saisir et prendre es mains de l'empereur tous lesdicts alluns, comme confisques et fourfaicts et apres les mectre a pris raisonnable, et que ainsy parcydevant a este practique du temps que les glyses (!) avoyent des alluns de Rome en mains, lesquels aussy par leur monopole avoient tellement hauches lesd. alluns, que on les vendoyt VII ou VIII livres de gros, et lors feue madame de Savoye fist prendre et vendre tous les alluns et pour XL s. du gros carcque et demeurerent longuement audict pays, jusques a ce, que les marchans, quy presentement ont les alluns, ont trouvé la maniere de les rehaucher.

Aultres dyent, que en practiquant cest riguer, les marchans ne vouldront plus amesner alluns pardeca, dont toutefois on ne peult passer en ces pays, et que par tout auparavant de faire saisye desd. alluns, on debvroit faire solliciter vers l'empereur, afyn de constraindre le marquis de Vilena et le sire Diego de Virga, de mectre es mains de quelque bon marchant, quy leur payeroyt en Espagne aultant que le dict Gaspar Rotulo, et neaulmoints donneroyt lesd. alluns pour certain pris et goigneroyt competement. Car aultrement faisant si, on ne admenoyt alluns pardeca, non seulement les pauvres subjects, qui ne peuvent passer diceulx, en averoyent dommaigne et interest, mais aussy l'empereur, qui perdroyt son droyct, qu'il prend sur les alluns, venant de pardeça, de chacune carcque VI s. de Flandre. Ce non obstant, les premiers persistoyent, que, quant ores on mectroyt les alluns a prys raisonnable,

que on ne delaisseroyt les amesner, a cause, que les marchans ayans les lumires ou mines a ferme, doibvent payer leur ferme et lever chacun an certaine quantité, laquelle ils doibvent vendre par ce quils ne scavent faire aultre proufyt, tellement, quils ne delaisseroyent a amesner lesd. alluns, a cause du grand prouffyt, quils en font, comme il est advenu, quant feue madame de Savoye fist saisir lesd. alluns, car combien lors les alluns furent remis de VI L. à II L. et II L. II s., ne laissoyent amesner aultres alluns. Neaulmoins pour plus seurement proceder, cest requis, combien des alluns il fault pardeca pour ung an, et a entendu, qu'il est necessaire, en avoir environ III^M. carcques et contient chacune carcque IIII^C. livres, et en fault pour ung drap oultre fin darmentures, quy sont communement de XXX. aulnes ou environ, pour le taindre IIII livres et demi d'allun et aussy pour aultre draps plus ou moins selon leur grandeur.

Aussy a trouve, que ledict Gaspar Musicque et marcq. Anthonio ont en leurs celliers deux mille carcques d'alluns, et que les grossiers et aultres marchans par ensemble peuvent aussy avoir X^C. carcques, a cause de quoy en suyvant ladicte instruction a requis a certain hussier de Brabant de faire information sur les premisses de la provision obtenue de la part du procureur general de Brabant, et trouvant par celle souffisament verifié le grand monopole desd. marchans, auparavant de faire executer lad. provision, sest trouve vers iceulx, et premier led. Gaspar Musicque, auquel son instruction (!), il a remonstre la chierte desd. alluns, le grand interest des pauvres subjects de pardeca, quy en murmurayent fort sur luy et ses compagnons le requerant de vouloir vendre lesd. alluns a pris raisonable, ou aultrement la royne seroyt constrainete dy pourveoir; quy a respondu, que la chierte desd. alluns ne proceda de luy, parce qu'il n'avoyt eu les alluns de Rome entre ses mains que ung an, durant lequel il n'estoient montes, ne haulches: ains on les vendoyt aussy bien cincq livres de gros, auparavant qu'il les avoyt, que presentement et les avoyt toujours vendu au mesme pris et ne refusoyt a personne grand ne petit de vendre en telle qualité que leur plaisoyt, pourquoy personne ne se pouvoit plaindre de luy, et disoyt, la chierte desd. alluns procedoyt plus d'aulcuns marchans de pardeca, sy comme Paul Grommer et aultres, qui les achaptent de luy et aultres en grande quantité et incontinent les haulchent, que donne occasion a marchans, qui ont les alluns, les remectre au mesme pris, aussy les alluns sont plus chier en Italie et Espagne, que ne souloyent, et on en tire poinct tant par an que on souloyt, et aussy ne viennent guerres d'alluns de Rome, mais beaucoup plus d'Espagne et de presentement les vouloir mectre a moindre pris ny avoyt apparence a cause de la guerre, par ce que les despens et assurances monteront beaucoup plus que en temps passe, et sy la royne veult mectre pris certain pour lesdict alluns, faire le pourra, et quil se conduiroit selon icelluy pour les alluns, quil a pardeca mais ne feroyt plus amesner, ains les laisseroyt en Angleterre, et est vray semblable, que aultres ayans alluns, feront le semblable, en quoy l'empereur faict grand prouffyt pour le droict, quil prent sur lesd. alluns, et ne seroyt ceste maniere de faire, non seulement dommageable pour la marchandise des alluns, mais aussy pour toutes aultres marchandises, citant que les marchans hantent le pays de pardeca pour la liberte, quils y ont, sans laquelle ils chercheroyent aultres lyeulx pour faire leur dict marchandise. Et sur ce que le dicte conseillier luy a remonstre, que le pris desd. alluns depuis aucunes années estoyt trop haulche, ascavoir de XLII s. gros a V L.; que luy et aultres marchans ayans lesdicts alluns en raison (!) se doibvent contenter de gaigne raisonable, et combien que on desireroyt byen et favorablement traicter les marchans estrangiers hantans et frequentans les pays de pardeca, comme du tout temps on est accoustumé, toute fois on ne peult aussy trop laisser fouller les subjects, quy ont affaire desd. alluns, et que on avoit byen veu parcydevant, que aussy lesd. alluns estoient fort haulches, et que on les avoyt a pris raisonnable, tellement, que les marchans retient gaing raisonnable et les subjects de pardeca eurent cause eulx contenter, ce que encoires on voul-

droyt bien faire par bon accord et intelligence desd. marchans, aultrement ne eusse este besoing, que la royne eust envoye pour parler et communiquer avecq eulx, mais pouvoit mectre le pris selon que trouveroyt par conseil; mais led. Gaspar a persiste en son propost, quil ne sauroyt diminuer dud. pris de v L. gros. Incontinent led. conseillier sest trouve a la maison de marcq. Anthonio facteur de Gaspar Rotulo et luy a faict les mesmes remonstrances; lequel a donne pareil responce, et quil nestoyt que facteur de Gaspar, et sy la royne y voaloit mectre pris, en advertiroyt son maistre, quil luy avait charge de vendre les alluns a tel pris, quil les vendt, aussy quil nestoyt besoing de mectre pris, mais se rabassoyent de eulx mesmes, entant que on a trouve une nouvelle mine en Espagne, que l'Empereur a donne au commandeur ..., quy faict labourer pour tirer des alluns, ce que fera avaller et rebasser le pris des aultres alluns; finalement le dict conseiller, voyant, quils ne vouloyent entendre a aultre raison, a faict executer la provision contre eulx decerne, par Marchelis van Immersele huysyer en Brabant, qui a mis en arrest tous les alluns trouves es maisons desd. Gaspar et Marco, et les a adjourne au premier jour plaidoyable apres les vacations pour respondre a tels fins, que le procureur general vouldra contre chacun deulx prendre, tendans a la confiscation desd. alluns, que pour estre punys selon les placcarts de l'Empereur, faict contre monopoles.

CONTRACT DES ALLUNS POUR III. ANS, commenchans le V septembre, 1551, avecq LUCIAN PALAVISIN DE LA ROCHA, facteur des Grimaldis.

Charles, par la divine clemence Empereur des Romains *etc.*, a tous ceulx, qui ces praesentes veront, salut.

Comme pour pourveoir aux inconvenients et monopoles cydevant advenus sur le faict et conduict des alluns nous eussions faict publier certaines nos lettres de placcart datées du XVI. d'aougst, 1544, et ordonne et statue, que tous marchans et aultres de quelque estat ou condition quils fussent, faysans amener ou envoyer alluns en nos pays de pardeca, ne les pourroyent vendre, eschanger, donner ne transporter, ny en faire negociation ou trafficque a cuy que ce fut, que premierement ils ne les eussent mis es mains des commis a ce par nous ordonnes pour les prendre et achepter, si bon leur sembloyt, en telle quantité, qu'ils en auroyent de besoing en feuille comme ils viennent pardeca a pris raisonable, sans les pouvoir vendre, laisser ou transporter a aultruy, ne fut par nostre expres conge et licence, sur certaines peynes, contenues audict placcart. Et pour conduyre le faict desd. alluns, eussions faict certain contract avecq Jaspar Duchy, et denomme aulcuns commis pour recevoir et distribuer iceulx alluns, et mis tauxe a lachat et vente d'iceulx, sans le pouvoir exceder, mais bien en dessoubz, et a charge de tenir le pays farni en tel nombre et quantité, que l'on en auroyt de besoing; sur lequel contract proces a este meu en nostre prive conseil entre nostre procureur-general contre ledict Duchy et par sentence d'iceluy conseil estre defendu audict duchy de desch... pour s'entremectre ny mesler desd. alluns. Et il soyt que depuys pour pourveoir nosdict. pays et subjects de pardeca et aultres, ayans accoustumes y prendre la provision d'alluns et obvyer, que lon ne rethourne aux inconveniens et monopoles, dont lon a use du passe a grand foulle de la republique, et que ung chacun, requerant allun, soyt servy en tel nombre et quantite et de telle sorte, quil aura de besoing, a pris raisonable, aulcuns nos officiers et srs de nostre sceu et par expresse charge de nostre tres chere et tres amée seur, la royne, douagiere de Hongrie, de Boheme, etc., pour nous regente et gouvernante en nos pays de pardeca, ayent a divers fois ce communicque avecq

Lucian de la Rocha, procureur et facteur de mrs Lucas et Jehan Baptista de Grimaldis, heritiers de feu mestre Ansaldo de Grimaldis, et apres que de leur dicte besoigne ils ont faict rapport a nostre seur, la royne, mesmes des informations et enquestes tenues tant endroict des faultes du passe que celles trouvées par le demeue du proces contre led. Duchy et des remedes, que sy pourroient mectre en ladvenir a lentretiennement de la negociation et tr... desd. alluns au bien et a la commodité de nos subjects de pardeca et aultres ayans accoustume y prendre leur provision, et que lon ne sceut trouver plus convenable moyen. Finalement nostre dict seur, la royne, ayant le tout faict veoir et visiter et examiner; et par meure deliberation et par l'advys de nos ames et feaulx, les chiefs, presidens et gens de nos consaulx d'estat et prive et des finances de nostre part traictee, convenu et accorde avecq led. Lucian de la Rocha ou nom que dessus en la forme et maniere, quil sensuyt:

Premiers, que doresenavant et durant jusques au premier jour de 7bre, 1554., ledict Palavisin ou dict nom et comme procureur et facteur desd. Lucas et Jehan Baptista de Grimaldis tiendra nos pays de pardeca furnis d'alluns tant de Masseron que de Tolfe jusques a la quantité de VIII^{M}. charges chacun an, asscavoir IIII^{M}.VI^{C}.LXVI charges deulx tiers de Masseron et III^{M}.III^{C}.XXXIII charges ung tiers de Tolfa; sy avant, quil soyt besoing d'avoir annuellement telle quantité pour la provision de nosd. pays de pardeca et d'aultres cy apres specifies pour les delivrer et distribuer a celluy, que commectrons a ce pour du sceu et gre dudict Palavisin les vendre a chacun les requerant, soyt en gros, a detail ou par menu jusques a la quantite avant dicte; sans toutefois estre tenu en livrer dessoubs la quantité de cent livres, et ce tant pour la provision de pardeça, que pour les mener vers Angleterre, Escosse, Yrlande, Dannemarke, Sweede, Oostlande, Allemaigne et aultres pays, qui sont accoustumes se pourveoir pardeca, et partout allieurs, que les marchans les vouldroient envoyer, hors lesd. pays bas, saulff pour le royaulme de France, attendu les obligations, que les Grimaldis en disent avoir donne le tout au pris de IV livres de gros la charge argent contant selon nostre cours et evaluation du temps de payement, sans plus ne pouvoir exceder ledict pris, ne directement ou indirectement prendre ou avoir davantaige, mais bien en dessoubs lesd. IV livres de gros, si bon samble aud. Lucian. Et sera icelluy Lucian tenu delivrer bonne et leable deuree d'alluns. Et sil les convenoyt vendre a terme, en ce cas nous promectons audict Lucian prendre a son prouffyt pour le retardement du payement dudict terme linterest a ladvenant de dix pour cent par an et non davantaige; bien entendu que en ce cas et jouyssant dudict interest, il sera tenu, nous fournir promptement sans aulcun retardement pour chacune charge ainsy vendue la livre de gros, dont cy apres sera faict mention; et sy sera tenu garder bien et deuement lesd. alluns et les livrer comme il convient, et faire peser le tout a ses despens.

Pourra aussy le dict commis par advis et consentement dudict Lucian eschanger lesd. alluns a aultres marchans et deurees correspondances en vray valeur et estimation, sans touttefois, en vendant lesd. alluns, ledict commis ou Lucian ne y pourront mesler aultres marchandises.

Sans que en aulcune maniere et pour quelque vente et eschange, qui se faira par nostre dict commis desd. alluns, il poura refuser ou delayer livrer alluns audict commis, ne nostre dict commis a ceulx, qui les requieront, les payans en deniers comptans, de quelque sorte quils vouldroyent avoir alluns creu en feuille, soyt pour l'usance depardeca ou des pays susd. accoustumees se y pourveoir, jusques a la concurrence desd. VIII^{M}. charges, comme il est cy dessus declairée. Et sera led. Lucian tenu de tenir en depost tousjours oultre ce quil fauldra, ou se eschellera annuellement, tant pour l'usance ou fournissement de nosd. pays depardeca ensemble Angleterre, Escosse, Oostlande, Allemaigne, Dannemarke, Sweede et aultres pays accoustumees se pourveoir de pardeca, que pour la seurete et observance de ce present

contract, la quantité de deulx mille charges d'alluns, sans touttefoys d'iceulx se pouvoir ayder, si non en cas de necessite et survenant fortune de mer, ou aultre semblable cas fortuyt, et ce de nostre sceu et conge, enquel cas si tost que aultres alluns arriveront pardeca, il sera tenu remplir et remectre, ce quil aura oste desd. deux mille charges et tousjours durant le temps de ce contract les tenir pour la provision et seurete de l'eschalle d'embas et desd. lieux accoustumes sy pourveoir, saulff quil les pourra distribuer et eschillier, sy bon luy semble, en la derniere année de cedict contract.

Et en contemplation dudict depost nous accordons audict Lucian, quil pourra retenir en ses mains le droict du toulieu, qui est de six sols gros de Flandres sur chacune charge sur II^{M}. charges d'allun des premiers, que cy apres il fera venir pardeca jusques au temps que par le praesent contract luy est permys iceulx vendre ou eschillier.

En oultre led. Lucian ou nom que dessus a promis et promect par ceste, que lesd. Grimaldis ne aultres pour eulx ne voudront, ne feront vendre, ne par eulx ny par aultres pour eulx envoyeront ou feront envoyer directement ou indirectement soubs quelque couleur que ce soyt, alluns en Angleterre, Escosse, Yrlande, Dannemarque, Sweede, Oostlande ne pardeca Douvres ou Calais que preallablement ils ne soyent amenes en nostres pays depardeca et y paye les six sols gros de Flandres pour charge, et tous aultres nos droicts, toulieux et imposts accoustumes, oultre et par dessus la livre de gros pour chacun charge, dont cy apres sera faict mention. Et si quelcun savanchast envoyer alluns es lieux dessus specifies, non leves ny achetes pardeca, et les y vendre pour par ce moyen diminuer leschalle et livroison de nos pays d'embas et divertir la hante et negociation desd. alluns; en ce cas led. Lucian sera tenu le remonstrer a nostre dicte seur la royne et auxd. nostres finances pour par main et despence commune y estre pourveu et remedie, selon que par bon advys sera advise, et a ceste fin ferons bailler audict Lucian tout ayde et assistance, et de nostre part ne donnerons congie durant ce praesent contract a aultruy de vendre alluns pardeca pour quelque pris que ce soyt; ains s'observera le placcart du XVI d'aougts, XV^{C}.XLIV.

Que ledict commis ou nom que dessus retiendra pour chacune charge d'alluns, qui sera vendue et distribue, soyt par vente ou eschange ou que senvoyera hors de nostres pays de pardeca par quelque maniere que ce poura estre, une livre de gros a nostre prouffyt pardessus nostres droicts de toulieux et aultres, que lon est accoustume de payer de pardeca, de la quelle livre gros ledict commis sera tenu rendre compte a chacune de quatre foire de pardeca asscavoir aux XXV. de novembre, febr., may et aougst, et ainssy de foire en foire et d'an en an, durant ce present contract, et en fera payement a l'advenant, que on aura distribue et eschille, soyt pour la provision d'iceulx pays ou dehors; saulff des alluns attermines, dont ledict Lucian naura prins prouffyt a cause d'icelle attermination, le payement desquels ledict commis debvra atterminer pour une ou deulx foires; si avant, que ledict Lucian baille semblable terme sans touttefois, a cause dicelle attermination, prendre aulcun prouffyt.

Item, ledict Lucian a promys faire bon et payer a nostre prouffyt chacun an deulx ans durant, la somme de trente mille livres de quarante gros monoye de Flandres la livre; ores que lon distribuoyt ou eschilloyt moins que cincq mille charges d'alluns chacune desd. annees.

Et si l'on distribuoyt ou eschilloyt pendant lesd. deulx premieres annees plus grande quantité d'alluns que a l'advenant desd. V^{M}. charges chacun an, icelluy plus demeurera a nostre prouffyt, bien entendu, sy icelluy Lucian durant lesd. deulx premieres annees est eschille moins d'alluns que a l'advenant desd. V^{M}. charges pour chacun an, et que neaulmoins il nous eust furny lesd. XXX^{M}. L., comme dict est; en ce cas sera rembourse du surplus, quil aura plus paye, sur les alluns, qui se eschilleront en la III. et derniere annee, ne fut, quil survint guerre en-

tre Angleterre, Oostlande, Allemagne, peste, ou notable changement, pour lequelle la negociation de nostre ville d'Anvers et aultres nos pays de pardeca fut diminue, et la livroison desd. pays d'Angleterre, Oostlande, etc., empesche, auquel lui sera faicte defalcation et moderation a l'advenant dudict empeschement.

Item est pourparle, que, sy a l'expiration desd. trois années, que durera ce praesent traicte, il y restoyent audict Lucian quelque quantité d'alluns de Tolfa ou Masseron, nous consentons et permectons aud. Lucian desmaintenu pour lors, quil les poura vendre et eschiller en nostres pays de pardeca avant tous aultres, aux mesmes pris et conditions susd., moyennant touttesfois, que icelle quantité n'excede le nombre de IIII^M^. charges, ou sil nous plaisayt, pourrons faire prendre et acheter icelle quantité de IIII^M^. charges et en dessoubs, a raison de trois livres gros pour chacune charge a terme d'une année de payement, en luy baillant obligations de nos recepveurs de pardeca a son raisonable contentement, et sil y restent audict Lucian en fin desd. trois années plus d'allun que la susd. quantité de IIII^M^. charges, nous les pourrons faire prendre et acheter au mesme pris et terme susd., sy bon nous semble, ou si non, accordons desmaintena pour lors aud. Lucian de les pouvoir tirer hors de nosd. pays de pardeca, pour les vendre, ou bon luy semble, moyennant quil ne les vende ou distribue en leschalle de nosd. pays de pardeca cy dessus specifie.

En oultre led. Lucian sera tenu declairer aux gens de nos finances a l'expiration de deulx premiers années la quantité d'alluns, quil aura en provision en nosd. pays de pardeca pour selon ce nous condüyre et faire la calculation de ce, quil pourra rester enfin de ladicte troisieme et derniere annee, et donner ordre a ce quil convient.

Et a fin, que de tout soyt tenu bon et leal compte et pourparle, que nostred. commys a chacune foys, que lon delivera aucuns alluns par quelconque maniere et a cuy que ce soyt, et quil en sera requis par led. Lucian, sera tenu luy bailler ung billet, signe de sa main, contenant la declaration de celluy ou ceulx, ausquels les alluns se distribueront avecq la quantité d'iceulx, lequel billet led. Lucian pour contrerolle sera tenu exhiber et mectre oultre, rendant led. commys sondict compte de foire a aultre, comme dict est, et sans avoir led. billet ne pourra led. commis ne Lucian ... ou livrer aucuns alluns, fut pour la distribution et usance de pardeca, ou des pays cy dessus nommées et chacun d'iceulx.

Item, led. Lucian a promis advertir nostred. seur, la royne, ou ceulx de nostres finances a l'expiration des deux premieres années, sil vouldra continuer ce praesent contract pour aultre année ou années, afin que de bonne heure y puissions pourveoir et adviser, sy vouldrions continuer led. contract, ou non.

Et finalement est convenu, que pour faire sortir, garder, entretenir et observer ce present accord en tous et quelconques ses poincts et articles et chacun d'iceulx, led. Lucian Palavisin en vertu du pouvoir a luy donnee par messirs Lucas et Jehan Baptiste de Grimaldis, ses maistres, duquelle la teneur s'ensuyt: *In nomine* etc., a promis et promect par cestes de entretenir, garder et observer led. accord en tous ses points et articles et chacun d'iceulx sans aulcune contravention, fraude ny malignite. Obligeant a ce tous et quelconques leurs biens presents et advenir quelque part quils soyent situes et versans, et les submectant a toutes cours, jurisdictions et cohertions, et renunchiant a toutes exceptions ou remedes de droict, dont il se pourroient ayder pour invalider le contenu de cestes. Promectant led. Lucian en oultre, que a nostre surete et a son indempnite, il fera en dedans ung moys ou six sepmaines prochain ratifier et confirmer par sesd. maistres le present contract, et deliver les lettres avec insertion de cestes auxdicts de nos finances; et que de nostre part nous luy en baillerons nos lettres d'aggreation et confirmation en tel cas requises.

Scavoir faisons, que ayans l'accord cy dessus mentionne aggreable, veuillans proceder de bon-

ne foy envers led. Lucian Palavisyn ou nom que dessus, et satisfaire de nostre coste, ce a quoy sommes tenus, nous pour ces causes et aultres a ce nous mouvans, avons icelluy accord en tous les poincts et articles dessus inseres et chacune d'iceulx, pour nous, nos hoires et successeurs, princes de nos pays de pardeca, par l'advys de nostre dicte seur, la royne, regente, et des chieffs et gens de nos consaulx d'estat et des finances, confirme, ratifie et approuvé, confirmons, ratifions et approuvons par ces presentes, promectans en parolle d'Empereur et prince de garder, entretenir et observer ledict accord en tous ses poincts et articles, sans aulcuns trouble ou empeschement, renonchiant a touttes exceptions ou remedes de droyct, dont nous ou nosd. hoires et successeurs nous pourrions ayder pour invalider le contenu de cestes, sy donnons en mandemant auxd. chieffs, president et gens de nos consaulx d'estat prive et des finances, presidens et gens de nostre grand conseil, chancellier et gens de nostre conseil en Brabant, president et gens de nostre conseil en Flandres, aux gens de conseil en Hollande, rentmrs de bewester et beooster Schelt en Zelande et a tous aultres nos justiciers et officiers, cuy ce regardera, que de nostre present accord, confirmation, ratification et approbation, selon et en la maniere, que dict est, ils facent, senfient et laissent le dict Lucian Palavisyn ou nom que dessus plainement et paisiblement jouir et user sans luy faire mectre ou donner ne souffrir estre faict, mis ou donne trouble ou empeschement au contraire. Car ainsy nous plaist il. En tesmoing de ce nous avons faict mectre nostre sceel a ces presentes.

Donné en nostre ville de Bruxelles, ce v. jour de septembre, 1551.

DE

UTRECHTSCHE CLOOSTERS.

1. SINT SERVAES (*).

1.

Gregorius, episcopus, servus servorum Dei, dilectis in Christo fidelibus, abbatisae et conventui monasterii S. Servatii, Cisterc. ord. Trajectensis, salutem et apostolicam benedictionem. Cum a nobus petitur, quod justum est, et honestum, tam vigor aequitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum; ea propter, dilectae in Christo filiae, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, domum super arenam juxta Loenen cum agris eidem adjacentibus, mansum in Raven et alia bona, quae dilectus filius Werenboldus, decanus Trajectensis, de bonis ad eum hereditario jure spectantibus pia vobis liberalitate donavit, sicut ea omnia juste et pacifice possidetis, vobis et per vos monasterio vestro, auctoritate apostolica, confirmamus et praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem haec attemptare praesumpserit indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Laterani, IV. kal. aprilis, pontificatus nostri anno IV.

2.

Gregorius, episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri episcopo Trajectensi salutem et apostolicam benedictionem.

Si, ut transmissa nobis fraternitatis tuae epistola continebat, dilectarum in Christo filiarum abbatissae et monialium sancti Servatii Trajectensis in assumpto nuper ordine Cistersiensi laudabiliter conversantium compassus inopiae, affectuosissime postulasti, ut ecclesiam de Wereunde, quae, sicut asseris, ad tuam donationem pertinet, et concedi solet clericis non residentibus in eadem, illis conferre de gratia deberemus. Nos vero tuam commendantes in dno caritatem laudabilis ipsarum vitae, cum ecclesias Cisterciensis ordo non habeat, nolumus dare praevaricandi licentiam; ideoque fraternitati tuae auctoritate praesentium indulgemus, quatenus existimatione facta, de fructibus ac proventibus ipsius ecclesiae, illaque retenta, dictae abba-

(*) Men kan vergelijken, den: Utrechtsche Volks-almanak, voor 1840.

tissae ac monialibus in aequivalentibus redditibus possis libere providere, juxta moderationem canonicae sanctionis.

Datum Laterani, kal. jul, pontificatus nostri anno septimo.

Sigillo plumbeo inscriptum: GREGORIUS, papa IX.

3.

Innocentius, episcopus, servus servorum Dei, dilectis in Christo filiabus abbatissae et conventui monasterii S. Servatii inferioris Trajectensis, Cisterc. ord., salutem et apostolicam benedictionem.

Quum a nobis petitur, quod justum est et honestum, tam vigor aequitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducamus effectum, sane vestra petitio nobis exhibita continebat, quod dilectus filius Trajectensis Electus, sui capituli accedente consensu, quasdam decimas de Werconde ad eum spectantes, ad preces carissimi in Christo filii nostri, Wilhelmi, regis Romanorum illustris, vobis duxit liberaliter conferendas, prout in literis confectis exinde plenius dicitur contineri. Nos igitur, vestris supplicationibus inclinati, quod super hoc ab eodem Electo provide factum est, ratum et gratum habentes, id auctoritate nostra apostolica confirmamus, et praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Mediolani, IV. non. septembr., pontificatus nostri anno nono.

Sigillo plumbeo inscriptum: INNOCENTIUS, papa IV.

4.

Henricus, Dei gratia Trajectensis electus, omnibus Christifidelibus tam futuris quam praesentibus, quibus praesens innotuerit, veritatem agnoscere in praesenti et gratiam agnoscere in futuro. Cum venerabiles patres ac dn. Willebrandus et Otto, piae recordationis, episcopi Trajectenses nostrique praedecessores, pio motu karitatis et paternae sollicitudinis affectu provocati, inopiae pauperum sanctimonialium abbatissae videlicet et conventus S. Servatii in Trajecto, Cisterc. ordinis, in eodem loco noviter et laudabiliter inchoati intenderent misericorditer subvenire, in augmentum sustentationis earundem, ecclesiam in Wercunde cum suis appendiciis, quae spectabat ad donationem manus episcopalis, duxerint conferendam, sicut in privilegiis sanctissimi papae Gregorii et eorundem episcoporum expressum plenius invenitur, nos praedictam collationem, eodem caritatis affectu succensi, ratam habentes et gratam, approbamus et ratificamus praesentium testimonio literarum, ita, quod praed. abbatissa et conventus, redditus, quos personae praedictae ecclesiae percipere consueverunt, obtineant perpetuo, ut possideant pacifice et quiete in decimis majoribus et minoribus et agrorum proventibus quibuscunque, salvo eo, quod Walterus presbyter, nunc legitimus vicarius in eodem, jure et possessione discipulatus sui, quem obtinet, quoad usque vixerit, et voluerit, libere perfruatur; isto vero decedente vel sponte cedente, dispositio sive ordinatio discipulatus ad praedictas abbatissam et sanctimoniales libere revertatur. Et ut haec in posterum nulli veniant in dubium, et exclusa omni calumpnia, haec donatio felicium praedecessorum nostrorum et nostra sic firmius communita, secundum formam, quae in literis domini Papae et ipsorum super hoc datis est expressa, irrefragabiliter observetur, hanc kartam sigillo nostro roboratam eisdem ab-

batissae et conventui duximus conferendam, in hujus facti nostri perpetuum testimonium et munimen.

Actum et datum anno Dni XII[c].L., primo, in die beati Servatii episcopi.

5.

Henricus, Dei gratia Trajectensis episcopus, Arnoldo aurifabro, famulo suo, provisori grutae et thelonei in Trajecto et successoribus suis, quicunque fuerint pro tempore, gratiam et favorem.

Noveritis, quod nos pro remedio peccaminum nostrorum et in spe retributionis aeternae, dilectis in Christo personis religiosis, abbatissae et conventui sanctimonialium Cisterciensis ordinis in Trajecto, S. Servatii videlicet, perpetuo contulimus in domino, grutam, quotiescunque indiguerint, gratis et absque ullo pretio per te vel per alios, quicunque procuratores fuerint, ministrandam. Et hoc tibi praecipimus absque difficultate qualibet faciendum.

Datum Trajecti, anno Domini XII[c].LV., in die Epiphaniae Domini.

6.

Innocentius, episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, archiepiscopo Coloniensi, ejusque suffraganeis et dilectis filiis abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, praepositis, archipresbyteris, plebanis et aliis ecclesiarum praelatis per Coloniensem provinciam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Non absque dolore cordis et plurima turbatione didicimus, quod ita in plerisque partibus ecclesiastica censura dissolvitur et canonicae sententiae severitas enervatur, ut personae religiosae et hae maxime, quae per sedis apostolicae privilegia majori donatae sunt libertate, passim a malefactoribus suis injurias sustinent et rapinas, dum vix invenitur, qui congrua illis protectione subveniat, et pro fovenda pauperum innocentia murum se defensionis opponat. Specialiter autem dilectae in Christo filiae abbatissa et sorores monasterii sancti Servatii Trajectensis, ord. Cisterc., tam de frequentibus injuriis, quam de cotidiano defectu justitiae conquirentes, universitatem vestram literis petierunt apostolicis excitari, ut ita videlicet eis in tribulationibus suis contra malefactores earum prompta debeatis magnanimitate consurgere, quod ab angustiis, quas sustinent, et presuris vestro possint praesidio respirare, ideoque universitati vestrae per apostolica scripta mandamus atque praecipimus, quatenus illos, qui possessiones, vel res seu domos praedictarum sororum irreverenter invaserint, aut ea injuste detinuerint, quae praedictis sororibus ex testamento decedentium relinquuntur, seu in sorores ipsas, vel earum aliquam contra apostol. sedis indulta, sententiam excommunicationis vel interdicti praesumserit promulgare vel decimas lab. de terris habitis ante concilium generale, et ante quod susceperunt ejusdem ordinis instituta, quas propriis sumptibus excolunt, seu nutrimentis animalium ipsorum, spretis apostolicae sedis privilegiis, extorquere, monitione praemissa, si laici fuerint, publice candelis accensis, singuli vestrum in dioecesibus et ecclesiis vestris excommunicationis sententia percellatis; si vero clerici seu canonici regulares vel monachi fuerint, eos appellatione remota ab officio et beneficio suspendatis neutram relaxatari sententiam, donec praedictis sororibus plenarie satisfaciant, et tam laici quam clerici saeculares, qui pro violenta manuum injectione in sorores ipsas vel earum aliquam anathema-

tis vinculo fuerint innodati, cum dioecesani episcopi literis ad sedem apostolicam venientes ab eodem vinculo mereantur absolvi.

Datum Avenione, II. kal. octobr., pontificatus nostri anno XII.

Inscriptum sigillo plumbeo:

INNOCENTIUS, papa (VI.?)

7.

Universis praesentia visuris vel audituris Wilhelmus Voernekoy, prior praedicatorum in Trajecto, et Alexander, gardianus monasterii fratrum minorum ejusdem loci, salutem in Dno cum notitia veritatis.

Literas religiosarum personarum commendatoris sanctae Katerinae Trajectensis, abbatissae monasterii sancti Servatii ejusdem loci, ac honesti viri dni Johannis, dicti Friso, rectoris ecclesiae S. Jacobi in Trajecto, saepedicto non vitiatas, non cancellatas, nec in aliqua ipsarum parte suspectas, sed veris sigillis et integris dictorum commendatoris, abbatissae et dni Joannis sigillatas, nobis ex parte dominae abbatissae praedictae praesentatas vidisse nos noveritis in haec verba:

»In nomine Dni, amen. Ego Hubertus de Themate lego seu do pro salute animae meae, primo do X. jugera terrae super Thematen de his mansis terrae, quae colit Joannes Tol ad altare beati Nicolai in Vloten in inferiori parte praedictae terrae. Quodsi sacerdos de Vloten nollet consentire, quod capellanus ad praedictum altare celebret pro praedicta terra, volo, quod praedita X. jugera terrae fiant ad altare beati Nicolai ad sanctum Jacobum in Trajecto. Item, do unum juger terrae, quod emi erga Everardum, filium Swinoldis, ad memoriam meam in Vloten. Item, unum juger terrae de praedictis his mansis de parte inferiori ad illuminationem ecclesiae in Vloten. Item, puero meo et Margaretae de tribus fertellis terrae dni de Sulen. Item, quicquid superhabundatur de sex jugeribus, hoc puero meo praedicto do. Ad sanctam terram quatuor libras. Item, domum et partem meam de area, in qua domus constructa est, et equum meum, committo domino Henrico de Bouchout et abbatissae sancti Servatii, ut cum eis solvant omnia mea obligata. Item, si praedictus puer moritur, sine liberis legitimis, volo, ut una pars de terra sibi data, hominibus meis, una pars conventui S. Servatii, et tertia pars ad ecclesiam in Vloten ad illuminationem ibidem dimittantur. Item, duo jugera terrae ad sanctum Servatium de terra, in qua Tol manet, de parte inferiori ad pitantiam conventus in meo anniversario. In testimonium praesentium literarum, quas nos commendator S. Kat., abbat. S. Servatii et Joan. Friso, rector et presbyter S. Jacobi cum sigillis nostris ad munimen duximus roborandas. Dat. anno Dni XIII^{c}. primo, in crastino purificationis b. Mariae virg. gloriosae."

In cujus testimonium et certitudinem pleniorem praesentes literas sigillis nostris duximus, nos prior et gardianus praedicti, roborandas. Dat. anno Dni XIII^{c}.VII., in die b. Barnabae apostoli.

8.

Universis praesentes literas inspecturis, Elisabeth, abbatissa, totusque conventus monasterii S. Servatii in Trajecto, ordinis Cisterciensis, cognoscere veritatem.

Noveritis, quod nos, utilitate monasterii nostri diligentius perpensa, matura deliberatione praehabita, de communi nostra voluntate et consensu ac scitu vendidimus et vendimus, tradidimus et tradimus, redditus s. annuam pensitationem xv. librarum, sex solidorum et octo denariorum nigrorum Turonensium parvorum, quolibet bono grosso regio Turonensi pro sedecim denariis computando, de bonis nostris et monasterii nostri in civitate Trajectensi discreto viro domino Theodorico, dicto Cruve, canonico majoris ecclesiae Trajectensis, empt. erga nos et nostrum monasterium pro certa pecuniae quantitate ab eodem numerata, tradita et soluta. Quam quidem pecuniae quantitatem in usus monasterii nostri et nostros convertimus necessarios et oportunos, quaedam alia bona nobis et nostro monasterio in perpetuum cum ipsa pecunia comparando. Quos redditus s. pensionem persolvemus dicto dno Theodorico singulis annis, quoad vixerit, pro una dimidietate, in festo beati Martini hyemalis, pro reliqua vero dimidietate in festo beati Petri ad cathedram, in civitate Trajectensi nostris laboribus et expensis. Eodem vero dno Theodorico viam universae carnis ingresso, de praedictis redditibus quolibet mense singulis annis nobis cedent ad pitantiam viginti solidi praedictae monetae pro memoria sua in nostro monasterio, quolibet mense perpetuo facienda. Item cedent nobis extunc viginti solidi boni pagamenti pro anniversario suo et redditus viginti solidorum pro anniversario Lysae, quondam filiae suae, ad pitantiam singulis annis in nostro monasterio perpetuo faciendam talibus solempnitatibus in dicti exsequiis et commemoratione adhibitis, quales in exsequiis et commemoratione nostrarum monialium consuevimus adhibere. Redditus vero duarum librarum residui et in nostri monasterii ac nostros communes usus et necessarios convertentur. Ad quorum redditaum s. pensionis hujusmodi persolutionem et observantiam singulorum praemissorum, nos et nostros successores pro tempore nostrum quoque monasterium firmiter obligamus, bona fide, omni fraude et dolo prorsus exclusis, ita, quod si nos aut succedentes nobis, quod absit, contra praemissa seu aliquod praemissorum venire contigerit aliquo tempore, aut in praemissis negligentes fuerimus aut remissi, ex tunc eo ipso omnes dicti redditus quindecim librarum sex solidorum et octo denariorum ad monasterium canonicorum regularium et ecclesiam ibidem devolventur, per nos dictis canonicis perpetuo annis singulis persolvendi, quod ex nunc per nostras literas arbitramur.

Haec omnia et singula praemissa, nos abbatissa et conventus praedicti bona fide promisimus et promittimus fideliter adimplere, nec unquam contra praemissa seu eorum aliquod aut contra praesentes literas dicere, facere vel venire, renunciantes, quoad praemissa exceptioni doli mali et actioni in factum, et quod contra posset dici, objici aut proponi. In cujus rei testimonium praesentes literas, nos abbatissa et conventus praedicti, sigillo nostro de communi scitu et consensu duximus roborandas.

Datum anno Domini XIII^c. quinto decimo, in die beati Matthaei.

9.

Universis praesentia visuris vel audituris, Arnoldus, dictus abbas Campensis, ord. Cisterc., Coloniensis dioec., salutem et rei gestae cognoscere veritatem; notum vobis fieri cupimus, quod domina Elisabeth, dicta de Zulen, felicis memoriae, quondam abbatissa S. Servatii in Trajecto in vita sua sana et incolumis cum nostra licentia et assensu de certis et veris redditibus ex paterna donatione sibi derivatis, in remissionem propriorum delictorum et suorum parentum progenitorum et consanguineorum ac ipsius recordationem fieri devotissime, sicut infra subscribitur, ordinavit.

Inprimis pro anniversario, pro orationum et missarum suffragiis peragendis in die videlicet

conventui, pro patris anima ministrabitur una libra. In die beatae Magdalenae pro matris anima similiter una libra. Item in die beatae Agnetis pro ipsius abbatissae anima una libra. Similiter in festo beati Bernardi pro ejusdem anima una libra. Item in die coenae Dni una libra ad usus pauperum pro remedio animarum suorum progenitorum, unde dicti redditus provenerunt. Item in omnibus diebus sabbathorum per anni circulum, nec non in solempnitatibus gloriosae virginis Mariae, et per octavas earum solempnitatum lumen lampadis ardebit in ecclesia, quod sacrista, quae pro tempore fuerit, fovere tenebitur cum expensis unius librae, quae annis singulis praesentabitur eidem de redditibus supradictis. Item camerariae una cedet libra pro panno lineo ad usus monialium indigentium comparando. Item cuilibet de XL. monialibus singulis annis adsignari debent decem solidi conversae tres, converso tantumdem, scolari vero quinque pro suis indigentiis sublevandis. Item confessori quatuor solidi cedent pro anniversariis devote et fideliter persequendis. Item infirmaria unam percipiet libram, quatuor temporibus in usus et refectionem convertendam. Et in die beatorum Petri et Pauli apostolorum pro animabus duorum fratrum suorum conventus recipiet libram unam. Item ordinavit viginti libras in emptionem vini singulis annis, nomine pitantiae, videlicet singulis diebus dominicis quinque takas jam dicti vini conventui ministrandi. Item ad usum capellani sex libras, et unam libram cellariae, quae pro tempore fuerit, ordinavit. Redditus vero, unde hae expensae fieri debent, consequenter huic inseruit literae. Primae sex librae recipiendae de jugeribus sitis in Benscope juxta ecclesiam, quae terra quondam ad fabricam dictae ecclesiae pertinebat. Item una libra percipienda de duobus jugeribus ac dimidio et duabus particulis, dictis vulgaritur *hont*, sitis in Benscope emptis erga Gerardum dictum Voet. Item una libra recipienda de area sita in Lexmonde, in qua moratur Enghelbertus, cognatus dni Walteri de Bloemendale, militis. Item duae librae recipiendae de quatuor jugeribus terrae sitis in Benscope infra mansionem Theodorici filii Trinde. Item tres librae recipiendae de area, in qua moratur Otto, sita infra muros Trajectenses et juxta muros eosdem in opposito monasterii praedicti. Item una libra recipienda de uno jugere et duabus particulis *hont* vulgariter, sitis in Benscope, emptis erga Cnope. Item tres librae recipiendae de quatuor jugeribus cum virtella terrae sitis in Loepwyc juxta ecclesiam, ibidem emptis erga Gothefridum dictum Buke. Supradictae vero librae computabuntur in moneta, quae vulgariter *goet gelt* nuncupatur. Item in Loepwyc decem librae recipiendae de virtella terrae, emptae erga fratrem Wilhelmum dictum Borram. Item in Polsbroec tres librae recipiendae de dimidio manso, empto erga Nicolaum dictum Lanchalse. Item quatuor librae et quinque solidi recipiendae de virtella terrae in Cattenbroec, in qua quondam morabatur Rudolphus dictus Roede. Item duae librae recipiendae de duobus jugeribus sitis in Nederhoudye.

Praeterea hae ultimae librae computabuntur in moneta Turonensium nigrorum. Summa vero in universo est quadraginta librae viginti et octo solidi et quatuor denarii computatae. Hanc autem ordinationem praefatae dominae Elisabeth, fel. mem., approbamus auctoritate paterna eam et ordinaria confirmantes, adeo, quod absit, si aliqua abbatissa saepedictae abbatiae in futurum istam piam ordinationem immutare, infringere seu imminuere praesumat, ex tunc esset excommunicata, tanquam paternam auctoritatem et statuta superiorum legitima parvipendens. Porro quia praedicti redditus superexcrescunt, volumus, quod, quidquid superexcreverit, addatur ad emptionem vini et pitantiam conventui deputati; si vero casu aliquo accedente praedicti redditus anno uno vel pluribus decrescerent, proportionabiliter, id, quod decrescit, volumus a singulis defalcari. In cujus rei testimonium et robur nostrum sigillum una cum sigillis dominae abbatissae saepedictae abbatiae dignum duximus praesentibus apponendum. Datum anno Dni XIII[c].XVI., in die beatorum martyrum Marci

et Marcelliani. Hanc vero ordinationem in hoc, quod singulis monialibus singulis annis deberent assignari decem solidi, conversae tres, converso tandundem, scolari vero quinque et confessori quatuor solidi revocamus.

Datum anno Dni, ut supra.

10.

In nomine Dni, amen. Wilhelmus de Renen, praepositus Embricensis et archidiaconus in ecclesia Trajecten., reverendissimi in Christo patris et domini, domini Frederici de Blanckenheim, Dei gratia episcopi Trajecten., in spiritualibus vicarius generalis, judex seu executor ad infrascripta ab eodem reverendiss. patre et domino episcopo, ab eadem apostolica sede delegato, subdelegatus, venerabilibus religiosis dominabus, abbatissae et conventui monasterii sancti Servatii Trajecten., ordinis Cisterciensis, ac omnibus aliis et singulis, quorum interest vel interesse poterit in futurum, quocunque nomine censeantur, salutem in Dno et mandatis nostris, imo verius apostolicis firmiter obedire. Literas sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Bonifacii divina providentia papae noni, ejus vera bulla plumbea cum filo canapis more Romanae curiae bullatas, sanas et integras, non abolitas, non abrasas, nec in aliqua sui parte suspectas; sed prorsus omni vicio et suspicione, ut prima facie apparuit. carentes, nobis per Joannem Wilhelmi, clericum Trajectensem, praesentatas, nos cum ea, qua decuit, reverentia recepisse noveritis, quarum tenor sic incipit:

» Bonifacius, episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri episcopo Trajectensi, salutem et apostolicam benedictionem. Dilecti filii Johannis Wilhelmi, pauperis clerici Traj., apud sedem apostolicam constituti supplicationibus inclinati, fraternitati tuae per apostolica scripta mandamus, quatenus de vita et conversatione ipsius clerici, cum quo dudum, ut asserit, ut non obstante defectu natalium, quem patitur, de conjugato genitus et soluta ad omnes etiam sacros ordines promoveri, et beneficium ecclesiasticum, etiam si curam haberet animarum, recipere et retinere valeret, fuit auctoritate apostolica dispensatum, et qui aliud beneficium ecclesiasticum non obtinet, et quem per certos examinatores, super hoc deputatos a nobis de . . . examinari fecimus diligenter, quique in illa repertus est ydoneus ad ecclesiasticum beneficium obtinendum, solerter inquires, si eum vitae laudabilis et honestae conversationis esse repereris et aliud beneficium ecclesiasticum non obtineat, aliudque canonicum non obsistat ei de aliquo beneficio ecclesiastico cum cura vel sine cura, consueto ab olim clericis secularibus assignari; dummodo in ecclesia cathedrali non existat, cujus fructus, redditus et proventus, si cum cura viginti, si vero sine cura fuerit, quindecim marcharum argenti secundum taxationem decimae, si taxatum fuerit, vel si taxatum non fuerit, secundum quod de ipso pro decima communiter persolvi consuevit, valorem annuum non excedant ad collationem vel praesentationem dilectarum in Christo filiarum abbatissae et conventus monasterii sancti Servatii Traject., Cisterc. ordinis, communiter vel divisim, pertinente, si quod, etc. Et sic finivit: » Datum Romae, apud sanctum Petrum, v. id. january, pontificatus nostri anno quarto decimo".

Post quarum quidem literarum apostolicarum praesentationem et receptionem earundem praedictus Joannes Wilhelmi, coram nobis personaliter constitutus, nobis humiliter supplicavit, ut ad earundem literarum apostolicarum et contentorum in eisdem executionem procedere curaremus. Nos igitur Wilhelmus, vicarius ejusdem R^{mi} patris, executor praefatus, volentes mandatum apostolicum hujusmodi reverenter exequi, ut tenemur, ad inquisitionem super vita et conversatione ipsius clerici, et aliis in ipsis literis apostolicis contentis,

solerter duximus procedendum et inquirendum; Et quia praedictum clericum ex fide dignorum super hoc a nobis receptorum et juratorum testimonio vitae laudabilis et honestae conversationis esse reperimus et beneficium ecclesiasticum non habere, nec hactenus habuisse, nec aliquod obstare eidem impedimentum canonicum, quominus provisio hujusmodi suum debeat sortiri effectum, pronunciavimus, et tenore praesentium pronunciamus, decernimus et declaramus eundem clericum habilem et ydoneum ad obtinendum ecclesiasticum beneficium, cum cura vel sine cura, consuetum ab olim secularibus clericis assignari dicti valoris, spectans ad collationem vel praesentationem abbatissae et conventus monasterii sancti Servacii praedicti communiter vel divisim, eidem clerico juxta dictarum literarum apostolicarum continenciam, formam et tenorem competens, si quod in civitate vel dioc. Trajecten. vacat ad praesens, vel cum vacaverit, quod idem clericus, vel suus procurator legitimus ejus nomine, infra unius mensis spacium, postquam sibi vel procuratori suo antedicto vacatio illius innotuerit, duxerit acceptandum, conferendum eidem clerico post acceptationem hujusmodi donationi nostrae, imo verius, apostolicae, specialiter et expresse reservamus, inhibentes et interdicentes vobis, abbatissae et conventui ac omnibus aliis et singulis supradictis, ne de hujusmodi beneficio, sic per nos, ut praemittitur, reservato, conferendo ad illud, praesentando seu alteri providendo, vel quocunque modo alias inde disponendo, in ipsius clerici praejudicium quomodolibet attemtetis; nisi postquam vobis plene constiterit, quod idem clericus vel procurator suus pro eo illud acceptare noluerit, seu donec unius mensis spatium, postquam sibi vel dicto procuratori suo vacatio illius innotuerit, sic elapsum; decernentes irritum et innane, si secus super hiis a quocunque quavis auctoritate contigerit attemptari. Vobisque nichilominus abbatissae et conventui ac omnibus aliis supradictis in virtute sanctae obedientiae et sub poenis infrascriptis districte praecipiendo mandamus, vosque communiter et divisim primo, secundo et tertio ac peremptorie requirimus et monemus, quatenus infra sex dierum spacium, postquam eundem clericum, vel procuratorem suum, ejus nomine, hujusmodi beneficium, per nos, ut praemittitur, reservatum, acceptasse, ac sibi vel dicto procuratori collatum praedictarum literarum apostolicarum vigore fuisse noveritis, quorum dierum duos pro primo, duos pro secundo et reliquos duos dies pro tertio et peremptorio termino ac monitione canonica, vobis praefigimus et assignamus, eundem clericum vel procuratorem suum, ejus nomine, ad corporalem et realem possessionem dicti beneficii, necnon jurium et pertinentiarum ipsius inducatis, recipiatis et admittatis, de fructibus, redditibus, proventibus, juribus, obventionibus et emolumentis illius universis integre respondcatis, et ab aliis faciatis, prout ad vos et quemlibet vestrum pertinet, integre responderi. Quodsi forte praemissa non adimpleveritis, seu contrarium praemissorum feceritis, ac praesentibus non parueritis cum effectu, in vos dominas abbatissam et singulares personas ejusdem monasterii ac omnes et singulos supradictos, qui in praemissis seu aliquo praemissorum deliqueritis seu deliquerint, ac in contraditores quoslibet et rebelles ac impedientes dictum clericum super praemissis ac impedientibus ipsum, dantes consilium, auxilium vel favorem, publice vel occulte, quominus idem clericus hujusmodi beneficium, cum omnibus juribus et pertinentiis suis integre assequatur, et pacifice valeat possidere, nisi infra dictum spatium sex dierum a die scienciae computandum a praemissis rebellione, contradictione et singulis impedimentis praedictis, destiteritis seu distiterint cum effectu, in vos ex nunc prout ex tunc singulariter in singulos dicta canonica monitione praemissa, excom. ac in vestrum capitulum suspen. et in ecclesiam vestram interdicti sententias in literis scriptis ferimus et etiam promulgamus; ceterum universis aliis et singulis presbyteris, clericis et tabellionibus publicis per civitatem et dioc. Trajecten. ac alias ubilibet constitutis, et ipsorum cuilibet in solidum in virtute sanctae obedientiae et sub poenis suspensionis et excommunicationis districte

praecipiendo mandamus, quatenus, statim, visis praesentibus, dum requisiti fuerunt ad Vos abbatissam et conventum praedictos ac alibi, ubi expediens fuerit, personaliter accedant seu accedat et praedictas literas apostolicas et hunc nostrum processum ac omnia et singula in eisdem contenta vobis dominabus, abbatissae et conventui necnon aliis, quorum interest, omnibusque aliis et singulis supradictis, publicent, insinuent, denuncient, legant, ac publicare procurent, dictumque Joannem clericum, vel procuratorem suum legitimum, ejus nomine, in corporalem possessionem dicti beneficii, postquam de illo sibi provisum fuerit, ac omnium jurium et pertinenciarum illius inducat seu inducant cum solempnitatibus debitis et consuetis; Praefatas quoque literas apostolicas et hunc nostrum processum volumus penes eundem clericum vel procuratorem suum remanere, et non per vos vel aliquem vestrum contra ipsius clerici, vel procuratoris sui voluntatem quomodolibet detineri, contrarium vero facientes praefatis nostris sententiis, prout in scriptis latae sunt, praedicta canonica monitione praemissa, volumus subjacere, mandamus tamen vobis copiam fieri de praemissis, si eam petieritis, et habere volueritis, vestris tamen sumptibus et expensis; Absolutionem vero omnium et singulorum, qui praefatas nostras sententias vel earum aliquam interirent quoquomodo, nobis vel superiori nostro tantummodo reservamus, in quorum omnium et singulorum fidem et testimonium praesentes literas, sive praesens publicum instrumentum processum hujusmodi in se continentes seu continens exinde fieri et per Gerardum, notarium publicum infrascriptum subscribi et publicari mandamus ac sigilli ad causas ipsius reverendi patris dni episcopi Trajecten., quo in hac parte utimur, fecimus apensione communiri.

Datum et actum Trajecti, in ecclesia Trajectin., sub anno nativitatis Domini millesimo quadringentesimo quarto, indictione duodecima, secundum stilum et consuetudinem civitatis et dioc. Trajectin., die vicesima octava mensis decembris, hora vesperarum vel quasi, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Bonifacii, divina providentia papae noni, anno decimoquinto. Praesentibus ibidem hon. et discretis viris dms Joanni Theodorici, canonico ecclesiae Trajecten., Jacobo Fermyn, presbytero, perpetuo vicario in eadem ecclesia Trajecten., testibus ad praemissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego GERARDUS HEERMAN, clericus Trajecten., etc.

11.

Allen den ghenen, die desen brief sellen sien of horen lesen, doen wi verstaen scoute ende scepene der stat van Utrecht, dat voer ons quamen inden gerechte Johan vanden Ryn Woutersz. ende Beerte zyn wyf, ende toenden aldaer enen erfspachtbrief, gans ende gave ende welbeseghelt mitter abdissen ende ghemeenre convente seghel van sinte Servaes t'Utrecht, onghecancelleert ende ongheraseert, sprekende van woorde te woorde in desen manieren:

Wi Mechtelt van Yselsteyne, bider ghenaden Gods abdisse, ende ghemeene convente van sinte Servaes t'Utrecht, maken cont allen luden, dat wi ghegeven hebben eenen eweliken erfpachte, Johan vanden Ryn Woutersz. ende Beerten sinen wive, een hofstede, ghelegben inder Oudellen, bi onsen cloester van sinte Servaes voerseyt, tusschen die hofstede die Peter Foeyte van ons in pachte heeft aende zuutside, ende tusschen den cleynen stegheken ande noertside, welke voirsz. hofstede es breet voir aen der straeten twe roeden ende is after breet anderhalve roeden ende enen halven voet, nae der stat mate van Utrecht ghemeten, also alse deselve hofstede nu betymert staet, ende strecket voer vander stat straten oestwert in, tot aender hofstede toe, die Gheryt Peter Brouwersz. in erfpacht heeft, elcx jaers om

dertich scillinghe, alsulcx payements als in der tyt der betalinghe ghenghe ende gave wesen sal, binnen Utrecht, te betalen de eene helft tot Paeschen nu naest comende, ende ander helfte tot sinte Victoers misse daernaest comende, of binnen viertien daghen na elken voersz. daghe onbegrepen, ende also voorts jaerlicx ewelicken, mit dusdanighen voerwaerden, dat wi Mechtelt, abdisse, ende ghemeene convente van sinte Servaes voersz., niet meer en moghen vercopen, noch wechgeven, noch versetten noch versellen, aen dese voersz. hofstede, dan desen voerbenoemden pacht; Maer Johan vanden Ryn Woutersz. ende Beerte syn wyf voersc., hoer erfnamen ende hoer nacomelinghen, moghen vriliken verkopen of weggheven, of versetten of versellen dese voersz. hofstede ende huysinghe, die nu daerop ghetymert staen of hier na ghetymert worden, onder sulken pacht ende voerwaerden, alse hier voer bescreven staet. Ende opdat dit vaste ende stade blive ende onverbroken van ons ende van onsen, soe hebben wy desen brief beseghelt met onsen seghelen.

Ghegheven int jaer ons Heren dusent driehondert zes ende tnegentich, op sinte Pauwels avont conversio.

Ende doe wi desen voersz. erfpachtbrief ghesien ende wel verstaen hadden, soe gaven Johan vanden Ryn ende Beerte syn wyf voersz. mit samenderhande dese hofstede ende dese cameren, die daer nu op ghetymert staen of namaels ghetymert worden, arme reckelike lude, om Gods wil in te wonen, met sulken voerwaerden, dat men die twee, die voer ander straten staen, verhueren sel, ende daer sel men de andere zeven mede staende houden ende verbeteren; so wat daer overloopt, daer sal men den armen luden, die inden cameren wonen, torf om copen, behoudeliken den armen zusteren, die nu woonaftich zyn of namaels woonaftich worden inder husinghe ende hofstede after sinte Johanne, die voertide heer Godenvaert van Beyer ende heer Dirc van Duysborch, priesters, den armen zusteren ghemaket ende ghegheven hebben, om Gods wille, in te wonen, hoer zes loet zulvers, ... zulvers, die si daer wt hebben, also alse hoir brief begrepen heeft. Voert synt voerwaerden, dat Jan vanden Ryn ende Beerte syn wyf voersz. hoir lyftochte hebben sellen aen desen goede, also langhe alse si in levende lyve syn; Ende so wanneer Jan vanden Ryn ende Beerte syn wyf voersz. beyde aflivich syn, so sel die bewaren, om Gods wil, de overste kercmeester van sint Niclaes, ende daer sel die of hebben een take wyns tot elken Corsavont, of hise hebben wil, syn twe jaren lanck, ende soe voert, die na hem compt. Mede synt voerwaerde, dat dese cameren tot ewighen daghen bliven sellen tot armer behoef, om Gods wille, in te wonen, alse voersz. is. Mede soe synt voerwaerden, dat Jan vanden Ryn ende Beerte syn wyf voersz. dit wederroepen moghen, soe wanneer Jan of Beerte voersz. hore ene oflivich is, soe is dit wederroepen wt. Ware yemant, die in desen cameren woende, die onrechteliken ofte onreckeliken leefde, ofte die scheldinghe ofte kivinghe makede teghen syn bueren, die soude die kercmeyster wtdoen, bi hore twe, die langher inden cameren ghewoent hadden, ende daer soude hi een ander weder in setten, bi desen tween voersz., mit voerwaerden, dattet altoes inde werelike hant bliven sal.

Dit gesciede onder Bernt Proeys, scoute, Vrederic van Drakenborch, Hughe Lieboort, Jacob van Groenewoude, Henric van Ghent, Godscalc van Winsen, Dirc vander Woyde, Gheryt Coman, Alpher vander A, Willem van Alendorp, Johan die Coninc, Pilgrim de Wale ende Johan Woutman, scepenen t'Utrecht. Ende opdat dit vaste ende stade blive, soe hebben wi scoute ende scepenen voerghenoemde onser stat seghele an desen brief ghedaen, t'enen oirconde ghegheven, int jaer ons Heren dusent drie hondert zeven ende tneghentich, des donredaghes na sinte Gelysdach.

12.

Wy Gysberth van Aemstel, abdisse, ende voert dat gemeen convent vant sint Servaes binnen Utrecht, lyen ende kennen; Alsoe heer Mattheus Michielssoon van Herwaerden, priester, saliger gedachten, wylen eer onse capellaen ende dienre geweest hebbende, ons ende onse convent in testamente besproken heeft een hondert Carolus gulden, die wy tot onse convents behoeff ende wy voert beleyt hebben aent convent van S. Agnieten binnen Utrecht, aen goeden losrenten, soe geloven wy voer ons ende voer onse nacomelingen daer voer te doen doen voer die siele van den selven here Mattheus voersz. in onse convents kerk tsint Servaes alle jare syn jaergetyde tsonnendaechs voer S. Mattheus dach apostel ende evangelist, ende dat wy sellen laten doen opten selven dach, tot synre siele salicheyt, vyff missen ende te geven ende te ministreren voer onse convent twaelf quarten goet rynsche wyns ende enen Phil-gulden aen gebraeden voer ons convents processie ende op syn graef tcleet te spreyen, nae goeder ouder gewoenten, durende tot ewigen daghen. Ende waeret sake, dat wy ofte onse nakomelingen dat versuymden, ende alle jaer dit voersz. niet en lieten doen, als voersz. staet, soe hebben wy overgegeven ende geconsenteert, overgeven ende consenteren mits desen voer ons ende voer onse nacomelingen, dat dieselve jaerlicsche renten voersz., te weten vier Carolus gulden 's jaers, komen ende keeren sullen op sinte Barbaren gasthuys, geleghen binnen Utrecht by de plaets, tot behoeff der rechten armen noothulp, die welken renthen voersz. wy ende onse nacomelingen gehouden sellen wesen 't gasthuys, tot behoeff der armen voersz., uyt te reyken ende te betalen tot ewighen daghen, tot vermaninghe van heren Willem Prent, priester, ende Dirck van Eck, als testamentores van heeren Mattheus voersz., ende na der lester doot vanden testamentoers voersz. tot vermaninghe vanden bewaerrers inder tyt van S. Barbaren gasthuys voersz. ofte hoeren gewaerden bode in elcker tyt wesende, duerende als voersz. Alle dinck sonder argelist. In kennisse der waerheyt hieroff, soe hebben wy abdisse ende convent van S. Servaes voersz. onse seghelen hier beneden aen desen brieff doen hanghen t'enen oerconde. Deser brieff syn twee al eens sprekende. Gegheven in 't jaer ons Heeren XIIII^{c}.XXXI., opten x dach in meye.

13.

Wy Hadewich van Clarenborch, byder genaden Gods abdisse ende tgemeene convente van S. Servaes t'Utrecht, maken kenlic allen luden, dat wy eendrachtelicken vercoft hebben ende schuldich syn Alydt Henrickssoens dochter vyf pont stadts paye, die sy ons vol ende als betaelt heeft, den lesten penninc mitten eersten, uyt eenre hofsteden, gelegen tot Absteden, die wy tegen Dirc vander Weyde ende Willam sinen broeder gecoft hebben. Voor welke vyf pont voersz. wy haer jaerlicx doen sellen een vigilye; ende wy sellen hoir laten lesen drie sielmissen in de weke na beloken paeschen, duerende alsoe lange, als si leeft; ende soe wanneer dat si oflivich geworden is, soe sel men dese voersz. vigilye ende drye missen laten doen opten dach, dat sy oflivich geworden waer, voer Aleyden Snel ende hoire vriende siele; Ende soe wes overloept boven die drye missen, dat die costen te lesen, dat sal men de joncfrouwen opten selven dach voergenoemt inde hand geven ende deelen. Ende daer sellen wy vrouwe abdisse ende de biechtvader ende de costersche in onsen godshuse voergen. of hebben dubbelt gelt. Ende dit sel dueren ewelic ende erflic, sonder argelist. In oirconde des

briefs beseghelt mit onsen seghele. Gegheven int jaer ons Heren XIIII^{c}. een ende dertich, opten heylighen beloken Pinxteravont.

14.

Wy Mechtelt van Jutfaes, bi der ghenaden Goets abdisse ende 't ghemene convent van sinte Servaes t'Utrecht,; maken kenlic allen luden, dat wy tot enen ewelicken erfpachte ghegheven hebben der eerbare mynestra ende ghemenen convente van sinte Maria Egyptiaca, gheleghen in sinte Maria Magdalenen steghe bynnen Utrecht, onse hofstede, alse die gheleghen is in S. Maria Magdalenen steghe voirsz., andie zuytside vander selver steghen, alsoe Reynaer Gherytssoen die van ons in pachte te hebben plach, daer Folpert Feyt mit synre hofstede, die hy van ons in pacht heeft, ende mit sinen berch, bouhuys ende schuren zuytwaerts naest gheleghen is ende onser stat ghemeen steghe, ende aen die oestside die eerbare mynestra ende ghemeen convente van sinte Maria Egyptiaca voersz. zelve naest gheleghen syn, elcx jaers om twee pont payements, also tot Utrecht ghenghe ende ghave wesen zel in elker tyt der betalinghe, te betalen ende commervry te leveren in onsen godshuse voersz. opten heylighen Paesdach nu naestcomende of bynnen veerthyen daghen daerna onbegrepen, ende alsoe voert jaerlicx ewelic ende erflic; alle dinck sonder argheliste. In kennisse der waerheyt soe hebben wy desen brief beseghelt mit onsen seghelen, t'enen oirconde ghegheven int jair ons Heren dusent vierhondert een ende vyftich, op sinte Bertelemeus dach, etc.

15.

Wy burgermeysteren, scepenen, raide ende gemeyne oudermans van den ouden raide ende van den nyewen der stadt van Utrecht, maken kont allen den ghenen, die desen onsen brief sellen sien of horen lesen, alsoe die eersame vrouw ende tgemeyn convent des nonnencloosters tsunte Servaes, binnen onser stat gelegen, van sunte Bernaerts ordre, ter eeren Gots ende sunte Bernaerts te zynnen hebben, om hoer koer van hoeren kerken, dat zeer kleyn is, te vermeren ende te verbeteren, opdat de dyenst Gots te gadeliker daerinne gedaen, ende tgemeyn volc, dat den dyenst aldaer te horen pleecht ende in toecomende tyden horen sel, te bet vergaderen ende tot devocien getoighen moigen werden. twelck zy niet gedoen noch volbrengen en konnen, ten zy dat zy daertoe een deel van onser stat erven van verkrygen ende verwerven mochten, ons daerom guetlic ende vruntlic biddende, hem drie voet onser stat erfs te gonnen ende te geven after aen hoer koer, alst nu staet tot onser stat muren wert aen, opdat zy dat zelve hoer koer zoe vele wtsetten ende meere maken moigen; Soe ist, dat wy burgermeysteren, scepenen, raide ende gemeyne oudermannen voirsz., aensiende, dat die bede voirsz. redelic, godlich ende eerlich is, mit rypen beraide eendrachtelich ter eeren Gots ende sunt Bernaerts, ende oick ter bede der eersamen vrouwe ende gemeynen convente voirsz. gegont ende gegeven hebben, gunnen ende geven, mit desen onsen brieve, van weghen onser stat, voir ons ende onsen nacomelingen, dieselve vrouwe ende convent drie voet onser stat erfs ende den vryen eygendomme daeroff, alzoe dat zy daerop hoer koer wtsetten ende tymeren sellen moghen tot profyt ende oirbaar des voersz. cloosters, durende tot ewighen daghen, zonder argelist. Ende hebben des t'oirconde onser stats seghel aen desen brief doen haughen.

Ghegeven int jaer ons Heren 1467., des yersten woensdaghes na *letare*.

16.

Wy burgermeysteren, scepenen, raide ende gemeyn oudermans van den ouden raiden ende van den nywen der stadt van Utrecht, maken kont allen luden, dat wy van onser stadt wegen voir ons ende voir onsen nacomelingen, wt sonderlinger gracien in die eren Godes ende des heilighen sunt Bernaerts, gegont ende belieft hebben, gonnen ende believen mit desen onsen brieve, die eersame vrouwen ende gemeyn convent van sunte Servaes, des voirgeruerde sunte Bernaerts oerden, binnen onser stadt gelegen, dat zy binnen den muren van hoeren cloester aengaende greven ende maken sellen moighen een avedocht door onser stat graven muren ende borchwal, in die graften buten derselver onser stat muren eyndende, daer zy hoers zelfs water ende niemant anders doer leyden sellen moighen, mit voirwerde, dat zy die voirsz. avedocht staende sellen houden op hoiren cost, anxt ende arbeyt ten ewighen daghen ende alsoe bewaren mit yseren tralyen ende anders, datter derselver onser stat hyer namaels ghenen last, hinder noch moeyenisse van komen moighen in eniger wys. Alle dinck zonder argelist.

Des t'oirconde hebben wy onser stat seghel aen desen brief doen hanghen, ghegeven in't jaer ons Heren XIIII^{c}.LXVII., des dingsdaghes na sinte Lucien dach.

17.

Wy burgermeysteren, scepenen, raiden ende gemeyne oudermans van den ouden raide ende van den nyewen der stadt van Utrecht, maken kont allen den ghenen, die desen onsen openen brief sellen sien off horen lezen, dat wy voor ons ende voor onse nacomelingen van onser stat wegen in enen ewelyken erfpacht ontfangen hebben vanden eersamen gheesteliken, der abdisse ende gemeynen convent van sunte Servaes te Utrecht, hoere hofstede, die sy leggende hebben op sunte Nicolaes Enge in die Nye strate, daer sy selven met hoeren hofstede boven ende Aelbert Dyer ende Ave syn wyf beneden naist gelegen syn. Ende dese voersz. hofstede is breet neffens Aelbert Dyers ende Aven syns wyfs hove van hoeren huse drie roeden, streckende voert op vander Nyestraet aen der nyewer grafte toe inder Oudellen, alsoe dat gelegen is, ende Aelbert Dyer ende Ave syn wyf voirsz. van der abdissen ende convent voirsz. in enen erfpacht te hebben plagen, elc jaers om derdalf loet goet sulvers, alse die ecclesie van Utrecht neemt in elker tyt der betalinge, ende daertoe elcx jaers om een pont pay, der stat van Utrecht te betalen ende commervry te leveren in hoeren godtshuse voirsz. opten heil. Korsdach nu naestkomende, of binnen eenre maent daer nae onbegrepen, ende soe voirt erfelic ende ewelic. Ende waert sake, dat wy of onse nacomelingen hem dese derdalf loet sulvers ende stat pont jaerliken niet en betaelden opten termyn als voirsz. staet, ende dat tot enighen termyn versuymden, zoe willen wy claerliken van alle rechts ende toeseggens, dat wy hadden aender hofstede voirsz., ende daer moigen sy ende hoeren nacomelingen dan hoeren vryen wille mede doen, onbecroent van ons ende onsen nacomelingen, behoudelyken hem nochtant alle hoers pachts, die hem dan verschenen ende onbetaelt waren. Ende mede syn voerwerden, dat wy, noch onse nacomelingen dese voirsz. hofstede aen niemant anders brenghen en sellen, ten sy by wille ende consent der abdisse ende gemeyne convente voirsz., sonder argelist.

Des t'oirconde hebben wy onser stat seghel aen desen brief doen hanghen. Ghegeven int jaer ons Heren dusent vier hondert vier ende tseventich, des donredachs na Alreheilighen dach.

18.

Ad universorum, quorum interest aut quomodolibet in futurum interesse poterit, nos frater Johannes, abbas monasterii Veteris Campi Cisterciensis ordinis in Coloniensi dioecesi notitiam per praesentes deducimus, quod venerabilis quondam dignae memoriae domina Ermgardis de Lochorst, monasterii nostri Christi virginum sancti Servatii Trajectensis inferioris dicti ordinis abbatissa, cujus anima requiescat in pace, in domino defuncta, dicti sui monasterii statum in spiritualibus et temporalibus reliquit laudabilem, cujus quidem dicti nostri monasterii statum in singulis rebus in ferius praesenti inventario conscriptum, unde dominiae abbatissae Elisabeth de Amstel, anno Domini M. D. vigesimo, quarta mensis martii. electae ac confirmatae in domino feliciter conservanda ac melioranda commisimus, in primis viginti octo Deo dicatas virgines et duas juvenculas scholares, in clenodiis ecclesiae duas monstrantias venerabilis sacramenti, reliquiarum duas monstrantias, septem calices et duos parvos calices, duas ampullas argenteas et unam phiolam pro communione virginum, unum antipendium, ad chori cappam centum florenos, duo thuribula, unum argenteum, aliud aeneum. Item in indumentis ecclesiae et sacerdotalibus unam magnam capellam de rubeo flueto satis pretiosam, unam albam casulam de damast cum tunica dalmatica; item unam flaveam et unam viridem casulam de flueto cum tunica, unam nigram casulam de serico; item adhuc alias quotidianas cum earundem singulis requisitis, altarium antipendiis, ampullis, libris, tam ecclesiae, infirmariae, quam refectorii, singularumque officinarum utensilibus et requisitis; itemque in abbatialibus rebus, amphoris, mensalibus sufficientiam; item in argenteis vasis in abbatia duo crusibilia deaurata cum cooperculis eorundem, quatuordecim parva, duodecim coclearia, phiolas binas, omnia argentea; item omnes redditus, qui annuatim summati ad duo millia et viginti octo florenos currentes vel circiter extenduntur. Debita vero nulla. Redebita, quibus alii debitores obligantur monasterio, ducentos octoginta duos florenos currentes, undecim stuferos. In prompta vero pecunia ducentos aureos florenos de pondere et adhuc prae manibus omnes redditus pecuniarios de terminis Martini anni etc. nono decimi et cathedrae Petri anni praesentis, demptis duntaxat ducentis quinquaginta quatuor florenis et novem stuferis monetae currentis, quos domina praed., piae memoriae, jam levaverat in usus et necessaria praesentis anni, in frumento et provisione currentis anni, ducentos modios tritici, siliginis vero modios quatuor, hordei autem triginta novem modios, carnes autem et butyrum juxta competentiam; item in jumentis triginta equos utriusque sexus, tam juvenes quam senes, quadraginta animalia cornuta diversi generis et aetatis, quinquaginta oves et decem porcos. In quorum omnium praemissorum robur et evidens testimonium, sigillum nostrum abbatiale praesentibus duximus appendendum.

Datum indicto nostro monasterio sancti Servatii anno, mense, die, quibus supra.

19.

Philips, by der gratien Gods coninck van Castilien, van Leon, van Arragon, van Navarre, van Napels, van Sicilien, van Majorque, van Sardinien, van de eilanden Indiën ende van den vasten lande, der Zee-oceane; ertshertoghe van Oestenryck, hertoghe van Bourgoinghen, van Lotryck, van Brabant, van Limburch, van Luxemburch, van Ghelre, van Milanen; grave van Habsburch, van Vlaenderen, van Artois, van Bourgoenghen, Palsgrave, ende van Henegouwen, van Hollant, van Zelant, van Namen ende van Zutphen; prince van Swaven, marckgrave van 's Heylichs rycks, heere van Vrieslant, van Salins, van Mechelen, vander stat,

steden ende lande van Utrecht, van Overysel, van Groningen, ende dominateur in Asiën ende Afriquen; onse lieve ende beminde, die priorisse, religieuse ende convente vanden godshuyse ende abdy van sinte Servaes, der orden van Cistercien, gelegen binnen onser stadt van Utrecht, saluyt ende dilectie.

Also ons, als heere van Utrecht voersz., betaemt ende toebehoort alle goede ende neerstige toesien te nemen, dat de prelaturen, abdyen, proostdyen, prioryen, ende andere dignityten van onsen landen ende heerlicheyden van Utrecht voorsz. voorsien mogen worden van geleerde ende catholyke personen, wesende van goeden leven ende conversatie, bysonder om deselven in desen tegenwoordigen periculeusen tyt t'onderhouden ende bewaren in alle deuchdelycke ende kerstelycke religie, ende dat by indult apostolycq ende andersins ons toebehoert ende recht hebben te nomineren, aen prelaturen, abdyen ende andere digniteyten, wesende in onse heerlicheyt van Utrecht voersz., als sy vaceren, personen bequaem ende ons aengenaem. Ende want onlancx t'onser kennisse gecomen synde die vacatie van de voorsz. abdye van sint Servaes, deur aflyvicheyt van uwe leste abdisse, wy hebben doen nemen informatie op de bequemheyt, nutheyt, leven ende conversatie van de religieuse personen aldaer, achtervolgende 'twelcke verstaen die goede qualiteyten, religieuse leven ende conversatie van juffrou Sibilla van Amerongen, uwe medesuster in de selve abdye. Doen te wetene, dat wy 't selve aengemerct hebben U geconsenteert, consenteren ende versoecken by desen, dat ghy procederende tot electie van niewe ende toecomende abdisse, ghy daer toe kiest, neemt ende accepteert de voernoemde juffrou Sibilla van Amerongen, als persone daer toe bequaem ende ons aengenaem synde, dewelcke wy oock consenteren ende toelaten by desen daer op te mogen verwerven van onsen heyligen vader den Paus oft van den biscop dioecesaen ordinaris, oft andere superieuren, sulcke bullen apostolicq ende provisie van confirmatie, als van node wesen sal, ende deselve stellen oft doen stellen tot behoerlicke executie; ende voerts nemen ende aenvaerden die reële ende actuele possesie ende gebruyckenisse der voersz. abdye van sinte Servaes, mitsgaders van den vruchten, profyten ende andere rechten, daertoe staende ende behoerende, sonder daer inne enichsins te misbruycken, daer inne geobserveert de solemniteyten in sulcke saken gewoenlyck. Ontbieden daeromme ende bevelen onsen lieven getrouwen, den hoofden, president ende luyden van onsen secreten ende grooten rade, gouverneur, president, ende luyden van onsen rade tot Utrecht, ende allen anderen onsen rechteren, justicieren ende officieren, dien dit aengaen sal, dat sy U in't gene des voersz. is, alle bystant ende assistentie doen ende geven. Ende voerts van dese onse jegenwoerdige octroy ende consente, ende van al den inhouden van desen, die voersz. joncvrouwe Sibilla van Amerongen doen, laten ende gedogen rustelic ende vredelic genieten ende gebruycken. Cesserende alle beletten ende wederseggen ter contrarie: want ons also believt. Ghegheven in onser stat van Brussele, den XVII dach vande maent aprille, int jaer ons Heeren XV^{c}. ende LXIV., van onsen rycken, te weten van Spaengen het IX. ende van Napels het elfste.

20.

Ad laudem Dei animarumque salutem, nos frater Johannes, abbas Morimundi, ordinis Cisterciensis in Borgon. dioecesi, nostra auctoritate paterna visitantes monasterium nostrum S. Servatii Trajecten., ejusdem ordinis, monasterio nostro de Veteri Campo ejusdem ordinis in dioec. Colonien. immediate subjectum, quod quidem monasterium de Veteri Campo nobis et nostro praedicto Morim. monasterio immediate etiam est subjectum; ibidem reperi-

mus dominam abbatissam de Amerongen cum religiosis professis; quibus more solito per sonum campanae in capitulo congregatis, ... causas nostri adventus esse, ut .... sacrum concilium Tridentinum recipiendum et ab eis observandum, clausuram monasticam, paupertatem, castitatem, obedientiam, humilitatem, habitus simplicitatem, et in ordine deferri assuetum ceteraque omnia media christiana et religiosa ad finem nostri instituti atque status consequendum, scilicet Deum libere amandum, contemplandum, eique serviendum atque devote obediendum, a nobis, sub pena excommunicationis praecipienda, exposuimus, eidem dominae abbatissae, omnibusque personis regularibus ejusdem monasterii, in virtute salutaris obedientiae praecipientes, ut singulatim ad nos attenderent in locum capitul... cumque nulli sint cancelli etiam in ecclesia, ... nunquam antea videamus (!), nisi in hac patria Trajecten., nobisque sincere, modeste, in caritate et zelo religionis, sine invidia, odio, vindicta aut malevolentia, quod contra Deum, sanctam ecclesiam catholicam, nostraque ordinis regulam et instituta fierent, tam a capite, quam a membris, tam in spiritualibus, quam in temporalibus, significarent. Quae cum fere omnes linguam latinam intelligerent, acta haec eadem latine et theutonice ......, in praesentia fratris, patris confessoris eorum, fratris .... quondam prioris de Doncha prope Heusden, nec non fratris Remigii de ...., secretarii nostri scripta vidimus.

Datum in eodem S. Servatii Traj. monasterio sub nostro signo moniali, die vicesima tertia mensis aprilis, anno Domini millesimo quingentesima et septuagesimo. Et erat subscriptum:

Jo., abbas Morimundi,

ex sua propria.

21.

Abbatissa et moniales hujus conventus sancti Servatii, ordinis Cisterciensis, Trajectensis civitatis cum omni reverentia et debita submissione R. v. P. ad propositionem heri ipsis capitulariter congregatis exhibitam, respondent, primum, quoad concilium Tridentinum, se tamquam obedientes filias ecclesiae illud ipsum recipere.

Verum quoad clausuram attinet, respondent, se clausuram monasticam habuisse atque in ejus debita observantia, prout eam hactenus habuerunt, cupere permanere.

Tertio, quod ipsis de paupertate, castitate et obedientia per v. P. est propositum, respondent, se agnoscere haec esse tria vota substantialia per se in professione emissa, quam ob rem offerunt, se ea adhuc amplecti, et quantum cum Dei adjutorio poterunt, eadem adimplere.

Quarto, quoad humilitatem, respondent, se ad hoc ... studere, ut in dies humiliores fiant.

Quinto, quoad habitus simplicitatem et in ordinem deferri solitum, respondent, se sperare habit.... personarum, loci et consuetudinis deferri se habit...., et si quid videbitur v. P. immutandum vel addendum, id totum relinquunt discretioni ac prudentiae R. v. P.

Porro ad reliquam partem propositionis v. P. respondent, se noctes ac dies incumbere ac studere, Deum opt. max. assiduis praecibus rogare, ne quid med..., per ipsas omittatur, ad Deo omnipotenti perpetuo inserviendum, eum amandum, ceteraque omnia faciendum, quae pias ac Deo devotas moniales decent.

Anno a nativitate Domini XV^{c}. septuagesimo, die lunae XXIIII. aprilis, abbatissa et omnes moniales conventus S. Servatii exhibuerunt reverendo domino abbati de Morimundo praesenti et audienti hanc responsionis cedulam in praesentia nostrorum infrascriptorum. Iterum ipse abbas Morimundi respondit, fundamentum suae visitationis esse clausuram, non quam ab eis hactenus observatam, sed in ordine observandam, uti eam aliis omnibus monasteriis praescripsit. Sic subscriptum: De mandato reverendi abbatis accipientis et monialium exhibentium hanc responsionem: Verhuel, notarius sbst., me praesente Jo. Back. Et adhuc infe-

rius: Quo audito responso, abbatissa et moniales postea debita cum reverentia se.... paternitati responderunt... se non cupere neque intelligere ad utiliorem clausuram obligari quam superius declararunt, petentes, quatenus R. P. sua dignaretur hanc responsionem in bonam partem interpretari. Adhuc inferius.

Gecollationeert is dese copie bevonden met synen principalen taccorderen.

Oirconde my, VERHUEL, nts.

22.

Aen myn E. Heren vanden rade der stadt Utrecht.

Geeft reverentelyk te kennen joncheer Johan van Zuylen vander Haer, here van Zevender ende schout der stadt Utrecht, nomine officii, dat hy amptshalve geassisteert met zyn substituyt in officio, by verscheyde goede luyden ende borgeren deser stadt tot meermalen versocht geweest synde opten tweeden paeschdach voerleden des voernoens, den XVII. aprilis 1609, omme met hem te willen gaen in den convente van't juffrouwe clooster van S. Servaes alhier binnen Utrecht, ende aldaer ex officio opsicht te nemen, ende, voor soe veel moghelyk was te storen, omme te beletten den groote desordre, die ten selven daghe ende stonde aldaer inden voorsz. convente datelyk geuseert worde, in tgehengen ende te gedogen by de gemeen clooster joffrouwen van St. Servaes, dat alsdoen binnen tselve convente eene zeer grote vergaderinghe ende conventicule van menschen, soe mans als vrouwpersonen, gehouden worden, hebbende zyluden aldaer ten voorsz. tyde, buyten allen twyfel met ettelyke honderde in't getall vergadert wesende, geëxerceert, geoefent ende gebruyckt die roomsche religie; ende daeruyt apparentelyk geschapen was, als de voorsz. goede borgeren die remonstrant amptshalve ten daghe voorn. waren aendienende, voegende zyluyden alsdoen noch daer by, dat, ten ware de voorsz. remonstrant ex officio, soodanighe groote vergaderinghe ende conventiculen van menschen wilde storen, ende, des mogelyc ware, beletten, zyluyden alsdoen met ander hulp ende assistentie genoodsaeckt zoude worden andere remedie daerover te plegen; zoe is ten laesten de voorsz. suppleant in cracht van zyn officie gemoveert geworden, omme hem cum socio, opden voorsz. paesmaendach voor den noen, personelyck te transporteren tot opt voorborch van den voorsz. convente van S. Servaes, in meyninge, omme alsoe voorts door de convente te gaen, ende hem nae behoren te informeren op de voorsz. grote aldaer gehouden conventicule ende vergaderinge; mitsgaders, omme nader te inquireren opt gene aldaer ten voorsz. tyde onder soe grote menichte van menschen nopende het exercicie vanden voorschr. roomsche religie binnen dselve convente ommegegaen mocht zyn.

Dan de voorschr. remonstrant heeft terstont bevonden alle deuren ende sloten vanden selven convente van binnen hart gesloten geweest te zyn, invougen, datter daernae een grote menichte van volck, zoo mans als vrouwpersonen, uyt verscheyde heymlicke plaetsen vant voorsz. convent hem verborghen ontlopen ende ewech uyten voorsz. convente, ten boven genoemde dage ende stonde, gecomen zyn geweest, zonder dat die remonstrant die heeft cunnen bekennen; Ende gemerckt, dat tgunt in manieren boven verhaelt opden verleden tweeden paesdach voor den noen binnen den voorsz. convente by den acht clooster juffrouwen aldaer, die alsnoch professie zyn doende vande roomsche religie, ende die dagelix exercerende, geattenteert, geprocureert ende toegelaten is geweest, mitsgaders al tgene by den priester ende allen anderen binnen tselve convente in zoe grote menichte van vergaderde personen, by wegen van conventicule geeffectueert ende geexerceert is geworden, directelyk strydt tegens verscheiden voorgaende goede

ordonnancien ende verboden van wegen die heren schout, burgermeesteren ende schepenen der stadt Utrecht, in voortyden daerover geëmaneert ende gepubliceert, op de penen, mulcten, brueeken ende correctien jegens die contraventeurs van dien, daer by gestatueert ende vervat, ende twelck mitsdien alsoe ongestraft niet en behoort geleden te worden; Soe versouckt de voorsz. remonstrant, nomine officii, vooreerst decretement van de boete van vyftich Carol. gulden tegens die voorsz. acht clooster juffrouwen vanden voorschreven clooster van S. Servaes binnen Utrecht, die de voorsz. roomsche ende verboden religie noch dagelicx zyn gebruyckende ende oefenende, met namen: 1. juffrouwen van Aemstel van Mynden, 2. De Waell van Vronesteyn, 3. Oestrum d'oude, 4. van Hardenbrouck, 5. en 6. die twee juffrouwen van Ryneveelt, 7. van Hartevelt. 8. van Zuylen van Nyvelt; die welcke geholpen, bezorcht ende toegelaten hebben, in weerwillen van haer abdisse ende overste, dat die plaetse van haerlieder voorsz. convente ende erve, daer syluyden op hem selfs temeriteyt gewoenlyck syn d'voorsz. roomsche ende soe dickwyls verbode religie te oefenen ende te doen exerceren, ten daghe ende stonde boven genoemt, tot de exercitie vande voorsz. roomsche religie verleent, geopent, mitsgaders die voorsz. zeer grote conventicule aldaer gehouden is geworden, ende twelck notoirlyk de voorsz. acht roomschgesinde clooster juffrouwen van S. Servaes, soe voor als nae date van dien tot verscheide andere tyden, aldaer binnen gedoogt, toegelaten ende helpen procureren hebben, te mogen geschieden ende conventicule te maken ende te houden.

Ende dat van gelyke tegens de voorsz. acht personen ende een yder van dien mede gedecerneert mach worden die boete van XXV. Carolus gulden, als dewelcke de voorschreve religie ten daghe voorn. mede aldaer geëxerceert ende gebruyckt hebben gehadt, ende helpen exerceren ende gebruycken.

Mitsgaders gelycke decretement van vyftich Carolus guldens tegens die priester, ten tyde voorn. aldaer de voorsz. religie principalicken ingestelt ende geëxerceert hebbende; ende daer beneffens een ander decretement van pene ofte mulcte teghen de voorschr. acht conventualen, als aucteurs vande voorschr. aldaer gedane resistentie tegen den here remonstrant, tot arbitragie van U, myn E. Heren. Dit doende, etc.

Ende was onderteekent: JOHAN VAN ZUYLEN.

Ende in margine dezes stont geappoincteert aldus:

Die Magistraet deser stadt Utrecht, goet bericht ende kennis hebbende van den inhoude deser requeste, directelyck strydende jegens verscheide geëmaneerde ordd. ende placcaten, decreteert by desen 't volgende:

Op het 1e lith des versoecks, hierby gedaen, de pene van vyftich Carolus guldens, jegens die acht clooster juffrouwen, aldaer genomineert, int gemeen; item, jegens elcx derselver acht juffrouwen int bysonder vyf en twintich gelyke gulden, by het anderde lith versocht; decreteert voorts een ander pene van vyftich gulden jegens den priester N. Kuyck, ter cause als int derde lith, met interdictie van sulcx meer te doen, op pene als in den placcaten; te appliceren alle de voorsz. boeten conform deselve placcaten; Ende eyndelicken decreteert die magistraet voorsz. noch een pene van twee hondert gelyke gulden, teghens die voorsz. acht tsamentlyke juffrouwen, ter cause als int vierde ende laetste lith van dit, te appliceren tot behouff vanden armen; Ende verbieden voorts wel scherpelyken dezelve juffrouwen, sampt ende elcx bysonder, van nu voortaen enighe plaetsen aldaer te openen, enighe vergaderinghe, conventicule of exercitie vande roomsche religie toe te laten, op arbitrale correctie, zonder conniventie.

Actum de XXIX. apr. 1609., ter ord. als voren, ende was ondert.: C. DE LEERDAM, ende stont noch leger: gecollat. jegens zyn principale; ende is dese copie daermede bevonden t'accorderen, by my, ende was ondert.: J. VAN EWYCK.

2. S. MARIEN MAGDALENEN.

1.

Wy burghemeysters, scepene ende ghemene rade der stadt van Utrecht, doen kont ende kenlic allen luden, alsoe, als der vaste veel ghebrect vallet in den besloten susterhuse van sinte Maryen Magdalena, gheleghen binnen onser stadt aen die mueren, vanden bekeerden susteren, die daer in comen ende weder wtgaen.

Soe hebben wi, overmits des gheoirloeft, gheconsentiert ende volcomen machte ghegheven den oversten ende regierers des besloten susterhuse voirsz., dat enyghe susteren, die si inghenomen hebben, of noch innemen sellen, als hem die ontgaen wten voirsz. susterhuse, dattet selve susterhuys hebben ende behouden sall alle goets, dat die gheen, die wtghegaen ware, inden susterhuse voirsz. ghebrocht hadde, ende daertoe soe sel die ghene, die wten susterhuse voirsz. so wechghegaen waer, wt onser stat eweliken wesen ende bliven; ende waret, dat si daerenboven binnen onser stat quamen, so moghen die overste ende regierers des susterhuys voirsz. inder tyt, of enich van hem bisonder, mit enen onser stat knape ofte dienre die wtgheganghen persoen in onser stat vleyshuys brenghen, ende daer laten bliven, tot goetduncken ons raets van Utrecht. Voirts soe hebben wi gheoirloeft ende gheconsentiert, alsdat nyemant in sinte Marien Magdalenenstraet, daer die susteren woenaftich syn, opelic te bordeel sitten noch houden en sellen, van deser tyt voirt, noch andersins dat in gheenre wys hantieren en sellen daer onredelic vervolch na is, dat buerlof(!) ende kenlic is. Ende yemant, die dat daerenboven dede inder straten voirsz., ende die overste ende regierers des susterhuys voirsz. dat vernamen ende dien persoen dat seyden, ende die dat verboden ende die wete daervan deden ende si dan des nyet of en lieten, als hem dat verboden ende die wete ghedaen ware, die verboert elcx daghes van dat die persoen overhorich waer een pont, half tot onser stat behoef ende half tot onser stat knechten behoef, die dien broekighen persoen panden; ende die pande moghen si terstont voir hem wechdraghen, sonder yemant verdrach daervan te doen. Ende want wi willen, dat dit vaste ende stede ghehouden werde, ende wie dit aldus gheoirloft ende gheconsentiert hebben, om Goids diensten te sterken, ghelyc voirschr. staet ende hem daer bistandich in wesen willen, soe hebben wy des t'oirconde der waerheyt, onser stat seghel wthangende aen desen brief ghedaen. Ghegheven in't jaer ons Heren dusent vierhondert achtendedertich, op sinte Andries avont apostels.

2.

Beatissime pater. Cum quotidie personae sexus feminei, quae carnis sectantes illecebras pluribus annis sua corpora immunditiis et turpibus quaestibus exponere consueverunt, ex Spiritus Sancti gratia ad cor reversae, relictis saeculi vanitatibus, de praeteritis poenitentiam agendo, domum beatae Mariae Egyptiacae infra limites parochialis ecclesiae sancti Nicolai Trajectensis existentem, videantur intrare et in ea, postquam illam ingressae fuerint, diligenti studio vivere laudabiliter et conversari ac altissimo gratum obsequium exhibere; ut igitur mulieres praefatam domum pro tempore ingressae se dietim conspectui hominum non habeant objicere et ex hoc carnis fragilitate devictae actibus turpibus se denuo immisceant, sed sano

alicujus presbyteri consilio in earum commendabili proposito confirmatae, cooperatrice V. S., dierum suorum residuum in timore domini cum virtuosis actibus taliter sollicita cura valeant peragere, quod, cursibus suis feliciter consumatis, post hanc transitoriam ad aeternam, in qua cum Christo sine fine exultent, vitam mereantur pervenire; Supplicant humiliter S. V. praedictae mulieres ad praesens in domo praefata degentes, quatenus cum ipsis et earum posteris benigne et misericorditer agentes illis, quod ipsae, quotiens opus videbitur, cum Trajecten. ordinis regularium sancti Augustini, vel extra muros Traject. Carthusien. ordinis domorum priorum consilio et assensu quemcunque idoneum et discretum, probatae vitae presbyterum secularem vel regularem ordinis cujuscunque eligere valeant, qui, quotiens videbitur, confessionibus cujuslibet earum diligenter auditis pro commissis debitam absolutionem impendere et penitentiam salutarem injungere ac saluti animarum ipsarum plenarie consulere libere et licite valeat in casibus, in quibus sedes apostolica merito non fuerit consulenda ac illis et cuilibet earum eucharistiae et alia sacramenta ecclesiastica ministrare. In hiis omnibus ecclesiae sancti Nicolai praedictae et cujuslibet alterius jure semper salvo. In contrariis non obstan., quibuscunque et clausulis oport. *Concessum ut petitur pro omnibus. In praesentia dni nostri Papae.* C. ARIMINEN.

Et quod praemissa valeant per simplicem signaturam absque literarum confectione, quia eaedem mulieres pauperes sunt et de elemosyna vivunt. Concessum, C. Arimin.

Datum Romae, apud sanctum Petrum, sexto id. januar., anno tertio decimo.

P. DE MERA.

3.

Eugenius, episcopus, servus servorum Dei, dilectis in Christo filiabus universis mulieribus conversis noncupatis domus sanctae Mariae Egyptiacae, infra limites parochiae parochialis ecclesiae sancti Nicolai Traj. consistentis, ad praesens degentibus, salutem et apostolicam benedictionem; Injunctum nobis desuper apostolicae servitutis officium digne peragere credimus, si ad ea solitae benignitatis affectum extendamus, quae ex devotionis ardore prodire conspicimus et animarum saluti afferre possint incrementum. Cum autem, sicut pro parte vestra nobis nuper exhibita petitio continebat, ad domum vestram sanctae Mariae Egyptiacae, infra limites parochiae parochialis ecclesiae sancti Nicolai Traj., consistentem, in qua pristinam vestram vitam virtuosis studetis actibus, expiare personae sexus feminei, quae carnis sectando illecebras sua consueverunt corpora immunditiis et illicitis exponere quaestibus, Spiritus Sancti gratia ad cor reversae, seculi relictis vanitatibus, de praeteritis agendo penitentiam videantur recurrere et in illa, postquam eam ingressae fuerint, diligenti studio laudabiliter conversari et vivere, nec non obsequia grata altissimo jugiter exhibere; Nos mulieres in dicta domo pro tempore degentes, ne suam corporalem praesentiam hominum conspectui dietim objicere et ex hoc carnis fragilitate devictae se turpibus denuo immiscere habeant, sed sano consilio in earum proposito commendabili confirmatae, ita dierum suorum residuum, mundi spretis oblectationibus, in timore domini sollicita cura peragere valeant, quod cursibus suis feliciter consummatis ad aeternam gloriam pervenire mereantur, apostolicis favoribus prosequi volentes, vostris in hac parte supplicationibus inclinati vobis et posteris vostris in eadem domo degentibus pro tempore mulieribus, ut, quotiens opus fuerit, cum monast. Traj. per priorem gubernari soliti et domus extra muros Traj. sancti Augustini et Carthusien. ordinum priorum vel alterius ipsorum consilio et assensu quemcunque ydoneum et discretum probatae vitae presbyterum secularem vel regularem cujusvis ordinis eligere possitis et possint, qui, quo-

tiens videbitur, confessione cujuslibet vestrum et earum diligenter audita, vobis et illis pro commissis debitam absolutionem impendere ac penitentiam salutarem injungere ac saluti animarum vestrarum et earundem plenarie consulere, nisi talia fuerint, propter quae sedes apostolica merito consulenda extiterit, nec non vestrum et illarum cuilibet eucharistiae et alia sacramenta ministrare libere et licite valeat, Clementis papae V. praedecessoris nostri et quibuscunque aliis apostolicis constitutionibus et ordinationibus, ceterisque contrariis nequaquam obstantibus, auctoritate apostolica, tenore praesentium de speciali gratia indulgemus, jure tamen praefatae ecclesiae et cujuslibet alterius in omnibus semper salvo. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam nostrae concessionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romae apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicae millesimo quadringentesimo quadragesimo tertio, sexto id. januar., pontificatus nostri anno tertio decimo.

Gratis pro deo. A. de Strata, A. de Florentia, gratiar.
In plica: *gratis pro deo.* N. Cuper.

4.

Wy moeder ende ghemeen convent van Maria Egyptiaca, woenachtich in sinte Marien Magdalenen straet t'Utrecht, doen kenlic allen luden, dat wi voir ons ende voir onse nacomelinghen gheloeft hebben ende gheloven mit desen onsen teghenwoordighen brief, den oudermans in elker tyt vanden linnewevers gilde, tot behoef der ghemeenre ghildebrueders jaerlicx wt te reyken ende te betalen anderhalf pont der payement van Utrecht, op sulke termyn, lofden ende voorwaerden, also als die opene brief, bezeghelt mitter gilden zeghel voirz., die si ons daerof ghegheven hebben, dit inhout ende begrepen heeft, sprekende van woerde te woerde aldus:

» Wy Henric Maer ende Ghysb. Godevartsz., oudermans ende ghemeen gildebrueders vander linnenwevers gilde, doen kenlic allen luden, dat wy mit onsen vrien wille, mit goeden voersien ende wel beraden voir ons ende voir onse nacomelinghen, tusschen ons ende den convente hierna bescreven, in eene ghemeenre merghenspraek eendrachtelic mit malcander overdraghen syn ende overghegheven hebben ende overgheven mit desen onsen teghenwoordighen brief, dat die susteren van Maria Egyptiaca, woenachtich in sinte Maria Magdalenen straet t'Utrecht, sonder enich verbueren of bruecken, aen onsen voirsz. gilde voirt aen rustelic ende vriendelic vriliken moghen weven ende werken in haren convente voirsz., mit twe of met drie touwen, ende niet meer alle garen, dat hemselven nu ofte hier naemaels toebehoerde, ende anders gheen garen. Ende om alle ongunste, twiste ende scheel, die noch hier namaels vallen mochten tusschen ons ende den convente, te verhueden ende claerlic neder te legghen, soe sel dat convent voirsz., die wile, dat si weven willen ende nyet langher, onsen oudermans in elker tyt, tot behoef onser ghemeen gildebrueders, nyet van enighen rechtsweghen, mer wt gunsten, jaerlicx binnen de twaelf nachten na den heilighen Korsdach, wtreyken ende betalen een pont ende tien scelling der stat payement van Utrecht; waerom wi gheloeft hebben ende gheloven voir ons ende voir onse nacomelinghe, die voirsz. convent ende nacomelinghe tot gheenre tyt boven dese anderhalf pont voirsz. enighe aensprake, hynder, lette ofte moeyenisse te doen in enigher wys, mit zulken voorwaerden: waert sake, dat wi ofte enich van onse ghildebrueders den voirsz. convent opleyden of aenstreden mit woerden, dat si ander garen dan haer selfs garen ghewrocht hadden, ende ter witteliker waerheit nyet bewisen en mochten, soe hebben wi weder gheloeft ende gheloven den

voirsz. convent van elker reysen wt te reyken ende wel te betalen twe stat pont, daer onse oudermans dan inder tyt van ons gilden weghen hem betalinghe of doen sellen, tot vermaninghe des procuratoers vanden convente voirsz., welke twe ponden voirsz. die voirsz. oudermans dan weder wtpanden sellen den ghenen, die ons dat t'onrecht bighebracht hadde; mer waert sake, dattet ter witteliker waerheit ghevonden worde, dat si ander garen, dan heer selfs waer, ghewrocht hadden, soe sel dat convent, tot vermaninghe onser oudermans inter tyt, wtreyken ende betalen tot elker reysen twe stat pont, daert een pont onse oudermans voirsz. ende dat ander pont die aenbrengher of hebben sellen; alle dinck sonder argelist. In oirconde des briefs bezeghelt mit onser ghilden zeghel, bi wille ende consente onser ghemeenre ghildebrueders."

Ghegheven int jaer ons Heren dusent vier hondert ses ende veertich, des vridaghes na ons Heren hemelvaertsdach. Ende want wi moeder ende ghemeen convent voirsz. dese betalinghe der anderhalf pont voirsz., mit sulken verbande ende loften, als hier voir inden ghildenbrief voirghenoemt over ons ghescreven staet, volcomelic houden ende voldoen willen, soe hebben wi onse ghemeen convents zeghel aen desen brief wtghehangen tenen oirconde.

Ghegheven int jaer ons Heren dusent vier hondert ses ende veertich, des saterdaghes nae ons Heren hemelvaerts dach.

5.

Inden name des Heren, amen. Everaert Zoudenbalch, canonick then Dom t'Utrecht, segsman eendrachtelic gecoren vanden eersamen heren, meyster Arent Eliasz. ende here Jan Foeyt, cureyten der kerken van sinter Nicolaes bynnen Utrecht, aen d'een syde, ende die ynnighe susteren des huses van sinte Marien Egyptiaca, staende inden kerspel van sinter Nicolaes kerke voirg., aen d'ander syde, allen den ghenen, die desen teghenwoordighen brieff off dit instrument sullen sien off horen lesen, doen wy verstaen, kundighen ende openbaren, dat wy in teghenwoordicheyt des notarius ende tughen, hier nae bescreven, daertoe gheroepen ende ghebeden hebben, tusschen den voirsz. cureyten ende die devote persone Maria van Wtwyck, moeder ende procuratrix, volmachticht der susteren voirghen., aldaer oick teghenwoirdich wesende, onse wtspraec ghedaen, welck sy lieflyck aen onsen handen ghetast, gheloift hebben te houden samenlik ten ewighen daghen, voir hem ende hare nacomelinghen, optie pene ende in manieren, als in eenre papieren cedule beschreven was, dien wy aldaer vanden naebeschreven notarius wt beveel van ons deden lesen, aldus sprekende van woirde the woirde:

» Angheroepen den name Christi, Everaert Soudenbalch, canonik then Doem t'Utrecht, segsman eendrachtelic ghecoren vanden eerbare here meyster Arnt Eliasz. ende here Jan Foeyt, cureyten der kerken van S. Nicolaes bynnen Utrecht, voir hem ende hoiren nacomelinghen, aen d'een syde, ende die ynnighe susteren des huses van sint Marien Egyptiaca, staende in den kerspele van sinter Nicolaes kerke voirg., die nu dair zyn, of hier namaels comen moghen, aen d'andre syde; seggen wy ende wtspreken in deser vormen ende manieren hier naebescreven:

Inden eersten, dat die voirsz. pastoren ende hoir nacomelinghen cureyten gunnen, oerloven ende believen den voirgen. susteren te hebben een gheweyde capelle met een gheweyt outaer daerinne, ende een toern optie capelle, daer zy een klok in hanghen ende luden moghen; ende indie capelle voirsz. zellen zy hebben dat heilighe sacrament mit den heilighen olye, te ghebruiken tot hore behoef, alst hem noot is.

Voirt soe sellen sy hebben enen eersamighen priester, die in die voirsz. capelle misse sal

doen voir alle die susteren voirsz., ende voir alsulke mannen ende vrouwen, als mit hem woenen ende in ghemeene coste zyn ofte wesen sullen in toecomenden tyden, ende die hem hoir biechte hoeren ende hem dat heilighe sacrament ende dat heilighe olye gheven mach, als't van noode is ende behoert.

Voirt soe mach die voirsz. priester die voirsz. susteren ende andere persoenen, gelyk voirsz. is, als sy doot syn, inder capellen voirsz., of op hoir kerkhoff begraven; ende off enighe personen buyten den kerspell voirsz. inder capelle off op dat kerkhoff voorn. begraven worden, dan zullen die susteren den voirsz. pastoren off horen nacomelinghen cureyten voir horen rechten gheven ende betalen voor elken dode twee loet sulvers, off die waerde daer voir, bynnen achte daghen nae dien dat die dode begraven is. Ende waert sake, dat enighe personen wt dat kerspell voirsz. inder capelle of op voirn. kerkhoff begraven worde sonder oirloff van beyde de voirsz. cureyten inder tyt, dan sullen die susteren, also duck als dat gheschiede, den voirsz. pastoren off hoeren nacomelinghen cureyten tot hoere vermaninghe daer voir betalen drie oude Vrancr. scilde.

Voirt, die priester, die sy hebben moghen off yemant anders en sullen inder capellen voirsz. gheen goidsdienst doen, dan mit besloten doren ende sonder sanghe, wtghescheiden Korsdach, Paeschdach, Pinxterdach, mit drie daghen daer nae volghende, ende onser liever Vrouwendach assumptionis, welke daghen sy die eerste vesper ende die anderen ghetyden, totter completen inclusive, mit besloten doren singhen moghen, off zy willen. Ende die Kermisdach, S. Marien Egyptiacaes dach ende des heilighen Sacramentsdach die eerste vesper ende die andere ghetyden mitter completen des anderen daghes, zullen zy moghen singhen mit openen dueren. Ende tot elcken daghe voirgen., tsy met open ofte besloten dueren, als voirsz. staet, mach die voirn. priester selven singhen mit anderen sanghers, die hy wt die vyff goedshusen t'Utrecht bewerven mach. Ende dan sullen die susteren die offer selver bueren, onbecroent vanden cureyten voirsz.

Voirt soe consentieren die pastoren, alsoe veel alse in hem is, dat die susteren voirsz. hebben een vrouwen husinghe opten hoec in hoere vryheit besloten, staende aende graft; ende daer voir een besloten block, om te ontfanghen alsulcke aelmisse, als daer in comen mach tot hoiren behoef.

Ende voirt, soe segghen wy ende wtspreken, dat beyde zyde voirscr. onse wtspraec, mit allen punten daerinne begrepen in deser cedule, sullen houden ten ewighen daghen vast, stade ende onverbrekelick, op een peen van twee oude Vrancr. schilde, te verbueren tot behoeff der fabryken vanden Doem t'Utrecht. Ende waert sake, dat enighe vanden partyen voirsz. onser voirscr. wtsprake niet en hielde noch en voldede, soe sal die partye die peen voirsz. verbueren alsoe duck als hy daer teghens dede in enigher wys. Ende nochtans sall onse teghenwordighe wtspraeck van weerde then ewighen daghen blyven. Ende of daer enighe gheschillen off twedracht ghebeurde of geschiede van deser onser wtsprake tusschen beyde zyden voirgen., dat houden wy gheheel aen ons te verclaren, op die pene voirscr. the verbueren. Ende opdat die cure der kerke van sinte Nicolaes voirscr. by deser voirscr. punten ende oirlove niet veraftert en zy, soe zullen die susteren voirscr. die cureyten voirsz. ofte hoere nacomelinghen voir hoere rechten ende canonike portien ende in teyken der ghehoersaemheyt jaerlicx gheven twee ende een halve oude Vrancr. schilden, alse die ecclesie van Utrecht jaerl. voir den ouden schilden van hoeren pachten nemen, den enen ende een oirt van den Vra. scilden voirg. op S. Jans avont te midsomer naestcomende, ende den anderen ende een oirt vanden Vra. schilden voirsz. op S. Katarinen daer naestvolgende, off bynnen een maent nae elken termyn voirscr. onbegrepen, ende alsoe jaerl. durende tot ewighen daghe; alle dinck sonder arghelist.

Ende doe aldus, als voirsz. is, dese cedule, inhoudende onse voirsz. wtsprake, gelesen was, soe hebben beyde die voirscr. partyen, voir hem ende horen nacomelinghen, alle punten dair in begrepen consentiert ende gheloeft te houden, op buten ende pene daer inne bescreven, begherende van ons te hebben onse teghenwoirdighe brieve bezeghelt, als dat behoirt, in form ende manieren van een ofte meer instrumenten, tot ghedenkenisse ter ewigher memorien.

In kennisse der waerheit van al tgunt dat voirsz. is, soe hebben wy Everaert segsman voirsz.. ther begheerte van beide parteyen voirsz., onsen teghenwoirdighen brieff doen beseghelen mit onsen ende der voirscr. cureyten ende des huses van sinte Maria Egyptiaca seghelen, ende mit des nabescreven notarys hant ende syn hantteyken doen teykenen. Dit aldus gheschiet, wtgesproken ende gelesen inden Doem t'Utrecht, int jaer ons Heren dusent vier hondert vyf ende sestich, op sint Pontiaens dach the prym tyt off daeromtrent, ende indat eerste jaer onse alreheilichste vader des anderen paeus Pauli; daer teghenwoirdich waren gheroepen ende ghebeden witaftighe luyten, heren Henric Bor, vicarius inden Dom t'Utrecht voirsz., meyster Peter van Amstelredam, priester, ende Lubbert Jansz., van Zwolle gheboren, leken des crysdoms van Utrecht.

Ende ick LAURENS GARBRANSZ. VAN HOERN, clerck des crysdoms van Utrecht, ende openbare notarius van paeuslike ende keiserl. machten, want ick de voirgen. cedule ghelesen heb, ende in alle voirg. punten des huse voirsz. by over ende an heb gheweest, als voirsz. is; daerom heb ick desen brief ende dit openbaer instrument zelf ghemaeckt ende wt beveel des eerbare heren Everaert Zoudenbalch, canonick ende segsman voirsz., mit sinen ende mit der voirsz. cureyten ende des huses van sinte Maria Egyptiaca seghelen wthanghende beseghelt, ende mit myn selfs hant ende ghewoentlyck hantteyken gheteykent; in oirkonde van all tgheen voirsz. is.

6.

David de Burgundia, Dei et apostolicae sedis gratia episc. Trajecten., ad universorum notitiam deducimus et deduci volumus per praesentes.

Quod nos ad humilem petitionem dilectorum nobis in Christo, magistri Arnoldi Helyae et Joannis Foeyt, curatorum ecclesiae nostrae S. Nicolai, nec non devotarum sororum domus beatae Mariae Egyptiacae Trajecten. sententiam arbitralem ipsiusque pronunciationem sive ordinationem, de quibus in litteris sive instrumento publico, quibus vel cui hae nostrae literae extant transfixae, mentionatur, omniaque alia et singula in eisdem literis sive instrumento eodem conscripta, narrata et conditionata, prout rite et licite lata, pronunciata et ordinata sunt atque facta, ex certa scientia ratificamus, approbamus, rata et firma habemus atque auctoritate nostra ordinaria in Dei nomine confirmamus, nostrarum testimonio literarum.

Dat. nostro sub sigillo ad causas praesentibus appenso, anno Dni millesimo quadringentesimo sexagesimo quinto, mensis aprilis die prima.

WILHELMUS BUER, sbst.

7.

Inden naem Goids, amen. By desen teghenwoirdighen instrumente sy kenlic allen luden, dat inden jare nader gheboirten ons Heren dusent vyf hondert ende sess, inder neghender in-

dictie, opten achten dach inder maent majo, omtrent te tien uren voorden middach, indat derde jaer des paeusdoms ons alreheilichste vaders in Christo, heren, heren Julii, des anderde paeuwes dies naems, die eersame, devote persoenen, als: Christina Jansdochter, mater, Weym Jansdochter, ondermater, Antonia Jansdochter, Barbara Thomasdr., Margareta Jan Rynvischdr. van Campen, Gherarda Gherytsdr., Nysa Alartsdr. ende Aeken Rait Petersdr., als doutste susteren ende conventualen van sinte Marien Magdalenen cloester, gheheyten: te bekeerde susteren, binnen Utrecht, ende tselve convent representerende ende tcapittel van dien makende, in teghenwoirdicheyt van my notarys ende ghetuyghen, hier onder ghescreven, in hoere ghewoentlike camer van ghelyke capittel, ende dinghen te verspreken, te tracteren, te sluten ende concluderen, in namen hoirs capittels vergadert wesende, ende daertoe sonderlinghe byeen gheroepen, mit wysen, rypen rade ende by horen vryen eygen moetwille, sonder yemant hem daertoe te bedwinghen, voir hem ende haren nacomelinghen, hebben eendrachteliken, oick by consent vanden ghemeenen huse ofte convent voirsz., ende heren Goesen, hoirs paters, overcomen, consentiert ende ghesloten, inder alderbeste manyere, dat sy hebben gheconnen off ghemoeghen, nae rechte styll ende forme van rechte, navolghende t'inhout vander rechter yerste fundacie vanden convent voirsz., dat sy altyt voirtaen sellen alle vrouwe personen, ghebrekelyk in regimente hoers levens, die van binnen Utrecht off van binnen der vryheyt van Utrecht wonen, hem presenteren, ofte hem presenteert sullen worden, om in horen convente voirsz. ontfanghen te wesen, om hoir leven aldaer te moeghen beteren, sellen ontfanghen ende in nemen ende sulken persoenen des niet wedersegghen in enigher wys, mer hebben gheloift ende gheloven voir hem ende horen nacomelinghen daer inne ghenoech ende voll te willen ende te sullen doen, ten ewighen daghen, der fundacie des huys voirsz., ende oick daer inne niet ghebrekelyk te wesen tot enighen tyden, ende hebben oick soe veel meer gheloeft in handen myns notaris, stipulerende, dat, al waert sake, dat hem twee personen ghelyck overquamen te ontfanghen, ende die een waer een maecht ende sonder ghebreken, ende dander waer een persoen van ghebrekeliken leven, ende sy op sulk pass niet van staden en waren meer dan een teffens t'ontfanghen, dat sy alsdan yerst ontfanghen sellen die persoen van ghebrekelyken leven wesende, ende niet die ander, die sonder sulke ghebrekelycheit begheerden ontfanghen te wesen, om ymmers ghenoech te doen ende t'onderhouden die rechte fundacie vanden huse; oick niet teghenstaende, al ist, dat sy nu een proffessyt leven corts aenghenomen hebben, welck in den huse niet ghewoenlyc en plach te wesen; ende dit voirsz. hebben sy gheloeft ende gheloven ten ewighen daghen na te volghen ende te onderhouden, ende niet te verbreken, op een onderpant van alle hoers convents voirsz. gueden, die sy nu hebben of naemaels verkrighen moghen, ende gheloven hier teghens niet te doen, noch te doen doen, heymelic off openbaer, by hem off yemant anders, sonder alle arch ende list; ende hier teghen gheen privilegien te werven off te ghebruyken, al waert oic sake, dat sulke privilegien hen ghegheven werden van bisscoppen off paeuwsen off anders buten horen toedoen, ende hebben verteghen van allen rechten ende behulp van rechten, statuten ende ghewoenten, gheestelike ende weerlike, daermede sy hem souden moeghen behelpen, om dat voirsz. niet t'onderhouden ende niet na te volghen; op welke alle punten ende dinghen voirsz., die voirsz. mater ende andere susteren voirgen., voir heml. ende horen nacomelinghen, hebben ghebeden my notarys hem ende enen yeghelyken, die 't behoirt, te maken ende te gheven een ofte meer openbaer instrumenten, ende die mede te beseghelen mit hores convents seghell, twelck sy hiermede tot meere vesticheyt aen hebben doen hanghen.

Dit is gheschiet t'Utrecht inden voirsz. convente, ter stede ende in tyt voirsz., aldaer teghenwoirdich wesende die eerbare ende discrete mannen Dirck Andriesz. van Ghenemuden

ende Willem Woutersz., clercken des ghestichts van Utrecht, als ghetughen hier over ende aen gheroepen ende ghebeden.

Et ego GERARDUS BEYER, clericus Trajecten., *etc.*

Transfixum. Fredericus de Baden, epcs. *etc.*, quod ad nos, requisitionem matris et sororum conventus beatae Mariae Magdalenae sororum conversarum vulgariter nuncupati pro confirmatione primae fundationis ejusdem domus omnia et singula in instrumento publico, cui praesentes nostrae literae sunt transfixae, contenta, *etc.* Dat. sub sigillo nostro ad causas, anno millesimo quingentesimo sexto, die vero decimo mensis decembris.

8.

Wy suster Anna Knyffs, mater, Maryghen Willemsdochter, procuratrix, ende voirt dat ghemeen convent van sinte Maria Magdalena, gheleghen binnen Utrecht indie Oudellen, belyen ende bekennen myt dese ontfanghen te hebben van die weerdighen, eersamen, wyse ende discreten here, Johan die Coninck, canonick S. Peter t'Utrecht, here Johan van Neirden, pater des convents van Bethlehem buten by Utrecht, here Dirck Dirckszoen, priester tot Ophemert, ende Akryn Hermanszoen, als executoirs des testaments van saligher here Willem Punt, priester in syn leven, capellaen ten Dael by Utrecht, enen rentebrieff, sprekende op Jan ter Brugghen, casteleyn te deser tyt op bisschopshoff van tyen Carolus gulden sjaers losrenten, die penninck twyntich, ons by den selven heer Willem in testament ghegheven ende besproken, op condycien ende beloeften, dat wy daeroff jaerlicx wtreicken ende gheven sellen den thyen susteren, wonende in't groothuys opt baghynhoff, ende noch vyf susteren, wonende opt selve hoff inden nywe godscameren, ende daertoe noch vyff susteren, wonende in dat huys by sint Jacob bynnen Utrecht, elcken van alle dese susteren voirsz. jaerlix vyff stuvers, ende vanden anderen overloep sellen wy refectie hebben op sunt Anna off op onser liever Vrouwen dach praesentationis, nae onse goede ghewoenten; ende al dit voirsz. durende tot ewyghen daghen. Ende waert saek, dat wy hier inne enichsins ghebrekelick bevonden werden, soe sellen dese voirsz. renten terstont succederen ende comen opten rechte armen noethulp bynnen Utrecht, die de voirsz. susteren convent voirsz. is, jaerlycx wtreiken ende betalen sellen in maniere voirscr., sonder arch.

Des t'oirconde, soe hebben wy mater, procuratrix ende ghemeen convent voirsz., onse convents seghele hier beneden aen dese brieff doen hanghen; tenen oirconde deser brieve syn drie alleens sprekende. Ghegheven in't jaer ons Heren XV^{c}. neghen ende veertich.

9.

Nicolaus van Niewlande, bisschop tot Hebron ende suffragaen des bisdoms van Utrecht, doen kont allen luyden, dat wy, duer consent ende bevel van mynen eerwaerdichsten here ende vader, here Joris van Egmont, bisschop tot Utrecht, gheconsacreert hebben die achterkerke met een altaer, daer inne staende aende zuytsyde, staende int Magdalenen cloester, gheleghen op die nyewe gracht, welcke kerke voirsz. gheconsacreert is indie eere Godts almachtich, Marie synder liever ghebenedyder moeder, sunte Merten, sunte Nicolais, Maria Magdalenen, ende Maria Aegyptiaca met Martha, ende voirts alle lieve Godts Heylighen.

Item, het voirsz. altaer is gheconsacreert inder eren Godts, Maria synder liever ghebenedyder moeder, ende die drie heylighe Coninghen, *etc.*

Item, die jaerlixe memorie vander kerkwydinghe van deser voirsz. kerke met het voirsz. altaer sal men jaerlicx houden des sondaechs nae onser liever Vrouwen visitatie dach.

Item, soe wye dese voirsz. kerke met het voirsz. altaer alsdan visiteert, te weten opten korsmisdach, op alle die voirsz. patroendaghen ende patroenessen, hetsy met syn devote ghebet, off oick met syn aelmissen, die voirsz. kerk of altaer bistant doet, die sal verdienen XL daghen aflaets van weghen myn here van Utrecht voirn., ende noch XL daghen van onsent weghen.

Item, soe wye vanden susteren syn devote ghebet spreect, te weten VII pater noster ende soe vele ave Maria, ter eeren van die VII bloetstortinghen ons salichmakers ghebenedyt, boven opt choer vanden susteren, voir dat graff ons heren, oick desghelicx voir dat crucifix, dat daer hangt, ende oick voir dat beelde *ecce homo*, soe dicmael als sy dat doen, sullen verdienen den selfden aflaet, als boven.

Dit is gheschiet in't jaer ons Heren duysent vyff hondert vyftich, opten lesten dach juny.

Dit is gheschiet den jare ende daghe als boven, daer ic by was, als capellaen van myn eerwaerdighe here van Hebron voirsz., ende meer goeder luyden.

J. DE HEELT.

10.

Anno XV^c.LXIV., opten neghensten dach van december, soe heeft dye hoochweerdighe heer, myn heer de eertsbisschop van Utrecht, beghiftticht ende verzien Maximiliana Pauwelsz. van Onckels dr. met een proven van S. Maria Magdalenen convent bynnen Utrecht. Ordineert daerom ende versouckt syn hoochweerden G. dye mater ende conventualen des voirsz. convents, dat sy Maximiliana voirsz. in hoer convent, ter eeren Gods ende huer zielen zalicheyt, zonder enich wederseggen, ontfanghen. Actum uts.

.... Door bevel vanden hoochweer. Heere voirsz.

LAMSWEERDE.

11.

Ik Pauwels van Onckele, drossaert opte wittevrouwen poorte hier binnen die stadt van Utrecht, bekenne mits desen voir my ende myne nacomelinghen, ontfanghen te hebben vande eerbare mater des convents van sinte Maria Magdalena cloester binnen die voirn. stadt, de somma van twintich gulden vierthien ende enen halven stuver, gherekent gelts, mits noch twee rocken, die de voirsz. mater voir Maximiliana, myne dochter, ghegheven heeft, ende dat ter causen vant ghene dat ic tot behoeff vande voirsz. myne dochter ghecocht hadde, voir de welcke ic Pauwels voirsz. verworven ende vercreghen hadde aen onsen eerw. heere, myn heere den aertsbisschop vanden lande van Utrecht, alsulken stede ende ghifte, als syndre eerw. inden voirsz. convente competeerde, achtervolghende het bescheyt van onsen voirsz. eerw. heere daerop verleent; aenghesien ende ghemerct, dat die voirn. Maximiliana, myne dochter, nyet bequaem noch ghestelt en is, om de voirsz. stede te ghebruken, soe heb ik Pauwels voirn. de voirsz. mater, tot behoeff ende ontlastinghe vande voirsz. conventualen, ghegheven ende ghelevert tvoirsz. bescheyt vande voirn. stede off ghifte, sulcx als ic daervan hadde; soe renunciere ende vertyede ic Pauwels voirn. mits desen vande voirn. stede: ende voirts belovende de voirsz. mater ende conventualen, nu noch ten ghenen tyden meer

mitter voirsz. stede te molesteren off te quellen, ende voirts bedanckende de voirsz. mater van huer goede betalinghe ende goede duecht ende vruntscap, sonder arghelist.

Oirconden der waerheyt soe heb ik Pauwels van Onkele voirsz. dit doen schryven, ende dit met myn gewoentlick hantteyken onderteykent.

Actum desen negentiensten dach van april, anno XV^c^. vyff ende sestich.

By my, Pauwels van Onkele.

12.

Wy Johan van Renesse van Moermont ende Ghilain Scrivers, griffier inden hove t'Utrecht, als executoeren vanden testamente van juffrouw Agniese van Leuwenberch, doen te weten enen ygheliken, hoe dat wy by goede deliberatie gheaccordeert hebben met der mater ende ghemeen convente vanden Magdalenen binnen Utrecht, beruerende alsulke thyen loet sulvers, als sy sinte Quintyns gasthuys plaghen te gelden ende geven, waer jegens wy die vanden convente vanden Magdalenen weder schuldich waren jaerlicx elf stuyvers, ende soe dan die vanden Magdalenen liggende hadde sekere vierkante ledich erve, after onse husinghe, die wy staende hadde op die nieu grafte, besiden harer huysinghe, ende die huysinghe, daer den *ryder* uythangt, welke huysinghe wy verkoft hebben Goert Stevensz., barbier: Soe ist, dat wy te samen mitten anderen veraccordeert ende vereenicht zyn, dat wy tselve erve erffliken hebben ende aen den voirsz. husinghe behouden sullen, nu ende ten ewighen daghen; des soe sullen die vanden convente vanden Magdalenen, mitsgaders die ghemeen broederscap weder ten beyden syden vry ende quyt syn van alsulke jaerlicxe uytghanck, als wy d'ene den anderen jaerlicx schuldich waren ende plaghen te gelden, scheldende den voirn. convente ende allen nacomers daervan gans, gheheel ende al vry ende quite voir ons ende onsen nacomers nu ende ten ewighen daghen; alle dinck sonder arch ende list; want wy tghene voirsz. staet, vast ende in weerden houden willen, voldoen ende nagaen, soe hebben wy den seghelen vandie broederscap vanden huyse Leuwenberch hier aen doen hanghen.

Ghegheven int jaer ons Heren duysentvyf hondert ses ende sestich, die derden dach in aprile.

13.

Wy suster Anna Gerit Knyfs dochter, mater, Margriet Ysacxsz., suppriorinne, Margriet Henricxz., procuratrix, ende voorts tgemeen convent van sinte Maria Magdalena, anders genaemt: die bekeerde susteren, geleghen inder Oudellen aen der nyegraft binnen Utrecht, doen condt allen luyden, ende bekennen mits desen voir ons ende onse nacomelinghen ontfanghen te hebben wt handen van jufvrouw Josina Johan Ruysch Alphartsz. dochter, joncker Johan van Reness van Culenborchs weduwe, een losrente brieff, sprekende op Bernt Proeys ende juffr. Catryn Poths, syn huysfrou, daer die hooftsomme off is hondert ses ende veertich gulden ende thien stuyver, van date XV^c^. ses ende sestich, den yersten decembris, ende daer toe noch die somme van eens vyf ende seventich gulden aen gelde, maeckende tesamen twee hondert een ende twyntich gulden ende tien stuvers, daer wy voir beloeft hebben ende beloven mits desen voir ons ende onse erfgenamen nacomelinghen, nae voirgaende goede deliberatie ende communicatie, alsoe dat wy van nu voortaen, tot ewyghen daghen houden sellen des voirn. jonker Johan van Reness van Culenborchs saligher ende oick juffr. Josina, zyns huys-

vrouwen jaergetyde, elcx byoonder op hunluder sterfdach, oft binnen acht daghen daerna onbegrepen; ende sellen lesen vigilien van neghen lessen elken avondt nae den vesper by 't gemeen convent, nae onser gewoente, ende des anderen daechs daer aen doen singhen aldaer een misse van requiem ende twee lesende missen onder die singhende misse; ende sellen mede ghehouden wesen nae die vigilie mit eenen priester ofte by hemselven alleen opten avondt ende oock des anderen daechs nae de misse mit een voorsz. priester des voorsz. jonker Johan van Reness ende juffrouw Josina syns huysvrouwen grafstede te visiteren, lesende *miserere mei Deus* ende *de profundis*, met een collecte daertoe dienende, voor jonker Johans ende juffrou Josina voirscr. zielen. Item, sellen wy voirscr. noch ghehouden wesen, daechs te voren eer men dat jaerghetyde houden sal, enyghe vande vrunden des dooden te doen adverteren ende vermanen om totten voorscr. jaerghetyde te comen in onser kerke, ende dat soe langhe, als jonker Johan ende juffrouw Josina voorscr. enyghe broeders, susters, ofte broeders of susters kynderen in levenden lyve hebben sellen binnen Utrecht wonende. Voirts sellen wy mater ende convent voirsc. ende onse nacomelinghen gehouden wesen daechs te voren voir die voirscr. jaerghetyde, die moeder van sinte Elysabeths gasthuyse, staende binnen Utrecht, te vermanen ofte doen vermanen, dat sy vyff van die weeskynderen seynt in onser kerke voirsz., om die selve singende misse te hoeren ende voir des voirscr. jonker Johans ende juffr. Josina syns huysfr. zielen te bidden, ende sellen wy ende onse nacomelinghen alsdan een yeghelyk vanden weeskynderen gheven een wittebroot van eenen stuver. Voirts sellen wy ende onse nacomel. voirsz. ghehouden wesen op elcken dach vande voirscr. jaergetyden, off binnen acht daghen daerna onbegrepen, onse susteren van onsen convent voirsz. in't ghemeen een goede refectie ende recreatie te geven met een goede hutspot, wel gecooct met goede pruimen ende resynen ende voel gecruyt, mitsgaders gebraden vleysch, oft indie vaste ofte advente twee goede pitantien van goeden visschen, ende sellen alsdan voirts elcke van onse susteren voirscr. geven een pinte goede rynsche wyn ende elcx een oortgens wegge. Ende na die refectie sullen onse susteren van ons convent voirscr. die sielen van jonker Johan van Reness ende juffr. Josina, syn wyff voirscr., commenderen ende daervoir laten bidden. Ende ingeval onse convent voirscr. oft onse nacomelinghen, als dit voirscr. off enighe van dese voirscr. punten off conditien ende voirwaerden tot enyghen tyt versuymde ende nyet en hielden noch en voldeden in allen manieren, als voirscr. staet, soe sellen die huysmeesters inder tyt van sint Elysbetten ofte weeshuys binnen Utrecht van ons convent voirscr. oft onse nacomelinghen gerechtelyck moghen eyschen ende van ons gereedste goederen wt doen panden, tottie weeskynderen inden voirsz. weeshuys behoeff, voir elcken reyse, dat wy dat versuymden, zes gulden ende thyen stuver, tot twyntich stuver den gulden voirsz. gerekent, twelcke ons convent voirscr. gehouden ende schuldich sal wesen te betalen, als wittelic bekende ende verwonnen schult; ende tot versekertheyt ende voldoeninghe van altgene voirscr. is, beloven wy voor ons ende onse nacomelinghe als voren de voirsz. juffr. Josina ende hare erffghenamen ende nacomelinghen al tselve te sullen verwilcoeren ende verploghen werden, schout ende schepenen te Utrecht int gerecht, ende daer voire hemluden in handen te stellen tot eender echt speciale hypotheque ende onderpand onse huysinghe ende hofstede, van voir tot after, mit allen hare toebehoren, soe die staende ende geleghen is optie oistsyde aen diē nyegraft, daer 't convent van S. Servaes van Utrecht boven ende ons convent voirscr. selver beneden naestgeleden syn, ende daer voirts acte van condemnatien daerop te passeren voir denselve gerechte, ende oock als 't selve by onsen here den vicario des bisscops van Utrecht te doen approberen, ratificeren ende confirmeren met synder Ed. transfix brieff, sonder arch. Des t'oirconde, soe hebben wy mater, suppriorin ende procuratrix voirscr., voor ons selve ende mede voir het gemeen convent voirsz.,

desen brieff elcx onderteykent met ons selfs hant, ende daertoe met ons convents voirscr. seghel besegelt. Gegeven int jaer ons Heren XV^{c}. neghen ende sestich, optie XXV dach in octob.

Suster ANNA KNYFFS, mater. Ick suster MARGRIET YSACKS. Ick suster MARGRIT HENRICX.

14.

In deser manieren soe heeft Henric Mys, uyten name ende van weghen mater ende ghemeen convente vandie Magdalenen binnen Utrecht, aenbestaet Allart Jansz. van Hoboken, metselaer, het hoechuys, staende opten hoec vande gruensteghe, nu jeghenswoirdich mit masten onderschoert ende onderstut; ende dat in deser manieren:

Inden yersten, sal Allart Jansz. afbreken binnen inde huysinghe alle die middelschotten, van boven tot beneden, ende delen opnemen, totten meesten oerber ende profite vanden convente.

Insghelyx alle tsteenwerck ende muraige vanden huyse, insghelyx die delen inden kelder ende alle duren ende vensters versetten, naer wtwisingh vanden patrone, daervan ghemaect.

Sal insghelyx de kelder overwulven op pilers, ende die aefdochte, lopende inden kelder onder de dele, bewaren ende maken, dat twater vanden put ende anders, dat daer nu syn loep ofte schute heeft, bequamelyk lopen sal moeghen; sal mede maken inden kelder een uytgaende schoersteen.

Insghelyx in beyde die camers ende kueken al naer wtwisinghe vanden patroen, ende die selve opleveren, dat die niet roeken; ende off daer ghebreck in viel, sal die remedieren ende verbeteren.

Sal mede twerck vast ende sterck fonderen ende maken, dat tselve jaer ende dach staet, sonder enighe schueren ofte treden, ende of dan enighe tredinghe ofte schuer quamen, sal hy die tot synen coste ende arbeyt remedieren.

Sal insghelycx boven inde huysinghe die delen weder leggen ende die middenschotten maken ende beplaesteren, sulcx, dat men die bequaemlicken bewonen mach.

Insghelyx die dele inden kelder, al naer wtwisinghe vanden patroen.

Item, sal mede alle fondamenten, soe vande huysinghe, pylers ende nywe poorte, tot synen cost, doen greven, ende die huysinghe soe met schoren ende anders onderfanghen, dat die huysinghe niet en valt, ende off daer ghebrek in viele, sal hy den convente die schade oprichten; des hem ghelevert zullen worden die schoringhe ende hout, daertoe dienende; ende sal hem een timmerman bygestelt worden met syn knechts, die hem die schoringhe sullen helpen doen, ende sal die timmerman thoutwerck, twelc van node wesen sal uytgebroken te worden, uytbreken ende afbreken.

Sal insghelyx die poerte tusschen de voorsz. huysinghe ende die muere vanden hoff van S. Servaes fonderen ende opmaken naden eysch ende patroen, daervan ghemaect.

Sal oick Allaert Jansz. voorsz. int werk comen, den yersten werkdach nae paeschen naestcomende, ende daer nyet uytscheiden tselve werck en sal volmaect syn. Ende tot wat tyden hy int metselen is, sal hy stellen met zyn selven vier kuyfelen (!); voir welken arbeyt des wercx voorsc. Henr. Mys, Allart voorsz. betalen sall, die somme van sestich Carolus gulden, twintich stuvers voor den gulden.

Ende alsoe Alaert hem beclaechden mitten loen niet te connen passeren, is hem door tusschenspreken van myn E. here Mr. Johan van Drolshagen beloeft, dat, indien in't werken bevonden wordt, dat hy meer dan sestich gulden verdient heeft, sal tghescheel tusschen die sestich, ende seventich gulden, die Allaert gheëyscht heeft, uytghesproken worden by

twee goede heren ofte mannen, die die moeder vanden Magdalenen ende Alart daertoe kiesen sullen; alle dink sonder arch. Des t'oirconde hebben partyen voirsz. elcx hore handen hier onder ghestelt, den III. martii, anno XV^{c}.LXIX.

AELLERT JANSZ. VAN HOBOKEN. H. MYS.

15.

Aen den hoochweerdichsten heere ende vader in Gode, heere FREDERIK SCHENCK, freyheer van Tautenburch, aertsbiscop van Utrecht.

Verthonen in alre onderdanicheyt uwe hoochw. onderdanige dienaressen, mater, procuratrix ende gemeene susteren van S. Magdalenen binnen Utrecht, hoe dat onlancx leden by hemluyden in hueren convente gecomen es uwe hoochw. vicaris, te kennen gevende ende vermanende, dat zy suppl. haer zouden laten besluten volgende den teneur des heylichs conciliums van Trenten, ende alhoewel zy suppl. altyt overbodich geweest ende noch zyn uwe hoochw. bevelen te obtempereren, ende hebben nochtans alsdoen tzelve nyet kunnen doen, om die navolgende redenen:

Inden eersten, aengesien zyluyden, sprekende met behoerlyke reverentie, nyet en kunnen verstaen die meninge van tvoorsz. heylich consilium te zyne, dat men hemluyden arme suppl., die de coste voor de goede heeren duer, ende oeck met waeken byde sieken ende goede vrienden ende andersins moeten haelen ende verdienen, zoude behoren te sluyten, als noyt besloten geweest zynde, ende overzulcx geen slodt gevioleert hebbende.

Ten tweede, dat zyluyden in voorleden tyden geen professie ende plagen te doene, maer genouchsaem plagen te gaen in weerlicke habiten, begonst hebben die susteren, daer inne comende, te professien, zonder haer nochtans van eniche besluyten voor te houden, gemarct haerluyder regulen oft orde zulcx nyet en vermelt, behalven noch, dat zy suppleanten, als gerekent wordende onder die vier biddende orden, van allen schattingen ende ander ongelden vry ende exempt zyn, zulcx, dat, zoo verre zy suppl. zouden moeten we..., geen raedt en zouden weten, om die coste te crygen, maer van honger moeten vergaen.

Ende gemerct sy suppl. verhopen uwe hoogw. hier mede ten vollen van als geinformeert te zyne, soe bidden ende versoucken zyl. zeer ootmoedelicken, dat derzelve gelieve met alle vorder besluytinge te supersederen ende op te houden, latende hem suppl. in hemluyden oude gebruyck; twelck doende, zullen zy schamele suppl. nacht ende dach voor uwe hoochw. prosperiteyt ende welvaren bidden.

16.

Aen myn E. Heeren die magistraet deser stadt Utrecht.

Geven in alder oitmoet te kennen, mater ende ghemeen convent van S. Magdalenen alhier binnen Utrecht, hoe dat sy suppleanten t'anderen tyden aengenomen hebben van juffr. Josina, Johan Ruysch Alphertz. dr., jonker Johan van Renesse van Culenborchs weduwe, tot ewighen daghen te houden, des voorsz. jonker Jan van Culenborchs za. ende oick juffr. Josina, zyns huysvr., jaerghetyde, elcx bysonder op haerluder sterfdach, of binnen acht daghen daerna, onbegrepen, onder anderen met sulker restrinctie, dat, oft zake ware, zy

suppleanten tot enigher tyt versuymden ende nyet en hielden, noch en deden, dat in zulken gevalle de huysmeesters van sinte Elisabeths huyse binnen Utrecht haerl. suppl. souden moeghen gherechtelic offeyschen, tot der weeskinderen behoeff, voir elke reyse zess gulden thien st., inde brieven, daer van zynde ende hierby ghetoent, verzocht.

'T is nu zoe, dat die hopman Ryck van Boechoven van weghen de weeskynderen op eergisteren haer suppl. de wete ghedaen heeft, om de boete voirsz. te betalen, deur dien sy twee reysen verzuymt zouden hebben den dienst, als boven verhaelt, te doen; ende alsoe dat by UE. de exercitie vande roemsche religie verboden is ende alsulcx den dienst nyet en hebben moeghen ofte moeten doen, ende dat naer rechte nyemant verobligeert en wordt ad impossibile, en dat alsulx tversuym moet cesseren duer UE. interdictie; Soe versoecken zy suppl. oetmoedel., dat UE. ghelieve de huysmeesters vant voirsz. weeshuys te bevelen haer suppl. onghemolesteert te laten, te meere, zoe zy suppl. jaerlix de leges, der weeskynderen toeghevoecht, betaelt hebben .... voorn. juffr. Josina haer suppl. bevolen heeft te reguleren naer UE. ghebot. Dit doende, *etc.*

De Wys.

Apost. in margine: De raet ordonneert de huysmeesters vant weeshuys de suppleanten, ter cause als verhaelt, onghemolesteert te laten.
Actum, xx. martii, 1582. Vander Voort, 1582.

17.

De gedeputeerden vande staten vande landen van Utrecht, gecommitteert tot conservatie vande geestelyke goederen, hebben op huyden by provisie beraempt ende gemaect de alimentatie voor die conventualen van Marien Magdalenen binnen Utrecht, in voegen ende manieren hierna volgende, te weten, hebben die mater vandie voorsz. convente toegevoecht jaerlicx die somme van vyff ende twyntich gulden, ende d'andere conventualen sullen elx jaerlicx ontfanghen achtien gulden; des sullen ses vande outste vande voirsz. conventualen oock jaerlicx genieten elcx vyf ende twyntich gulden; mitsgaders, die conventuale, die gebreckelyk is, sel men jaerlicx wtreyken ses ende dertich gulden. Des wordt hiermede die gemeen coecken geschort, ende geordonneert die selve op te houden; welverstaende, indien het geviel, dat den jaerlicx incommen sulcx nyet soude mogen lyden, sullen die conventualen paerts paert gelyck sulcx moeten jaerlicx missen. Ende off oock den incommen vanden goederen jaerlicx meere wtbrochten, dan die voorsz. alimentatie bedragen, zal tselve oock paerts paert gelyck onder die conventualen wtgedeylt ende gedestribueert worden. Ende indien enighen vande conventualen wten convente begeeren te scheyden, zullen jaerlicx evenwel prouffiteren die alimentatie, boven geroert. Item, oft gebeurte, dat die conventualen t'eniger tyt gesepareert mochten worden, zullen zoe wel die gene, die daer wtgeweken zyn, die moebelen deylen, als d'anderen, die tot den tyt vande separatie daer inne gebleven waren. Actum t'Utrecht, den xix. aprilis, XV^{c}.LXXXVIII.

Van Enschede.

18.

Omme van weghen mater ende ghemeen conventualen vanden convente van Maria Magdalena binnen Utrecht, gherequireerdens, the beantwoorden zekere frivole requeste, den E. gherechte van Utrecht, den iii. january lestleden overgheghevcn by ende van waghen Ca-

tharina Remeisdr., requirante, segghende die gereq[den], dat myne edele heren vanden gherechte selfs kenneliken is den soberen ende scamelen staet vanden selven convente, ende dat zy zyn mendicanten ende een vande biddende orden binnen Utrecht, ende dat haerl. onderhoudenisse ende alimentatien meest oompt vanden arbeyt ende vanden verdient arbeytsloon van haere hantwerken, daermede zy haer inden voirsz. convente zyn generende, ende vorder vanden aelmissen, die haer ghegunt ende ghegeven worden, wesende die zekere jaerlixe ordinaris incompsten niet suffisant nochte soe groot, dat die huysinghe vanden voorsz. convente in raeck ende daeck ghehouden moghen worden. Ende desen als ghepraemitteert als waerachtich. Ende omme int particulier die voirsz. frivole requeste vorder te beantwoorden; ende eerst, daer zy supplt. ende reqt. zegt, dat zy twyntich jaren inden convente voirsz. ghewoent ende aldaer naerstich ghearbeyt zoude hebben, zegghen zy gereq[den], dat zy gheloven, dat zy twyntich jaren inden convente ghewoent heeft, maer dat van hare naersticheyt haest genoech gheseyt is, ende hadde zy naerstich gheweest, zoe zy zeyt, ende contrarie die waerheyt is, ende zoude niet meer ghedaen hebben, als zy schuldich was te doen, des zy nochtans niet te myn van alles inden convente ghenoten ende gheprofiteert heeft, als anderen die aldernaerstichsten. Daer voirt, zegt zy reqt., uyten convente gheweken ende inden echten staet haer begheven heeft, zegghen die gereq[den], dat haer niet en roert, in wat echten staet zy haer begheven heeft, maer dat zy uyt den convente ghestreken is met een Engelschen, in onechten zynde; ende dat haer enighe alimentatie gheweygert zoude zyn, zegghen de gereq[den], dat op die billiet ofte extract vande gheordineerde alimentatien, inden requeste geroert, in desen met allen niet te letten staet, wesende dieselve ghemaect staende de rigoureuse regieringhe vanden grave van Leycester met zyn adhaerenten ende complyceen, willende ende poghende tconvente ende conventualen te separeren, twelck naderhant bevonden worden niet doenlyk te wesen, mits den soberen incoempsten, als voren gheseyt is, ende zyn sulcx zy req[den] blyven sitten, als zy noch sittende zyn, omme mit malcanderen den scamelen cost mit hueren arbeyt ende hantwerken te verdienen. Ende aengaende dat zy reqt. haers beroemt noyt yetwes ontfanghen te hebben, tselve is well onwaerachtelyck ende ontf....ken voortgestelt, want die waerheyt es sulcx, dat zy reqt. deur onderstant, assistentie ende affordering he van Huyghe van Enschede, daertoe ghebruyckende die dreyghementen van Trillo, anno 1588. den 8. augusti, den voirsz. convente afghedwonghen heeft een vierendeeljaers alimentatie, tot IIII gl. X st., belopende die geheele alimentatie tot XVIII gl. sjaers, ende alsoe tselve was boven die macht vande gereq[den], soe is by den heren vande camere van directie geordonneert, dat men haer maer gheven soude VIII gl. sjaers, daervan zy reqt. oick ghenoten heeft den vierendeel jaers, tot II gl.; sedert welken tyt die reqt. noyt naer enighe alimentatie vorder ghestaen heeft, apparentelyken tselve versuek niet ghedaen hebbende, deurdien zy reqt. well wiste in wat groote schaden ende verloep zy tconvent, den ghenen die alhier vervoert ende gebracht hadden, deur den Engelschen soldaten, die haer daeruyt ghehaelt hadden, mede nemende allen haren meubelen, die zy ter selver tyt hadden, ende die voirn. Engelsche, den derden nacht van haren uytlopen, deur hare inductien ende aenwysinghe inden convente, by nachte inbroken, ende verscheydene meubelen: monterende tot merkelyke somme; ende de voirn. Engelschen pogende tconvent gheheel te plonderen, ende den conventualen dreyghende met hore saebaerden, om ghelt te hebben, zyn ghenootdruct gheweest den voirn. Trillo met zynen trawanten in te halen tot heure defensie, twelck heur over tzestich gulden ghecost heeft. Concluderende daeromme, dat die reqt. haer versoeck ontseyt ende die gerequireerden daervan ontslaghen sullen werden, als immers onwaerdich enighe alimentatie te ghenieten, al waert inde macht vanden gerequireerden enighe te gheven, als mede makende eysche van costen in cas van vorder proces. Op als, *etc.*

19.

Op huiden den eersten aprilis anno XV^{c}. een ende tnegentich, te neghen uren voorden middach, compareerde voor my Cornelis Wesman, openbaer notaris byden hove provinciael van Utrecht gheadmitteert, ende ghetuyghen nabenoempt, Elisabeths Willems dochter van Leyden, eertyts gheprofesside suster inden convente van Schaghen binnen der stede Leyden, ende alsnu gheprofesside suster inden convente van Maria Magdalena binnen Utrecht, cranc van lichaem, doch hare redenen ende verstant duer Goodts gratie volcomelyck ghebruyckende, als wy anders nyet bekennen en conden; Ende verklaerde haere uyterste wille ende meeninghe te wesen, dat sy nyet en wil, dat hare broeders ofte yemant van hare vrunden het convent van Schaghen voirsz. ofte die conventualen vandien in't minste sullen moeyen off affeyschen enighe penninghen off actie, die sy comparante opt voirsz. convent ofte susteren soude moghen hebben; will ende begheert voorts sy comparante, dat hare broeders, noch yemant van hare vrunden, die mater inder tyt van S. Magdalena convent t'Utrecht int minste insgelycx nyet en sullen moghen molesteren, om van haer te hebben enighe cleederen, te hoeren lyve behorende, ofte anders haer comparante competerende, maer dat d'voirsz. mater alle deselve hebben ende ghenyeten sal tot des convents oerbaer ende behoeff der conventualen, als sulcx van outs ghebruykelyk is; ghelyck sy comparante oock expresselyk nyet en wil, dat die vanden convente van Schaghen de voirsz. mater van S. Maria Magdalena t'Utrecht, om gheenderhande saecken sullen moghen molesteren; dan begheert sy comparante, dat de voirsz. mater van S. Magdalena gunnen ende toelaten wil, dat Catharina Berntsdochter, conventuale van Schaghen, voor alle deucht haer comparante by de selve Catharina ghedaen, na haer overlyden hebben zal een silvere lepell, wel verhopende, dat deselve mater van S. Magdalena haer comparantes eere bewaren sall, aen hare comparantes goede kennisse, die haer goet ghedaen hebben, ende dat tot haer maters discretie ende nyet tot eysch van haer comparantes broeders ofte goede kennisse; versoukende de comparante hier van acte.

Ghedaen t'Utrecht in't convent van S. Magdalena voirsz., inden jaer, dach, maent ende ure als boven. Ter praesentie vande E. Sebastiaen Reyersz. ende Adam Ghysbertz. van Halen, als ghetuygen hiertoe gherequireert, die met den comparante ende my notaris die minute van desen in myns notaris prothocol onderteykent hebben.

In kennisse van my, CORN. WESMAN, 1591.

20.

Voor antwoort op sekere seer frivole ende onwaerachtighe requeste uyten name van Wynant de Wael, als man, ende voorts van Catharina Knyffs, eertyts conventuale van S. Maria Magdalena cloester alhier binnen Utrecht, requirant voor desen E. gherechte overghegeven, seggen mater ende ghemeen conventualen vant voorsz. cloester, gherequireerden, expresselyk te ontkennen, dat inden jare vyftienhondert acht ende tachtentich, die heren ghedeputeerden vanden staten van Utrecht tot directie vande gheestelyke goederen, yeder conventuale voor alimentatie toegeleyt souden hebben die somme van achthien gulden, dan hebben terselver tyt alleenl. ghemaeckt sekere provisionele beraminghe, in cas, dat die conventualen alle ghelykeliken vanden anderen ghescheiden ende ghesepareert souden moghen gheweest syn, sonder dat sodanighe ghenerale scheidinghe oyt gheschiet is, ofte dat by de heren staten op die voirsz. achthien gulden oyt enighe absolute resolutie ghenomen es, ofte oick ghenomen heeft cunnen worden, vermits het groot ghetall van conventualen ende tsober incomen vanden con-

vente, wesende het meerendeel vande voorsz. conventualen oude impotente personen, die hare jonghe juecht inden convente versleten ende tot ghenerale ende ghemeen prouffyt van dien alle hare arbeyt ende dienste gheëmployeert ende ghestrect hebben, die welke, als nu langher nyet cunnende arbeiden ende werken, sonder subsidie ende neerstičheyt van andere jonghe conventualen, in huer oude daghen, in groter miserie ende armoede haer leven souden moeten eynden. Ende alhoewel dat eniche vande voorsz. conventualen ghestorven soude moeghen wesen, soe wordt nochtans wel expresselyk ontkent, dat die vanden convente daerdoer enighe renten geaccresceert soude syn, ghemerct, dat, schoon ghenomen enighe vande afghestorven conventualen enighe cleyne rentgens ghehadt souden moghen hebben, dat die selve haer tot contemplatie van hare ouderdom ofte andersins, ten respecte van haer persoon alleen, by hare vrienden haer leven lanck wtgereickt moeghen syn, tot haer notelyke alimentatie ofte liberale aelmisse, twelc alnu door haer overlyden cesserende es, ende alwaert, schoon dat den convent door middelen vandien yetwes geaccresceert mochte wesen, soe en can nochtans daeruyt int minsten nyet gheinfereert worden, dat sulcx mede behoort te strecken ende te comen tot voordeel vanden reqt., soe syn huysvr. langher gheen conventuael noch litmaet vanden convente en is, als die, welke haer al over langhe jaren rebellerende teghens haer overicheyt ende alle de conventualen haer zelfs ultro ghesepareert heeft vanden convente, hebbende all tgene, dat sy ofte haer vrienden tot haren behoeff int cloester ghebracht soude moghen hebben, tot een spelt toe, met haer ghenomen, sonder yetwes int convente te laten, sonder den convente tsedert date vandien, oyt enighen dienst ghedaen te hebben, sulcx dat gheheel onredeliken is, dat sy soekt die aelmissen andere te ontrecken, tot wiens contemplatie die ghegheven worden, ende dieselve haer sonder enighe verdiensten te appliceren; ontkennende insghelyx by expresse, dat door het overlyden van Beyer ende heer Peter Camp, die vanden convente yetwes voor als noch gheprofiteert hebben, soe die vanden convente tot reparatie vande huysinghen ende mueren vanden hoff, die gheheel vervallen ende gheruineert waren, meer te kost gheleyt hebben, dan syluyden als noch in drie off vier toecomende jaren van huere sullen kunne ghenieten, behalven dat alle tselve den reqt. int minste nyet meer aen en gaet, soe syn wyff haer vanden convent heeft gesepareert, ende neffens dien inden jare XV^{c}. een ende tnegentich mitten convente absolutelick veraccordeert ende overcomet es, dat sy haer sal contenteren voor haer praeten. alimentatie mitte somme van XII gulden jaerlicx, sonder den convente vorder moeyelyk te sullen vallen; ende soe mede wel expresselyck worde ontkent, dat het incomen vanden convente es gheaugmenteert, nemaer het contrarie ghebleken is, dat die vande convente, deur den groten benauwden duren tyt gheen middelen hebbende, inden verleden wynter, om haerselven eerlyken te onderhouden, ghenootdrukt syn gheweest, aen die vanden magistraet ende heeren vanden staet ende andere goede luyden hulp ende bystant te versuecken, ende dat in allen ghevallen den requirant obsterende es, het absoluet accoordt inde raetcameren inden jare XV^{c}.XCI. ghemaeckt, soe debatteren de gereqq. den inhouden van den requeste by mere denegatie impertin. ende irrelevantie, concluderende ten fine, dat verclaert sal worden, den reqt. te obsteren tvoorsz. accordt ende transactie ende dat die ghereqq. ende excipienten vander instantie sullen worden gheabsolveert cum expensis, ofte anders, *etc.* Op als, *etc.*

Apost. in marg.: Ghedient ende ghelevert by de Wys ende verthoent partye adverse, om te repliceren. Actum den XV. juny, 1598. DE PAUW.

De insinuatie vant boven gescreven appoinctement is by my onderscr. deurwaerder op date vande appoinctementen aen Cathar. Knyfs, huysfr. van Wynant de Wael, ghedaen, ten fine, prout in appoinctemento, ende t'haerder requisitie, copie deser onder myn hant ghelevert. Actum ut supra, by my A. VAN RODENBORCH, 1598.

21.

Cornelis Henricksz., dezer stadts metselaer, heeft, door belastinghe vanden here scholtes deser stadt Utrecht, sich opten XXIII. september, 1607. verleden, gevoucht inden convente van Maria Magdalena, ende aldaer gedemolieert ende opgeruymt de altaren, *etc.*, inde kerke van denselve convente staende, ende daerover gearbeyt met zyn dryen eenen dach, daervan hem compt, alse voer hem eenen gulden ende den knecht elcxs vyftien stuvers, maekt te samen twee gulden ende thien stuvers. Daerop daervoor hy versoekt oitmoedel. ordon.

Apost.: De raet der stadt Utrecht ordonneert hyermede de mater ende ministra des convents van Maria Magdalena, den voorsz. twee gulden ende thien stuvers te betalen. Actum den XXVIII. september, 1607.

CORN. DE GOYER, 1607.

22.

Achtervolgende die acte vanden Raet deser stadt Utrecht, van date den 19. Maert, 1613., heeft de Mater des convents van S. Maria Magdalena op doen teykenen die personen, nu ter tyt residerende in't voorsz. convent.

Inden eersten, Anna Dircx, mater, geboren binnen Utrecht, oudt nu ter tyt 63 jaren; Katarina Jacobsz van Venloo, oudt 68 jaren; Gillige Jacobs vande Graff, oudt 83 jaren; Merige Jansz, geboren binnen Utrecht, oudt 58 jaren; Magdalena Geretsz van Hemert, oudt 75 jaren; Jannege Lauwerens van Tilborch, oudt 74 jaren; Gysbertje Reeken van Utrecht, oudt 55 jaren.

Dese voorsz. zeven personen zyn over lange jaren conventualen geweest.

Henrickje Cornelisz van Schalcwyck, oudt 42 jaren; ende is int convent gecomen by mater Anna Guerts, anno 1581.

Egje Jans van Tilborch, oudt 37 jaren; Toontje Cornelis van Oudewater, oudt 35 jaren.

Dese twee personen zyn aengenomen by mater Mayke Vosse, anno 1591 ende anno 1592.

Merige Tonisz van Utrecht, oudt 50 jaren; Merige Willemsz van Utrecht, oudt 32 jaren; Angenietge Henrickx van Cuylenborch, oudt . . jaren; Jannetje Jansz van Utrecht, oudt 29 jaren.

Dese voorsz. vier personen hebben de mater ende gemeene conventualen inden jare 1597, 1598 ende 1600. aengenomen, omme de oude conventualen te dienen, ende voorts het convents werck te doen.

Wynantge Splintersz van Rotterdam, oudt 23 jaren; Heyltge Petersz van Utrecht, oudt 13 jaren; Geritge Henricksz van Cuylenburch, oudt 19 jaren; Anna Francx van Utrecht, oudt 17 jaren.

Dese voorsz. vier personen hebben de mater ende gemeen conventualen inden jare 1598, 1607 ende 1608. aengenomen, om de oude te dienen, ende voorts 't convents werck te doen.

Bat. Niesz is toegeleyt jaerl. 12 guld.

Cathrin Meytsz toegeleyt by App. in date de 17, jaerlicxe alimentatie van 12 gulden.

Actum den 19 meert, 1613., overgelevert den 22.

(*Vervolg in het naaste deel.*)

CONTROLLE

VAN DEN

VERPACHTINGHE VAN 'SKEYZERS MAJ. VISSCHERYEN, VOGHELARYEN, EN ANDERE DOMEYNEN,

GELEGEN INDEN VERDRONKEN WAERT VAN ZUYDTHOLLANDT ENDE DAER OMTRENT, DE ANNIS XV^{C}.LII. ENDE LIII.

Die westersche steeck, lest gepacht by Adriaen Foppesz. voorsz., 's jaers om II L., heeft nu weder van nyeus gepacht Adriaen Foppesz. Papend., om VIII L.
Borge: Theeus Dammasz.

Vande visscherye, streckende vanden langhen steeck van't huys vander Merwede zuytwaerts teynden de reede van denselven steeck noortwestwaerts upte twee ryetdycxe poorten van Dortrecht noortwaerts upter Alblaschen thoorn, oostwaerts van Muyssenburch, die oostzyde Adriaen Adriaensz. huys, staende upten dyck, daer den voorsz. thoorn staet int midden, upt westnoortwest den Nonnenthoorn tot Dortrecht gesteken, int ambocht vander Merwede, westwaerts totte lymiten van Cruyskerke, genaempt: *den botmerct;* lest gepacht by Adriaen Dammasz., 's jaers om XXVIII L., ende nu weder gepacht by Cleys Pauwelsz., om LX L.
Borgen: Dirc Pauwelsz. ende syn broeder.

Van noch een steeck ende visscherye inden ambochte vander Merwede, streckende hondert ende vyftich roeden van Slyedrecht ende vanden houck van Crayesteyn, genaempt: *den thuin*, met noch hondert roeden min of meer, als inden selven ambochte up dieselve roeden bequaem bevonden sullen werden, streckende vanden Bilrestege zuytwaerts af vanden ryethille, genaempt: *den aelsteeck;* lest gepacht by Lenaert Baen Jansz., 'sjaers om CXLVII L., en nu weder gepacht by Lenaert Baen Jansz., 'sjaers om CL L.
Borghen: Adriaen Heyndricxz. ende Baen Jansz.

Van noch een nyewen steeck, t'eynden den ryethil ende den Aelsteeck voorn., hondert roeden zuytwaert, genoempt: *den patsteeck*, ter lencte van hondert roeden; lest gepacht by Baen Jansz. om XV L. sjaers, ende nu gepacht by Baen Jansz. om XXII L.
Borge: Lenaert Banen.

De visscherye van Craeyesteyn met zyn toebehoren, genaempt: *dat Gasthuyswater*, te steken ende te bevisschen, dat die schepen, noch die vaert vanden schepen nyet belet,

noch tdiep vander Merwede nyet beschadich en werdt; lest gepacht by Cornelis Woutersz., sjaers om CXV L., nu weder gepacht by Heyndrick van Stapel om LVIII L.
Borge: Revert Lubbertsz.

Die steeck int langhe ambocht totte Grave toe, mitsgaders dat die pachter zal moghen steken enen steeck up ende in't ambocht van Crayesteyn, zuyden ende noorden totte Grave toe, die visscherye vanden witvisch daermede inne begrepen, behoudelick, dat men die visscherye vanden Thuyn in ghenen dinghe te cort doen en sal; lest gepacht by Heyndrick van Stapel, sjaers omme IIII^{c}.LXXX L., ende nu weder gepacht by Heyndrick van Stapel voorscreven om VI^{c}.XVII L.
Borge: Arys Woutersz.

De kanten. Alle die kanten ende schuttingen inder Merwede, die men mede verpachten wil, up sulcke conditien te bevischen, als men hier overluyt lesen sal; ende waren lest gepacht by Huych Jansz., sjaers om LXXXI L., ende nu gepacht by . . . .
In margine: Overmits dat hem die visschers ontsyen dese kanten te pachten, vresende uyt crachte van't placcaet geachterhaelt te werden, zoe is geappoincteert metter stede van Dortrecht, als dat men deze kanten doen bevischen sal, naer uytwysen 't placcaet, by twee visschers, waervan den rentmr. eenen ende de stadt den anderen stellen sullen, ende compter vande helft min dan C. pont, dat sal de stede suppleren totter C. pont toe, ende compter van over de C. pont, dat sullen de ke. Ma. de stede voor haer aventuer half ende half deelen. C. L.

'T Cortambacht.

Noch alle die killen vanden visscheryen binnen's dycx vanden Cortambocht mit heuren toebehoren, genaempt: *'t Cortambocht*, met conditien, dat men metter langher lyne nyet vogelen en sal up II^{c}. roeden nae; lest gepacht by Adriaen Pietersz. 's jaers om LXXX L., nu weder gepacht Thonisz Cornelisz. in Slyedrecht, om LI L.
Borgen: Maerten Cornelisz. ende Jan Woutersz.

Andere Visscheryen ende Vogeleryen, die de ke. Ma. gemeen heeft metten erfgenamen van wylen Mr. Andries van Hargom, gelegen tusschen Werkendam ende 't Cortambocht.

Eerst die visscheryen, die gelegen syn in Houweningen, soe buytendycx, mitsgaders die kanten, als die killen, binnendycx vander Merwede, te bevisschen, dat die zeegen haren uphael hebben, ende die scepen in haer vaert blyven, ende dattet dyep vander Merwede nyet belet en worde; lest gepacht by Adriaen Jacobsz., sjaers om LXI L. X sc., nu gepacht by Adriaen Cornelisz. om XC L., compt voor 'skeysers helft XLV L.
Borgen: Adriaen Jacobsz. ende Corn. Woutersz.

De eerste vogelrye in Houweninge, te weten, dat upperste eynde, strekkende van Werkendam totter hoge kille. tzelve te bevogelen aen eene ofte meer partyen ende metter langer lynen, tot vogelaers oerbaer; lest gepacht by Cornelis Baertsz., sjaers om XII pont, heeft nu weder gepacht Jacob Jacobsz. uyt Slyedrecht om XV pont, comt voor 'skeysers helft VII L. X sc.
Borge: Tonis Jacobsz.
In marg.: Men sal t'allen tyden moghen leggen enighe vogelcooyen, sonder becroyn van yemant.

De tweede vogelrye in Houweninge, strekkende vande voorsz. hooge kille totten Cortambochte toe; lest gepacht by Adriaen Jansz. Cloot, 's jaers om VII L., nu weder gepacht by Cornelis Meeuwsz. om VI L., compt voor 'skeysers helft III L.
Borge: Adriaen Adriaensz., al uyt Slyedrecht.

Vande vogelrye van Crayesteyn metter lange ende corte lyne, streckende vanden Bilder steeck oost op tottet langeambocht ende totte Graeff toe te bevogelen, dat sy den visschers geen schade en doen; lest gepacht by Cornelis Woutersz., sjaers om VIII L., ende nu gepacht by Corn. Aertz. de Loo om VII L. X sc., compt voor 'skeysers helft III L. XV sc.
Borge: Thonis Adriaensz.

Van twee ruychten, geleghen besuyden den peerboom, staende inne Houweninghe, de ke. Ma. alleen toebehorende ende tryet ende ruychte; lest gepacht by Huych Jansz., sjaers om XXXII L., ende nu gepacht by . . . .
In marg.; Onverpacht gebleven, overmits de questie, noch staende ongedecedeert tusschen den Keyser ende Splinter van Hargom, ende sal dat by den rentmeester mitten commissaris inde aenstaende vasten gevisiteert werden, omme tmeeste prouffyt daermede soude moghen doen.

Andere partyen van Visscheryen inden verdronken Waert, d'een helft de keyserl. Ma. toebehorende ende d'ander helft myn heere van Heel.

Van zekere visscheryen, gelegen achter Werckendam, inden verdronken Waert van Zuytbollant, indenambochte van Eemkerck, Nyewerkerck, Up Alm, Uyt Almende voor Uzater (!) waert, daervan questie geweest is, verpacht soe hier nae volcht.
In marg.; Gemerkt, dat men Aerntswaert noch ter tyt up hemselven nyet en heeft moghen verpachten, mits dat tzelve ambocht niet gelimiteert en es ende het de ke. Ma. alleen toebehoort, zoe is hetzelve ambocht noch ter tyt tesamen verpacht, mits protestatie van 'sKeysers recht, alst onderscheyt daervan gemaekt zal worden.

Eersten een kil, ende is genaempt: *de westkil*, met noch een, genaempt: *de kyffkil*, alias *jonge Jans kille;* lest gepacht by Adriaen Pietersz. sjaers om CXL L., ende heeft nu weder gepacht Cornelis Wouter Joosten, sjaers om CXXII L., compt voor 'skeysers helft LXI L.
Borgen: Claes Woutersz. ende Adriaen Cornelisz.

Van twee killen, d'een genaempt: *Cruyswerp*, ende d'ander genaempt: *de Draep;* lest gepacht by Bastiaen Jacobsz. op Werkendam om II^c.XXVIII L., ende nu weder gepacht by Bastiaen Jacobsz. om CLXVII L., compt voor 'skeysers helft LXXXIII L. X sc.
Borge: Corn. Michielsz. Schymmelpenning.

Noch twee killen, d'een genaempt: *bruven kil*, ende d'ander genaempt: *nyeuwe kille;* lest gepacht by Cornelis Michielsz. Schimmelpenning, sjaers omme XC L., ende heeft weder gepacht Corn. Michz. Schimmelpenning, sjaers om LXIIII L., compt voor 'skeysers helft XXXII L.
Borge: Bastiaen Adriaensz.

Andere steken vande voorsz. Visscheryen, genaempt: *'t Velt*, t'eynden de sanden, streckende ter halver Mase toe, de k. Ma. half toebehorende ende mynheer van Heel voorsz. d'ander helft.

Den Uppersten steek naer vroon- (!) ende witvisch, ende voorts al't water vanden Upper-

steek ende ter halver Masen toe; dat lest inne pachte hadde Corn. Pietersz. vanden Berch om xv L., compt voor 'skeysers helft vii L. x sc.

Borge: Huybert Adriaensz. vanden Berch.

Den middelsten steek, naer vroonvisch ende witvisch, ende 't water vandaen voorts totten nedersten steek, als ter halver Masen toe, als voren: lest gepacht by Corn. Willemsz. vanden Berch om cxx L., ende nu gepacht by Huybert Adriaensz. vanden Berch om lxxx L., compt voorsz. K. helft, xl L.

Borgen: Pieter Tonisz. ende Corn. Willemsz.

Den nedersten steek, naer vroon- ende witvisch, ende voorts 't water tusschen den Houckenisse ende den selven nedersten steek, al ter halver Masen toe; lest gepacht by Corn. Willemsz. voorsz. om cxliiii L., ende nu weder gepacht by Corn. Willemsz. vanden Berch om cx L., compt voor 'skeysers helft lv L.

Borge: Corn. Jansz.

Den Keyser alleen toebehorende.

De visscherye van Cruyskerke, Wellebrantskerke, Ghemans polre, den Esche ende Oude lant metten Dubbel, nu der k. Ma. alleen toebehorende, die bepaelt is aende oostsyde van Alevysen, aende zuytsyde ter halver Masen ende aende noortsyde de grave, genoempt: *den Springer;* lest gepacht by Aert Jan Hugesz. om ccxx L., nu gepacht by Adriaen Pauwelsz. uyt Papendrecht om ii^{c}.xcvi L.

Borgen: Florys Cleysz. ende Aert Heyndricxz.

Vande visscheryen ende vogelryen, die de ke. Ma. gemeen heeft metten ambachtsheer van Werkendam, half ende half, gelegen inden ambochte van Werkendam, soe wel buyten den dyck langs die kanten vander selver herlicheyt, als binnen dycx, streckende vanden haven tot Houweninge toe inden verdroncken Waert: lest gepacht by Cornelis Adriaensz. van Werkendam, om xxxv L., ende nu gepacht by Willem Jacopsz. van Gorcum, om xl L., compt voor 'skeysers helft xx L.

Borgen: Gysb. Woutersz. ende Corn. Michielsz.

D'oude streckende visscherye van Alevysen, inden verdronken Waert van Zuythollant: lest gepacht by Aert Jan Hugesz. om vii^{c}.xcvii L., nu weder gepacht by Adriaen Adriaensz. Smeken om viii^{c}.lxxx L.

Borge: Coppe Jorisz.

Andere partyen van domeynen in Zuythollant.

Die zwanerye over den verdronken Waert, buyten die limyten vanden lande van allencx (!) met condicien, dat men geen oude zwaene vangen noch doden en zal, ende alle jaers vyer jonge zwaenen aenhouden ende met 's keys. merck doen teyckenen; lest gepacht by Revert Lubbertsz. om vi L., ende nu gepacht by Revert Lubbertsz. om iii L.

Danwassen ende slyken voor Maesdam ende Myns Heeren landt, streckende van Bonaventura tot Pittershouck toe, daer inne begrepen die visscherye vande Mase.

In marg.: Onverpacht gebleven, want het noch nyet afgereet en is, ende sal by den rentmr ende commissaris inde aenstaende vasten de afredinghe gemaekt worden,

achtervolgende 't accoort by de ke. Ma. ende de Vrou van Maesdam daervan gemaeckt, ende sal den voorn. rentmeester alsdan tmeeste proefyt daermede doen.

Danwassen ende tgenoot vande potinge vande zuytsyde vande Merwede, jeghens over Slyedrecht, tusschen tlandt ofte gors, genaempt: *den Middelwaert*, ende Craeyesteyn.

In marg.: Den rentmeester heeft verzocht uyt te geven, dan en heeft nyemant mogen vinden, daer gadinge inne hebbende, overmits, dat, wat men hier op poot, 's winters vande ysganck te nyete gedaen wordt, zal nyet te min in tyden ende wylen daermede proeffyt doen, als hy eerst mach.

Noch twee vogelryen op den aenwas ende slik van Brunenkil af oostwaerts zoe verre, als 't die ke. Majest. toebehoert, gerechticht ende in possessie is, wel verstaende, dat die pachters nyet en sullen beschadigen den pachter vanden aenwas ende upwerp hier voren aen zyn gryentrys ofte anders, op peyne telcke reyse van ses Karolus gulden te verbeuren, inne drye te deelen, een deel t'skeysers behoeff, een deel tot des officiers behoeff, ende derde deel voor den aenbrenger; verpacht inde manieren hier nae verklaert:

De eerste vogelrye, van Brunenkille oostwaerts soe verre 's keysers gront streckende is; gepacht lest by Cornelis Corssen op Werkendam om XXIII L., ende nu gepacht by Jan Jacobsz. op Werkendam om XXXI L.

Borge: Heyndr. Stevensz. van Werkendam.

Tanderde deel ende vogelrye, westwaerts van Brunenkil, lest gepacht by Baestiaen Jacobsz. uyt Slyedrecht, 'sjaers om XII L., ende nu gepacht by Thonis Adriaensz. van Werkendam om XVII L.

Borge: Willem Pauwelsz. van Werkendam.

Van alle die gorssen ende landen tusschen tgadt van Werkendam in't oosten ende tlandt van wylen Mr. Andries van Hargom, genaempt: *den zeegen*, in't westen, te weten, den ouden Wyel, de Trompen, Aert Eloyen bousch, ofte Schulcontsche goet, ende andere, nyet alleen den aenwas uyter Merwede ende inden verdronken Waert, alle welcke partyen zoe hier naer volcht:

Eerst den opslach zuytwaert vanden ouden Wyel.

In marg.: Verpacht by appoinctemente vander camere.

De tweede partye, genaempt: *den ouden Wyel*, met een weycken, opten houck vanden ouden Wyel daer neffens gelegen.

Die derde partye, genaempt: *Aert Eloyen bousch*, metter weyden daer neffens gelegen.

Van twee campen of weeren van uyterlanden, gelegen buytendycx vanden dyck vanden verdroncken waert van Zuythollant binnen den ambachte van Werkendam, te weten, dat bree weer van Floris vanden Tempel, over de Werkendamsche ofte Backers kille, tot die Grave toe, t'weten 't weylandt, ryet, rys ende anwas, welke bree weer nu . . .

'T smalle weer van Floris van den Tempel.

Vanden waert ende aenwas van't Cortambacht, streckende tot inden riviere vander Merwede, mette vogelrye opte selve gront, gepacht by Huych Jansz. ende Smegen, zeven jaren lang, ingaende Kersmisse, hyer over dat eerste zevende jaer, verschenen Kersmisse LIII., jaers omme XLII L.

Andere parthyen vander ambachtsheerlicheyt van Wyeldrecht met zynen toebehoren, verpacht in twee parthyen voor den tyt van

twee jaren, ingaende Lichtmisse XV^c.LI. stilo curiae Hollandiae, ende verschynende jaerlicx Kersmisse, inder maniere hier naer verclaert:

Eerst, de visscherye metter zegenen ende vlouwe in Slyedrecht, sonder enighe staende schuttinge daer inne te begrypen; lest gepacht by Revert Lubbertsz., 's jaers om XXVIII L., nu weder gepacht by Arys Woutersz. van Dortrecht, om XXXIII L.
Borge: Heyndr. van Stapel.

Noch een schuttinge inden ambachte van Wyeldrecht voorsz., zulcx als Ryer van Nes dezelve verhuert heeft gehadt, zondert de vlouwen ofte zegenen te interesseren, ende anders; lest gepacht by Adriaen Pauwelsz. uyt Papendrecht, 'sjaers om XXV L., ende nu weder van nyeuws inne pachte genomen heeft Theeus Dammasz. van Papendrecht, omme XLII L.
Borgen: Adriaen Foppesz. ende Corn. Florisz.

Andere partyen van visscheryen in Zuythollandt.

De visscherye metten zetnetten, noortoostwaerts van Jan van Barres koy ende noortwest van den gleede, metten platen ende afdracht; lest gepacht by Han Huyben vande Zwalue; 's jaers om XIIII L., nu gepacht by den ouden Han Huyben om XVIII L.
Borge: Joris Huyben.

Noch een visscherye, gelegen noortwestwaerts vande voorgaende visscherye, die men bevischt met schuttingen inde killen ende met netten ende met der zegenen; lest gepacht by Adriaen Pietersz. van Pittershouck, 'sjaers om XII L., ende nu weder gepacht by den ouden Han Huyben voortsz. om XVII L.
Borge, als voren.

De visscherye ande kanten voor de heerlicheyt van Papendrecht, daervan die Keyser coempt een vierendeel ende de Vrouw van Papendrecht, uyt zake vander heerlicheyt, de drie deelen, is gelaten de vrouwe van Papendrecht om V L. X sc.
In marg.: Alsoe dese visscherye soe lange soe meer is declinerende ende dat daervan proces hanckt voor den hove van Hollant, is gelaten de vrouwe van Papendrecht, waeromme men die nyet int openbaer mach verpachten, soe is die gelaten de vrouwe van Papendrecht.

De visscherye voor Maesdam met de vogelrye aldaer, streckende van Bonaventura tot Pittershouck toe; lest gepacht by Han Huyben vande Zwalue, 'sjaers om XIII L., ende nu weder gepacht by Adriaen Aerts van Maesdam, om XXVIII L.
Borge: Willem Aertsz. uyt Papendrecht.

Noch een steecksken, noortwaerts vande Zwaluwe ende oostwaerts van tsant; lest gepacht by Adriaen Foppesz., ende nu gepacht by . . . .
In marg.: Opgehouden op II L., ende sal den rentmr hiermede doen tmeeste proffyt.

Van een staelken tusschen Kernisse ende Heynenoort, toebehorende tot zelver heerlicheyt vande Merwede; gepacht by Steven Aertsz. van Noort om VI L.
Borgen: Adriaen Michielsz. ende Adriaen Pietersz. van Noort.

Totalis somma: . . . . II^M.IX^C L. XV sc. van XL gr. VI.

Hier gewonnen meer dan de voorgaende verpachtinghe de somme van CCXIX L. V sc.

Oncosten, ghedaen inde voorn. verpachtinghe.

Mr. Albert van Loo, gecommitteert omme de voorsz. verpachtinghe te helpen doen, es gereyst uyten Hage upten XXIII oct. XV^{c} een ende vyfftich naer Dortrecht, ende heeft de coste gehadt aen schuythuyr, wagenhuyr ende schiphuyr, IIII L. Noch tot Dortrecht inde herberge van *drie Coninghen* es verteert byden commiss., rentmr, schout, burgermr, scepenen ende andere goede mannen, upten dach vande verpachtinghe, 'snoens ende 'savonts, ten getale van twee ende veertich maeltyden, maeltyden tot drie stuvers de maeltyt, fc. VI L. VI s., daerby gedroncken, soe voor als na de verpachtinghe, CXV kannen wyns, de kan tot drie s., fc. XVII L. V s. De joncwyff te Bellechiere gegeven XX s., die poortiers VI s., den clercken ende deurweerders, voor haer roupen ende arbeyt inde verpachtinghe, onder hen vieren, tsamen IIII L., den camerwaerder vant stadthuys XII s., den dienaers vanden schout, die silentium maecten, tsamen XII s., den rentmr heeft te coste gehadt, om de billetten vande verpachtinghe allomme te bestellen in Zuythollant, tsamen IIII L. X s.; belopende al tsamen de voorsz. partyen ter somme van: XXXVIII L. XI s.

De commissaris heeft hierinne gevaceert VII dagen, tot XXXII s. sdaechs, fc. XI L. IIII s.

Alle dese partyen van Visscheryen, Vogelryen ende andere domeynen zyn in't openbaer binnen der stede van Dortrecht opt stadthuys, ten voorsz. daghe verpacht die personen, om de sommen ende oncosten, gedaen ende by den rentmr betaelt, zulcx als boven. In kennisse van my:

Loo, rekenmr.

HET GENERAEL-CAPITTEL *etc.*, GHEEFT HET BROEDERSCHAP ALLEN DENGHENEN, DIE DE HANT ZULLEN REYCKEN TOT HERSTEL VAN'T CLOOSTER INDEN HEM BY SCHOONHOVEN,
1 *aug.*, 1495.

Wy broeder Claes Cornelisz., oetmoedich generael, prior der regulieren te Syon buten Delff, mit alle die priors ende rectores ons gehele capittels van Syon, doen kond ende kenlic voor allen den genen, die dese onsen brieven zullen sien of horen lesen, hoe dat int jaer ons Heren dusent vierhondert XCV., optie beloken Pinxteren laetsleden, die kercke ende convente tsinte Michiels, buten Schoenhoven inden Hem, vander regule tsunt Augustyns der regulieren oirden, seer deerliken bedorven, verdestrueert ende verbrant is, overmits ongetemperheit des donres ende blixems; alsoe dat die brueders ende conventualen des cloosters voorsz., aengemerct haer grote armoede ende laste, die hem overgaen zyn, niet machtich en syn hoer kercke ende clooster te repareren off weder op te helpen, tensy zaeck, dat men merkelicken die hand reycket ende gracioseliken te hulpen comet; Hierom ist, dat wy priores ende rectores des capittels van Syon voorn., willende ende hartelycken begerende, als recht ende reden is, onsen lieven broederen behulpeliken te wesen ende den scoonen Goods diensten, die in haren kercken daghelycx plach te gescien, wederom te repareren ende te verniewen, na inhout onser regulen ende statuten, mit ripen raden, eendrachteliken daertoe vergadert, alle te zamen in't gemeen ende een yegeliken voor zyn convent alleen, gegonnet ende ghegeven hebben, ende overmits desen gonnen ende gheven allen dengenen, die den voorsz. convent of broederen voorsz. minneliken die hant reycken, overmits enighe merkelike beneficien ende weldaden, hetzy totter tymeringen, totten orna-

40 *

menten off totten boecken, daer zy merckelieken by verbetert souden zyn, die gemeenre fraterniteyt ende broederscap ons gehele capittels voorn., dat is, deelachtich te zyn alle der goeder geesteliker werken, die allen onsen husen ende conventen doer, inder ewicheyt zullen gescien, als van beden, van vasten, van missen, van aelmissen, van waken, van abstinencien, van allen devoten ghetiden ende geesteliken oeffeningen, die die goetheyt Goods door ons ende onsen lieven broederen ende susteren tot inder ewicheyt sal werken, ende dat alsoe wel nader doot. als in den leven.

In kennisse der waerheyt, soe hebben wy priores ende rectores ons geheels capittels van Syon voorn. dit bezegelt mit onse gemeen capittels zegel, int jaer ons Heeren dusent vierhondert vyff ende negentich, opten eersten daeh in augusto.

COMMISSIE voor CORNELIS ADRIANI, van wegen het CAPITTEL v. GHEERVLIET, om zekere penningen te heffen tot behoef vander dyckagie, 27 *apr.*, 1571.

Wy deken ende capittele van onser lieuer Vrouwe binnen der stede van Geervliet, kennen ende oerconden mits dese, dat wy gecommitteert ende geconstitueert hebben, committeren, constitueren ende nomineren mits desen, heer Cornelis Adriani, onsen medebroeder ende rentmeester van ons capittele, om wt onsen naem ende van wegen deszelfs capittels, te moghen manen, heffen ende ontfangen, alle alsulke penningen, als den capittele soude moeghen competeren, verschenen ende verschynende; mitsgaders oec alle penningen, comende van des capittels vercochte landen, tot behoef vander dyckaige, ende daervan tegeven een vrye gifte, met behoerlyke giftbrieven; gevende hem insgelyks macht, om mer landts te moegen vercopen, soe hy best mach, tot profite vanden capittele, ter somme van soe vele penningen, als hem naer syn conscientie dunckt wy noeteliken totter dyckaige van doen hebben, ende committeren den selven als heemraet, omme goet regart ende toesichte te nemen op alle dyckaige, daer tcapittel in gegoet is. Ende voorts in alle des capittels saken te doen, dat een oprecht rentemeester behoert ende schuldich is te doen, wel verstaende, dat hy gehouden wort, van als te doene goede behoirlike rekeninghe reliqua, ende bewys tot allen tyden, des versocht synde, onder verbant van allen zynen goede. Noch geven wy denselven macht voor allen heren ende rechteren des capittels recht inde saken te bewaren ende defenderen, mits dat hy een ofte meer procuratoers sal moghen substitueren voor den waerliken rechter ad lites allenelike, ende dit tot cost vanden capittele; gelovende voor goet, vast ende van weerde te houden alle tgunt in allen des capittels saken gedaen ende gehanteert sal worden, onder verbanden van rechtswegen daer toe staende ende behorende. Des t'oerconde hebben wy des capittels segel hyer aen gehangen, opten XXVII aprilis, anno een ende tseventich, ende tot meerder vasticheyt van desen hebben wy elcx ons handschrift hier mede onder gestelt.

Lestanier. Delabye. Gentilles.

J. Buffelar. Sebastianus du Ral.

Ita est: de la Cauchu.

Paulus Botius.

LEYDEN.

I. UIT DE STADS THESAURIERS-REKENINGHE. 1568—1569.

REKENINGHE van Gheryt Roeloffszoon en Jacob van Loo, als thesauriers der stede van Leyden, vanden jare XV^{c}. neghen ende sestich, begonst wesende sinte Martynsdaghe inden winter, anno XV^{c}. acht ende sestich ende Martini anno neghen ende sestich, geëxpireert van alle den ontfang ende wtgheven, by hemluyden vander stede wegen binnen den voorschreven jaer ghehadt ende ghedaen, ghemaect in ponden van veertich grooten, schellinghen ende penninghen naer advenant.

In margine: Overghelevert opten 26 Mey, XV^{c}.LXXVIII., aen handen van D^{r} p^{t} Smaling, Cornelis van Noorde, Cornelis Huygensz van Thoornvliet, Jan Jansz Brouwer, Claes Wilmsz van Warmen, ende Claes Adriaensz, als byde resolutien van die vande groote Vroetschappe deser stede, den 25 Nov. LXXV. ende 21 Marty LXXVII., volgens de acte, hier vertoont ende aen deser rekeninghe opgereghen, gestelt ende gecommitteert, tot aenhoringhe ende sluytinghe vande jeghenwoordighe rekeninghe, by Geryt Roeloffsz vander Mye ende Willem van Loo, als erfgenaeme van Jacob van Loo, zyn broeder.

ONTFANG.

Eerst vande sekeren incompste deser stede.

Inden eersten, ontfangen uyt handen van Jo. Hanneman, rentmr vande co. Ma. over 't quartier van Noortholländt, in betalinge vant gunt dese stede spreeckende heeft op de domeynen vande voorsz. co. Ma. ende specialicken geassigneert is op het schoutambacht deser stede, verschenen Bartho. tyde deser rekeningen, de som van II^{c}L *L.*

Somme bedraecht, als: . . . . II^{c}L *L.*

Ontfang vander stede exchys: XIX^{M}IIII^{c}XVI *L.* XIX *sc.* VI *p.*

Ontfang vanden ghenen, die binnen tyde deser rekeninge poirters geworden syn, ende vanden poirtgelden ofte exue. XX *L.*

Ontfang vanden pen., comende vande drapperye, met den aencleven van dien ende van de nyewe rederye, I^c LXI *L.* IX *sc.* III *p.*

Ontfang van deser stede visscheryen ende 't stalgelt ofte marcktgelt op de vischmarct, VIII^c XV *L.* I *sc.*

Ontfang v.d. stede huysen, landen, kelderen ende stallen inder vleyschallen, I^c XV *L.* XVIII *sc.*

Ontfang vande penningen, comende van renten binnen tyde deser rekeninghe opt corpus deser stadt vercoft, I^c LXXXII *L.*

Ontfang van penningen, gecomen uyt handen van andere thesauriers.

Inden eersten, ontfangen uyt handen van Joost Jacopssoon ende mr Corn. van Veen, thesauriers deser stede geweest hebbende vande jaeren XV^c seven ende tsestich ende acht ende tsestich, in betalinge vant gunt zyluyden by sloot van heurluyder laetste rekeninge opten 17 jan. a° XV^c LXXI. gedaen, dese stede schuldich gebleven zyn, de so. van XII *L.* IX *sc.* X *p.*

Item, noch ontfangen van Corn. van Noorde ende Claes Oom Janszoon, als thesaurier geweest hebbende vande jaere LXIIII ende LXV., in betalinge vande pertien, die in heurluyder reken. (niettegenstaende die onbetaelt waren) mit de quytan. waren geleden, achtervolgende 't gunt dies aengaende achter 't slot van haere laetste rekeninge is geannoteert, de somme van L. *L.* XIII *sc.* VII *p.*

Somma van dese ontfang: . . . . III^c LXVI *L.* IV *sc.* I *p.*

Ontfang van pen., gecomen vande capitale impositie *etc.*, gedraghen opten IX spt. 1568 *etc.*, twyntich weken lang, gecoll. by Damas Willemsz ende Jo. Knyff Henrz. X^c LXXIX *L.* XII *sc.* I *p.*

Allerhande ontfang: . . . . III^c LXXXII *L.* XV *sc.* III *p.*

De geheele ontfangst: . . . . . . XXII^M VII^c LXXXIX *L.* XIX *sc.* VIII *p.*

WTGHEVEN.

Eerst van pachten, renten ende erfpachten.

Inden eersten, betaelt Jo. Hanneman, als rentmr vande co. Maj., als grave van Hollandt, over Noorthollandt, ter cause van een jaer erfpacht vande vroonen inde meeren, tusschen Haerlem ende Leyden, van vyf ende tseventich Wilh. schilden, 't stuck negen ende twintich stuvers, verschenen Kersavont ende S. Jans misse, tyde deser rekeninge, comt hier de somme van: I^c VIII *L.* XV *sc.*

Item, vande bottinghe, twelck om de drie jaeren eens ten comptoire vanden voorsz. rentmr van Noorthollandt werdt betaelt, ende oversulcx by de voorgaende thesauriers vanden jaere acht ende tsestich is betaelt, ende daeromme hier: *niet.*

Item, noch betaelt Jo. Hanneman, rentmr voorsz., ter cause vant consent vande twee jaerlycxe leermarcten deser stede, by octroye vande co. Maj. geconsenteert, mits betalende jaerlycx tot een recognitie zes ponden, ende verschenen is in junio, tyde deser rekeninghe, VI *L.*

Item, Symon Hanicxzoon, nasaet van mr Corn. Willemsz., ter cause van pacht, staende op deser stede schoolhuys, ende verschenen is Alderheyligen, tyde deser reken. de som van VI *L.*

Item, 't convent van Poel, ter cause van pacht, staende opt groote school, ende verschenen is Willebrordi, anno negen ende tsestich, de som van VI *L.*

Item, noch betaelt tselve convent van Poel, ter cause vant maecken vanden wech buyten de Rhynsburgerpoort, beginnende teynde de steenstraet tot de Geest toe, volgende taccord mit hemluyden gemaect ende verschenen is Alreheyligen., tyde deser reken., de som van XX *L.*

Item, noch betaelt den deputaten van S. Pieters kercke deser stede, ter cause van pacht staende op de school deser stede, ende verschenen is meye daghe, anno negen ende tsestich, de som van III *L.*

Item, deselve, die noch op de voorsz. schole te pachte hebben dertich schellingen; mer by den coster van onser L. Vrouwen kercke werdt betaelt, ergo hier: *niet.*

Item, noch betaelt de zeven Getyden in S. Pieters kercke deser stede, tot hulpe van onser L. Vrouwen lof te zingen, ende deene helft by den coster van S. Pieters kercke betaelt plach te werden, die daervan by die vander vroetschappen, opten tienden nov. a° drie ende tsestich, gevryt is; verschenen lichtmisse ende meye, tyde deser rek., de som van XXXI *L.* x *se.*

Item, noch betaelt voor de miswyn vande Minrebroederen, ende by de coster van S. Pieters mede betaelt plach te werden, die daer van mede by die vander vroetschappen, opten xxiii july a° een ende tsestich, gerelaxeert is; verschenen Petri ad cath. ende Petri ad vinc., de somme van XVIII *L.*

Item, noch betaelt onse L. Vrouwen kerck, tot hulpe van onse L. Vrouwen spel uyt te brengen, ende by den coster van deselve kercke betaelt plach te werden, die daervan by die vander vroetschappen, opten xxix meye a° vyf ende tsestich, voor den tyt van vyf jaeren is ontslagen, daer van dit 't vyfde laetste jaer is, de somme van III *L.*

Somma van desen wtgheven: . . . . . . II^c LXXVI *L.* vi *sc.* xi *p.*

Andere WTGHEVEN van ons G. H. Beden.

Betaelt ten comptoire vanden ontfanger-generael vanden beden over Hollandt, mr Jac. Bol, de portie deser stede in de ordinaris bede, belopende vier duysent drie ende dertich ponden, zes schellingen, acht penningen, tpont van xl grooten, ende dit voor den eersten tweeden termyn de co. Maj. by den staten 'slants van Hollant geconsenteert binnen 'sHertogenbosch, opten xvi augusty a° acht ende tsestich, ende ommegeslagen te Baefmisse a° negen ende tsestich, ofgetrokken voor de gratie deser stede, de som van iii^M xxxiii *L.* vi *se.* viii *p.*, munte voorsz., blyft hier zuyver wtgegeven die som van I^M *L.*

WTGHEVEN van wedden, *etc.*

Eerst betaelt mr Jan Coman, advoc. deser stede inden groten raede tot Mechelen, voor zyne wedden van eenen jaere, verschenen den xxvii meye, tyde deser rekeninge, de som van VI *L.*

Item, bet. mr Aelbrecht Bouwenzoon, procureur deser stede inden groten raede tot Mechelen, voor zyne wedden eenen jaere, verschen. Alreheyligen, tyde deser rek., de som van VI *L.*

Item, bet. mr Jan van Treslongue, advoc. deser stede inden hove van Hollandt, voor zyne wedde van eenen jaere, hem verschenen Kersmisse, XVIII *L.*

Item, bet. mr Willem de Cock, mede advoc. deser stede in den hove van Hollandt, voor zyne wedde van eenen jaere, hem verschenen Martini, xv^c negen ende tsestich, de som van XII *L.*

Item, bet. Joost vander Bye Jacobsz., procur. deser stede voor den hove van Hollandt, over zyne wedde van eenen jaere, hem verschenen Lucie tyde deser reken., de som van XVIII *L.*

Item, bet. mr Pouwels Buys, pens. deser stede, over een jaer wedde, hem verschenen den xvi decembris, marty, juny ende septembris, al tyde deser rekeninge, de som van III^c LX *L.*

Item, bet. mr Gher. van Hogheveen Melisz., mede pens. deser stede, over een jaer wedde, hem versch. Lichtmisse, Meye, Jacobi ende Alreheyligen, al tyde deser rek., de so. v. IIII^c L *L.*

Item, bet. Jan van Hout, inder tyt secret. deser stede, over een half jaer wedde (alsoe hy voorts van syn officie deur scryven vande Exc. vanden grave van Boussu, stadth. van Hollandt, is gedeporteert ende verlaten), hem verschenen synde den XXVIII novembris, a° acht ende tsestich, ende XX feb. a° negen ende tsestich, de so. van L ponden, als elcke termyn XXV gelycke ponden; des is hem van teerste termyn, verschenen den XXVIII nov. a° voorsz., afgecort zes ponden vyf schellingen, over het achte zestiende termyn cortinghe vande hondert ponden, die hem eertyts uyt de beurse deser stede syn geleent, ende is hem het tweede termyn vol betaelt by expresse ordonnantie vanden burgermrn, die men hier beneffens syne quytantien overleyt. comt, dat by desen thesauriers alhier suyvers in gelde is betaelt de so. van XLIII *L.* XV *sc.*

Item, bet. Foy van Brouckoven, secret. deser stede inder plaetse vande voorn. Jan van Hout, gesurrogeert ende gestelt, synde over syne wedde, hem volgende syne aenneminge verschenen den XIV meye ende XIV augusti, telcken termynen achtien ponden, comt die so. van XXXVI *L.*

Item, bet. Corn. Willemszoon, in den gouden Hoorn, als clerck vanden thesaurier, over zyne wedde van eenen jaere, LXXII *L.*

Item, bet. mr Nicolaus Vorstius, rectoir der grote schole deser stede, over een jaerwedden, hem ende syne ondermeesteren, die hy tot synen laste moet betalen, II^c LVI *L.* X *sc.*

Item, bet. Walicht Dyrcx, clocstelre, over een jaer wedden van het horologie deser stede te stellen, XXX *L.*

Item, bet. Jac. Willemsz. van Leeuwen, als nachtwaecker op den toorn mit der trompetten, over syne wedde van eenen jaere, XXX *L.*

Item, bet. Jac. Willemsz. voorn., als straetveger ende stadthuysveger, over zyne wedden vant vegen, mitsgaders vant verlichten vant Vrouwenhuysken ende de besemen, is sam. XXXVI *sc.*

Item, bet. aen Meynert Jansz., chirurgyn, ende Elisabets Pouwels dr, wed. wylen mr Adr. vander Heyden, chirurgyn, een drievierendeel jaers wedden, XLV *L.*

Item, bet. Dircxken Laurys dr., ordin. vroetvrouwe deser stede, een jaer wedden, XXVIII *L.*

Item, bet. Yda Jac. dr., mede als ord. vroetvrouwe deser stede, een jaer wedden, XXVIII *L.*

Item, bet. mrs Floris Cornelisz. Schuyt, Ulryck, Wilhem ende Johan Cornelis zonen, stadts speelluyden mitter schuyftrompetten ende schalmeyen, over heurl. wedden van een jaer, XL *L.*

Item, bet. Wouter Joostenz., lepelmacker, als bosmeester deser stede, over syne wedden van een jaer, XXXVI *L.*

Item, de voetbooch schutten deser stede, over hoere wedden van een jaere, tot onderhout van sunte Jorys altaer, den dienst Godts, ende den Doelen, CXX *L.*

Item, den clover schutters deser stede, over heurl. wedden van eenen jaere, verschenen Meye ende Alreheyligen tyde deser reckeninge, de somme van hondert ponden, daervan betaelt is in handen vanden gasthuysmeesteren van sunte Catrynen gasthuys vyftien ponden over een jaer lyfrenten, staende ten lyffe van Katryne Willems dochter, spruytende uyt saecke vande coope vande doelcameren, ende jaerlicx verschynt den eersten marty ende sept., mer alsoe dese stede voor den voorsz. cloeverschutters gedebourseert heeft, de somme van hondert drie ende veertich ponden, vyf schellingen, zes penningen, in betalinge vande costen, gedaen int maecken vande nieuwe kelder, twelck hemluyden weder aen haer wedden, by partyen ende termynen van thien gulden jaerlicx, gecort soude worden, hebben daeromme dese thesauriers den voorn. cloverschutters voor het sevende jaer cortinge afgetrocken de voorsz. X *L.*, blyft heurluyden ontfank zuyver LXXV *L.*, maeckende tsamen mette voorsz. vyftien ponden lyfrenten den gasthuysmrs van S. Katrynen gasthuys, betaelt de so. van XC *L.*

Item, Cornelis Huybrechtsz. als poortier vande witte poorte deser stede voor zyne wedde van deselve met de waterbomen van dien te sluyten ende t'ontsluyten, mitsgaders vande schouwen te houden, op syn eygen cost, VI *L.* V *sc.*

Item, Anthonis Dominicusz., bewaerder vant Marengat, over zyne wedden vant zelve op ende toe te doen, ende de schouwen te houden op zyn eygen cost, IIII *L.* v *sc.*
Somme van deze wtgheven: . . . . II^M XXXIIII *L.* xv *sc.*

Andere WTGHEVEN van cledinghe van die vanden gerechte ende den dienaren deser stede, defroyementen ende schenkagien, enighe notabele personen vander stede weghen ghedaen, ende de ordenarisse nieuwe jaren vande diendre in't hoff.

Inden den eersten, betaelt volgende de ordonnantie vanden burgemrn, de schout deser stede, de baillu van rhynlandt, de vier burgemeesteren, de acht schepenen, de twee thesaurieren ende de twee pensionarissen, elcx voor haer cledinge xx ponden, te samen III^C LX *L.*

Item, volgende deselve ordonn. de vier waerdeyns vande draperye deser stede elcx voor haar cledinghe veertien ponden, te samen: LVI *L.*

Item, voor zes Leytsche zwarte gesegelde halve lakenen ende een derde part, voor 't stuck xxv *L.* xix *sc.* ix *p.*, ende dat voor de cledinghe vande vier boden mit de roeden, drie boden mitter bussen, twee chirurgynen, de clockstelre, de clockluyder, twee doelwachters, de wynverlater, de thesauriersknecht ende de weesmeestersknecht, die onder elcke drie een half lacken gehadt hebben, ende de vier speelluyden een half lacken met hem vieren: CLXIV *L.* xi *sc.* ix *p.*

Item, voor acht ellen zwart Rotterdams laken, voor de cledinge vande clop ende zweep van sunte Pieters kercke, elcke elle gecoft tot zestien schellingen, belopende: VI *L.* viii *sc.*

Item, opten negentienden nov. anno xv^C acht ende sestich, ter cause van twee stede kannen Rynsche wyns, vander steden weghen geschoncken mr Philips de Glarges, secret. ordin 'shoofs van Hollant, als comiss. geordonneert inder saecke beroerende den schout deser stede, de stoop gerekent tot xiv groot, belopende: xxviii *sc.*

Item, opten i. dec., a° voorsz., betaelt by ordon. vanden burgemrn deser stede, ter cause vanden oncosten op de vrolycke maeltyt van Martini gedaen, die gehouden is ten huyse van Jac. Vranckenzoon Cock: XLIX *L.* vii *sc.* ix *p.*

Item, opten xi dec., a° voorsz., ter cause van twee stede kannen Rynsche wyns, vander stede weghe geschonken mr Jac. Bol, ontf. gen. vande beden der co. Maj. over Hollant, de stoop als voren tot xiv groot, belopende: xxviii *sc.*

Item, opten xvii dec., a°. voorsz., ter cause van twee stede kannen Rynsche wyns, vander stede weghe geschoncken Symon Pyl, secret. 'shoofs van Hollant, als commiss. geordon. tot de inspectie vande reparatie in de kercken deser stede gedaen, de stoop tot xiv gr., als bov. xxviii *sc.*

Item, opten iii feb., a° voorsz., ter cause van vier stede kannen Rynsche wyns, vander stede weghe geschoncken die gemeen zangers van S. Pieters kercke, tot heurluyder feeste van sinte Blasius, de stoop tot xiv groot, comt hier: II *L.* xvi *sc.*

Item, opten vi feb., a xv^C negen ende tsestich, betaelt by ordon. vanden burgemrn deser stede, Corn. Willemsz., inden gulden hoorn, in betal. van een maeltyt, op den iv deser maent ten synen huyse gedaen by eenen Jacob Cornelisz. van Amsterdam, alias: *Droochsloot*. mit enighe van myne heeren, zoe deselve Jacob Cornelisz. by de Exc. vanden hertoghe van Alva, gouvern. ende capit. gen. over de co. Maj. Nederl. gecommitteert is, als commiss., omme met den burgemrs ende anderen binnen deser stede seckere besoygne te doene van syne Maj. weghen, daervan de voorn. commissaris vander stede weghen is gedefroyeert: V *L.*

Item, opten xxi feb., a° voorsz., betaelt by ordon. vanden burgemrn deser stede, Corn. Willemsz., waert inden gouden hoorn, in betalinge ende defroyemente van seckere maeltyt ende costen ten synen huyse den xix der voorsz. maent des avonts gedaen by mynen heere den grave van Boussu, stadth. van Hollant, by provisie, mit syne familie ende enige vande burgemrn ende regeerders deser stede, daervan gedefroyeert vander stede weghe, XXIX *L.*

Item, opten II april., a° voorsz., bet. by ordon. vanden burgemrs deser stede Corn. Willemsz., inden gulden hoorn, in betalinge van seckere costen, tot synen huyse gedaen by mynen heere den commiss. mr Arno. Sasbout, raet ordin. der co. Maj. inden hove van Hollant, den XXX ende XXXI marty ende I april., omme de sententie by de Exc. vanden hertoghe van Alva ofte synen G. raede tot Bruyssel gegeven, jegens Claes Jansz. zoon van Os, alhier gevangen, by den schout ende schepenen deser stede te doen effectueren ende executeren, daer van de voorsz. Sasbout vander stede wegen is gedefroyeert, XI *L.* XVI *sc.*

Item, opten III april., a° voorsz., bet. ter cause van acht stede kannen Rynschen wyns, vander steden wegen geschonken de Hierosolymitaensche broederen, tot heurluyder feesten ende vrolycke maeltyt, ende dat volgende ende naer vermoghen seckere acte van accoorde, by hemluyden mit den burgemrs deser stede gemaect, van date den I sept., a° XV^{c} LXVIII, twelck sulcx voort jaerlicx gecontinueert ende onderhouden sal worden, de stoop gerekent tot XIV groot., comt hier: V *L.* XII *sc.*

Item, bet. opten XXII apr., a° voorsz., ter cause van vier stede kannen Rynsche wyns, vander stede wegen geschonken Jacob Schot Jansz., factoor vande Leydsche lakenen tot Antwerpen, de stoop tot XIV groot, facit II *L.* XVI *sc.*

Item, bet. opten III mey, a° voorsz., ter cause van zes stede kannen Rynsche wyns, vander stede wegen geschonken den provinciael van S. Dominicus orden, wesende inden convente vande Jacopinesse, ende dat om redenen, also enighe vande burgemrs ende schepenen hem verselscapten, de stoop tot XIV groot, compt: IV *L.* IV *sc.*

Item, opten III juny, bet. by ordon. vanden burgemrs mr Nicolaes Vorstius, rector der grote schole deser stede, ter cause vande exhibitie van twee openbaere comedien of tragedien, by hem van desen jaere binnen deser stede by consent vande overheyt gedaen, II *L.* XVI *sc.*

Item, opten XXII juny, bet. ter cause van vier stede kannen Rynsche wyns, vander stads wegen geschoncken heere Johan Knyff, bisschop tot Groeningen, de stoop tot XIV gr., II *L.* XIV *sc.*

Item, opten XVIII july, bet. by ordon. vanden burgemrn Corn. Willemsz., inden gouden hoorn, ter cause van zes 's Gravesantsche kaesen, by syn huysvrouwe voor dese stede gecoft in S. Margrieten marct lestleden, tstuck tot XVII *sc.* VI *p.*, omme die enighe heeren ende vrunden vander steden weghen geschonken te worden, V *L.* V *sc.*

Item, opten IV aug., ter cause van twee stede kannen Rynsche wyns, vander stede wegen geschoncken mr Willem Criep, raet ordin. der co. Maj. inden hove van Hollant, de stoop tot XIV groot, XXVIII *sc.*

Item, den XVI aug., ter cause van vier stede kannen Rynsche wyns, vander stede wegen geschonken mr Lievyn Biese, raet der co. Maj. ende advoc. fiscael inden groten raede tot Mechelen, de stoop tot XIV groot, comt II *L.* XVI *sc.*

Item, opten XXII aug., ter cause van vier stede kannen Rynsche wyns, vander stede wegen geschoncken Rataller, presid. inden hove van Utrecht ende raet der co. Maj. tot Mechelen, de stoop tot XIV groot, comt II *L.* XVI *sc.*

Item, opten XXIV aug., ter cause van vier stede kannen Rynsche wyns, vander stede wegen geschoncken de eerw. praelaet van Boudeloo, broeder van Delryo, raet vanden trouble, beneffens de Exc. vanden hertoghe, de stoop tot XIV groot, comt II *L.* XVI *sc.*

Item, opten XXVIII sept., ter cause van twee stede kannen Rynsche wyns, van der stede wegen geschonken Jan de Huyter, die als commiss. alhier gekomen was van wegen den grave van Boussu, als stadth. van Holl., omme alhier te hebben in leeninghe secker geschut ende ander munitien, omme tselve gestelt te worden opte strange vander zee, de stoop als voren, XXVIII *sc.*

Item, opten X octob., by ordon. vanden burgemren deser stede, Corn. Willemsz., waert inden hoorn, ter cause van seckere coste, gedaen tot synen huyse, op den achten derselver

maent, mits de compste van Kaerl v. Bentinck, als commiss., omme te visiteren, ende op seckere schepen van oerloge tot Amsterdam te seynden tgeschut deser stede, daertoe dienende, XV sc.

Item, opten XVIII oct., bet. by ordon. vanden burgemrn deser stede, voor de maeltyt op S. Franciscus feeste lest geleden inden conv. vande Minor. buyten deser stede gehouden, XX *L.*

Item, opten XXVIII oct., by ordon. vande burgemrn, Corn. Willemsz. inden gouden hoorn, in betalinge van seckere costen, tot synen huyse gedaen den XXVI oct. ll., by mynen heere den cancelier vanden lande van Ghelre, mr Arnoult Sasbout, met enighe van mynen heren daerby ghevoecht, waervan de voorsz. Sasbout omme redenen is gefroyeert, VI *L.* XVI sc.

Somma van dese wtgheven: . . . . VIII^c XXXVI *L.*

Andere WTGHEVEN, van presenten, *etc.*

Item, alsoe opten IX juny a° voorsz., wesende H.E. Sacramentsdach, dese thesauriers niemant vanden gerechte, veertighen vroetschappen, schutteren, noch anderen eenige presentie hebben gegeven, om saecken voorseyt, anders dan de acht coralen, elck anderhalve groten, de acht clercxquens, die de passie gedragen hebben, elcx eene groote ... X sc., ende de dienaers met den zwaerde, van dat zy de processie in goeder ordonnantie hebben helpen houden gaende, VIII sc., comt: XVIII sc.

Somma van dese wtgheven: . . . . LXXXII *L.* IX sc.

Andere WTGHEVEN, van reysen vander stede weghen gedaen byden burgermeesters, gerechte, vroetschappen, pensionarissen, thesauriers, boden ende andere personen.

Inden eersten betaelt Jan Gherytsz. Buytewech, burgemr., ende mr Pouwels Buys, pens. deser stede, ter cause van dat zy op den XX dec., a° XV^c LXVIII, vander stede weghen inden Haeghe ter dachvaert syn gereyst, aldaer bescreven, omme te aenhoren tgunt den steden mit den edelen, representerende den staten van Hollant, by den grave van Boussu, als stadth., geproponeert ende voorgehouden soude worden, den dienst der co. Maj. ende welvaeren van den landen aengaende, ende hebben gevacheert twee daghen, tot II pond. elck daechs, VIII *L.*

Item, opten IV jan., a° XV^c LXIX, Claes Adriaensz., burgemr, ende mr Pouwels Buys, pens. deser stede, ter cause, dat zy te samen vander stede weghe inden Haeghe ter dachvaert syn gereyst, omme met den edelen ende gedeputeerden vanden anderen groote steden van Hollant te resolveren ende antwoorde inne te brengen opte propositie ende petitie op te laetste voorgaende dachvaert by de grave van Boussu, als stadth by provisie over Hollant, deur last ende beveel vanden hertoghe van Alva, gouv. ende capit. gen., wten naeme ende van weghen de co. Maj. gedaen; ende hebben gevacheert vier daghen, elck tot II pond. daechs, ende noch van dat zy den dienaers vanden procur. gen. voor haer n. jaer hebben bet. VII sc., XVI *L.* VII sc.

Item, Joost Jacobsz., burgemr, ende mr Pouwels Buys, pens. deser stede, ter cause, dat zy opten XXIX jan. van deser stede weghen inden Haeghe ter dachvaert syn gereyst, omme volgende de verscrivinghe, byden hove tot ten voorsz. dachvaert gedaen, mitten edelen ende gedeputeerden vanden anderen groten steden te aenhoren de rescriptie vanden hertoghe van Alva, gouv. ende cap. gen. over de co. Maj. Nederl., opt consent byden staten gedraghen op seckere petitie van wegen de co. Maj. byde Exc. vanden hertoghe aen den voorsz. staten onlancx te voren gedaen voorhouden, ende dienaengaende eene vruchtbaerder antwoorde inne te brengen; ende hebben gevacheert de voorsz. burgemr twee ende den voorn. pens. drie daghen, elck tot twee ponden sdaechs, X *L.*

Item, opten XIV febr., by ordon. vanden burgemrs, mr Pouwels Buys, pens. deser stede, by believe ende resolutie vande gemeene vroetschappe, van date den III jan. ll., ende dit by provisie over syne vacatien ende verleyth gelt aen schuythuyr ende wagenhuyr, van dat hy ter

ordon. vanden hertoghe van Alva, als gouv. ende capit. gen. over des co. Maj. Nederlanden, naer voorgaende insinuatien daerof, onder anderen, mede aen hem gedaen, als eenige jaeren geweest hebbende int officie vant pensionarisschap, ende mitsdien van weghen der stede van Leyden inde vergaderingen vande staten van Hollant, heeft moeten opten XIV nov. ll. reysen tot Antwerpen, omme aldaer getuychenisse te doen, inde saecke van mr Jacob van Eynden, advoc. vant gemeen landt van Hollandt, gevangen op Vuylvoorde, ende verweerder jegens den procur. gen. des Con., als eysscher voor die vanden raede van syne Exc., daertoe geordineert, ende alsdoen wesende tot Antwerpen, int welc doende, mitsgaders int solliciteren vande taxatien ende de betalinge van deselve reysen, die hy als noch niet en heeft connen obtineren, hy gevacheert heeft acht ende twintich dagen, daer inne gereckent vier nachten, tot twee ponden sdaechs, facit LVI ponden, ende bovendien aen wagenhuyr ende schuythuyr betaelt V *L.* XVI *sc.*, belopende te samen: LXI *L.* XVI *sc.*

Item, Joost Jacobsz., burgemr, ende mr Pouwels Buys, pens. deser stede, ter cause van dat zy opten X febr., vander stede weghen inden Haeghe ter daechvaert zyn gereyst, omme antwoorde inne te brengen, ende mitten edelen ende gedeputeerden vanden anderen grote steden van Hollant, te resolveren opt gunt nopende de propositie ende petitie van wegen den hertoghe van Alva, gouv. gen. etc., in voorgaende dachvaert den staten was verhaelt ende oock van nieuws voorgehouden, daer op by den gedep. vande staten was genomen rapport ende de voorsz. dachvaert geraemt, ende hebben gevacheert drie daghen, elcx tot II pond. d. XII *L.*

Item, Claesz. Adriaensz., burgemr, ende mr Pouwels Buys, pens. deser stede, ter cause, dat sy opten XXV febr. inden Haeghe syn gereyst, omme op de dachvaert, aldaer geleyt, mitten edelen ende gedeputeerden vanden andere groten steden van Hollant te resolveren op verscheyde des gemeenen slants saecken, ende namentlyck op zekere versocht remboursement van XLVIII^M^.VII^C^.XLIV *L.* V *sc.* VI *p.*, de stede van Amsterdam mit enighe andere watersteden te doen, als by denselven stede verschoten, totter equipagie van seckere schepen van oerloghe, jeghens syne Maj. vyanden, inden somer lestleden hem versamelt hebbende in Groeningerlant, daerop inde voorgaende dachvaert andermael genomen was rapport, omme redenen in de notule vande dachvaert verhaelt; ende hebben gevacheert drie daghen, elck tot twee ponden sdaechs, belopende alhier: XII *L.*

Item, opten XIV marty, bet. by ordon. vanden burgemrs Joost Jacobsz., mede burgemr, ende Gheryt Roelofsz. te samen, in betalinge van tgunt by hemluyden geëxbourseert ende betaelt is van wagenhuyr, schuythuyr ende anders, van dat syluyden, ter ordon. vanden hertoghe van Alva, als gouv. ende capit. gen. over des co. Maj. Nederl., int leste van nov. ll. hebben moeten reysen tot Antwerpen, omme aldaer getuychenisse te doen inder saecke van mr Jacob vanden Eynde, advoc. vant gemeene lant van Hollant, gevangen op Vuylvoorde, ende verweerder jegens den proc. gen. des Co., als eysscher voor die vanden raede van syne Exc. daertoe geordonneert, alsdoen wesende tot Antwerpen, XLIV *L.* III *sc.* VI *p.*

Item, Joost Jacobsz., burgemr, ende mr Gheryt Melisz., pens. deser stede, ter cause van dat zyluyden opten XVI marty vander voorsz. stede weghen gereyst syn naer Bruyssel, omme aldaer te aenhoren de propositie van wegen de co. Maj. de gemeyne staten van dese Nederlanden te doen, ende diesaengaende mitten staten slants van Hollant aldaer te besoigneren; ende hebben gevacheert, te weten de voorsz. Joost Jacobsz., tien daghen ende twee nachten, ende die voorn. mr Gheryt Melysz. dertien daghen ende twee nachten, elck tot twee pond. sdaechs ende snacht, ende noch verleyt XVIII ponden van wagenhuyr, scheephuyr ende dergelycken oncosten, maekende fc. LXXII *L.*

Item, Joost Jacobsz., burgmr, ende mr Gheryt Melisz., pens. voorn., ter cause van dat zy op den V apr. vander stede wegen inden Haeghe ter dachvaert zyn gereyst, omme aldaer

mitten staten te communiceren, die propositie van wegen die co. Maj. de gemeene staten tot Bruyssel gedaen; ende hebben gevacheert eenen dach, elck tot twee ponden, IV *L.*

Item, opten XVI may, by ordon. vanden burgemr deser stede, mr Pouwels Buys, pens. voorn., eerst IV *L.* XVI *sc.*, by hem van vrachten te oncosten gehadt, uyt saecke, dat hy wesende ende besoignerende inden Haeghe, doer last ende commissie vanden staten van Hollant, sedert den II marty tot Paesschen lestl., middelretyt tot drie verscheyden reysen, specialycken byden burgemrs ontboden, ende alsulcx uit den Haeghe tot Leyden gecomen is reysende, alsoe over ende weder over, zonder ter cause van dien vander stede enige vacatien of dachgelden te genieten, ende noch IV ponden van dat hy binnen den voorsz. tyt, als den V ende VI apr. op de dachvaert vande voorsz. staten aldaer inden Haeghe mede gevacheert heeft gehadt, te weten, den voorsz. V aprilis mitten burgemr Joost Jacobsz. ende mr Gheryt Melysz. van Hogeveen, pens., ende den VI apr. alleen int resumeren ende dresseren van sekere pointen vanden hertoghe van Alva aen te dienen op te propositie ende petitie vanden c^{en}, x^{en} ende xx^{en} penn., denselven staten voorgehouden, maekende VIII *L.* XVI *sc.*

Item, Joost Jacobsz., jegenwoordich burgemr, mr Corn. vander Hooch, eertyts burgemr geweest hebbende, ende mr Pouwels Buys, pens. deser stede, ter cause, dat zy opten XIV ende XX apr. vander stede wege inden Haeghe ter dachvaert syn gereyst, omme met den edelen ende gedeputeerden vanden anderen groten steden van Hollant te communiceren ende te resolveren op die petitie vanden c^{en}, x^{en} ende xx^{en} penningen, respective in martio lestl. by den hertoghe van Alva etc., den gen. staten vanden selven landen gedaen voorhouden, binnen der stede van Bruyssel; ende hebben gevacheert twee daghen, elck tot II ponden sdaechs, fc. XII *L.*, ende alsoe, omme redenen voeren verhaelt, noch vertreck ende rapport genomen is op die saecke vande voorsz. petitie, soe hebben de voorn. gedeputeerden derdemael opten XXVI apr. gereyst inden Haeghe, ten fyne als voren, mitsgaders oock Adriaen Dirck Ottenz., mede burgemr, ende int resolveren vande voorsz. saecken mit tgunt daer aen cleeft, mitsgaders in enighe andere lopende saecken, gevacheert, te weten, de voorsz. Joost Jacobsz. drie daghen, mr Corn. Verhooch vier daghen, Adriaen Dirck Ottenz. eenen dach, ende de voorn. mr Pouwels Buys vyf daghen, maeckende dertien daghen, elck tot twee ponden sdaechs, fc. XXVI ponden, maekende alhier XXXVIII *L.*

Item, Joost Jacobsz., nu burgemr, mr Corn. vander Hooch, eertyts burgemr, ende mr Pouwels Buys, pens. deser stede, ter cause, dat zy van deser stede wegen opten III meye gereyst zyn tot Bruyssel, omme mit den edelen ende gedeputeerden vanden anderen groten steden van Hollant aen den hertoghe van Alva etc. over te brengen de antwoorden op de propositie ende petitie, van wegen ende wtten name des Co. by zyne exc. den staten vanden landen van herwaertsover, soe int generael als int particulier, int leste van martio lestl. binnen Bruyssel gedaen voorhouden; ende hebben gevacheert thien daghen, daer inne gerekent twee nachten, tot twee ponden elcx daechs ende snachts, fc. LX ponden, ende hebben boven dien tot oncosten gehadt van waghen- ende schuytvracht XXVI ponden, fc. LXXXVI *L.*

Item, de voorn. Adriaen Dirck Ottensz., mrs Corn. vander Hooch ende Pouwels Buys, ter cause van dat zy opten XVII meye, vander voorsz. stede wegen, inden Haghe ter dachvaert zyn gereyst, omme met den edelen ende gedeputeerden vanden anderen grote stede van Hollant te communiceren ende resolveren opt rapport ende wedervaren vanden gedeputeerden vanden staten, laetstemael tot Bruyssel geweest hebbende, omme inne te brenghen antwoorden op de propositie ende petitie vanden hertoghe van Alva, etc., van wegen de co. Maj. den staten voorgehouden, nopende de contributie vanden c^{en}, x^{en} ende xx^{en} penningen, met meer andere des gemeene lants saecken; ende hebben gevacheert elck twee dagen, tot twee ponden sdaechs, XII *L.*

Item, Adriaen Dirck Ottenz., burgemr, ende mr Pouwels Buys, pens. deser stede, ter cause van dat zy opten naestlesten mey van deser stede weghen naer Bruyssel syn gereyst, omme aldaer mitten edelen ende andere gedeputeerden vande grote steden van Hollant, aen den hertoghe van Alva etc., inne te brengen, voor de tweede reyse, antwoorde op de propositie ende petitie vanden c^en, x^en ende xx^en penn. respective vanden staten van herwaertsover, soe int generael als int particulier gedaen, alsoe syne Exc. niet gecontenteert zynde mit de voorgaende ende eerste antwoorden op deselve petitien, namentlicken vande vyf steden, als Haerlem, Delft, Leyden, Amsterdam ende der Goude, onlangs te voren hadde gerenvoyeert, met laste, omme nader te communiceren ende binnen corten daghen andere vruchtbare antwoorden inne te brengen, conform de intentie vanden Coninck ende vande opinie ofte consent van andere derselver staten lithmaten; ende hebben hier over gevacheert twaelf daghen, daer inne gerekent twee nachten, die syluyden mede gevacheert hebben, elck tot twee ponden sdaechs, fac. XLVIII *L.*, ende noch verleyt van wagenhuyr, schuythuyr ende andere extraordinaris oncosten XVIII *L.* IV *sc.* IX *p.*, belopende LXVI *L.* IV *sc.* IX *p.*

Item, Adriaen Dirck Ottenz., burgemr, ende mr Pouwels Buys, pens. deser stede, ter cause, dat zy opten XXI juny, van deser stede wegen inden Haeghe ter dachvaert zyn gereyst, omme aldaer mit den edelen ende gedeputeerden vanden anderen groten steden van Hollant te adviseren ende resolveren op sekere des gem. lands affairen ende saecken, breder inde notulen van deselve dachvaert verclaert; ende hebben gevacheert elck eenen dach tot II ponden, IV *L.*

Item, opten XI july, by ordon. vanden burgemrs deser stede, Claes Jansz. de Goede, schepen, ende mr Gheryt van Hoogeveen Melisz., pens. deser stede, eerst IV ponden, ter cause van dat syluyden opten XXIV juny lestl., deur ordon. van schepenen, inden Haeghe gereyst syn, omme hem te informeren van enighe saecken, de criminele justitie aengaende, ende noch zes schellingen voor seckere copien authent. van munimenten, aldaer vercregen, IV *L.* VI *sc.*

Item, compt de voorn. Jac. van Loo, thesaurier, ter cause van dat hy opten XII july inden Haeghe is gereyst, ende aldaer ten comptoire van mr Jac. Bol, ontf. gen. vanden beden, gebrocht heeft, op reckening van deser stede portie inde ordin. bede, de somme van V^c *L.* daer over hy gevacheert heeft eenen dach, tot II *L.*

Item, Johan van Beerendrecht, schout, Joost Jacobsz. ende Adriaen Dirck Ottenz., burgemrs, ende mr Pouwels Buys, pens. deser stede, ter cause van dat zy opten XXIII july gereyst syn tot Sassenhem, opt huys te Teylingen, by den grave van Boussu, stadth. van Hollant, toen aldaer wesende, mit de namen vande zestien personen, omme by syne Exc. achte daer uyt geëligeert ende gecoren te worden tot schepenen dezer stede voor desen jegenwoordigen jaer XV^c negen ende tsestich, ende syn voorts des anderen daechs, als den XXIV july, de voorsz. schout ende twee burgemrs met tadvys van syne Exc. gereyst in den Haege by myne heere den president, omme tzelve voorts te doen effectueren; ende hebben oversulcx gevacheert twee daghen, elcx tot twee ponden 'sdaechs, die hemluyden by desen tesaurieren, by ordon. vanden burgemren betaelt syn, beloopt met de vyftien schellingen by hem betaelt de greffier voor de missive, XIV *L.* XV *sc.*

Item, Jan Gerytsz. Buytewech, burgemr, mr Gher. van Hoogeveen Melisz., pens. deser stede, ter cause van dat zy opten IV aug. van deser stede wegen gereyst syn naer Bruyssele, omme te solliciteren, datter geen uytheemsche schout, contrarie het privilegie deser stede, alhier soude comen resideren; ende hebben gevacheert vier daghen ende twee nachten, elck tot twee ponden 'sdaechs ende 'snachts, ende van extraordinaris oncosten elf ponden, XXXV *L.*

Item, opten XXVI sept., by ordonn. vanden burgemrs deser stede, mr Pouwels Buys, pens. deser stede, uyt saecke van syn vacatien, deboursement van penningen ende oncosten by hem gedaen, dat hy ten bevele vanden burgemrs, naer voorgaende advys van myn heere den stadt-

houder by provisie, den grave van Boussu etc., gereyst is, opten xxv july lestl. tot Gorinchem, omme aldaer te verstaen vant optrecken ende verleggen vande Spaengaerden binnen derselver stede van Gorinchem ende andere steden daer omtrent leggende, ende soe veel by eenige vande oversten dies bewynt hebbende te doen, dat int verleggen derselve Spaensche soldaten dese stede daervan soude mogen blyffen gevryt ende ontlast, zoe enighe voorgaende daghen de voorn. burgemrn byden forier major Sr Jorge Dacabedo, alhier bynnen Leyden mit enighe andere Spaensche capitainen gecomen synde, expresselyck waren geadverteert ende geinsinueert syne compste alleenlicken te wesen, omme die gelegenheyt vande stadt tot 't forieren van enighe Spaensche soldaten te besichtigen, ende die selve stadt oock sulcx by hem daertoe wel bequaem bevonden te syn, ten ware die vander stadt yemant jegens den voorsz. xxv of xxvi july sonde binnen Gorinchem, omme aen den coronel aldaer te remonstreren heure grief ende ongesteltenisse vander stede, mits de armoede vande gemeente ende andere middelen, sulcx men soude dencken tot verlichtinge van de stadt te dienen, ten eynde alsoe die voorsz. stadt vande voorsz. soldaten soude mogen blyven ontlast, daer aen de voorsz. forier seyde de hant te willen houden etc., ende dat de voorn. mr Pouwels Buys op deselve reyse tot syn adjoinct by goetduncken vande burgemrs genomen heeft gehadt Dirck van Diemen, als in de Spaensche tale ende onder 't Spaensche crychsvolck geverseert synde, omme alle saecken te beter te dresseren, sulcx, dat hy mr Pouwels Buys voorn. in deselve reyse, mits dat hy mede ter ordonn. als voren gereyst is inden Haeghe, omme aldaer mitten rentmr Jan Hanneman te negocieren seckere der steden andere affairen; gevacheert heeft met de voorn. Diemen ende Jan Maertsz., boden mitter busse deser stede, den tyt van seven dagen, betalende alle de oncosten, soe tot Gorinchem ende anderen, mitsgaders seckere propynen ofte gratuiteyt voor de assitentie ende 't faveur van enighe int beleyden der voirsz. saecke tot voordeel deser stede: LXII *L.* xii *so.* vi *p.*

Item, Jan Gherytsz. Buytewech, burgemr, ende mr Pouwels Buys, pens. deser stede, ter cause, dat zy opten xix aug. ende vi sept. inden Haeghe ter dachvaert syn gereyst, omme met den edelen ende gedeputeerden vanden anderen groten steden van Hollant, representerende de staten van denselven lande, te besoigneren ende resolveren op verscheyden des gemeene lants saecken, breder inde notulen van deselve dachvaert verhaelt, ende by hemluyden tot hoere wedercompste gerapporteert; ende hebben op beyde de voorsz. dachvaerden gevacheert elck vier daghen, tot twee ponden daechs, facit hier de somme: XVI *L.*

Item, Jan Gherytsz. Buytewech, burgemr ende mr Pouwels Buys, pens. deser stede, ter cause, dat zy opten xxiv sept. gereyst zyn inden Haeghe, omme te dirigeren ende vervolgen expeditie van seckere different tusschen de burgemrs ende regierders der stede van Leyden, als gerequireerden, ter eenre, ende Jan van Ryswyck mit syne consorten, als enighe vande gebuyren op den ouden Ryn, requiranten, ter andere zyde, als hemluyden opposerende jegens seckere ordon., by den burgemr ende gerechte van Leyden gemaect opt wyden vanden voorn. ouden Ryn etc.; ende hebben elck gevacheert eenen dach, fc. IV *L.*

Item, Jan Gherytsz. Buytewech ende mr Pouwels Buys voorn., ter cause van dat syluyden opten xv oct. vander stede weghen inden Haeghe zyn gereyst, aldaer beschreven, om t'aenhoren, tgunt hemluyden ende anderen vanden staten vanden lande ende graefschappen van Hollant van wegen der co. Maj., onsen alregenadichsten heere, verthoont ende voorgehouden souden worden; ende hebben deur seckere verthonissen naer deselve propositie gevacheert drie daghen, elck tot twee ponden 'sdaechs, XII *L.*

Item, opten xxv oct., by ordon. vanden burgemrs, mr Pouwels Buys, pens. deser stede, uyt saecke, dat hy tot twee verscheyde reysen, als den xv ende xvi sept. lestled., mit Gu. Altrap, Engelsman, geassocieert met eene gecommitteerde vande draperie van Haerlem, ge-

reyst is geweest inden Haeghe, omme met mynen heere de stadhouder ende president van Hollant te communiceren secker licent ofte paspoort, by den voorn. Altrap geobtineert van des co. Maj. ons alregen. heren ambassadeur in Engelant, volgende den welcken den selven Altrap maintineren wilde, hem niettegenstaende de interdictie alhier te lande, van wegen ende uyt de name van syne Maj. by den hertoghe van Alva etc. onlangs gedaen op den Engelsen waeren ende de hanteringen van dien, wel geoorloft te syn alhier te mogen distraheren ende venten seckere vellen ende wollen, by hem op dese landen gescheept; ende heeft oversulcx voor beyde de reysen betaelt de wagenvrachten ende anders: V *L.* XVII *sc.*

Item, Jan Gherytsz. Buytewech, burgemr, ende mr Pouwels Buys, pens. deser stede, ter cause, dat zy opten XXVII oct. van deser stede wegen inden Haeghe ter dachvaert zyn gereyst, omme aldaer met den edelen ende gedeputeerden vanden anderen groten steden van Hollant nader te communiceren ende resolveren opt gunt denselven staten onlangs te voren voorgehouden was van wegen de Exc. vanden hertoghe van Alva van wegen de co. Maj., ende op andere des gemeenen lants occurerende saecke; ende hebben elck gevacheert twee daghen, tot twee ponden 'sdaechs, fc. hier de somme van VIII *L.*

Item, opten IX nov., by ordon. vanden burgemrs, mr Pouwels Buys, pens. deser stede, in recompense ende remboursementen van penningen, by hem gedebourseert ende verschoten vander stede wegen, van boden loon, van verscheyden brieven van saecken der stadt aengaende, hem ter hant gecomen sedert den jaere XV^c^ acht ende tsestich tot desen daghe toe, soo uyt den Haeghe als van andere weghen daer inne gecomprehendeert, eenige cleyne partien van extraordinaris oncosten, in seckere dagelicxe lopende ende occurerende saecken gevallen, den burgemeesteren geblecken, VII *L.* IV *sc.*

Item, opten IX nov. bet. by ordon. vanden burgemrs, mr Pouwels Buys, pens. deser stede, over syne vacatien ende extraordinaris oncosten by hem gehadt, van dat hy opten XII oct. lestl. gereyst is tot Amsterdam, omme den grave van Boussu, als stadth. aldaer wesende, te sprecken vant geschut, deselve burgemrn belast te seynden tot Amsterdam, totte toerustinge van enighe schepen van oorloghe aldaer, omme te versoucken vant seynden vant zelve geschut verdragen ende geëxcuseert te mogen syn, mits de sobere provisie van dien, binnen deser stede wesende, de somme van X *L.*

Item, compt de voorn. Gheryt Roelofsz., thesaurier, ter cause van dat hy opten III marty lestl. inden Haeghe is gereyst, ende aldaer ten comptoire van mr Jac. Bol, ontf. gen. vande beden, heeft gebrocht de somme van V^c^ *L.*, in reste ende volle betalinghe van deser stede portie inde ordin. bede; ende heeft gevacheert eenen dach, tot II *L.*

Item, Corn. Ulricxz., bode voorn., ter cause van dat hy opten XXI nov. a° XV^c^ acht ende tsestich met een besloten missive gesonden is geweest, van deser steden wegen, aen schout, burgemrs ende regeerders van Amersfoort, daervan hy schriftelyke antwoorden wederomme gebrocht, ende daerover gevacheert heeft drie daghen, tot XI *sc.* 's daechs, also 't buyten Hollant is, XXXIII *sc.*

Item, Corn. Ulricxz, bode voorn., ter cause van dat hy opten XXVII nov., a° voorsz., van deser stede wegen met een besloten missive gesonden is aen mr Gheryt Biese, pens. tot Delft, ende daervan schriftelycke antwoorden wederomme gebracht, ende daerover gevacheert heeft twee daghen, tot IX *sc.* 'sdaechs, XVIII *sc.*

Item, Corn. Ulricxz., bode voorn., ter cause van dat hy opten VII dec., a° voorsz., van der stede wegen met seckere missive ende stucken inden Haeghe aen myn heer den stadthouder oft aen den president van Hollant is gesonden, ende daer over gevacheert heeft twee daghen, tot IX *sc.* 'sdaechs, XVIII *sc.*

Item, Jac. Jacobsz. van Voort, bode mitter busse, ter cause, dat hy opten XIV dec., a° voorsz.,

met seckere besloten missive, van der stede wegen gesonden is aen Joost vander Bye Jacobsz., procureur deser stede, inden Haeghe ende van denselven schriftelycke antwoorden weder omme gebrocht, ende daer over gevacheert heeft eenen dach, IX *sc.*

Item, opten XIX marty, a° XV negen ende tsestich, bet. by ordon. vanden burgemrs, Corn. Ulricxz., bode, ter cause, dat hy van der stede wegen aen den raet van troubles, by de co. Maj. daertoe geordineert tot Bruyssel, in diligentie gebrocht heeft een lanck packet ende secker missive daer beneffens, addresserende aen denselven raede, ende daerover gevacheert heeft negen dagen, tot elf schell. 'sdaechs, als buyten Hollant, is belopende: IV *L.* XIX *sc.*

Item, Gheryt Dircxz., bode mit der roede, ter cause, dat hy opten laetsten marty, mit seckere besloten missive van deser stede wegen gesonden is inden Haeghe aen myn heer den president van Hollant, ende daerover gevacheert heeft eenen dach, IX *sc.*

Item, Corn. Ulricxz., bode mitter busse, ter cause van dat hy opten laetsten marty, van deser stede wegen gesonden is inden Haeghe, met eene besloten missive, addresserende aen mr Pouwels Buys, pens. deser stede, doen aldaer wesende, ende, overmits syn vertouffen, daer over gevacheert heeft twee daghen, tot negen schell. 'sdaechs, XVIII *sc.*

Item, Hans Maertsz., meesters bode mitter bussen deser stede, ter cause van dat hy op ten XXIII aprilis voorsz. van deser stede wegen gesonden is, met seckere missive aen myne heere den grave van Boussu, stadth. van Hollandt, mitsgaders aen mr Paulus Buys, pens. deser stede, doen ter tyt aldaer wesende, ende daer over heeft gevacheert eenen dach, IX *sc.*

Item, Corn. Ulricxz., bode mitter busse voorsz., ter cause, dat hy opten XXIII july van der stede wegen gesonden is opt huys te Teylingen aen den grave van Boussu, stadthouder van Hollant, aldaer wesende, ende heeft gevacheert eenen dach, IX *sc.*

Item, Jac. Jacobsz. van Voort, bode voorsz., ter cause van dat hy opten XXI july vander stede wegen gesonden is met seckere missive tot Antwerpen, aen mr Gheryt Melisz., pens. deser stede, doen aldaer wesende; ende heeft daer over gevacheert vyf daghen ende twee nachten, tot elf schell. 'sdaechs ende 'snachts, also 't buyten Hollant is, III *L.* XVII *sc.*

Item, Hans Maertsz., meesters bode mitter busse voorsz., ter cause, dat hy opten XXV july vander stede wegen mit seckere missive tot Gorinchem aen den fourier vanden colonnel vanden Spaengaerden, aldaer leggende int guarnisoen van 's co. Maj. weghen, is gesonden, waervan deselve boden antwoorden by geschrifte weder gebrocht, ende daer over gevacheert heeft vier daghen, tot elf schell. des daechs, also hy sekere packet medebrochte, ende deur dien te wagen ofte te schuyte varen moeste, belopende II *L.* IV *sc.*

Item, de voorn. Hans Maertsz., bode, ter cause van dat hy opten XXIX july voorsz. van der stede wegen mit besloten missive gesonden is inden Haghe aen mr Jan van Treslongue, advoc. deser stede, ende daervan besloten antwoorde wederomme gebracht, ende daer over gevacheert heeft eenen dach, IX *sc.*

Item, opten XIX aug., by ordon. vanden burgemrs, Corn. Ulricxsz., bode, uyt saecke, dat hy een besloten missive gebrocht heeft tot Antwerpen aen mr Gheryt Melisz., deser stede pens., doen aldaer wesende, X *sc.*

Item, Corn. Ulricxsz., bode voorsz., ter cause van dat hy opten XIV sept. vander stede wegen gesonden is tot Valckenburch, omme te vernemen of de grave van Boussu aldaer in de marct soude syn, oft waer dat men syne Exc. vinden soude, ende brochte voor antwoorde, als dat hy van daer naer den Haeghe gereyst was; ende heeft oversulcx gevach. eenen dach, IX *sc.*

Item, Jan Maertsz., bode voorsz., ter cause, dat hy opten I oct. vanden voorsz. stede wegen met een missive gesonden is inden Haeghe aen Joost vander der Bye Jacobsz., procur. deser stede, omme hem te adverteren, datter een commiss. vanden hove, beroerende het weyden vanden ouden Rhyn alhier gecomen was, ende heeft gevacheert eenen dach, IX *sc.*

Item, Jac. van Voort, bode mitter busse voorn., ter cause van dat hy opten XIV oct. van der stede wegen gesonden is naer Amsterdam, omme aldaer van hier ter scheepe te brengen zecker geschut, twelck by de grave van Bossu, als stadth. van Hollant, aen deser stede versocht ende van syne co. Maj. wegen begeert werden in leeninge te hebben op seckere schepen van oorloghe, die aldaer by syne Exc. toegerust werden; ende daer over gevacheert heeft ses daghen ende twee nachten, al tot negen schellingen 'sdaechs ende 'snachts, III *L.* XII *sc.*

Somma van dese wtgheven: . . . . . . VI^c LXXX *L.* VI *sc.* III *p.*

Ander WTGHEVEN van artillerie, waecken, *etc.*

Item, opten XI marty, a° XV^c LXIX, bet. by ordon. vanden burgemr dertien personen, als nieuwe geordonneerde waeckers mitter clappe, t'samen mit hem derthienen de somme van I^c LIV L. XVII *sc.* VI *p.*, uyt saecke, dat acht van deselve waeckers den tyt van acht ende tnegentich nachten lang, ende d'andere vyf, een ende tnegentich gelycke nachten de waecke mitter clappe binnen deser stede gehouden hebben, elck tot twee schell. zes pen. snachts, volgende de overcomste daervan mit hemluyden gemaect, begonst wesende, aengaende de acht, tusschen den XX ende XXI nov., ende dander vyf, tusschen den XXVII ende XXVIII derselver maent, ende geëynt tuschen den XXV ende XXVI febr. daeraen volgende, ende noch negen ende dertich *sc.*, ter cause van dertien nieuwe clappen voor deselve doen maecken, facit: I^c LVI *L.* XVI *sc.* VI *p.*

Item, opten I apr., by ordon. vanden burgemrs, Dirck v. Diemen, substituyt vanden schout deser stede, met den dienaren van denselven schout, eerst de somme van seven pond. vier schell., van XL groten tpont, uyt saecke, dat zyluyden dese twee voorgeleden nachten gewaect hebben omtrent 't schoonverdriet, ende noch den lieutenant vanden procur. gen. van Hollant ende acht van syne dienaren twaelf gelycke ponden, voor heure vacatien van gaen, comen ende anders van uyten Haeghe, alhier tot assistentie vande justitie van eenen Claes Jansz. van Os, poorter deser stede, die uyt crachte van sekere criminele sententie, gegeven by de Exc. vanden hertoghe van Alva ofte van synen rade tot Bruyssel, binnen dese stede, opten voorsz. I apr. mit den zwaerde geëxecuteert, belopende es XIX *L.* IV *sc.*

Item, opten XI meye, bet. by ordon. vanden burgemrs, Pieter Joostenz., als artillerymeester, vandat hy inden jaere van XV^c LXVII. zesse personen, die 't geschut uyt de poorten int artilleriehuys gebrocht hebben, heeft verschoten XV *sc.*, ende in july ende aug. a° LXVIII. van arbeytsloon vande cuyper ende dragers, die 't cruyt gecocht, gewrocht ende gedragen hebben, heeft verschoten de somme van twee pond. negen sc. drie pen., III *L.* IV *sc.* III *p.*

Item, opten XX oct., by ordon. vanden burgemrs, Jac. Willemsz. van Leeuwen, eerst de somme van zeven ponden, van XL groten, uyt saecke, dat hy de nachtwaecke beneden opder stedehuys gehouden ende bewaert heeft, om saecken den burgemrn kennelicken zynde, voor dit jegenwoordige geheele jaer, ende noch acht schell., by hem verleyt aen olye, tot onderhout vant geweer vande gemeene burgers, leggende op der stedehuys, VII *L.* VIII *sc.*

Somma van dese wtgheven: . . . . IV^c IV *L.* XVI *sc.* III *p.*

Andere WTGHEVEN, van subventien, *etc.*

Inden eersten, opten XIV july, a° XV^c LXIX., Maria Dominicus dr, by ordon. vanden burgemrs, achtervolg. de resol. van die vander vroetschappen, genomen opden XXVII meye voorled., ter cause van vyff roeden ende een quartier pannedacx, geleyt op hare huyzinge inde Zonneveltstege, onlangs te voren afgebrant zynde, IX *L.* IX *sc.*

Item, opten III aug., Jan Claesz., pannebacker, by ordon. vanden burgemrs, achtervolg.

die resol. van die vander vroetschappe vanden XIX july, ter cause van achtalve roeden pannedack, gedeckt over syn huys buyten de Rhynsburgerpoort, dat tot anderen tyden afgebrant ende by hem gereficieert is, XIII *L.* X *sc.*

Somma van dese wtgheven: . . . . XXIX *L.* IX *sc.* VI *p.*

Andere WTGHEVEN, van pen., gelevert in handen van anderen, *etc.*

Item noch opten XXVI febr. a° XV^c LXIX. gelevert ende opgebracht in handen van Gheryt Fransz. ende Jan Andr. z., vestmeesteren deser stede, van desen jaere LXIX, omme by hem geëmployeert te worden, tot reparatie ende onderhout van deser stede huysen, poorten, toorns, muyren, bruggen, straten ende anders, daervan zy gehouden zyn reckeninge particulier te doen, de somme van XXXV *L.*

Somma van dese wtgheven: . . . . . . V^m II^c XVI *L.* X *sc.* VIII *p.*

Andere WTGHEVEN, van afgeloste renthen.

Somma van dese wtgheven: . . . . . . I^c XLIV *L.* VIII *sc.* VI *p.*

Andere WTGHEVEN, van lyfrenthen, *etc.*

Den XIII nov. ende den XIII may, de co. Maj. als by confiscatie acte gecregen hebbende tot de goederen van Huych van Alkemade, over een jaer lyfrenten, ten zynen lyfve vercoft a° XX., ende was een jaar out, XV *L.*

Den XVII nov., de co. Maj. als by confiscatie acte hebbende tot de goederen van Stans Benning Jansz. van Amsterdam, van lyfr., tot zynen lyfve vercoft a. XV^c LIII., was out twee ende twintich jaeren, XVIII *L.*

Den XXII nov. ende XXII meye, Roelof van Eyck, meester Goevaert van Eycken zoen, ende joncfrouwe Machtelt van Eyck, zyn zuster, hemluyden vercoft a. XX., out Roelof achttien ende Machtelt veerthien jaeren, XXV *L.*

Den I dec. ende den I juny, joncheer Vincent van Lochorst, hem vercoft a. voorsz., was out zes jaeren, XXX *L.*

Den V dec. ende den V juny, Anna Willems dochter van Boixtel, thaeren lyfven vercoft a. XV^c XXVIII., X *L.*

Den VI dec., Rysgen Ysbrants dochter van Schoorl, zuster te Poel, thaeren lyfve vercoft a. XLVIII., was out dertich jaeren, II *L.* X *sc.*

Item, jonch. Heinr. Heermale, tzynen lyfve vercoft a. XXXVIII., out elf jaeren, XX *L.*

Item, heer Floris Heermale, officiael tot Utrecht, hem vercoft a. voorsz., out tien j. XX *L.*

Item, joncfr. Ermg. Heermale, huysfr. v. Jac. de Jonge, verc. a. voorsz., out veertien j. XX *L.*

Item, joncfr. Maria Cornelis dr. van Hoochtwoude, nonne te Poel, tot haren lyfve vercoft, a. XXXVII. ende XXXVIII., VI *L.*

Item, joncfr. Cornelia van Poelgeest, dochter heere Geraerts van Poelgeest, conventuale int clooster ten Dale buyten Uytrecht, tharen lyfve vercoft a. XV^c XXXVII., out zynde zeventien jaeren, V *L.* VIII *sc.*

Item, joncfr. Maria van Boschhuysen, Lievens dr, tot haren lyfve vercoft a. XV^c LVI., was out vyftien jaeren, X *L.*

Item, Styntgen Pieters dr, suster tot Roma op Rapenb., haer vercoft a. XXXVIII., VI *L.*

Den XVI jan., Baefgen Adriaen Jansz. dr, int hooghehuys nonne te Jacobinessen, thaeren lyfve vercoft a. XXXVII ende XXXVIII., VI *L.*

Den xxvii jan. ende xxvii july, d'erfgenamen van Sybilla, mr Aelbert van Coulsters natuurl. dochter, over een halfjaer lyfr., verscheen. den xxvii jan., tyde deser reckeninghe, alsoo sy int naervolgende halve jaer gestorven is, IX *L.*

Den xxvi febr. ende xxvi aug. Claesgen, Antho. Paedsen dochter, haer vercoft a. LIV., out wesende twintich jaeren, te betalen als miserable, XII *L.*

Joncfr. Anna van Bruhesen verc. a. XXXVII., out synde drie ende veertich j., IV *L.* x *sc.*

Joncfr. Adriana van Merwen, convent. tot Leeuwenhorst, verc. a. LIII., out vyftien j. XII *L.*

Joncfr. Johanna van Dekere, convent. voorsz., verc. a. voorsz., out veertien jaeren, XII *L.*

Den ix mart. ende ix sept., Aleyt, Jan van Alckemade dochter, vercoft a. XXI, out wesende een half jaer, XVIII *L.*

Den xv mart. ende xv sept., Corn. Pieters Buys, als langst levende, hem ende Celie, zyn suster, vercoft a. XVII XI *L.*

Joncfr. Margareta, dochter jonch. Hercules van Eedingen, vercoft a. XXVIII XX *L.*

Joncfr. Christina van Noord, huysfr. Jorys van Catz, vercoft a. LXV., out een ende vyftich jaeren, XII *L.*

Jac. vander Does, als heffer ten lyfve van joncvr. Adriana, zyne dochter, vercoft a. LXV., was out zeventien jaeren, XXIV *L.*

Des., als heffer ten lyfve van Henrick vander Does, zyn zoon, vercoft a° voorsz., out veertien jaeren, XXIV *L.*

Des., als heffer ten lyve van Aernt vander Does, zyn zoon, a° voorsz., out tien j. XXIV *L.*

Des., als heffer ten lyfve van joncfr. Marie, zyn docht., verc. a° voorsz., out negen j. XXIV *L.*

Des., als heffer ten lyfve van Philips, zyn zoon, vercoft a° voorsz., out zes jaeren, XXIV *L.*

Des., als heffer ten lyfve van Willem v.d. Does, z. zoon, verc. a° voorsz., out vier j. XXIV *L.*

Des., als heffer ten lyfve van joncfr. Katryne, zyne dr., verc. a° voorsz., out drie j. XXIV *L.*

Des., als heffer ten lyfve van Pieter, zyn zoon, vercoft a° voorsz., out een ende ½ j. XXIV *L.*

Den iv apr., Ermgaert, dochter wylen heer Jan Kemp, priester t'sHertogenbosch, vercoft a. LII, out vier ende dertich jaeren, III *L.*

Cornelia, Symon Pietersz. dochter, te Poel, haer vercoft a. LV. III *L.*

Franchois van Perseyn, als heffer ten lyfve van Henrick Henricxz. van Perseyn ende Jacob Weyts, vercoft a. LXVII, out zynde Henrick vyftien j. ende Jacob Weyts tien j. XL *L.*

Den xi apr. ende xi oct., joncfr. Maria van Alveringen, huysfr. van Dirck vander Does, ende Anna vander Does, Dircx dr., heml. vercoft a. LXV., out joncfr. Maria drie ende twintich jaeren ende Anna drie jaeren, L *L.*

Aleyt Pieters dr., falide bageyn, vercoft a. LXV., VI *L.*

Grietgen Willems dr., falide bageyn t'Amsterdam, vercoft a. LXV., out een ende dertich jaeren, ende staet te betalen als miserable, IV *L.*

Den xvi apr., Mees Alewynsz., veertich deser stede, ter cause vanden i^en^ ende xvii^en^ raem, op de eerste Grevelingse streeck gedemolieert mitten anderen ramen in martio a. LXVII., daer voren hem toegeschat is een lyfrente ten lyfve van Alewyns Meesz., zyn zoon, out twee ende twintich jaeren, ter somme van IV *L.* vi *sc.* i *p.*

Joncfr. Katryne vander Graft, Lieven van Boshuysens weduwe, ter cause vanden xv^en^ raem op de eerste Grevelinckse streeck, ende vanden ii^en^ raem op de vierde nieuwe streeck toegeschat, ten lyfve van Jan van Boshuysen Lievenz., out omtrent drie ½ jaer, IV *L.* v *sc.* ix *p.*

Govert Henricxz. natuurl. zoone, heeren Henricx Govertsz., canonic inden Dom t'Utrecht, hem vercoft a. LIII., was out acht jaeren, L *L.*

Henr. van Paffenrode ende Symon van Oy, vercoft a. XXXIII. XVI *L.*

Ysabella, Pieter van Noorden dochter, vercoft a° voorsz. XVI *L.*

Katryn, Aelbrechts dochter, uyt den Haeghe, haer vercoft a. LIV., out zynde twee ende vyftich jaeren, te betalen als miserable, XV *L.* x *sc.*

Joncfr. Anne, Gheryt Sandelyns dochter, vercoft a. LIV., te bet. als miserable, IX *L.*

Den xxviii meye, Jan Jacopsz. tromper, tot zynen lyfve vercoft a. XXVIII. XII *L.*

Corn. Jacobsz. tromper, tzynen lyfve vercoft a. voorsz. XII *L.*

Den xxxi meye, Ewoutgen, Dircx dochter, van Rotterdam, nonne te Jacobinessen, vercoft a. XLIV., was out zeven ende dertich jaeren, VI *L.*

Den i juny, Agnese, Claes dochter, suster op Pieter Symonsz. bagynhof, vercoft a. LV, staende te betalen als miserable, was out acht ende twintich jaeren, VI *L.*

Den xvii juny, Mechtelt, Adriaens dochter, van 's Hertogenbosch, suster tsunte Katryne, vercoft a. LXII., was out twintich jaeren, VI *L.*

Den xxx juny, Marytgen, Henricx dochter, suster tsunt Agnieten binnen Leyden, vercoft a. LIV., was out veertien jaeren, VI *L.*

Ermgaert, Pieters dochter, vercoft a. XLI, was out zeven jaeren, VIII *L.*,

Den x july, Mattheus Outgertsz., van Zonnevelt, vercoft a. XXIX., VII *L.* x *sc.*

Dircx Outgertsz., van Zonnevelt, vercoft a voorsz. VII *L.* x *sc.*

Cornelia, natuyrl. dochter van Diego d'Ayala, suster in Roma, vercoft a. XLIV., zonder beloop des tyts te betalen, was out tien jaeren, VIII *L.*

Den xviii july, Lysbeth Jansz. dr., uyt Brabandt, suster tsunte Agnieten inden Haeghe, vercoft a. XLIII., was out neghen jaeren, XII *L.*

Beatricx Dircx dochter, van Montfoort, vercoft a. XLV., was out vyf jaeren, XII *L.*

Den xxx july, Henrick, mr Gheryt vander Laenen zoon, hem toegeschat voor de afgecoerde ramen a. XLIII. VI *L.*

Den xxxi july, Nanne, mr Vranck Paedsen zoon, hem toegeschat voor de afgecoerde ramen, a° voorsz. III *L.* xv *sc.*

Joncfr. Ermgaert Heermale, huysvr. van Jacob de Jonge, vercoft a. XXVIII. XX *L.*

Loyse Barradot, vercoft a. LVIII., was out dertich jaeren, als miserable, VI *L.*

Den xxx aug., Marye, Jacobs dochter van Lichtenburch, geboren te Uytrecht, nonne te Poel, vercoft a. XLVII. XII *L.*

Den i sept., Aechte, Pieter vander Bouchorst dochter, vercoft a. XXXVI. VI *L.*

Cornelia, Adriaen Bonifaesz. dochter, uyt 't Zuytlant, suster t'Abcoude, vercoft a. LVIII., was out achtien jaeren, XI *L.*

Den iii sept., Lysb. Jansz. dochter van Angeren, suster tsunte Barbaren, verc. a. XLVI., was out dertich jaeren, III *L.*

Den vi sept., Geertruyt Jans dochter, geboren van Uytrecht, vercoft a. LIII., was out vyf ende twintich jaeren, VI *L.*

Den vii sept., Marytgen Cornelis dochter, geprofessyde suster t'Schaegen, verc. a. LVI., was out negentien jaeren, xxx *sc.*

Den viii sept., joncfr. Kerstyne van Noorde, huysfr. Jorys van Cats, tot haeren lyfve vercoft a. XXVIII. IV *L.*

Marytgen Jans dochter, van Amsterdam, suster in Roma, vercoft a. XLIX., was out veertien jaeren, VI *L.*

Marytgen Jans Dircxz. houtcopers natuyrl. dochter, suster tot Roma, vercoft a° voorsz., was out zeven ende twintich jaeren, VI *L.*

Den xii sept., Katryn Faes dochter, uyt Brabandt, suster t'sunte Cicilien, vercoft a. LVI, out zynde drie ende twintich jaeren, als miserable, XII *L.*

Jan van Eynthout Adriaensz., vercoft a. XXXV., out vier jaeren, XV *L.*

Agnieta Cornelis dochter, suster tot Rodenburch, vercoft a. XLIX., out twintich j.. X L.
Alytgen, Jacob Pieter Mourynsz. dochter, falide bagyn, vercoft a. LVI., out zes ende dertich jaeren, als miserable, III L.
Den XXIV sept., Gooltgen Jac. dr., in Roma, vercoft a° XLIX., out dertich j. IV L. X sc.
Heer Alphert van Oostrom, priester, vercoft a. LI., out vyf ende twintich jaeren, VI L.
Den I oct., Geraerd van Wyngaerden Henricxz., vercoft a. XL. VII L. XIII sc. IV p.
Joncfr. Adriana van Wyngaerden Henricx dochter, vercoft a. voorsz., VII L. XIII sc. IV p.
Joncfr. Maria van Wyngaerden Henricx dochter, vercoft a° voorsz. VII L. XIII sc. IV p.
Petronella van Oostrom Jans dochter, vercoft a. XLVI., als miserable, VI L.
Anthonia Adriaens dochter van Palleys, vercoft XLIX., out veertich jaeren, VI L.
Symon Pyl, secret. 'shoofs van Hollant, hem ende Geraert Pyl, zyn zoon, vercoft a. LXV, out zynde Symon vyf ende dertich jaeren ende Geraert zes jaeren, XX L.
Joncvr. Franchoyse vander Mersche, haer ende Geraert Pyl, haer voorsz. zoon, vercoft a° voorsz., out zynde joncfr. Franchoyse twee ende dertich jaeren, XX L.
Andries Dervel Willemsz., als heffer, hem ende Geraerd voorsz., vercoft a° voorsz., out zynde Andries twee ende twintich jaeren, XII L.
Den III oct., joncfr. Pieter de Cock van Delweynen, Ghysbrechts dochter, t'Uytrecht, vercoft a. LIX., out acht ende dertich jaeren, CL L.
Henr. Jansz. Weyman, vicar. in S. Walburchs kerck, verc. a° voorsz., out twintich j. L L.
Marytgen Jans dr, van Haerlem, suster S. Agnieten, verc. a° voorsz., out achtien j. XVIII L.
Den V oct., Lysbeth, dochter mr Ewout Mallandts, vercoft a. XXII V L.
Jan Purtyck, secret. 'shoofs van Hollant, hem ende Jan Jansz. Purtyck, zyn zoon, vercoft a. LXV., out Purtyck zeven ende veertich jaeren ende Jan Jansz. zeven jaeren, XII L.
Zoetgen Ghysbr. dr. van Couwenhoven, huysfr. van Jan Purtyck voorsz., haer ende voorn. Jan Jansz., haer zoon, vercoft a° voorsz., out dez. Zoetgen vier ende veertich jaeren, XII L.
Den XI oct., Adriana Bouwens dochter, vander Goude, nonne te sunte Margrieten, vercoft a. LXV., out zeven ende twintich jaeren, VI L.
Den XII oct., Feye Jan Henricxz. dochter, tot de Jacobinesse, vercoft a. XXVIII. XXIV L.
De co. Maj., als actie hebbende tot de geconfisqueerde goederen van Jan Paets Conelisz. van Sandthorst, over een jaer lyfrenten, staende ten lyfve van deselve Jan Paets, hem vercoft deur leeninghe anno XXXVII ende XXXVIII VI L.
Willem van Berendrecht, als heffer ten lyfve van Machtelt, zyn dochter, out zestien jaeren, vercoft a. LXV. VI L.
Des., als heffer ten lyfve van Aert, zyn zoon, vercoft a° voorsz., out veertien jaeren, VI L.
Des., als heffer van Vranck, zyn zoon, vercoft a° voorsz., out tien jaeren, VI L.
Des., als heffer van Jacob, zyn zoon, vercoft a° voorsz., out acht jaeren, VI L.
Des., als heffer van Willem, zyn zoon, vercoft a° voorsz., out vyf jaeren, VI L.
Mr. Frederyck vander Horst, advoc. 'shoofs van Hollant, als heffer ten lyfve van Frans, zyn zoon, vercoft a voorsz., was out tien jaeren, VI L.
Des., als heffer ten lyfve van Marye, zyn dochter, vercoft a° voorsz., out acht jaeren, VI L.
De co. Maj., als recht hebbende tot de geconfisqueerde goeden van Vranck de Wael over een jaer renthen, denselven, als heffer ten lyfve van Aefgen, zyn dochter, verschenen, vercoft a° voorsz., was out acht jaeren, L L.
De co. Maj. voorsz., als recht hebbende tot de voorsz. goeden van Vranck de Wael, vercoft a° voorsz. ten lyfve van Jan Vranckensz. de Wael, out drie jaeren, L L.
Joncfr. Johanna vander Mersche, wed. wylen mr Gillis van Zoutelande, als hefferse ten lyfve van Boudew. van Zoutelande, haer zoon, vercoft a° voorsz., out drie en twintich j. XVIII L.

Des., als hefferse ten lyfve van joncfr. Geertruyt van Zoutelande, haer dochter, vercoft a° voorsz., out vier ende twintich jaeren, XVIII *L.*

De co. Maj., als recht hebbende tot de geconfisqueerde goeden van Willem Jans Reyersz. mit Elsken, zyn suster, denselven vercoft deur leninghe a. XXXVII ende XXXVIII. VI *L.*

Griete Jans dochter, van Hoorn, falide bagyn op Trupenest, haer toegeschat voor de afgecoerde ramen, a. XLIII., out acht ende veertich jaeren, xxx *sc.*

Den xxx oct., mr Gheryt van Hoogeveen Melisz., als heffer ten lyfve van Aefgen Aelbrechts dochter, zyn huysvrouwe, out zeven ende twintich jaren, ende Aelbrecht van Hoogeveen, zyn zoon, out zes jaeren, vercoft a. LXV. XII *L.*

Des., als heffer ten lyfve van Adriaen Aelbrechts ende Adriaen van Hoogeveen, zyn zoon, out vyf jaeren, vercoft a° voorsz. XII *L.*

Den IV nov., joncfr. Katryne vander Bouchorst, Pieters dochter, vercoft a. LVII., out zeven ende twintich jaeren, VI *L.*

Somma van desen wtgheven: . . . . VII^{M}II^{C}XXVIII *L.* XVI *sc.* IX *p.*

LOSRENTHEN.

S. Katrynen dach. Heyman van Bleyenborch, van een renthe van LX L., a. LXXXV., Aert Jansz. vander Goude, juwelierder, ende gered. is tot XLIX *L.* II *sc.*

Den xxx nov., S. Andries. Jan van Schoten, van een losrenthe, den penn. XIII., vercoft a. LXXXIV. joncfr. Luytgaert van Zweeten, ende gered. is tot III *L.* XVIII *sc.*

Den I dec. ende I juny, Adriaen Fyck van Hove, vercoft a. XXI. Jacob van Noorde, Aelbaernts zoon, XXX *L.*

Den XV dec., Godelina vander Velde, wed. S. Anthonio van Villafranque, over een gelyck vyfde part, XII *L.*

Joncfr. Maria vander Velde, wed. van Jan de Boot, ten behoeve van Ysabeau de Boot, haer dochter, een gelyck vyfde part, XII *L.*

Den XXIV dec. ende XXIV juny, ten behoeve vande co. Maj., als actie hebbende tot de geconfisqueerde goeden van Jacob, heere van Wyngaerden, van een renthe, vercoft a. XIV. heer Wilhelm van Alkemade, ridder, XLIV *L.*

Heer Laurens van Bronchorst, als vader ende voocht van zyne kinderen by wylen joncfr. Johanna van Wassenhoven, vercoft a. XIV. Pieter de Grebber, XVIII *L.*

Jan ende Huych van Alckemade Huyghenzn, vercoft a. XIV. Maerten Roelofsz. VIII *L.*

Den XXIV dec., Janneken van Wyngaerden, als geauthoriseert by den hove van Hollant tot den ontfang vanden goeden van Jac. van Wyngaerden, haer zoon, van een losr. van III L., verc. a. LXXXV. joncfr. Margriete Aernts dochter van Duvenvoirde, ende gered. tot II *L.* XIV *sc.*

Willem Jorisz. Blanckaert, van III L., verc. a° voorsz. Symon Paedsz., gered. tot II *L.* XIV *sc.*

Den heer van Oisterwyck, over de wederhelfte vande voorsz. renthe, XXVII *sc.*

Joncfr. Adriana van Zweeten, wed. wylen Gheryt Herman, over een losrenthe van XXIV L., vercoft a. LXXXV. Willem vander Does, ende gered. tot XXI *L.* XII *sc.*

Des., over een losr. van XXX L., a° voorsz., aen des., ende gered. tot XXVII *L.*

Jonch. Jorys van Cats, als man ende voocht van joncfr. Christina van Noorde, over een renthe van VI L., a° voorsz. vercoft Gheryt Claesz. ende Egmont, gered. tot V *L.* VIII *sc.*

Adriaen Gherytsz. Cool, van een losrenthe van VI L., vercoft a° voorsz. Katryn Pieter Bymans wed., ende gered. tot V *L.* VIII *sc.*

Mr. Gheryt vander Laens erfgename, over een losrenthe van VII L. X sc., vercoft a° voorsz. Adriaen vander Bouchorst, ende gered. tot VI *L.* XV *sc.*

Phil. van Noorde, over een losr. van IX L., verc. a° voorsz. aen zyne erfgen., tot VIII *L.* II *sc.*

Joncfr. Maria Spruyts, wed. van za. Jan van Oostrom, vercoft a. LXXXV. Pieter Florysz. pbs, ter losse den penn. xvii. XII *L.*

Jan Sasboutsz., in den name vande gemeene erfgenamen van Fytgen Sasbouts dr, over een losr. van xxxv *L.*, den penn. xx, vercoft a° voorsz. Sasbouts Dircxz., gered. tot XXXII *L.* viii *sc.*

Joncfr. Adriana van Zweeten, wed. v. Gher. Heerman, over de helfte van een losr. van xv L., a° voorsz. vercoft Ghysbrecht van Zweeten ende joncfr. Luytgaert Pietersdochter van Zweeten, gered. tot III *L.* x *sc.* ii *p.*

De susteren ende tgemeene convent van S. Jan evangelist binnen Weesp, vande derde oorde van poenitentien sancti Francisci, over een renthe van xxiv L., vercoft a. LXXXVIII. den penn. xviii., ende is gered. tot XIII *L.* x *sc.*

Den i jan. ende i july, ten profyte vande co. Maj., als recht hebbende tot de geconfisqueerde goeden van Jan Paets van Zanthorst, vercoft a. XIV. Ghysb. van Lodensteyn, XII *L.*

Den xiv febr., Janneken van Wyngaerden, geauthoriseert by den hove van Hollant tot den ontfang vande goeden van Jacob van Wyngaerden, haer zoon, over een losr. van xxv L., vercoft a. LXXXIX. joncvr. Maria Aernts dr. van Duvenvoirde, ende is gered. tot XXII *L.* x *sc.*

Den xv febr. ende xv aug., tbroederschap van SS. Pieter ende Paulus inde S. Pieters kerck, vercoft a. LXXXII. Symon Tessche, ter losse den penn. xv. XVIII *L.*

Ten behoeve vande co. Maj., als recht hebbende tot de geconfisq. goeden van joncfr. Connegonda v. Voerst, xxv goutgldn, losr. den p. xix., verc. a. XXX. Agnes van Averench, XXXV *L.*

Joncfr. Sophie Goltstiens, wed. Henr. Boschoof, lvi Andries guldens, de vier gereckent tot een pont vls, vercoft a. XXVII. den penn. xx. op de name van Kerstyne Bacx, wed. wylen Gheryt Boschoof, mer wert betaelt mit LXXXI *L.* iv *sc.*

Den x mart. ende x sept., Adriaen v. Naeltwyck, verc. a° voorsz. Pieter de Grebber, XVIII *L.*

De co. Maj., als actie hebbende tot de geconfisq. goeden vande erfgen. van mr Jan vander Stegen, over de helft van een losr. van xxi L., a. LXXXVI verc. Jan Kemp, ger. tot XVII *L.* xvii *sc.*

Den xvii mart., Jac. Cuynretorff, voor de twee derdepaerten vant rest van een renthe van lxxxii L. xvi *sc.*, vercoft a. LXXX. Jacob Jansz. ende Truy, zyn wyf, XLI *L.* viii *sc.*

Mr. Jacob vanderStraten, bezitter vande vicarie des altaers Transfigurationis Domini in S. Nicolaes kercke tot Campen, vercoft a° voorsz. Coop Hillebrantsz. ende Truy, zyn wyf, XXV *L.*

Den xxi mart. ende xxi sept., ten behoeve vande co. Maj., als recht hebbende tot de geconfisq. goeden van Jan Paets v. Zanthorst, verc. a. LXXXI. Lod. v. Beloy, den pen. xv. LX *L.*

Joncfr. Emerentiana Spruyts, wed. van za. Henr. van Wyngaerden, ende Maria Spruyts, wed. van za. Johans van Oostrom, a voorsz. vercoft Balthasar Woutersz., den pen. xv. LX *L.*

Jac. de Jonghe, secret. vanden hove van Hollant, raet ende rentmr vanden heer van Lingny, hr tot Wassenaer, vande vyfde ramen op d'eerste ende tweede Grevelingse streecken, II *L.* iii *sc.*

D'ergenamen van Celia Pieters dochter Buys, ter cause van den zevenden raem van de tweede Grevelinge streeck, xxi *sc.* vi *p.*

Mr. Ghysbrecht Jorysz., priester ende pastoor van S. Pancras kerck ende can. aldaer, vande achtiende raemen op de tweede ende vierde Grevelingse ende op de derde nieuwe streecken, ende vande twaalfde raem op de vyfde Grevelingse streeck, IV *L.* vi *sc.*

Den xxiii apr., Maria Gherytsdr, falide bagyn opt ronde hof t'Amsterdam, over een renthe van xlii L., vercoft a. LXXXVI. Thyman Nannings zoon, gered. tot XXXVII *L.* xvi *sc.*

Den armenhuyse van Bethanien, over de helfte van een rente van xviii *L.*, den pen. xv., vercoft a. LXXXII. Wouter van Egmont, IX *L.*

Den xv juny, de wed. van jonchr Fre. van Duyvenvoorde, vercoft a. LXXXI. Aert van Duyvenvoorde, VIII *L.*

Joncfr. Wilhelmina van Zonnevelt, vercoft a. voorsz. Gheryt Bennings, L *L.*

Den XXIX juny, 't convent van Rodenburch, over een gereduceerde renthe van III L. den pen. XIII, vercoft a. LXXXIII. Jan Philipszoon, secret. XXXIX sc.

De broeders tot Warmont van een gelycke gered. renthe van III L., a. voorsz. vercoft Geertruyt Michiels dochter, XXXIX sc.

Den XXVI juny, ten behouff vande co. Maj., als recht hebbende tot de goeden van Jan Paets, over een gered. renthe van XII Andries gulden, den pen. VII, verc. a. voorsz. V L. I sc. III *p*.

Den IV july, Lodewyck van Treslongue, tot behouf van zyn cappelrye, over een gered. renthe van VII L. X sc., vercoft a. LXXXI VI *L*. XIII *sc*. III *p*.

Den VI july, ten behoeve vande co. Maj., als actie hebbende tot de geconfisq. goeden van Willem Jan Reyers zoonsz., vercoft a. LII. VI *L*.

Den VIII july, 't convent vande Drie Coningen te Zierikzee overt rest van een geredr. enthe van XXXVI L. den pen. XV., vercoft a. LXXXIX. Cornelis Jan Boyenz. III *L*.

Den XXVIII july, joncfr. Adriana van Zweeten, Gheryt Heermans wed., over dé helfte van een gered. renthe van XXXI L. V sc., vercoft a. LXXXII. Gysbert van Zweeten ende joncfr. Luytgaert van Zweeten, XIII *L*. XVII *sc*. IX *p*.

't Broederschap vande vier gecroonde tsunte Pieters, vercoft a. LXXII. Steffenye Allerts weduwe, III *L*.

Joost van Dam, secret. vanden hove van Hollant, van erfrenten, vercoft a. voorsz. Marytgen Jan Aelberts weduwe, III *L*.

Claes Gherytszoon uytten Haghe, van losr., vercoft a. LXXXI. Adam Gherytsz. XXX *L*.

't Convent van S. Michiels, over 't rest vande voorgaende gered. renthe, II *L*. V *sc*. VI *p*.

S. Stevens clooster, over een gered. renthe van twaelf Andries gulden, den penn. VII, vercoft a. XC. Michiel Gherytsz. V L. XIV *sc*.

De Regulieren tot Leyderdorp, over een gered. renthe van acht Andries gulden, den penn. XV, vercoft a. voorsz. IV *L*.

Den X aug., Herman van Bleyenberch, van een gereduceerde renthe van XVIII L., vercoft a. LXXXIX. Pieter Jansz. VIII *L* X *sc*. IX *p*.

Mr. Ghert van Ravensberch, vercoft a. LXXXI. Jan van Romunde, C *L*.

Den XII aug., mr Corn. vander Hooch, vercoft a. XXVIII. Jacob Claesz. IV *L*.

Den XV aug., de co. Maj., als rechthebbende tot de geconfisq. goeden van d'erfgenamen van mr Jan vander Steghen, over de helfte van een gered. renthe van L ponden, vercoft a. LXXXIX. Jan Kemp Jansz. XI *L*. XVIII *sc*. VI *p*.

't Convent vande Predicaers ten Bossche, over een renthe, gered. van XV L., a. LXXXIX. vercoft Albert Ketelaer Hermansz. VI *L*. XV *sc*.

Elsgen Jansdr, wed. Huych de Groot, over een gered. renthe van VI Andries gulden, vercoft a. voorsz. Kerstyn Dirck Reyers wed. III *L* III *sc*.

Den XVII aug., Magdalena Claesdr, Gheryt van Abbenbrouck weduwe, een gered. renthe van LX L., den penn. XII, vercoft a. voorsz. Evert Jansz. XXI *L*. XII *sc*.

Mr. Huych van Eynden, voor deene helfte ende de co. Maj., als actie hebbende tot de goeden van za. mr Jacob van Eynden, voor dandere helfte over een parthe van een gered. renthe van CXX tot LVI L. XVI sc. IX p., vercoft a. voorsz. Willem Pieterz. van Dyck, XII *L* VIII *sc*. IX *p*.

D'erfgenamen vande Vrouwe van Warmont, over een gered. renthe van XXXVI L., vercoft a. voorsz. Aert Willemsz. XII *L*. XIX *sc*. III *p*.

't Convent van Marienborch, gelegen opten Vuylenberch tsHertogenbosch, over een gered. renthe van XXX L., vercoft a. voorsz. aen Ghysbert Tolink Dircxz. XIII *L*. X *sc*.

tRycke fraterhuys te sHertogenbosch, over een jaerlycsche gered. renthe van XII L., vercoft a. voorsz. V *L*. VIII *sc*.

Hr Jan Persyn pbr., over een vierdepart van een gelycke renthe van LXXX Andries gulden, den penn. XX, vercoft a. XC. Thyman Henricxz. vander Schelling, XXIX *L.*

Jan Dircxzoon Lonck, over een gereduceerde renthe van XVIII L., den penn. XIV, vercoft a. LXXXI. Robrecht Hesselszoon, XIV *L.* XIV *sc.* VI *p.*

Hr Gheryt Kistemaker, vicaris tot Campen vander vicarie der H. Drievoudicheyt, vercoft a. LXXX. Jan Jacobszoon Lynslager, XXV *L.*

Den XIV sept., joncfr. Johanna ten Bussche, wed. Egbert ten Bussche, vercoft a. LXXXI. Geerte Sybrants dochter, XII *L.*

Den I oct., Jaquem. Bucx, wed. van wylen Daniel van Maldegem tot Brugge, over een partie van een renthe van CXX *L.*, den penn. XV, vercoft a. LXXX. Jan Loupe Spaengaert, VI *L.*

Den XVIII oct., mr Corn. vander Hooch, vercoft a. XXIII. Claes Dircxzoon, XVIII *L.*

Joncfr. Anna van Egmont van Meeresteyn, wed. Bartelmees van Egmont, over een gered. renthe van XXXVI L., vercoft a. LXXXIX. Jacob van Almonde, XVII *L.* XII *sc.*

Den XIX oct., Zyburch, wed. wylen Johans van Loo, over een gered. renthe van XVIII L., penn. XVII, vercoft a. voorsz. Symon van Loo, VIII *L.* II *sc.*

Den XXIV oct., joncfr. Josyne Pouwels dr, Jacob Splinters weduwe, over een gered. renthe van XXXVI L., a. voorsz. vercoft Huych Dircxz. XVI *L.* IV *sc.*

Den XXVI oct., Daniel de Bye Jorysz., over een gered. renthe van XXXVI L., a. voorsz. vercoft Daniel Bartelmeesz., XVI *L.* IV *sc.*

Mr Gysbert van Hogendorp, advoc. voor den hove van Hollant, over een gered. renthe van XXVIII L., a. voorsz. vercoft Evert Jansz. XII *L.* XII *sc.*

Jan Milling, als voocht ende man van joncfr. Maria van Harghem, over een gered. renthe van XLVIII L., vercoft a. LXXXV. Brechte Claes Stantszoon wed., XXXIX *L.* V *sc.* VI *p.*

't Convent van Roma op Rapenburch, over een gered. renthe van L L., den penn. XVIII, vercoft a. voorsz. Jacob de Jonghe Jacobszoon, XXII *L.* X *sc.*

Somme van dese wtgheven: . . . . . . VI^M^V^C^LVI *L.* III *sc.* VI *p.*

Andere WTGHEVEN, *etc.*

Opten VIII dec., XV^C^LXIX., by ordon. vanden burgemrn, tot behouff vande Jacobinessen alhier, voor de reparatie vande glazen in haerluyder kercke, IV *L.*

Item, voor stoft van inct III sc., voor lacetten, om de behouften aen te rygen, III sc., voor almanacken, I sc., voor convertoiren VIII sc., ende IV sc. Jan Knyf, omme een van der stede silveren coppen, die leck was, dicht te maken, facit: XIX *sc.*

Item, opten XIV dec. a. voorsz. by ordon. vanden burgemrs, Jan van Hout Corneliszoon, van dat hy die oude reckeninghen deser stede gevisiteert ende de reckeninghe vanden jaere XV^C^LXVI. in behoorlicke ende bequaeme forme in hondert ende tsestich compresse bladeren geschreven ende geëxtendeert heeft, VIII *L.*

Item, opten I mart., XV^C^LXIX, by ordon. vanden burgemrn, Gheryt Roelofsz. ende Corn. van Noorden, in betalinghe vande costen, gevallen inde uytvaert vande ho. m. van vrouwe Ysabella, byder gratie Godts Co^e^ van Spaengien, gesalvede van dalder gen. deurleuchtichsten prince Philips, co. van Spangien, gedaen binnen deser stede, deur expres schriftelyck bevel vanden stadthouder, president ende raden van Hollant, volgende de missive van date den XXIV nov. a. XV^C^LXVIII., opten XV dec. daertoe de voorsz. Gheryt Roelofsz. ende Noorden by die vanden gerechte deser stadt gecommitteert zyn, ende dit al achtervolgende zekere rekeninghe particulier, by den burgemrn. onderteyckent, XLIII *L.* XIV *sc.* III *p.*

Item, opten VII marty, a. XV^C^LXIX, by ordon. vanden burgemrn, Cornelis Willemsz.,

clercq inde thesaurie, in betalinge van dat hy met aller diligentie ende neersticheyt gescreven ende met den secretaris deser stede gecollationeert heeft den staet ofte tregister van alle de lyf- ende losrenthen, die dese stede jaerlycx uytreyct ende betaelt, omme deselve staet gesonden te worden aen den hertoghe van Alva ofte aen syne gen. raede, deur tschryven ende begeren van syne Exc. tot Bruyssel, zoo tselve quoyier, mit tgunt den voorsz. Corn. Willemsz. vorder daer inne heeft moeten besoigneren, groot is geweest CLXIV beschreven bladeren, IV *L.*

Item, opten XIV marty, a. voorsz., by ordon. venden burgemrs, Cornelis Gysbertsz., bode, vant gunt by hem deur bevel vanden burgemrs onlancx geëxbourseert ende betaelt is, in supplemente van een wagen by een Spaensch heer, wesende een capiteyn vande Exc. vanden hertoghe van Alva, alhier gehuyrt op Uytrecht, om zes ponden, overmits de quade wech, ende deselve capiteyn niet meer en wilde betalen dan IV L., zoo dat tsurplus gedragen soude worden tot laste deser stede, om saecke hier inne gerekent IX p. voor versch stroo, II *L.* IX *p.*

Item, opten IV apr., a. voorsz., by ordon. vanden burgemrs, Cornelis Meesz. van Hout, inden name van Jan van Hout, zyn zoon, in betalinge by gevuchelyke moderatie van syne extraordinarisse moeyten ende vacatien, by hem gedaen int maecken vande inventarissen van alle de broederschappen ende susterschappen goederen, inde drie parochiekercken alhier, XXIV *L.*

Item, opten XVI apr., a. voorsz., by ordon. vanden burgemrs, Eerst Vincent Jansz., Vrederick Aerntsz., Claes Claesz. ende Adr. Pietersz. uyt den Haghe, wagenaers, elcx II L. X sc. van XL grot., uyt saecke, dat zyluyden den capteyn Vittelly met synen staet gevoert hebben alhier van Leyden tot Haerlem, ende noch Jacob Adriaensz. ende Laurens Jansz., mede wagenaers, elck XV sc., van dat heurluyder wagens ende paerden alhier enen dach in arreste gestaen hebben, tot behoef van denselven capteyn, belopende te samen XI *L* X *sc.*

Item, opten XVI apr., a. voorsz., by ordon. vanden burgemrn, Cornelis van Noorde, Dirck Gherytsz., Smaling, Claes Jansz. de Goede ende Cornelis Adriaensz., schepenen deser stede, van dat zy respectiv. opten XX, XXII, XXVI ende XXVIII marty inden Haghe ende tot Delft gereyst zyn, omme te consuleren mitten advocaten deser stede, ende hemluyden te informeren ende besoigneren, aengaende seckere saecken, doen alhier geresen tot conservatie vande privilegien, hantvesten ende costuymen deser stede, de somme van XX *L.* XIX *sc.* VI *p.*

Item, opten XI meye, a. voorsz., by ordon. vanden burgemrn, Cornelis Michelsz., ter cause, dat hy deur bevel van enige van myn heeren de boden ende andere burgers deser stede, welcke besich geweest syn tot uytinge ende slissinge vanden laetsten brant inde Zonneveltstege, mitsgaders de emmers, daertoe gebesicht, tzynen huyse innegenomen heeft, ende deselve bier, vier ende licht gedaen heeft, de somme van XXX *sc.*

Item, opten IX july, a. voorsz., by ordon. vanden burgemrn, Aert Dirck Ottensz., medeburgemr, als by hem gedebourseert aen den secretaris vanden stadthouder, zoo voor seckere zyne depeche van missive, als anders, zyne vacatien etc. VI *L.* XVI *sc.*

Item, opten XVII aug., a. voorsz., by ordon. vanden burgemrn, Dirck Cornelisz., metzel., uyt saecke van zyne vacatien, by hem vander stede weghen gedaen tot Dortrecht, om aldaer te copen seckere blaeu steen, XX *sc.*

Item, opten voorsz. XVII aug., by ordon. vanden burgemrn, Cornelis Dircxz., cruidenier, in betalinge van seckere penn., by hem verleyt den XXII july lestl., voor enige Spaengaerden, die alhier gecomen waren, volgende seckere verclaringe, hiermede overgelevert, XI *L.* XII *sc.*

Item, opten IV oct., a. voorsz., by ordon. vanden burgemrs, Eerst, mr Willem Cryp, raed ordin. 'shoofs van Hollant, als commiss. by denselven hove gecommitteert in der saecke van de stede jegens Jan van Ryswyck cum soc., gebuyren vanden ouden Rhyn, beroerende het inhalen vande platinghen, XXVI L.; ende noch, Cornelis Willemsz., inden gouden hoorn, van zekere costen tot zynen huyse by den voorsz. commissaris mit zyn adjoinct advocaten ende

procureur mit haerluyder dienaren gedaen, XXXI L. X sc., daer af deselve commissaris vander stede wegen om saecken is gedefroyeert, belopende te samen: LVII *L.* X *sc.*

Item, opten XI oct., by ordon. vanden burgemrs, Vrederick Aerntsz., voerman, van dat hy met zyn wagen opten XXI sept. inder middernacht, ter ordonnantie hem vander stede wegen gedaen, mits het schryven van mynheer den stadthouder aenden pensionarys, een edelman van denselven stadthouder in haeste tot Utrecht gevoert heeft, om saecke den dienst van de Maj. aengaende, IV *L.*

Item, opten VIII nov., by ordon. vanden burgemrn, de vyff poortiers ende den bewaerder vant marengat deser stede elcx II L., uyt saecke, dat syluyden vele moeyten ende oock merckelick verlies van haere gewoonlicke prouffyte hebben, deur 't brengen vande stadts sloteleu, des mergens ende savonts, ten huyse vanden burgemeester, XII *L*

Ende zullen noch betalen de royermrn, by die vande vroetschappe tot aenhoringe ende sluytinge vande jegenwoordige reckening gestelt, voor heurlieden vacatien, in desen ter uyer gerekent tot III sc., als: D. Gherytsz Smaling, voor tweeendedertich uyren vacatien, IV L. XVI sc.; Cornelis van Noorde, vier ende dertich uyren, V L. II sc.; Cornelis Huygensz van Thoornvliet, vyftien uyren, II L. V *sc.*; Jan Brouwer Jansz, vier ende dertich uyren, V L. II sc.; Claes Adriaen Dircxz, vyf ende dertich uyren, V L. V sc.; Claes Willemz van Warmen, negentien uyren, II L. XVII sc.; ende de secretarys, vierendedertich uyren, V L. II sc. Bedragende tzamen eene somma van: XXX *L.* IX *sc.*

Ende de knecht vanden thesaurier, voor zyn diensten vande camer waer te nemen, terwyl dese rekening gedaen is geweest, XXXIV sc.

Somma van alrehande wtgheven beloopt in als: . V^{c}LXXXII *L.* IV *sc.* VI *p.*
Somma van allen wtgheven: . . . . . . XXV^{m}LXXII *L.* VII *sc.*
Somma van den ontvang: . . . XXII^{m}VII^{c}LXXXIX *L.* XIX *sc.* VIII *p.*
Blyft men den thesauriers schuldich: . . . II^{m}II^{c}LXXXII *L.* VII *sc.* IV *p.*

Aldus *etc.* gesloten *etc.* XVII july, XV^{c} LXXVIII. Des ten oorconde desen geteykent: D. Smaling, C. Noorde, Corn. Huygensz., Jan Jansz., Claes Bouwensz., Claes Adriaensz.

My jegenwoordich: J. VAN HOUT.

Op huyden den XXIX january, a° XV^{c} negen ende tzeventich, heeft de voorn. Gheryt Roelofszoon, voor hem selven ende uytten name van d'erfgenamen van Jacob van Loo, opgebracht aen pertien, hiervoren met debet quytan. geleden, een somme van twee hondert zeven ende twintich ponden veerthien schell. ende negen deniers, gelyck dselve van perthie tot perthie in het debetbouck zyn overgeschreven, omme vander stadswegen voldaen te worden, met belofte, nu voor dan vander voorschreven stede wegen, gedaen vande voorsz. thesaurieren ende haren erfgenamen, jegens den genen, die recht totte selve debiten hebben, te ontheffen ende verantwoorden; welke somme afgetrokken van de twee duyzent twee hondert twee ende tachtich ponden seven schell. vier deniers, hier voren, blyft men de voorsz. thesauriers alhier, als meer uytgegeven dan ontvangen, noch schuldich eene somme van twee duyzent vier ende vyftich ponden twaelf schell. zeven deniers; daerop de voorsz. thesauriers ontvangen hebben uyt handen vande thesauriers vanden jaere een ende tzeventich, als Claes Oom Jansz. ende Reyer Jacobsz., daer zyluyden in haer rekening uytgegeven van sullen maken, eene somme van negenthien hondert ende zeventien ponden achtien schell. ende drie deniers obolus, dewelcke vande voorgaende somme van twee duyzent vier ende vyftich ponden twaelf schell. ende zeven deniers afgetrokken zynde, compt, dat men de voorsz. Gheryt Roelofs ende van Loo, thesauriers, als noch meerder uytgegeven dan ontfanghen, schuldich blyft een somme van hondert zes ende dertich ponden veerthien schell.

ende drie deniers obolus, behalven welcke penningen dselve alhier noch te bate moet comen, eerst eene somme van vyftich ponden over tlaatste termyn remboursement vande drie hondert ponden, dewelcke den XXIX oct. XV^{c} twee ende sestich S. Pieters kerck geleent waren, tot makinge vant nieuwe gestoelte opt choer, onder beloste van gerestitueert te worden by termynen van vyftich guldens jaerlicx, welcke vyftich ponden, al ist sulcx, dat die by Joost Jacobsz. ende mr Cornelis van Veen, thesauriers vanden jaere XV^{c} acht ende tsestich, in hare rekeninge, fo. XV verso in ontfang gebracht ende ten profyte deser stede verantwoort worden, by haer nochtans niet ontfangen en syn geweest, mer hebben de obligatie vande kerckmeesters wyderende hare debiten aen handen vande jegenwoordige thesauriers als gelt opgebracht gehadt, ende alsoe dese genoemde thesauriers oock daervan geen ontfangen hebben gehadt, zoe leveren zy alhier de obligatie ten behoeve deser stede weder over in der voegen, dat hem gelycke vyftich ponden mede compt te prouffiteren ende opte voorsz. hondert zes ende dertich ponden veerthien schellingen ende drie deniers obolus te verhoogen, gelyckerwys daermede opte verhoogen ende by hem te prouffiteren, compt een somme van negen ponden van XL grooten, dewelcke by hem opgebracht syn aen handen van Nicolaes Huygens Ghael, als gesurrogeert synde in plaetse van Huych Claesz. Gael, zyn za. vader, thesaurier vanden jare drie ende tzeventich, volgende zyn recepissé vanden XIII july a. XV^{c} acht ende tzeventich, daervan hy in zynen ontfangh gehouden is te verantwoorden, mede compt den voorsz. thesauriers alhier te genieten eene somme van twee ende dertich ponden, dewelcke Harmen Evertsz., witmaecker deser stede, gehouden is geweest te betalen, uyt sake vande visscherye inde veste vanden jaere acht ende tzeventich, daervan Joost Jacobsz. voorn. mede ontfang gemaeckt heeft fo. VIII verso. ende den schuldebrief, gelyck hem uytstel ende dach van betalinge gegeven was, elf ponden den eersten nov. LXXI, meye LXXII. X L., ende den I nov. daeraen XI L., wyderende de voorsz. debiten aen de jegenwoordige thesauriers mede heeft overgelevert, welcke penningen de jegenwoordige thesauriers nyet ontfangen en hebben, alsoo Herman Evertsz. versouck aen de burgemeesteren ende gerechte inder tyt gedaen hebbende, van wederom uytstel te genieten, opten VI aug. LXXVIII. uytstel vercregen heeft omme te betalen Alreheyligen, den I nov. LXXVIII., LXXIX, LXXX ende LXXXI, telcken acht ponden, gelyckerwys de voorsz. thesauriers den schuldebrief hiermede overleveren, omme van stads wegen geinnet te worden, mackende te zamen de voorsz. vier parthien, dewelcke de voorn. thesauriers, als by hem meer uytgegeven dan ontfangen, te boven comen, ende men hem van stads weghen hier schuldich blyft eene somme van twee hondert zeven ende twintich ponden veertien schell. drie deniers obolus, ten welcken de voorsz. Gheryt Roelofsz. van meye verclaert, hoe dat hy inden jaere LXXI. in meye met za. Jacob van Loo, zyn medebroeder, uyt handen van Duyfgen, Cornelis Coenensz. dochter, falide bagyn, ontfangen heeft eene somme van twee hondert ende twaalf ponden, ten eynde zy daar mede seckere oude losrente opt lichaem deser stede spreckende, by transporte souden sien te vercrygen, twelck niet te slaech comende, zyn middelertyt de beroerten opgecomen, ende is de hooftsomme in deser thesaurieren kist gebleven ende stadts behouve uytgegeven, sonder dat de voorsz. Duyfgen oyt renten of yet anders heeft gehadt sulcx te vreden zynde, ende versouckende, dat burgermeesteren ende gerechte die selve gelieve, mits de constitutie van sekere renthen opt lichaem deser stede een vergenougen te geven, ende hout de resterende somme van vyftien ponden veerthien schell. ende drie deniers obolus voor croys ende aenwasch, zonder dat hy daervan yet begeert te prouffiteeren, als by hem in stads beurse niet geleydt zynde, ende mitsdien alhier van als ... *quyt.*

Aldus vereffent ten byzyn van twee burgemeesteren, twee schepenen ende secretaris,

opten negen ende twintichsten january, inden jare vyftien hondert negen ende tzeventich, als voren, die dese onderteyckent hebben.

Onderteekend: D. Smaling, Gher. Wiggertsz., G. Noorde, W. Jansz. v. Heemskerk.

My jegenwoordich: J. van Hout.

1483.

In nomine Domini, amen. Per praesens publicum instrumentum cunctis pateat evidenter et sit notum, quod anno a nativitate Dni millesimo quadringentesimo octuagesimo tertio, indictione prima, die vero decima sexta mensis octobris, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Sixti, divina providentia papae quarti, anno tertio decimo, in mei notarii publici et testium infrascriptorum praesentia personaliter constituti honorabiles et circumspecti viri magister Theodoricus Engelberti, perpetuus vicarius ecclesiae Haerlemensis, et Nicolaus de Ruyven, armiger, Trajecten. dioc., ut arbitratores quondam pro parte mercatorum Anglicorum electi et assumpti, omnibus melioribus, modo, via, jure, causa et forma, quibus melius et efficacius potuerunt et debuerunt, attestati sunt atque testantur et per praesentes certificarunt, honestum virum Winfridum Arendell, natum, ut asserit, in Anglia, et tempore noticiae dictorum attestantium causam certorum mercatorum Anglicanorum vertentem inter ipsos. ex una et Jacobum de Gorter et Joannem Petri, cum suis, ex alia partibus, rite legitime et debite usque nunc fuisse et esse prosequutum ac ipsam causam secundum omnem ipsius diligentiam ferventer sollicitasse tam in pergendo circa negotia causae, quam in sollicitando, ipsumque fuisse et esse fidelem, ac ipsum Winfridum Arendell ipsis mercatoribus et ipsorum causae etiam fuisse commodosum et proficium tum propter ...... sive loquelem, quam propter sollicitam diligentiam circa eandem exhibitam per eundem. Quia vero attestatio sive certificatio coram me notario et testibus subscriptis, sic, ut praemittitur, factae, praedicti domini a me notario publico infrascripto scribi et publicari petierunt ac desuper fieri unum vel plura publica instrumenta, ut eorum dictis et attestationibus ubicunque locorum plenaria fides adhiberetur. Et in signa veritatis et testimonium omnium praemissorum dicti domini eorum sigilla propria, praesentibus duxerunt appendenda.

Acta sunt haec in opido de Haerlem, Trajecten. dioc. sub anno, indict. mense, die et pontificatu, quibus supra, praesentibus ibidem providis et discretis viris Stephano filio Nicolai . . . .

Et ego Johannis filius Jacobi, clericus Trajecten. dioc. publicus Imp. auct. nts, quia praemissis omnibus, etc.

DE

ABDIJ VAN EGMOND

BETREFFENDE.

1562—1574.

EERSTE MEDEDEELING. UIT EEN OORSPRONKELYK REGISTER DER ABDY.

1. Remissie van een VERDOOPTEN, 2 *mey*, 1562.

Philips, by der gratie Goits coninck van Castille, van Leon, van Arragon, van Navarre, van Napels, van Sicilie, van Maillorque, van Sardigne, vanden eylanden Indien, ende vasten landen der zee Oceaene; eertshertoghe van Oestenryck; hertoghe van Bourgongue, van Lotryck, van Brabant, van Limburch, van Luxemburch, van Ghelre, van Milaenen; grave van Habsbourch, van Vlaenderen, van Arthois, van Bourgongien, Paltsgrave, ende van Henegouwe, Hollant, Zeelant, Namen ende Zutphen; prince van Swaven, marckgrave des heyligen Rycx; heere van Vrieslant, van Salmes, van Mechelen, vande stadt, steden ende landen van Utrecht, Overyssel ende Groninghe; dominatoir in Asie ende Africque; allen den ghenen, die desen tegenwoirdighe brieven sullen sien, saluyt. Wy hebben ontfanghen de ootmoedighe supplicatie van Jan Jansz., poorter onser stede van Amsterdam, mandemaker van zyn ambacht, arm, schamel jonckman, oudt omtrent XXIV jaeren, belast met wyf ende kinder, ende anders ter werelt nyet hebbende, dan hy met zyn handen ende ambacht van mandemaken kan gewinnen; inhoudende, hoe dat hy suppliant omtrent vastellavont lestleden vyff jaeren geleden, overmits zyne jonckheyt ende onversichticheyt, als dier tyt nyet meer dan XIX jaeren out wesende, by eene zyne mede werckgesellen dier tyt misleydt zynde, hem tot drye ofte viermalen op sondaghe of heylighe daghe na den noene gevonden heeft gehadt in conventicule van sectarissen, die gehouden worden aen die Voelwyck, omtrent de plaetse, daer de justicie van onser stadt van Amstelredamme is staende, waer naer hy suppliant oock binnen de voorsz. stede van Amstelredamme tot vele ende diversche stonden hem by nacht in diversche conventiculen gevonden heeft gehadt, in eene van denwelcken hy oock op jaersdach lestleden vier jaeren geleden by eenen Leenaert Bouwensz., uyt Vrieslant, wesende een leeraer vanden Anabaptisten, verdoopt is geweest, heeft mede in d'eene vande voorsz. vergaderinghe eens tnachtmael helpen eten, ende heeft oock, terwyle hy in de voorsz. dwalinghe ende vande voorsz. gevoelen is geweest, den ghenen die van derselven secte waeren eens aengesproken gehadt omme te vergaderen; ende hoewel hy suppliant naederhandt, nu omtrent derdehalf jaer geleden, tot kennisse comende, daervan uyt ganser hertte gepenitteert ende groot leetwesen heeft gehadt, gelyck hy als noch heeft, ende hem al sedert, gelyck een goet catolicus christen mensche toestaet, nae zyn vermoghe ghedragen heeft gehadt, gaende dagelicx ter kercke, ende op behoirlycke tyden oick te

biechte ende ten heylighen sacramente, gelyck hy noch te paesschen lestleden, ende naderhandt wederomme zyn conscientie voor de biechtvader geëxponeert heeft gehadt, ende te biechte ende ten weerdighe heylighe sacramente is geweest, blyckende by de attestatie van den capellaen, daer af zynde, ende soude nochtans vresende rigueur van justicie in onsen lande nyet vryelyck derven converseren, ten waere hem op zyne voorsz. mesusen ende transgressien verleent worde onze gratie ende genade, alsoe hy seydt, om die welcke hy ons duer die bitter passie ende lyden ons Heeren, ende besundert in consideratie van zyne bekeringe, leetwesen ende beteringhe alder ootmoedelycxt gebeden heeft, ende hem hier op willen doen expedieren onse opene brieven van pardoene, daertoe dienende; Soe ist, dat wy die saecke voorsz. gemerckt, ende hier op gehadt het advys van onsen lieven ende getrouwen burgemrn ende schepenen onser stede van Amstelredame, ende daernae oock van onse lieve ende getrouwe den hoofde president ende luyden van onsen secreten raede, ende willende in dit stuck prefereren gratie ende genade voir strengheyt van rechten, besunders aengesien ende gemerckt ons geblecken is, dat de voorsz. Jan Jansz. supplnt vry wesende, sonder enighen dwanck hem van zelfs gemelt ende aengebracht ende groot leetwesen syner dwalinghe ende misdaet bewesen heeft, hebbende voorts verclaringhe gedaen aenden voorsz. burgemrn ende raede onser stede voorsz. van seker syner complicen, hebben om die redenen ende om andere goede consideratie, by deliberatie, oock van onse zeer lieve ende zeer beminde zustere ende hertoghinne van Parma ende Plaisance, voor ons regente ende gouvernante in onse landen van herwaertsover, den voorsz. Jan Jansz. supplnt vergheven ende quytschouwen, vergheven ende schelden quyt mits desen onsen brieve, die misdaet boven verclaert, mitsgaders alle peinen ende amende, corporelle, criminelle ende civille, daerinne hy ter saeck van dien, met diesser aencleeft, jegens ons ende justicie misdaen ende misbruyct mach hebben, ende hebben hem als daeraf weder gestelt ende gerestitueert, stellen weder ende restitueren tot zyne goede fame, name ende de gerichte in onse lande van Hollant, stede van Amstelredame, ende in allen anderen onser landen ende heerlycheden, ende tot synen onverbeurden goeden, indien hy der enighe heeft, gelyck ende in alder manieren, als hy was voor die toecomste vande missedaet voorsz., imponerende hier op een euwich swyghen onsen procureur-generael ende alle onse rechteren ende officieren, wie zy zyn, behoudelyck dat de voorsz. supplnt gehouden zal zyn behoorlycke ende canonique abjuratie te doene, mitsgaders alsulcke salighe penitentie, als van weghen des bisschops, zyn ordinaris geestelycke overheyt, of van weghen des inquisiteurs hem opgeleyt ende belast zal worden; ontbieden daer omme ende bevelen onsen lieve ende getrouwe stadthouder, president ende raden van onsen lande van Hollant, scholtis, burgemern ende schepenen van Amstelredame voorsz., den proc. generael van Hollant, ende alle andere justicieren, officieren ende rechteren, die dit aengaen of roeren sal moghen, heuren stedehouderen ende een yegelyck van hem bysonder, zoe hem toebehoren zal, doen, laten ende gedoghen den voorsz. supplnt van dese onse quytscheldinghe ende pardoene, ende van allen den inhoude van desen, inder vuegen ende manieren voren verclaert, rustelyck, vredelyck, volcomelyck ende eeuwelyck genyeten ende gebruycken, sonder hem te doene ofte laten geschien enich hinder, letsel of moeyenisse ter contrarien, maer indien zyn lyf of enighe van zyne onverbuerde goeden daeromme gevanghen, becommert of gearresteert waeren, zy die stellen of doen stellen terstont ende zonder vertreck tot geheele delivrancie, want ons alsoe gelieft. Des toirconde hebben wy onsen seghel hier aen doen hangen. Gegheven in onse stadt van Bruessel, den II[e] dach may, int jaer ons Heeren XV[c] twee ende tsestich, van onsen rycken, te weten van Spaengien ende beide Sicilien, het sevenste ende van Napels tnegenste. Boven op de plycke stont aldus geschreven: *by den Coninck in zynen raden;* ende was onderteeckent aldus: Berty.

2. Supplicatio christianissimo Reverendissimoque Praesuli Harlem. et eidem pastori vigilantissimo H. NICOLAI A NOVA TERRA D. ANDREAS GUICANUS, S.P.D., *nono cal. mart.*, 1562.

Cum mihi multorum et verbis et oratione animi tui celsitudo et naturae tuae moderatio saepenumero fuerit praedicata, vigilantissime praesul, velut omnibus ornamentis, multisque affatim cumulata dotibus, quae magno principe dignae videri queant, officii mei esse judicavi, tuam dignitatem literis meis invisere tibique mentem meam aperire. Novi enim animi tui temperantiam, novi et animum tuum amicissimum, nulla in ceteros malevolentia suffusum, sed tam apertum, tam simplicem, unde mihi non fit dubium, quin tu, qui et in primis ceteris polleas dotibus, mihi hac in re sis auxilio futurus, ac meae imbecillitati tua auctoritate opitulaturus. Maxime enim refert eorum, qui Romanae ecclesiae tuendae praesunt, proximi infirmitati suo salutifero pharmaco mederi, et errantes in viam revocare. Quid dignius esse possit, quam ut alius in alium sit pius et mitis? Denique sic cum omnibus sit agendum, ut nobiscum agi cupiamus, si quando quid simile nobis usu venerit. Quid, inquies forte, hic homo? Sus Minervam! Ceterum, ut meam sententiam in pauca conferam: Scias velim, mihi olim interdictum esse evangelio(!), idque anno 1554, sententia lata per M. Ruardum et M. Nicolaum de Castro, quibus per omnia hactenus obtemperavi, ac poenitentiae mihi injunctae equidem pro viribus satisfeci, atque omnes errores, quibus olim eram implicitus, post tergum rejeci; jam nihil aliud quaerens, quam ut me totum ecclesiae Romanae dedam ejusque praeceptis me totum consecrem. Utinam in tempore sapuissem. Sed jam piis precibus te pulso, mi Dne, imo obsecro, ut in pristinum statum ego restituar, qui hic multis nunquam restituendus visus sum. Quaeso mihi concedas functionem dispensandi, evangelicum sermonem, atque a me opprobrium istud et contemptum auferas. Sum ego primus omnium tuorum tuae fidei commissorum, cui ad Christi religionem instaurandam aliqua libertas per te detur, quo posthac multis, me tanquam unum ecclesiae membrum et asseram et ore declarem. Non est, quod cogites, me ad hoc sacrum munus illotis manibus irrumpere velle. Tantum in hoc incumbo, ut subinde nostro pastori suo officio impari opem feram, atque quorundam hominum mihi invidentium ori obtuear. Tuum adventum mihi quam gratissimum expectavi; expectatum jamdudum meis literis invisere volui, ut sententia mea per te relaxetur. Nam fateor, me errasse vel per adolescentiam vel inscitiam vel ignorantiam; nunc morbum meum agnosco, quod quidem magnus gradus est ad sanitatem. Quapropter te, Dne, rogo, nunc sis, quaeso, dives ac benignus, ut pater celestis erga suos egenos, nulli neges, nulli invideas opem tuam; quod si feceris, ut te facturum confido, uberrimam mercedem a Deo omnipotente et multam gratiam ab hominibus accepturus, et apud nostrates primam meriturus laudis coronam. Vale, praesule sacratissime, te nobis, D.O.M. diu servet incolumem, alter alterum piis precibus juvemus. Raptim, nono calendas martias, anno 1562. sic subsst.

Tuus usque ex animo ANDREAS GUICANUS.

Apostilla margini adscripta sequitur et est talis: Videantur articuli, contra te dati per procuratorem fiscalem simul cum condemnatione tua, ut videamus, quatenus tecum dispensandum erit. Datum Harlemi, anno dni XV^c LXII, mensis fbr. die XXIII. Sic subsst.

Ex jussu R^mi

G. HUYSSEN, nts.

Hac duae sequentes ATTESTATIONES vitae morumque integritatis Dni ANDREAE GUICANI exhibitae fuerunt una cum supplicatione praemissa, earumque tenor sequitur et est talis.

Ego Cornelius a Scoten, ordinis sancti Johannis, curatus in Beverwyck, contestor hunc dominum Auly a Beverwyck fuisse ad .... usque venerit a Wermaria (!), absque ulla heresis labe infecta et semper apud me fuisse probum bonumque studiosum atque pium moribusque dignis non modo christiano homine, sed etiam sacerdote, nimirum modestis, candidis, utique decet sacerdote. Scriptum in Beverwyck et subnotatum mea subscriptoris manu manualique signo in testimonium veritatis. Actum anno XV^{c}LX., XXI may. Sic subscr.: Cornelius a Scoten, curatus in Beverwyck.

Collatione facta, concordat., *etc.* G. HUYSSEN, nts.

Ick Claes Jansz., schout der stede van Beverwyck, verclare ende affirmere mits desen by eede, int stuck van mynre officie gedaen, dat heer Andries Auwelsz., onse poorter, hem altyt, soe langhe als hy by ons priester wesende gewoont heeft, hem gedraghen heeft als een goet ende oprecht catholyck christen mensche, nyet besmet met enighe heresie ofte andere quade opinien, contrarie die H. kerke, observerende de ordinantie der voorsz. kerke, gelyck andere goede christen mensche: nyemant gevende, met woorden ofte met werken, enich quaet exempele. Oirconde myn hantschrift, hier onder gestelt, den XXI fbr., anno XV^{c}LXII., stilo communi. Sic subscript.: Claes Jansz., scholt inden Wyck.

Collatione facta, concordat., *etc.* G. HUYSSEN, nts.

---

3. Supplicatio FRATRUM MINORUM HARLEMEN., ut possint audire confessionem et praedicare verbum Dei.

Reverendissimo in Christo patri ac domino, domino Nicolao de Nova Terra, Dei et apostolicae sedis gratia episcopo Harlemen. Humilis vestrae Reverendissimae paternitatis et dominationis orator, frater Martinus ab Herentals, fratrum minorum obs. reg. conventus Harlem. guardianus immeritus, omnimodam reverentiam et obsequii promptitudinem pro viribus indefessam, ut juxta vocationis nostrae ac status exigentiam, animarum saluti valeamus, deo auxiliante, commodius intendere, ac vestrae paternae sollicitudini, in obsequiis charitatis et salutis animarum, utilius deservire, hinc est, quod vestrae R^{mae} dominationi fratres infrascriptos, sacerdotes moribus ac scientia probatos, videl. fratrem Martinum a Lovania, viceguardian., fratrem Joannem ab Amersfordia, fratrem Theodoric. a Gouda, fratrem Petrum a Trajecto inferiori, fratrem Bartholemeum ab Amersfordia, fratrem Johannem a Zichems, fratrem Joannem a Balen lectorem, fratrem Sebastianum a Linthris, fratrem Franciscum a Lovanio, ac fratrem Matthiam a Zulre, religiosos ordinis et conventus nostri supradicti, duxi humiliter praesentandos, obnixius supplicans, quatenus mihi et ipsis dignetur ipsa vestra R^{ma} dominatio ad praedicandum Dei verbum et evangelicam doctrinam atque super confessionibus vestrorum subditorum audiendum ac poenitentiis salutaribus injungendum, auctoritatem et licentiam, benigne et gratiose impartiri. Insuper et de vestrae benignitatis gratia speciali, dignetur quoque vestra R^{ma} dominatio mihi et fratribus praedictis in casibus vestrae R^{mae} dominationi reservatis, in quantum vestrorum subditorum spiritualibus commodis expedire magis videbitur, saltem in foro conscientiae absolvendi concedere facultatem. Quae praestando vestra utique nos plurimum obligabit R^{ma} dominatio, ad Deum pro vestri status prosperitate et sa-

lute devotius et ferventius orandum; Deus opt. max. dignetur eandem saepedictam dominationem in omnibus feliciter dirigere et conservare. Dat. in praefato conventu nostro Haerlem. sub officii mei sigillo et chirographo in praedictorum fidem et testimonium, anno a Christo nato millesimo quingentesimo sexagesimo secundo, mensis febr., die XXI. Sic subscr.: R^mae dom. vestrae subditissimus et semper paratissimus servus, fr. Martinus Herentals, nunc temporis parum idoneus fratrum minorum Haerlem. gardianus.

Apostilla margini apposita, jussu dni mei R^mi sequitur et est talis: Nemo ex fratribus vestris admittatur ad confessiones audiendum publice vel privatim, antequam trigesimum aetatis annum expleverit, neque praesumant aliqui ex vobis, privatim celebrare missas in altaribus portatilibus apud aegrotos in domibus privatis quorumcunque. Nolumus enim ex domibus ecclesias fieri, nisi de nostro expresso consensu. Communicentur egroti publice per pastores suos antiquo ecclesiae more. De casibus nobis reservatis, fiat, ut petitur. Datum Harlemi, anno Dni XV^c LXII., mensis febr. die XXIV. Sic subscr.: de mandato R^mi, HUYSSEN nts.

---

4. Waerschouwinghe aen degene, die hunne buyrscap van Egmonde komen op te segghen, 15 jan., 1565.

Alsoo ons te kennen gegheven is, dat eenen ghenaempt Aelbert Jan Gerritsz. heeft openbaerlick by kercken uytroup syn buyrscap van Egmondt opghezeyt ende afghedanckt, ende schyndt zyne woninge te willen nemen binnen der stede van Alcmaer, oft daert hem believen sal, soo isset, dat wy, duer oorsaeck van dien, denselven ende alle anderen, die alsulcx in toecomende tyden zullen pretenderen ofte onderwinden, priveren mits desen, van alle hueren ende opsegghen, dat zy hebben gehadt aen alle onse landen, die zy van ons ofte onsen godtshuyse ghehadt hebben, ende nemen die selve gehuerde landen tot onsen vrye ghebruycke, omme daermede te doen onse goede believen, tot der godshuyse beste oirbaer, proffyt ende ghebruyck; niemanden vande ghebueren neme voortaen excuse van ignorancie ofte niet ghewaerschoudt te wesen, by alsoo hier ofte in dierghelycke ghebrecke in viele. Des t'oirconden hebben wy dit met onsen eygenen handt onderteckent. Ghegheven in onsen godtshuyse van Egmondt, den XV january, anno XV^c LXV., stilo communi.

Onder hadde myn eerweerdighe heere selve geschreven: NICOLAES VAN NIEUWELANDT.

G. VAN SEIS.

---

5. Commissie voor RUTG. V. OUDEWATER, als kelder v. Egmont, 20 fbr., 1565.

Wy Nicolaes van Nieuwelandt, prelaet des godthuyse van Egmondt, prior, senioren ende gemeene capitularen, soe wy eendrachtelyck, sonder yemants wedersegghen, gecoren hebben broeder Rutgerum van Oudewater, onsen kelder, omme tofficie naer wtwysinghe des reghels ende cermonien, als men van oudts plach te bedienen, overmits dat wy bevinden merckelicke scaden ende intresse onsen godtshuyse geschiedt te zyn, duer groote negligencie ende versuymenisse van onse rentmrn, die op behoirlicke tyden gheen provisie van coorn, wynen, hoppe ende diergelycken nootsaeken ghedaen en hebben, ordonneren daeromme, bevelen ende macht geven mits desen, dat denselven onsen gecoren kelder, van nu voorts aen tytelicken van als wes tconvent behouft, van spyse ende dranck, met des aenclevende, sal provisie doen ten oirbaer te copen, mits leverende die handen vande vercopers, tot wat prys dat die waere gecocht zal zyn, met ten minsten twee ghetuygen, die aen beyde zyden

geroepen zullen zyn, ende voorts die rentmeesteren inder tyt, of vanden ontfanck beveel hebbende, tgecochte te betaelen ende te voldoen, twelck wy van weerden zullen houden ende hantvestinghe doen, alst selve wel behoirt. Des toirconde soe hebben wy prelaet voirsz. met onse gemeene capitularen onze handen ende namen hier onder gestelt. Actum in onsen godtshuyse van Egmondt, den xx febr., anno XV^c LXV., stilo communi.

---

6. Brieven van verzekerheyt, *etc.* voor Dirck van Teylingen, als rentmr vande abdy van Egmont, 16 nov., 1566.

Wy Nicolaes van Nieuwelandt, by Godts genaden prelaet van Egmondt, etc., broeder Otto van Myrop prior, broeder Jan Campensis subprior ende senior, broeder Rutger Rutgersz. van Oudewater kellenaer, ende voorts tghemeene kapittel ende religieusen van Egmondt voirsz., doen condt eenen yegelycken: Alsoe Dirck van Teylingen, onsen rentmeester, ons wel ende getrouwelicken gedaen heeft zyne reckeninghen van zynen ontfanck ende oock wtgheven vanden jaere XV^c LXIV. ende oock LXV., by tslot van dewelcke blyct, dat men hem als int voorsz. convents notelicke affairen boven zynen ontfanghe ghedebourseert hebbende, schuldich blyft die somme van XI^m XXVII ponden zes schelling. drye penn., van xl grooten tpont, soo ist, dat tot verseckertheyt van deselve Teylingen ende syne erven, wy hem wederomme in handen gestelt hebben, ende stellen in handen mits desen onder syn recepisse, dat wy daervan onder zyn zeghel ende hantschrift hebben, eerst een losrenthe brief van III^c XII ponden thien schelling., van xl grooten tpont, 'sjaers, ter losse den penn. zestien, verschynende alle jaer den xi juny, specialicken verseckert opde waghe des co. Maj. binnen Alckmaer, ende voorts generalicken op alle die domeynen van Kennemerlandt ende Westvrieslandt, die Cornelis Stalpart vander Wyelle, rentmeester van Kennemerlandt, jaerlycx wtreyckt; noch een ander losrenthebrief van ghelycke III^c XII ponden thien schellingen, ten pryse voorsz., ter losse als voren, verschynende alle jaer den xxiii july, specialicken verseekert opte Vroonlanden buyten Alckmaer, ende voort generalicken op alle die domeynen van Kennemerlandt, die Jarich van Tjepma, rentmr vande Vroonen, jaerlycx wtreyckt; ende daertoe noch een losrenthebrief van hondert ponden, ten prys voorsz., tsjaers verschynende alle jaer den lesten augusti, ter losse als voren, specialicken versekert opte voorsz. Vroonlanden buyten Alcmaer, ende voorts generalicken alle die domeynen van Kennemerlandt ende Westvrieslandt, die den voorsz. Jarich van Tjepma jaerlycx wtreyckt, omme by den voorsz. Dierick van Teylingen ofte synen erffen huer regres ende achterwesen aen die voorsz. losrenthen ende aen elck van dien te moghen hebben ende dezelve als zyn vry eygen goedt in handen te behouden, ontfanghende de renthen, daer inne begrepen, tzynen behouve, naer advenant van zyne verschoten penningen, met den verlopen van dien, tot desen daghen toe, den penn. zestien, ter tyt ende wyle toe wy hem deselve zyne verschoten penningen opgebracht zullen hebben, ende de voorsz. renthebrieven uyt zyne handen wederomme aen ons ghenomen, dewelcke wy ghehouden worden te doene binnen den tyt van zesse jaeren ten lanxten, ofte by ghebrecke van dien sal de voorsz. van Teylingen deselve renthebrieven, sonder enighe onses ofte yemandts anders contradictie moghen vercoopen, ende, als hem eyghentlicken competerende, naer synen believen transporteren, omme sulcx aen zynen voorsz. achterwesen te gheraecken, doende mits desen daervan ende van allen t'inhoude van dien afstant ende verlichtinge ter tyt ende wylen, als voren, ende belastende oock mits desen de voorsz. rentmeesters van Kennemerlandt ende van die van Vroonen ofte hoir nacomelinghen voortaen, nyemant daervan betaelinghe te doen, dan de voorsz. Dirck van Teylingen, rentm, ofte zynen erffen, onder zyne quitan., dwelck wy hem ghe-

stantich sullen houden, in allen schyn ende manieren, of die betaelinghe in onsen handen selve ghedaen waeren, tot zyn volle handtvollinghe toe, sonder enich wederroepen ofte wederseggben van ons luyden ter contrarie; welverstaende, indien die betalinghe van die voorsz. jaerlicxe losrenthen, by oorloghe ofte andersins by de co. Maj. ofte zynen raede ghesurceert ende voir eenen tyt opgehouden worden, soo dat die voorsz. Teylingen ofte zynen erffen die jaerlycxe betaelinghe nyet en mochte volgen, soo ende in al sulcken ghevallen sal de voorsz. Teylingen ende zynen erven huer regres ende verhael hebben aen allen onsen andere jaerlyckse incomsten, tzy lantrenten, losrenten ofte goeden, waer ende tot wat plaetsen die ghestaen ofte ghelegen moghen zyn, ende by hem bevonden zullen moghen worden te zynen ende zyner erffen optie ende kuere, ghene wtghesondert, met sulcx recht ende executie, tzy geestlick ofte weerlick, alst hem ofte zynen erven ghelieven zal, renunchierende mits desen van alle rechten, privilegien, ordonnancien, nieuwe costumen, statuten ende alle anderen ter contrarien, waermede wy ons enichsins ter contrarie van den inhoude van desen zouden moghen behelpen, tot achterdeel ofte prejudicie vanden voorsz. Teylingen ofte zynen erffen, alle arch ende fraude buyten gesloten. Des t'oirconde soo hebben wy desen onsen jegenwoordighen brief doen bezeghelen met onsen ghewoonlicken zeghel des convents voorsz., ende tot meer bevesticheyt ende confirmatie elck onse handt hier onder gestelt, opten XVI in nov., anno XV^{C} sesendesestich. Aldus stont onderteeckent: Nicolaes van Nieuwlandt, prelaet tot Egmont, Otto van Myerop, prior, Joannes Campus, pater senior, fr. Benedictus Huesden, fr. Rutger Kellenaer, fr. Jacobus Blondelius, fr. Cornelius Delft.

---

7. Commissie voor JAN HOBYN, als Bailliu *etc.* van Abtsrecht, 30 jul., 1567.

Nicolaes van Nieuwelandt, by der gratie Godts bisschop van Haerlem, prelaet vande abdye van Egmondt, heer van Abtsrecht, etc. doen condt eenen yegelycken, dient behoort, ende byzonder die gesworen ende gemeene buyren ende inwoonderen van Abtsrecht, dat wy omme tgoedt rapport, ons gedaen vande persone van Jan Hobyn, procureur, postulerende int hof van Hollandt, oick onsen ende ons godtshuys procureur, in onse saeken te defenderen ende voir recht waer te nemen van ons geconstitueert, ende gecertioreert zynde van zyne nutheyt, bequaemheyt ende experientie int faict vande practycken van justicie, denselven gestelt, gecommitteert ende geaucthoriseert hebben, stellen, committeren ende aucthoriseren mits desen, te wesen bailliuw ende schout van Abtsrecht voirsz., tot zulcke eere, profyten ende emolumenten, daertoe staende ende van oudts toe behoirt hebbende, recht, wet ende justicie eenen yegelycken te doen, die dat aen hem versoucken sullen, onse hoocheyt ende jurisdictie voor te staen ende te beschermen, alle boeten ende breucken aldaer vallende te berechten tot zynen profyte, behoudelick nochtans die dootpanden, ons daer vervallende, daermede nyet te composeren, maer die in effectu et specie aan te vangen tot onsen profyte, ten waere by ons selven anders waere gedisposeert, ende voort alles te doen, dat een goed bailliuw, schout ende officier schuldich is ende behoirt te doen, eenen substituyt daertoe te moghen stellen, die ghelycke macht hebben zal; belovende alle tgunt by den voorsz. Jan Hobyn ende zynen substituyt, int gunt voorsz. is, gedaen zal worden, van waerden te houden. ghevende denselven oick midts desen tofficie vant rentmeesterschap vant gunt jaerlicx toutfanghen is in onse voorsz. heerlicheyt. behoudelick dat hy eens tsjaers zyne reckening ende bewys doen zal naer 't behoiren; alle dingen ter goeder trouwen, sonder arch ende list, ende dit al tot onsen wederseggben toe. Des t'oirconde hebben wy dese commissie met onsen wthangenden zeghel, dewelcke wy in ghelycke saecken bruycken, doen bezeghe-

oock niet en verneem, soe soude myn vriendelyck begeren syn, dat ik mooh verwerven sursancie ofte wtstel voor een half jaer ofte daeromtrent, om my als dan te doen, soe recht is. Ick heb hierof gesproken menheer de proc. Hobyn, brenger van desen, die welcke my voor antwoort gaf, dat hy met den bisscop wat te doen hadde ende wilde hem hetselfde oock wel aengeven, mer soe ick 't daer alleen niet op en durf laten staen, soe wil ick myn neef gebeden hebben, of hy my de vrientschap soude willen doen, op alle vrientschap ick UL. sou moghen weder doen, dat ghy hem sout willen eens hiervan aensprecken, ende my toch wat besceyts laten weten eerdaechs, soo't nu haest is, indient niet wesen soude moghen ofte veel swaricheyt vallen soude, soe soude ick myn tweede soon liever over senden, soe mach men doen, soo't best sal. doer tusschensprecken van goede vrienden. Dit doende sult my seer groote vrientschap doen, kenne den Heer almachtich, die UL. ende huysfrouw, moeder ende kinderen, altesamen wil sparen tot salicheyt. Met heest, den 28 augusty.

CORNELIA VANDEN EYNDEN, u nicht,
wat ick vermach voor u hebbende.

---

12. Uytstall van verlyninghe voor CHRISTIAEN VAN ALKEMADE.

Godefroy van Mierlo, byder gracie Goids bisschop tot Haerlem ende prelaet van Egmont, doen cont allen luyden, dat wy aenmerckende het oetmoedelycke versoeck, aen ons gedaen van weghen Cornelia van Eynden, weduwe za. Dircx Kerstiaensz. van Alkemade, aengaende sekere leenen by denzelfden haren voorsz. man van ons ende abdyen weghen tot Egmont gehadt ende beseten, dat wy souden willen in surcheance stellen tversoeck off die verheffinghe van denzelfden leenen, die haere sone Christiaen Diercksz. van Alkemade soude behoren te vernieuwen; Soe est, dat wy, willende volbrenghen d'voirsz. begeerte, te vreden zyn, dat Christiaen voirsz. off yemandt anders, daert voirsz. leen op soude moghen comen, zullen moghen verbeyden ende in gheener versuyme vallen, totten yersten dach marty toecomende, in 't jaer M.D.LXXV., stilo com.

In kennisse van desen hebben wy ons cleyne zegele hierop doen drucken. Gegheven tot Haerlem, den eersten sept., int jaer ons Heeren duysent vyfhondert vier ende zeventich.

---

13. REQUESTE van die van ALCMAER, aen de HH. vande FINANCIE in HOLLANT, 1575.

Aen myn Heeren vande financie co. Maj. in Hollant.

Vertoenen in alder ootmoet de burgemeesteren ende regeerders der stadt Alcmaer, hoe dat haer burgers al in junio, anno XV^{c} LXXII., eer zyne F.G. in Hollant quam, ten versoecke der commissarissen zyne Exc. goetwillichlyk geleent ende opgebracht hebben, ten behoeve zyner F.G. omtrent in als vyffduysent guldens, als blyckt by zekere staetgen, hier aen gehecht, onder conditie, dat men den burgeren respectivel. elcx zyne hooftsomme of verleyde penningen binnen een halff jaer weder soude geven, ende alhoewel de goede burgeren wel geaffectioneert tot zyne Exc. ende de gemeene saeke, tot hiertoe patientie ende gedult hebben gehadt, niet tegenstaende hare depauperatie ende groote schade in't beleg der stadt ende namaels gevallen, zoo is evenwel te beduchten, dat zyluyden deur gebreck van betalinge in toecomende tyden onwillich bevonden zullen werden in vorder leninghe ofte contributie te doen, te meer, omme dat andere steden, die in coomanschap ende neringe toenemen, bequamer middel hebben, omme haer borgers te helpen dan Alcmaer, 't welck een landstadt is, door die verwoesting der omliggende dorpen nu half bedorven. Opdat dan die burgers in hare goetwillicheyt mochten onderhouden worden, soe versoecken de supplеanten

van wegen haer burgers, die de voorsz. leeningen gedaen hebben, dat uwer E. gelieve den suppl. uytten name als boven, te gonnen ende in handen te stellen enighe landen, naest der stadt geleghen, toecomende d'abdye van Egmont, die tsamen sjaers op sullen brengen, achtervolgende de huyre byde rentmr Geraert Boot nu gemaeckt, vierhondert Carolus guldens te gebruyken, soe langhe, tot dat die burgeren elcx haere hooftsomme voorsz. gerestitueert sal zyn. Dit doende, *etc.*

In marginé stondt: De suppl. sullen hun versoeck moeghen doen ande staten slants van Hollant, omme by hemlieden gedisponeert te worden naer behoren. Actum tot Dortrecht, ten bureele vande financien, den XXIII febr., 1575. st. communi, jegenwoordich, A. GEMATS.

Noch stondt in margine: Advis van jonchr Fre. van Sevender, rentmr van des co. Maj. Vroonen buyten Alcmaer, omme tselfde gezien, voorts in desen gedaen ende geordonneert te worden, naer behoren. Gedaen tot Delft, den X marty, XV^c^ vyff ende tseventich.

Ter ordonnantie vande staten.

Noch stondt in margine geschreven: Den ontfanger Sevender verclaert, dat hy met mr Geraerdt vander Nyenburch, van wegen zyne Exc., tot de leeninge in dese requeste geroert, gecommitteert is gheweest, ende daer van reckeninghe, bewys ende reliqua gedaen heeft gehadt, gesloten inden rekencamer tot Delft, den XXII oct. lestl., bedragende fol. VI. aldaer de leninghe vandie van Alcmaer IV^M^VIII^C^XLIII *L.* IV *s.* VI *p.* daer voren men onder correctie de suppl. voor haer groot interesse in't beleg van Alcmaer, als langhe gedurich onderhout van soldaten ende 't ontberen van dese penninghen geleden, 't versoeck alhier soude moghen accorderen, gemerckt men alsnoch de gereede penninghen tot vorderinghen der gemeen saecke hooch nodich heeft te gebruyken, voor aenschou nemende, dat hy Sevender ende den voorn. Nyenburch by trouwe ende uyten name van zynder Exc. belooft hebben, de voorsz. leninghe binnens sjaers te restitueren, waeraf den tyt over twee jaer verstreecken es, soe dat hy Sevender voorn. nu by 't overlyden vanden voorn. Nyenburch alleen de last moet draghen, omme de voorsz. beloften uyten naem van zyne Exc. te voldoen ende hieromme daghelycx getravailleert werd, dat hy de restitutie van dien niet langer en can excuseren oft ophouden, insonderheyt de vorder leninghe, inde zelve reckeninghe begrepen, als van enighe burgeren van Hooren, bedraghende V^C^XCIX *L.*, noch vande huysluyden onder 't schoutambacht van S. Maerten, enighen Burch ende Valckenkooye II^C^ *L.*, noch van die huysluyden van Oosthuysen II^C^ *L.*, ende van Jan Pietersz. van Vinnewysen XXXII *L.*, beloopt tsamen dese drie leste portien, ter somme van neghen hondert een ende dertich ponden, daervan die crediteurs verscheydelyck woonachtich zyn; sal daeromme uwer E., onder correctie, believen hem Sevender t'ordonneren de restitutie van dien uyt zyn aenstaenden ontfanck vande leste helft vande thienden van Westfrieslant, die pynxter toecomende verschynen sal, te doen; ende daer benevens mitsgaders op de voorgaende versekerheyt vandie van Alcmaer over te nemen zyne brieven van obligatien, met behoorlycke recepissen tot desen dienende, omme soe tot ontlastinghe van zyne Exc., als voorn., hemselven die voorsz. obligatien inde camer van reckeninghe, elke partye te laten annoteren, ende de schult aldaer gecasseert ende gedoot te worden naer behoren; niet te min altoos reserverende t'uwer E. goede discretie. Actum tot Dortrecht, den XII marty, 1575. stilo com. SEVENDER.

Onder stondt noch geschreven: Sy gestelt in handen vande reckeninghe des Con. in Hollant, die den staten vanden selven lande naerder sullen onderrechten ende doen blycken, waertoe die verschoten penningen, in desen geroert, bekeret ende geëmployeert moghen syn; omme tselfde gesien, voorts in desen gedaen ende geordonneert te worden naer behoren. Gedaen tot Dortrecht, den XXV juny, XV^C^ vyff ende tseventich.

Namen vande personen, die de leeninge gedaen hebben in handen van den rentmr Sevender ende Geraert van Nyenburch.

Jan Jansz. Steenhuys,	I^c L.	Floris van Teylinghen,	I^c XXV L.
Claes Harcxz.,	LXXXVIII L.	Augustyn van Teylinghen,	I^c L.
Jacop van Teylinghen,	L L.	Geerbrant Cornelisz.,	LXXV L.
Claesz. Hendriksz. van Edam,	I^c L.	Mr Geraert vander Nieburch,	II^c L.
Pieter Jorisz.,	I^c L.	Fre. van Zevender,	II^c L.
Neel Jansz. Verburch,	I^c L.	Jan Jacobsz. Brouwer,	I^c L.
Tryn, mr Melis weduwe,	L L.	Jacob Modder,	L L.
Pieter Jansz. Guldewagen,	LXXXVII L.	Antonis Heertgens,	L L.
Maertgen Nollemans,	XL L.	Mr Adriaen Anthonisz., soudmeter,	L L.
Griet Jansdochter,	XL L.	Jan Claesz.,	II^c L.
Jan Adriaensz.,	XXV L.	Mr Ja. van Ho,	XXXII L.
Jacop Dircksz.,	L L.	Mattheus Claesz.,	LXXV L.
Griet ende Alyt Mathysz. dochter,	L L.	Aelbert Corn. z., met z. huysvr. Syters,	II^c L.
Matys Ryersz.,	I^c L.	Harck, my Heers Jansz.,	I^c L.
Arys Symonsz.,	XXV L.	Jan Reyersz.,	II^c L.
Wilhelm Lakeman,	L L.	Ja. Reyersz. v. Waerdendeel,	II^c L.
Lubbert Jansz.,	XXXII L.	Ysbrant Albertsz.,	II^c L.
Albert Nannen,	XL L.	Grietje Michiels dochter,	L L.
Augustyn Pauwelsz.,	L L.	Cornelis Willemsz. Croon,	XLV L. IV st. VI d.
Pauwel Augustynsz.,	L L.	Jouffr Hester v. Rollant,	V^c XIV L.
Souwe Dircxdochter,	I^c L.	Aeff Jan Doenen,	XXV L.
Symon Cornelisz.,	I^c L.	Geerbrant Ruyth,	XXV L.
Cornelis Melisz.,	L L.	Mr Jacob Torenburch,	L L.
Maerten Lobbrantsz.,	III L.	Cathryn Cornelis,	L L.
		Somma:	IV^M VIII^c XLIII L. IV st. VI d.

14. Die luyden vande rekeninghe 's Co. in Hollant.

Eersame, discrete, bezondere goede vrient. Wy synden u hier inne besloten seekere requeste, van wegen den burgemrs ende regeerders der stede van Alcmaer aende staten vanden landen gepraesenteert, ende by deselven staten aen ons gerenvoyeert, omme op't inhouden vandien ons t'informeren, ende onsen bevinde ende goetduncken hemluyden weder over te schryven. Dan, alsoe wy tselve niet volcomelycken en connen doen, sonder eerst ende alvorens te weten die natuere, quantiteyt ende waerde vanden landen, die de suppl. byde voorsz. requeste in voldoeninghe vande leeninghe by horen burgers indie j. LXII. gedaen, versoeke in handen te hebben, Schryven derhalve desen t'uwaerts, ten fyne ghy ons by pertinente declaratie overschryft, wat parthyen van landen de suppl. als voorn. zyn versoekende, mitsgaders hoe veel deselve tegenwoordich in huyer gelden ende hier voormaels by effen tyden gegouden hebben; vragende daer beneffens uwen advise op alles, omme daer nae gedaen te worden naer behoren.

Eersame, discrete, besondere goede vrient. Onse heer Godt zy met U, geschreven ten bevele vande camere vande rekeninghe tot Delft, d. VI aug., a° 1575. *Onder stondt geschreven:* Eersamen, discreten, onsen besonderen goeden vrient Ger. Boot, rentmr vande goeden vande abdye van Egmont. *Onder stondt geschreven:* Ontfangen opten XIII aug., a° 1575. 's av. te vyff uyre, wt handen van Flo. van Teylinghen, burgemr van Alcmaer, ter presentie van Gerdolf v. Herler, schout t'Egmont. *Onder stondt geschreven:* Om de burgemeesters ende regierders van Alcmaer.

REKENINGE,

GEDAEN BY Mr. W. VUESEL, DEKEN VAN S. PIETER TE UTRECHT,

ALS AFGEVAARDIGDE DER STATEN VAN UTRECHT
AAN DEN KONING VAN SPANJE. 1570—1576.

Rekeninge ende bewys van alsulke penningen, als ik Willem Vuesels, deken ende canonick S. Peters t'Utrecht, ontfangen hebbe van wegen die drie staten 'slants van Utrecht, om te trecken deur Duytslant naer Rome ende vandaer nae Spangien, ende aldaer byde co. Maj., onsen genadichsten heere, te vervolghen sekere appellatie van alsulke sententie, als den hertoghe van Alva, gouverneur, capiteyn-generael, *etc.*, gewesen hadde ten achterdeele vande voersz. staten 'slants van Utrecht. Ende wordt dese rekeninghe gedaen by guldens, den gulden tot xx stuyver Brabants, tot opte reyse van Italie, ende dan by ducaten, den ducaet tot II gl., de reyse van Spangien by ducaten, den ducaet tot II realen, den real tot 34 mal. ende maecken vyff malverditen een grooten ende 10 mal. 1 s.

Summa summarum van desen ontfange bedraecht: XV^M VI^C LXI Fl. XIII s. II gr.

UYTGEGEVEN:

Nademael dat ik ontfangen hadde van die prelaten, dekens ende capitulen myn commissie, instructie ende brieven, ende dat ick my den almoghenden God ende zynen heylighen enghelen bevolen hadde, ben ick gethogen uyt Utrecht, den X augusti smorghens, met eenen waghen, gehuyrt by den domdekens dienaer, nae Doesburch, om die toecomende Coninginne van Spaengien te begroeten van die vyff ecclesien, ende met enen haere Maj. te hantreyken sekere brieven ende requeste, ten eynde, dat ik deur hare Maj. soude moghen vercryghen goet acces ende gehoor by de co. Maj. teghen den hertoghe van Alve, gouverneur *etc.*, hebbende bevel den eerw. bisschop van Munster ende den grootmeester van Pruissen neerstelik te versoeken, dat hare eerw. der ecclesien saken aen hare Maj. soude willen aengeven. Ende comende tot Emmerik, overmits dat hare Majesteit alsdoen te Wesel was, hebbe aldaer dieselve verwacht, die den XIII van augusto t'Emmerich binnen gecomen is. Ende soe die eerw. bisscop van Munster moede was van die reyse, nae dat ick denselven van die ecclesien wegen begroet ende hare sake gerecommandeert hadde, heeft my bevolen, dat ick syn eerwaerde soude volghen tot Nymmeghen, alwaer hy my breeder gehoor beloofde te geven; ende hebbe also hem 'sanderen daechs naer zyn vertreck gevolcht, ende soe het laet viel, eer die Maj. haer gebet gedaen hadde inde groete kerke aldaer, ende gelogeert was, ben ick smorgens vroech doende geweest ende hebbe den proest van S. Peters te hulp genomen, my begevende met hem ten huyse vanden eerw. bisscop van Munster, denwelcken my goet gehoer gaff, ende om beter geinformeert te werden, begeerde myn aengeven by

geschrifte, ende also ick ginck, om tselve te bewerpen, is my gemoet heer Jacob van Cunretorff, canonick t'Oudemunster, ende heer Egbert van Beughen, canonick ten Dom, die my beveel deden van weghen die prelaten ende vyff godshuysen, dat ick my op staenden voet vertrecken soude, ofte naer tlant van Gulich of Luyck, opdat ick niet en soude gevangen worden genomen, gelyck den procureur van myn voorsz. heere van Amerongen, ende den secretaris, die appellatie hadden geteekent ende doen presenteren aen den hertoghe, soe ben ick sanderen daechs, dwelck den XVI van augusto was, naer Luyck getoghen, alwaer die munimenten ende papieren, die my van noodich waren tot het vervolch vanden processie, oock die peerden, om den wech te voldoen, gelevert werden deur heere Willem Pyll, canonick van S. Jan. Ende my den XXVIII sept. op wech begeven nae Ceulen, eensdeels omdat ick te Luyck bekende werde, ende my belast was onbekent te houden, twelck in soe langhen tyt onmogelyck was; ten anderen, dat my soe geriefelyck was, om die reste vande papieren te bestellen op Ceulen, als op Luyck; ende te Ceulen binnen comende. den XXX sept., my logerende in een herberghe, alwaer ick nyet en durffde blyven, overmits tgebot, datter gedaen was by den magistraet, gheen uytheemsche aldaer en souden huyshouden, dan mosten heur vertrecken in openbaere herberghen, ende dat overmits die dierte, die sy inde huysen maeckten, alsoe datter volk van alderhande natien ende religie inde herberghe quam logeren, ende hadden alle avont twist ende groet geschil onder hem, waerom beducht wesende voor enich ongemack, soe tballinge waren, ben ick vertoghen van daer des derden daghes naer Bonne, ende hebbe my daer gehouden totten II nov., dat den domdekens dienaer my een deel papieren brochte vande resterende, ende beloofde vastelick, dat ick d'andere te Romen soude vinden. Also hebbe ick my den II nov. teghens negen ure uyt Bonne begeven naer Spiers. Es tbegonst te reghenen, als oft met emmers gegoten hadde, ende duerde die reghen tot lichtmisse daer nae comende. Tot Spiers hebbe ick my gegeven ten huyse vanden ambassadeur van onse co. Maj., den heere van Xanthoive, hem te kennen gevende de redenen, waeromme ick aldaer gecomen was, dwelck my rade, dat ick die keyserl. Maj. daer of niet spreken en soude, want die saecken hem niet zeer ter herten gaen en souden, also tgeschil was tusschen die vasallen van co. Maj. ende zyne dienaers, maer dat ick wel doen soude my te vertrecken opt spoedelicxste in Spaengien, ende hy en twyfelde niet of die co. Maj. en soude onse clachten horen ende die selve remedieren. Also ben ick van Spiers, sonder den Keyser te spreken, naer Romen gethogen, alwaer ick met groete moeyte, anxt ende armoede, overmits den regen, waerdeur die peerden alle daghen ontslagen werden ende braecken onder die sadelen, aengecomen op kersavont, tusschen drie ende vier uren, ende hebbe geteert, soe in dese reyse, als int stil leggen, 860 guld.

Vertogen uyt Romen naer Spaengien op Genua, den XVI april, XV^C^LXXI.

Verteert te Madrid, op vyf jaren ende vierde half maenden, makende duysent negen hondert drie ende dertich daghen, eenen dach 25 realen, ende dat met myn knecht ende muyl, 48325.

Den deurwaerder, toen hy my de tydinge bracht int jaer 1576, dat myn eerw. heren sententie verworven hadden tot hunnen voordeel, 17 realen.

Also ick myn afscheyt genomen hadde van die co. Maj., onsen genadighen heer, nae dat die sententie my by den president Hopperus gelesen was, zonder nochtans dat hy my copye wilde geven, seggende, dat hy by don Johan, met d'ander depeschen op Nederlant, cortelicx gezonden zouden worden, hebbe oerloeff genomen aen den president Hopperus, om voer myn vertrek te mogen sien de speelhuysen vande coninck in Spaengien, twelck zyne hoocheyt my gunde. Doen hebbe ick heymeliek alle myn dingen, die ick wt Spaengien begeerde te voeren, doen stellen opt paspoert van eenen archier, geheten Jehan de la Haye, als of het my nyet toegecomen en hadde, die ick voer eenen dienaer mede uyt Spaengien

voerde; ende naer my noch drie daghen int hoff bleve, gevende my wt den hove den eersten september, nyet zoe het sommighe vermoeden, ende hoewel dat ick so aengedient hadde naer Toledo, maer recht naer die frontieren van Spaengien, ende ben deur Vrankrike te post gecomen tot Vianen ende van Vianen, soe te schuyte als met peerden ende wagen, tot Utrecht, alwaer ick den v october, tusschen acht ende negen uren, ben binnen gecomen. Ende hebbe verteert met myn dienaers op dese reyse drie hondert ende vyftich ducaten, bedragende 3850 realen, van welcke somme, also ick ende myn dienaren gedreven werdt in een bosch, tusschen Couinnacq ende Monlieu (!), deur enighe edeluyden vanden heere van Monlieu, die op die bane reden, ende met afsetten heuren heere ende heur onderhielden, is my genomen in een fluwelen buydel vande staten gelde 28 goude doublonen, bedragende in realen 637 realen, ende myn dienaer werd genomen tgelt, daer hy die postilloenen mede betalen sou 113¾ realen, sonder al tgene, dat sy my namen, dat ick voer myn geneuchte mede gebrocht hadde, ende bedragen dese twee voorsz. sommen tesamen die somma van 750¾ realen. Hierteghens hebbe ick gelicht tot Parys, overmits dat ick sach, dat myn gelt my begaf ....

Summa summarum van 't geheel uytgeven van deser reyse, bedracht in gulden tot xx st. Brabants 't stuck: . . . . XV^M VI^C LXXIV *L.* III *s.* VI *p.*

In die rekening van Spaengien ende hebbe ick niet gestelt, 'tgene dat ick vande myne verteert hebbe, bedragende over die 1000 gulden, gelyk ik volcomelyk door Jehan Calvo can bewysen, die my deselve heeft overgesonden, ende van Bartholomeo Gose ontfangen, noch oock, dat my genomen is opte wech tusschen Couinnacq ende Monlieu, wel bedragende 600 realen. Ick en vrage insgelycx gene extraordinaris costen inder tyt van vyff jaeren ende drie maenden ende een halve, die ick in Spaengien van gasten noch maeltyden, hoewel dat my die genouch overquamen, overmits dat ick den outsten sollicitant was; noch insgelycx enighe costen van medicynen ende apotekers, hoewel dat ick negen maenden ende vier oock drie te bedde gelegen hebbe, twelck ick te samen late staen tot die discretie van myn heeren die staten, *etc.*

RAPPORT GEDAEN BY ADRIAEN VAN ZUYLEN, *etc.*, VAN HEUR WEDERVAREN IN GELDERLANT, *nov.*, 1576.

Den XXII. Novembris, 1576., achtervolghende het bevel vanden gedeputeerden vanden drie staten, syn wy Adriaen van Zuylen ende Willem van Reynevelt gereyst nae Nymwegen, om aldaer vandie staten van Gelderlant te horen het vruchtbaer antwoort, dat die staten van Gelderlant den voorghenoemden gedeputeerden ende Loeff vander Haer opten XVIII. november toegheseyt hadden.

Ende den XXIII. novembris, gheeomen wesende tot Arnhem, syn wy gheghaen by ons vraghende, wanneer die staten slants van Gelderlant tot Nymwegen vergaderen souden; die ons voir antwoort gaff, dat hy vermoede, dat sy des sonnendaechs den XXV. novembris vergaderen souden, dan dat die gedeputeerden des vorstdoms van Gelder ende 't greefscap van Zutphen binnen een uur binnen Arnhem vergaderen souden, waerby wy ons ghenoucht hebben.

Dit ghehoort hebbende syn wy gheghaen by ons heer den stadthouder, die ons omtrent te x. uren duer Hoeffart verdaicht hadde; ende by syn Ghen. comende, hebben wy ons ghebiedenisse ghedaen ende te kennen ghevende onse commissie aen die staten des vorstendoms van Gelre, om een vruchtbaer antwoirt te verwachten, heeft syn Ghen. ghelacht, ende gheseyt: ghy en sult gheen vruchtbaer antwoirt cryghen van gelts halven, mar van anders ghenoech, *etc.*

Daer na hebben wy syn Ghen. ghebeden by ons te willen comen, om goede ordre binnen die stat Utrecht te stellen (hoewel ons bevel dat nu op dit pas nyet en was); daer synre Ghen. op antwoordde, dat synre Ghen. most reysen tot Venlo, om met Leonino ende den heer vander Horst, die ghecommitteert waren vanden raet vande staten, te spreken ende communiceren; ende so voirts communicerende met synre Ghen. van onser gelegenheyt, hoe dat daer sommige waren, die wel voir goet aensagen, dat men een schans zoude leggen voort casteel omtrent den verloren Bogaert, daer men zes of zeven vendel knechten in leggen soude, om te moegen stuyten, dat op het casteel gheen volck meer in soude moegen comen, waerop synre Ghen. seyde, seven vendelen, ja tseventich vendelen, seggende daerby, meendy, als daer VII. vendelen souden leggen in een schans so dicht by Vredenborch, die moste voir alle ghewalt wesen, ende als daer die vianden verby toghen ende die wter scanse quamen, om haer te slaen, soude die wter scanse comende van't casteel ghescoten worden. Ende na veel communicatie vandie scans, die men binnen der stadt Utrecht soude leggen, daerduer veel borghers by beschadicht souden wesen; so synre Ghen. nyet by ofte praesent en waren, dat die selfde nyemant te pas ofte te wil gheleyt soude worden, begheerden, dat syn Ghen. daerby soude willen comen, waerop synre Ghen. seyde (als voor), te reysen na Venlo, ende daer ghecommuniceert hebbende, soude ons van als adverteren, ende dat wy middelre tyt nyet schansen en souden, dan dat wy alle praeparanda, daertoe dienende, ghereet souden maken; ende daermede hebben wy ons affscheyt ghenomen, ende syn gheghaen by die gedeputeerden des vorstdoms van Gelre ende graefschap van Zutphen, die ons voor antwoort ghaven, dat sy den staten van Utrecht als nu gheen assistentie met gelde souden cunnen doen, breder blykende by haer scriftelick antwoort, hierby ghevuecht, daer wy ons toe refereren.

PROCEDURES

TEGHENS

ADRIAEN KOERBACH EN DESZELFS BROEDER JOANNES,

WEGHENS GODSLASTERINGHE,

1668.

Uit de papieren van HANS BONTEMANTEL.

In maert 1668. heeft Adriaen Koerbach, advocaet ende medicynen doctor, laten uytgaen een boeck, geïntituleert:

Een bloemhof van alle lieflykheyt, zonder verdriet, geplant door Vrederyck Waermont, ondersoeker der waerheyt, etc.

Synde een woort- ofte uytlegghinghe vande bastert, latynsche ende andere woorden, onder welke veel profane uytleggende woorden liepen, als opt woort: *Christus*, *Mozes*, *Arcke*, *Godt*, *Bybel*, *Testament*, etc.; welck boeck, ruchtbaer geworden synde, hebben schepenen tzelfde laten ophalen. Den schout is zelfs gegaen ten huyse vande voorsz. Koerbach, die bekende dat gewrocht ende te hebben laten drukken, seggende, niet qualyck daer aen gedaen te hebben; ende beloofde, ontboden zynde, altyt te sullen compareren; ende heeft alle de exemplaren uyt zyn kantoor mede genomen, ende soude hem in geyselinghe genomen hebben; maer alsoe burgemeesteren daer swaricheyt in maeckten, ende schepenen oversulcx daer niet dorsten in treden, soo is dat soo heen gegaan; ende heeft zich stillekens geretireert naer Cuylenborch, ende twee a drie brieven geschreven aenden schout ende schepenen, gevende reeden van syn vertrek, ende versoekende vry te moghen comen ende te verantwoorden. Dit voort soo in stilte heenlopende, soo is tot Utrecht wederom gedrukt een boecksken, geïntituleert:

Licht schynende in duystere plaetsen, om te verlichten de voornaemste saecken der godtgeleerdheit ende godtsdienst;

daerin de heilighe Schrift wordt losgestelt, de Dryeenicheyt gelochent, Christus verworpen *etc.*, synde voort vol lasterlyke doolinghen. Den drukker tot *k* toe gedrukt hebbende, heeft zwaricheyt gemaeckt voort te drukken, ziende dat het vol vreemde gevoelen was; ende den schout aldaer hetzelfde gecommuniceert ende de manuscripte overgelevert; ende heeft alles aen den schout alhier over geschreven ende bekent gemaekt, waer de gedrukte exemplaren waren. Den schout, hetzelve aen schepenen bekent gemaekt hebbende, heeft die exemplaren opgehaelt; ende is vorder goetgevonden, alsoe den broeder van Koerbach, dat een proponent is, ende lang by de kerkeraet is verdacht geweest, of wel de voornaemste autheur vande twee boeken mochte wesen, ende die tot Utrecht by den drukker diverse maelen was geweest, in gyselinghe te nemen.

Den schout, buyten schepenen camer comende ende siende den domine Koerbach opt stadthuys staen, doet hem versoecken inde extraordinaris camer te willen comen, alwaer hy gecomen is, ende is naer beneden gebracht.

Ende was mede met communicatie van burgemeesteren goet gevonden den voorscr. Adriaen Koerbach van Cuylenborch te halen. Ende is den substituyt Engelbrecht gesonden naer Cuylenburch, met brieven van burgemeesters; ende in Cuylenborch gecomen synde, heeft den stedehouder de poorten doen sluyten ende gesocht, ende den persoon niet gevonden, alsoo al enighe daghen van te voren was vertrocken; ende alsoo sich daer mede als teghen de predicanten had getwist; hebben gelt op syn lyf gestelt.

Den domine Jan Koerbach verthoont synde, ontkende de boeken, ende dat niet wist, wat daer in was; bekende tot Utrecht by den drukker geweest te zyn, met zyn broeder ende doct. Berckel, om den drukker te animeren ende voort te drukken. Gevraecht synde, wat met die boeken doen soude, seyde, dat die eerst soude gecommuniceert hebben aen den raetpensionaris ende enighe heren uyt de stadt, ende als oordeelden dienstich te wesen, het dan soude uytgeven, ende anders niet.

Den XVIII. mey, 1668. is dom. de Roey met een ouderling Jo. Ryckers gecomen by schepenen, ende begroet uyt den naem des eerw. kerkenraets ende bedankt voor de goede voorsorghe, die schepenen hadden gelieven te doen teghen soodanige schenderen van Godts heilighe naem, ende versocht voort gelieven daer in gaen, ende soodanighe straffe gepleecht, dat sulcke schandelyke boeken ende leer mochte geweerd worden, seggende ook last te hebben aen den schout ende burgemeester deselfde commissie af te legghen. Schepenen antwoorden, dat volgens haer plicht gedaen hadden, ende voort zouden doen, al tgeen zou strekken tot eer van Gods kerke ende best der gemeente, waervan dat sullen gelieven rapport te doen aen de eerw. kerkenraet, ende ingevalle mochten comen te weten, waer den eenen is, dat gelieven 'tzelve bekende te maken.

Antwoert op het boekje van Adriaen Koerbach, geintituleert: *Bloemhoff van allerlei liefelykheyt zonder verdriet.*

Jan Pietersz., beelthouwer, een man van goeden yver, doch wat te veel lesende inde geestelyke boeken, ende veel willende disputeren, heeft sich beswaert gevonden, dat niet soude schryven teghen enighe onchristel. saecken in het voorscr. boecken, onder den tytel van spreekwoorden gestelt; welck manuschrift heeft gepresenteert den burgemeester Valckenier ende aen my (Bontemantel); hetwelk, nae gelesen hebbende, aen schepenen heb gecommuniceert. Ende alsoo schepenen oordeelden het voorsz. boek van Koerbach beter is niet dan al gelesen, ende de antwoerde aen den dach comende yeder het principael wil lesen, soe hebben den geseyde beelthouwer ontboden, ende is hem eerst door den schout ende doen door den president aengeseyt: dat gespeurt was den goeden yver, om de ketterye ende quaet gevoelen tegen te staen ende wederlegghen, ende oversulcx wierd daerover gedankt; doch dat burgemeesteren ende schepenen, om reden, liever saghen, dat alle antwoorden op het boek van Adr. Koerbach achterbleven, om de gemeente tot geen onderzoek te verwecken, dat hem oversulcx belast sy voorsz. antwoort stil te houden ende niet te laten drukken. Dat aengenomen hebbende nae te volghen, is alsoo vertrokken uytte schepen camer.

Den schout ende president schepenen, hebben schepenen gecommuniceert een brief sonder onderteykeninge, geaddresseert aen den schout, waer men segt, dat genegen was Adriaen Koerbach ten dienste vande justicie in hechtenisse te lokken, ende goede gelegenheyt toe was hebbende, mits genietende een goede somme gelts, seggende prompte antwoort te moeten hebben, ende aenwysende, waer te beschryven soude syn.

Voerts rapporteerden den president, dat, alsoo gelt saken, met burgemeesters kennisse ende consent moeten gedaen worden, dat daer secretelyk oec met burgemeester Valckenier hat gesproken, die swaericheyt maeckte sonder kennisse van burgemeesteren daer inne te connen consenteren, doch niet soude rapporteren, ten waer meerder met hem president zoude gesproken hebben.

Waerop naer discours, schepenen hebben eenparich verstaen den schout te authoriseren alle debvoiren aen te wenden van den voorsz. Adriaen Koerbach in besloten hechtenisse te cryghen ende daertoe te spenderen tot omtrent 1000 à 1500 gl., zonder burgemeesteren communicatie te geven; te meer, den heer burgemeester Rynst, officier wesende, wel duysent gl. heeft gespendeert, om een persoon in hechtenisse te cryghen, ende in rekeninghe zonder contradictie heeft gepasseert, ende dese sake niet anders ware gedaen, dan ten dienste van de godtsdienst ende justicie; ende om niemant daer kennisse van te doen, heeft schepen Ranst, als wel connende schryven, door versoek vande schout een brief geschreven, die door den schout synde onderteyckent ende by schepenen gelesen, heeft afgesonden door syn gewesen dienaer.

Den VI. july, 1668., presentibus: de schout ende van Waveren, Bontemantel, Hulst, Corver, Hudde ende Ranst, schepenen.

Zondach den VIII. dito, heeft den officier vertoont een missive, becomen van Utrecht, geschreven door syn gewesen knecht, nu clerck opte tresorie extraordinaris, afgesonden tot dien eynde, om een brief te bestellen ter gedestineerder plaatse, waerin verhaelt, dat den brief, door hem officier medegegeven, had besteld opter plaets, daer ordre had om die te brenghen, welke brief door een vrouwspersoon werd afgehaelt, ende gesegt, geen antwoort soude connen becomen, voor daechs daerna omtrent één uur; ende gesegt hebbende, dat antwoort soude verwachten in syn logement, synde in't casteel van Antwerpen, soo soude daerop wachten, ende soe haest antwoort becomen sal hebben, daermede weder herwaerts spoeden.

Den drukker van Utrecht, op versoek vanden heer officier, met kennisse van schepenen, ontboden synde, om uyt hem te verstaen in wat manieren Jan ende Adriaen Koerbach het boeck hadden laten drukken, ende wast nodich tegen Jan Koerbach, alrede in hechtenisse synde te hooren, is goet gevonden daer nyet in te doen voor morgen, alsoo sonder twyfel antwoort sullen hebben van het voorscr. exploict, om dan met haer beyde te connen confronteren.

Den XI. july heeft de schout aen schepenen wederom gecommuniceert een brief tot antwoort toegecomen, behelsende, dat Adriaen Koerbach hem een goede vrient was, maer niet praesteert dat behoorde, ende oversulx ten dienst vanden godtsdienst ende justicie hem wilde leveren; maer dat de uitgeloofde somme te laech was, ende, dat moest hebben, soo hem in handen levert duysent rycxdaelders, te betalen contant; ende soo hy gelevert was en quam te sterven of te ontgaen, evenwel moest betaelt worden, dat den schout ende schepenen daer een obligatie voor op een besegelt pampier moesten teykenen; ende soo hem leverde met syn pampieren, dat dan moest hebben dry duysent guldens; dat d'Berckel, een gaeuw man, wonende tot Cuylenburch, met hem veel converseerde, ende wel de meeste aenleydt vande boeken schynt te wesen; dat vrydach tusschen drie ende vier uren antwoort moest hebben in een dorp tusschen Cuylenburch ende Vianen, genaempt Everdingen, in de herberg (de waerdinne is genaempt Joppie), alwaer een man sal comen met een dassie, gebonden met een root lint, die sal vraghen: brenght gy wat nieuws van Amsterdam? waerop geantwoort synde: neen, aen dien sal dan de brief overgelevert worden.

Op welken brief is verstaen te rescriberen door den schout Witsen, dat schepenen niet gewoon syn obligatie over diergelyke saken te geven, ende 'tzelfde loon moet staen tot dis-

cretie; dat den voorgaenden brief van hem heere schout, waerin hem verbint te betalen de beloofde gelden. genoeg verbant ende versekeringhe is; ende oversulcx niet behoorde te difficulteren zoodanighe dienst aen de godsdienst ende justicie te weygeren. Alles in beleefde terms; welken brief wederom geschreven door den heer Ranst ende door den schout Witsen onderteykent, den 12 july 1668. is afgesonden door denselven gewesen knecht van Witsen, nu clerck opte tresory, genaempt Mergelcamp; praesentibus alle de schepenen, dempto van Beuninghen.

De schout Witsen heeft schepenen gecommuniceert een antwoort op syn brief vanden 12 deser; waervan de inhout in substancie dese was: Dat den brief had gelesen, ende wel geneghen was Adriaen Koerbach tot Amsterdam te leveren, ende te becomen soude wesen met al syn pampieren, maer niet minder moste aen gelt hebben als 1000 gl. aen gout opte hant ofte van te voren ende noch soo veel, als in hechtenisse sou syn, sonder den naem bekent te maecken, dat hy versekert is van syn persoon, ende noch onlangs by geweest ende brieven van heeft ontfanghen.

Dat wellicht meerder somme van hem, Koerbach, zou connen cryghen, soe daertoe aen wilde legghen, maer alsoe dat ontrouwelyk met zyn vrient soude gehandelt wesen, soe sal dat niet doen.

Dat soe den schout de duysent gulden in gout gelieft te senden maendach toecomende, op condicie als boven, dat dan op sal passen, ende soe niet, dat geen antwoert en hoeft geschreven te worden.

De clercq vande tresory, Mergelcamp, verhaelde aen schepenen, dat op syn tyt tot Everdinghen met den brief van den heer Witsen was gecomen, ende oock den man met een dassie, om den hals gebonden met een root lint, ende nae de bestemde teykenen heeft den brief overgelevert; ende gelesen hebbende, heeft, in praesentie van hem Mergelcamp, antwoort geschreven ende wederom medegegeven; dat het was een man omtrent den ouderdom van 35 à 36 jaren, ende soo mede verstaen, wonende tot Cuylenburch; ende soo uyt de gravenmaecker, dat ook een schoenlapper was, in het dorp by discours had gehoort, dat de persoon voorsz. woonde tot Cuylenburch, dagelicx converseerde met eenen doctor, die onlangs in gyselinghe had geseten, genaempt Berckel.

Schepenen hebben voorgenomen haer speculatie over alle het voorstaende te laten gaen.

Actum den XIV. july, 1668.

De schout heeft zyn gewezen knecht, Arnout Mergelcamp, gezonden weder nae Everdinghen, met een brief, dat niet anders inde saecke was te doen, dan volgens inhout vanden eersten brief. Alwaer gecomen synde denselven vrint heeft gevonden, ende nae overleveringhe vanden brief heeft aanstonts weder antwoort geschreven, ende gesegt, met de eerste praesentatie te zullen contentement nemen, versoekende, als sal in hechtenisse wesende, hetselfde gelt in goude specie mach in't selfde dorp maendach aenstaende gebracht werden. Schryvende voort, dat Adriaen Koerbach sich onthout tot Leyden, gedigeseert met een swarte pruyck, de straet, het huys, de trap, camer ende betstede, ende dat des morgens moest geattrappeert werden, ende de manier, om sulx te doen, aenwyzende; welken brief door den schout aen schepenen den 17 july is gecommuniceert, ende de schout is geauthoriseert verder te vigileeren; die denselfden Arnout Mergelcamp heeft gesonden nae Leyden, noch dien selfden dach, alwaer 's avonts te zeven uren zich heeft geaddresseert aen den opperschout Hoogeveen, die welcke syn substituut heeft gelast, het exploict te doen.

's Morghens te ses uren syn gevallen in het huys, de trap opgegaen ende vonden de sleutel vande camer op de deur, ende binnen comende vonden Koerbach leggen op het bed, ende hebben hem gebragt inde boeyen.

De schout Hoogeveen schryft een brief par den gemelden Arnout aen den schout, dat Koerbach aldaer hadde gevanghen ende enighe pampieren op de camer gevonden, ende dat niet twyfelden, soo de heeren van Amsterdam versoeken, of de heeren van Leyden sullen hem laten volgen, ende alsdan door een syner substituten oversenden; alles met dien verstande, dat, soe gecondemneert wort in pecuniele boeten, volgens ordre syn gedeelte zal hebben ende voor den dienst worden beloont.

Den brief is 'smiddaechs aen schepenen door den schout gecommuniceert, ende is verstaen alle tselfde aende heeren burgemrs te communiceren, ende syn versocht Vloeswyck ende Valkenier, die op't Oest Indie huys te gast waren, door de twee praesidenten tselve bekent te maeken, ende dat een acte van non-praejudicie soude nae Leyden senden, ende hebben, wegens de premie uitgelooft, communicatie gedaen. Waerop burgemrs seyden, tegen de acte van non-praejudicie niets te hebben, ende aengaende de premie tselve hielden voor notificatie, ende alsoe Outshoorn inde stadt is, het wel soude dienen tselve syn E. mede te communiceren.

Welke presidenten wederom gecomen synde ende alles hebbende gerapporteert is de acte van non-praejudicie neffens een brief aen de heeren van Leyden, op dat versoeck spectevende ende proceduren vanden schout gedaen, ende de indaginge van Koerbach daer neffens gesonden; welcke brieven door de meergesegde Arnout noch dien avond naer Leyden syn gezonden.

Actum den XVIII. july, 1668., presentibus: de schout, van Waveren, Capelle, Bontemantel, Hulst, Corver, Hudde ende Rants, schepenen.

Volgens het versoek, hiervoren te lesen, is Adriaen Koerbach door Arnout Mergelcamp, geleyt door den subsituyt ende dienders, op een waghen van Leyden gereden ende 'savons omtrent 9 uren alhier inde boeyen gebracht, 19. july, 1668.

Den XX. july is Adr. Koerbach geëxamineert, ende bekent het woordenboek, genaempt: *Bloemhoff*, ende het boek, genaempt: *een licht*, *schynende in donkere plaetsen*, ende noch een cleyn boexken, alleen tracterende teghen die heylighe Drievuldigheyt, gemaeckt, te hebben laten drucken, doch alleen, sonder yemants hulp; dat syn broeder Jan, mede gevangen, daer nyet mede heeft gemoeyt, doch alleen een quatern, daer niets aenstotelicx in was, heeft gecorrigeert; was seer weemoedich, willende de kerk ende haer ordre onderwerpen; doch bleef altyt evenwel by syn gevoelen, als yets uyt de boeken wiert gevraecht.

Den XXVI. july, Joannes Koerbach geëxamineerd wordende van schout ende schepenen, seyde my een heer, dat, doen hy Joannes Koerbach voor de classis van Amsterdam dapper wiert overgehaalt ende het prediken verboden;

Dat do. Homme yets aen hem vraechde, vermencht met scherpe woorden, antwoorde: Do. Homme, 't is goedt, dat ghy geen mes hebt, gevende te kennen, die oude saecken, dat Homme, proponent wesende, een met een mes had gequetst.

Do. Danckers mede wat uytvarende tegens Koerbach, antwoorde hy, Koerbach, wat wil Campen, Deventer, Zwoll doch segghen, gevende te kennen, dat gaerne vrolyk is, ende alsvoor een gewoonte heeft, dry roemers te gelyk op syn hant te nemen, daerby voegende, dats Campen, Deventer, Zwoll.

De domini van 's Gravelant, genaemt . . . ., seyde stillekens teghen die naest hem sat, ick sal stilswyghen, of anders kryge ick mede een bluef, willende segghen, ick heb oock een voor desen geweest.

Hier was ingevoegd: EXTRACT uytte VIERSCHAER der stadt AMSTERDAMME.

De heer mr. Cornelis Witsen, hoochschout deser stede, ratione officii, heeft in persoon ter vierschaer doen dachvaerden Adriaen Koerbach, ende doet segghen, dat de ged. hem niet en heeft ontsien, soo by monde als geschrifte, horrible ende godslasterlyke discoursen alomme te voeren, ende ten aenhoren van andere menschen te spreken, nemaer oock deselve in geschrifte te stellen, doen drukken ende alsoo door den druk onder de menschen te distribueren ende den volke bekent te maken, volgens de informatie by den heer Eysr. genomen ende de bescheyden daervan synde; wesende tselve een quaet ende delict van de allerschadelykste gevolgen, ten hoochsten, andere ten exempel, strafbaer, waeromme den heer Eysr. concludeert, dat de gedaechde sal hebben te compareren in persoon, om te aenhoren soodanighen criminelen eysch ende conclusie, als den heer Eysr., ter sake voorschreve, jegens den ged. sal willen doen ende nemen, ende dat by non comparitie van den ged. denselvige ten eewigen daghen sal worden gebannen uyt den lande van Hollant ende Westvrieslant, met confiscatie van alle zyne goederen, zoo nochtans even verre hy syn bannissement quam te infringeren, om alsdan aen den lyve gestraft te worden, sulcx naer merite van't delict bevonden sal worden te behoren, versoeckende voorts een weet by edicte teghen d'eerste rechts dach, dat de heer Eys..... naer expiratie van een maent, naer 't doen van deselve, sal komen te dienen.

Schepenen verklaren de ged. vellich ende boetschuldich, ende voor tproffyt van dien ordonneren een weet by edicte, omme te compareren in persoon, ten fine als in de klachte.

Actum den 1. may, 1668. Praesent: Hans Bontemantel, mr J. Corver, mr P. de Graeff.

Schepenen op versoek vanden schout 'smorgens ten tien uren geeomen wesende inde pyncamer, is Adriaen Koerbach voorgebracht ende zyn confessie gelesen, bestaende daerin, dat gemaeckt had het spreekwoordenboek, genaemt: *het Bloemhoff van alderley liefelyckeyt, sonder verdriet*, dat zyn broeder Jan nooyt daerin had geholpen, ende dat Spinose daar ook geen kennisse van heeft gehadt, dat doctor Berckel, wonende tot Culenborch, wynich propoosten daervan heeft gehadt; dat met Berckel geen of wynich conversatie sedert enighe jaren heeft gehouden; dat het boek: *Licht, schynende in duystere plaetsen*, heeft gemaeckt, omtrent een half jaer geleden, ende het heeft laten drucken tot Utrecht; ende van meninghe was, als het voldrukt soude zyn, aen enighe magistraten laten lesen, ende dat een boekje vande Drievuldicheyt uytet latyn heeft vertaelt in't nederduyts; ende heeft by alles gepersisteert.

Waerop den schout, de aenstotelyke woorden ende opinie, vervat in de twee boeken, voorgehouden synde, ende enighe synde voorgelesen, heeft voorts gedaen synen eysch, bestaende, naer allegatie enigher regtsgeleerden, dat soude gebracht worden op het schavot, tot dien eynde voor't stadthuys op de gewoonlyke plaets op te rechten, ende met een gloeyende priem gesteken worden door syn tonge, naer dat hem syn rechter duym sal werden afgehouwen; de boeken of verbrant in't openbaer, ofte op een stille plaets, naer goetvinden vanden rechter; ende voorts gecondemneert werden inde costen, soo ordinaris als extraordinaris gedaen in de miese van justicie, met confiscatie zyner resterende goederen, ende opgesloten dertich jaren. Welcken eysch gedaen synde, heeft den heer presiderende schepen sommierlyk syn delicten voorgestelt, ende den eysch van den schout wederom verhaelt, ende gevraecht, of yets op den eysch had te segghen.

Waerop hy, Koerbach, antwoorde: dat berouw ende leetwesen van alles had, ende beloofde beter leven te leyden.

Waerop de schout Witsen is vertrocken ende oock syn zoon den secretaris, seggende. als de heeren geresolveert sullen hebben, ende myn gelieven te gebruycken tot het stellen van't vonnis, ende soo lang by syn heer vader gaen.

Waerop de president, Jan van Waveren, een cort naerré gedaen hebbende, heeft gevraecht aenden vicepresident zyn opinie inde saeck, die, volgens gewoente, versocht hebbende, dat den president eerst geliefde zyn advys te geven, heeft nae enighe omstandicheden geadviseert van den gevangen Adriaen Koerbach te setten in besloten hechtenis den tyt van 12 jaren, ende daerna noch 12 jaren gebannen uyt Hollant ende Westfrieslant, gecondemneert in een molcte van 6000 gl. ende 2000 gl. tot de costen, soo ordinaris als extraordinaris, gedaen in de mise van justicie. — Capelle adviseerde, 15 jaren in besloten hechtenisse, ende voorts als voren. — Bontemantel seyde dese sake te wesen van een swaer consequentie, ende versocht aen den president, of van opinie is, op de eerste advysen te concluderen, dat dan sich daerna soude reguleren, doch gaf in bedenken, of niet best soude syn, eer ende alvorens te concluderen, elkanders opinie te horen, ende daernae by nader omvraech te stemmen, opdat de humeuren, in zoo gewichtige saecke gewonelyke discreperende, soude connen bequaemlyk tot eenparicheyt gebracht worden, soo het doenlyk is. Waer den president antwoorde, dat geliefde te adviseren, gevende te kennen, wel naeder omvraech te sullen kunnen doen; waerop Bontemantel, voortgaende met adviseren, seyde, dat in den jare 1653 by de staten van Hollant een placcaet was gemaeckt teghens de godslasteraers, dat, die schryven tegens Godt ende syn eygenschappen, tegens de Godheyt ende voldoeninghe Christi, ende de heylighe Drievuldicheyt, ende teghen de fondamenteele gronden ende hooftpoincten vande ware christelyke religie. Welck placcaet is gemaekt ten opsichte der Socinianen, ende worden daerin gebannen dezelfde uyt Hollant ende Westfrieslant. Dat in den jare 1637 tot Groninghen enighe vreemde geestdryvers zyn geweest, als Upke Wallis, die een navolger van Ja. Luits was, dryvende, dat Judas, noch de hoogepriesters ende schriftgeleerden, int verraden van Christus, noch overleveren ende cruysen, geen quaet gedaen en hadden, maer door bloet Christi salich, als oock beyde de moordenaers aen het cruys, alsoo sy haer tydelyke straffe hadden geleden; welcke Upke Walleus was gebannen. Zoo dat daeruyt te betooghen is, ende de wetten van ons lant mede brenghen, dat godtslastelaers gebannen moeten worden. Zoo dat van advys zynde, desen gevangen te bannen uyt Hollant ende Westfrieslant, met costen ende misen van justicie, ende den schout synen eysch ontseggen. Doch alsoo dese boeken wat vorder gaen, dan de opinie der Socinianen, ende men wat verder moet sien, dan opt gepasseerde, maer ook soeken voor te comen, dat int toecomende soodanighe boeken niet worden gemaekt; dat souden connen werden gecondemneert te blyven in besloten hechtenisse tot soo lang borg had gestelt, tot genoegen vande schepenen, dat hy gevanghen in toecomende geen soodanighe boeken soude schryven, ende borg gestelt hebbende, gebannen uyt Hollant ende Westfrieslant; ende soude de somme wat hooch connen worden genomen, zoo dat licht in enighe jaren sich niemant soude willen borg blyven; ende daermede soude de intentie vande voorzittende leden, van in besloten hechtenisse te houden, oock syn effecte hebben; ende geen borg connende stellen ende onse naeomelingen siende beter comportement in den patient, souden dan connen disponeren, nae het geraden duncken souden, of het bannissement laten voldoen, of soo als te raede souden oordelen; ende voorts inde ordinaris ende extraordinaris costen ende misen, *etc.* — Hulst, met den president, van langhen tyt opgesloten ende gebannen. — Corver, van tien jaren opgesloten ende tien jaren gebannen, ende 4000 gl. ende 2000 gl. — Hudde, tien jaren ende tien jaren, ende 6000 ende 2000 gl.

Waerop noch wat gediscoureert zynde, zyn de advysen eenparich gelopen (uytgesondert

Ranst, die persisteerde by't bannissement) van tien jaren in besloten hechtenisse, tien jaren daerenboven gebannen uyt dese stadt ende jurisdictie, een myle in't ronde, ende in mulcte van 4000 gl., de helfte voor de armen ende de andere helft voor den schout, ende in de ordinaris ende extraordinaris costen ende mise van de justicie de so. van 2000 gl.

In margine: Den 19. spt. 1668. is verstaen, Adriaen Koerbach te setten in het willige raesphuys; (praes. alle de schepenen, dempto Graeff,) om de tien jaeren aldaer te wesen.

Na de middach op de resumptie, vielen speculatie, of men sou bannen uyt Hollant ende Westfrieslant; waerop Bontemantel seyde: soe de heeren van meninghe syn vant stadthuys toe te doen nae clocke geslach, dat dan tselve also zoude connen gedaen worden. Maer alsoo die intentie is, het gerucht van dese feyten soo stil onder de gemeente te houden, als doenlick is, om alle occasie wech te nemen onder de gemeente van dat de boeken niet gelesen werden, doordien de ooren teer ende de nieuwsgiericheyt kittelachtich syn, ende oversulcx de sententie alhier in de pyncamer te pronunchieren, soe can het bannissement niet anders gedaen worden, als dese stadt ende eene myle in't ronde; twelck alle de substituyts ende dienaers, die opte infractie moeten passen, daer kennisse van connen hebben.

Maer een bannissement uit Hollant ende Westfrieslant, moeten alle schouten, *etc.*, door die gansche landen kennisse van hebben, omt met authoriteyt, het bannissement wordende geinfrigeert, de apprehensie te moghen doen; ende oversulcx openlyk gebannen worde, welken advysen ingenomen synde, is het daerby gebleven, ende 't vonnisse binnens camers gepronunchieert.

Voorts in consideratie genomen synde, of de boeken in stillicheyt soude verbranden; aengaende het *Bloemhoff* is verstaen, dat het soo stil niet en kan toegaen of het klinckt overal ende soo menichfuldich door het lesen, dat het maer soude oorsake geven tot opslach in de winkels; ende *het licht schynende in duystere plaetsen*; syn maer enighe quaterns, tot *k* toe gedrukt, ende alleen onder de heeren ende weynich daer buyten verdeelt, zoo dat is verstaen, dat soe te laten heen gaen, te meer, het drucken ende vercopen door de placcaten genoechsaem is verboden.

Daer nae voorgestelt synde Joannes Koerbach, out omtrent 34 jaren, is hem voorgelesen de confessie, noch by persisteerde, behelsende, niet handadich aen het maken der voorsz. boeken geweest te syn; dat wel ende dicmale met syn broeder gediscoureert heeft over sulcke ende diergelyke questien, als in de boeken, maer die nooit gelesen te hebben; dat wel by den drucker te Utrecht is geweest ende yet gecorrigeert, maer daerin nyet aenstotelyks heeft gevonden . . . .; waerop de schout uyt alle de documenten ende verclaringhen des druckers ende dry zyner knechts, die allen verclaerden onder eeden enighe propoosten wegens het laetste boeksken te hebben gehadt, ende tot het voortdrucken aengemaent; ende oock gelesen de acte vande kerckenraet, daer hy in maert was voor geweest, ende de acte des classis, in welcke laetste op enighe vraechpointen had geantwoort te ontkennen die scheppinge der werelt uyt niet, twelck uyt de schrift niet is te bewaerheden; syn gevoelen op de voldoeninge Christi ende van de heilige Drievuldicheyt, waerover den 19 maert ende den 7 mey is aengeseyt vanden predikstoel te onthouden, soo langh hy sulk gevoelen blyft; ende noch gelesen enighe cartabellen, die hy bekent hadde geschreven te hebben, inhoudende, wat voor den kerkenraet al hadde gedaen ende geantwoort, ende een brief door Adriaen aen hem Jan geschreven, waerin hem, Jan, werdt geraden het hooft inden schoot te leggen, *etc.*

Zoo heeft de schout gedaen synen eysch, dat soude werden binnens camers gegeeselt ende opgesloten blyven twaelf jaren, gemulcteert in een amende, naer discretie vande heeren, ende costen ende mise van justicie.

De president verhaelt hebbende in substantie. tgeen den officier had int lange geseyt, heeft hy gevangen geantwoort: dat sich houdt aende confessie ende schriften, door hem geschreven, dat oordeelt niet onbillyks in is ende niet goddeloos te syn; ende boeken van syn broeder niet te hebben gelesen; al wat daer is, is kerkelyk, ende staet tot oordeel der kerke.

Den heer vander Capelle viel in syn woorden, ende seyde, het oordeel van alle dese zaken te staen aen de schepenen, ende hem gevanghen niet toestont te segghen wie het oordeel toekomt.

Den schout ende syn zoon, den secretaris, buyten gegaen synde ende ook de gevangen, is deze zake in maniere als voor de middach, door den president in omvraghe gebracht, ende heeft den president van Waveren verstaan tot eenige weinige jaren vast te zetten ende dan bannissement, ende 2000 gl. mulcte ende costen ende mise. — Vander Capelle, bannissement, 2000 gl. ende costen. — Bontemantel, dat niet konde zien, waarop het bannissement is gefondeert, ende veel minder het vast setten of opsluyten enighe jaren; dat confinement ende bannissement moesten gefondeert zyn op confessie ende niet op verklaringhe; dat hier geen confessie, die alleen van enighe discoursen spreekt, sich soude beswaert vinden, om de gevanghen enighe jaren op te sluyten ofte te bannen; maer van gevoelen te syn, dese gevanghen op hanttastinghe van wederom te compareren, als van den schout ende schepenen soude ontboden werden, met belofte van sich onderwylen eerlyk te draghen, ende alsoo zyn saecke te houden in reatu, met betalinghe van costen ende misen van justicie; te meer, alsoo alreeds in strikte gevankenisse omtrent tien weken hat geseten, dat mede voor een straffe kan opgenomen worden. Oock dat men hier te lande, als geen boeken werden geschreven ende vergaderinghe geleyt, op die opinie, die yder heeft voor syn zelve vande godsdienst, soo maer geen regart op wort genomen. — Hulst oordeelt, gestraft behoren te worden met enige jaren opsluyten ende costen ende mise. — Corver, Hudde, Ranst ende Graeff volgde het advys van Bontemantel, yder met zoodanighe rede bekleedt, die suffisant waren. Hudde gaf in bedenken, of niet enighe borg soude kunnen gevorderd worden, geen boeken te schryven, maer nae deliberatie werd daer difficulteyt in gevonden.

De saeck, nae in communicatie zynde gebracht, is verstaen te houden in reatu, ende op hanttasting te laten uytgaen, met meer capitulen ofte scharpe vermaninghe, ende betalinge der costen ende misen van justicie. Ende zyn eerst het vonnisse van Adriaen apart ende daernae dat van Joannes binnens camers also uytgesproken, ten overstaen der gevangens, schout ende schepenen, boven gemelt, den 27 july, 1668.

Secretaris Witsen.

Den xxvii. july, 1668. is Adriaen Koerbach, rechtsgeleerde ende geneesmeester, over het maken van een zeer profaen ende goddeloos boek, genaempt een: *Bloemhoff van allerlei lieflykheyt sonder verdriet*, gedrukt inde jare 1668.; ende een boek: *Licht schynende inde duystere plaetse*, niet minder afgryselyk, hetwelk niet ten vollen is gedrukt, gecondemneert, neffens verdere straffe, thien jaren te sitten in besloten hechtenisse. Den 29. daer aen volgende is by schepenen geordonneert, het confinement te voldoen in het rasphuys, alwaer hy in october 1669. is gestorven.

REQUEST

VAN

JAN VAN TRESLONG,

AEN

MYN HEEREN DYE BAILLIU, BURGEMEESTERS
ENDE REGIERDERS VANDEN HAGHE.

Alsoe die Burgemeesters ende Regenten vanden Haghe pretenderen teghens heur advocaet Treslong zekere jaeren quytscheldinghe te behooren te genieten, overmits dat die dreyboom, staende opter straete van't noorteynde vanden Haghe, des voorsz. Treslongs hypotheque, wel twee jaeren staende deser troubelen ongesloten gestaen soude hebben, ende consequentelick van den voorsz. straet off hypotheque nyet gecomen en souden wesen, seyt ende remonstreert die voorsz. Treslong ter contrary, dat hem syn volle betalinghe van syn achterstallige renten, sonder enighe defalcatie off quytscheldinghe behoort te volgen, nyet tegenstaende het gepretendeerde ongebruyck van zyn voorsz. hypotheque, alsoe nae rechten notoir es, dat gheen cas fortuyt, hetzy brant, inundatie, oerloege, armoede off pauperteyt en excuseert nocht eximeert den schuldenaer van zyn schulden.

Sulcx ofte ter oorsaecke vanden voerleden troubelen in twee jaeren van des remonstrantens hypotheque ter proffyt vanden Haghe wat off nyet gecomen en soude zyn, hem remonstrant nyet en roerdt nochte die vanden Haghe releveert, off enighe verlichtinghe van heur obligatien ende schulden maken en mach.

'Twelck wetende die heeren staten van Hollandt sulcx nae bescreven rechten geordineert te wesen, hebben in opsyen ende regard, datter op veel plaetsen in Hollandt, staende deser troubelen, nyet van't goet ende hypotheque mitte renten belast zynde, gecomen en was ende dye renten alevenwel opgeloepen waeren ten lasten vanden debiteur, dye daer deur verdor.... soude hebben worden, evenverre hy allen die verlopen jaeren als nae rechten hadde moeten opbrenghen uyt heur singulier gratie; In den jaere LXXVII. geordonneert gehadt zekere commissarissen in elck quartier, daervoer een yegelick mit renten belast zynde souden mogen doen dagen zyn crediteur, ende zyn ongebruyk van den hypotheque verclaren, ende versoucken quytscheldinghe naer advenant van heur ongebruyck, ende dat binnen een zekeren tydt, op peyne daervan vervallen ende versteken te wesen.

Onder welcken gratien van quytscheldinghe nochtans geen steden off dorpen begrepen en syn, nemaer expresse daer uyt geëximeert.

Sulcx segt men daghelicks, dat die steden van Hollandt (gelyck hy remonstrant verstaen heeft uyt verscheyden persoenen, op steden renten hebbende, als onder anderen Mr. Nicolaes Dyert, myn heeren naest geseten, om te vragen, als grotelicx op steden gerent zynde), die gehelen renten betalen, sonder enich affcortinghe.

Ende Delft ende meer andere steden, die te zeer belast zyn, die renten converteren in lyffrenten.

Ende alwaert nu alsoe, dat 't voorsz. beneficium oock die steden almede gegunt waere, (als neen nochtans), soe zoude de tyt van gratie meer als twee off derdalff jaeren geëxpireert wezen.

Daer uyt immers myn heeren dye regenten vanden Haghe konnen verstaen ende onderrecht worden nocht nae rechten, nocht costuyme, offte enighe beneficien gefundeert te wesen, den voorsz. Treslong off te heyschen enighe quytscheldinghe.

Ende soe verre des myn heere dese tegenwoordighe gescrift vanden remonstrant ghenige ghelooff en geven, mach wel lyden, immers sullen hem remonstrant een aengename saeck doen, dat zy 'tselffde stellen in handen van heur tweede advocaet, Mr. Jan van Bancken, off anderen, die zyluyden best betrouwen zullen, om daer op te hooren heur advys.

Hier beneffens geconsidereert, dat in alle gevalle die betalinge der voorsz. renten nyet gaen en sal uyter beurse van die vanden Haghe, maer van den reysende ende rydende waghens deur't noerteynde over die straet, achtervolgende het octroy ende renovatie van dien, die vanden Haghe van wegen die co. Maj. geconsenteert voer een zekeren tyt, behouden den selven tydt geëxpireert zynde, soe verre zyluyden van heur penninghen, ter makinghe der voorsz. straet uytgeleyt, nyet gerembourseert en souden zyn, in sulcke gevalle een ander sullen mogen versoucken.

Sulcx, dat die vanden Haghe doende by goede rekeninghe blycken, dat zyluyden noch van heur gedebourseerde penninghen ende interest van dien nyet gerembourseert en syn, het derde nocht vierde octroy nyet geweygert en sal worden, soe verre het laetste geëxpireert es.

Dan, indien daer inne faulten soude wesen, mogelick off die penninghen vanden voorsz. straet gecomen, nyet al navolgende het octroy gegaen off geëmployeert en souden wesen, en roert den remonstrant nyet. Ende daeromme off die boom twee, drye, off tien jaeren lang still ende ongesloten gestaen heeft, den Haghe nyet en prejudicieert, gemerckt dat zyluyden mitsdien te min ontfanghen hebben, ende consequentelick van syn Maj. gerechticht syn een nyeuwe ootroy te verworffnen.

Hier uyt immers een yegelick goet te verstaen heeft, wat redenen ende billickheyt dat myn Heeren voorsz. voernemende zyn, om van heur dienaer te heyssen die voorsz. quytscheldinge.

Immers heeft heur dyenaer, voorsz. remonstrant, alhier beter redenen gehadt te hopen, dat zyn heeren ende meesters, burgemeesters ende regierders vanden Haghe, alhier met een danckbaer ende beleeft erkennen naar heur ouden dienaer eens omgesien souden hebben, in recompense van zyn ouden diensten, die vanden Haghe hier eertyts bewesen, nyet sonder groot periculen ende vreese van zyn ewighe verderffenisse.

Alsoe myn heeren wel kennelyck es, dat in den beginsel van den troubelen, regnerende ende domynerende alhier die bisschop Lindanus ende monseigneur Legrand, bailliu doen ter tydt vanden Haghe, ende hy remonstrant met Mr. Anthonis Hoeffslach, beyden advocaten wesende van den Haghe, grote scharpe inquisitie ende ondersouck was in den Haghe opt stuck van den religie opter persoenen, die enichsins beruft oft suspect mochten syn vande gereformeerde religie, ten welcken tyde die schepenen ende regenten van den Haghe, alsser een burger off inwoender van den Haghe, uyt saecke van dien, in persoen gedachvaert was te compareren voer die van den Haghe naer ouder gewoente, gelyck syluyden in civilen saecke gewoenlick waeren te comen consuleren by heur advocaten, heur vonnis ende judicatuyr mede quam halen an die remonstrant ende Houffslach, adviserende sulcx mitten anderen, hoe ende in wat manieren men die criminele conclusie van den bailliu Grand modereren ende die moderatie zouden mogen excuseren.

Item, alsoe die voirsz. Treslong ende Hoeffslach, alsoe 'tselfde dickmael gebeurde, een omsyen cregen, soe hadden syluyden ten laetsten dye van den Haghe verclaert gehadt, dat syluyden lyever heur gaigen van den Haghe quyten souden, dan heur selve met adviseren over sulcke saecken in perikel te stellen.

Daerop hemluden ter antwoerdt gegeven was, dat syluyden qualick advocaten souden connen crygen, die in soedanighe saecken mit die gerechten souden willen adviseren; maer datse daer inne ende gelycke saecken soe seer civiliseren ende ons soe weynich besyghen souden alst moegelick wesen soude.

Maer des nyet tegenstaende soe es onlancx daer nae gebeurt, dat alhier opten voirpoert gevangen gebrocht syn geweest Meynaert die glaesmaecker, met hem twee, als geaccuseert van Mennouts gesinte, ende alhyer by die bischoop Lindanus op zyn geloeff gehoert ende geëxamineert ende heur confessie van heur religie lang ende brede in gescrift gestelt zynde, zyn gelevert geweest in handen van den gerechte van den Haghe, om recht te doen. Dye welcke daer inne zeer verslagen synde, ende vresende daer deur te mogen comen in grote perikel, als sy sonder twyffel gecomen souden hebben, soe verre als daer inne nyet wyselick voersyen en hadde geweest; Soe syn enighe van den magistraten ende gerechten by hem remonstrant ende Hoeffslach weder gecomen mitten processe stucken, informatie ende confessie voersz., biddende ons hemluyden ten besten te willen raeden, wat syluyden hyer inne wysen souden.

'Twelck die voorsz. Treslong, remonstrant, ende Hoeffslach naer hem genomen zynde, ende daer inne die voorsz. Treslong mogelick wat vorder achterwaert denkende dan die voorsz. Hoeffslach, was daer inne mede nyet weynich verslagen; Insisterende die voorsz. magistraet ende biddende hemluyden nyet te willen verlaten, als aengaende die voorsz. gevangenen heur lyffen ende hemluyden heur welvaeren, alsoe verre als zyluyden daer inne dissimuleerden.

Zoodat die remonstrant ende Hoeffslach die voersz. saecke naer hem genomen ende gevisiteert hebben gehadt, ende eyntelick besloten heur advys scriftelick den magistraet overgelevert gehadt, om daer naer heur vonnis te wysen, ende onder belofte, dat die gerechten een stille monde houden souden.

Maer 'tselffde gewesen zynde heeft monsieur Legrand ende die bisschop voorsz. terstondt daervan copie gelicht, ende 'tselffde verthoont ende gesonden daer't hem goet gedocht heeft tot belastingh vanden magistraet, die, ontboden synde, terstont genomineert hebben den remonstrant ende Hoeffslach.

Item, daer naer nyet den voorsz. Hoeffslach maer Treslong ontboden zynde, alsoe die president, myn heere Suys, hem affvraechde off hy het advys over't voorsz. vonnis gegeven hadde, ende 'tselffde bekenden, heeft hem terstont daer op voer antwoerdt gegeven, als dat hy 't voorsz. vonnis voor die co. Maj. verantwoerden soude scriftelick, prefigerende hem daertoe een tydt, om syn handen te leveren ende naer Spaengen toegesonden te worden aen die co. Maj.

'Twelck die voorsz. Treslong oock sulcx gedaen ende syn scriftelick defensie ende justificatie van't voorsz. vonnis, soe met waerlicke ende geestelicke rechte gededuceert ende overgelevert heeft gehadt.

Item, een langhe tydt daernae ontboden synde by de president heeft hem geseydt: ick ben wel blyde uwent wegen ende sall u goede tydingh seggen, u antwoordt ende defensie, van uwentwegen gedaen, is die co. Maj. aengenaem geweest, *etc.*

Hoe middelretyt dye remonstrant gemoet es geweest, moghen myn heeren by hem selven bedencken.

Al waer van goeden kennisse myn heeren bevinden sullen uyter defensie ende beantwoerdingh voorsz., noch tegenwoerdelick inde cofferen van den Haghe rustende, als belast synde den secretaris die well te bewaeren.

Ende es al evenwell, des nyettegenstaende die voorsz. favoraeble autwoerdt van myn heere die president, des remonstrantes name gestelt geweest *inter delatos reos* int bouck ende in-

formatie van myn heere bisschop Lindanus: daervan myn heere goede onderrechtingh doen sall die procureur Corsberghen, die anno LXXV. in't soucken nae anderen stucken ten hove, een register off informatie daervan gevonden ende hem remonstrant ghethoont heeft gehadt, refererende dye remonstrant deshalven tot het seggen des voorsz. Corsberghen.

Ende aengaende die vorder diensten sedert des remonstrants weder coompst van Utrecht, in februario anno LXXV. es myn heeren wel kenlyck, alsoe hy ten versoucke van uwe myn heere nooyt gefailleert heeft hem te vinden, sochtens, smoens, savonts, dickmael naeden eten, tot neghen ende thien uyren toe, op stathuys, om te samen te adviseren opte swaricheyden den Haghe opcomende, soe van affbreken ende vercopingh van den cloosteren, capellen, predicaren convent alhier inden Haghe, ende het maken van requesten an myn heeren staten, om te beletten die demolitie ende vercopingh voorsz., doende oock tot dien eynde sekere mondelinghe remonstrantie alhier in den Haghe dye gecommitteerden van Delft, in de voirsael van den huyse van Assendelft.

Ten welcken tyde enighe van de wet, contrary 't collegiael advys van den vollen magistraet ende wet, tot twee off dryemael solemnelick besloten, hem afwykende d'ene voer ende d'ander nae, seggende, nyet te staen het geproponeerden van hem demonstrant, die wyle dat hy voerende was het woerdt teghens die voerschreven gecommitteerden; ende d'ander gaende lopen, ende anders hier te langh te verhalen, nyettegenstaende dat syluyden selver hem remonstrant mitten andere in't volle collegie daertoe versocht hadden, om dach ende uytstelling van de voorschreven vercopingh ende demolitie der voorsz. kercken te versoucken, tot datter op ons requeste by die staten ende syn Excellentie, doen ter tydt tot Rotterdam wesende, geappostilleert soude wesen, vertoenende tot dien eynde onsen requeste die voorscreven gecommitteerden, die al te .... ende te boeden stonden met enighe metselaers ende tymmerluyden, dye sy van Delft alhier mede gebrocht hadden; lopende hy remonstrant van d'ene tot den anderen, sulcx, dat hy die voortganck van't gebot ende vercopingh van den predicairen cloosteren schutte ende belette alhier opte Kneuterdyck, omtrent den huyse van Haeften.

Item, daer naar reysende met die van den Haghe tot Rotterdam mitte voorscr. requeste.

Item noch, om tbosch te conserveren, daeromme wy eerst gereyst syn geweest tot Delft, aen myn heeren vanden raden, om te hebben enighe gecommitteerden uyten raden, die met ons reysen souden: daerop dach genomen seynde, wy weder binnen den raede tot Delft gecomen syn, ende eyntelick ons tot adjunckt gevoucht hebben myn heeren Wyngaerden mit Willem Hanneman, daervan wy ten laetsten, nae veel sollicitatie, soewel vanden kerck ende cloosteren, als ook het bosch, ons wille gecregen hebben, nyet sonder grote moeyten ende arbeyt, als myn heeren wel kenlyck is.

Item, soe enighe weder op een nyeuwe dye van den Haghe molestatie deden, om aff te breken het convent van sint Agniete, over 't huys van Assendelft, zyn daerop weder vergadert geweest ende gesloten daer teghens te opposeren, comparerende tot dien eynde in den huyse van Assendelft, ter presentie van de vrouwe van Cloetinghe, ende die van den magistraet van den Haghe, aldaer mede waeren enighe gedeputeerde van de rekencamer ende oock Willem Hanneman, doen ter tydt zeer scemperlyck spreeckende op hem remonstrant, als dat hy d'oirsacke was van de oppositie, etc., mit meer woerden, hier te langh te verhalen, daervan myn heere dye burgemeyster Joost Jacopsz. goeden getuyghenisse geven sal, met meer anderen uyten wet, hem suppliant vergeten.

Item, noch soe dickmael reysende tot Delft met onsen gedeputeerde, tot conservatie van de kerck tot Eyckenduynen ende om anderen swaricheyden, daghelicks opcoemende, soe van't leggen ende verleggen van den knechten, mitsgaders oock in't adviseren op die stil-

47 *

saeten van enighe dorpen tusschen den Haghe ende Haerlem, ende bysonder van die van Schevelingh ende anders.

Mitsgaders oock op die bryeven van dryegementen, by die van Haerlem an ons gesonden, dat wy hemluyden opbrenghen souden zekeren penninghen, off, by gebreke van dien, dat sy ons alhier souden comen besoucken, luttel tot ons voordeel; om waer tegens te voersien hy remonstrant gereyst es tot Delft, twee oft dryemael, ende soe veel gedaen gehadt, datter knechten geleyt syn geweest tot Noortwyck.

Noch om te beletten het uytvoeren van allen onsen clocken, achtervolgende het scryven van zyn Excell., daer tegens wy weder gerescribeert hebben ende met goeden inductie zyn Exc. sulcx onderrecht gehadt, dat wy, mits seyndende zeker clocken, dye reste noch behouden hebben.

Noch, om te beletten dye affbrandingh van den Haghe, daervan hy oock een remonstratie gemaeckt heeft gehadt van den Haghe, inhoudende verscheyden middelen dattet 'tselffde het gemeen landt ondyenstich souden wesen; daer op hy ontfanghen heeft van den burgemeester Joost Jacobsz., onder belofte, dat die van den Haghe, tot beter fortuyne gecomen synde, hem vorder danckbaerheyt thoenen souden ses Carolus guldens.

Item, het communiceren van den voorscreven remonstrant verscheyden edelen ende steden, aldaer hy hem by gevonden heeft.

Item, noch nae date van de pacificatie verscheyden besoingen gedaen ende remonstrantie gemaeckt zyn geweest an die van den raeden tot Delft, ten eynde syluyden weder hier souden willen comen resideren, als van ouden tyden. Daeromme veel verscheyden moeyten gedaen syn geweest alleer men die heeren daertoe heeft connen induceren.

Mitsgaders noch andere particulyer besoingen, tusschen beyden gevallen van vergaderingen op stadthuys ende oock totte remonstrantes huyse, hier te langh te verhalen, duyrende all 'tselffde den jaere LXXV., LXXVI., LXXVII., ende eensdeels tot dat die heeren alhier in den Haghe metter woen quaemen in den jaere LXXVIII.

Refereren hem nyet te min nopende syn voorscreven vacatien ende recompense van dien tot discretie ende beleeftheyt van U, myn heeren, gelyck syluyden in heur conscientien ende allen redelickheyt bevinden sullen te behooren; daerop hy heel ende ghans betrouwende es, ende daermede hy remonstrant hem sal laeten genougen ende te vreden stellen.

LE ROLLE

DE L'ANNEE XV^c LXIII.

Sensuit la declaration des DIGNITES, CANONIES, PREBENDES, CURES, COUSTERIES et SCHOLASTERIES, HOSPITAULX et aultres benefices du patronaige du Roye des Espagnes et archiduc d'Austrice, duc et comte du Bourgogne, de Brabant, *etc.*, comte de Flandres, d'Arthois, de Henault, *etc.*, notre souverain seigneur, estants à la collation et disposition en les Pays dembas et de Bourgogne, auxquelles par ordonnance de sa Majesté sont subscriptes et denominees les personnes, qu'elle veult et entend estre pourveue desdicts benefices, chacun a son tour selon l'ordre et par la maniere, cy après declarée.

Et premierement en la comte de FLANDRE.

Aux dignites.

Il ny a nulles hors celle de S. Bavon, qui est pour l'eveschie.

Aux prebendes de Courtray.

Le prothonotaire La Tour, sommelier de l'Oratoire. Le m^re de la chapelle, mre Pierre de Manesicourt, pour Andrien le Febure, son nepveux. Le fils du docteur Cornille de Baersdorp. Le sr de Vaux, pour son cousin germain Franchois de la Woestine.

Aux prebendes de S. Bavon, pour quant il sera satisfaict aux bulles de sa Sainctete de la dotation de l'evechie touchant les prebendes reservees et affectees.

Le fils du commis van Leo. Le fils du conseillier Hopperus. Laudiencier d'Overlope. Le fils du feu conseillier Sontzocht (!).

Aux prebendes de S. Veerle et chapelle du chasteau de Gand.

Le sr Scharenberger, pour son nepveux. George Bontflour, hault-contre. Mre Oudart Eyse, chantre et chappelain de sa Maj. Sre Gerardt de Menncourt, chappelain du conseil d'estat. Le conseillier Hessele, pour son nepveux.

Aux prebendes de Tendremonde.

Le fils du conseiller Bruxelles. Mr Nicase Housart, chantre de la chapelle de sa Maj. Le commis Damhoudere, pour son fils. Le sr Courteville, pour . . . . Le fils du provost d'Ongelberghe. Le fils du receveur de Frize Rataller. Jehan Matal, docteur es droicts.

Les cures de Flandres reservées a sa Maj.

Aux chapelles te Flandres.

Pascual Renard, clercq de la chapelle. Anthoine Diest, enfant de la chapelle. Jehan van Brabant, enfant de la chapelle. Anthoine Pevernaige (!), enfant. Le fils de feu Anthoine de Zelande. Quentin Dennetiers, fils du lieutenant de Tournay. Mre Cornille Folders. Le fils de Hannibal Ripet. Le fils de mr Henry Bayart, apothecaire de Bruxelles.

Aux cousteries de Flandres.

Henry Martin, fourier de la chapelle, marie. Jehan Gerard, hault-contre, marie. Mr Michiel de Boc, organiste, marie. Franchois de Man, huissier d'estat de sa Maj.

Aux dignites d'Arthois.

A la disposition de madame la duchesse de Parme: Mre Pierre Clouvain, bascontre, pour son fils selon le rolle precedent. Franchoys Simon, mr des enffans en latin. Mr Nicaise, taille. Le fils de Michiel Jaca. Sr Baptiste Staes.

Aux prebendes de Bethune.

A la disposition de madame la duchesse de Parme: Le fils du conseillier Hermes. Le fils du secretaire Vlierden. Sre Jan Morel, bascontre de ladicte chapelle. Arnould Dennetiers, pour son frère. Le m^{e} dela chapelle, pour Baulduin Manessier, son cousin. Le fils du feu toison dor Baulanicourt.

Aux prebendes Daire.

Le receveur Wouters, pour son fils. Mre Franchois du Quesne, chappellain de Haultes messes. Le fils du feu audiencier Verreycken. Mre la Oultre, chappellain des haultes messes. Le fils du feu Jacques Foresmetier, hoste de la mer a S. Omer. Henry des Marez.

Aux prebendes de Leus.

Le mre de la chapelle de sa Maj. Pierre du Hot, mre de la chapelle de son Alteze. Sre Geri Marchant, bascontre. Mre Louys Houguenet, chappellain des haultes messes. Le frere de l'audiencier d'Overlope, nommee Franchoys. Le secretaire de la Torre, pour son nepveux, Johannes Riveins.

Les cures d'Arthois reservées comme dessus.

Aux cousteries d'Arthois.

Mr Pierre Clouwain, bascontre, marie. Mathias Manoot, clercq de l'oratoire. Bernard Colin, mre d'hostel de l'estat, pour son fils. Anthoine de Vasseur, pour . Gery Jemin, ayde de la tapisserie. Le fils de Jehan, messager, jadis archier de corps de l'Empereur.

Aux chapelles d'Arthois.

Pierre le Balincourt, clercq de la chapelle. Anthoine de Pevernaige, Anthoine de Diest, George Helle, enfans de la chapelle. George Rodar, pour Anthoine Rodar, son frère. Le chappellain des finances.

Aux prebendes du viel chasteau de Hesdin.

Mre Jehan Morel, bascontre. Sre Jan Caudron, bascontre. Bauldewyn Lerrenois, haulcontre.

Aux dignites de Haynault.

A la disposition de madame la duchesse de Parme: Le sr de Meghen, pour Hans Willem, son parent.

Aux prebendes de Mons.

Le secretaire Courteville, pour . Le president Viglius. Le fils du feu conseillier Boissot. A la disposition de madame la duchesse de Parme: Le mre descholl. du sr de Havrek.

Aux prebendes de la Halle a Valenciennes.

Au chappellain du compte d'Egmont. Nicolas Haultoir, taille. Mre Jan Bulteau, chappellain. Mr Jacq. Rossel. A la disposition de madame la duchesse de Parme: Jon du Pont, recommande par le duc d'Alve.

Aux prebendes de Hoignies.

Jehan de Malinnes, taille, au lieu du premier de Boisleduc, dont il est frustre par leveschie. Sre Gregoire Haynault, chappellain des haultes messes. Le sr de Barlaymont, pour son fils. Le nepveux du sr Bane, pour Jehan Martin. Mre Estienne Ligius. Le fils du feu auditeur de la chambre de Vlekicke.

Aux prebendes de Conde.

Sre Jan de la Oultre, chappellain et chantre par ordonnance precedante du Roy. Le chappellain du conseil suivant la Maj., mre Gerard de Mennecourt. A la disposition de madame la duchesse de Parme: le docteur Milo, recommande par le duc d'Alve. Le fils du secretaire Prade.

Les cures de Haynault, reservees comme dessus.

Aux chappelles de Mons.

Thomas Bus, Melchior de Locquembourch, Michiel Bavais, Jehan de la Valee, Folcardus Richardi, enfans de la chappelle. Pierrequin, huissier du prive conseil, pour son nepveux. Ogier Bodart, ayde de la la chambre de l'Empereur, pour son nepveux.

Aux chappelles de Valenciennes.

Charles Renard, Pierre Maillard, Jaspar Locquembourch, enfans de la chappelle. Le fils du secret. vander Aa. Bastien de Nouvelles, ayant servi a l'Empereur de sommelier.

Aux chappelles et personats de Haynault.

Le fils du feu Bartholome, le fourier, nomme Anthoine. Jehan de la Vallee, enfant de chapelle. Brige Gaudi, enfant, estudiant a Alcala. Pierre Maillart, enfant de la chappelle. Baudechon Fevri, ayde de la tapiserie, pour son fils. Anthoine Rodart, enfant de la chappelle.

Aux prebendes de la Haye en Hollande.

Chappellain des hallebadiers, mre Thomas Scheneckle. Sre Jehan Boven, bascontre. Le president Viglius, pour son nepveux. Le fils de mre Pierre Decama, le plus ancien conseillier de Frize. Le president de Hollande, pour son nepveux.

Aux prebendes de Gorckem.

Mre Henri Marthin, fourier de la chappelle, suivant, qu'il soit frustre de celle, qui est escheve a S. Pierre a Namur. Guill. de Wyckersloot, barbier de sa Maj., pour son frère. Le sr de Branchion, gentilhomme de sa Maj., pour son oncle Pontus de Huitere. Sr Jo-

han Carlier, chappellain des haultes messes. Le fils de l'escouttette Deutrecht. Le fils du conseillier mr Franchois Paris.

Aux prebendes de Geervliet.

A la disposition de madame la duchesse de Parme: Mr Anthoine Coutault. Sre Jehan Caudron, bascontre de sa Maj. Le soufleur des orgues du Roy a venir. La chappellain des archiers a venir.

Les cures de Hollande reservees, comme dessus.

Aux prebendes de Dortrecht.

Le commis van Loo, pour son beaufrère. Le sr Barlaymont, pour le fils de Aert Spierinck. Mre Jehan Moufflin, jadis chappellain des archiers et presentement des basses messes. Mre Guy Godefroy, submoniteur du mre de la chapelle. Le tresorier Schetz, pour Jehan de Millem.

Aux chapelles de Hollande.

Philibert van Tournoult, enfant, selon le rolle precedant. David Padbrouck, Paul Couwenhove, Jehan de Meyere, enfans de la chapelle. Le fils du jadis chevaucheur de lescuirie, Pierre du Bois.

Aux cousteries de Hollande.

Mathias van Loo, bascontre per le rolle de Gand. Adrien van Couwenhove, taille, marie. Adrien van Groeninghen. Jan Espallart, clercq du greffier des finances.

Aux escolasteries de Hollande.

Les escholasteries de Hollande se doibvent delaisser suivant la resolution de sa Maj.

Aux dignites de ZELANDE.

Il ne en y a presentement nulles.

Aux prebendes de S. Pierre de Middelbourg.

Reservees a l'eglise chatedrale.

Aux prebendes de S. Martin a Middelbourg.

A la disposition de madame la duchesse du Parme: Pascual Renard, clercq de la chapelle. Mr Franchois Vinck, pour son nepveux. Mre George Nepotes, chappellain de sa Maj. Le fils du secretaire Pratz.

Aux prebendes Ziericzee.

Adrien van Couwenhove, taille, pour son nepveux par le rolle precedant de Gandt. Philippe Pipenbus, fourier des archiers, pour son fils. Sre Jehan Boonen, bascontre. George Bontflour, bascontre. Le chappellain de hallebardiers, mre Thomas. Le fils de Willem Jansz., bourgmr d'Enchuyse. Le fils de mr Guillaume de Heda, sr au grand conseil.

Aux prebendes du Thole.

Mr Anthoine Moelenaire, conseillier a Malinnes, pour son fils. Le marquis de Berghe, pour mr Jan vander Bercken. Garpar Ferbellem (!), mr ....., pour son fils Guillaume. Sre Gregoire Haynault, chappellain de haultes messes. Le fils de mr Henry de l'Espinee.

Les cures de Zelande reservees, comme dessus.

Reservees a sa Maj. dessus.

Les personats, escolasteries de Zelande, reservees a sa Maj., comme dessus.

Aux cousteries de Zelande.

Matthias van Loo. A la disposition de madame la duchesse de Parme.

Aux prebendes de la Bryele.

Anthoine du Bois, valet de chambre de son Alteze. Henry van Vanderen, huissier d'estat, suivant pour Jerome Hollantz, son cousin. Le president de Frize, pour son nepveux. Le fils de mr Jan vanden Broecken, s[r] en Brabant.

Aux prebendes de Oestvoorne.

Ces prebendes se transportent a Harlem.

Les cures de la Bryele et de Oostvoorne reservees, comme cy dessus.

Aux personats de la Bryele et Oostvoorne.

A la disposition de madame la duchesse de Parme: Guill. Dommale, clercq du bureau.

Aux cousteries de la Bryele et Oostvoorne.

Mr Guillaume Guedifer, hault-contre, marie. Vergilius Geys.

Aux chappelles de la Bryele et Oostvoorne.

Le boutellier du prince de Parme, recommande par ledict Sr. Gerardt de Nelle, pour son fils Alexandre. Christofle de Gamboas, courier ordinaire, pour son fils Pierre. Chrestien de Bietere, enfant de la chapelle, estudiant a Alcala. Davidt Patbrouck, enfant de la chapelle.

Aux dignites de Namur.

Le fils de mons. de Barlaymont; A disposition de son Alteze.

Aux prebendes de S. Aulbain, pour quant il sera satisfaict aux bulles de sa Sainctete.

Le fils du conseillier Indevelde. Le fils du secretaire la Torre.

Aux prebendes de Namur.

Nihil, pour estre incorporees a l'eveschie dud. Namur.

Aux prebendes d'Eindove.

Le fils de Gregoire le Lesqueur, fourier de la chapelle, mort. Le fils du conseillier Boonen. Jan de Malinnes, taille. Nicolas Buys, hault-contre. Le chappellain du compte Doverempden.

Aux prebendes de Vualcourt.

A la disposition de son Alteze: Oudar Cornu, roy d'armes, pour son nepveux. Anthoine Burse. Sre Lambert Fleru, hault-contre. Mre Franchoys du Quesne, chappellain des haultes messes. Le chappellain de monsr de Barlaymont. Le fils de Guill. Pannemacser.

Les cures du comte de Namur reservees au Roy, comme dessus.

Aux cousteries dud. comte de Namur et tresorie dud. Vualcourt.

Michiel de Bouck, organiste, par le rolle de Gand. Le fils de l'huissier du conseil d'estat Loys de Nelle.

Aux chappelles dud. comte de Namur.

Sre Franchoys Reys, chappellain du prive conseil. Le chappellain des finances. Charles Renard, enfant de la chapelle. Gilles du Buillon, escirmier du Roy, pour son beaufrère Jan Welmaert. Le fils de Henry vanden Vuelle, cidevant brasseur de l'Empereur. Le fils de Arnoult de Somberge, concerge de l'escuirie.

Aux dignites de Brabant.

Sa Maj. reserve les dignites de Brabant a la disposition.

Aux prebendes de Bruxelles.

Le garde seaulx Tisnacq, pour . . . Le cardinal Granvelle, pour mre Renebert de Malpas. Le chancellier de Brabant. Le fils de Laman de Bruxelles, Lockinghen. Le fils du feu Gen. receveur Sterck. Le fils du feu conseillier d'Indevelde.

Aux prebendes de Lyere.

A la disposition de son Alteze. Sre Jan Carlier, chappellain des haultes messes. Le sr Berty, pour son fils. Le confesseur du commun a venir. Le fils du bourgmre de Bruxelles, Bregille. Le fils du feu Guillaume Malineus. Diego, fils de Diego de S. Croix, recommande par le confesseur.

Aux prebendes de Roo.

Mathias van Loo, bas-contre, marie, pour . . . . Mr Guy Godefroy, submoniteur du mr de la chapelle. Le commis vanden Berghe, pour . . . . Philip Baudequin, greffier du bureau de sa Maj., pour Joachim de Somberge, son beaufrère.

Aux prebendes de Louvain.

Les quatres premières reservees a l'universite. L'université de Louvain. Idem, idem, idem, idem, idem. Le garde de seaulx Tisnacq, pour le fils du sr Pratz.

Aux prebendes de S. Catherine, d'Indove et de S. Omer.

Le greffier de mr Jan Gilles, pour . . . . Jehan Nicolay, tapissier, pour son parent Charles de Bilehe. A la disposition de son Alteze.

Aux prebendes de Becke.

Mathias Mannoot, clercq de l'Oratoire, par le rolle de Gand. Sre Franchoys Hochtmans, jadis confesseur, pour le confesseur du commun a venir. Gille Clermortier, taille. Le nepveux de l'evesque de Boisleducq.

Aux prebendes de Boisleducq, quant il sera satisfaict aux bulles de sa Sainctete.

Le fils du conseillier Quesnoy. Le nepveux du conseillier . . . . . Le fils du sr de S. George.

Aux prebendes de Graves.

A la disposition du prince d'Orange, tenant la terre engaigiere.

Aux prebendes Danderleck.

Martin Cloot, hault-contre, par le rolle de Gand. Gilles de Clermortier, taille. L'aumosnier don Pedro Paceco pour l'ung des fils de Jehan de Mol. Franchois de Locquembourch, hault-contre. Mr Pierre de Brabant.

Aux escolasteries de Bruxelles et prebendes de Nivelles, que peuvent tenir gens maries.
Il ne s'est uns aultre sur l'escolast. conforme a l'ordonn. de sa Maj. et l'acte, qui seroest depeche.

Jehan Gerard, hault-contre, par le rolle de Gand. Mr Guillaume Guedifer, hault-contre, marie; sur lesd. prebendes de Nivelles tant seulement.

Aux prebendes d'Arschot.

Le docteur Andreas Vesalius, pour son nepveux. Nicolaes Buys, hault-contre. Le conseiller Hopperus, pour son nepveux. Le fils du controlleur d'Amant.

Aux prebendes de Tournhout.

Mre Jan Mouflin, jadis chappellain des archiers. Pierre de Balincourt, clercq de la chapelle. Le fils de feu sr S. George, vander Eycken. La Moute s^r de la feue Royne de France.

Les cures de Brabant et Oultremeuse reservees, comme dessus.

Aux chapelles de Brabant et Oultremeuse.

Paule Couwenhove, par le rolle de Gand. Jehan de Meyre, enfant de la chapelle. Michiel de la Murette, enfant estudiant a Alcala. Melchior de Locquembourg, enfant de la chapelle. Le fils de l'huissier Compille. Le fils de mr Adrien, chirurgien de Bruxelles.

Aux personats, cousteries et hospitaulx de Brabant et Oultremeuse.

Michiel de Bock, organiste, selon le rolle de Gand. Mr Guillaume Guedifer, hault-contre, marie. Mr Henry Martyn, fourier de la chapelle.

Aux dignites du pays de GELDRES et ZUTPHEN.

A la disposition de madame la duchesse de Parme. Au gouverneur. Le fils du sr vander Horst.

Aux prebendes de S. Estienne a Niemeghue.

Aux fils du premier burgemaistre illec servant au temps de la vacation. Le fils du mombour de Geldres. Le fils du conseillier Lettin (?). Le fils du conseiller Boymaer.

Aux prebendes de Ruremonde, pour quant il sera satisfaict aux bulles de sa Sainctete.

A la disposition de madame la duchesse de Parme. Le fils du docteur Stollebogh, conseillier en Geldres. Le fils de l'escoutette de Ruremonde. Le fils du premier bourgmr de Ruremonde servant comme dessus.

Aux prebendes de Zutphen.

Le gouverneur, pour . . . . Le fils du sr Berty. Le fils du drossard de Coevoorden. A la disposition de madame la duchesse de Parme. Le nepveux du conseillier Pannekouck.

Aux prebendes de Arnhem.

A la disposition de madame la duchesse. Le chancellier de Gheldres, pour son fils. Pour le premier bourgemr. audict Arnhem servant comme dessus. Le greffier de la court, pour son fils. Le conseillier en Geldres Jehan Vidt, pour son fils.

Aux prebendes de Bombele.

Le chancellier de Gelders, pour son fils. Le comte de Meurs, conseillier en Geldres. Au mombour de Geldre, pour son fils. Le bourgemr. de Bommele, qui servira comme dessus. Le receveur de Geldre, pour son fils.

Aux prebendes de Eylst.

Lon les a delaisse pour avoir les prebendes cures annexees.

Aux prebendes Dinoix. (Luxembourch.)

Le mr des comtes Odet Viroy, pour.... Floren Vitaille, pour son fils. Diego de Rocas, ayde de garde des Joyaulx de la Roynne, pour son parent Anthoine de Rocas, natif de Bruxelles. Nicolas Saultoir, taille. La Croix, nepveux du sr de Soignies. Aux fils du procureur general de Luxembourch, Jehan Martin Stella.

Aux prebendes de Steenwyck. (Pays d'Utrecht.)

Le gouverneur. Les confreres.

Aux prebendes de Vuick.

Elles sont accordees a l'eveschie d'Utrecht alternativement et le gouverneur pourvoit les aultres.

Aux dignites du conte de Bourg^{ne}.

Le fils du sr Chastelroulandt. Le prothonotaire de S. Mairris. Le fils du president du Bourgoyg^{ne}.

Aux prebendes de Dole.

Mre Claude Sygouen, le frère de contreroleurs Sygouen. Le fils du sr Thoraite. Le fils du presid. du Bourg^{ne}. Le prothonot. la Tour, homilier de l'Oratoire. Le conseillier Grand Jan, pour mr Mathieu Chasne. Mr Quentyn Collard, frère du conseillier. Le sr du sr de Vergi.

Aux prebendes de S. Mouris a Salmes.

Mr Renevart de Malpas. Le sr Vandenesse, ayde de la chambre de sa Maj. Le chappellain du sr de Chantenay. Hugues Cousin, fourier, pour son fils Symon. Mr Estienne de Mesman. Mr Guil. Bares. Le frère de Lion de la Laye, jadis archier de l'Empereur.

Aux prebendes de Polygny.

Monsr de la Chaulx, mr de hostel, pour le fils de mr Simon Coulon, chastillain de la chaulx. Mr Jan Roygnart, hault-contre. Le nepveux du tresorier de Salms, mr Claude Tibault. Jehan Synayre, fourier, pour son frère Jehan Synayre. Le fils de l'advocat Darnout Chalerey. Henry de Gillot, recommande par mr de Besanchon.

Aux prebendes d'Arthois.

Le sr de Sombergnen, gentilhomme de la bouche du Roy. Mr Jan Roignart. Le chappellain de monsr de Favernay. Le fils de Constance de Marenches. Cornille de Buinon, sommilier de la cave du Roy, pour son nepveux. Pierre Bordey, le Jeusne. Le fils du sr de Verveux. Le nepveux de Jehan de Wavre.

Aux prebendes.

Le controlleur Vandenesse, pour son nepveux. Le sr Villey, pour Bernard Bonjour, son nepveux. Mr Pierre de Saulx. Claude Marion, roy d'armes dict. Bourg^{ne}, pour son nepveux. Arnoud Marien.

Les cures dudict conte de Bourg^{ne} reservees, comme dessus.

Aux chapelles dudict conte.

Jehan Baudwin, natyff de Grey, huissier de chambre, pour mre Jehan Clercq, son cou-

sin. Jehan Beguivet, chambellain du sr Champaigny. Le fils du mr Moustier, de la saulenerie Jehan Guillain. Mre Jehan Roignart, hault-contre. Jehan du Mont, ayde de la cave, pour son frère. Denis Pecet, aguader de l'hostel, pour Nicolas Baeufort. Le fils de l'advocat Glaune.

Aux hospitaulx dudict conte.

Mre Pierre de Montrea. Cornille Franchet. Jehan du Four, pour son nepveux, Glaude Fossot. Jehan Richi, pour mre Jehan Richi. Henry Fares.

Et pour ce que par experience lon trouve, qu'en partie les sestes . . . . . . de nostre mere S. eglise sont estes espandus en nos pays de par de la, negligence et insoufissance des cures, quils ne sont estes tels, quils debvoient pour bien instruire le pauvre peuple, nous desirans sur toutes choses y pourveoir, sygnament, quant aulx cures estants de nostre collation et que celles puissent doresanavant estre conferees a gens idoines et de bonne doctrine et conversation, voullons, que lesd. cures ne soient mises au present rolle, pour les conferer, comme aultres benefices de nostrd. collation. Mais quant il en eschera aulcune, dont lon soulloit pourveoir par cedict rolle en nos gouvern. particuliers de nos Pays bas en vertu de leur pouvoir, nous voulons et ordonnons, que quant aulcune cure eschera vacante en nosdicts Pays bas, le chieff et president de nostre prive conseil present et advenir poura avecq ladvis et participation de deulx de principaulx theologiens de Louvain nommer trois, deulx, ou enfaulte de tant, du moings ung personaige idoine et qualifie pour la . . . . de ladicte a nostre Seur, la duchesse de Parme, regente et gouvernante de nosdicts pays bas, ou a celluy, qui poura succeder cy apres en la mesme charge, pour en pourveoir l'ung d'iceulx; et semblable nomination feront, a nostredicte seur ou a celluy, qui luy succedera lesdicts gouverneurs particueiliers des cures de leur collation, a laquelle nostre dicte prions et requerons, avoir bon regard a la susdicte provision. et que ce soit aulx personnaiges, qui mesmes deservent lesdicts cures, sans souffrir, quils substituent aultre en leur lieu.

Philippe, par la grace de Dieu, roy de Castille, de Leon, *etc.* A nos treschiers et feaulx les chieffs de prive consaulx et gardes de nos seaulx, ... la duchesse de Parme, Plaisance *etc.*, regente et gouvernante de nos Pays bas, chancellier de Brabant, et a tous nos aultres justiciers et officiers, quy ce regardera, salut et dilection, Nous voulons et nous mandons expressement par cestes, que nostre present rolle des benefices estants a nostre collation vous gardez et observez et entretenez et faictes garder et observer et entretenir inviolablement, selon l'ordre, forme et teneur dicelluy, et touttes et quantes fois, que lesdicts benefices escheront vacans, faictes depescher nosd. lettres de collation diceulx au prouffict des personnes subscriptes et denommees audict rolle chacun a son tour et ensuisuivant l'ordre, qu'il est mis et inscript, sans preferer ny avancer l'ung a l'autre ny sur ce demander ou attendre de nous aultre commandemens ou ordonnances, que cestes, et s'il advient, que aulcuns de nos chantres, chappellains, ou aultres officiers a nostre chapelle, qui sont denommes audict rolle, laissent nostre servi, de maniere, quils fuissent royes de nos escrves avant de jouir de leur tour dudict rolle, et aussi en cas, que aulcuns desdits denommes habandonnent et laissent les lieulx a eulx ordonnes par icelluy rolle, par mort, alliance de mariage, profession en religion, ou par negligence et nonchallance ou aultrement, nous voullons, ordonnons et declarons audict cas, que icelluy ou ceulx, qui sont ou seront prochains inscripts audict rolle, apres lesdicts personnaiges, qui ainsi abandonneront et laiseront leursdicts lieulx par quelque moyen que ce soit, succederont et seront surrogues et preferes en iceulx lieulx et pourvues des benefices, que y escheront et vacqueront et les aultres consequamment tant et jusques a ce que lesdicts personnaiges denommes audict rolle

soient pourvues l'ung apres l'aultre et de degre en degre chacun a son tour et selon l'ordre dudict rolle, sans que lesd. lieux soient impetrables par aultres en quelque maniere que ce soit. Car ainsi nous plaist il, et voullons estre faict, non obstant quelconques dons ou promesses que en avons faict ou faisons cy apres, a qui ne pour quelque cause que ce soit, lesquels ne voulons sortir effect, ny que a iceulx soit obey ou acquiesce en maniere quelconque ains les avons desmaintenant pour lors et des lors pour maintenant revocque, rappelle et mis, revoquons, rappellons et mettons a neant par ces praesentes, et pareillement revocquons, annullons et abolissons quelquonques vicariats expectatives ou reserves ensemble touttes ordonnances et declarations a ce contraires par nous faictes jusques a praesent, ou que pourrions faire cy apres, par lesquelles l'ordre dudict rolle pouroit este interverty, empesche et rompu, auxquels, comme nous procedons de nostre intention, avons deroque et derogons par cesdictes praesentes, et est nostre intention, que ce rolle soit observe et entretenu jusques a ce, quil nous plaira le faire renouveller ou revocquer. Donne en nostre ville de (?), le XI. jour de janvier, l'an de grace mil cincq cens soixante trois, de nos regnes scavoir des Espagne, Cecile *etc.* le huictième, de Naples le Xe.

Signe: PHILIPPE.

et plus bas:

par ordonnance de a Majeste,

COURTEVILLE.

GELDERSCHE STUKKEN,

VAN 1576 TOT 1600.

Uit de papieren van P. BONDAM.

I.

INSTRUCTION voir den erentvesten ende fromen DEDERICK VAN WESTROM TOT LANGENDONCK ende CORNELIS VAN WEZE, ritterschappen, gegeven van verordenten aenwesende Ritterschappen der Nymegescher ende Arnhemsenn Quartiren, van Borgermeisterr, Schepen ende Raet der stat Nymeghen, deputierde raitzfriendt der stat Arnhem.

Sullen syn G. antziegen alle guetwillighe erbiedong ende gehoirsamheit tot dienst van con. Maj., ons alregenedichsten heren, ende welvaren tot rust ende vrede inden landen.

Opt schryven van die hochvermogenden heren van Rayde van Staten, dat generail regiment over alle con. Maj. Nederlanden aingecommen, belangende den lantdach te begeren, dat dieselve ainstont vythgeschreven werde, bynnen die hoffstat Nymegen te halden, dair to die name der ritterschappen van den Nymegeschen quartier werden overgeschikt, ende van den Ruremunschen quartier is men die cedel oder rol verwachtende, van den Arnemschen quartier is aldair to gesinnen, van geliken van Zutphen. Ende dat die missiven ainstont ende midlertyt geschreven werden opt scherpelicxst, om niet vythoblieven.

Anderdeils, begerende, dat gedruckte placait van die Spaensche soldaten, to Brussel datirt den XXII. septembris, dwyl dieselve van die höge overicheit hergecommen, ende niet befonden werden to wesen tegens die wailfart deser landen, wird voir billich eracht, ende begeren, dat men dieselve publicieren laten mit bevelzbrieven van syn G., na alder gewoinheit.

Ten derden, syn G. to bedancken van die verclaringhe in derselver syner G. missive gedain, dair in syn G. ainbieden by der lantschap to willen blyven, liff ende leven in fal der noot dair by op to setten, presentirende dair tegens van geliken, ende hiervan op die gemeine lantdach naistcompstich voir to dragen, ende verhapen, dat volgende syn G. schryven dairvan in alles der geboir na syn G. mit die lantschap sich sullen verenigen ende verlyken.

Ten vyerden, to begeren, dat syn G. ordenong stelle, dat die soldaten, in garnisoin by Amerfoirt liggende, opgehalden ende den onderdanen van Veluwe oder van Gelderlant niet te beschedigen. Orcond der stat van Nymegen. Secreit segel hier onder opgedruyckt, den XX. octobris, 1576.

Naar een gelyktydige copie, geregistreerd in het boek van Landzaaken, van buiten gequoteerd *N°. 7.*, *het jaer 1576. Fol. 352.*, berustende ter secretarie der stad Arnhem.

II.

AAN DEN STATHOLDER.

Edel, wailgeboren, genediger Heer. Vith rapport van erentfesten ende fromen Diederich van Westrom ende Cornelis van Wese verstain hebbende, dat U G. die vytschryvong des generail lantdach bynnen Nymegen, als oick die publicatie der bewoste placcaten, den Spaengaerden etc. genedelick geaccordiert, neffens andere ainbiedong, doin wy ons gants vrintlicke bedancken, ende dwiel die lantdach alss nu ainbestempt, begeren wy in ainmercking der groitwichticheit van die saicken U G. die gravinne van Bronckhorst ende Styrom, den heer van Ainholt, als bannerheren, die in ende vytheemsche ritterschappen tot den lantdach to beschryven, van altz gewoinlich, mit allen ersnt bevelen persoinlich to erschynen ende niet vyt to blyven: sulcx willen wy jeder tyt dienstlich to verschulden geneicht syn, ken Gott almechtich, die U G. in gelucksaligen leven ende goiden regiment tot langen tyden wailfarende behuyde. Geschreven onder tsecreet seghel der stat Nymeghen, dat wy hier in gebruycken, den XXII. octobris, anno etc. LXXVI. Onderschreven aldus: Verordente der Bannerheren, Ritterschappen ende Steden des furstendoms Gelre ende graeffschaps Zutphen, bynnen Nymegen vergadert.

Naar een gelyktydige copie, ervintelyk in het boek van Landzaaken, van buyten gequoteerd *N°. 7. het jaer 1576. Fol. 353.*, berustende in de secretarie der stad Arnhem.

III.

Tho weten, datt op huiden dato tussen die walgebaerene heren, heren Johan graven tho Nassouw Catzenelnbaegen etc., stadthaltter in Geldern vnd der graeffschap Zutphen, vnd die deputirte der voirstendoms Gelre vnde graeffschaps Zutphen an eene, vnde dem oick walgeboeren heren, heren Georgh graven tho Lalain, heren tho Rennenborgh, stadthaldern in Vrieslandtt, vnde die affgesandtten der landtschapp van Averyssel anderdeels, belangende die belegeringhe de beide steden Deventer vnd Campen, volgender gestaeltte affgeredet, vergeleken vnd respective van eenen deell den anderen thoegesacht vnde verspraeckenn is worden; Erstlich, soe voell die stadt Deventer alleen belangtt, hebben die van Gelderlandt vnde Zutphen vorschreven gelaefft vnde thoegesacht tott beleringhe derselver stadtt niegenhondertt mhan tho onderhalden; Edoch der gestaltt das alsulke sueven hondert soldaten, soe sie algerets soe in die graeffschap als in die Veluwe, voer Deventer hebben, mit dar ynne gerekendt werden sollen. Derwegen sollen die van Averyssel sess hondertt mhan tho denselvigen ende bestellen vnde besoeldenn.

Thom anderen, soll een jeder deell sine bestaltte soldaten mitt noetdrufftigen lunten, kruytt, kostt, op sine koesten versien.

Thom derden, wat voer onkosten op het groff geschut (soe waell voer Deventer als Campen), item, op kundtschapp, boedenloen, vnd dergelicken gaen werdtt, dar an sullen die Geldrissen vnde die graffschap Zutphen een virdendeell, Averyssel vnde Vrieslandtt die andere drie deele draegen.

Thom virden vnde lesten, sollen gedachte Geldrisschen vnde die van der graffschap den Isselstroem baven Deventer mit noetwendigen jaechten off andere schepen also versiehn vnde verwharen, dat des ordes gedachten beiden steden gien thofuer van proviandtt vnd munition geschien konnen.

Desgeliken sollen die van Averyssel vnd andere, onder walgedachtes van Rennenbergs gouvernamente gehoerigh, den stroom onder omtrentt die stadt Deventer besluiten.

Is dar beneffens verspraeken, tot welcker tydtt die stadtt Campen eravert sall zyn (twelck men verhaeptt, dat mit Gaedes hulpe onlancks geschieden wertt), dat alsdan all id krigsfolck by den anderen provintien, onder walgedachter graven van Rennenborgh gehoerende; aldaer bestalt, ingefal noedich, mede voer Deventer gebracht sall worden; soe aver onnoedich, dat alsdan die selve provintien mede tot onderhaltt der XV^{c} soldaten voer Deventer contribuiren sullen.

In oorkondtt dessen vnde omb geliken behalts willen is dese affscheitt schriftlich verfattet, vnde doeppell verfertiget worden, daervan eene waelermelthen van Rennenborgh thogestaltt, die andere by des waelgebarnes, onses gnedigen heren Stadthalders in Geldern cantzelei behalden worden. Actum Zutphen, den 3 july, 78.

Naar de oorspronkelyke minute, in het MS. *Register* der stad *Zutphen*, geteekend *C. fol. 127. 127.* deze gecollationeert, ende daar mede accorderende bevonden by my sekretaris der stad Zutphen. Actum aldaar den 17^{en} augustus, 1780.

Herm. Schomaker.

IV.

Beuehlschrift an den drosten Bentingh, dat hy de Ruiter vth deser stadt vryheidt legge, am 28 aprilis, 1579.; (alsmede Request van Elburg, ten dien einde aen 't Hof gepresenteerd.)

Erentfest vnd frommer besunder goeder freundt. Wy schicken U hier jnne verwaert seckere supplication, vns durch burgermeesteren, schepenen vnd raidt der stadt Elburch auergegeuen, jnhaltz als ghy dair wth in die lengde aff to nemen. Dwiel wy dan gloiffwaerdich bericht worden, dat U operlacht is des rittmeisters Courbachss reutter in derseluer befalhen ampt onder tho brengen; soe befrembt vns niet weynich, datt etliche derseluer Courbachsche oder andere reutteren sich buytten eenige onderdonnantie, ja sonder enich vurweetten der supplianten in derseluer stadt vryheit begeuen; soe doch niet allein die vnderthanen dess Elburchschen schependombs, dan oick der anderer steden schependommen, wanneer eenige reutteren in den ampteren gelacht sullen warden (glick in desen geordonniert is), dair van exempt syn. Derwegen wy dan niet anders verstan kunnen, dan dat den Elburchsche vnderthanen, vnd desseluen schependumbs jnwoinderen ganss vnguetlich, ja tegens hair vryheit geschiet, dat sy meer als anderer steden schependommen mit den reutteren belastet werden. Opdat dan dairwt tusschen der reutteren vnd der stadt geen onordnung vurfallen noch erstain moege, soe iss ons ernst gesinnen vnd befelh, dat ghy ainstondt dair an sitt, dat die reutteren wtt der vryheit vander Elburch verlacht vnd in die dar tho bestemde ampteren vnd plaitsen ondergebracht werden moegen, da mit die van de stadt van der Elburch by hebbende vryheit erhalden vnd dair tegens onbedroeuet muchten verblyven, glick anderer steden schependommen jn gelicken vall wes an heer wederfaren is, deses allsoe ongeweigert vnd sonder tergiversatie tho sullen geschien, wy vns genslich tot U versien, die wy dem Almechtigen hier mitt befelhen. Geschreuen tho Arnhem, den XXIIII aprilis, XV^{c}LXXIX.

Die verordenthe Raiden in Gelderland.

Naar de copie, ter secretarie van Elburch, in *Lade 21. N. 224. A.*

V.

AENDEN HOVE VAN GELDERLANDT.

Verthonen U W. Ed. vnd L. seer dienstelick to kennen geuende die burgermrn, schepenen vnd raeth der stadt Elborch, hoe dat zeecker getall ruyteren buyten ordnongh ofte ordordonnantie, oock zonder voorweeten van oir supplianten, jn oire stadts vryheyt gelecht zyn worden, tot grote preiuditie van derseluer stadts vryheyt. Soe doch egene ruyteren oder knechten jn eenige vryheyden der steden noch op eenige edellluyden huysen behoren belet to worden zonder hebbende ordonnantie jn consideratie van dien, vnd dat idt selue alleenlick (zonder ordonnantie) durch goetgunstige vrunden geschiet zye, Bidden vnde versoecken sy suppltn zeer dienstelick, dat U W. Ed. vnde L. gelieven willen aen den drost van Auerveluwen Henrick Bentinck vnde aen den scholtis tot Dorenspyck to schryuen, dat sy dselve ruyters aenstont van daer vuyten vryheyt derseluer stadt nemen, vnde op ander plaetzen daer buyten beletten, opdat egene onordnungh daer durch en khomme vnd tselue oick tot preiuditie der stadts vryheyt geraecken moege. Dit doende *etc.*

Naer een losse copie, ter secretarie van Elburch, in *L. 21. N°. 224. B.* Zynde aen den vorigen brief vastgehegt.

VI.

De RIDDERSCHAPPEN VAN VELUWE geen Land- of Quartiersdagen door Gevolmagtigde te laten respicieren.

Alsoe jn de tegenwoordighe vergaderingh van den lantdach to Zutphen seecker misverstant geresen is tusschen de ridderscappen vnd stedegesanten des Arnhemsche quartiers, ouermits de ridderscappen vuyt Ouer-Veluwen waeren gecompareert by manieren van procuratien vnd commissien, seeckeren oiren gedeputeerden gegeuen, hetwelck de gesanten van den steeden sustinierden, volgens den olden gebruyck vnd gewoentheyt, alsoe nit toe behoeren, vnd de voorseyde gedeputierde ter contrarien clachtich to kennen geuen nyet mogelick te syn, dat die jonckeren althosamen volgende die verschryuongh solden comparieren, mits die elendicheyt van den tyt, ende dat die lant- vnd quartiersdagen nu dickwyler vuytgescreuen werden vnd langer duerden, als van olts gewoenlick was, tot onuerdragelicke costen vnd beswaernisse van de jonckeren; In sulcker manieren dan gescapen was, dat duer dit misverstant dat stemmen vnd voortganck van den lantdach verhyndert ofte merckelick verachtert zolde mogen werden; soe ist, dat vm tselue to verhueden cantzelaer vnd raede tusschen beyden gesproocken, vnd eyntlick na diuersche communicatien der voirn. ritterscappen bewilliget hebben oire commissie tho verlaeten, vnd jn eygener name op dese vergaderungh to erschynen, to stemmen vnd mit een ander to resoluieren, mit voerwaerden vnd vnder expresse conditien, mit consent van parthien besproocken, dat tot vertroostinghe vnd verlichtinge van de junckeren des Veluschen quartiers voor den naestvolgenden lant- ofte quartiersdach, vnd vuytschriuunghe van den seluen, bequame middelen geraempt vnd geslooten sullen werden by cantzelar vnd raeden, mit communicatien vnd consent van die parthien, daer jnne die voorseyde beswaernisse van de ridderscappen voorn. hen weg genomen ende hen luyden satisfactie gegeuen werde, vnd so verre mit gemeyne consent van beyde parthien sulck middel nyet geuonde conde werden, sint die ritterscappen to freeden, dat der wolgeboren vnse G. heer stathalder t'sampt cantzelar vnd raeden daer jnne sullen voorsien, so idt ter meester eenicheyt van ritterscappen vnd steeden vnd

waluaert van den lande alderbequemst sal beuonden werden; vnd hebben de stedegesanten beloeft, sulck rapport by oiren principalen hieruan tho doen, dat sy verhoopen deselue thobericht, om sich gelyckfals jnt seggen van de voorn. H. G. t'sampt cantzeler vnd raden to submitteren; Tot welcken eynde beyde de parthei hier van acte verleent is. Actum tho Zutphen, den XII julii, 1583. Vnderschreeven: Vuyt beuel van cantzeler vnd raeden, was onderteyckent: .... VAN REIDT.

Uyt een oude gelyktydige copie, berustende ter secretarie van Elburg, in *Lade 15. N°. 117*.

VII.

Die GEDEPUTIERDEN DES QUARTIERS VAN VELUWEN, voerts BURGERMRN, SCHEPEN und RAEDT der stadt ARNHEM.

Eersame, weise und vursichtige, gunstige guede frunden.

Also up junghst tot Niemeegen gehaldenen lantdagh up verscheiden schrivens den generale staten by der lantschap veraffgescheidet is worden, dat men tot onderhalt des gemeinen veltlegers in Brabant einmael in desen furstendumb Gelre ende graefschap Zutphen extraordinaris up sall moeten brengen den som van XX^{M} g., en will uns niet weiniger alhier in desen quartier gebeuren, dan unse gewoentlicke portie nha den alden voet daervan the dragen ende up uns the nehmen. Dwiell averst die vurss. penn. tegens eenen komstigen sondach des avonts binnen Utrecht gereet syn moeten, ende men in deser korten tyt gheene extraordinaris middelen en heefft, dselve anders dan uyt die uytgesatte penn. tho nhemen, mits dat men nochtans op ten thokunftigen tot Zutphen anbestimbten lantdagh bedacht sall moeten wesen, mit wat middelen men dselve sall moeten supplieren; als gelanght ahn U ersamen unse gunstiche begeeren, dselve wollen hierinne die wolfaert des geliefften vaderlants, ende die miserie, daer die gantse landen in sollen moegen vallen, (indien idtselvige veltleger sich quame te schueren,) betrachten ende tegens den komstigen sondagh des morgens tytlick (so die saeke geen langer vertoch sall kunnen lyden) binnen Arnhem averbrengen laten die somme van I^{C}LXXXIX gl. XI st., sunst by faulte van gewisschen upbrengungh sulcher penn. sullen unse gedeputierden geener meinunghe wesen nha Utrecht biden gedeputierden der anderen provintien (als heure ankomst noch ter tyt verwachtende) to reisen; daer omme nochmaels begerende dese the willen behartzigen ende mit opbrengen irer stadts portie gelick voerss. niet nalatich te blieven. Mit bevelungh des Almechtigen, geschr. Arnhem, den 4. juny, 1583.

(*'t Opschrift was:*) Den ersamen, wisen vnde vursichtigen Burgermrs, Schepen vnd Raedt der stadt Elburgh, vnsern gunstigen gueden vrunden.

Uyt de oorspronkelyke brief, ervintelyk ter secretarie van Elburg, in *L. 17. N°. 50*.

VIII.

Uyttschryving van een LANDDAG, te THIEL te houden, en of daar ook op verschreven zouden worden de Edelen, die neutrael zyn.

Eersame und vursugtige, besunders gude vrunden,

Dese dient, om u Erss. toe verstendigen, dat why met den alhier wesenden ridderschappen und magistraet op huyden geresolvuert syn eenen landtdach binnen die stadt Thiell to

halden, te doen wtschryven, om op eenige hoichnoitwendige punctam, ons by den heeren generael staeten aengeschreven, und meer anderen, geresolviert te worden, dan dwiell why garn u Erss., als oick aller andere steden und aldaer woenende ridderschappen, meynonghen werf begeren to verstaen, off men die ridderschappen, op ten platten lande sittende und also ten beyden zyden haldende, sal verschryven off niet, thomeer, dwiell zulcke neutrale perzoenen in andere provintien niet verschreven worden, als oick, dwiel dat by den heeren generael staeten geresolveert is, dat men geene perzonen tot ghenen bykomsten behoert to verschryven, sullen daerom u Erss. wall doen deze zaecken met die aldaer teghenwoirdich synde joncheren to communiceren, und ons daerop derselver meynonghe sobalde moegelich rescriberen, und daer u Erss. mit den joncheren aldaer resolvierden, dat men die neutralisten verby solde schryden, ons in sulcken vall die joncheren, die in u Erss. stadt whoenen und van olts verschreven zyn, naamhaftich to vermelden, want why gern den lantdach zo balde moghelick wolden wtschryven laeten, om binnen die stadt van Thiell gheholden to whorden; wy schryven gelicke meynonch aen den anderen steden; und deze to ghenen anderen fyne dienende, bevelhen wy u Erss. in schuts des Almagtighen. Geschriven Arnhem, den XIIII. aprilis. vyfthen hondert negentich.

Die raeden des furstendoms Gelre en graeffschapp Zutphen.

(*Onder stont:*) SLUYSKEN.

(*'Topschrift was:*) Den ersamen vnd vurzichtigen Burgermrn, Schepenen ende Raedt der stadt Elburch, onzen bezonders goeden vrunden.

Uyt de oorspronkelyke brief, ervintelyk ter secretarie van Elburg, in *Lad. 13. N°. 76.*

IX.

BRIEF VAN 'T HOF AEN ELBURG, om uyt naem van 't Quartier van Veluwen een vereering van een voeder Wyn en een vette Os te doen aen syn EXCELLENTIE, wegens de herovering der stadt Zutphen. Alsmede, of de Gerigten op Veluwe ook zouden uytgestelt worden.

Ersame ende voirsichtige, bezonders goede vrunden, U.Erss. sullen vur ancompst deses, wel verstaen hebben, den geluckigen ende vurspoedigen auerganck der stat Zutphen, daervan Godt gedanckt moet zyn. Nhu ist aen dem, dat zyne Ex^{tie} niet alleen groeten arbeit ende neersticheit aengewendt heeft, eher dat hy het leger in dese quartieren heeft kunnen brengen, aengesien andere prouintien tzelue gern tot vordell oerer quartieren gehadt hadden, dan heeft oick dach noch nacht gerust in die erauerunch derzeluer stat Zutphen; Derwegen dan oick wael billick ende redelick, dat syne Ex^{tie} mit eenige vereherung verehert wurde, hebben wy daerom neffens die magistraet deser stat vur raetsaem ende noedich aengesien, syne Ex^{tie} van wegen deses quartiers mit eene voeder wyns ende eenen vetten oss te vereeren, ende daervan een repartitie tot ongefeerlick vierhondert gulden auer die gansse Veluwe te maecken; Der toeuersicht, U.Erss. sullen sich des laten gefallen ende tselue aggreeren, ende ons by brengeren daervan verwittigen.

Wyders hebben wy den drost van Veluwen ende richter van Veluwenzoem operlacht die gerichten, achterfolgende den jungsten affscheit der lantschaft te laten verkundigen, 'twelck der drost albereits op Neder-Veluwen op naest verleden sonnendach heeft gedaen, dan het syn op huyden vur ons erscheenen die richter van Veluwenzoem, ende der volmechtiger des drosten, remonstrierende die ietzige gelegenheit onzers legers, als dat die gerichteren geenen geburlicken voertganck sullen kunnen gewinnen; versoeckende wtstellonghe; Dwiel ons

dan niet wil geburren te veranderen, tgeenich die lantschap ende jnzonderheit dit quartier, eenmael geresoluiert heeft, und het dan niet zonder groet disput ende protestatie van nulliteiten ende anders in die gerichteren wil affloepen, soe hebben sich U.Erss. te resoluieren vnd ons derzeluer resolutie by brengeren deses auer the schryven off men, niet tegenstaende dese ietzige gelegentheit, den gerichteren oeren voertganck sol genieten laten off nyet, vns daernae te richten. Mit beueleh des Almechtigen. Geschreuen Arnhem, den XXI. maji, XV^c XCI.

Die Raeden des furstendumbs Gelder ende graffschaps Zutphen.

(*Was ondertekend:*) Sluysken.

(*'Topschrift was:*) Den ersamen ende voirsichtigen Burgermeisteren, Schepenen vnd Raedes der stat Elburch, vnsern bezonders goeden vrundenn.

Uyt de origenele brief, berustende ter secretarie van Elburg, in *Lade 18. N°. 95.*

X.

Edell, erentfest vnd zeer discreter, jnzonders gunstiger medebroeder. Wy hebben op gisteren wt u Ed. schryvens die meynunghe van syne Ex^{tie}, die aenstellung der magistraet, ende die reformatie der kercken binnen Zutphen; als oick, die pioniers van Veluwen betreffende, verstanden, vnd dat u E. tot sulcken einde eenige van vns, als oick onzen broeder Fontanum aldaer solde begeren te hebben. Waerop wy u E. niet sullen verhalden, dat wy dit allet mit die magistraet alhier gecommuniciert, diewelcke mit ons vur goet aengesien heeft, alnoch geene tot die magistraet te kiessen, die sich ten platten landen in contributie geset hebben; dat men oick den kerckendienaer Fontanum, auermits hy alleen hier is, niet kan entraeden; siende vur goet an, dat het getal der Veluwische pioniers tot vierhondert toe blyve, zonder aen het getal eenige verminderonge te maken, dan alleen, dat u E. neffens den van Harderwick daerop by syne Ex^{tie} aenhalden, dat die versochte twelf daegen tot ses geaccordiert werden muegen, opdat alzoe die gemeine saecke geavanciert werde; Averst onzere daerkompst betreffende, daervan sullen wy morgen mitten anderen ryper sprecken vnd u E. onze meynung verstendigen.

Vuyt inliggende extract is die gelegenheit des viants te vernemen, twelck u E. zyne Ex^{tie} zal believen te verstendigen, ende in alle wege daer aen helpende zyn, dat die stat Deventer mit ernst aengefangen werde, des vasten vertrouwens, dat die Heer, die den van Zutphen een schricken ingejaecht heeft, alnoch leefft; vnd hiermede bevelen wy u E. den Almechtigen. Geschreven Arnhem, den XXIII. may, XV^c XCI. (Onder stond :) UE. goede vrunden ende medebroeder, die Raedes des furstendumbs Gelder ende graffschaps Zutphen. (*Get.*) W. Sluysken.

(*'Topschrift was:*) Den edlen, erentfesten ende zeer discreten Geerlach vander Capellen, verordenten raedt des provintiaelen haves van Gelderlant, unzern jnzonders gunstigen medebroeder.

Naar den oorspronkelyken brief, aan my medegedeeld door den Hoog WGeb. Gest. Heer R. J. Baron vander Capellen, heer van de Latmer, *etc.*

XI.

Edell, ehrentfeste vnd seer discrete, insunders gunstige heer vnd medebroeder. Wy senden u E. durch brengeren deses die bewoste commissie, als oick een missive van syn Ex^{tie}, vnd een missive der heeren deputeerden der graefschap Zutphen; neffens een daer jnne verslaten copie; vnd noch die articulen, daerop dat die stat Deuttinckem gereduciert is.

Indien u E. den griffier off syn substitut begeren tho hebben, om mit u E. op Deuttin-

ekem te reisen, dat schryfft an ons. Wy sullen bestellen, dat jemant van beiden op die tyt, als u E. thot Doesburch sullen angekommen syn, oick aldaer sall wesen, om voirtz op Deuttinckem the reisen. Blyfft hiermede dem almachtigen Godt bevalen. Geschreven Arnhem, den XXII. augusti, XV^c XCIX. (*Onder stond:*) Uwer E. seer goede vrunden vnd medebroederen, die Rhaden des furstendombs Gelder vnd graefschap Zutphen. (*Get.*) SLUYSKEN.

(*'t Opschrift was:*) Dem edelen, erntfesten vnd seer discreten heeren Gerlach vander Capellen, verordenten raedt in Gelderlant, onsen besonderen goeden vrundt und medebroeder.

Naar de oorspronkelyke brief, aan my medegedeeld door den HWGeb. Gestr. Heer R. J. VANDER CAPELLEN, heer van Latmer, *etc.*

Met een anderen hand stond van buiten opgeschreven: *Commissie tot Electie van de Magistraet van Doetinckem.*

ALEXANDRE, PRINCE VAN PARMA ENDE PLAISANCE, stadthouder, gouverneur ende capiteyn-generael.

Lieve bysundere. Wy en twyfelen nyet, ghy en sult over langhen tyt wel vernomen hebben, tgene dat by soe veele ende diversche reysen U voorgehouden ende gepraesenteert es geweest van wegen onsen alregen. here de Co., om eens te geraecken tot een eynde van alle den ellendicheden ende miserien, die van alle canten dese arme ende verdructe Nederlanden zyn overvallende, opdat deselve landen souden moghen wederomme gesteld worden in heuren ouden fleure ende voorspoet, sonder nochtans, dat ghy tot noch toe daer naer hebt willen horen, maer hebt U ter contrarien lancx soe meer laten vertwyfelen ende bedrieghen deur die listen ende practicken van deghene, die deur uwe bederfnisse ende t'uwen costen voorgenomen hadden hun eygene ende particuliere saecken te voirderen ende vestigen. Ende want nu den almoghenden God miraculeuselyken toeghelaten heeft, dat ghy by experientie hebt moeghen bemercken ende bespeuren, hoe verre ghy buyten uwe rekeninghe geweest syt, ende dat de meyninghe ende intentie van den ghenen, die U verleyt ende verabuseert hebben, nyet en tendeert, dan om U te opprimeren ende verdrucken, soet wel geblecken is, inde steden van Dunkerken, Dixmuyden, Denremonde ende andere plaetsen, dewelcke altesamen op eenen tyt overvallen ende gesaccageert syn geweest vande ghenen, die de burgers ende inwoenders aldaer tot hun beschermenisse ende defensie ingebrocht ende ontfanghen hadden, mit welcke dese goede occasie wy nyet en hebben willen onderlaten, U desen brief te schryven ende U te adverteren, dat wy alsnoch syn van soo goeden wille, als wy ooyt geweest hadden, om U in den naem ende van weghen zynen Maj. in gracie ende genade t'ontfanghen op alle goede ende eerlycke conditien; ende te dien eynde eene goede reconciliatie ende vereeninge met U te handelen, ramen ende sluyten, tsy int generael oft int particulier, vergetende altgene datter gepasseert is, U versekerende, dat altgene wy U alsoe beloven sullen gantslycken ende onverbrekelycken onderhouden ende volbracht zal worden, gelyck wy met dese gereconcilieerde landen ende provincien gedaen hebben, soe ghy wel verstaen moecht hebben, ende waerdeur ghy kunt bemerken ende jugeren, wat onderscheit datter is tusschen de beloften, die van d'eene syde ende d'andere gedaen syn geweest; midts welcken, indien ghy begeert uwe gedeputeerde herwaerts over te schicken, om ons hierop naerder uwe meeninghe te laten weten; wy versekeren U, dat zy van nu voorts vryelycken alhier zullen moghen comen, blyven ende wederkeren, wesende oick tevreden, tselve insgelycx van onsentwegen te doene, indien ghy sulcx begeert; ons vastelycken toe-

betrouwende, dat Godt deur syne bermherticheyt ons enich middel van accoord ingeven ende inspireren zal, ende dat ghy mitter daad sult moeghen bevinden, dat wy t'uwer gemeyner welvaert ende conservatie gantz toegeneycht ende geaffectioneert zyn, soe wy alrede genoch betoont hebben ende noch meer bethonen willen, in alle voorvallende occasien. Biddende hiermede den almoghenden God, dat hy U wille alles goets inspireren ende ten besten beraden. Gescreven te Doernicke, den XXII dach van januario, 1583.

ALEXANDRE.

In dorso superscr.: Onsen lieuven besunderen, de burgermeesteren, scepenen ende raedt der stadt van Gelre, samptelyck den goeden burgeren ende inwoenderen aldaer.

JAN VAN DUVENVOORDE AEN FLOR. THIN, 26. *may*, 1585.

Heer Advocaet, naer alle eerbiedinge myns vermogens, dient dese myns schryvens, als dat ick UE. missive ontfangen hebbe, mitsgaders die missive van mynheeren die staten-generael, den XXV. may deses tegenwoordigen jaers 1585., UE. bedanckende van het advertissement der swaricheyden, daerinne verhaelt; ende nae de receptie van dien myn terstont gevoecht hebbende by mynheere den cancelier van Gelre, ende met hem die swaricheyt communicerende, ende oock mede insgelycx daerinne een weynich swaricheyts bevyndende; bysonder, dat men opten wech mochte waergenomen ende vervaert worden; oock mede, of mynheere die staten-generael vermochten alsulcke verseckeringe doen, sonder voerweten van die provincien int particulier ende van huer ingewillicheyt .... te syn; heeft myn syndere E. voer antwoert gegeven, te sullen gaen reysen voer hem, om die saeck een weynich te prepareren, meynende, dat ingevalle mynheeren die staten van Hollant daer over wilde staen ende d'ander vervangende, wel solde mogen bestaen vnde myn daervan metten eersten verwyttigen, dan dat de saeck niet wel vertrecken lyden mochte; ende vonde oock voor goet, dat ick myddelre tyt mynheeren die staten van Utrecht, ofte horen gedeputeerden, dese oock solde aendienen. 'Twelck by myn gedaen synde, hebben geresolveert daerop, mitsgaders optie puncten by UE. overgesonden, te sullen doen verschryvinge tegens een maendach toecomende, wesende de leste may, stilo veteri. Begiere daerom mede van UE. naeder advys, hoe myn hier inne sal hebben te dragen; soe ick wel begierde geëxcuseert te zyn, indient cum bona gratia mochte geschieden; soe ick wel willich sy, myn heeren die staten ende den lande te doen alle diensten, myn eenichsins mogelyck, haer seer bedankende vande eere; dan en can niet wel daertoe vaceren, noch oock myn gelegenheyt so lange absentie lyden, unde solde oock wel bequamer vinden. Unde dese hiermede eyndende, bidde God almachtich UE. in lange gesondheyt unde goeder voerspoet tot salicheyt gelieve te frysten. Mit haeste, den 26. may, anno 1585.

UE. sal myn gelieven te gebieden aen myn heeren tresorier Heeremaell ende den burgermeyster Druenen.

UE. guetwillige vrundt, JOHAN VAN DUVENVOERDE.

ANTO. VAN KUYK AEN FLOR. HEERMALE, 19. *may*, 1596.

'T zall apparentelicke inde ooren vande provincien vreemdt luyden, dat dheren van Hollant ende Zeelant, vermeerderende den costen vande equipagie ter zee, van meeninge zouden wesen mede daertoe te employeren eene merckelicke somme van penningen, gedestineert (als

sommige andere provincien verstaen) totten oncosten van den oorloge te lande, ende dit al sonder daervan dandere provincien, ofte emmers den staten-generael te adverteren off tselve te leggen in communicatie vandyen, ende alsoe wel men wel can verstaen die gelegenheyt van der saicke tot beveilinge van zeevaert meerdere voirsieninge te vereyschen, nademael men des gemeene lants middelen daertoe zoude begeren te gebruycken, zoe is die redene oick vereyschende, dat die generaliteit, te weten haerl. collegie vanden staten-generael, daervan mede notitie dragen, ten ware sulcx voer een tydt lang dienlicke zoude wesen geomitteert, omme redenen myn onbekendt; dan evenwel die maniere van doen schynt vreemdt te syn voor den ghenen, die dselve niet en verstaen; maer zoe den Heere almachtich inde zaicke van regieringe wonderlicke werckt, zoe mogen wy mede in dese den voert ende uytganck verwachten. Nopende die waertgelders werdt alhyer dsaicke zoe veel doenlick vervordert, ende zyn hyer verscheyden ouden ende jongen, die in krygszaicken (als zy zeggen) wel ervaren personen all solliciterende omme capiteynen te wezen; Dan die middelen, daer mede men die kosten zoude hebben te vervallen, en zyn als noch nyet beraempt, ende werdt daerinne zwaricheyt bevonden. Die spraecke gaet alhier, dat nu ten laetsten eens in handen vande Maj. van Vranckryk zoude wesen overgegaen. Got geve, dat tselve met vervolch van goede successie waerachtich sy. Uyt tgene uwer E. overseyndt, beroerende het different ten respecte van Coeverden gemoveert, mitsgaders, dat de heeren stadhouder van Vriesland ende Groningen met Omlanden in 's Gravenhage is ontboden, is te verhopen, dat enige goede verhandelinge sal mogen verrysen, by soe verre parthyen hun ten wedersyde ter vruntschappe begeren taccomoderen; anders is te beduchten, datter wel meerder misverstant moehte volgen, twelck in allen gevalle dient verhoedt, maer voer zoe veel die quote vandie van Groeningen ende Ommelanden in regardt vande generaliteyt aengaet, daervan soude ic hopen, dat by synre Excellency ende syne gen. van Nassau eene goede voet promptelyck zal werden genomen, ende alsdaen uytspraec zal wesen gedaen, zal uwer E. believen vande beroerende quote ons te veradvertéren. Ende my aen uwer E. dienstelicke gebiedende, bidde den Heer almachtich.

Edele, erntfeste, hoochgeleerde, vrome, wyze, zeer voersienige Heere, uwer E. te bewaren in syne heylige behoede, uyt Vtrecht, den XIX. mey, XV^c^ zess ende tnegentich.

Uwer E. dienstwillige,

Anthonis van Kuyck.

Den heere Barnevelt is opten XV. deser over Amsterdam ende Amersfoert gecomen, ende heeft sanderen daechs van my by missive begeert, veradverteert te zyn, of zyne E. Tutrecht comende inde saicke vande graininge van de Eem ende Beecke eenige vorderinge zou cunnen doen; daerop by my geantwoert is geweest, dat ic voer al noch inde voersz. saicke nyet en wiste te adviseren, mitsdyen nae myn coempste daervan nyet en was gementioneert, maer dat ick my refereerden tot dheren regierders van Amersfoirt, die alle goede gelegenheyt naerder was bekendt, ende dat ic tallen tyden ende occasien nyet naelaeten en zal, alle goede officien te doen; ende tzedert deselve rescriptie en hebbe ic meer niet vernomen. Iterum vale.

Opschrift: Erentfesten, vromen, hoochgeleerden, wyzen ende zeer voorsienigen heer, heer Floris Heermale, thesaurier *etc.*, van wegen de heeren staten van Utrecht gecommitteert tot vergaderinge vande generale staten in 's Gravenhage.

Rta, 30. may, 1596.

ALPHABETISCH REGISTER

OP

HET TWEEDE DEEL VAN HET ARCHIEF.

A.

C.

D.

E.

F.

W.

3 2044 014 457 477

